BOSILJAK,

LIST ZA MLADEŽ.

Prvi tečaj.

1864-1865.

Urednik i vlastnik:

Ivan Filipović.

U ZAGREBU.

Tiskom Dragutina Albrechta.

1865.

SADRŽAJ.

Pjesme umjetne i narodne.

Veće i manje pripoviedke, bajke, priče i basne.

Povjestne, zemljopisne, statističke i životopisne crtice.

Prirodoslovje, polj. gospodarstvo, kućanstvo i obrtnost.

Razni poučni članci, narodne poslovice i zagonetke.

Sitnice.

BOSILJAK,
list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 1. 10. listopada 1864. Teč. I.

Poziv na predplatu.

Krasna naša poslovica: „Na mladjih sviet ostaje,“ spominje nas na dvoje dužnosti: na dužnosti, koje mi stariji imamo prama našoj omladini, da sviet iza nas bude krepostnijim i naprednijim, i na dužnosti, koje opet omladina ima, da se pripravi, kako će dostojno nastaviti krepostna i slavna djela predjah svojih. U jednom i drugom pravcu činilo se je a i čini se u nas, za naše okolnosti, doista mnogo, te ako nam Bog trud naš blagoslovi, to se pouzdano nadati možemo boljoj budućnosti, nego li nam prošlost bijaše. Nu uza sve to nismo ipak još ni iz daleka na onom stupnju, gdje bi mogli reći, da smo u podpunu razvoju. Tako nam se je izmedju ostalog još puno starati, da omladini našoj pribavimo što obilnijih književnih izvorah, iz kojih bi ona prema sadašnjosti crpiti mogla više i svestranije duševne hrane. Jer da u tom naša književnost još veoma oskudieva, to je nestašica, koju si mi niti možemo niti trebamo da tajimo.

Tu nestašicu neosjećamo samo mi učitelji, kada nam je medju mladež dieliti izpitne nagrade, nego ju osjećaju i svi oni roditelji i prijatelji mladeži, koji žele, da nam se ona u domorodnom duhu razvija i napreduje. S toga sam i ja, da po mogućnosti svih nas domorodnoj dužnosti zadovoljim, već davno želju gojio i snovao, da izdajem list za zabavu i pouku naše omladine. Nu ta želja ostà mi pustom željom, sve evo dok se nepremjestih u glavni naš grad; a došav ovamo, podnesoh odmah ovoga ljeta molbu visokomu namjestničkomu vieću, da mi se dozvoli uredjivati i izdavati list za mladež, koji bi pod imenom „Bosiljak“ triput preko mjeseca izlazio i to po pol arka velikoga formata.

Zadaća ovoga lista polag podnešenoga programa ima biti, da na temelju i u duhu kršćanske prosvjete u mladeži budi nagnuće k svemu, što je dobro i plemenito, da ju podtiče na svestrani napredak na polju umnom i stvarnom, da u njoj goji ljubav prama svomu rodu i domu, da ju čuva i odvraća od kojekakvih zabludah, stranputicah i manah, i da ju napokon jača u svakom krepostnom, poštenom i značajnom djelovanju i nastojanju. To ima biti cilj lista, koji će se promicati njegovim úm i srce oplemenjivajućim sadržajem, sastojećim u svakovrstnih zabavnih i poučnih člancih, izključujući svaku političku razpravu i članke erotičkoga sadržaja. A da si list što širje polje za svoje djelovanje zaokupiti može, to će se u stilističkom pogledu tako udešavati, da prikladan bude za mladež viših razredah glavnih školah, te nižih realkah i gimnazijah. Uz to će se nastojati, da zanimivim bude i za sve prijatelje mladeži, pa i za sám puk, koji se u umnom pogledu takodjer mladeži pribrojiti može.

Buduć nesumnjam, da će mi se zaprošena dozvola dati, to ću, dok to postignem, da naime list svaki deseti dan uredno izlaziti može, mjeseca listopada započeti ga izdavati u petnedjelnih svezcih, i pozivljem ovim na predplatu svu našu nadobudnu omladinu i sve prijatelje njezine i pučke prosvjete. Mislim, da će svaki rodoljub osvjedočen biti ne samo o koristi, nego upravo i o neobhodnoj potrebi ovakova podhvata, zato se nadam, da će me i svi što srdačnije pripomoći i moralno i materijalno. Naročito pako molim sve školske oblasti i sudrugove svoje učitelje, da bi „Bosiljak“ što više u svom krugu razširivali. A i pisce naše molim, da mi se oglušili nebi svojim perom, jer samo njihovom pripomoćju bit će mi moguće, da list zadovolji liepoj svojoj svrhi.

Tko deset predplatnikah pošalje, dobije jedan list bezplatno.

Ciena mu je za cielu godinu vanjskim poštom a domaćim u kuću 2 for. a. vr., a za pol godine 1 for.

Pošiljke novčane a i drugi dopisi molim, da bi se frankirali i pod mojim naslovom amo odpravljali.

Ivan Filipović,
Opatovina, br. 106.

Sokol i njegova majka.

Od Napoleona Špun-Strižića.

Mladjan soko na kamenu sjedi,
Sjetno sjedi a u nebo gledi;
U visinu letio bi rado,
K sunašcu ga srce vuče mlado,
Al sokoli besjede mu stari:
„„Miruj, diete, mladosti nekvari;
Nisu za te visine bezkrajne
Ni sunčane carevine sjajne.
Sunce bi ti krila izgorilo,
Vid bi jasni tebi zasliepilo —
Miruj, diete, doma s' drži svoga.““
Sluša majka sokola staroga,
Sluša stara, a svjetuje sina:
„O moj sinko, dušo materina!
Ako tebe k suncu želja vuče
I u tebi smjelo srce tuče —
A ti leti nebu pod oblake,
Povriedit te neće sjajne zrake:
Tko se boji, samo tom krilašca
Pali vatra ognjena sunašca —
Tebi sunce pozlatit će krilo
Jer je nebu smjelo srce milo.“
Tako sinku majka govorila
Sokola si mlada ohrabrila..
Diže sinak ponosito čelo,
Na lakih se krilih diže smjelo.
Do sunca je jarkog doletio —
Zlatna krila natrag je donio. — —
Zlatna krila sinku dika bila,
A majka se sinkom ponosila.

Jaromil.

Davno njegda stajala je u maloj njekoj dolini koljebica, a u njoj prebivao je ugljar sa ženom i sedamgodišnjim sinom. Od rana jutra do večera palio je u šumi ugalj, koji je potom, kad ga je dosta imao, po selih razvažao. To mu je bilo življenje. Žena je medjutim doma prela, a mali Jeromil (tako mu se je zvao sin) pasao je skoro cieli dan njekolike koze i ovce po ljesnatih vrhuncih, kojimi je dolina zaokružena bila. Ugljarica nije bila Jaromilova rodjena mati, tu je on za rána djetinstva izgubio; i otac je samo njemu za volju uzeo drugu ženu, koja je medjutim pravom maćuhom bila siromašnomu djetetu. Nigda mu nije bilo dobro, osim kad je nastala zima, te je otac nemogav paliti uglja, kod kuće bio. Potužiti se ocu nije smjeo, jer kadgod ga je maćuha tukla uviek mu je govorila: „Ako se samo usudiš kazati šta svomu nevaljanomu ocu, dobit ćeš sutra još više!“ Sirotan šutio je, ali kraj sveg toga ipak je malo koji dan bez batinah prošao.

Zato je bio najveseliji, kad je u jutro turiv komadić suhoga kruha u žep ovce na pašu tjerati smjeo. Došavši s njimi na bujnu livadu, ostavljao ih je da po volji pasu, a on je hodao po šumi. Tamo mu je bilo kano ptici u zraku; te se je ili pjevanjem s pticami natjecao, il je rezao svirke sa šibicah, ili pako brao sladke jagode, da bi imao smoka k suhomu kruhu; al najmilija mu je zabava bila tražiti cvieća. Nit mu je bilo težko radi njih penjati se na vrh pećine, ili sa strma vrhunca u dol' se spuštati. Najljepše je pako sa zemljom čupao i presadjivao u svoj vrtić, koji si je na podnožju jednoga vrhunca načinio iz samog šumskog cvieća. Iz potočića, što se je zelenom

dolinom vijugao kao srebrena tkanica, polievao je to cvieće; kod njeg se je većinom bavio, i jedino njegovom raznoličnosti nasladjivao. S njim se je razgovarao, njemu se je tužio i s njim se radovao; i uviek mu se je činilo, kano da bi svoje nježne glavice k njemu pognulo i njemu odgovaralo. Bogatoši, koji si višeput za skupe novce iz daleka dovažati daju razglašeno cvieće, grade za nje postave (Glashäuser) i plaćaju skupo ljude; trude se i muče dan i noć, dok im se razcvate, da napokon vide, što bi višeput još krasnije našli bili u domaćih grmovih. A ipak se nemogu više radovati nad takovim cviećem, kao što je Jaromil, kad je njegov koji cvietak napupao. Okolo vrta imao je načinjen gust plot od nizka drveća; u sredini bilo je iz cjeline sjedalo za njegovu udobnost. Pred večer bi uzam sviralu zasvirao na svoje stado. Na to su poletile koze i ovce k poznatu već mjestu, i postavile su se oko plota. Koza je trla bradu o plot a ovca je prijatnim okom preko plote virila, ali ni jedno se nije usudilo, da u vrt k svomu pastiru preskoči, dok iz nje izašao nije, pak su se onda oko njega skupile i tiho za njim ka koljebici išle.

Tako je Jaromil ljeti živio. Kad je pako zemlja svukla svoje cvatuće ruho, i Jaromil je svomu cvieću pjevao pogrebnu pjesmu; a kad je posljednje pokopao, pokrio mu je grob lišćem i hvojami, te je za njeg nastalo žalostno doba: morao je kod kuće sjediti, te ocu ili materi pomagati kod domaćega posla.

Tada nebijaše u svietu još nikakove mode; ljudi su sami odjeću si preli, sami ju tkali si i šili. To im je bio zimski posao, kad vani nisu posla imali. Pa zato je morao Jaromil pomagati materi ili kod súkanja, a često i kod prela; ili je morao za oca šiti čizme iz tvrde kože.

Na večer poslje posla sjeli bi oko ognjišta, te bi im stari ugljar pripoviedao svakojake dogadjaje, ili štogod iz one dobe, kad je u gradu služio. Jednoč kad su tako sjedili, reče ugljar k Jaromilu:

„Alaj dječko, ti rasteš kano jela u gori, a mi se niesmo još ni razmislili, što da iz tebe bude. Ti se ništa neučiš, samo po šumi s ovcami hodaš i godine tratiš. To neide, ženo; ja ga moram njekud odvesti, da što iz njeg bude.“

„Ta k tome ima još dost vremena“ odgovori ugljarica.

„To se tebi čini, ali ja tako nemislim. Čuj, Jaromile, šta bi ti htjeo da budeš?“

„Ja bi najradje bio vrtar.“

„To, sinko, nije ništ, tiem si hljeba nezaslužiš; misli na što drugo.“

„Ja drugog šta neću.“

„Zažto?“ upita otac.

„Jer mi se nedopada, da budem cieli dan zatvoren u sobi, i sjedim kod zanata; ja sam najradje vani na zdravom zraku.“

„Budi dakle ugljar, to ti barem više donosi, a bit ćeš takodjer na zdravom zraku.“

„Ne, ne, oče, vi to krasno drveće rušite i palite, a ja ga hoću da njegujem i umnožavam.“

„Beno, a čim bi se ogrijali, kad nebi drva palili?“

„Ta imate u šumi dosta panjevah i hrdjavih debalah, te nebi morali rušiti zdrava. Kad bi ja bio kraljem, to nebi u mojih šumah smjeo nitko podsjeći drveta, niti trgati cvieća po mojih vrtovih.“

„Zato si ti glupak, te bi istom vidjeo, dokle bi dospjeo takovim redom.“

Tako se je dokončavao razgovor njihov, kad bi otac Jaromila izpitavao, što će da bude. Dugo je to trajalo, dok ga je otac osvjedočio, da u svietu tako biti mora. Ali ga ipak nije mogao skloniti, da se k drugome čemu odluči. Napokon se ugljar nije ni opirao, ali ugljarica bi višeput rekla: „Šta se srdiš s tiem nevaljancem? Što ti hoćeš, to će on biti.“

„Ali ja neću, da me jednoč krivi,“ uviek je odgovorio dobroćudni ugljar.

Jedva da su započele ptice veselo slaviti preporodjenje zemlje, jedva da su se vrhunci zazelenili, već se požurio i Jaromil k svomu vrtu. Ali sve cvieće, do ranog jaglaca, bilo je još u duboku sanku. Tako je išao k njim svaki dan, čim je dospjeo, dok se nisu svi razcvali, te je onda pasuć stado po cieli dan medju njimi sjedio.

Jednoč je hodao po šumi, pjevao je i razgledao po drveću. Netom smotri prekrasnu ptičicu na jednom drvetu. Imala je krunastu glavicu, žutu kano zlato, trbu tamno i svjetlo modar, krila mrka a rep tamno crven. Jaromil joj se je čudio i divio. Ali kad je vidjeo, da ptičica sve niže i niže poleće, a napokon i s grančice sleti, te po zemlji poskakuje, pomisli si on: „Čekaj, sad te uhvatim,“ pa brzo uzme kapicu, te na prstih sve bliže i bliže k njoj, da ju uhiti. Ali ptičica nije bila tako benasta; — kapica padne — a ptičica prne dalje. Jaromil poleti za njom, misleći, da ju mora dobiti. Kad je malo odletila, opet se sjedne, a kad se je Jaromil k njoj približio, digne se i opet malo odleti, kano da bi dječaka hotomice za sobom mamila. Već se je bio sav umorio, ali ipak nije hotjeo da se umiri, i neprestano je ptičicu tùkao; u gorljivosti pako svojoj nije opazio, da se je jako daleko od doma udaljio, i u tudju zemlju došao.

Kad ju je tako već više urah gonio nestane mu je na jednoč izpred očijuh. Ogledao se je za njom, al je sve još više zalazio; najednoč dospije u dolinu, odkud nije znao ni kud ni kam. Od gladi i trčanja sasvim umoren, sjedne se na zemlju, i stane plakati. „Ah zašto sam se dao tako daleko zavesti! kako ću sad kući doći? Što će reći otac i mati?“

Tako plačući začuje njeko veselo pjevanje nad sobom, a kad je gore pogledao, smotri na pećini onu istu ptičicu, koja ga je tako daleko odmamila. „Čekaj, čekaj, ja ću ti to već platiti,“ pomisli si Jaromil, te brzo sa zemlje skoči, i gledaše kamen, da ptičicu ubije. Ali ona nije ništa za to marila, nit se je s mjesta maknula, već je tako ljubezno stala pjevati, da je

srditi Jaromil odmah sve zaboravio, i njeno sladko pjevanje slušao. Najednoč je umuknuv sletila dole i u pećini je izčeznula.

Jaromil, koji ju s oka nije dao, vidjeo je dobro, gdje je izčezla, i išao je bliže k pećini. Tu vidi pred sobom uzak ulaz, tako da bi se velik čovjek jedva krozanj provući mogao. Ništa se neboječi unidje on srčano u pećinu. Dvadeset koračajah odprilike puzao je, i bio je opet vani; jošte korak i kao okamenjen stajao je s prekrštenima rukama. Dokle ja okom samo vidjeti mogao, sve je bilo jedan vrt, jedan raj; u sredini stajao je dvor iz slonove kosti s dragim kamenjem umjetno obložen; na stotine cvieća, kakovih oko još nigda vidjelo nije, cvalo je po zelenoj cjelini, koja se je po cielom vrtu prostirala kano ćilim od kadive. Po drveću, koje je puno bilo stranom voća, stranom cvieća, nijale su se svakojake šarene ptice. Medj svim tim pako vrvilo je množtvo malenih ljudih. Mužki bili su u sivih, a ženske u bielih odjećah.

Jaromil nije znao, kuda bi i na što bi prije gledao; nu tad pritrče k njemu njekolike male djevojčice, i jedna izmedju njih reče: „Što tu stojiš, a neideš medju nas? Hajde radje i pomozi nam tamo zalievat to cvieće, pa ćemo za tiem s tobom igrati.“

Jaromil nije bio tako neuljudan mladić, da bi se od tako liepih djevojčicah dugo nućkati dao; zato je odmah i išao. Vodale su ga po vrtu, skoro do samoga dvora, te su polievali cvieće iz potočića, koji je kano guja po travi plazio. „Zalievaj malko s nami, pa ćemo ti pokazati još krasnijeg cvieća, i dat ćemo ti sladkoga voća.“ To se je Jaromilu dopalo. Grabili su malimi ljušturami vodu i zalievali cvieće. Ali Jaromil nije im mnogo pomogao; jedno se je divio cvieću, a drugo liepim djevojčicam, kako su po travi samo lebdile, lišca im gorjela a očice u glavi samo titrale.

„Ali kako se zoveš?“ zapita Jaromil najveću, premda mu je jedva do pojasa dosizala.

„Ja se zovem Narciska; tamo je moja sestra, ona se zove Ljiljanka, a ta druga Jaćinta;“ tako mu imenovà liepa Narciska cielu povorku dražesnih imenah svojih sestarah. Kad su bili s poslom gotovi, vodala je Narciska Jaromila po vrtu. „Otrgni si voća, kakova ti je volja, pa jedi.“

Jaromil se nije dao nućkati, jer je bio već gladan, i natrgao si je sladkoga voća, pa se je do sita najeo.

Ali nebijahu tu samo te djevojčice, s kojimi je on hodao; bilo ih je tamo svakih deset karokah ciela hrpa, samo njemu se je činilo, da je Narciska najljepša izmedju svih. Vidjeo je takodjer, da mužki tamo amo lete, i da su njekoji obučeni u šarenih a njeki u sivih haljinah; djevojčice pako niesu se na to ni obazirale.

„Kakvi su to ljudi, Narcisko?“ zapita Jaromil.

„Jedni, i to u tom sivom odielu, rade u bregovih, a ti u šarenom odielu opet u vrtu; njekoji pako dvore kralja, koji sa svojom suprugom,

našom materom, prebiva u tom slonovom dvoru. U vas se gore zovu ti veliki ljudi pedalj-ljudi."

Jaromil joj na to ništ nereče, jer se nemogà sjetiti, da je o njih gdje šta čuo.

„Hoćeš li," reče opet razgovorna Narciska, „da te odvedem do kralja?"

„Zašto ne, hajde"

Zatim je poslala sestre naprvo, i polagano je sama s Jaromilom išla za njimi.

U velikoj dvorani na prestolju, koje je crvenim damaskom, vezenim zlatom i dragim kamenjem pokriveno bilo, sjedjaše kralj pedaljljudih s kraljicom, blagom i krasnom gospodjom; a s obie strane sjedilo je i hodalo mnogo mladih gospodjicah i gospodičićah.

Koga to vodiš, moja krasna kćerko?" reče kralj Narcisci, kad je Jaromila k prestolju privela.

Zabludio se je amo k nama jedan izmedju sinovah svjetskoga kralja „odgovori ona. Dozvoli dakle, da mu pokažem našu kraljevinu, i pusti ga, da malo medju nami bude·

„Ti si oprezna i mudra, zato ti dopuštam, što moliš; idi i radi kako ti volja."

Na to je Narciska priskočila k ocu i materi, i oboje je poljubila u čelo.

„Vladaj se, kako ti Narciska naloži, ako ćeš ovdje da ostaneš," reče kralj Jaromilu, kad je s Narciskom odlazio.

Čudio se je i divio Jaromil krasoti i velelieplju po sobah; pomosti bili su od kamenja svakojakih bojah, a na njih bijahu porazprostirani ćilimi umjetno satkani; srebrenog posudja, i svakojakih zlatnih sitnarijah stajalo je puno po stolovih i policah, koje su sve krasno izdjelane bile od skupocjena drva. Mekosloni bili su prevučeni crvenim damaskom i urešeni zlatnimi kitami i rojtami.

„Ah, u vas je tu krasno kao u nebu," reče Jaromil Narcisci, „dopusti, da sjednem na jedan taj mekoslon, da znam, kako si gospoda gode," pa položivši glavu na mekani jastuk, dopade mu se jako.

„Bil' ti se htjelo bit kraljem?" zapita ga Narciska.

„Dakako! liepo je to, imati svega dosta i bez brige živiti. Kad bi postao kraljem, to bi mi bilo jedino veselje, kad bi mogao imati mnogo vrtovah, a za drugo se nebi starao."

„Liepa mi kralja! Kralj mora da se stara za cielu zemlju kano otac za svoju djecu, i zato ima više brige nego li i koji drugi čovjek. Naš kralj njeguje nas sve kao svoju vlastitu djecu, nijedan mu nije veći ili manji od drugoga; kako se razgovara sa mnom, tako govori sa svakim podanikom, koji po cieli dan radi u bregovih; što on hoće, to hoće svi, a što oni hoće, to on rad izpuni. A misliš li, da je to sve kraljevo, što ovdje vidiš? Ne, on si tu ništa više neprisvaja, nego i svaki drugi; svaki to može isto tako uži-

vati, kao i on; taj dvor je za nas sve, kod njegova stola jedemo svi. Zar ti misliš, da bi te tvoji podanici ljubili, kad bi za tebe morali raditi, a zatiem kad bi vidjeli, kako ti njihove krvavim znojem stečene novce u razkoši razteplješ, a za sve im to jedva da milostivo poslušaš njihove prošnje? Moj dragi mladiću, ti bi bio zločest kralj.“

„Uvidjam,“ reče Jaromil digavši se sa mekoslona Narcisci, koja pred njim kao govornik stajaše, „da si od mene mnogo mudrija u svem, pa ću ti poslušan biti. Neću doduše nigdje biti kraljem, ali zato ću si ipak zapamtiti tvoj nauk. Ali sad hajde sa mnom u vrt.“ Kad su tako izmedju cvieća i drveća hodali, zapita Jaromil Narcisku: „Razloži mi, kako je to, da je u vas ovdje to cvieće sve tako krasno i bez ikakve mane?“

„Poslušaj me, Jaromile,“ odgovori Narciska, „s tiem cviećem i drvećem, što ih ovdje vidiš, mi smo odrasli; naš je zakon: ako propane vrt, propane i naše kraljestvo; a mi se nestaramo samo za cvieće, nego i za uzdržavanje cieloga vrta. Zato njegujemo svako drvce, svaki cvietak, te ih timarimo i čistimo od škodljiva gada. Ima i takovih bilinah, koje se zavistno oko cvieća obavija, prečeći mu, da podpuno uzraste i razcvate se, te plivimo. Ali ima ovdje mnogo i takova cvieća, koje ako i jest manje izvrstno neželi su ruže, lieri i mnogo drugo, ipak se medju njimi vidi, zato što takodjer imaju dobrih vlastitostih, nu koje nedovoljuje, dvorio ga, kako ti drago; ono je slabušno i njeg imamo tamo napose. Njekoje je tako preveć slabo, da se nemože gore uzpeti, kao na primjer bršljan, to sadimo uz drveće, da ima podpore. Njekoje opet ima rada hlad i vodu; postavi ga gdje sunce pripječe, i odmah ti povene; za otc se vijuga ovaj potočić. Nijedan cvietak nezamećemo, svakoje hoćemo da usavršimo, da se sve krasno razcvate, a naš vrt rajem postane.

Tako obučavaše Narciska Jaromila po vrtu se s njim šećuć; a kad su se prošli, reče mu:

„Hajde sada, odvest ću te sad drugamo.“ I vodila ga je cestom, kojom su sivo obučeni pedaljljudi hodali. Iz vrta izišav hodili su njekakvimi tamnimi bodnici kano pod zemljom, dok su došli do jedne velike dvorane, gdje je mnogo i mnogo takovih malih ljudih vrvilo. Jedni su prebirali zlatne rude, njeki su drago kamenje izbirali ili oštrili, drugi su jošte pravili od zlata svakojake igračke, kakovih je Jaromil mnogo u dvoru vidio, u pročelju kod stola sjedio je starac i metao je blistajuće se diamante, granate i rubine u zlatan kovčežić. Srdito gledaše on Jaromila.

Narciska pako pristupi k njemu i pogladivši mu suhe ruke reče: „Neljuti se starče, kralj mi je dopustio, da amo mladića dovedem.

Na te rieči dozvoli starac Narcisci, da sve razgledju. Kad su cielu dvoranu prošli i načudili se krasnim stvarim, koje su naokolo duvarovah u pregradcih pometane bile, zahvale se starcu i ojdu van.

Iz te dvorane odvede Narciska Jaromila po njekoliko stubah (skalinah) dole na zelenu livadu. Posried vijugao se je potok, a u njegovih valih kupale su se crnokose vile. Biele progledne rubinice, kao od paučine otkane prilie-

gale su im do koljenah, a na glavah imale su vience od vodenih lierah. Male djevojčice kao angjelki ljuljale su se na koralnom malom drveću, druge opet nadtjecale su se u bisernih ljusturah ili su se medju sobom igrale. Narciska skoči s Jaromilom u mali od revnovine (crno drvo Ebenholz) liepo izdjelani i srebrom umjetno okovani čamac, a zlatnim je veslom vale kao od šale prosiecala. Najljepša izmedju njih dodje k njima u čamac. Mjesto lierova vienca imala je na glavi koprenu biserom izvezenu; bilo je vidjeti, da je gospodjica nad drugimi. „Tko je taj liepi mladić, Narcisko?“ šapne Vila.

„Zabludio je u naš vrt, pa mi se hoće, da mu, dok u nas ostati smije, pokažem našu zemlju.“

„A kralj ti je to dopustio?“

„Bez njegova znanja nebi tô doista učinila bila.“

„Al kaži mi, krasna gospodjice, kamo ta voda odtječe?“ zapita Jaromil vilu.

Njom se natapljaju biline i drveće, kojih se iz vaše zemlje dobavismo, odgovori ona.

Jaromil se čudjaše svakojakoj krasoti. Lakonoge vile obskakivale su i smijale se na liepoga mladića, a najkrasnija zaroni u vodu i za čas opet izroni, i Jaromilu dade bisernu školjku (ljušturu Mušel) s ovimi riečmi. „Tu školjku čuvaj si od mene za uspomenu. Kad bi se dogodilo, da bi moje pomoći trebovao, razlupaj školjku, a biserovo zrno baci na zemlju, otim me možeš dozvati.“ Jaromil se zahvali vili na školjki i spravi si ju. Na to se rastadoše i otidju dalje.

Zatim su došli k palači, koja je bila sva iz bieloga mramora. Unidju unutra. Tamo je bila jedna krasna velika dvorana puna ognja. Žuti i plavkasti plami u oblucih su se proplitali ili po gladkih stienah vijugali. U sriedi pako bila je velika zviezda kano sunce i blištala je bliedožutim žarom, a milioni iskarah pršali su iz njenih zrakah. Medju timi igrala su se djeca, malena nu prekrasna lica; činilo se, kano da su satvorena iz najčišćeg glata (kristala), jer su bila progledna, da je vidjeti bilo, kako jim od radosti srca poskakuju. „Zar ta djeca neće izgorjeti u tom ognju?“ reče Jaromil Narcisci.

„Kao što ti živiš na zemlji, vile u vodi, tako i oni žive u ognju, niti bez njega živjeti mogu.“

„Odkud je taj oganj, i zašto je ovdje?“

Kao što svemu, što raste, vode treba, isto tako treba i ognja. Misliš li, da bi vaše vino bilo žestoko, kad nebi topline ovdje bilo?

Dok su tako govorili, izskoči iz ognja jedna od malih djevojčicah i reče: „Kad ti je moja sestra uspomenu dala, uzmi takodjer i od mene nješta.“ I dade Jaromilu malo srče od kristala, u kojem se je nješta ognjenog blištalo. „Dobro to čuvaj, ako što od mene uztrebaš, otvori samo srče i ja ću doći; inače ga nemoj otvarati.“

Jaromil se srčano djevojčici zahvali, a srče k školjki spravi. Zatim se povrate natrag.

„Sada," reče Narciska, kad su došli u vrt, „možeš još jednoč otići sa mnom do kralja, ali zatiem moraš se rastati s nami."

„A zašto me tjeraš? Meni se kod vas dopada; baš bi rada naviek ovdje ostati."

To nemože biti, dragi mladiću, mi nesmjemo nikoga od vas ovdje zadržati; vi ljudi niste tako složni i zadovoljni kano mi, i zato niste za nas. A misliš li, da bi se tebi ovdje uviek dopadalo? Nebi ti uviek ostao tako zadovoljan; što bi bio veći, tiem bi više žalio za taštim svietom, i naš vrt činio bi ti se malenim; možebit dok sviet upoznaš, da ćeš se često sjetiti našega života." Tako se razgovarajuć došli su k slonovoj palači i unidju u dvoranu, gdje su bili kralj i kraljica.

„Kako ti se u nas dopada, mladiću?" zapita kralj Jaromila.

„Tako dobro, svietli kralju, da bi naviek kod vas ostati htjeo."

„Ti bi morao biti ovaki, kao što su ovi," a kod toga pokazà na lakoodjevene male stvorove. „A tako moraš se opet odavle vratiti."

„Još malo, oče, nek je medju nami, a zatim ću ga ja sama odpratit," moljaše Narciska kralja. On joj to dozvoli. Sad je sjela s Jaromilom na opočivalo, a oko njih sgrnula se sitna čeljad s kraljicom na čelu, i Jaromil je morao pripoviedati, kako je na svietu, i kako ljudi tamo žive. Ali nitko se nije tomu čudio, dapače svi su se smijali. Potom dadoše Jaromilu sladkoga voća. Kad se je bio najeo, zahvalio se je liepo kraljici i kralju, oprostio se je s ostalimi i otišao je s Narciskom iz tog krasnog grada. Kad su iz njeg izašli, bio bi Jaromil od žalosti plakao, što mora da ostavi krasni vrt. Tužno se je razgledao po razkošnom cvieću, i učinilo mu se je, kano da bi mu se svako naklanjalo i s njim se opraštalo. Tu su išli oko grma, na kojem se bilo razcvalo mnogo ružah. I savije jednu granu k sebi, da se još jednoč tim ugodnim mirisom zasladi; ali grana mu se iz ruke izšklizne, grm se zatrese i tisuć ružičnog lišća na njega se saspe. On si ga nabere punu šaku i metne u žep. „To ću si poniete na uspomenu iz vašega vrta," reče Narcisci.

„Samo ga dobro čuvaj," odgovori ona. Za čas dodju k pećini, kroz koju je Jaromil došao u vrt. „Sad se," reče Narciska, „moramo rastati, ti ajde u sviet, ja ostanem ovdje. Tu imaš evu zlatnu košćicu, ako ti uzbudem mogla gdje pomoći, tad ju razlupaj, a jezgru baci na zemlju; tiem ćeš me zovnut. A do to doba čuvaj ju. Ali si zapamti, da dok si živ nikomu pripoviedati nesmiješ, gdje si bio, inače bi nas i sebe učinio nesretnimi."

„Neboj se, Narcisko, od mene neće nitko za vas saznati.

Na to mu je Narciska pružila desnu ruku a lievom se je dotaknula pećine. Poćina se otvori, Narciska izčezne a on ti je sam samcat na širokom njekom polju. Nije bilo tu ni šume, ni pećine, kuda je došao, i težko mu bijaše naći puta kući. Tad nedaleko pred sobom smotri gdje pase marha, a još malo dalje njekolike kolebice, komadić polja i vrt, gdje su ljudi radili. Tamo se Jaromil uputi, da se popita za put kući. Kad je došao k prvomu

čovjeku, koji je na polju plivio, zapita ga: „Molim vas, nebi li mi mogli kazati, na kojoj je strani crna šuma, i kako je daleko do nje?"

„Crna šuma, ta je tamo na onoj strani; ali kako je daleko do nje, to vam nemogu kazati; nu bit će liep komadić puta, jer kad je ugljar Mato amo vozio ugalj, trebalo mu je dan amo dan tamo."

Čuvši Jaromil ime svoga oca, obradovao se je i pitao je dalje: Šta zar vam ga više nevozi?"

„Kako bi vozio, kad ga tamo više nije? Prije deset godinah nestalo mu je sedamljetnog sinčića, njegove jedine radosti; za godinu danah od prilike, kad djeteta nigdje najti nije mogao, prodao je Mato koljebu i otišao je u njeki grad; kako se zove, to sam već zaboravio. Govorio je, da se i tamo dade živjeti, i da će tamo možebit prije sina naći."

Sa začudjenjem slušao je to Jaromil i opazio, da je visokouzrastnomu mužu jedva do ramenah. „Deset sam dakle godinah bio tamo," pomisli u sebi, „a meni se je to činilo samo njekoliko urah."

„Vi ste valjda poznavali staroga Matu?" trgne seljak Jaromila iz njegovih mislih.

„Dakako, ja sam njegova brata sin, pošao sam da ga pohodim, a sad mi se veselje pokvari."

„Pa zašto bi sad jadikovali? ako nije ovdje, on je drugdje, a konac svieta još neće biti. Ovom je evo cestom otišao u grad, idite za njim, pa ćete tamo dojti. Tko zna, nećete li se gdje s njim naći. Ali danas je već pokasno; ako hoćete ostanite kod mene na konaku, pa ću vas sutra rano do njekle pratiti!"

Radostno primi Jaromil poziv poštenoga seljaka i ojde s njim u njegovu koljebicu. Žena i dvoje djece izlete pred nje i Jaromila pozdrave. Medjutim dok je seljanka večeru spravljala a seljak u kući razgledao se, ostao je Jaromil sam s djecom u maloj sobici. Izprva nije Jaromil za nje mario, jer je uviek još sam sobom zabavljen bio; ali za čas ogleda se po sobici, smotri djecu, gdje u malom kutu stoje i pazljivo na njega gledaju, te ih k sebi pozove. Kad su se malo uslobodila, pristupi dječak k Jaromilu i sjedne mu u krilo. Sad mu nješta zazvekeće u žepu i Jaromil potegne punu šaku zlatnih novacah. „Za Boga, tko mi je dao te novce?" pomisli Jaromil, ali se mahom sjeti, da je u taj žep turio list od ruže, te ga je valjda dobrostiva vila promienula u novac, da nebi na putu nužde trpio, pa uzmavši dva novca dade ih djeci. Puna veselja letila su ona k materi i pokazala joj. „Ženo," reče joj seljak, kad je novce vidio „to ti je njekakav gospodin, i samo preobučen kano seljak; vidi samo, to ti je čisto zlato; pripravi mu dakle dobru večeru i mehku postelju." Na to ojde k Jaromilu, da mu se zahvali; ali mu ovaj reče: „Ako mi hoćete kakvu ljubav ukazati, pripravite mi drugo odielo, ja ću vam dobro platiti." Jaromil je imao odielo, kako je imao kod kuće, kad je otišao, i u njem je posve djetinski izgledao.

„Dragi volje," reče učtivi seljak i otide.

Nebilo dugo, a on dodje s odielom. Kad se je Jaromil obukao, bilo mu je sve kao saliveno. S veseljem plati on dvostruko seljaku, pa zatiem večeravši ojde spavat.

(Konac će sliediti.)

Slavuljica.

Od Napoleona Špun-Strižića.

Slavuljevo gnjezdo
Javor-grmak skriva.
Slavuljčad u gnjezdu
Cvrčeć se odziva.

Izdadė ju cvrkot,
Pa ju griešna ruka
Odnese negledjuć
Majčinijeh muka'. —

Obleće si gnjezdo
Majka puna jada,
Ah al zaman — čeda
Nestadoše mlada.

Slavuljica plače,
Za mladima cvili,
Ah al nikog nejma,
Da se tužnoj smili.

Da se tužnoj smili,
Pa joj natrag dade
Milovanje drago,
Da utješi jade.

Maleno srdašce,
A pretežki boli —
Ah kako bi jadno
Moglo da odoli?

Slavoljicu tužnu
Svladala je bieda,
Prie neg srce pukne
Umrijeti gleda.

Glavicu položi
Med grančice dvije —
Jošte bolan časak —
Srce joj nebije.

Kamenje je tvrdo
Njenu smrt vidilo —
Ganuto je samo
Suze nad njom lilo.

Polikratov prsten.

Po Herodotu.*)

I.

Polikrat, sin Ejakov, učioniv pobunu podvrgne sebi Samos. Najprije podieli grad na troje, i dade po jedan dio svojoj braći Pantagnoti i Silosonu;

*) Herodot, prvi grčki povjestnik, rodio se je 484 g. prije Isukrsta, a umro je izmedju 406. do 400. godine. On je povjestnikom ono, što je Homer pjesnikom, pa zato mislimo, da ćemo ugoditi svojim štiocem, neznajućim prebirati po grčkih izvornicih, ako im u prievodu priobćimo njekoliko ulomakah iz njegove poviesti.

nu poslie umori jednog, a Silesona najmladjega iztjera iz grada, i učini se sȃm gospodarom cieloga Samosa. Sada se pobrati s Amazisom, kraljem misirskim, te mu pošalje svakojakih darovah, a ovaj mu opet drugih vrati. Naskoro zatim osili se Polikrat jako i postane glasovitim u cieloj Joniji i ostalom Helas-u. Kudagod bo on u boj podje, svud je sreća uzanj bila. Imao je sto petdesetveslatih brodovah i tisuć strielacah, te je plienio sve i svaka bez razlike, kamogod je došao. Svojim prijateljem, govoraše on, ukazujem veću ljubav, ako im vraćam, što mi oduzmem, nego li ako im ništa neoduzmem. I tako si je posvojio mnoge otoke i mnoge gradove na kopnu, a Lesbinjane, koji su svom silom Milezinjanom u pomoć došli, nadjača u pomorskoj bitci, pohvate ih žive i poveže, te moradoše kopati grabu (šamac) okolo zidinah samoskih.

Kad je Amazis čuo, kako je Polikrat u svem sretan i presretan, jako se je ražalostio i zabrinuo. A kad je te sreće još i više bilo, napiše on njemu list i pošalje u Samos.

„Amazis ovako poručuje Polikratu: Milo je doduše čuti, da je dobro dragomu pobratimu; ali mi nije nikako po volji ta velika tvoja sreća, buduć znam, kako je jako nenavidno božanstvo. Meni je puno draže, ako i meni i onim, koje ljubim, nješto za rukom podje a nješto ne, i ako mi je u životu mojem sad ovako sad onako, nego li da mi sve po želji ide. Još bo nisam čuo o nikom, da nije napokon zlo dokončao, komu je sve po volji išlo. Zato me poslušaj i oprij se svojoj sreći ovako: Misli što ti je izmedju svih tvojih dobarah najmilije, i što bi te najvećma ražalostilo, da ti nestane, pa to baci da nigda nikomu više pred oči nedodje. I ako te odsele nebude sad sreća sad nesreća snalazila, a ti si onda pomozi, kako ti evo svjetujem.“

Kad je to Polikrat pročitao i sbiljam uvidio, kako mu Amazis mudro svjetuje, mislio je, šta bi da izgubi srce mu najvećma razcvililo izmedju svih njegovih dragocjenostih. Misleći tako domisli se ovomu: Nosio je smaragdeni u zlatu okovani prsten, djelo Teodora (Božidara) Teleklevića (sina Teleklesova) Samićanina (rodom iz Samosa). Taj prsten namisli baciti, i to učini ovako: Dade prirediti jedan petdesetveslati brod i ukrca se u njega. Zatim zapovjedi, da se vesla u debelo môre, i kad su daleko, daleko od otoka bili skine on svoj prsten i baci u more pred svimi mornari. Učinivši tako vrati se natrag, a došav kući bijaše veoma žalostan.

Dogodi se pako jedno pet šest danah poslje, da je njeki ribar ulovio jednu veliku i liepu ribu, i on misljaše, da bi vriedna bila, da ju pokloni Polikratu. I dodje s njom na vrata i reče, da bi s Polikratom rada govoriti, i kad mu se to dozvoli, dadè mu ribu govoreći: „Svietla kruno, uhvativši ovu ribu, pomislih si odmah, neću ju vozit na sajam, premda o svom trudu živim, nego mi se činjaše, da je dostojna tebe i tvoje vlasti, te ti ju donesoh evo na dar!“ Njega razveseliše ove rieči i on mu odgovori ovako: „Liepa ti hvala na obojem, na bjesedi i na daru, i pozivljem te k objedu!“

Ribaru je to neizmierna čast bila, a zatim se vrati kući. Sluge su ribu

redili i nadju u njoj Polikratov prsten, a našav ga uzmu i odnesu odmah Polikratu i predadu mu ga, kazujući mu, kako su ga našli. To mu se činjaše, da je njeki mig božji, te u jednom listu napiše sve, što je učinio i što se je dogodilo, i pošalje u Misir. Amazis se je pročitavši taj Polikratov list osvjedočio, da je čovjeku nemoguće izbaviti koga od onoga, što mu je sudjeno, i da neće dobro skrajčiti Potikrat, komu sve tako sretno za rukom ide, da i ono nalazi, što sám baci. I pošalje glasonošu u Samos, te mu odkaže pobratimstvo. A to je zato učinio, da ako Polikrat u veliku kakovu nesreću padne, nebude veoma ucviljen, počem mu je pobratim bio.

II.

Oretes, rodom Perzijanac, bio je Cirusom učinjen podkraljem Sardiskim. Ovaj dobije volju na jedan zločest čin, jer premda mu Polikrat ništa nebijà skrivio, ni riečju ni djelom, i premda ga prije nigda nije ni vidio, to ipak zaželi, njega uloviti i glave mu doći, i to kako se ponajviše priepovieda iz sljedećeg uzroka. Oretes i drugi jedan Perzijanac, imenom Mitrobates, podkralj u Daskileji, sjedjahu pred kraljevima vratima razgovarajući se, i napokon se svade. Pravdali su se, tko je od njijuh dvojice veći junak, pa se Mitrobates nasprda Oreti, rekavši mu: Hoćeš da si junak, a nisi još ni Samos, tik granicah ti ležeći, kraljevoj vlasti podložio! A ipak bi se tako lako svladao; jedan domorodac pobunio ga je sa 15 oružanikah, i sad je tamo kralj. Kad je to Oretes čuo, kažu da ga je taj ukor jako ugrizao, i on naumí da se osveti ne samo onomu, koji ga je tako ukorio, nego osobito da utamani Polikrata, radi kog je tako pogrdjen.

Njeki pripoviedaju opet, da je Oretes u Samos poslao glasonošu, neka za nješta moli (šta, to nekažu), i da je Polikrat sjedio upravo u mužkoj dvorani, a Anakreon Teosnjanin da je takodjer tu bio. Je li hotomice, da Oretesu pokaže svoje preziranje, ili pako slučajno, ali u kratko ovako se to dogodi: Glasonoša stupiv unutra izjavi, što mu je naloženo; a Polikrates sjedeći upravo k duvaru okrenut, nehtjedè se baš ni obazreti, niti šta odgovoriti.

To su oba uzroka, koji se pripoviedaju o Polikratovoj smrti, i svatko može vjerovati, što mu je drago. Oretes dakle, nalazeći se u Magneziji na Meandru, pošalje Mirzu Gigesovića (Gigesov sin), Lidjanina, s porukom jednom u Samos, saznavši za osnove Polikratove. Polikrates je naime, osim Minosa Knosonjanina i ako je prije njega još tko morem gospodario, na koliko znamo prvi medju Grci bio, što je za gospodstvom na moru težio, prvi naime iza vitežke dobe, te je imao i puno nade, da će postat gospodarom jonskim i otokah. Buduć je Oretes znao, da on goji takove namjere, to mu odašalje jedno poslaničtvo i poruči mu:

„Oretes bjesedi Polikratu ovako: Čujem da za velikimi djeli težiš, a da ti blago tvoje nije prema namjeram tvoiim. Ako dakle uzradiš, kako ću ti ja evo reći, to ćeš postići oboje, sebe ćeš uzvisit a mene izbavit. Meni o

glavi radi kralj Kambizes, kao što sam sasvim sigurno saznao. Primi dakle i mene i moje blago, pa jedan dio uzmi za sebe a jedan ostavi meni. Tim ćeš blagom postati gospodarom cieloga Helasa. Ako nevjeruješ, da tolikog blaga imam, a ti pošalji jednog svog najpouzdanijeg čovjeka, ja ću mu ga pokazati."

Čuvši to Polikrates, obraduje se i rekne, da hoće. Najprije pošalje dakle željan blaga, da sve razgleda, njekog Meandriosovića (sin Meandriosov), svog pisara a sina jednog svog gradjanina, koji je ne dugo iza toga znamenite dragocjenosti iz Polikratove mužke dvorane preneo u svetište Herino (Junonino). Nu kad je Oretes saznao, da će razgledač jedan doći, učinio je on to ovako: Osam kovčegah dade napuniti do vrha kamenjem, a gornje kamenje obloži zlatom; zatim pozatvara te kovčege, i držaše ih u pripravi. Kad je Meandriosović došao, i sve pregledao bio, obznanio je sve točno Polikratu. Sad je sám Polikrat ovamo se uputio, premda su ga od tog odgovarali gataoci i njegovi prijatelji, i premda mu je o tom njegova kći koban sanak snila. Njoj se je naime pričinilo, da joj otac u zraku lebdi, te da ga Zevs (Jupiter, Perun) kupa, a sunce ga maže. Toga sna radi nehtjedè ona nikako, da svog oca pusti k Oretesu; i kad se je već ukrcao bio, poviče mu njekoliko riečih pune nesretne slutnje. On pako zagrozi joj se, ako se zdrav povrati, da će još dugo morati djevovat; a ona zaželi, da bi se to izpunilo, jerbo joj je draže i Bog zna kako dugo djevovati, nego li si oca izgubiti. Ele Polikrat je to sve na jedno uho čuo, a na drugo izpustio i odjadri k Oretesu s mnogimi svojimi prijatelji. Medju njimi bio je i Demoked Kalisonović (sin Kalisonov) Krotonjanin, najglasovitiji liečnik te dobe.

Došav Polikrat u Magneziju, jako je žalostno zaglavio, po njeg i njegovu ćud veoma nedostojnim načinom, jer izuzam sirakuske kraljeve nebijaše mu u velikodušnosti ravan nijedan drugi grčki kralj. Iza kako ga je Oretes umorio smrću, koju je neću da kazujem, razpne ga na krst, a njegove pratioce, koji su bili Saminjani, odpusti govoreći im; neka su mu zahvalni, što ih na slobodu pušta. Strance pako i službenike pratnje zadrži sebi za svoje sluge. Kad je sad Polikrat na krstu prebijen visio, izpunio se je san njegove kćeri, jerbo ga je Zevs kupao, kad je padala kiša, a sunce ga je mazalo, počem je iz njegova tiela prodirala vlaga.

Tako se dakle dokončà velika sreća Polikratova uprav onako, kako mu to prorečè Amazis, kralj misirski.

Božja skrb u prirodi.

U cielom ovom velikom svemiru djeluju svuda moguće, životvorne sile. Njeka prijazna i štiteća ruka skrbi se za sve, stara se i za najneznatnije i najnemoćnije stvorove. Veoma je ugodno i tješi čovjeka iztraživanje tra-

govah skrbi božje u prirodi. To goji i kriepi vjeru u nevidimo sveravnajuću ljubav.

Ta brižljiva ljubav djeluje isto tako oko najnježnijeg pupa i najmanjeg lepirova jajeta, kao i oko silnih nebeskih tjelesah. Što su dalje predhodnice (planete) od svoga sredočnjaka, sunca, tim više mjesecih imaju okolo sebe. A čini se, da je svjetska tjelesa okružavajući parokrug od Merkura pa do Urána tako uredjen, da su tim jače sunčane zrake, čim je veća udaljenost od sredočnjaka.

Sasma jednostavnim načinom učinio je stvoritelj, da ljudi i životinje stanovati mogu ne samo na njekoj česti nego na cieloj zemlji, — naime, kosim položajem zemaljske osi prema njezinoj stazi, čineći kùt od 23° 27′

Da nije toga kosog položaja, da je naime kod kolanja zemlje oko sunca jednačitelj sasma ravan sa zemaljskom putanjom, kao točak od kolah, to bi u svih mjestih ležećih u istoj širini imali jednako dane i noći; oko jednačitelja u vrućem pojasu bila bi neizkazana žega, oko obje stožerine ciča studen, a izmedju vrućeg i studenog pojasa nerazmierno uzan pojas s umjerenim podnebljem. Počem pako zemlja prema suncu koso leži, to nepadaju uviek sunčane zraka ovjesno samo na jednačitelja, nego izmjenice sjeverno i južno i preko njega do 23° 27′. Tako nije nijedan dio naše zemlje sasvim lišen sunčanih zrakah, one padaju i na iste stožerine njeko kratko vrieme, te zato i tamo ima ponješta rastlinskog života.

Božje sunce sja indi svuda po cielome svietu. Svagdje djeluje njegova očinska ljubav i skrb, svagdje se po svom načinu odsieva njegova veličina, dobrota i krasota. Istina je doduše, da se u studenom pristožerju ob zimu sunce više mjesecih ni nepokazuje, ali onda daje dobrotvorni stvoritelj, da sjaju prekrasne sjeverne luči, uz koje ljudi svoje poslove obavljati mogu kao i ob dan. A k tome još se i snieg svjetlo bliska; pa jutreni i večernji suton (sumrak) traje takodjer dugo, počem sunce nigda duboko neleži pod vidokrugom. Takodjer se na stožerih sunčane zrake, buduć jako koso padaju, tako krše, da se slika sunca mnogo prije nego li izadje na vidokruga opaža. Holandeski mornarski satnik Barends, kojega se je brod zimi god. 1596. razlupao o žale Nove Zemlje, te je na tom otoku ostati morao do god. 1597. opazio je, da se je sunčani kotur već 24. siečnja prividno na vidokrugu ukazao, dočim se je po njegovu točnomu zvjezdarskomu računu u istinu ukazati imao tek 8. veljače. I mjesec, kad se pomakne preko jednačitelja, nezalazi tamo kao i sunce. Tom mudrom uredbom stvoriteljevom pokraćuje se i ublažuje dužina i strahoća stožernih noćih.

Kad u vrućih krajevih presuši svaka barica i potočić, te ljudi i životinje hoće da skapaju, nastupi blagotvorna kišovita doba, te oživi i okriepi sve iznemoglo. Hladne noći, jake rose, hladjani vjetrići što od mora na kopno dolaze, razblažuju nesnosnu sunčanu žegu. A drveće u južnih stranah po zrasta većinom nalik velikim kišo — ili suncobranom, da se laglje žareće sunčane zrake odbijaju, te vlaga što dulje u tlu sačuva.

U južnoj Amerikí ima osobitih sahranah za vodu. Tamo rastu naime na kršnih pećinah lave dinjasti nopali (Fackeldistel). Divlji konj, kad od žedje skapava, razlupa jake i čvrste bodljike, koje ova biljka kao za obranu svoju ima, te se okrepljuje u njoj nahodećom se svježom vodom. Tako se stvoritelj brini za neobhodno potrebnu vodu u suhih zemljah. A daruje takodjer i razhladjajući napitak kokosove mlječine u krajevih, gdje neima zdravih izvorah.

U zemljah umjerenog pojasa vlada jako povoljna promjena godišnjih dobah. Iza zimskih burah dolazi prijazno proljeće. Ljeti i zimi sazrievaju malo po malo razni zemaljski plodovi, nagradjujući marljivost poljodielca. Ako ove zemlje i neimaju sjajnosti i bujnosti obratničkog rašća, niti izobilja i krasote životinjstva dalekoga juga, to se ovdje opet zelene mile i cvjetne livade, lisnate šume i vinogradi; nad zlatnimi usjevi čavrlja seva, a po tihih dubravah sabire radena pčelica sladki med. Umjereno je podneblje najpovoljnije za duševni razvitak čovjeka. Te su zemlje od pamtivieka (zamande) sjedište obrazovanosti i pozorište svjetske poviesti.

U gorskih stranah nebi nigda bilo proljeća ni ljeta, da se Bog za to nije na osobiti način postarao. Sunce u velegorju topi snieg samo polako, a kiše je tamo takodjer malo. Zato pušta Bog tamo tople vjetrove duhati; a ti topioci, što proljeće prave, dolaze od juga. Jug učini više za dvanajest urah, nego li sunce za četrnajest danah; bez njega nebi u mnogih visočinah bilo ljeta. Samo tom mudrom uredbom božjom moguće je, da u visokih Alpah raste svakojako mirisavo bilje i da cvate liepa alpijska ruža. Koliko su za putnika pogibelne magle u Alpah, toliko su koristne za tamošnje rašće. One zaprečuju noćnu smrz i natapljaju svojom vlagom puste krši, da si tamo hrane naći mogu plahe divokoze i kozorozi. A alpijsku ružu na pustoj pećini natopi rosa tako obilno, da joj jedva poldnevno sunašce pobere biserne rosice. —

More zauzimlje dvie trećine zemlje. Moglo bi se pitati, čemu tolika vodurina? More je veliko spremište vode za kopno. Od izhlapinah morske vode postaju oblaci i magle, koje vjetrovi na kopno donose, da tu kao kiša, snieg ili drugi kakov talog padu na zemlju, te ju napoje i nakvase. Bez tog bi zemlja bila pustoš. Nu da se tolika množina vode nepokvari i zemlju neokuži, mora da ju pokreće osjeka, plina i struja. Takodjer je morska voda slana i to najviše ondje, gdje je žega najveća. Rieke i potoci neteku upravno, nego se krivudaju. Tako navlažuju zemlju u većem prostoru a kod poplavah su manje pogubni. Osobita spremista su za vodu u njekojih krajevih velike šume. Vlagom, što ju šume na sebe povlače i u sebi zadržaju, čine one znatno plodnijom zemlju. Gdje se šume obatale, tu se zemlja usuši, a vjetrovi izvuku svu snagu iz nje. S takove nepametne pohare šumah jadikuje sada naše Primorje i izseljuje se junačka naša Lika; a i nas po ostaloj Hrvatskoj i Slavoniji kleti će jednoč potomstvo naše, ako još za vremena nezaprečimo divljačko pustošenje plemenitih naših šumah i po sebičnosti boljarskoj i po gluposti prostačkoj. Već bi bila, doista skrajna doba da se osbiljno misli na

užasne posljedice toga vandalizma, pa da se što to uvede pametnije šumarsko gospodarstvo, jer sbiljam na mnogih mjestih mora da se pametnomu čovjeku koža ježi, kad vidi, što se sa šumami radi, što se je već uradilo!

Šume su oko usjevah sjevernjakah kao tople kabanice, a uz morske žalove prieče, da piesak plodno tle sve dalje nazasiplje. Oko gorah su kano naspi, koji obustavljaju leteće plazove, padajuće kamenje i harajuće bujice.

Kojom pako snagom i plodivošću neobdarì dobri Bog tiho i čedno cvatuće bilinstvo! Mumijska pšenica, koju nadjoše u misirskih piramidah, poniče i urodi posijana iza dvie tisuće godinah. Preobilno sije narav sjemenje. Veoma su znamenite jesenske seobe rašća. Ljudem bi bilo nemoguće sve živinstvo uzdržavati, i zanj dovoljno svakovrstnog sjemenja nasijati. Tu nam dakle u pomoć priskače njeka nevidimo starajuća se ruka. Voda, vjetar, ptice, bube i druge životinjice mora da raznose sjemenje, a morske struje plàve ga na daleke žalove i otoke. Tako su n. p. morske struje sa žalovah prednje Indije preniele kokoske na koraljske otoke u južnom moru, te su tako puste žale obrubile šumami od sami kokoskah (Kokosnüsse). Dakazano je, da je jedna morska struja od žala kolumbijskog doniela sjemenja rastlinskog na otoke galopažke, dakle sto miljah daleko. Riečina Golf donosi veliku množinu amerikanskog sjemenja iz meksikanske dràge do škotskih žalovah. Takodjer ublažuje ta riečina oštro podneblje sjevera.

Bujice snašaju u doline pojedine gorske biline. Rieka Rajna doniela je plavi encijan tja u sjenokoše manhajmske i mogućske, a Izar alpinski lanak u monakovsku ravnicu. Zrakom pako putuje sjeme mliečića (mliečnjaka), topole, vrbe, omorike, jele, briesta i javora. Čudimo se, kad na visokih nepristupnih pećinah opazimo vite jele, ili kad na visokih razvaljenih gradinah cvate mliečnjak; te pitamo, odkud su tamo dospjele te biline. Vjetar odnese im sjeme, ono proklijà u nješto malo zemlje i uzrastè. Nevidljivo za naše oči seli se zrakom i sićušni trus mašinah, papradi, lišajah, gljivah i resinah. Bure i vijori pripomažu sijati i saditi cvieće, drveće i zelje. Dočim mi mislimo, da narav razorava, gradi i blagosivlje ona. Njekoje vrsti sjemenja imaju kvačice, prikvaće se za ljude i životinje, i tako se raprostranjuju. Njekoje sjemenje je okruglo, te se lako dalje kotura. Tobolci mnogog bilja imaju to svojstvo, da kad sazore takvom se silom razpuknu, da se sjemeno zrnje na daleko razprši. A mnogo sjemenje raznose i ptice. Kreštelica posakriva si za zimu u zemlju žira i lješnjakah, nenadje pak sve, a i snieg ju preprieči, i tako na mnogom mjestu ponikne lieska ili hrast, bez da se zna, tko ih posadi. Mnogi brave njak posijà jednom jedinom sjemenkom cieli smrekovnik.

Da drveće i grmlje zimi nepomrzne, to su im debla pokrivena korom a pupovi im počivaju pod gustim, kožnatim i smolatom tvari slipljenim pokrovom. Zelene poljske usjeve čuva od studeni zimske sniežno pokrivalo.

Još čudnovatija je božja skrb u životinstvu. Život bubah daje nam o tom krasne dokaze. Svaki leptir zna naći ono rašće, kojim se buduća gusjenica hrani. Na njeg snese svoja jaja, premda inače kad il nikad nanj

neléti. Kupusnjak nenese svoje jaja na gornju nego na doljnu stranu, da se bolje sačuva. Šiškar leti takodjer na doljnu stranu hrastova lišća, traži žilicu, nabode ju i u jamicu snese jaje. Sók lista obkoli jaje i otvrdne. Tako postane šiška, u kojoj je upljuvotak (crvić), koji se od nje hrani. Što je veći crvić, tim je veća i šiška. Napokon postavši bubom prodre svoj čudnovati stan. U obće se bube veoma brižno staraju po svoju nasád. One skrivaju jaja u pukotine, pa ih onde začepe, zamažu, da se ličinke sačuvaju. Jajašca su sama vrlo čvrsta i tvrda kao sitni biser. Pogledjimo malko jedan gusjenjak. List u kom se nalazi, liepo je izprevijan, tako da kiša u nutra necuri, a predivo čuva od studeni. Dok su još hladne proljetne noći, vraćaju se svake večeri mlade gusjenice u svoje gnjezdo. Uljičar posadi se na ledja pčelam i bumbarom, te tako dospije u njihove košnice i gnjezda, gdje svoja jaja iznese. Košničar, koji se voskom hrani, načini si u košnicah, u koje se uvuče, podpune cievi iz voska, u kojih kao po kakovih hodnicih tamo amo plaziti može. Jako dokučastim načinom hrani se mravji lav. Mičuć se sve natražke pravi u piesak jamice, nalik na lievak (lievčaste). Na dnu sjedi on u zasjedi, i samo mu malo viri glava iz pieska. Kad mu se sad približi koji mrav ili muha, pospe ju pieskom svojom lopatastom glavom, mrav se skotura, a on ga sgrabi svojima dviema klieščama, zavuče ga u piesak i izsisa ga. Tim razbarokanu jamu popravi opet za pol ure, a ona je $1^1/_2$ palca duboka, u obodu pako ima 2—3 palca. Ličinka si veoma umjetno sprede pod pieskom okruglo mekano ležalo, te napokon kao muha izleti.

Kod višeg životinstva pokazuje se skrb božja osobito u tom, kako njeke prezimuju, sele se, za svoje se mlade skrbe, kako su sgodno tjelesni ustrojene i kakov im je nagon.

Kad se zima približuje, dobiju sisavci toplije zimsko odielo. Vuna je osobito dobra za toplenje. Kako su liepe, krepke i okretne lisice, jazavci, kune itd. u zimskoj svojoj ćurdiji, u kojoj najvećoj zimi dovoljeti mogu. Mnoge životinje tjera nagon, da si priprave mekano i topla zimište. Njeke, koje u zemlji stanuju, kopaju dublje, n. pr. jazavac i hrčak; druge brižno začepe sve ulaze k svomu berlogu.

I za ziminu skrbe se mnoge životinje. Vjeverice, miševi, hrčci, surci sabiru si već u jesen hranu; osobito je hrčak marljiv sabirač, i nalazilo se je u njegovu berlogu već do 60 funtih žitka. Mnoge životinje prospavaju opet zimu. Dok zimske bure biesne, a čovjek gladuje i zebe, leže one smotane, mirno i bezbrižno, i probude se tek kad sine proljetno sunce, i zemlja se nanovo zazeleni. Koliko je ljudih, koji bi kao te životinje rado prespavali zimu, samo da mogu! — Srne, zecevi i druge šumske životinje, koje si zimine nespravljaju, niti preko zime spavaju, žive dosta mučno i tegobno, no ipak i one nalaze po šumah skloništah a pod sniegom sebi i hrane; dapače opazilo se je, da vriesina osobito bujno raste, kad predstoji oštra i duga zima.

Nu kako je nježnim pjevicam, kad dodje zima i bubah nestane? Za nje je u sretnijih krajevih već prostrt bogat stol. Nagon putovanja probudi

*

se u njih. One se sele u Italiju, Misir, a još i dalje u Afriku. Božja skrb dade im ponarasti novo perje, a snaga za letenje za čudo im je velika. Kad oštre sjeverne bure izbuče, vraćaju se opet bez vodje, bez sjevernice čak od Senegala u stari svoj zavičaj. Tko im pokazuje put preko móra, preko pustarah, pa vrletnih i sniegom pokrivenih gorah?

Osobito je čudnovata ljubav životinjah prama svojim mladićem, te ne riedko može služiti za primjer i istim ljudem. Koju pako pomnju i radinost nepokazuju ptice kod gradjenjah svojih gnjezdah! Mašinu, vunu, dlake, tanke šibice snašaju one oda svuda u svojih kljunovih, te pletu, zidaju grade i priredjuju mekano ležaje za buduće svoje mlade, što će im je povjeriti stvoritelj. Koja ljubav, koja brižljivost bdije tu nad kolievkom malenih. Vierno i ljubezno pokriva ih majka svojima krilima, i odlazi samo na trenutke, da hrane potraži. Brzo se povraća k svojoj sitnoj pijučućoj dječice. Ona pozivću željno i svako dobije svoj obrok. „Gledajte,“ veli sveti Augustin, „kako se raduju i vesele smotrivši hranu svoju! Kako se propinju i pohlepno zievaju malimi kljunovi! Kako im vješto majka hranu pružati zna! Kako je pametna, kako pozorna i vierna u izpunjavanju svoje dužnosti! Neizmierna mudrosti, kako li krasno učiš ove svoje stvorove!“ Kad ženka u gnjezdu sjedi, rado se mužak posadi na koju grančicu bližeg drveta, te joj popieva nježne svoje pjesmice. A koja tuga, koja žalost nastani se, kad mlade ugrabi koja zvier ili okrutna ruka čovječa. Naproti neizkazano li je veselje opet, kad mlàdići prvi put izlete! Stari im pokazuju, i lete uz nje pripomažuć im i vabeć ih. To ti je veselo cvrkutanje i žagorenje po grmovih i šikarah! Zar to sve nespominje na njeku višu ljubav i skrb? —

Golubica razkvašuje golubčadi svojoj svako zrnce u guši. Kad još bojazljivo golubče prvi put ostavi golubinjak, obleće ga odasvuda brižljiva majka. A često postane i žrtvom svoje ljubavi. Ražalit se srce mora, kako ove mile životinjice kad je požar, kroz bukteći plamen lete i golubinjak očajno obleću, dok im živi oganj krila nezahvati i one u njega nepopadaju.

Jednom uzeše lastu, baš kad je imala mlade, zatvore ju u kavez i odvezu mnogo miljah daleko, pa ju onda pustiše. Ona prne u zrak i vrati se opet k svojoj obitelji.

Poznati prirodoznanac Bechstein vidio je jednoč kasno u jesen govedarku uz potok brižno tamo amo letiti i trčati. Čudio se je, da je ta samo od bubah živuća ptičica još tu, dočim se je vani jedva gdjekoja mušica još nalazila, i da se odselila nije kao ostale njezine drugarice. On zato podje za njom, baš kad je ulovilà njekakvu bubu i u kljunu ju poniela kano da mlade hraniti ima. Sad opazi, gdje kroz jamu šupljeg jednog drveta proviruje glava njeke ovelike ptice, koja pohlepno otvaraše kljun za hranom, što mu donesè hraniteljica njegova. To je bila mlada kukavica. Njezina mati je svoje jaje valjda u kljunu na jamu doniela, te spuštala u duplje u gnjezdo tamo nalazeće se. Kukavica je u tom duplju i narasla, imala je i na glavi i na vratu već podpuno perje, i ostadè tu zarobljenom, jerbo je jama prema-

lena bila, te nije mogla izaći. Brižljiva hraniteljica bila bi prije poginula skupa sa svojim nahrančetom, nego li da bi ga tu ostavila bez ikakove pomoći.

Pravo je veselje gledati cupkanje, čeprkanje, traženje i vabenje kvočke. Svako zrnce razgrize ona svojim pipicam, i svaku mrvoljicu meće im pod kljun. Za sve se brineć zaboravlja na sebe, i dočim joj se nijedan crvić neizmakne, opazi oštrim svojim okom odmah i svaku pogibel, koja bi ljubimčadi njezinoj zagrozila. Jedva da se kobac kao vidima točka u visini pokaže, već ona bojazljivim glasom sazivlje raztrkanu svoju bezbrižnu dječicu. A ona dobro razumiju svoj materinji jezik; brzo se slete i skriju se svi pod materina krila, na koja bi neprijatelj zaman udarao. Govor kvočke tako je silan, da piliće, kojim je potrebno učešće takove sućuti, neodoljivo pobudjuje i za sobom vodi, kuda mati hoće. On bo nedolazi od osamljena bića kvočke, nego od magnetičke struje sve oživljavajuće i ljubeće skrbi stvoritelja za svoje stvorove, koja se (skrb) svagdje najviše stara za malene i slabe. Koju srčanost nepokazuje inače bojazljiva kokoš kano kvočka? Smielo brani se ova i proti ljudem i proti životinjam, i zaboravlja na svaku pogibel, koja njezinu životu prieti. Jednoč nadjoše u jutro u kokošincu njekom dvie mrtve kvočke, ali i kuni, koja je na piliće navalila, bila su izkljuvana oba oka.

(Konac će sliediti.)

Psovanje.

od I. F.

Svaki narod ima svoje vrline i svoje mane, te treba da one usavršava, a ovih da se što više čuva. Ali k tome je od potrebe, da svaki narod te svoje vrline i mane poznaje i dobro uvažava, jer kako će u jednih napredovati a od drugih se čuvati, ako ih nepoznaje. „Nosce te ipsum (poznaj sebe sama), veli stara jedna poslovica pojedinim ljudem, a ona se podviknuti može i cielim narodom, jer bez toga neima napredka u nijednom pogledu ni za ciele narode.

Dakle i naš narod nije nikakova iznimka, i on uz sve svoje vrline ima borme i puno manah; a takova je jedna vrlo ružna mana — psovanje. Naš je na glasu psovač, dapače on je medju onimi, koji se najvećma psovanjem odlikuju; nu to mu odlikovanje nesluži ni malo na čast i poštenje, i mi moramo dakle nastojati, da se okanemo te mane, ako hoćemo, da si obraz osvjetlamo na divanu božjem i ljudskom.

Strašno li se je to zlo u nas ukorenilo! Naši ljudi ako su u kakvoj nuždi i nevolji; udri psuj! Ako im odmah šta za rukom neide; udri psuj! Ako ih tko malo rasrdi; udri psuj! Pa i od obiesti u sreći, udri psuj! —

Nu ne samo da ljudi odrasli psuju, nego već i od iste malašne djece

čuju se jako često najgadnije psovke. Ele tomu se nije čudit, jer djeca su kao i majmuni (opice), ona još nezrelim svojim razsudjivanjem neznaju pronaći prave grdobe zloga tog običaja, već misle, da je sve dobro, što stariji čine i sbore, pa zato psuju, jer to i od starijih čuju.

A odkud taj gadni običaj u nas? Čovjek plemenita srca i prosvjećena úma nepsuje nikad, jer on zna, da je to ništa drugo nego samo gadna i veoma griešna navada. Dakle surovost i glupos, to su ona gadna vrela gadnoga psovanja

Mnogi misle, da je psovanje nješta muževna, krepka i odvažna; a mnogi opet, da ih se sviet tim više plaši i boji, čim ludje i grdje psuju. Takovi nam se čine, kano da bi komu govorili: „Nekobaći se sa mnom; sve sam kadar učiniti, jer neimam ni sviesti ni duše. Vidiš, da se nebojim ni Boga, jer i istog njega pogrdjujem.“

Nu jesu l' to sbiljam takovi junaci, kakovi se čine? Ni iz daleka; jer ako se Boga i neboje, boje se bre ljudih. Najveći psovači obično su najveće kukavice; pa zato baš i psuju, jer misli, da će bar time koga u strah natjerati. Ele ih se zato ipak naplaši nitko, do opet samo kukavice, kao što su i oni, te slaba djeca i nemoćne žene. Brzo li ti psovač rogove uvuče, kad vidi, da se je na čovjeka a ne na babu namjerio! A kad dodje sgoda, gdje junakom sbilja valja biti, da ih onde istom vidiš te najveće psovače! Onda su ti: šumagele Jovo, prvi izpod žitah! —

Mnogi opet misle, da kad okrešu kakovu debelu psovku, da će im onda odmah odlanuti, i odmah sve bolje za rukom ići. A komu je igda još psovka pomagla? I nemora li to biti paklena pokvarenost, kojoj od psovanja odlane. Mjesto dakle da se saberu, da vide, nebi li se šta sgodnije i pametnije shvatiti imalo; mjesto da pamet u glavu uzimlju, oni još većma uzdu puštaju svojoj strasti, svomu nerázboru, te se dakako onda u još veće kučine upleću. A i kako da drugčije bude: Ludost ludošću tjerana, dvie ludosti iztjera.

Drugi opet nalaze njeki budalasti ponos u tom, kada znaju dobro psovat i čitave litanije psovkah metanisat. Jadnjaci, a neznaju, da se tim uprav više nego ičim drugim žigosaju žigom surovosti i prostačtva. Buduć bo se pametni ljudi ponose samo pametnim čim, to oni ponoseć se takovimi prostačinami dokazuju, da su prostaci i surovnjaci. Jer da psovanje sbiljam ništ tanana a ni umna nije, to valjda nije trieba nikomu dokazivati!

Nu sve je to ništ prema griešnosti psovanja. Psovanje je naime najcrnja nezahvalnost prama darovatelju svih dobarah, prama Bogu.

Bog nam je dao sva dobra, što se ih ovdje uživamo, a mi mu zahvaljujemo tim, da psujemo njega i njegove svete ugodnike. Bog nas izmedju svih svojih stvorovah odlikovà umnim duhom i dadè nam govor, da njim taj úm razvijamo, božju sliku u nas usavršujemo, i njega samoga dičimo i slavimo; a mi taj njegov sveti dar upotrebljavamo, da njim njega istoga ružimo, i pogrdjujemo. Može li crnje nazahvalnosti biti!

Životinja bezumna, kojoj mi dobra činimo, zahvalna je i umiljava nam se u znak ljubavi svoje; a mi umni ljudi odvraćamo se od onoga i pogrdjujemo onoga, bez kojega ljubavi nebi nas ni na svietu bilo. Daj psetu komad hleba, i pas te neće ugrizti, nego će ti ruku oblizati; a Bog čovjeku žrtvovà ljubimca svoga, a nezahvalni čovjek grize ga svaki dan poganim svojim jezikom i obezčašćuje njim najveće svetinje njegove. Eto dakle: psovač je gorji od bezumne životinje; a kad se umam čovjek tako duboko poniziti može, nije li to onda skrajna surovost, glupost i upakost. U istinu, psovač je jako gadan stvor, koga svaki naobražen čovjek prezirati mora! —

Nu psovača nepreziru samo pametni ljudi, nego on je prezren takodjer i kod Boga i njegovih svetiteljah. Ako mi komu učinimo kakovo dobročinstvo, a mi njemu mjesto hvale pogrdom i psovkom njegovu ljubav vratimo; je li ćemo se nadati moći, da će nam pogrdjeni dobročinac drugiput u nevolji pomoći i milostiv nam biti? Može li se dakle psovač nadati, da će njega pogrdjeni njegov stvoritelj milovati i blagoslov mu svoj udjeljivati? — Nemilost je ljudska težka, al nemilost božja ubija do desetog koljena! Zgražavaj se čovječe, i štuj Boga svoga; ljubi onoga, koji te čovjekom učini! O imal' što ljepšeg na svietu, nego li biti čovjek, čovjek u liepom božjem smislu! Nu takov čovjek nepogrdjuje, nego ljubi Boga, koji ga učini svojim namjestnikom ovd' na zemlji! —

Eto vam grdobah te gadne mane naroda našega! Mi se čestoput hvalisamo, da smo narod milokrvan, narod golubinjeg srca; ali to se lje neslaže nikako s milokrvnošću, niti s golubinjom ćudi. Ako smo dakle rad, da nebudemo samo puki hvalisavci, nego sbiljam narod svakomu mio i ugodan, to izkorenjujmo tu grdobu iz naših navadah i okanimo se bogumrskih psovkah, da im nebude ni traga ni glasa u narodu našem. Vi, koji se hvastate, da ste pametnjaci, da ste svieće roda svoga, ajde zapredjnačite u toj liepoj težnji! A ti mila omladino, nado svoga roda, čuvaj se toga zla, kojim si samo dušu griešiš, srce pogrdjuješ a plemeniti úm svoj ponizuješ! —

Naša pučka književnost.

Naš list namienjen je doduše u glavnom nadobudnoj našoj omladini; nu uz to smo ipak rekli, da ćemo ga tako udešavati, da i za prijatelje pučke prosvjete u obće nebi nezanimivim bio. Da tomu zadovoljimo, to ćemo osobitu pozornost obraćati onakovim spisom, koji su upravo odredjeni, da promiču pučku prosvjetu, pa ćemo je po važnosti i valjanosti njihovoj obćinstvu priporučivati. Nu ne samo to, mi ćemo kadkadu rieč povesti i o takovih pučkih spisih, kojih neimamo, a ipak bi nam potrebni bili kao gladnomu komad kruha ili žednomu čaša vode. — Danas ćemo progovoriti o nedavno izašlom prevodu:

Šubertovo prirodoslovje.

Mnogi smatraju prirodu samo kao kakovu kravu muzilju, od koje gledaju, da samo što više izmuzu, a za dalje ih nije briga. Vele : Žetva je obilna, vina je dosta, vrieme je liepo, daždi, grmi, snieg pada. To im je sve, što o njoj znaju i govore.

Nu zadaća prirode nije, da čovjeka samo pìta; ona ima još i njeko više, plemenitije odredjenje. Ona ima čovjeka spominjati na veličinu, slavu, mudrost i dobrotu onoga, koji je prirodu stvorio; a čovjek sliedeći opet njezine tragove ima se korak po korak približavati k svomu stvoritelju, Čovjek treba da spoznava duboku smisao, što ju Bog stavì u svoja djela, treba da narav štuje i ljubi.

Svaki čovjek, ako hoće da se medju neobražene broji, morao na toliko s naravlju sprijateljen biti, da ona u tom višem, obrazujućem smislu na njeg djelovati može. Dapače sav púk trebalo bi usposobiti za taj viši duševni užitak. A k tome netreba Bog zna kakova učenjačkog razglabanja pomoćju zapletenih matematičkih formulah, nego samo poznavanje najglavnijih zakonah, po kojih naravne sile djeluju, a zatim ljubavi k naravi, bistar i pozoran úm te otvoreno srce. Tim smo već usposobljeni, da pristojno stupiti možemo u sveti hram naravi božje; a za to se dovoljno svaki usposobiti može sa prirodoslovnim znanjem, što nam ga sada pružaju naše srednje škole.

Nego sva naša učeća se mladež nedospije ni do tog stupnja školske naobraženosti, buduć većina svršiv pučku školu u praktički život prelazi. Ali i takova djeca, koja sada samo četiri razreda glavne škole s dobrim napredkom svrše pod rukovodstvom vješta i okretna učitelja, nisu sasma nevježe u prirodi i njenih bar najglavnijih zakonih. Jer ako su im točno i razgovetno zornim načinom razlagana sva ona prirodoslovna i prirodopisna štiva, što se nalaze u čitankah sve četirijuh razredah, onda je u njoj već prilično probudjena pozornost za prirodne pojave, oni će se prilično razaznavati, a bit će na toliko usposobljena, da će prirodoslovne pučke spise u obće, a na pose i polaglje srednjim školam namienjene s probitkom za um i srce čitati, i tako se uz živo obćenje sve više i više udomaćivati moći u naravi i prirodi božjoj. — To jo doista velika priednost sadanjih naših školah i u njih sada vladajućeg učevnog sustava. Mladež se neposredno uvadja u živi život naravi, a to neće ostati bez blagodatnih posljedicah za oplemenjenje moralnih a razvoj materijalnih odnošajah.

Takovo prirodoslovno djelo, koje bi se osobito mladeži, istupivšoj iz četvrtog razreda glav. školah, preporučiti dalo, jest Dragutina Šuberta prirodoslovje, namienjeno višim ženskim zavodom, koje jedan vrstan domorodac na naš jezik prevedè, i ovog ljeta tiskom izdadè .Šubert sasma lakim načinom upoznaje štioca ili učenika svoga s najglavnijimi i za svakdanji život najvažnijimi naravskimi zakoni i pojavi, koje bi trebalo, da ih svaki čovjek zna i razumije. Naš narod uz sve svoje prekrasne darove čami još u velikom

neznanju i u grdih predsudah; i ovake knjige, kad bi se što više razširile, mogle bi jako blagodatno djelovati u tom smjeru. S toga nemožemo dosta preporučiti ovaj spis svim prijateljem pučke prosvjete, da ga što više u narod razture. A za to bi najviše djelovati mogle naše školske vlasti, kad bi prepourčile, da se ta knjiga upotrebljuje za izpitne nagrade u viših razredih pučkih školah, te nižih gimnazijah i realkah.

Nemanje imao bi se svaki naš pučki učitelj upoznati tim spisom, a osobito oni, koji sami u prvašnjih školah ništa o tom učili se nisu. Po sadanjem bo sustavu dalazi sad ovaj sad onaj prirodoslovni pojav ili zakon u čitankah ili pobliže razvijen, ili samo netuknut i spomenut. Ako je onda učitelj u tom ili sám nevježa, ili ako o tom više nezna, nego li mu djeca znati moraju, to lako u smetnju dolazi, što da takovimi štivi počme, kako da li je razloži; pa se onda obično tim pomogne, da ih. dakako na uštrb pučke prosvjete, sasvim preskoči. Za ovakove učitelje jako je sgodna ova knjiga, oni bi se o svem potrebnom iz nje ubaviestiti mogli na korist naobraženja svoga i svoje mladeži. I s toga bi željeti bilo, da se ta knjižica nalazi medju knjigami svakoga našeg učitelja, pa da bi im se u tu svrhu i preporučila od nadležnih vlastih.

Čudnovato je sbilja! Naši ljudi često jadikuju: književnost nam naša nenapreduje, nitko ništa neizdaje; a kad tko napiše i izdade kakovu knjigu, onda nitko i nepita za nju. Ako bre nitko naše knjige neće kupovati i u narodu raširivati, vàla neće ih pisci ni pisati, da ih potle valjda sami čitaju. Nisu u nas pisci krivi, da nam knjiga bolje nenapreduje, nego je krivo naše nemarno obćinstvo, koje živim učešćem pisce nepotiče na živan rád. Ima u nas za naše okolnosti dosta i sile i volje, samo kad bi bilo za kog. Medjutim ako ovo nehajstvo i na dalje uztraje, onda neka niko nebaca mraz na obraz piscem, nego najprije sebi, a zatim drugim svojim jednomišljenikom, kojim je rodoljublje samo u ustijuh, a u srcu mu neima ni traga. Svaka ljubav je odanje ili požrtvovanje za njekoji predmet, dakle i rodoljublje nije ništa drugo nego požrtvovanje za sreću i slavu svoga naroda. Koji nikakove žrtve neprinaša ili ih prinieti pripravan nije za interese svoga naroda, taj nek se negradi svetim imenom rodoljuba; on može biti samoljub ali rodoljub nigda. Mi bi dakle i požrtvovanjem imali podpomogati svoju književnost, dok ju do dična stepena razvijemo; nu mi nesamo da ništa nežrtvujemo, nego nečinimo to ni ondje, gdje bi u probitak bilo našeg vlastitog neobraženja.

Još jednoć dakle obraćamo pozornost naše omladine i svih njezinih prijateljah na ovo dielce, koje se uz svoj liepi i poučni sadržaj odlikuje i čistim i lakorazumivim jezikom, pa i ukusnim izdanjem. Ciena mu je 70 novčićah i može se pod naslovom: „Dragutina Šuberta prirodoslovlje“ dobiti u svakoj ovdašnjoj knjigarni.

Lisica i jež.

od I. F.

Lisica je poljem tumarala,
Nebi li se čega dočepala;
Od njekud se do nje jež doskita,
Pa ju smierno i ponizno pita:
„Kud ćeš, teto, do kojega grada,
S koje nužde, s. kojega li jada?"
Lisica mu ponosito sbori:
„Kakva nužda, o tom negovori,
Idem gledat gdjegod batak tusti,
To si želi moj želudac pusti."
„Baš ni mene nebi trbuh kleo,"
Jež će „kad bi do čega dospjeo."
Na to lija ježu opet vrati
„A ti hajde slobodno me prati,
Ako stignem gdjegod kakvu sreću,
Vjeruj da te izdieliti neću!"
Tako ti se ovo dvoje sdruže,
Lija skakće, jež lagano struže;
Oboje se sladkom nadom goje,
U naprvo batake si broje,
Kojimi će omastit si brke,
Iza truda, napora i trke.
Ali vaj me, varava je nada,
Često puno donosi nam jada;
A to ti se evo i ovima
Našim' lovcim' sgodí gjegjernima.
Nadajuć se punomu kočaku,
Iznenada oni na njekaku
Praznu jamu tužni nabasaše,
I u nju se obo'e sglomotaše!

„Jao, teto, batakah nam jadnih!"
Sad poviče bodljikavac gladni.
„Ako nama ovdje dan zabieli,
Bit će od nas trista jadah vèli'."
„Mene s toga neće boljet glava:"
Na to sbori lija hvalisava,
Ja bo znadem do sto mudrolija'
Jedna ti je od druge umnija;
Njimi ću si već pomoći lako,
I od sebe zlo odbiti svako.
Nego neznam, šta će s tobom biti,
Je l' ti znadeš čem' se domisliti."
„Četiri sam samo znò vještine,"
Jež na rieči vrati sad lijine;
„Ele ni njih nesjećam se veće,
Nego kad bi bilo koje sreće,
Da te smijem za uši povući,
Medj' očima moglo bi mi pùći."
„Pa hajd, hvataj! lija ježu veli;
A jež ti se na to mah osmieli,
Liju zubmi za uše uhvati,
I počme ju ljuto natezati.
Stadè vika lije: „Borme ježu,
Zubi tvoji nemilo me režu!"
Al jež ništa na to i nesluša,
Već ju grize, da ju boli duša.
Ona njime trese, zamahuje,
Da se zubih njegovih mentuje,
A kada joj baš do živa bijà
Ježem manù takom silom lija,
Tja iz jame da je izletio
Ko' da u njoj nije nigda bio.

Pun veselja jež nad jamu viri,
Gdje se teta sada sama širi,
Te lukavo, i zlorado sbori:
„Hvala teto, evo mene gori,
I sa jednom mudrolijom mojom,
A ti gledji svôm mudrošću svojom,
Kako ćeš se odtle izkopati,
Da te dušman krvni neuhvati."
Pa tim ojde srcem veselime,
Sva nesgoda da mu prodje time.
A lisica kraj svih mudrolija'
Slobode se ipak nedovija,
Već morade za forintu staru
Kožu dati bližnjemu krznaru,
I uz svoju svu veliku slavu
Još mudriju okititi glavu! —

Zloćudni Lovro

Lovro je od djetinstva svog bio jako neotesan i razpušten dječak. Već prije nego je u školu pošao bio je uviek poderan, neopran i razčupan. K tome je imao još i tu jako zločestu navadu, da je pse i mačke, gdje ih je samo stigao, dražio, tukao i natezao. A to je dalo slutiti, da nije baš najbolje ćudi nit naravi.

Kad je taj Lovro u školu došao, nije se ni najmanje popravio, nego je još sve nevaljanijim postajao. Sve su opomene učiteljeve bile u tutanj. Gdje je bilo huke i buke, tu je bio Lovro; gdje je komu kakva šteta učinjena, bio je Lovro; gdje su se dječaci počupali, bio je Lovro! Jednom riečju: Gdjegod je šta zločesta i zabranjena počinjeno, svagdje je Lovro imao svoj nos; nit je dana bilo, da ma šta skrivio nije. A mačke i psi, ti si imali pravu pokoru s njega. Kad je u školu išao, svakog je psa morao podražiti ili udarati; i zato je čitava halabuka bila, kad je on prolazio, jer svi su psi lajali i zavijali, čim su nanjušili, da on ide. I mačkam nije bilo bolje. Ako je koja sjedila gdje na prozoru ili pred vratima, on je svaku povukao za rep, il se je kamenicom za njom hitio. Dakako, da su kadkad srditi psi i njega izplatili, te ga čvrsto nagrizli, a mačke ljuto ogreble. Ele to sve nije njega opametilo.

Jednom dodje u selo njekakov Talijan, koji je nošao vrlo zlobnu repatu opicu, te je s njom svakojake spravljao šale i lakrdije. Djeca su dakako za tom opicom grnula kao za njekim čudom, pa su se iza glasa ćerila, kad im se je šat dopalo. I Lovro je u tom kolu bio. Nego on se nije zadovoljio samo gledanjem i smijanjem, već je kao obično i ovu opicu šibom jednom dražio, i svaki čas gurkao. Opica se je na to kesila i kreštila, pa bi i u lice mu bila skočila, da ju Talijan nije čvrsto držao. On je i na Lovru vikao da miruje; nu njemu je sve bilo badava govoriti.

Napokon uzme Talijan svoj šešir, te počme od svjetine iskati, da mu svaki po nješta dade, i popusti malko lančić, na kojem je opicu držao. Taj hip upotrebi ova lukava i već razjarena životinja, iztrgne se od svog gospodara, te kao munja skoči na Lovrinu glavu, sbaci mu kapu, uhvati se zubmi za kosu i stane ga tako živo čupati i grebsti svojima pancžama, da je to strahota bila. Dok se Talijan domislio, šta je, i dok je priskočio, da Lovru oslobodi, već je bilo od njega trista jadah. Vrištao je kano da je na ražnju, i za čas je bio sav u krvi kao oderan jarac, i Bog zna, što bi od njega bilo, da ga Talijan izbavio nije od srdite opice (majmun). —

Lovro je iza ove nesreće koje od straha, koje od zadobivenih ranah, preko dva tjedna odležao, pa je i za sav svoj život zadržao velike brazgoetine u svom licu od grebacah opičinih. I kod svega zla bila je još velika sreća, da mu i oči izgrebene nisu, sam ga je Bog te nesreće sačuvao. — Nego ni to ga nemogaše osviestiti.

Istupiv zatim iz škole na veliko veselje svoga učitelja, komu je pravi križ bio, uzme ga otac ka gospodarstvu. Nu ni tu nije ništa bolji bio, ni uredniji ni dobroćudniji, nego li prije u školi bijaše. Kao što je prije dražio mačke i pse, tako je sada mučio i zlostavljao kod svake sgode konje, volove i druge živine. Ako je šta vozio, on je tako natovario, da su konji klecali pod teretom, te ih je onda mlatao, da je žalost bila gledati. Ako je prazna kola tjerao, tjerao je kao da iz pakla bježi; svatko se je bojao, da se s njim susretne. Jer da bi se on komu s puta skrenuo, o tom nije nigda ni sanjao; ma se sve osovine potrle il njegove il druge čije, to je njemu bilo svejedno. I svatko se je živ čudio, da je tomu obiestnomu i opakomu momku jošte na ramenih glava. Nego svatko je naprvo i proričao, da dobro skrajčiti neće. Veli se: Ide tikva na vodu, dok se nerazlupa; pa tako se najposlje dogodi i Lovri, jer komu nije svjeta nije mu ni pomoći. —

Jednom podje Lovro u šumu, te je opet po svôm običaju tjerao kao vilovnjak, i zla kob ga namjeri na jednom uglu na druga težkim teretom natovarena kola. Čovjek nije mogao naglo s puta se ugnuti mu, a on u svojoj smušenosti takodjer ne, te se osovine tako jedne o druge sudare, da su mu se obje njegove skršile a kola u grabu prehitila. Po svoju još veću nesreću prebacio je bio uzdice preko sebe, konji se poplaše, kola se skreše, on u uzdice zaplete, te — o žalosti! strašnim i žalostnim načinom pod konjskima petama, sav izmrcvaren, svoju dušu izpusti.

Eto kraja, komu zla i opaka ćud vodi! Lovro je bio zdrav i kršan momak, pa moradè prije reda zaglavati, a sve s lude glave i opaka srca. Ljudi su ga žalili, otac i majka su plakali; ali komu nebijaše svjeta, nebijà mu sada ni pomoći! — F.

Kažnjena nebriga.

Janja, supruga jednog činovnika, bila je jako uredna kućanica i vrlo čestita mati. Sve je u njezinoj kući bilo u najboljem redu i u najvećoj čistoći. Nu nesamo svoju kuću, nego i svoju djecu držala je ona u stegi i redu. A imala je četvero djece, od koje su dvoje najstarje Milan i Ružica polazili već školu.

Milan je bio dječak pun uma, i jako se je brzo učio; ali je bio opet i jako lakouman i nemaran, te je običavao uviek tek onda uz knjige prianjati, kad su vile u oči uprle. A Ružica je bila opet sasvim pitoma ruža, koju je majka oko prsta obavijati mogla. Bože sačuvaj, da bi ona šta drugčije uradila, nego li bi joj Majka naložila.

Jednog četvrtka poslje objeda, kad je otac otišao u ured, zovne mati Milana i Ružicu, te im rekne:

„Djeco, sad se sjedite, te naučite i napišite svoje zadaće za sutra. Otac

će nješto ranije danas kući doći, pa ćemo onda ići u vrt, gdje ćemo južinat i prvo groždje jesti.“

Ružica je odmah poslušala majku, te je izvadivši svoje knjige i zadaćnice sjela i učiti se stala. A i Milan se obradovà, čuvši da će u vrt i tamo grožđja jesti, pa si brže bolje i on stvari svoje skupi, da će se učiti. Ali jedva da za stol sjedè, padè mu na úm, kako se njegovi drugovi tamo njegdje naganjaju, skaču, kupaju, te ga brzo prodje volja, da se uči.

„Pa zašto da baš sad učim;“ stane on mrmljat. „Ja bi se sutra rano ustao, i sve bi to naučio i zadaće bi izradio. A sad bi se išao malko tamo s drugovi igrati, dok otac iz ureda dodje!“

„Ti jedno u jutro rado spavaš, a drugo netreba se nijedan posao na zadnje trenutke ostavljat. Tako rade samo neurednjaci. Ako ćeš se dakle sada ići igrati, onda nećeš s nama u vrt!“ odgovori mati. —

Milan je znao, da mat što rekne, onako mora i biti. On se zato pokljuni, kano da će se učiti. Nu na brzo se opet uzvrgolji, te počme kiskati i cmoljiti, knjigami baciti i papirom šuškati, tako da ni sirota Ružica nije svog posla raditi mogla.

Mati je donjekle šutila, napokon joj to ipak dosadi, i ona se ustane, te mog Milana uzmav za ruku izpremi iz sobe oštrimi riečmi:

„Odlazi mi s očijuh, neposlušno tepče, nećeš ići s nami u vrt!“ i zatvori vrata za njim.

Milan je njeko vrieme na dvorištu plakao, nu napokon se pobrao k svojim drugovom, gdje je na brzo sve to zaboravio.

Došavši otac kući nadje već spremne i mater i ostalu djecu izim Milana.

„A gdje je Milan?“ zapita on, opaziv da njega nije. Mati mu u kratko kazà, što se je dogodilo, a otac podpuno odobri postupak njezin.

Zatim su sve petero zajedno otišli u vrt. Mati je dala prirediti liepu južinu, i naprvo ju je tamo poslala. Djeca su u vrtu bila dobre volje, kako malo kad; jer iza kako su se malo proskakala, dobiše komad pečenke, a zatim u izobilj krušakah, bresakah i grožđja. Tek kad sunce zašlo bješe vratiše se opet kući.

I Milan je medjutim kući doklapao bio; nu s kojim je čuvstvom roditelje svoje izgledao, to si možemo misliti. Snužden u jednom kutu nesmjedè pravo ni da pogleda oca si i mater. Otac smotriv ga oštro se na njeg osieče:

„Milane, sasvim sam s tobom nezadovoljan. Svojoj si materi napokoran bio i zato nisi vriedan moje ljnbavi; nit ću te ja ljubiti, dok se nepoboljšaš!“

Milan počè plakati i htjedè da moli za oproštenje; nu otac mu nedadè do rieči, nego mu ozbiljno reče:

„Ti se moraš jedanput za svagda ostaviti svoga jugunluka; a sad mi negovori ništa, nego uzmi komadić hljeba, jer drugo nedobiješ ništa, pa se tornjaj u postelju. Pred oči nam neidi!“

Milan plakaše doduše, nu pomoći mu nebijaše. Služavka dodje, raz-

premi postelju i on se moradè leći. Nego legavši zamoli služavku, da bi ga sutra ràno probudila, jer ima za školu i učiti se i pisati.

Mati to čuje, pa oštro poviče:

„Nitko ga nesmije buditi! Zašto se danas nije učio? Ili nek se okane te svoje nemarnosti, ili ako će se rano dizati, nek se sám búdi.“

Pa tako je i bilo.

Milan je na skoro zaspao, a počem je bio uklatit, to je spavao kao klada cielu božju noć.

Da bi se on sutra dan sám probudio, o tom nije bilo ni govora. Već su svi davno na noguh bili, a Milan je još kao zaklan spavao, nit ga je tko dirati smjeo. Ele napokon se ipak probudi; ali kad? Baš je tuklo tri četvrta na osam.

Opaziv Milan, da se je tako jako zakasnio, skoči kao popuren, te se što brže mogaše obuče. On bi sto put radje i neišao u školu, nego li što je morao sada tako nepripravan ići. Nit se je naučio, niti je napisao, što je zadano bilo; a učitelj mu je već zaprietio, da će ga kazniti, čim prviput nepripravan dodje. Nego na to nije smjeo ni misliti, a kamo li da bi se usudio bio u školu neići. Uzmavši dakle svoj zajutrak, ojde Milan tužnim srcem u školu.

„Ej da sam mater jučer poslušao bio, kamo moje sreće! Kako bi ja sad veseo u školu išao! Pravo li mati kaže, da netreba poslove svoje ostavljati na zadnje čase!“

Tako jadikovaše Milan idući u školu. Došav tamo baš kad su se djeca već Boga bila molila, opazi mahom učitelj na njem, da kod njeg nije sve pravo, kako bi imalo biti. Djeca bo, koja čistu i mirnu sviest imaju, nedolaze onako poklunjena, onako turobnim i zaplakanim licem.

I učitelj se nije prevario. Ide pitati slovnicu, tko ju nezna: Milan; ide pregledati zadaće, tko jih neima: opet Milan.

Učitelj ti ni pet ni šest, nego ga zatvori do podne.

„Ja sam te već dvaput opomenuo radi tvoje nemarnosti i nebrige. Ti imaš jako dobru glavu, i mogao bi medju prvimi biti, ali uprav nećeš. S toga ćeš dva sata ovdje dulje za kaštigu ostati!“

Tako progovori učitelj, a Milan udri na plač. Nego mu plač ništa nepomožè, on moradè ostati zatvoren do dvanajeste ure.

Mati se nije ni malo čudila, što Milana u obično vrieme iz škole nije bilo, dapače njoj je to upravo dobro došlo, jer ona je ozbiljno bila naumjela, da Milana odušči od te njegove nebrige i lakoumnosti.

Poslje dvanajest eto ti Milana sasvim zaplakana.

„Je li, nisam li ja tebe jučer liepo svjetovala, da se naučiš svoje stvari. Da si mene poslušao, bio bi s nama jučer u vrt išao, te se liepo zabavio; a danas te nebi opet morao učitelj kazniti. To su ti posljedice tvoje neposlušnosti i nebrige. A da se toga jednoč okaneš, to ćeš sad klečat, dok otac dodje, da vidimo, šta će on kazat. Ja ću svakako za to biti, da klečiš pod cielim objedom.“

Tek je to mati rekla, al eto i oca.

„Ružice, moli s Radicom i s Milkom oca i mater, da mi oproste!“ jodaše kroz plač Milan.

„Šta je opet skrivio Milan?“ zapita otac, vidivši ga klečeć i plačuć.

Sva djeca vrisnuše u plač, ote bo se nesgode Milanove ljuto ko znuše njihova srca.

„Majko, oče, imajte milosrdje s našim Milanom!“ govoraše Ružica.

„Oprosti mu, on će biti dobar!“ zaplače Ružica.

A Milan uhvati ruku materinu i suzami ju gorkim obalije, nemogavši od plača nijedne rieči izustiti.

Roditelji bješe sami tronuti ovom medjusobnom ljubavlju svoje djece i i oprostiše Milanu, iza kako je sveto obećao, da će uviek poslušan biti svojim roditeljem, i da će uviek najprije izpuniti svoje dužnosti, a tek onda na igranje misliti.

Pa sbiljam Milan je i držao svoju rieč. Koliko je prije bio lakoumnjak, nemariš i nebriga, toliko je bio sada ozbiljan, točan i brižan dječak. Nigda ga više nemoradè opominjati ni otac ni mati; i on im omili kao zjenica u oku. A i u školi postadè od to doba puno naprednijim, i na skoro nadkrilì sve ostale svoje drugove.

Blago onomu, koji si k srcu uzimlje opomene svojih roditeljah! — F.

Sitnice.

U Zagrebu. Uz sve zapreke, na koje nenadano nagazismo, evo nas ipak na vidik s prvim brojem ovoga našega lista. Iz njeg će nadamo se svatko moći viditi, kojim ćemo pravcem ići, čemu se od nas nadati ima, i da smo sbiljam voljni stvoriti našoj omladini i svim njezinim prijateljem valjano glasilo na polju umnog, ćudorednog i stvarnog narodnjeg napredka. Nu počem nam to za rukom poći može samo svestranom pomoćju naših narodnjakah, to nemožemo na ino, nego da još jednoč svojski sve umolimo za što moguću pripomoć; i to tim više, počem smo ovomu listu stavili sbiljam tako nizku cienu, da će obstati moći jedino uz ponješto veće predbrojničtvo. A sumnjamo, da bi ikoga bilo, koga bi za duševnu hranu svoju ili svoje omladine preterašio trošak jedne forinte za pol ili dvajuh forintah za cielu godinu. Zato se nadamo, da će ovaj podhvat dobrodošlicom pozdravljen biti u svih naših domorodnih kruzih. Nade su doduše sve varave, je li će i ova nas prevariti, vidit će mo! Ele mi ćemo s naše strane svakako učiniti sve, što možemo, da dostojni budemo podpore svih poštenjakah.

— S njeke naše gimnazije dobili smo do 15 predplatnikah medju domorodnom mladežju. Njih je svaki za se pisao list, u list je metnuo forintaču, platio je poštarine po 22 novč., a uredničtvo je opet od svakog lista platilo listonoši po 3 novč. Ukupno je dakle za 15 for. predplate plaćeno troška 8 for, 75 nov., a moglo se je obavit s 25 novč., da su se svi sdogovorili, pa svu tu predplatu s naznakom svojih imenah u jednom listu poslali. Mnogo li ti vriedi dogovor! —

— Kad bi mladež više slušala dobre opomene svojih starih, mnogo bi manje stradala, nego li inače strada. Naročito se pako uviek svjetuje mladeži, da se neigra i nezabavlja ubojitim oružjem, dok nedoraste, da s razborom njime baratati može. Nu mladež obično takove opomene na jedno uho prima a na drugo ih odmah pušta; te se zato svaki čas i čuje, kako je sad ovaj sad onaj s neposluha i nepazljivosti svoje zaglavio ili stradao. Dva su se takova nesretna slučaja prošlih praznikah dogodila, jedan u Vinkovcih (u Slavoniji), jedan ovdje u Zagrebu. U Vinkovcih je naime jedan 14 godišnji djak hodajuć puškom po livadah, kad je preći htjeo preko jedne živike, premetnuo na prije pušku na drugu stranu, a kad je zatim bio jednom nogom preko živike zakoračio, da predje, izpruži se oštro nabijena puška, i sav se naboj saspe nesretnomu mladiću pod vrat, te s mjesta ostane na istoj živiki prevješen mrtav. Kolika je to žalost morala biti za roditelje, kad su

im malo prije još zdrava i čila momka, najednoč donieli mrtva i svega krvlju oblivena! — A drugi nesretnjak ovdje sasuo si je opet sav hitac u stupalo, te je sad za svoju nepozornost kažnjen i osakaćen za sav svoj život. Nije li to neizkazana nesreća, kad najednoč podpun dječak postane vječnim bogaljem! Roditelji! Vi ste za zdravlje svog potomstva odgovorni i Bogu i narodu svômu. Pazite dakle na svoju još nedozrelu djecu, da im takove pogibelne stvari u ruke nedolaze, dok u sta nju nisu, da ih punim razborom rabe! A ti mladeži, okani se puške, dok za nju nedorasteš; jer puška nije prijatelj ni odrastlim, a kamo li djeci! Opameti se tudjom nesrećom; jao si onomu, koji se tek svojim zlom pameti uči!

Književne viesti. G. Mirko Bogović bavi se već više godinah sabiranjem narodnih poslovicah i zagonetakah, te namjerava na skoro izdati u jednoj ovećoj knjizi ne samo te po njemu velikim trudom sabrane, nego i sve dosad budi na pose ili po časopisih već tiskane nar. poslovice i zagonetke. To će doista biti prekrasno djelo, koje će na diku biti i svomu već zaslužnomu začetniku i našoj književnosti. Nesumnjamo da će ono u svojoj struki biti savršeno i podpuno, što je samo moguće; ali nesumnjamo ni to, da je u narodu još puno toga blaga, do kog hvaljeni naš pisac nit je došao niti može da dodje. Svraćajuć indi pozornost obćinstva na tu velekoristnu književnu radnju, mislimo da bi osobito na našem domorodnom svećenstvu i učiteljstvu bilo, da ono tu u pomoć priskoči, te da svaki u svom krugu običajno nar. poslovice i zagonetke pobilježi i rečenomu gospodinu na porabu pošalje. A to bi za nje bila nesamo ugodna zabava, nego i liepa zadužbina za promak narodnog napredka. —

— Troškom matice ilirske izašao je ovih danah II. dio djelah pokojnoga Stanka Vraza, isto onako ukusno i krasno uredjen, kao i prvi dio. Ciena mu je 1 for., broširan, 1 for. 80 nov. u platnu vezan sa zlat. obrezom a 2 for. na velinpapiru. Učeća se mladež dobiva kao i sve ostale matičine knjige, tako i ovu za pol ciene. A da se tom sniženom cienom naša omladina i izvan Zagreba koristiti može više, nego li je do sada bilo, zaključio je matičin odbor u sjednici držanoj 12 t. m. da se umoli na svakoj našoj gimnaziji i realki po jedan od g. učiteljah, da izdaje potrebne za to doznake, kojimi će se mladež zatim u pol ciene moći naručivati sve matičine knjige u ovdašnjoj knjižari g. Svetozara Galca. —

— Davno se već osjećala potreba čestita molitvenika za katoličku mladež naših viših učionah. Toj potrebi doskoči nam baš sada bečka naklada školskih knjigah izdanjem „Molitvenika i Pjesmarice," sastavljene po veleč. g. Simi Balenoviću, kateketi zagr. uzorne gl. škole. Pozornimi činimo i učitelje i omladinu na to željno izgledano djelo, koje nutrnjim svojim sadržajem podpuno zadovoljava svojoj svrhi i namjeri. Ciena je 70 nov. a. v.

— Za mladež pučkih školah izdadè opet ovdašnja tiskara g. Ant. Jakića „Cvietnjak pobožnosti" sastavljen po Franji Žužlu, župniku. Uz potrebne molitve nalaze se i najobičnije crkvene pjesme; jezik je čist i djetinjoj naravi prilagodjen, a ciena od 30 nov. za vezanu knjižicu tako mala, da već manja nemože biti.

U istoj tiskara dotiska se ovih danah prievod čuvena spisa za mladež „Robinson Kruzoe" sa 52 slike. Ovo djelo prodaju Niemci po 1 for. 40 nov. a. v., a naš ovaj prievod daje nam se po 1 for. a. v. Tko mladež ljubi, neka medju njom širi ovo djelo, koje će ona ne samo s velikom ljubopitnošću nego i s velikom korišću po úm i srce čitati. Nemislimo, da medju odraslimi koga ima, koji je u svom djetinstvu taj spis čitao, da se i u starijoj svojoj dobi s veseljem nebi sjećao onoga duševnog užitka, što ga njekad sam kod čitanja djela uživaše. K tom je ta knjiga tako ukusno i krasno izdana, da se šta više ni želiti nemože.

Spomenut nam je još i to, da ova knjižara školskoj mladeži i učiteljem sve knjige svoje naklade za četvrtinu jevtinije daje, ako se 5 različitih knjigah naruči ili kupi za gotov novac.

— G. Nikola Krstić profesor biogradske velike škole izdaje svoju srbskom maticom nagradjenu „Istoriju srbskoga naroda" i već su izašla dva svezka, svaki po 50 nov.; a cielo će djelo iznašati četiri svezka. G. N. K. čuven je već sa svojih „Obrazah iz obšte historije," a ovim si je djelom još većma obraz osvjetlao, čemu nam za dokaz služiti može već i ta okolnost, da mu je ono srbskom maticom nagradjeno. To djelo zaslužnje, da se svaki našinac s njim upozna, a osobito naša omladina, kojoj valja da poznaje i ljubi sav svoj narod, a ne samo pojedine njegove česti. Ovdašnja knjižara gosp. Svetozara Galca prima naručbine.

Smiešice. Krčmar „k zelenom magarcu" obogati se, a tim se i uzoholi, te skine taj svoj cimer, i metne drugi, koji mu se je činio prikladnijim. Njegov susjed preko puta, siromak inače, poprimi taj zabačeni cimer, i objesi ga na svoju krčmu. Stranom što obogaćeni krčmar nije više onako uljudan bio, kao prije, a stranom, što je zeleni magarac (osel) već u glasu bio, predje malo po malo sva mušterija na novog zelenog magarca, i ovaj se počme liepo pomagati. To je prvašnjeg magaraša srdilo, te da svoje izgubljeno goste opet k sebi primami, zapiše on pod svoj novi cimer ove rieči: „Ovdje je pravi magarac."

Mnogoj gospodi, kao poznatim rodoljubom, poslasmo Bosiljak, bez da se nanj do sada predplatiše; molimo ih dakle, ako ga neće držati, da nam ovaj broj vrate. — Br. 2. izaći će 20. stud.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 2. 20. studena 1864. **Teč. I.**

Majci.

Od Napoleona Špun-Strižića.

I.

„Sviet je hladan — hladniji od leda;
Svedjer vodiš s bezćutnosti boj,
Dok te krvav neoblije znoj,
Dok se gorkog nepresitiš jeda.

„Nevjera ti srce prije reda
Sve izràni kano osah roj,
Nigdje srca, bol da dieli tvoj,
Zaman oko za njim ti s' ogleda!“

Tak sborite o tom svietu biednom;
Al prestante braćo — bar u jednom,
Jednom srcu ljubav još negine.

Krivdu njemu rieči vaše čine,
Na to srce zašto nemisliste? —
Majku zar vi viek imali niste?! —

II.

Večer mekim skutom sviet prikriva,
Na drveću lišće tiše sbori,
Sve polaglje potočić žubori,
A u gnjezdo ptičica se skriva.

Svuda mirno te mirnije biva,
Samo s crkve na brežuljku gori
Skromno zvono dolinom se ori —
Sladku spomen u meni oziva.

Ta crkvica sieda spominje me,
Majko moja, na te siede vlasi,
Štono drago tvoje kriju tjeme;

A pozdravi zvona večernoga
U môm uhu ječe kao glasi
Blagoslova nježnog, majko, tvôga.

III.

Kao divlja neman razjarena
Biesni bura, s nebesah se lije,
A kô gladan vuče vihar vije —
Strahom drhće gora sva zelena.

Al gle, ptica nedrhće malena,
Za dub zna bo, kog grom neprobije,
Pa u meko duplje njem' se krije,
Mirno ljepših čekajuć vremena'.

Ni mo'e srce bure se neboji,
Ljute bure, udes štono stroji,
I ja imam utočište svoje:

Utočište, mir što vraća duši,
A najgorču suzu viek osuši —
Naručje ja, majko, imam tvoje!

IV.

Ti znaš nade, što mi milo svjete,
Teb' su moje odkrivene grudi,
I ćút svaka, što s' u men' probudi,
Da mi srce uzhiti il sgnjete.

Tebi odkrih vez ljubavi svete,
S ko'e mi zora blaženosti rudi,
Znaš cilj, kog' si moje srce žudi,
Za kojim mi smjelo misli lete,

Svaka ćut, što niče, cvietak to je,
Komu rose treba da nesvene:
Men' su rosa rieči, majko, tvoje.

S tog sad vapim, misleć iz daljine
Na te i tvê rieči nekićene:
„Pomiluj mi majku, gospodine!“

Jaromil.

(Konac.)

Zorom rano dade se Jaromil na put. Za njekoliko danah dodje do jednog gradića, gdje je saznao, da odtale nije daleko do glavnoga grada. To mu je bilo drago, jer mu se je putovanje već dozlogrdilo. Čim je u grad došao, unišao je mahom u jednu gostionu, da se izpokoji. Tamo je bilo puno ljudih; Jaromil sjeo je u jedan kut, i slušao je, što su pripoviedali. Tu čuje, da kralj ima jednu kćer, koja je niema, sliepa i sva bolešljiva, a nitko da joj pomoći nemože.

„To već traje sedam godinah“ pripoviedaše jedan; „od svih stranah svieta bili su liečnici, a nijedan ju nije mogao izliečiti. Lane bio je kralj kod tog glasovitog pustinjaka u crnoj šumi, i taj mu je uješta svjetovao, al vele, da se toga nemože dokopati.“

Jaromil je dobro taj govor slušao. „To bi bilo nješta za mene,“ pomisli u sebi, „kad bi išao kralju i molio ga, da me uzme za vrtara u službu.“ S tom mišlju ojde Jaromil u krevet, i sbiljam mu se prisnì, da je kraljev vrtar, kako si je želio.

Rano ustav izplati gostionika, zapita za put u kraljevski dvor, te se veselo tamo uputi. Bila je to velelepna sgrada, s ciele jedne strane okružena vrtom. Nebijaše tu ni buke ni trke, kao što to obično kod dvorovah biva. Svuda su bili porazprostirani ćilimi, da se koraci po svedenih (boltanih) dvoranah razliegali nebi, a po dvoru ležalo je crno sukno, da se nebi čulo tapanje konjah i ruljanje kolah. Crno zaodjeveni bili su svi službenici, koji su po dvorištu hodali kao duhovi, a prozori bili su zastrti. Kad je Jaromil u grad došao, bilo je još rano; nitko nije za njeg mario, a i on takodjer nikoga nije hotjeo šta da pita, već se sjeo na klupčicu nedaleko vrtnih vratah.

Nije dugo sjedio, a prodje pokraj njega starac njeki s lopatom k vratima od vrta, koja je ključem odklenuo i opet za sobom zaklenuo. Jaromil je kroz tarabice vidio, kako se je starac po slogu napinjao i kako mu je mučno posao išao; zakuca dakle na vratima i rekne:

„Oprostite, ja vidim, da ste prestar za taj posao, dopustite dakle, da za vas to uradim; ja sam takodjer vrtar, nu dugo sam već na putu — i svoju sam vještinu zanemario; ali mislim, da ću ipak znati. Ako bi pak poslje trebali kakova pomoćnika, to bi rad k vama išao u službu.“

Starac se začudi njegovoj učtivosti i odgovori: „Drago mi je, kad se čovjek sám posla laća, niti ga nanj nutkati treba. Kad bi meni samo na volju bilo, odmah bi te k poslu uzeo, ali ja moram prije s kraljem govoriti; nu to je malo mučno.“

„A zašto?“ upita Jaromil.

„Zar niesi nigda ništa čuo o bolestnoj kćeri našega kralja?“

„Čuo sam sinoć u gostioni,“ odgovori Jaromil „i takodjer, da kralj od žalosti samotno živi.“

„Tako jest. Srce me boli,“ reče starac „kad pomislim, da ni hodati nemože, neg samo da malo u stolcu sjedi ili se u vrt iznieti dade. Ja sam joj često trgao cvieća, dok je još kao zdravo diete okolo mene skakutala, i zato sada bez tuge na nju ni pogledati nemogu. Rado bi išao na kraj svieta, kad bi znao, da bi našao, što bi joj pomoglo.“

„A što je to?“ zapita Jaromil.

„To ti jošte kazati nemogu, dok se kralju nedopaneš i on te u službu neprimi. Dok nije bila kraljevna boljestna, radilo je njih ovdje više; ali sada nesmije nitko osim mene stupiti u vrt. Počekaj dakle, dok kralj odluči.“

Starac otidje. Jaromil je uzeo lopatu i kopao je mjesto njega. Neprošlo dugo, i vrtar se vrati. „Nosim dobre glase; imaš odmah sa mnom ići kralju, možebit će te na moju preporuku zadržati.“

Kad su prošli njekoliko dugih svjetlih hodnikah i njekoliko sobah, dodju do kraljeve sobe, gdje je tugom ubijeni otac tamo amo hodao. Kad Jaromil s vrtarom unidje, namigne kralj, da bliže pristupe. i gledajuć dugo Jaromila mjerio ga je od petuh do glave, a zatim ga je zapitao za njegov život. Sasvim bez straha odgovarao je Jaromil. Što se je pako ticalo podzemnog grada, o tom je ipak mučao.

Posve zadovoljan reče napokon kralj: „No dobro, ja ću te zadržati, ali moraš cieli dan sam samcat da radiš u vrtu, nesmiješ nikuda hodati, osim k staromu Borešu, i nikomu kazivati, što vidiš i čuješ.“

„To bi radio, da mi niste ni naložili, svietla kruno; mislim, da ćete biti sa mnom zadovoljni.“ Na to se on kralju nakloni, i ojde s Borešom.

„Sada, stari, budite tako dobri i kažite mi, što raditi imam.“ Tad je stari Boreš s Jaromilom hodao po vrtu, i kad ga je svuda proveo, i sve mu izpripovjedio i kazao, reče jošte: „Sad ti to predajem; ako što od mene uztrebuješ, dodji samo, ja prebivam tamo kod vratah u onoj zelenoj kućici.“

Jaromil se starcu za sve zahvali, i kad je otišao, uzeo je svoje vrtarsko orudje i išao je za svojim poslom.

Bilo je o podne, a otvore se vrata, što su iz sobah kraljevne vodile u vrt i njekoliko ženskih donesu u mehkoslonu ubogu bolestnicu. Jaromil je bio na blizu i cvieće je okapao; ali čim je ženske opazio, ostavio je sve i otišao je dalje u vrt, niti se je prije ukazao, dok nije čuo, da su se udaljile. Kad su to kraljica i kralj čuli, veoma im se je dopalo, i počeli su Jaromilu sasvim vjerovati; često zvala ga je pako kraljica k sebi, i kad je kćerka bila u vrtu, morao joj je cvieća donositi i stol njime kititi. Tu opazi Jaromil, da joj je pravilno lice naruženo, oči zatvorene; samo kad je usta otvorila, zabieljela su u njima dva reda bisera. Jaromilu bilo je žao toga mladog cvietka, tako da ga je uviek imao pred očima. „Ali,“ pomisli jednoć u sebi „stari Boreš zna, što bi pomoglo, a on mi je obećao, da će mi kazati; baš ću ga to što prije upitat.“ I čiem se je s njim sastao, bilo mu je to prvo pitanje.

„Sad ti to mogu već kazati. Nedaleko odavle je šuma, koja se na daleko proteže, i zovu ju crna šuma. U njoj živi veoma učen i star čovjek, k njemu

*

idu ljudi iz daleka i široka, da potražu savjeta. Jednoč sam takodjer i kralju o njem naspomenuo i predložio, da bi se radi kraljevne s njim posavjetovao, i on je poslušao. Morao sam se za put propitati. Kad smo k njemu došli, bio je on s kraljem na samu, i kako mi je kralj potlam pripoviedao, pitao je za sve o kćeri a zatim je otišao. Za čas se je vratio opet i pokazao je svakojake čarolije. Tu se veli ukazala pred njim krasna gospodja, i nju je pitao stari pustinjak, čim bi se izliečiti mogla kraljeva kći, a ta je odgovorila. „Iz srebrna potoka dobit će čistoću tiela, od živa ognja dobit će vid, a od jabuke govorećega drveta dobit će govor.“ Prosudi sám, je li gdje na svietu takova šta? Šta se je već kralj napitao, a sve badava. Tko joj pomogne, tomu će dati pol kraljestva, pa makar i kćer, tako se je o tom izrekao.

Jaromil ništa nije odgovorio, ali dobro si je zapamtio, što je vrtar govorio, a uviek je u sebi promišljao, dok se je spomenuo na one uspomene iz zemlje pedaljljudih, koje je vazda uza sebe nosio. „Dakle voda, oganj i govoreće drvo mogu joj pomoći? Što kad bi zamolio one dobre vile, da ju izlieče? One njeguju cvieće s tolikom brižljivošću, zaista da će se smilovati i toj ubogoj.“ Kod te misli ostane, i s čvrstim pouzdanjem pristupi drugi dan pred kralja.

„Šta želiš, Jaromile?“ zapita ga kralj, kad je k njemu unišao.

„Gospodaru moj, ako bi toliko povjerenja u mene imali, da bi mi kraljevnu povjerili, ja bi ju vam ozdravio.“

„Ti da bi ju ozdravio?“ zapita kralj sav u čudu. „Zašto to niesi već davno rekao?“

„Jer niesam znao, što bi joj pomoglo.“

„A sad to znaš?“

„Znam; stari mi je Boreš to kazao. Ako ste rada, da ju zdravu vidite, morate mi ju za tri dana povjeriti, a nesmijete iztraživati, što će se dogoditi, jer inače nebi ništa koristilo.“

„Dobro, Jaromile, uzmi ju da se njom pobrineš, a ako ju ozdraviš, dati ću ti, štogod budeš zaželio, pa mâ bilo cielo moje kraljestvo.“

Jaromil je otišao, a kralj ojde ka kraljici, da ju razveseli tiem radostnim glasom. Kad je to kraljica čula, sama je odletila k Jaromilu i hotjela je, da s njom ide u dvor, a u vrtu više da neradi. Ali on joj se je zahvalio, izpričajuć se, da si u vrtu mora pripraviti sve sprave. I sbiljam si je ogradio jedno mjesto na strani, da tamo nitko gledati nemože.

Drugi dan primio je od kraljice bolestnu kćer, koja o tom ništa nije znala, er je kruto spavala. Jaromil uzeo ſu je polagano u naručaje, odneo u jvrt, i tamo ju položio na travu. Sad je izvadio školjku iz žepa, a kad ju je razlupao, izvadio je veliko krasno biserovo zrno. Srce mu drhtalo, kad ga je na zemlju bacio. Malo je postojao biser u travi, zatim ga je pomalo nestajalo, dok ga napokon posve nestadè. Sad prodre na tom mjestu trak, visoko udarajuć i lukom od tisućah biserah na travu padajuć; — al nije tu više trave, tu je dubina velike školjke, u koju pjenavim žamorem biser padáše. Tu izpliva iz srebropjenave pučine blieda gospa, vali se s velikom radošću oko nje stekoše i ljubljahu njezina snježna ramena. Sunce bojadisaše nalik duge padajući trak, koji

je sav svoj biser k nogama kraljevne sipao i kitio mokre njene vlasi. Jaromil spozna u bliedoj gospi vilu, te pristupi k njoj bliže i reče:

„Ti si bila milostiva i rekla si mi, da kad bi jednoč tvoje pomoći trebao, biserom te pozovem, što si mi ga dala. Sad je došlo vrieme, ne za mene, nego za ovu ubogu: ima da se okupa u srebrnom potoku, da čista na tielu postane. Izpuni svoje obećanje i pomozi joj.“

„Dobro,“ odgovori vila, „daj mi amo kraljevnu.“

„Jaromil uzeo je Boleslavu i u vodu ju je položio. Vila ju je uzela i u svom je pjenastom krevetu s njom izčezla. S rukama sklopljenima i s tielom k vodi naklonjenim stajao je Jaromil i neodvrativ oka od ždrela gledao je, da li će vila s Boleslavom brzo izplivati. Neprošlo dugo, a Vila opet se pojavi s prekrasnom gospodičnom. Jaromil pun veselja pristupi k školjki, a sa valah prigne se vila k njemu, gospodičnu mu u ruke položi i reče: „Evo ti tvoje nevjeste, budi zdrav; sjećaj se na me do smrti!“

Jaromil je htjeo dobroj vili da se zahvali; ali nje iza tih riečih nestadè, a od krasnog slapa neostà drugog traga, do tisuće kapčicah, kojimi bujno željeni čimen poškropljen bijaše. Možebit bi Jaromil to sve držao zu púki san, da nije Boleslavu tako krasno preobraženu u rukuh imao. Još je spavala, i zato ju položiv tiho na travu odleti u dvor po mehkoslon i po jelo, koje su mu za nju u sobi pripraviti imali. Kad se s tiem vratio, probudila se bila kraljevna i osjećajuć se zdravom, nije se dala više služiti, nego uzmavši ruku Jaromilovu ponudi ga na šetnju,

Dragovoljno vodio ju je po vrtu, gdje je slušala na njegove ljubezne rieči, kojimi ju je tješio, i obećavao joj, da će skoro ozdraviti.

Tako je prošao prvi dan. S kolikim je veseljem Jaromil se drugoga dana digao, to si lahko pomisliti možemo, jer se je sigurno nadao, da će djevojka ozdraviti. Druguga dana zorom rano, dok je još spavala, opet ju Jaromil snese u vrt, izvadi srče i s mnogo većim ga pouzdanjem otvori. Jedva da je srebrni čep izvadio, promieni se srče u ognjenu kruglju, koja je hiljade i hiljade iskarah okolo na okolo bacala; plami modrojasni, crveni i žuti iz njih prskahu i u krasnih se oblucih prepletahu. Plamena kruglja stade se sve brže i brže kolati, i Jaromil opazi u njoj krasno djevojče, što mu je srče dalo. Pristupivši k njoj bliže reče: Nesrdi se, da sam tvoj dar tako brzo upotriebio; vidi, ova uboga ovdje jest sliepa, a može veli se samo živim ognjem vid dobiti; spomenuo sam se dakle tebe, i ufam se, da ćeš joj pomoći.“

Prijazno nasmije se djevojče na njegovu prošnju i iskočivši iz kruglje spusti se po zrakami k spavajućoj Boleslavi, lagano se k njoj naklone i ružičnim proglednim prstom dotakne se djevojkinih očijuh. Ona odmah progleda, ali nevidjà više ni goruće gospodjice nit ognjene kruglje. Nu ipak od tisućih tih iskarah ostadoše dvie u Boleslavinih crnih očijuh. Začudjena i puna veselja skočila je Boleslava i prvi joj pogled pade na Jaromila. Jednu je ruku položila na usta, kano da mu je kazati htjela, da bi mu rada riečmi zahvalila, kad bi samo govoriti mogla, a drugom ga je uzela za ruku i htjela ju je poljubiti.

„Nipošto, krasna gospodično,“ reče Jaromil potegav brzo ruku k sebi, „to ja nezaslužujem, dosta sam nagradjen, da tvoje lice gledjem. Sad samo hajde, da ti pokažem vrt, gdje ćeš vidjeti, kako je već uzraslo drveće, koje si kao diete zasadila sa starim Borešem.“ S ljubeznim posmjehom poslušala ga je Boleslava i šetala se je s njim po vrtu. Sad je k ruži kleknula, te ju je ljubila i njezinoj se krasoti čudila; sad se zaustavila kod ribnjaka, gledajući male zlatoperke; tamo opet sjela je pod granatu jabuku, a Jaromil joj je trgao i donašao u krilo sladke jabuke.

Tako im je prošao drugi dan, i jedva je stao svavinjati treći, već je Jaromil bio na noguh.

„Sad ću“ pomisli u sebi „pozvati jošte Narcisku. Boleslava spava, sad sam siguran, da ju neće ugledati.“ Slavulj je umukao, vjetrići se slegli, mjesec se skrio, samo njekoje zvjezdice jošte su se slabo leskale na tamnomodrom nebu. Jaromil ojde malo od Boleslave, izvadi košćicu, razlupa ju a jezgru iz nje baci na tle. Sad se najednoč rasvietli tamni gaj ružičnim žarom, a na onom mjestu, gdje je jezgra pala, promoli se iz zemlje zelena grančica, ta sve više i više rastijaše, i pred Jaromilom stajaše najednoč deblo puno cvieća, a na vršku opazi krasnu Narcisku.

„Što od mene želiš?“ zapita Narciska Jaromila ljubkim glasom.

„Ti si predobra Narcisko,“ reče Jaromil, „i doista mi moju molbu uskratiti nećeš. Vidi ovu krasnu djevojku, što ovdje spava, ona je niema, i prije neće progovoriti, dok nepojede jabuke s govorećega drveta: smiluj se i ozdravi ju!“

Na Jaromilovu molbu utrgne Narciska s drveta jedan pup, dahne nanj jednom, i on se razvije, dahne nanj po drugi put, cviet opadne, dahne treći put, i već drži u ruci jabuku tako liepu, kano da je naslikana. Sada ju pusti dole i reče: „Evo ti željene jabuke, ozdravi njom Boleslavu: o nas pako, ako želiš ostati, negovori do smrti.“

Iza tih riečih razlije se po gaju tako čarobna svjetlost, da je Jaromil, nemogavši gledati ružični plam, oči sklopiti morao, Tad začù iz daleka sladak spiev, posluša, otvori oči, — ali nebje više nit žara nit debla; sve tiše i tiše glasijaše pjesan, dok je posve nestà, kano posljedneg zvuka harfe. I opet je sve tiho; samo vjetrić šušti vrtom, búdi zasnulo cvieće i šapće mu bajku o čarobnom deblu.

Jaromil držeći u ruci čarobnu jabuku, sjedne blizu Boleslave. Tad spadne listak na dremajućega slavulja; on digne glavicu, i stane pjevati pronicljivim glasom, da se je probudila Boleslava. Jaromil pristupiv bliže k probudjenoj gospodjici progovori: „Baš sada, što si spavala, našao sam najljepšu jabuku u svem vrtu.“ I pruživši ju Boleslavi reče joj, da bi ju pojela. „Možebit je to zadnji čas,“ govoraše žalostno, „što ga zajedno sprovodimo: jer ozdravljena liepa kraljevna neće možebit više hotjeti, da s prostim vrtarom tako iskreno obći, kao prije,“

U tom Boleslava povikne i pretrgne mu daljni govor: „Što se to sa mnom dogadja? Ja mogu govoriti; o zaista, ti si me ozdravio tom čudotvornom jabukom! Jaromile, dobrotvoru moj! kako ću ti se odužiti? Ti sada izusti o meni

taku misao, koja me upravo boli. Šta si ti o meni misliš? Zar ti možeš sumnjati, da bi moj otac mogao tako nepravednim biti, i tebi tako zlo nagraditi tu neizplativu uslugu?“ Tako srdačno govoraše kraljevna držeći Jaromila za obadvie ruke,

„Veli se, da je tvoj otac rekao, da za tvoje zdravlje mogu iskati cielo kraljestvo, al ja neželim njegova blaga; to što bi me za uviek usrećilo, to si želiti nemogu.“

„A što bi to bilo?“ pitaše ga tiho Boleslava.

„Tebe, krasna djevojko, ja bi si od kralja želio, i ništa drugo na svietu nebi hotjeo.“

Njezin odgovor zagluši piesan slavuljev, al je Jaromil tihi „hoće zaista“ ipak čuo. *S českoga po B. Němcovoj pr. I. F.*

O Slavenih u obšte.

Od dr. Nikole Krstića.*)

I.

Najstariji život slavenskih narodah vrlo je tavan i nam slabo poznat. Neznamo pouzdano, gdje su živjeli u najdavnija vremena slavenski narodi, kuda se selili, šta su radili, kako se zvali sami medju sobom, a kako su ih zvali drugi narodi; jednom rieči: mi nepoznajemo početke života slavenskih narodah, i njihovu njegdašnju sudbinu.

Po nauci biblije Azija je kolievka svim narodom; i mnogi naučenici misle, da se iz Azije doseliše narodi u sve druge krajeve svieta. Njeki narodi od vrlo davnašnjih vremenah nalaze se u zemljah, koje nisu u Aziji, pa neznamo da kažemo vrieme, kada se ti narodi iseliše iz Azije, i kad se, kako, i radi kojih uzrokah nastaniše u zemljah, gdje ih docnije nalazimo. Za ovakve narode, za koje neznamo da kažemo, kad se u svoje zemlje doselise, velimo da su starosjedioci tih zemaljah.

U Europi su takvi narodi starosjedioci: narodi porekla grmanskog, rimsko-grčkog, i narodi slavenski. Jer od kako se zna šta izvjestna o tih narodih, nalazimo ih u Europi, a neznamo da kažemo, kad se u Europu doseliše.

Slavenski se narodi pod imenom Slavenah u istoriji pojavljuju istom u petom vieku po rodjenju Hristovu; i od to doba zadržalo se to ime kod slavenskih narodah sve do danas. No otud neizlazi, da Slavenah nije bilo prije petog vieka. Što se o Slavenih do petog vieka malo šta zna, nješto je zato, što su oni vrlo udaljeni bili od Grkah i Rimljanah, pa neimajući s

*) Iz Istorije srbskog naroda, što sad u Biogradu izlazi, kako u zadnjem broju spomenusmo.

njimi većih poslovah, grčki i rimski pisci nisu nam ni ostavili o njih spomena, a nješto se i zato malo zna o Slavenih prije petog vieka, što su Grci i Rimljani narodom, koji su bili od njih daleko, davali različna imena, pa su često jedne i iste narode zvali različnimi imeni. Otud je postala u staroj istoriji (poviesti) velika zabuna u imenih, kojimi se označuju različni narodi.

Dosta se pouzdano može reći, da se na mnogih mjestih u grčkih i rimskih piscih Slaveni spominju pod imenom Gotah i Sarmatah. No kao što se jamačno zna, da svi narodi, koje Grci i Rimljani zovu Goti i Sarmati nisu bili slavenskog porekla; to je težko odrediti, kad spomenuti pisci govore o Slavenih, a kad o drugih narodih.

Mnogo je pouzdanije, što vele njeki drugi pisci, da su stari Anti i Veneti bili narodi slavenskog porekla. Kad bi se moglo uzeti za punu istinu, da su Veneti bili Slaveni, to bi onda pouzdano mogli reći, da su već na njekoliko vjekovah prije Hrista Grci i Rimljani poznavali Slavene, i imali s njimi različne dogovore. Veneti su živjeli na obalah sjevernog, to jest baltičkog mora, i već su stari Fenikinjani dolazili k tim obalam, i tu kupovali ćilibar, pa ga poslje prodavali Grkom i drugim narodom. Docniji pisci (Tacit', Plinije) spominju, da Veneti žive blizu rieke Visle, i da se na jug protežu do same Dakije (sadanje Vlaške i Moldavske). Bilo je u stara vremena Venetah i u samoj Italiji na obalah jadranskog mora, pa i u sadanjoj Belgiji, no za ove se Venete zna, da su bili rod starim Gàlom, koji nisu bili Slaveni.

II.

Zemlje u kojih su živjeli stari Slaveni. U kojih su zemljah živjeli Slaveni u najstarija vremena, to se nezna; ali u ono doba, kad se kao Slaveni pojaviše u svietu, zauzimahu goleme zemlje od baltičkoga mora do Dunava i Crnog mora, i od rieke Odre do Dnjepra· U ovih su zemljah živjeli oni dugo na miru tako, da za njih drugi narodi nisu znali. Samo oni Slaveni, što življahu na obalah morskih i duž Dunava, bjehu često uznemirivani od drugih narodah, i primoravani da se sele. No ma da se ove seobe dosta često dogadjale; opet se zato Slaveni skoro svakad vraćahu na svoja stara sjedišta. Tako se sbi, da se Slaveni održaše do danas u ovih zemljah.

Medju slavenskimi narodi prvi su bili Slaveni na jugu, koje drugi narodi poznaše pod tim imenom. Kad se pri kraju četvrtog vieka (oko 375. god. poslie rodjenja Hrista) pokrenuše iz svojih sjedištah Huni, pa nagrnuše u Europu, južni su Slaveni bili medju onimi narodi, na koje su naišli Huni u svome putu i koje su nješto sebi podčinili, a nješto sebi priljubili, te s njimi u družtu napadahu na druge narode. Pod moćnim zakriljem čuvenog Atile, Slaveni vladahu na sjevernom Dunavu, a u isto vrieme drugi Slaveni osvojiše(?) Dalmaciju, (oko 449) i razorivši znameniti grad Epidavar (blizu današnjeg Dubrovnika) tu se utvrdiše. Od to su doba Slaveni često napadali u zemlje grčko-rimske imperije, i prelazeći nješto Dunavo, a nješta dolazeći iz Dalmacije, nastaniše se u zemljah balkanskog poluostrova, kojim vladahu

Grci. Slaveni tako već tad zauzeše zemlje, koje se protežu od jadranskog mora i grčkog archipelaga do samog Dunava.

Velika hunska država propala je sa smrću Atilinom; pa to će biti uzrok, što se ni o južnih Slavenih nenalaze za njeko vrieme nikakvi spomeni u istoriji. Slavenom je trebalo, da njeko vrieme budu na miru, da se utvrde u osvojenih zemljah na balkanskom poluostrovu. Oni nisu više uznemirivali grčku imperiju, nego su vierno služili grčke careve, i davali im najbolju vojsku u njihovih ratovih s drugimi narodi. Tada su već prolievali Slaveni svoju krv za tudje interese!

U početku šestog vieka opažamo u Carigradu znamenite pojave. Na carskom priestolju sjedi veliki zakonodavac i državnik car Justinijan, koji poreklom bješe Slaven, i koji se u mlado dobu zvaše Upravda. On je bio mnoge bojeve s različitimi narodi, i zadobio je nad njimi mnoge pobjede pomoćju svojih vojvodah Velizara i Hvilibuda, čija imena pokazuju, da su takodje bili Slaveni. Justinijan se rodio u selu Vedrjane, a Velizar u Skopljici, a oba su mjesta bila u staroj Dardaniji, koja je bila dio današnje zapadne Bugarske. Velizar je imao medju svojimi konjanici najviše Ante i Slavene, koji su tada i na lievoj obali Dunava živjeli, Dunavo često prelazili, i plienili carske zemlje, koje je branio vojvoda Hvilibud, rodom Anat. Slaveni su dakle u ovo vrieme stanovali na obijuh obalah Dunava, i dok su jedni napadali grčku imperiju, drugi se hrabro boriše za njen obstanak i život. Sami Slaveni u borbi medju sobom, a za drugoga trošiše tako svoju snagu. —

Hvilibud je bio hrabar vojvoda, i više je godinah dobro branio desnu obalu dolnjeg Dunava protiv slavenskih napadanjah. On se nije svagda zadovoljavao samo time, da Slavene odbije od zemlje, koju je branio, nego je često sa svojimi četami prelazio Dunavo; i svoje neprijatelje napadao, i uznemirivao na njihovih ognjištih. No jednom (534 god.), kad tako predje Dunavo, dočekaju ga Slaveni, nagrnu na njegovu četu, i poslje žestokog boja razbiju je i pretjeraju na drugu stranu. U tom boju izginuše mnogi Grci, koji s Hvilibudom predjoše, pa i on sam ostà mrtav. Varvari su, kao što Grci zvahu tad Slavene, od ovo doba slobodno prelazili Dunavo, i ne bješe nikoga, da im stane na put:

Kad se Slaveni utvrdiše na obijuh obalah doljneg Dunava, počeše dublje ulaziti u grčke zemlje. Oni su jedno za drugim išli sad na zapad a sad na istok i jug: pa su u svojih vojničkih pohodih dopirali do Drača, (548 god.) rieke Marice (550 god.) Soluna (551 god.), Jedreneta i dugog zida, što ga podiže car Anastasije (501 god.), da njime zakloni pristolno mjesto grčke imperije, gordi Carigrad.

Oni se tad već tvrdo nastaniše u zemljah balkanskog poluostrova, osvojiše od Grkah mnoga znatna mjesta (medju ostalimi 550 god. grad Topir na egejskom moru) i u različnih bojevih održaše pobjede nad grčkimi vojskami. U družtvu s Bugari Slaveni su jednom (559.) doprli bili do samog Cari-

grada; grčke vojske nemogoše im se protiviti; nego ih grčki vojvoda Velizar novci i darovi skloni, da su otišli od Carigrada. Slaveni su u svojih prvih bojevih s Grci ubijali sve neprijatelje, što su zarobili, i kao što grčki pisci vele, sav su Ilirik posuli nesaranjenimi tjelesi; a docnije su štedjeli žene i djecu, pa su i samim zarobljenim vojnikom davali milosti, i ostavljali im život. —

Baš u ovo vrieme, kad se već Slaveni nastaniše u zemljah grčkog carstva na balkanskom poluostrovu, pokrenu se iz svojih sjedištah Avari, narod surov i divlji, koji je stanovao iza kavkazkih gorah; pa prešavši Volgu i Don upute se k Dnjestru, podčine svojoj vlasti narode, na koje su nailazili, pa s njimi u družtvu prodru dalje, i najposlje zauzmu zemlje, koje leže medju Savom i Dunavom (staru Panoniju), gdje su stanovali slavenski narodi, koje Avari pobjediše. Bajan, avarski kan, pošalje svoje poslanike, slavenskomu knezu Dovratu, koji je vladao u današnjoj Vlaškoj i istočnoj Ugarskoj, i zahtjè da mu se pokori, pa da mu plaća danak. Dovrat i druge starešine u svôm pravednom gnjevu oporo odgovore avarskim poslanikom: „Tko je taj čovjek, koji živi na zemlji, i koga greju sunčani zraci, koji će pokoriti našu silu? Mi smo se naučili, da zapoviedamo drugim, a ne da nam tko zapovieda. To nam je zavjet, kog ćemo se držati, dok je na svietu ràta i mača.“ Ovaj Dovratov odgovor dosta jasna pokazuje, kako su Grci mislili tad o sili Slavenah. Kad avarski poslanici čuše ovaj opori odgovor, komu se nisu nadali, zavade se sa Slaveni, pobiju se s njimi i u boju poginu. Bajanu je bilo krivo, što su mu Slaveni ubili poslanike, pa se zavjeri, da će im se osvetiti. Na skoro za tiem udare ti Slaveni na grčko carstvo, opliene Trakiju i Makedoniju, pa prodru i u samu Grčku (581 god.) Grčki car pozove sebi u pomoć Avare, koji se dignu i opliene zemlje, u kojih su živjeli Slaveni Nije prošlo mnogo vremena a Avari se pomire sa Slaveni, pa zajednički opustošavahu grčke zemlje. Grci održe istina jednom kod Jedreneta veliku pobjedu nad Slaveni (583 god.), pa prokrče sebi put u zemlje slavenske, kuda više putah šiljahu svoje vojske (592, 596, 601 god.) da drže Slavene u škripcu; ali glavna je stvar tada već bila svršena: Slaveni postaše gospodari sve zemlje izmedju Dunava i Balkana, i prostirahu se na jug do Soluna, a na jugo-zapa do Orida. do Osim toga tada je već bilo dosta Slavenah i u Dalmaciji.

Dok se sbivahu ovi dogadjaji kod južnih Slavenah, donde se i ostali slavenski narodi pomicahu nješto na sjever, a nješto na zapad. Njeki su slavenski narodi bili slobodni, pa nisu nad sobom priznavali ničiju tudju vlast, kao što su bili Slaveni, što su živjeli (oko 590 god.) na obalah baltičkog mora; a drugi su bili pod Avari, pa su morali uz njih se boriti sve donde, dok se nije slomila avarska sila. Od sedmog vieka javljaju se slavenski narodi pod različnimi imeni, i započinju za sebe imati svoju istoriju.

III.

Kakvi su bili Slaveni u ovo staro vrieme. Njeki grčki pisci vele, da su podunavski Slaveni nemilostivo ubijali svoje neprijatelje, koje su zarobili, pa da nisu štedjeli ni ženah ni djece; nego su mrtvimi tjelesi pokrili zemlje, kuda su prolazili. Po ovome sudeći moglo bi se misliti, da su stari Slaveni bili surovi i poludivljaci.*) Južni su Slaveni u V. i VI. vieku bez sumnje bili slabo obrazovani, življeli su razdieljeni u porodice, bez gradovah i varošah, samo po selih. Svaka je porodica imala svog starešinu, kog je slušala; a kad je bilo ratno vrieme, porodične se starešine svjetovahu medju sobom, šta da se radi, da se neprijatelj uzbije. Južni su Slaveni vrlo ljubili slobodu, i odlikovali se od drugih Slavenah svojom razuzdanošću i svojevoljstvom. Oni su bili žestoki i nagli, pa se riedko kad razlažahu s obštih sastanakah, a da se nisu medju sobom pokrvili. Obšteg zajedničkog starešinu imali su onda samo, kad je bilo rata, a inače ne, i s toga dugo nemogoše osnovati sebi državu, jer se ciepahu medju sobom. U ratu su samo onog starešinu slušali, koji je ličnom hrabošću i svojom razboritošću druge nadmašio.

U mirno vrieme Slaveni su rado bili na miru, i tad su prema svakomu bili dobrodušni, i rado su dočekivali goste, koje su pazili i častili kao svoje poznanike. Žene su slavenske srdačno ljubile svoje muževe, čuvale su svoju nevinost kao njeku svetinju, pa nisu ostavljale svoje muževe ni u samom najžešćem boju, nego su s njimi u družtvu borile se s obštim neprijateljem. U pojedinih ovih crtah tko nebi i danas još našao glavne karakterne crtice mnogih Slavenah, a osobito Srbah?

Sa svim su drugčiji bili Slaveni, koji su na kraju VI. vieka živjeli na obalah baltičkog mora, i koji niesu imali nad sobom stranih gospodarah. Ove Slavene pozovu jednom Avari sebi u pomoć protiv Grkom. No Slaveni nepristaše uz Avare, neg pošalju k njim svoje poslanike, da im kažu, da oni nisu vični ratu, nego da žive na miru, a uz to da im primete, da su oni od Grkah vrlo daleko, pa da ni zato nebi mogli pomagati Avarom. Avarski kan zadrži kod sebe slavenske poslanike, koje u njekom boju zapliene Grci, koji se začude nepoznatim strancem, koji su mjesto ubojnog oružja nosili uza se svirale i gusle. „Tko ste vi?“ zapita ih grčki car, a oni mu odgovore: „Mi smo Slaveni, i živimo daleko na obalah zapadnog (baltičkog) mora. Avarski je kán poslao darove našim starešinam, i pozvao ih, da s njimi zajedno vojšte na Grke. Naše starešine primiše istina darove, no poslaše nas kánu, da ih izvinimo, što nemogu pristati na ràt s Grci, jer od njih daleko živimo. I mi smo 15 mjesecih proveli na putu. Avari nas nepustiše, da se vratimo

*) Ako bi se baš to uzimalo za mjerilo naobražènosti ili surovosti, onda bi lje mraz na obraz pao mnogim i najprosvjećenijim narodom sadašnjosti. Jer da Francezi u Africi jatomice crnce u špiljah pališe, a Englezi Indijance pred topove vezaše pa strieljaše, to nebijaše takodjer doista niti čovječno niti prosvjećenih narodah dostojno! Ele zato ipak nekori nitko divljačtvom sav narod niti francezki niti englezki; zašto da mi dakle sami svoj korimo?! (Ured.)

u svoju postojbinu; a mi, razumjevši, da su Grci druževni i bogati dodjosmo u Trakiju. Mi se neznamo oružjem boriti, nego sviramo u gusle.

Kod nas neima oružja; mi neznamo, šta je ràt; rado imamo muziku, i živimo na miru. Kao što se iz ovog govora slavenskih poslanikah vidi, Slaveni na baltičkom moru bili su drugčiji od Slavenah, koji stanovahu na Dunavu.

Čovjek.

Iz Sofoklove Antigone.

I. F.

Sve što dosad stvoriše nebesa,
Čovjek ti je čudo od čudesa',
To svjedoči tielo mu i úm;
Posried mora strašno uzburkana
I ponori grozno razijana
Brodi uz sav biesnih valah šúm;
Da i istu zemlju podvrgó je
Nezasitnom' gospodarstvu svom',
Da mu daje plod i blago svoje
Željezo ju sili i vó tróm.

Krilatijeh pticah sbor veseli
Riedko da se od njeg sretno dieli,
I da mreže njegve može proć;
Grabežljive plahe sve živine,
I ribice morske sried pučine,
Sve osjeća tog silnika moć;
Istim bikom divljim smielo vlada,
I u jaram svoj mu stavlja vrat,
A voljno se bez velika jada
Daje preći plemeniti hat!

Govor stvorì, svomu duhu krila,
Sve dokuči njegva úma sila,
U svom domu uvedè si red;
Od gromovah, dažda i oluje
Zaštitu si i obranu snuje,
Te nebesah istih goni jed;
Blaži težke nevolje i boli,
Nalazeć im pokrepu i liek,
Samo groznoj smrti da odoli —
Niti može, nit će moći viek!

Neumorno, divno čudovište!
Sad mu srce dobra djela ište,
Sad zločestih opet sliedi rád. —
Koji zakon sveti ljubi, brani,
I dóm mili čuva od nemani',
Nek ga slavi pjesme naše sklád;
Ali koj se drži zloga puta,
I u domu sije razdor klet,
Nek ga tmina crnog pakla sguta,
Neimao kuda glave djet!!

Božja skrb u prirodi.

(Konac.)

Veoma krasan primjer o ljubavi jedne crvenvoljke prama svojim mladićem priobćí parižkoj akademiji god. 1836. gosp. Nervaux iz Saint-Cosmes-a. „Po jednoj strani mog vrata,“ veli on „razalije se voda, te je sve više i više rasla, tako da mal' nije sasvim poplavila najniži dio živice. Jedan par crvenvoljkah bješe načinio svoje gnjiezdo u toj živici, i počem sam mislio, da će voda narasti uprav do tog gnjiezda, to sam više put preko dan popazio na te ptice. A mnogao sam se približati do na šest koračajah.

Izprva su bila četiri jaja, a jedno jutro nadjoh samo još dva; voda je

sada od gnjiezda bila samo još jedan palac. Mislio sam, da su nestala jaja pala u vodu. Nu kad sam malo za tim opazio samo još jedno, to sam podvojstručio svoju pazljivost, te se začudih, kad i zadnjeg nestadè, iza kako su oboje starih s gnjiezda odletili. One su odletile na najvišu stranu vrta, i kad sam pregledao mjesto, gdje se opet nastaniše, najdoh gnjiezdo s ona četiri jaja, komu pridodjè još i peto, iz kojih se potle zdrave ptičice polegoše?"

Koja materinska njega i ljubav nadkriljuje skrb radenih pčelicah i mravah oko jajah i mlade nasadi kraljicah?

Ni jedan časak nezaboravi deva — kobila na ždriebe kasajuće uz tovarni podvoz; pazi na svaki njegov korak; leti za izgubljenim, dok ga nadje, a jadikuje dan i noć za uginutim u srce dirajućimi glasovi i gorkimi suzami.

Ako lovac srnče ulovi, te ga sobom odvede, to zaori ciela šuma s materina jada. Mati leti za lovcem jadikujuć čak izvan šume, pjena joj udara na usta s boli, gnjeva i ljubavi. Jao si Indijancu, koji tigrici ugrabi mlado; crncu, koji lavici odvede lavče; lovcu alpijskomu, koji odnese zeru mlado zerče! Ako neizmakne ili neubije mater, za njim leteću, neima mu spasa. Ma da su još kako krvožedni tigar, krokodil i zmije, to se ipak u grozovitih njihovih potezih poznati mogu tragovi božje dobrote. Prama svojim mladim isto su tako nježni, kao i slavka i golubica.

Božja skrb u naravi pokazuje nam se takodjer i u tjelesnom ustrojstvu kao i u čuvstvenih i duševnih darovih životinjah, ako se tako reći može. Roda i čaplja imaju duge goline, da po vodi mogu gackati, a dùg i šiljast kljun, da njim hranu mogu tražiti i vaditi. Kljun gušči i pači je žličast i kao za grabljenje priredjen; grabilice imaju oštre pandže, da njima sgrabiti mogu svoj plien. U gusakah i patakah je perje tako gusto, da ni jedna kaplja vode do kože nemože; k tome ga marljivo mažu svojom mezgom. Deva ima žuljave široke podplate, da ne propada u piesku pustarah. A pogledjimo malko papke divokoze. Rtovi i okrajci može se ona prihvatiti i držati za najmanji kùk. Kozorog ima, da može skakati od pećine do pećine, neizkazanu silu u svojih žilah. Žirafa, koja se sagibati nemože, ima svoju hranu u visini. Mravji medo pruži svoj ljepčivi jezik u vrveći mravinjak, i povuče ga, kad je pun. Nu živi zalogaji prestanu onda odmah živjeti. Ptice imaju tako oštre oči, da iz dost znatne visine opaze i najmanju mušicu, što im za hranu služi! —

Svaka životinja ima ili oružje, kojim se štiti i brani, ili pako svojstva, da se pogibelji uklanja; u obće da skodljivo od sebe odvraća, a povoljno i ugodno nalazi. Vol ima svoje rogove, konj kopita, grabežljivci zube i pandže. I slabije životinje nisu sasvim bez oružja; jež ima svoju bodljikaču, u kojoj se u klupko smoće; njekoje gusenice imaju za obranu kožuh, pa ako ih se čovjek hoće da dotakne, to se smotaju i u travu svale; čuvati se valja, da se nedotičemo četnjaka; pčela ima žalac; druge životinje imaju opet žderila, škare, jedak sok za svoju obranu.

Golubu nije stvoritelj dao nikakova oružja, ali zato može neizmierno brzo letiti, da kobcu utekne. Šumska šljuka čim najmanje šta šušne odmah se polegne na mašinu. Laste, slabašne i nemoćne životinjice, imaju oštar sluh, da za vremena pobeći mogu. Žaba čuje i najtiši hód u travi, te eto ti je mahom u vodi. Mnoge živine opet oštrim njuhom već iz daleka njuše pogibelj. Tako n. p. njuše krave po Alpah, kad se medved privlači, te ruču i lanci zvekeću, da pastire svoje na pogibel upozore. I konji njuše vuka, pa ako ih je više skupa, metnu ždrebad u svoju sredinu, i dočekaju neprijatelja petama. Divokoze i svizci postavljaju straže, i kad ove znak dadu, odmah pobjegnu. Kokoše se posjedaju na drveće, ako je kokošinjac zatvoren; a same neznaju zašto. Nu stvoritelj im nedadè zaman taj nagon. Tako su sigurne od lije, ljute svoje krvnice. Svaka životinja u borbi zna brzo stranu, koja je u protivnika najslablja i gdje mu je najlaglje do živa doći, ili mu se najviše škoditi može, kao i obratno zna si opet čuvati i sakrivati onu stranu tiela, za koju se najviše boji. Kad se tigar bori sa slonom, skače mu najprije za rilom, a slon ga opet brižljivo čuva, da ga tim silnije u sgodan čas rabiti može. I konji znaju, dočekavši neprijatelja, da im je snaga u petuh. Amerikanska domaća svinja boreći se s klopotačom nakreće njenim zubim svoja štetinjasta ledja a čuva si njušku, te gleda da u sgodnom trenutku nogom razmrska glavu svoga pogibelnog neprijatelja.

Svakom' biću Bog oružje dadè,
Čim se ono braniti imade:
Kada jelen u stisci se nadje,
Rogovima na mejdan izadje;
Divokoza posried kršne gore
Lovca grozne baca u ponore;
I vól isti, drug pitomi ljudi',
Što u jarmu trpljivo se trudi,
Skoči — gnjevan — rogovima stresa,
Svog krvnika baca pod nebesa.

Životinje bježu takodjer i skrivaju se prije nego bura začme ili drugi kakovi strahoviti naravni pojavi. Domaće životinje i nedotiču se otrovna bilja, a razaznaju trave, što su im za hranu dobre. Njeki amerikanski naselac poveo je sobom iz Europe kravah u novu svoju postojbinu. Odmah prva zima bila je neobično dugačka, i budué se on tomu nadao nije, to su mu krave došle u veliku pogibel, da poskapaju; već su bile samo koža i kost. Opazilo se je medjutim, da čim su se vrata od staje otvorila, da su mahom svoje glave pružale uviek na jednu stranu, i rukanjem svojim pokazivale, da bi tamo rada. Napokon ih poodvezuju i puste van, premda nigdje ništa zelena pod sniegom nebijaše. Čim su vani bile, odlete trkómice tamo u dol, gdje u močvarnoj zemlji uz potok njekakov korov bijaše, koji nijedan naselac krmenim biljem nesmatraše. Nu krave su rukovodjene svojim nagonom sigurnije nego li čovjek svojim sravnjivajućim i računajućim umom, pohlepno jele taj korov, te su se nabrzo i pomogle. Znamenit je životinski nagon i u

bolestih. Pas liže svoju ranu dok zaraste; a bolestan — miruje i posti. „Moga psa popuri jednoč strašno služavka vrijućom vodom. On se zavijajuć odvuče na sjenik, i na njem je ostao više danah ležeć i rànu si ližuć, doklemgod mu nije zarasla, i samo je kadkada dole silazio, da se vode napije, a na jelo nije ni mislio.“ Promćica, kad ju ugrize očaljuša, jede njeke samo njoj poznate ljekovite trave. Njeki prirodoslovac pripovieda, da ranjena šumska šljuka, najsitnije potrbušno perje si čupa i na ranu meće, nu tako da čiljci na nju nedolaze, a to onda mezga kao zavoj sve slipi

U prirodi vlada prekrasan redarstven sustav, i težnja da se ravnovaga uzdrži. Ptice su stražari nad rastlinstvom. Bez njih nebi imali nikakova ploda, nikakova voća, nikakova cvieća. Jedan jedini par pjevicah treba za svoje mladiće svaki dan do 300 gusenicah. Što pjevice danju nepokupe, to noćju utamanjuju šišmiši; oni love noćne leptire i hruštove. Isto tako hvataju i utamanjuju neprestano kojkakovi gad sve ušate i šušate sove, lisice, ježevi, krtice, lasice, zmije itd. Jež utamanjuje otrovnu ridjovku zmiju, njezin ujed njemu neškodi. Svaki mišar pojede preko godine najmanje 6000 miševah; a isto tako i sova, koja da noćju loviti može ima oštar sluh, oči koje i u mraku vide, i veoma tiho leti. Čavke jatomice lete na drveće, kad dodje vrieme hruštovah. Jedan dio spusti se gore, te lupanjuć krilima i drugim gibanjem drma te kukce, a drugi dole sdrmane kùpi. Obe strane kod tog se sasvim uredno mienjaju. Vrane kopaju kljunom škodljive grčice iz zemlje, a koji su dublje, te utamanjuje krtica.

Djetlić tamani jelotoča, i teše drugim pticam duplja za gnjiezda.

Pupavac (krbedjed) kupi jako škodljive mrmce.

Kukavica se hrani onimi gusenicami, koje druge ptice neće da jedu, osobito jako dlakavimi, naročito pako otrovnimi četnjaci.

Što se jednoj životinji neće, to druga ima rada. Mravi — selci nečine bilju nikakova kvara, tamane naproti nebrojene škodljive bube, dapače i zmije. Oni često putuju u velikih četah (u Surinamu), i svatko im rado otvara svoju kuću, jer štogod se je pod palmovim krovom ugnjiezdilo škodljivih kojekakvih crvah, bubah, kukacah, ličinkah, čineći otajno ljudem nenadani kvar, to oni sve nadju, utamanu ili u bieg otjeraju. Mrtvog jelena tako oglodju, da samo čista okostnica ostane. Sto silah je u prirodi uviek u pripravi: kljunovah, zubih pančžah, klieštah itd. da poginule uklonu. Riedko se nahode skapane životinje. Strvina se odmah potroši ili zakopa. Grobar, crnkast kukac, sa širokima crveno-žutima prugama po preko na ledjih, dobio je to ime od grobarskog svog posla. On zakapa manje životinjice n. p. miševe, krtice, i to višeput veoma umno. Naravoslovac Clairville pripovieda: „Liepog jednog svibanjskog dana stupim ja u jedan vrt kod Vinterthur-a (u Švajcarskoj) i opazim na stazi mrtvog miša, koji se je od vremena do vremena pomicao. Kad sam ga štapom okrenuo, opazim jednog grobara, koji ga je po svoj prilici pomicao svojim nastojanjem, da strvinu pokopa. Ništa se nije on dao sbuniti u svom poslu, premda mu nije išao za rukom, budnć je

tle bilo sbijeno i krupnim prudom posuto. Napokon ostavi miša, te odleti donjekle stazom. Vrteć se sada tamo amo, krene onda na jedan slòg. Osjetiv rahlo tle, počme opet iznova svoj posao; zatim odleti k mišu natrag, te gledaše, da ga natezanjem, rivanjem, vučenjem odandle krene. Ele sve je bilo zaman. Sad odleti i ja sam mislio, da se je sasvim okanio toga posla. Nu kako se začudih, kad ga za njekolika časa opet opazih u družtvu sa još 3—4 druga. Kao da su se sdogovorili, podvuku se svi odmah pod mrtvo tielo, i nošahu ga lagano doduše, ali uprav na onaj slog. Kad je čudnovati ovaj sprovod došao do mjesta, gdje je prije kukac grebao, metnuše miša u jamu. Sve su dublje i dublje spuštali miša, napokon izadju ti grobari svi gore, te ga brzo sasvim zagrnu. Zatim su se stranom ili razišli, ili su se u grob zavukli.“

Još jedan primjer, kako se životinje medjusobno pomažu. Cuvier, siromašan djak, bio je podučavatelj djece grofa Hericy, te je sa svojimi pitomci stanovao u starom gradu Fiquainville. Jednom pomeću djeca na prozoru zanke, da lastavicu jednu ulove, i za njekoliko časovah bješe sirota ptičica sbiljam ulovljena. Ona stane strašno cičati, i na skoro se sknpi čitavo jato lastavicah, te nastojahu da ju izbave. Nego je sve bilo zabadava. Čim bi pokušala, da odleti, zanka bi ju još kruće stezala i bol joj još veću zadavala. Na jedanput digoše se sve lastavice u vis, zaokružiše zrakom, spustiše se i počeše kljunovi zanku kvacati, dok se nerazpadè, te izbavljéna ptica veselo cvrkutajuć odleti sa svojimi drugaricami. To je Cuviera sklonulo, da se je dao na naravoslovne znanosti.

Lamark je vidio, kad je jedno lastavičino gnjiezdo razrušeno bilo, baš kad je ženka niesti htjela, i kako je iz susjedstva doslo deset do dvanajest lastavicah, pa su onda što brže gradili novo gnjiezdo, i bili su gotove za poldrug dana. Inače treba jedan par lastavicah za to 8 do 12 danah.

Ma nam se još kako neizmiernim činio broj životinjah, ipak je on po stvoritelju veoma mudro ustanovljen i odredjen. Svuda su medje naznačene i osigurane. Jedna vrst drugu omedjašuje i pregrade joj stavlja. A da se jako neumanji broj mirne, koristne životinje, to je prema njim neznatan broj grabežljivacah. Lavovah imamo vrlo malo razmierno prama ovcam i gacelam; kokoše nesu mnogo jajah i izlegu mnogo, grabilice vrlo malo. Razplod ribah obilno je osiguran, i njih neće ponestati kraj sveg umanjavanja po grabežljivih ribah i po ljudih. Otrovi imaju svoje protuotrove. Za životinjske tvarne otrove nalazi se lieka u bilinstvu. Kad se pastruši i skakavci odveć umnože, uzmu na jednoć pravac put mora, te se sami unište. U krajevih neobradjenih, gdje je ljudih malo ili nimalo, pokazuje nam se sasvim jasno ravnovesje i uzorno gospodarstvo prirode; životinstvo i bilinstvo sasma je odmjereno jedno prama drugomu. Samo čovjek razori često svojim nerazborom i svojom pohlepom taj krasni red; on batali prekoredno šume, odvodi bilinstvu potrebnu vlagu, i ruši tim krasotu naravi. On lovi i iztrebljuje mnoge koristne životinje, koje je stvoritelj za uzdržavanje cieloga stvorio; nezasit-

nost njegova troši tle bez da naknadjuje izvučenu snagu, — pa se onda gospodar svieta tuži još na neplodnost! Neka sam sebe na račun potegne; jer sbiljam je istinita u njekom smislu ona izreka:

Svagdje pun je sviet ljepote, reda,
Gdje s čovjekom nij' njegovih bieda'!

Govor Demoniku.

Po Isokratu.

Prije nego na sám naslovni govor predjemo, spomenut ćemo nešta u kratko o Isokratu i Demoniku. Isokrat Theodorov, iz obćine Erhij, rodio se je ol. 86. 1. (436 pr. Isuk.) Otac mu je bio imućan, pa je dao svoga sina svestrano naobraziti. Za svoje mladosti pokazao se je Isokrat osobita uma i duševne sposobnosti, pa se je posvetio govorničtvu. Javnim se govornikom nije nikada pokazao pred narodom, jer nije umjeo ukrotiti i utaložiti huku i viku svjetine, te joj odoljeti; a nije imao ni jaka glasa ni srčanosti napram svjetini, te je s toga samo sastavljao govore za druge, ili da ih sviet čita. Podučavao je svoje učenike, nu ne baš u tom, da mu učenici postanu govornici, već u umjetnosti izražaja, što je znak prave naobraženosti. Učiteljevao je na otoku Hios i u Ateni, pa je imao obćenjem, podučavanjem i svjetovanjem velik upliv na svoje učenike i prijatelje. Smrt si je sám zadao od žalosti nad propašću svoje domovine iza bitke kod Haironeja u 98. godini svojega života.

Demonik bijaše sin njekog Hiponika, Kipranjina, koji se je dobro pazio s Isokratom. Iza smrti očeve zauzme se Isokrat za Demonika, kojega ovim govorom svjetuje i podučava, kako mora živjeti:

„Moj Demoniče! mi ćemo naći u mnogom, da se jako razlikuju mnienja valjanih ljudih i misli nevaljanih, a najvećma se opažuje ta razlika u medjusobnom družtvenom obćenju; jer njeki poštuju prijatelje samo prisutne, a njeki ljube takodjer i daleko odsutne; pa prijateljstvo zlih ljudih ukine kratko vrieme, a prijateljstvo dobrih ljudih neuništi ni cieli viek. Cieneć dakle, da se dolikuje onim, koji za slavom teže i za naobraženjem revnuju, da nasljeduju dobre a ne zle ljude, šaljem ti ovaj govor na dar, kao dokaz moje dobrohotnosti prama tebi, a kao znak mojega prijateljstva prama Hipponiku; pristoji bo se, da djeca nasljeduju isto tako očinsko prijateljstvo, kao što nasljeduju njegov imutak. Vidim pako, da nam i udes pomaže, a da nam prisutna sgoda neodmaže: ti bo težiš za naobraženjem, a ja nastojim oko toga, da druge naobrazim, pa tebi je pràva sgoda, da se baviš mudrošću, a ja da mudrujuće podučavam. Koji dakle pišu za svoje prijatelje svjetujuće govore, laćaju se doduše liepa posla, no nebave se s onim, što je u mudrosti najbolje; a koji mladićem predavaju ne ono, što će ih izvježbati u govor-

ničkoj vještini, već ono, o čem drže, da će ih značajem valjane učiniti, koriste slušaocem u toliko više nego li oni, u koliko ih oni pobudjuju na govorničtvo, a ovi im ćudorednost popravljaju.“

„S tog namjeravam ja tebe svjetovati ne izmišljenimi opomenami, već napisavši pobudjujuću besjedu, za čim se valja mladeži trsiti i kojih se činah kaniti, pa s kakvimi se ljudmi družiti i kako svoj život urediti. Jerbo samo oni, koji udariše tim putem u životu, mogoše dospjeti k pravoj krieposti, od koje neima krasnijega a ni stalnijega posjeda. Ljepotu bo ili vrieme iztroši ili bolest nagrdi, a bogatstvo dvori više opačinu nego kriepost, dočim daje prilike lokoumnosti a pobudjuje mladiće na razkošje. Jakost tjelesna združena s razboritošću koristi, a bez razboritosti škodi onim istim, u kojih se nalazi; pa resi i kiti tielo hrvalacah, a preprečuje duševno nastojanje. Posjed pako krieposti, u čijem bi srcu za mladosti jačao, ostane jedini i u starosti, te je bolji nego li posjed bogatstva, a koristniji nego li plemeniti rod. Što je drugim nemoguće, to kriepost učini, da je moguće; što je svjetini strašno, tomu su kriepost hrabro podvrgava, cieneći, da je otezanje ukor a napor pohvala. Lako je to upoznati iz oni Heraklovih naporah i iz oni Tezeovih činah, koje je njihova vrla kriepost tako slavom označila, da ni stoljeća nisu mogla zaboravnošću zastrti njihova djela.“

„Dapače spomeni se i očeva nauka, pa ćeš imati krasan domaći primjer za ono, što ja velim. Otac bo ti neprobavì svog života zanemarujući krieposti, ni podavajući se lakoumnosti, već jačaše si tielo naporom a srce si podvrgavaše pogibelji. Niti štimaše prekomierno bogatstva, već uživaše svoju imovinu kao umrli čovjek, a brinjaše se za imutak kao neumrli; niti življaše kukavno već bijaše gizdoljubiv i darežljiv a prijateljem prijazan, te štovaše više one, koji su se za njega zauzimali, nego li svoje rodjake, jer misljaše, da je glede na prijateljstvo mnogo jača narav od zakona, običaj jači od roda, i volja od roda po krvi. Nestalo bi nam vremena, ako bismo nabrajali njegove čine. No te ćemo čine drugom sgodom točno razjasniti, a sad smo na vidjelo iznieli dokaz Hipponikove poštene naravi, po kojem moraš živjeti kao po kojem primjeru, da njegovu ćudorednost držiš zakonom, i da budeš ponašatelj i revnovatelj očeve krieposti; jer bi bilo ružno, da djeca nenasljeduju poštene i dobre roditelje, kad već i slikari preslikuju liepe životinje. Vjeruj pako, da nijednomu boriocu netreba se toliko pripravljati protiv svojim protivnikom, kao što tebi treba nastojati oko toga, da revnovanjem nasljedujeś pohvalno poslovanje svojega oca. A nije moguće, da koji čovjek tako u svoju misao to poprimi, izvan ako mu je puna mnogih liepih naukah; jer tielo se običaje jačati umjerenim naporom, a duša postaje kriepka dobriem naukom. S toga ću ja pokušati u kratko tebe svjetovati, kojim bi nastojanjem najviše u kriepost napredovao i u drugih svihkolikih ljudih postigao hvalu i slavu.“

„Naiprije poštuj Boga nesamo žrtvujuć mu već takodjer i nekršenjem prisege; jer prinašanje žrtve znak je novčana blagostanja, a nekršenje pri-

sege je dokaz ćudoredna poštenja. Štuj božanstvo uviek, a najviše, kad se javno žrtva prinosi; jer ćeš se time pokazati, da i Bogu žrtvuješ i da prisegu nekršiš.“

„Budi napram svojim roditeljem takov, kakvu bi si želio djecu prama sebi.“ —

„Vježbaj svoje tielo ne na jakost, već na zdravlje; postignut ćeš pako to, da ćeš moći još napor podnositi, kad bi se kanio naporah.“

„Nevoli niti drzovita smieha niti pristani na smielu rieč; jer je ono ludo a ovo je bezumno.“

„Što je gadno činiti, misli da to nije liepo ni govoriti.“

„Navikni se nebiti namrgadjena već osbiljna lica; jer ćeš se po onom činiti svojevoljnim, a po ovom razboritim.“

„Misli, da ti se najviše pristoji urednost, sramežljivost, pravednost, umjerenost, jer sve te krieposti zauzimlju značaj mladićah.“

„Nikad se nenadaj, da ćeš sakriti, ako si koji gadni čin počinio, jer ako bi i pred drugim zatajio, pred sobom nećeš zatajiti.“

„Boj se Boga, a štuj roditelje; počituj prijatelje a pokori se zakonom.“

„Idi za onim veseljem, u kojem je slava; jer je naslada s poštenjem spojena veliko dobro, a gdje nije poštenja, tu ti je naslada veliko zlo.“

„Čuvaj se ogovoranja ma i lažljivo bilo, jer svjetina nezna istinu, pa gleda i pazi na obće mnienje.“

„Nastoj sve tako činiti, kano da nećeš nikomu sakriti; jer će svaki čin, ma ga ti za sad i sakrio, kašnje na vidjelo izaći.“

„Najviše ćeš biti dobra glasa, ako se pokaže, da ti ono nečiniš radi česa bi ukorio druge to čineće.“

„Ako bi bio ljuboučan, biti ćeš i veleučan.“

„Što umiješ, to sačuvaj marljivim vježbanjem; a čega se nisi naučio dobavi se znanostmi, jer je isto tako gadno čuti koje koristno slovo a nenaučiti se ga, kao i neprimiti koje dobro, kad prijatelji daju.“

(Sliedit će dalje.)

Sekula ženi vojvodu Janka.

Slavonska narod. pjesma iz sb. Javinovića.

Stužio se vojevoda Janko,
K njem dolazi Sekula sestriću,
Pitao ga Sekula sestriću:
„Što je tebi, moj ujače Janko?
„Il je tebe zabolila glava,
„Il je tebe groznica popala?“
Al govori vojevoda Janko:
„Nepitaj me Sekula sestriću;
„Nije mene zabolila glava,
„Nit je mene groznica popala;
„Bio ti se oženio ujo
„Iz Misira Misirkinju Janu,
„Preprosio Mitar Misirlija,
„Tri hiljade u jabuku dadè.“
Al govori Sekula sestriću:
„Neboj mi se, moj ujače Janko!
„Pravi meni olaganu šajku,
„I u šajku vesla šimširova,

*

„Kùpi meni mlade vozioce:
„Kormanuša Matu aranzadu;
„Kupuj meni sitnu trgovinu:
„Biser, zlato i kamenje drago
„I još ona sjajna ugledala,
„Koja roba na sunce nedojde!“
Ništ’ nestadè vojevoda Janko;
Pravi njemu olaganu šajku
I u šajku vesla šimširova,
Kùpi njemu mlade vozioce,
Kormanuša Matu aranzadu,
Kupuje mu sitnu trgovinu:
Biser, zlato i kamenje drago
I još ona sjajna ugledala,
Koja roba na sunce nedojde.
Krenù šajku Sekula sestriću,
Krenù šajku ka Misiru gradu,
Kad su došli do Misira grada;
Al eto ti Mitar Misirlija,
Pa govori Mitar Misirlija:
„Bora tebi, Misirkinja Jano,
„Odkako je Misir-grad postao,
„Još ni vaka roba dolazila,
„Koja danas na današnji danak.“
Šetala se Misirkinja Jana,
Šetala se moru na brigove,
I za njome devet divojakah
I deseta drugarica Mara,
Koja joj je skute prinašala.
Poviknula Misirkinja Jana:
„Gdi j’ kormanuš tu od ove šajke,
„Neka robu na sunce iznaša!“
Al govori Sekula sestriću:
„Moja roba na sunce nedodi;
„Ako imaš volju pazariti:
„Ti se šeći u laganu šajku.“
Ušeta se Misirkinja Jana,
Ušeta se u laganu šajku
I za njome devet divojakah
I deseta drugarica Mara,
Koja joj je skute prinašala.
Al podviknù Sekula sestriću:
„Kreni šajku Mato aranzado!“
Kreće šajku Mato aranzada,
Dok su šajku s mista pomaknuli,
Devetera vesla polomili,
I deseto istom nalomili:
Al podviknù Mitar Misirlija:
„Bora vama, mladi vozioci,
„Eto vama devet divojakah
„I deseta drugarica Mara:
„Ostavite Misirkinju Janu!“
Njem’ govori Sekula sestriću:
„Nebudali Mitar Misirlija,
„Što je ovo devet divojakah,
„To ću ženit devet kormanušah,
„Što je ovo drugarica Mara,
„To ću ženit Matu aranzadu;
„Što je ovo Misirkinja Jana,
„To ću ženit svog ujaka Janka!“

Njekoji svatovski narodni izrazi (fraze.*)

(Napisao Mijat Stojanović.)

U našeg slavonskog naroda svatovi su uviek u punom broju: kum, kuma, prikumak, prikumka, stari svat, starosvatica, djever, djeverska mat, djeveruše, domaćin, domaćica, čauš (čajo, kapetan svatovski) gajdaš, kuvar, kuvarice, pusto; svatice sve kićeni svatovi uz zaručnika i zaručnicu, pak k’ tomu još uzovnici: rodjaci, kumovi, prijatelji i susjedi, strici, strine téci, tetke, ujaci, ujne, svaje, šurjaci, šurjakinje, tećići, ujčići, svastići itd. Redom ih čauš razgovara, i zna svakomu makar u čem doskočiti, i svakomu štogod prišiti (rèci), da se svi smiju; i to je začin kod pirnog veselja.

Čauš ima puno posla s kuvaricami i pustosvaticami, pa kad sve obidje

*) Iz poveće sbirke narodnih izrazah frazah, poslovicah, koja sbirku upravo sada priredjujem za štampu.

i pregleda u kuhinji i napolju, gdje se peče zaoblica, dodje opet u sobu medju svatove, lupa okolo sebe topuzinom (buzdovanom) i viče: „Hej, kume debeli! da si nam pošten s kumom i s mladencima; zdrav bio! A ti stari svate, dragi brate! zdrav bio! u luli sjedio, kroz kamiš noge pružio, košulju zapio! Bolje ti je, pobro, da se malko i opiješ, nego da groznicu dobiješ.“

Domaćine! pijan se valjô; jesi l' mi se već rasuo od veselja?! I vi ostali gosti, prišipetlje! gle kako su ušutili, pa navalili jesti, da li ste iz glada pobjegli; nit ko pjeva, niti igra (pleše) nego kao gusenise jedu i piju, a ja siromak tepem se žedan i gladan. Zdrav bio, kume, neuzdaj se u me, nego pij i jedi, pak pjevaj! — Pije čauš — Domaćine! nevalja ti vino; neostaje bar iza mene ni kapi; sbilja, nevalja vino, gladan bi ga čovjek pio. Žene! ako su i svatovi, nepijte toliko; tko bi vam najamio (nasmogô); gle, kako su navalile na to vino (premda ni jedna nepije vina nego širu i šerbe) kao ose (zolje) na turicu.

Gajdašu! crko od rakije, već su mi uši od tvoga piskanja i dudenja oglunile; na jedno nečujem nimalo, a na drugo i što čujem, nehajem; šuti, nesviraj! Pomoz' Bog, kume! stari svate! i ostali prišipetlje, muktadjije! vrieme je užini; već su užinali i oni, koji su koze pogubili, a mi smo nješto spori, svi smo skupa šeprtlje. Ima nas, neka hvala Bogu, svatovi su; da, šta sam počeo, gle malo nezaboravih; da, da, ima nas evo, koji jedu i piju, i piju i jedu od ranoga jutra, pa jedva čekaju, da se donese zaoblica; al' neće, svi su mi obećali, ni drugom ničemu zabavljati. Kume, stari svate i ostali, nebi vas ni projom nahranio; briga mi je brojit vas i esapiti, tko ste, čiji ste i kako ste, i vi netražite esapa, nego dobra jela i pića, dosta pečenja i i crvenike vina. Slušajte, da nekunem i nepsujem, pasje pare, da li ste! Evo naša kuma došla, al' ne prazna, nego donela puno svega, tri peciva kruha, možemo se svi izhraniti i preko petka i subote, makar i mrsili bielim smokom; donela pečena brava trogodnjaka, a možebit je i stariji, evo gledajte samo kolike se mu kljove (zubi ličnjaci) — ovo govoreć prikazuje tako zvane svatovske časti: kolače, pogače, zaoblice, kolačiće, bieli smok, vino, rakiju itd. štogod se donese za svakim svatom od njegove kuće po narodnom starom običaju. — Evó donela kuma i ardov (veliko bure) vina i lagvu cojke (rakijetine); Bogu na glas, nama na čast!

Potrudila se i starosvatica, te dovukla i na konjih i na volovih, nebi mogli ni vrabci pozobati, ni guske popasti; šta ja znam, šta je, eto gledajte, da nelažem — pogača kolik ornica (točak u pluga), pečenka vol iz pluga, vinoi rakija, da se pliva u koritu, ako neima čuna (čamca). Evo i za čaušem (pas mu bradu lizo; kakav je da je, naš je) došo njetko, i doneo nješta i mrvicu kruha, zalogaj smoka, od komarca pržena rebarca, od mušice dušice, u rešetu rakije, da se gajdaš napije, a što ostane, dat ćemo pustosvaticam, nebili se hale zasitile, kudgod idu žvaču.

Ta to nije čast za tobom donešena, nego za prikumkom, poviču pusto svatice na čauša.

Neka, bora ti, svi smo sad u komuni (zajednici), čije je, da je, dobro je i liepo, nema mu zabave, ako je i čauševo.

Sad se dade čaušu u ruke druga čast, i tako prodje po ura dvie, dok se sve prikaže redom od svih svatovah.

Po' tom dodju darovi nove mlade sastojeći se u rublju. Svekar, svekrva, strici, strine, ujaci, ujne, tetci, tetke, djeverovi i jetrve dobiju po košulju, tako i kum i kuma, a ostali dobiju otarke (peškire, ručnjake), i svatko dade snaši uzdarje. Sve to nosi redom djever s čaušem na čauševoj kusturi (staroj sablji) iz ajata (kiljera, kućara) u sobu, a gajdaš ih prati svirajuć svatovca. Darove snašine donose pomalo, i svaki púť došavši u sobu medju svatove, govori čauš: Hvaljen Isus, kume! stari svate! i vi, sve vas ni nepoznam, tko ste, svatovi i uzovnici! Evo poznaje mlada kúma svoga kûma liepim darom, košuljom usnivanom, navezenom, pripletenom, razpletenom i sastavljenom, na vjetru bi poletila, — kad bi vjetar bio lud, pak rušio krovove i čupao drveće iz korena; — jedva se vide žice; košulja je svilom tkana, zlatom popunjena, Bogu na glas, kumu na čast!

Kad svekru i svekrvi prikaže dar, promjeni čauš košulje, pak silom natakne svekru na vrat svekrvinu košulju, a ovoj svekrovu. Svekar dobije i vanjkuš (jastuk), i ovaj uzme čauš pod pazuvo, pak svira u jastuk, kao u gajde, i po tom sjedne na njega, dok mu ga pustosvatice ukradu provodeći mnogu šalu.

Poslje skuplja se uzdarje za mladu snašu, i to u novcu, i pri tom ima čauš posla, te sad hvali, sad kudi i ukorava i pritjerava; veli: Kum daje sve žute dukate; od stida, evo gledajte, kako pocrveniše kao polture i grešlje. I stari svat daje, eto gledajte, što može i što nemože; evo već kesu na palcu izvrnio naopako. Gle, sve same škude lete kao iverje u tanjur; samo u ovom belajskom tanjuru pretvaraju se u dvogroške.

Kad padne u tanjir koji marijaš, desetak il' dvadesetak poviče čauš, Hej, toga! toga! razpasujte ćemere, pa tražite, to je u mlieku kuhano. Kad padne bakren novčić, poviče čauš: Neubijaj se, jadan pobro! nekolji se brez noža, sve dadè što imadè!

Kadšto padne i cekin, koga čauš proprati dugačkom pohvalom, pak sve skupljene novce preda nevjesti.

Njekoliko narodnih frazah i poslovicah

Iz sbirke Mijata Stojanovića.

Ako i nosi perjanicu, nije čauš. — Ako je u žitnici, još nije u izbici. — Ako je i lovac, nije gotov novac. — Ako je i osnovano, još nije izpučeno. — Ako je i bunar, pregrabi se. — Ako i služi, nerobuje. — Ako sam se najmio, nisam se pomamio. — Ako je i koljeba, naša je. — Ako je i

crna obraza, nije ciganin. — Ako se bojiš vrabacah, nesij prosa. — Ako imaš i brata, čuvaj i pobratima. — Ako smo mi braća, nisu nam kese sestre. — Ako želimo bit prije gotovi, žrvnajmo redom. — Ako želi, želje neugojiše i neutoviše. — Ako je i težko živit, život je svakomu sladak. — Ako će i žalit po tragu, neće ižaliti. — Ako nemožemo, kako bi htjeli, a mi ćemo, kako možemo. — Ako i nije vrač, a ono je pogadjač. — Ako i nije liepo, nije ni skupo. — Ako u selo — Turci; ako u goru — vuci (svuda zlo.) — Ako je i gol, al' je sokol. (Ako je i siromašan, valjan je, pošten, čestit dobar.) — Ako gori komšinska kuća, pazi na svoju. — Ako nemiriši, a ono barem i nesmrdi. — Ako sroću nesrete, nestiže ju nikad. — Ako nebudemo gosti biesni, neće nam bit kuća tiesna. — Ako je i trista, bez popa ništa. — Ako je tko lud, nebudi mu drug. — Ako je i med, nevalja ogristi prste. — Ako možeš, i konj ti može. — Ako je pàs pitu izjeo, ostala je tepsija. — Ako koga sasvjetuješ, nemoj ga sramotiti, da nebude: Kašikom ga zakusuje, a držkom mu oči vadi. — Ako i kore, nemore (neubijaju.) — Ako laže, nesmeta mu brada. — Ako i nije šala, a ono je sprdnja. — Ako se nenakusasmo, nenagrebosmo se. — Ako jačeg nenamoli, nenatjera. — Ako Bog dade, i godina donese. — Ako možeš bit svoj, nebudi tudj. — Ako je tko i jači, no i Bog je svačij. — Ako je Bog sve ubio, nije trpež i liepu rieč. — Ako čanak neizda, kašika neće. — Ako i nezna svatko, što je slano i mastno; zna svatko, što je vrelo. — Ako je i mlad, učio je stare knjige. — Ako je i mlad, nije lud; ako je i star, pa je pošten. — Ako neuštedi, neuradi. — Ako nepoče, nesvrši. — Ako si junak, izlazi na mejdan. — Ako je i dužan, nije glavom. — Ako je i mačka lukava, nisu ni miševi ludi. — Amanet bude kadšto i sijaset. (Čovjek kadšto prodje zlo i sa povjerenim si dobrom.) — Amanet ti moja djeco. (Govori kum kumu, rodjak rodjaku, prijatelj prijatelju polazeć na vojsku ili želeć na samrtnoj postelji.) — Budakom se trnje kopa, a ne plitvom. — Budak je pravi (glupan.) — Burgijom se buši, gdje se nemože šilom. — Burgijaš ti je to veliki. — Bliža je tielu rubina (košulja), nego surina. — Bliže banjka, bliže ručka. — Biesan kurjak i u selo dodje. — Neimala baba biesa, te odhranila biesno prase, pak joj podrilo kuću. — Biesan Sriemac biesno vozi. — A što si biesan i obiestan? — Pobiesnio čovjek, kao da je nagazio na sugreb. — Bies mu neda mira, mora stradati. — Valjada si pobiesnio i pomamio se. — Bies ušo u njega. (Uzlovoljio se.) — Bježi, kud ti volja, od sebe neuteče. — Bježi od zla, kad neće ono od tebe. — Bježi od onoga, tko se neboji Boga i nestidi ljudih. — Bježi kao od kuge. — Bježi kao vrag od krsta. — Bježi, kud te oči vode; potjera je tu. — Brigu pod glavu, pak spavaj; Bog će izbrinuti.

(Dalje će sliediti.)

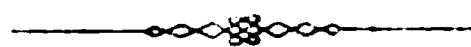

Noć i dan.

Od I. F.

Iza kako svemogući stvorì
Ovd' na zemlji i u rajskih dvori'
Razne zvieri, ljude i duhove,
Njegvu slavu da svemirom slove,
Te vjekovah njekoliko minù,
Da svijetu žića svietlo sinù,
K vječnom' ocu dodju do dva duha,
Jedan crna, drugi biela ruha;
Pa ti crni jadikovat stadè:
„Oj predobri oče, svoje jade
Evo stvor tvoj dodjè da iztuži,
Tvoja milost da im lieka pruži.
Kukavnogu mene sve prezire,
Na me mržnju svoju sve prostire,
Kudgod dodjem nigdje nemam mira,
Sve me odmah progoni i tira
Svjetiljkami, bakljami i plinom,
Grdeći me glupošću i tminom.
Staro, mlado i štogod je živa
Preda mnom se zatvara i skriva;
Samo što je sebično i zlobno
I opakoj zvjeradi spodobno,
To jedino men' se ulaguje,
Mene ljubi i u zviezde kuje;
A štogod ti na sviet boljeg stavì,
Sve to ovog bielog dìči, slavi!« —

Jedva bieli do rieči dodjè,
I on ti se mahom tužit podjè:
»Duh mi ovaj, milostivi Bože,
Smetnje stavlja, gdjegod samo može,
Otežčava moje sve poslove,
Načela mi kvari i osnove.
Smućuje mi što je dobre volje,
A sapinje sile ponajbolje,
Krepostnijem spravlja svud poraze,
A zlobnjakom brižno ravna staze;
Štogod putem spasonosnim hodi,
U gudure tamne sve zavodi;
Pun je zlobe, laži, varke, hinbe,
Prot istini snuje viek protinbe.
Izbavi me protivnika toga,
Koj' tolika zla mi čini mnoga,
Koji viek me uzastopce prati,
I srce mi svojom zloćom pati!"

Vječni mučeć sluša sve te jade,
Al súdom se prenaglit nedade,
Znajuć u čem jezgra tužbe stoji,
Súd im mudar i pravedan kroji,
Pun dobrote i bez svake strasti,
Vriedan njegve uzvišene časti:
„Djeco moja, sokolovi vrli,
Srce moje vas obadvoj grli,
Darove vam', ako i različne,
Svakom dadoh ipak vrlo dične,
I posebno k tome svakom' zvanje;
Svoje pako da si pomanjkanje
Naknadite kriepkim, složnim râdom,
Medjusobnom ljubavlju i sklâdom.
Jednoličnost ničemu neprudi,
Um i srce brzo nam utrudi;
Sve promjenu miluje i traži,
Ona život podkrepljuje, draži;
I svom' zvanju zadovoljit može
Sviet taj samo, kad se u njem slože,
Pokoj dragi s kriepkom radinošću,
Tiha misao s umnom okretnošću,
A istina sa slikami mašte,
S brižnim trudom zabavice tašte,
S tegobami umiljati sani,
I sa noćnom tminom svietli dani.
Dakle svietom kô do sada ajte,
U slogu si samo ruke dajte:
Razne sile divna djela čine,
Kad se stalno slože i sjedine!!" —

Njekoje Ezopove basne.

Iz grčkog izvornika.

Ezop iz Trakije ili Frigije, rodio se je ol. 52. (570. pr. Is.) O njegovu životu pripovieda se koješta: da je bio rob, te je morao kod raznih gospo-

darah robovati, pa da se je napokon oslobodio i po svietu putovao, te da je takodjer došao k lidijskomu kralju Krezu, koji ga je poslao u Delfe, gdje je radi pogrde boga Apolona strmoglavljen u bezdan sa stiene Hiampeje. Nuz to se takodjer priča, da je bio prava nagrda i nakaza. Kao što se o njegovu životu svašta priča i nagadja, tako se ništa izvjestna nezna, da li je osbilja ikad Ezop i živio, i nije l' sva ta osobnost izmišljotina.

Žena i kokoš. U njeke udovice bijaše kokoš, koja je svaki dan po jaje nesela. Dodje joj na pamet, da će kokoš, ako joj se dade više ječma, po dva jaja na dan nesti; što i učini. Kako se pako uzdebelji, to nemogaše više ni jednog jajeta na dan iznieti.

Nauk: Koji si iz lakomosti više potraže, izgube i ono, što imaju.

Lisica i lavica. Lisica prigovoraše lavici, što svakí put samo jedno okoti, a ne više. Na to lavica: Jedno, ali je i to jedno — lav.

Nauk: Svako dobro nije u množini već u krieposti.

Lav i žaba. Lav čuvši njegdje žabu iz svega grla krekećuću svrati se k tomu kreketanju, misleć, da je povelika zvier. Počekao malo, kad li vidjè, da se je iz bare žaba promoljila, pristupi, te ju satre veleć: Nitko nek se od nikoga prije neprepade, dok ga nije vidio.

Gospodarica i služkinje. Udovica radena imajući služkinjah običavaše jih noćju na posao buditi o pietlovu kukurikanju. One pako neprestanom radnjom umorene namisliše, da se ima kućni pietao pogubiti, jerbo noćju gospodaricu budi. Dogodi im se pako, kad su to učinile, da su u gorju tugu dospjele. Gospodarica bo, neznajući pietlovo doba, budila ih je još ranije.

Nauk: Kad nezadovoljni što namišljavaj stavljaju obično temelj većemu zlu.

Jelen i vinova loza. Jelen utekav lovcem sakrije se za lozu. Kad su ga lovci malo prošli, zače on brstiti lozovo lišće misleći, da je već sasvim skriven. Loza se zadrma, a lišće začè šuškati; na to se lovci obazru pomislivši, što je i sbilja bilo, da je koja zvier za lozom skrivena, te ustriele jelena. Umirajuć reče jelen: Stradao sam, što je i pravo, jer nisam imao oskvrnjivati, što me je spasilo.

Nauk: Bog pokara one, koji nepravdu čine svojim dobročiniteljem.

Kokoš zlatna jaja noseća. Njeki imadjaše kokoš, koja mu zlatna jaja nosijaše, pa zato pomisli, da je u njoj komadina zlata, te ju zakolje; al nadje ju iz nutra kao i ostale kokoši. Nadajući se, da će naći cielo klupko zlato, lišio se je tako i onoga, što na malo imadjaše.

Nauk: Zadovolji se onim, što imaš, a bježi od lakomosti!

Konj i magarac. Njeki čovjek imadjaše konja i magarca. Putujući reče na putu magarac konju: Uzmi malo tovara s mene na se, ako ćeš da ostanem živ. Konj neposlušà; kad dalje, al se magarac svali od težka tovara, te ugine. Tad gospodar sve natovari i istu magareću kožu na konja, koji jadikujuć reče: Jao po me siromaka, što li mi se kukavnomu sgodì? Nehtjedoh mali tovar na se uzeti, a gle sada nosim sve, pa i kožu.

Nauk: Kad jaka slab podupire, bolje im obojici u životu ide.

Starac i smrt. Njegda odè starac u šumu, te nasjekav drvah natovari si na ledja, pa će kući. Daleko mu bijaše, te nemogav stovari njegdje drva, pa dozivaše smrt. Kad li se smrt ukazà te ga zapita, zašto ju dozivlje, uplaši se starac, te reče: Da mi breme podigneš.

Nauk: Svaki se čovjek životu raduje, ma i nesretan bio.

Lisica i jarac. U velikoj pripeci spusti se jarac vrlo žedan niz visoku strmu obalu, da se vode napije. Kad se je napio, nemogaše se uzpeti i uzè se kajati i tražiti pomoći. Lisica vidiv ga reče: Ludo, da ti je bilo toliko pameti, koliko na bradi dlakah, nebi se bio prije na vodu spustio, dok nebi dobro promotrio, kako ćeš se uzpeti.

Nauk: Prije se ima promotriti konac stvari, pak onda se posla latiti. (Konac djelo resi.)

Lisica. Lisica se uhvati u gvoždjih i njekako utekne, al joj rep ostane, te življaše u kuburi i sramoti. Dodje joj na pamet, da to isto i ostalim lisicam preporuči, nebi li svoju nagrdu pokrila tim, da se svim skupa to isto dogodi. Skupiv dakle odasvud druge lije nagovaraše ih, da si repove odsieku, jer ne samo da je rep nespretan, već je i suviše viseći teret. Iz medju njih presieče joj njeka rieč veleć: Eno ti je, al da se tebi to nije dogodilo, nebi nam svjetovala!

Ta basna preteže se na one, koji svojim bližnjim nesvjetuju iz dobrohotnosti već iz sebične koristi.

Ribari. Ribari izadju ribu loviti. Kad su se dugo vremena namučili i ništa neulovili, jako se snužde i spremišljahu se, da kući idu. Na jedanput im u brod uskoči riba tunina, koju je gonila njeka riburina. Ulovivši dakle tuninu povrate se veseli kući.

Nauk: Često nadari slučaj čovjeka onim, što mu umjetnost (zanat) uzkrati. (Bolje je imati nego umjeti.)

Kokošinjac.

Jedno jutro reče mati svojoj djeci: „Čujete, danas će vam doći djed, kog već davno vidjeli niste, pa zato ćete obući vaše najbolje odielo. Nego morate paziti, da ih neoprljate, jer vas inače neće djed ni pogledati!“

Djeca obećaše, da će se čuvati, te ih obuku. Ružičina nova srbijanka bila je zlatom izvezena, i ona je u njoj izgledala, da ju je bila milina vidjeti. Veselju nebijaše ni kraja ni konca.

„Neraduj se preveć,“ reče joj mati „ti si nesmotrena i velika zamazanka. Svaki čas dobiješ kakovu mášnicu na svoje odielo.“

Mati je imala pravo, jer Ružici nije bilo mnogo do čistoće. Dapače ni danas nemogaše da bude urednom.

Dočim naime njezina dva brata u vrt odjoše, da se ondje igraju, pri-

šulja se Ružica ka kokošincu, i razganjaše kokoši. Razplašenu živad tjeraše tja u konjušnicu, gdje su vrata baš širom otvorena bila. Nu kad je u nutri bila, zalùpi vjetar vrata, i ona bje nehotice zatvorena. Sad je bila u gadnoj konjušnici, i nije znala ni šta će ni kako će. Lupaše na vratih, vikaše što joj grlo dadè, udaraše nogama, i činjaše sve moguće, samo da saznaju, gdje je. Ali nitko nemogaše ju čuti, jerbo je konjušnica bila podaleko od kuće.

Podne dodjè; Ružica ogladnù, a bijaše još zatvorena. Napokon odluči, da će se provući jednom uzkom jamom, kroz koju su i kokoše unilazile. Na svoje novo i liepo odielo i nemišljaše više. Ona se ležè sad na zemlju, puzaše naprvo i provuče se do pó tiela van. Nu dalje nije mogla više ni naprvo ni natrag, jer je jama bila preuzka. Svu snagu upotrebljavaše, da ili van izadje, ili da se natrag u konjušnicu povuče. Ele sve je bilo zaman, ona ostadè u škripcu. Na njezinu strašnu viku dodju napokon mati i djed, koji je medjutim došao bio, i ostala braća.

O kako su se smijali, kad Ružicu u toj nevolji opaziše.

Jedva i to velikom mukom izbave ju njezina zatvora, i ona stajaše sada zamrljana od petuh do glave i plačući pred materom i djedom, koji se grohotom smijahu.

„O ti mala zamazanko!“ reče djed, „Doneo sam ti tako krasnu novu odjeću, da te razveselim; ali vidim, da tebi nije ništa do liepa odiela, jer se inače nebi tako zamazala bila. Radje ću ti dakle dati iz kakve stare vreće sašiti suknju!“ Svi se iznova stanu smijati, i Ružica dobije sbiljam od svoje matere suknjicu od debela platna.

Ružica je sada uvidjela svoju manu, pokajala se je i poboljšala. Odsele je bila toliko čista i uredna, koliko prije bijaše nečistom i neurednom.

Pokudljiva Ljubica.

Došavši Ljubica jedne nedjelje iz crkve reče svojoj materi: „Majko, jesi li vidjela Ružićevu Milku i Zoricu, kako su bile nagizdane, kao kakove paunice? Pa šta su sve na glavi imale! Nije im se skoro vidjelo kose od koje kakovih pantlikah, igalah i cvieća. Baš nije ni pristalo, da se onako u crkvu ide! Bilježnikov Vladimir, on se je sve sigrao sa svojom knjigom, i smijao se je i razgledao, kano da je u kakvoj krčmi, a ne u crkvi. Gospoja sučevica pako držala se je kano kakova kraljica, jedva da se je udostojala koga milostivo pogledati. A učiteljev Stanko neprestano je zievao i driemao, skoro da sam, gledajuć njega, i sama počela driemati. Bože moj, kakova svieta sve ima!“ —

Mati nehtjedè, da Ljubici odmah na to odgovori, kako je ona želila; i zato ona opet nastavi: „Je li, mamice, da je to jako nepristojno, grdo i griešno?“

„Doista," odgovori mati, „da je to nepristojno i griešno. Nego nisi li ti takodjer opazila jednu djevočicu, koja mjesto da je rieč božju slušala i pobožno se molila, po crkvi se je razgledala i ljude promatrala, što imaju na glavi, kako su se opravili, je li se smiju, zievaju ili driemlju?"

Ljubica se sva zacrveni, jerbo se je odmah sjetila, koje djevojče mati misli; a mati produlji: „Dakako da je to veliki grieh, kad se u crkvi sigra i smije, a na rieč božju neslušа. Ali je isto tako nepristojno i griešno, kad se kojekuda razgledje i na sviet više pazi nego li na službu božju. Ako ti to djevojče poznaš, kaži mu: Najprije meti izpred svojih vratah!"

Nesretne papuče.

Istočna pripoviest.

U Bagdadu življaše jedan stari trgovac, imenom Abu Kazem, koji je na glasu tvrdica bio. Premda strašno bogat, to su na njem ipak visjele sve same krpe i dronjci, a čalma mu je izgledala kao kakvi otrcani sudoper. Nu izmedju sveg njegova odiela naznamenitije bijahu njegove papuče. Podplate su bile podkovane velikimi čavli; lice (gornja koža) je sastojalo iz više komadah, nego li ikakova sljepačka kabanica; jer za deset godinah, od kako su te papuče bile, najvještiji su bagdadski krpari s njima imali posla, da je od rasula sačuvaju. S toga su već tako težke postale, da kad se je šta označiti htjelo tromim i nespretnim, onda su se Kazemove papuče spominjale. —

Kad se je jednoč taj trgovac šetao po velikom gradskom trgu, predložiše mu, da kupi njeku priličnu množinu kristalnog posudja. I sbiljam zakupi on to posudje, i to vrlo sretno. Njekoliko danah poslje toga čuje opet, da u drugog njekog nesretnog trgovca na prodaju ima ružičnog ulja, i da je u velikoj stisci. On tu sgodu upotrebi na svoju korist, te zakupi sve ulje u pó ciene, i radovaše se veoma svomu dobitku.

Na istoku je običaj, da trgovci časte, kad šta osobito sretno kupe. Nu toga ovaj tvrdica nije činio. Ele ovaj par mu se ipak prohtije, da nješta svomu tielu ugodi, te odje u kupelj, gdje ga već od davna nebijaše, jer mu je žao bilo za ono njekoliko parah, što bi ga to stajalo. Kad je tamo došao, reče mu njeki znanac, da bi ipak već vrieme jednoč bilo, da te svoje papuče u mir stavi i nove si kupi.

„Na to ja već odavno mislim," odgovori Kazem; „no kad je malo bolje promotrim, to ipak nalazim, da još nisu baš sasvim za ništa." I tim odje u kupelj.

Dok se je on kupao, dodje tamo i bagdadski kadija, pa budué je Kazem prije gotov bio, negoli sudija, to i prije ojde u sobu, gdje se je oblačilo. Obukavši se htjedè da natakne svoje papuče, ali druge ležahu ondje, gdje su njegove bile, pa naš tvrdica pomisli, da mu je valjda te nove papuče

póklonio prijatelj, koji ga malo prije nagovaraše, da si nove kúpi. Ni pet ni šest natakne on dakle nje, pa pun veselja ojde kući.

Nesrećom njegovom bile su te papuče kadijine. Kad se je kadija okupao i svoje papuče zaiskao, to ih nenadju njegovi robovi, nego one podrapane i izkrpane, koje su na stranu turene bile, i koje su mahom poznali, da su Kazemove. Vratar poleti za njim, i doveda ga — u činu uhvaćena — odmah kadiji. Ovaj razjaren nad bezobrazlukom stare tvrdice, nehtjedè ni da ga sasluša, nego ga zatvori s mjesta u tamnicu. Dà Kazem kao tat javno osramoćen nebude, moradè po istočnom običaju debelo platiti. Sto parah papučah bio bi si mogao kupiti za one novce, što ih je sada položiti morao.

Čim je došao kući, osveti se on ljuto uzroku svoga gubitka. Srdito baci te zlosretne papuče u Tigris (rieku), što no mu baš izpod prozorah tecijaše, samo da mu nigda više pred oči nedodju. Nego udes bješe drugčije odredio. Dva tri dana za tim puste ribari svoje mreže, i kad ih potegoše, učiniše im se neobično težkimi. Već su mislili, da Bog zna kako blago izvlače. Nu mjesto blaga izvukoše Kazemove papuče, koje su im s čavli mreže tako razderale bile, da su ih dugo krpati morali. Srditi na Kazema i njegove papuče, bace mu oni nje u otvoren prozor. Ali na njegovu nesreću stajahu baš u toj sobi kristalna stakalca sva puna s ružičnim uljem, što ga je kupio; i kad su sad medju nje šùpile težke i čavli podkovane papuče, sva su se stakalca potrla a krasno ulje po zemlji razalilo.

Možemo si predstaviti, kako je Kazemu bilo, kad je u odaju (sobu) stupio i taj strašni razor smotrio. „Proklete papuče!“ poviče on, „čekajte nećete vi meni više kvara činiti!“ Uzme za tim lopatu i odleti s njima u vrt. Hitro kopaše ondje jamu, da u nju zakopa svoje papuče. Nu kad je on to radio, bijaše uprav na svom prozoru njegov susjed, s kojim je u zavadi živio, i ovaj opazi, kako je Kazem žurno kopao. Odmah odleti ovaj do namjestnika i najavi mu iz potaja, da je Kazem u svom vrtu izkopao ugromno blago. To je bilo dosta, da se podraži namjestnikovo srebroljublje; i sad je sve badave bilo, što se je Kazem kleo i preklinjao, da ništa našao nije, nego da je još u nutra stavio nješta, naime svoje papuče. Zaman ih je dao i izkopati i k sudu donieti: namjestniku se je htjelo novca, i Kazem se moradè opet odkupiti velikom svotom.

Pun očajanja ojde on od namjestnika, svoje dragocjene papuče držeći u ruci, i proklinjajući ih do zla boga. „Šta, zar da ja još sam nosim ovu svoju nesreću i sramotu?“ I timi riečmi baci je, ne daléko od namjestnikove palače, u vodovód. Sad ipak neću valjda za vas ništa više čuti, počem ste mi toliko jada i čemera zadale.“ Ali papuče dospješe baš u zamuljenu ciev vodovoda. Toga je samo još trebalo, te za njekolike ure voda ti stane, izadje, grad poplavi, pa i isti namjestnikov dvor sav pod vodu dodje. Strah i metež zavlada u cielom gradu, i sve bunardžije budu na račun potegnute. Ovi ti — hajd razgledaj! sve vodovode, te na svoju sreću, al na Kazemovu nesreću, nadju papuče u mulju i svu krivnju na nje svale.

Vlastnik papučah bude dakle zatvoren, i počem je to izgledalo kao njekakova osveta prama namjestniku, moradè platiti strašnu novčanu globu, veću nego li su bile obadvie prvašnje. A papuče su mu opet liepo povraćene bile.

„Što da počmem s vama," govoraše sada Kazem „vi proklete papuče? Svakomu sam biesu već vas slao, a vi se sve većom globom opet k men' povraćate. Sad mi ostaje samo još jedno, da vas naime spalim. Nu buduć ste pune mulja i vode, to vas moram još na sunce stavit, da se izušite, i to na krov kućni, jer u kuću da vas nosim, sačuvaj me Allah!"

I tim se popne na krov svoje kuće, i metne ih tamo. Ali nesreća nebijaše još odustala, da ga progoni; dapače najcrnje i najgorje imalo je tek sliediti. Susjedov pas opazi naime te papuče. On skoči s krova svoga gospodara na krov Kazemov, i stane se s njima igrati i natezati ih.

Tako dovuče on jednu baš do na kraj krova, te mu ona spade dole i upravo na glavu jednoj gospoji, koja je mimo prolazila, i k tome još diete na rukuh nosila. Ta gospoja sruši se odmah na tle, a diete joj izpane iz rukuh na kamen. Nije bre šala, onakova težka papuča; najveća nesreća mogla se je dogoditi! Njezin muž prituži se kod súca, i Kazem morade oštriju kaštigu podnieti, nego li igda prije, jer njegove nesmotrene papuče mal' da neskončaše dva ljudska života. Kad mu je odsuda bila proglašena, reče Kazem ozbiljno, da se je skoro nasmijao i sám sudac: „Súče pravde, sve ću dati i podnositi, čemu si me odsudio, samo te molim, da bi me i obranio od mojih zakletih neprijateljah, koji su uzrok sve moje dosadanje žalosti i nesreće. A to su ove kukavne papuče. One su mi navukle prikor i siromaštvo, da i isti su mi život dovele u pogibel; i tko zna, šta me sve još s njijuh postići može! Budi pravedan, čestiti kadija, i izreći, da se pripisati ima ne meni, nego njima sva nesreća, koju će po svoj prilici još počiniti ova orudja nečistnjaka.

Sudac nemogaše, da mu uzkrati molbu. On zadrži kod sebe te smutljivce javnog i domaćeg mira. Starcu pako dadè nauk, da novac pravo štedi samo onaj, koji ga pravo rabi (upotriebljava), ne pako, koji ga samo sgrće.

Djeci.

S ruskoga po Homjakovu od I. Z.

Bilo vrieme, kad bi znô u noći
Da vas gledam djeco, k vama doći,
I ljubeći krstom vas krstiti,
Moliti se, da vas uviek štiti
Ljubav Boga, milostiva oca.

Pokoj mili čuvat vam sried tmine,
Mislit, da ste dušice nevine,
Životu se nadat u pokoju
Za vas čistu, milu djecu svoju; —
Kako j' sladko i radostno bilo!

Sad dolazim, al je tmina gusta
Svud u sobi, postelja je pusta,
Pred ikonom lampa već neklije:
„Tužna mene, djece već mi nije!"
Tako moje bolno srce tuži.

Molite se, djeco, kad noć svlada
Za me, koj se za vas moljah rada,
Koji ljubeć znô sam vas krstiti;
Molite se, da i mene štiti
Uviek ljubav milostiva oca! —

Sitnice.

Iz Varaždina. (Rieč prijateljem.)

Da bude zabave i nauka dječici malanoj i mladeži odraslijoj: evo me na polje književnom, ne bi li mi za rukom pošlo kao ptici vabećoj, vašemu cienjenomu listu dovabiti koga od svojih prijateljah i znanacah knjige hrvatske.

Doista je plemenita misao izdavanja Bosiljka, časopisa, koji će predusretati bezposlici i neradu, koji će začinbom šale i istine ugodno dirati mladjanu ćud mile naše omladine.

Razlagati korist i potrebu takova časopisa, značilo bi riešavati htjeti mrslicu, koja je razmršena i bjelodana.

Dajte dakle braćo i sudrugi, evo nam posla, prinesite brašno, da umiesimo kvasac tečnoj pogači! Bosiljak ima vonjati kao istoimeni cvietak, a da bude mogao vonjati, hoće se pomoći i rada; rad, bude li valjan, naći će stotinu i stotinu rodoljubivih otacah i materah, koje će i stražnju krajcaru žrtvovati svojoj dragoj dječici za kiticu Bosiljčevu, sjećajući se riečih pjesnikovih:

Kad u boljak rodu ide,
Košuljicu dat će s sebe,
Hrvatice se nestide
Doskočiti na potrebe.

Želim dakle, što svaki iskreni rodoljub željeti mora, da valjanimi, naprednimi, šaljivimi i zbiljnimi članci „Bosiljak“ nadahnemo.

U to ime Bog pomozi,
Pomagao našoj slozi!

Ivan Vidović.

Književne viesti. U zadnjem broju rekosmo, da u nas za naše okolnosti dosta ima i sile i volje za književnu radnju. Da je to sbiljam tako, to nam najbolje dokazuju naši razni časopisi i novine, koje mal u kojem broju da nam neoglase kakov nov spis. A još bi toga puno više bilo, da nam obćinstvo iole bolje naše pisce podupire. Nu u tom je u nas još veliko nehajstvo; naša knjiga neuživa još ni iz daleka one podpore u svom vlastitom domu, koliko ju uživa tudja; ona nam je pastorka još uz živa i oca i majku i svu kršnu rodbinu si svoju. Da bi nam samo naši poštarski uredi priobćili, koliko se preko godine stranskih i naših časopisah i novinah u našoj domovini razveze; mi bi se zaista od stida razumeniti morali. Mi smo sigurni, da mijedan naš domaći list neima onoliko predplatnikah, koliko ih samo n. p. niemačka „Gartenlaube“ u Hrvatskoj i Slavoniji ima. — A da tko budi ma kojeg našeg knjigara opet zapita, da li više naših ili njemačkih knjigah preko godine proda, doista da bi s jako neugodnim čuvstvom iz dućana mu izašao; jer bi čuo brojeve, koji bi mu našu u tom pogledu još veliku kukavštinu tako jasno dokazali, da mu je iz glave nebi izbili ni najveći govornici kod bocami nakićena stola. — Il zar je to kakova prodja, ako kod našeg razvikanog rodoljublja, koja naša knjiga nadje koju stotinicu predplatnikah, dočim tudje knjige i časopisi toliko tisućah broje. To je bre kukavština, koja se nenalazi ni kod Magjarah, ni kod Čeha; a kod Niemacah, Francezah, Talijanah nije dakako o tom ni govora; jer svi ti narodi njeguju ponajprije svoju knjigu, a tek onda se osvrću na tudju, da se i od nje šta nauče. Nu u nas kao u mnogom drugom tako i u ovom, rodoljublje je više u ustih nego li u srcu i djelu. To su doduše nemile rieči, al što ćemo, kad su istinite. Bolje je, da si je mi sami reknemo, nego da nam je drugi izpod nosa provuku; jer drugi bi to učinili iz zlobe, a mi činimo doista iz dobre namjere.

Ele kako rekosmo, naša knjiga uz sve to ipak živo napreduje, a to nam daje nade, da kad naš sviet u tom druge prosvjećene narode ne samo hvalio, nego i nasljedovao bude, da će nam onda naša knjiga orijaškim zamašajem razvijati se i bujati. Bože samo daj, da nebi dugo čekali na to doba; jer ono bi nam na vidjelo donielo mnogo književno blago, što sada kojegdje po zakutcih samo skriveno leži. Tako n. p. znamo, da naš hvaljeni pisac Mijat Stojanović, zemunski nadučitelj, mnogih za tisak gotovih rukopisah ima, a da s njimi zateže jedino zato, jer se boji, da nebi zagreznuo, ako bi na svoju ruku raditi počeo, a knjigarah je opet malo, koji u nakladu naša djela uzimlju. Od tih njegovih gotovih spisah spomenut ćemo samo sljedeća: 1. Prostonarodna ćudoredba ili nauk o ćudorednosti za puk; 2. Zakoni kano temelj pučkoga blagostanja za puk; 3. Voćarstvo: Upućivanje kako se dobiva svakojakih oplemenjenih voćakah i mnogo i brzo i o malom trošku sa pet slikanih tablicah; 4. Lakorazumljiv naputak, kako se sadi drveće, ponajprije za školsku mladež; 5. Zdravoslovje za puk po dr. Vilimu Pisslingu; 6. Sbirka narodnih izraizah, frazah i poslovicah. Nisu li to sve sam spisi, koji bi veoma probitačni bili po promak obrazovanosti i prosvjete u našem narodu? A komu da je nepoznato, kako je ovoga zaslužnoga radina knjige naše jezik ugladjen i liep, izkićen i navezen, pun narodnjega smilja i bosilja; te da bi i s tog gledišta po našu knjigu liep dobitak bio, kad bi nam ti spisi što prije svjetlost ugledali! Mi od srca želimo, da se hvaljenomu piscu čim prije put i način prokrči, kako bi plodove neumornoga svoga mnogodišnjega truda svomu narodu skorim izručiti mogao!

— Ovih danah razaslan je IV. svezak našeg vrlog „Književnika“, i njim je ovogodišnji tječaj zaključen. On je kao i prvašnji svezci pun članakah duboka znanja i razmatranja, i pravi je biser knjige naše. Bože daj hiljadile nam se takve knjige!

— Tiskom Ant. Jakića u Zagrebu izašle su nedavno „Hrvatske narodne pjesme", sabrane Lukom Marjanovićem, sedmoškolcem zagreb. gimnazije. Mi u hvalu tih pjesamah nemožemo ništ drugo reći, nego što i Književnik reče, da je naime mladi izdavatelj posve sretno nasljedovao Vuka. A u hvalu mladjanog radina ne drugo, nego da nam je on krasan pojav medju našom omladinom, i da mi opet njega svesrdno svoj domorodnoj omladini za nasljedovanje priporučujemo. Ciena je knjige 1 for.

— Gosp. Ilija Okrugić izdadè u Osieku svoju kazališnim odborom nagradjenu „Saćuricu i šubaru", — veselu igru, crpljenu iz života pokojne irižke sljepačke akademije. Pisac je ne samo u svoj predmet dobro pronikao, nego ga je i dobro izveo. Tko čuvstva ima za pučki život i jezik pun narodnih frazah, koje nam upravo učiti treba, taj neka nežali 50 nov. Dobiti se pako može ovdje kod gosp. prof. Josipa Kostića, kaptol. pivara 1. kat.

Nedavno izadjè po ur. našeg Književnika g. pro. Jagiću za višu gimnaziju sastavljena „Starohrvatska čitanka" i „Zasluge Vuka St. Karadžića za našu književnost." Oba spisa odlikuju se dubokom učenošću i marljivošću. — A i u Biogradu izadje skoro u isto vrieme od Rozena spis „Vuk Stef. Karadšić," sadržajući život slav. pokojnika. —

— Slavni učenik i nasljedovatelj pokojnog Vuka g. Gj. Daničić u Biogradu izdao je „Nikoljsko Evangjelje." Ciena mu je 2 for. 50 nov. — A do nove godine izaći će opet ovdje „Vatikanski ili Assemanov evangjelistar, što ga izdaje naš slavno poznati dr. Franjo Rački. Ciena će mu biti 3 for., i tko ga želi imati, neka se što prije najavi ili kod samog g. izdavatelja ili pako u knjižari g. Sv. Galca.

— Za koji dan izaći će iz Albrechtove tiskarne „Dragoljub" koledar za god. 1865. uredjen Gj. Deželićem. Ovo će biti, kao i do sada najljepši naš koledar, nego nam je samo žao, što tako kasno izlazi, kad se je već sav sviet s koledari obskrbio. Ciena će mu biti 80 nov; i sasvim je umjerena prema liepom i zanimivom sadržaju knjige.

— Približuju se svečani i blagi dani, kao kao što su Nikolinje, Božić, novo-ljeto, gdje roditelji i rodjaci mladeži prikazivati običavaju različite darove, a medju ostalim i za to sgodne knjige. Do sad smo bili u smetnji, što bi uzeli, jer za to imaju obično biti knjige liepo i ukusno svezane i sa slikami providjene. Nu tumu je sada doskočio ovdašnji marljivi i okretni knjigar gosp. Lavosl. Hartmán izdanjem više za tu svrhu sgodnih dielah, a medju inimi najkrasnija su: 1. Domaće životinje i njihova korist, 2. Mala zvierница. Obadvie su knjige zabavno-poučna sadržaja i s bojadisanimi slikami a svaka stoji po 1 for. 60 nov. Nadalje 3. Prirodopis sisavacah i pticah, sa 143 slike, 2 for. i 4. Mařikove crtice i pripoviesti o pticah, 42 vierne slike, vezana 1 for. — Pozorne činimo prijatelje mladeži na ove krasne knjige, koje su vriedne, da se medju mladež što više razšire.

— Smješice. Zidar jedan rušio je nieku staru podrtinu (poderanu kuću) u uzkoj njekojoj ulici, pa je mimo prolazećim neprestano vikao: „Pozor!" Vetrenjak njeki nehtjedè na to da sluša, te ga jedna padša cigla cvršto nameca, da je njekolika tjedna ležati morao. Predigavši se tuži zidara i zahtjevaše, da mu naplati trošak, izdan na liečenje. Branitelj je uvidio, da će mu težko biti dokazati, da je njegov branjenik svakomu prolazećemu „Pozor!" vikao, pa se dosjeti sljedećoj čudnovatoj obrani. Kad su stranke pred sudom bile, i zidara upitaše, zašto nije pozorniji bio kod skidanja cigalah i kamenja, stajaše on kao ukočen i niem. Sudac se začudi tomu, nu odvjetnik izjavi, da je njegov štićenik gluh i niem.

„Bože sačuvaj!" poviče tužitelj „to je samo varka, ta on je iza glasa vikao: „Pozor!" „Pa zašto niste onda pozorni bili? Sami ste si dakle krivi!" reče sudac nasmjehavši se i odpusti pàrce.

— Dva čovjeka, jedan velik kao Golijat, a drugi gotov patuljak, prepirahu se radi nječega. Napokon se velikan okreše na patuljka: „Idi šušo! šta bi ti; ako se rasrdim, strpat ću te u svoj žep!" Malučak mu na to sasvim mirno odgovori: Pravo bi i učinio, bar bi onda u čžepu imao više mozga. nego li sada u glavi!" na što se svi okolo stojeći grohotom nasmijaše.

— Odgovori uredničtva. Gosp. M. St. u Z. Okani se s mušterijom tom pazara, Neće biti niti robe nit dinara! — Napomenuti članci dobro će doći, i ja se upravo priporučujem u tvoju prijateljsku pripomoć. Ostala skoro pismeno.

G. A L. u N.-G. Liepa hvala na prijateljstvu i rodoljubivoj skrbi. Da bi Bosiljak u svakoj pukovniji imao samo po jednog takova prijatelja, blagožda si njemu! — Neopravih ništa i mislim, da bi se što prije mog savjeta primili. Željezo se kuje, dok je vruće.

G. K. B. u Z. Već program lista može vam jamčiti, da će se vaše radnje osobito uvažavati. Nepitajte dakle mnogo, nego radite; svaki iole za rukom pošli rád s veseljem će primljen i pozdravljen biti. Ta omladina je svoga roda budućnost i náda; tko se njenu radu nebi radovao, tko joj nebi tu na ruki bio!?

Veleč. o. V. M. u O. Poslano je u Požegu, izvolite se tamo priupitat. Ako vam se stvari stràče, obznanite mi, da vam se pobrinem za naknadu.

Ciena Bosiljka za vanjske i domaće je na cielu god. 2 for. a na pol god. 1 for. Br. 3. izaći će konc. prosinca t g.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 3. 24. prosinca 1864. **Teč. I.**

Božićnice.

Od dor. Stjepana Iliaševića.

ZVIEZDA.

Što si mi zlatna zvjezdice
Na nebu tužnom zasjala,
Zar ti je táma zemljice
Tamo se liepo dopala?

Ni mi se táma zemljice
Na nebu môme dopala,
Zato sam prije zorice
Na nebu mome ustala.

ZORA.

Svietli der zviezdo služice
Brzo ću i ja ustati,
Hora je zlatne kraljice
Milu si stražu stajati.

Sunce bo divne ljepote
Skoro će nebom sinuti,
Zemlji će čarom milote
Koprenu crnu dignuti.

SUNCE.

Hvala ti zlatna zvjezdice
Liepu na daru ljubavi.
Slava ti rajska zorice
Što i men radost pribavi.

U Betlem gradu malenu
Diete se Isus narodi,
Djetetu služit milenu
Sunce se sretnim nahodi.

ISUS.

Oj Isuse spase svieta,
Kog si rajski otac rodi,
Dok još vječnih ružah cvieta
I sunašca uebi o'di!

Gledaj sretnih iz visinah
Vierne čete puka tvoga,
Gdje ti zemnih sried nizinah
Steru molbe srca svoga!

Spomeni se tvorče svieta
Od sveg bića slavan sade,
Da djevica majka sveta
Lik ti našeg tiela dadé!

To sjedoči ovog dana
Došlo svietlo u godištu,
Da ga željno uzdisana
Proslavimo u svetištu.

Tebi čete višnjih dvorah,
Tebi zemna sretna bića,
Raduju se s kopnom môra
Početniku novog žića.

I nam kojih sagriešenja
Tvoja oprà krvca blaga,
Na dan Tvoga narodjenja
Svietom trepti pjesma draga:

Isukrste Tebi dika
Ovdje doli i tam gori,
S ocem s duhom na sve vika
Neumrla nek se ori!!

Nesretnik u oči novog ljeta.

Po J. Paul-u.

Njeki starac stajao je o polnoći u oči novog ljeta na svôm prozoru, te je pun očajanja gledao na nepomičnu zviezdami obasutu tvrdinu nebesku i dole na tihu, čistu, bielu zemlju, na kojoj sada nitko nespokojnim i neveselim nebijaše, kao on. Grob bo mu njegov stajaše tik njega, i pokriven bijaše samo sniegom starosti, a ne zelenilom mladosti; sobom pako iz dugog i obilnog svog života nenosijaše ništa do zabludah, griehah i bolestih, razorena tiela, opuštene duše, grudih punih otrova i starosti pune pokajanja. Godine liepe njegove mladosti stvoriše se danas utvarami i odvukoše ga k prijaznomu jutru, gdje ga otac stavì na razkršće života, vodeće desno suncem obasjanom stazom krieposti u široku, tihu zemlju punu svietla, žetve i angjelah, a lievo vodeće u tamne gudure zloćah, u crne špilje pune kapajuća otrova, gnjusnih zmijah i nezdravih, gadnih parah. — Ah, zmije mu se bješe prihvatile za prsa, a otrovne kapljice gorjahu mu na jeziku, i on je znao, gdje je. — Sasma izvan sebe i pun čemera vapijaše k nebu: „O daj mi natrag moju mladost! O oče, stavi me opet na razkršće, da drugač odaberem.“ Ali oca mu i mladosti bijaše davno nestalo. On spazi bludeće svjećice igrati se po močvarih, a izčezavati na grobljih i reče: „To su moji budalasti dani!“ — Opazi zviezdu iz neba bježeću kako je padajuć sjala, a na zemlji kako je sasvim nestalo je. „To sam ja,“ reče njegovo ranjeno srce; a oštri zubi kajanja još se većma u ranu mu upiliše. —

Razjarena mečta pokaže mu mjesečnjake po krovovih puzajuće, a vjetrenjače grozijahu se zamahivajuć svojima perima; u praznoj kosturnici pako ostavša jedna lubanja primi malo po malo njegovo lice. — Usried tih strahotah začuje najednoč glasbu k novom ljetu, kao daleko crkveno pjevanje, i srce mu se malo razblaži. Pogleda nebom i širokim bielim svietom, pa pomisli na drugove svoje mladosti, koji sretniji i bolji od njega, sada su oci sretne djece i blagoslovljeni ljudi, te reče: „O i ja bi sada mogao, kao i vi, spavati mirno ovu prvu noć, da sam htio! O i ja bi mogao biti sretnim, mili roditelji, da sam slušao vaše želje i vaš nauk o novom ljetu.“ Grozničavo spominjuć se svoje mladosti, učini mu se, kano da se u kosturnici diže lubanja s njegovim licem; napokon postane ona praznovierjem, po kojem se noćju u oči nove godine vide duhovi i budućnost, živim mladićem, koji si trn iz noge vadi; njegov njegdani cvatući izgled sasvim mu se predstavi. — Toga nemogaše više gledati, pokrije si oči — gorke suze obališe ga i curiše potokom niz obraze na snieg — a on uzdisaše samo tiho i očajano: „O vrati se, mladosti, vrati!“

I ona se vrati; jer to bijaše samo grozan san u oči novog ljeta. On je bio još mladićem. Samo njegove bludnje nebijahu san; ali on se zahvali Bogu, da se je, mlad još u špiljah opačinah, vrnuti mogao na suncem obasjanu stazu krieposti, vodeću u sretnu zemlju obilnih žetavah.

Obrati se s njim, moj mladjani štioče, ako se nalaziš na njegovih stranputicah. Ovaj strašni san bit će ti budući tvoj sudija; pa ako jednoč žalostno vapio budeš: „O vrati se vrati, liepa moja mladosti!“ neće ti se ona lje vratiti. —

Smrt usudah.

Slav. nar. pripoviedka.

Bio njekoč čovjek i žena sami u kući. Taj je čovjek višeput čuo od starih ljudih, da kad se diete rodi, da onda usude sude i dosudjuju i godine i dane, i zdravlje i veselje, i što već hoće, bilo dobro il zlo; pa štogod one sude, da to onako i bude.

Kad je dakle tomu čovjeku žena na porodu bila, onda ti on iz potaje ojde na tavan, da tamo čeka, dok usude dodju, i da sluša, što će dosuditi.

Bilo oko devet satih noćju, al eto ti usudah, da djetetu sude.

Jedna rekne: „Ajde, sestre, šta ćemo mu sudit!“

Druga vrati: „Neka živi mnogo godinicah!“

A treća će: „Da, do zore izdanuo!“

Na to će opet prva: „Ej sestrice, nemoj tako, već kad bude materina najbolja radost, u prohodanju i progovaranju.“

Druga će na to: „Ne tako, već kad bude u pó vieka, svakake se nužde napàtio!“

Treća joj u rieč pade: „Ni tako nek nebude, već u devetoj godini nek umre!“

Na to će prva: „A šta bi tu mnogo govorile, već nek mu bude, što mu ja sudim, samo vi posvjedočite. Liep i krasan momak bio i liepi se Ivo zvao; kad se bude oženio, zdrav se legao a mrtav osvanuo; svi svatovi pokopci mu biti!“ —

I tim se svrši súd usudah. Čovjek sišav poslje dole, nije ništa svojoj ženi kazivao o tom, što je čuo, a djetetu se sbiljam nadjene ime „liepi Ivo.“

Tako to ostalo sve dok je Ivo do ženitbe dorastao, da otac o tom ništa materi nije kazat hotio. Mislio si on: čemu da si ženu samo jadim i čemerim, kad odvratit nije moći niti meni niti njoj, što usude jednoč dosudiše.“

Nu sad će jednoč žena svomu čovjeku: „Čovječe božji, daj spomeni se jedanput, da ženimo našeg sina liepog Ivu!“

„Ej mani se ženo toga,“ on će „šta bi ga ženili; neznaš šta ćeš u kuću dobiti, a k tom je jošte mlad, pa može čekati!“

A on je to tako govorio sama zato, jer je u svojoj glavi nalazio, ako ga oženi, da će onda izpunit se súd usudah. Nego ni Ivo sam nije mnogo za ženitbu mario. Hodao je doduše po ulacah i divanih, al si nigda nije odabirao djevojke. A svaka bi za njeg pošla bila, samo da se je on koje

latit htio; jer je bio momak od oka, što mi ga radiš: u svoj zemlji nij' mu bilo para ni drugara.

I Bog zna kad bi Ivi bila ženitba na úm pala, da ga naposljedku drugovi njegovi nepočeše natezati i nagovarati, da se ženi. A šta čovjek neučini prijateljem i družtvu za volju? I naš Ivo odluči dakle, da se ženi.

Kad ti on o tom rieč povedè pred ocem i materom, tko veseliji, nego mati. Ali otac nedadè o tom ni čuti, pa znajući, da je tomu više družtvo nego Ivo sám uzrok i povod, stane mu zabranjivati, da neide po divanih.

Rieč ovda rieč onda, otac vako mat inako: najposlje se ciela smutnja u kući zavrgne, i liepi Ivo odluči, da svemu kraj učini, da će ići po svietu sebi drugu sreću tražit, kad mu je nije u očevoj kući.

Otac i na to radje pristane, nego li na ženitbu, te tako se liepi Ivo jednog dana rastane i s ocem i majkom, i krene se, rekav im „S Bogom!“ u daleki i neznani sviet.

Dugo je Ivo tumarao bielim svietom, dok jednom idući šumom dodje do jedne koljebe, u kojoj se bila jedna već sasvim sgrbljena baka. Ona ti Ivu mahom pozna, te će mu:

„Odkud tako, liepi Ivo, da od Boga nadješ?“

On joj sav svoj udes kaže, a najposlje ju zapita, bi li barem njeko vrieme mogò kod nje ostat, dok se smisli, što će i kako će?

„Možeš, liepi Ivo!“ baka će. „Posla mnogo u mene neima, nego ćeš mi samo čuvat ovce. Imam ih tri stotine, pa ih tjeraj tamo na ono prvo i drugo brdo, al na treće ni pošto!“

Ivo pristane na bakinu pogodbu, te sutra dan hajd odmah s ovci na prvo brdo. Nu buduć su mu se ovce tamo pomogle upravo kao pčele na brusu, on ti drugi dan pokušaj sreću na drugom brdu. Kad tamo, ovce mu se nješta bolje podkožiše, al mu se ipak pàša nevidjà dovoljnom, te mu počeše zazubice rasti za zabranjenim trećim brdom.

Treći dan, prije nego je otišao s ovci, baka ga još jednoč opomenú: „Ivo, budi zadovoljan pàšom sa dva brda; a na treće neide za ljepotu svoju, jer ćeš zlo mi proći.“

Ivo haje i nehaje, već si misli: „Bog nij babe stvorio, pa tko bi bablje buncanje i slušao.“ Čim dakle iz tòra, on ti put pod noge, pa eto ga uprav na treće brdo. Baš ni samaleć što je baka govorila!

Kad tamo, al tu pàša do koljena. Ele još nješta ljepšeg opazi on tu, liepšeg neg najljepšu pašu, krasnu pašu za oko si i za srce, liepo kolo krasnih djevojakah. Mislio je izprva, da su u kolo se uhvatile iz gorice divne vile, al kad bliže pridje, vidjè da je sbiljam kolo djevojačko, te se dugo nije smišljao, nego se je i on liepomu družtvu pridružio, pa u njem brzo zaboravio i baku i babine ovce. Tek kad se je sunce počelo primicati svomu zapadu, sjeti se on svojih ovacah, i da mu je vrieme, s njimi se kući kretati. Razkrstiv se s milom družbom, pokupi sretno ovce, te hajd kući.

Baka je medjutim već znala, da je Ivo prekršio njezinu zapovied, pa

kad je s ovci dašao, dočekala je smrknuta, kano da će joj iz čela kiša padati, i nasadila ga je na pasja kola, što se je usudio ići na treće brdo. — Napokon mu još oštrije zaprieti, da tamo lje više neide.

Ivo je šutio, al u sebi je po svoj prilici mislio: „brondaj babo, brondaj; neimaš drugog posla!“ jer je sutra sbiljam, kô i dan prije, opet išao na treće brde, i tamo nemareć mnogo za ovce, vrieme sproveo u igranju i u šali. Baba ga je i opet kô na vile dočekala, i zagrozila mu se, da će ga glave stati, ako se toga neokane. —

Nego Ivi je sve to bilo na jedno uho u nutra a na drugo van, pa je i treći dan po boke se uhvatio gizdavim djevojkam. Nu nebilo tomu dugo, eto ti od njekud nadidje kočija, pa uprav tik kola zaveze se, i iz nje se promoli divna ljepotica, te se zlatnom jabukom baci na Ivu, progovoriv kobne rieči:

„Čemu Ivo kolo vodiš, kad u zalud vrieme gubiš. Proklet da si, dok nebudeš našô kralja Rogača dvore!“

I tiem opet ojde kočija nevidom, kano da su ju vozile vile a ne konji, a Ivo ostà sjetan i neveseo, kao da mu ladje potonuše. Presjedè mu kolo i veselje, te ovaj dan ranije nego obično dotjera kući ovce, da u bake potraži svjeta i pomoći. Baka je već sve znala, što se je sbìlo, i kad joj Ivo iz pripovjedio sve potanko te jadikovat stadè, što da sada čini, ona mu rečè:

„Kako si sinko snovao, tako sad i tkaj! Ja sam te liepo svjetovala da sam imala koga. A kad nisi poslušao, Bog ti i božja pomoć! ja ti pomoć nemogu. O kralju Rogaču nit sam šta čula, nit šta znam. Ako tko za njeg zna, to zna sunčeva majka, jer nje sin po svem svietu hoda; morat ćeš dakle nju potražit, da preko nje šta saznaš!“

Neda mira kletva djevojačka, pa ti i liepi Ivo odmah podbrusi pete, te hajd da traži sunčevu majku. Dugo je i dugo tumarao, ele ju ipak napokon nadje, i liepo ju pozdravi:

„Božja pomoć, sunčeva majko!“ a ona mu vrati: „Od Boga ti bila, liepo Ivo, odkud tako?“

„Ej odkud, nepitaj; ta zlo sam ti stradô. Naći mi je dvore kralja Rogača; a Bog bi je znao, gdje su?“ Zatim joj je sve pripovjedao, što je i kako je, najposlje ju zamoli, da mu za te dvore kaže.

„Borme za to ništa neznam; već počekaj malo, sad će moj sin doći, njega možeš pitat, on će zaista za to znati. Nego se moraš skriti, da te neopali.“

Još su u rieči bili, al eto ti već sunca, jedva da se Ivo od njegova žara sklonù, i mahom će ono:

„Koja nužda, liepi Ivo?“

„Nepitaj me,“ Ivo će njemu „kakova me nužda tjera, već mi kaži, gdje su dvori kralja Rogača?“ te mu sve po redu kazuje, što je i kako je.

„Ej moj brate, liepi Ivo!“ sunce mu odvrati „ja za to nit sam šta čuo

nit vidio; već ti ide k mjesečevoj majci, nje sin hoda danju i noćju, tamo ćeš prije šta čuti i saznati!"

Ivo se uputi, da traži mjesečevu majku, i sbilja ju je našao, i s mjesecem govorio; al je isto toliko saznao, koliko i od sunca. Nego ga je opet, mjesec naputio, da ide do vjetrove majke i do vjetra. „Vjetar se svuda klati," govoraše mjesec „on zaviri u svaku škulju i jamicu; ako tko za Rogača zna, to zna on."

Ništ mu nepreostà, nego opet tražit vjetrovu majku. I sbilja ju najde, pa joj sve liepo kaže, što je i kako je, i šta bi rada. A ona mu:

„Ajde sinko, skrij se brže, sad će moj sin doći, a uviek je srdit i ljutit, što se vazda klatariti mora, niti ima kada, da se pravo odmori!"

I eto ti vjetra hučeć i bučeć, mal da kuću svu razneo nije. „Tu miriše duša čovječa, majko!" reći će materi, „Što ju amo nosi?"

Mat mu rečè, da je liepi Ivo tu, i da bi rado znao, gdje su dvori kralja Rogača.

„Kod konjica zlatogrivog!" promrmlja vjetar i već ga nestadè širom bielog svieta.

Kad je vjetar otišao, onda je njegova majka odmah pripravila za Ivu dvanajest funtih sviećah, veleći mu, da mora ići jednim tamnim, veoma tamnim surdukom, dok dodje na polje, na kojem se konjic taj nalazi. A zatim ga tamo i odvede.

Došav u surduk, rastane se Ivo s vjetrovom majkom, zapali svieću, te pojde surdukom. Kad mu je svieća jedna dogorjela, zapalio si je drugu, pa treću, i sve redom, dok je sve dvanajest funtih teklo. A uprav kad je zadnja dogorjela, otvori se pred njim liepo krasno polje, posried kojega se šetaše zlatogrivi konjic, osedlan i tako krasan, da ga se čovjek od milinah nebi sit nagledati mogao. Ivo ga polagano dodiba, kako ga je vjetrova majka naučila, plesne ga po kukovih i pozdravi. „Zdrav mi bio, zlatni moj konjice."

„Da si zdravo, liepi Ivo! A što tebe amo donesè?" konjic će njemu.

Ivo mu je sav dogadjaj pripoviedao, što je i kako je, a najposlje zapita i za dvore kralja Rogača.

„O to je daleko!" konjic mu odvrati. „Nego ako hoćeš tamo, sjedaj na me, al se čim sveži men za sedlo, da nespadneš."

Srećom je imao Ivo dùgu i sasvim još jaku tkanicu, tu odpaše, zajaha konjica, pa se čvrsto sveže za sedlo. Konjic ga još jednoč opomene, da se dobro drži, a onda ojde s Ivom preko poljah i goricah, da ih je izpred očijuh samo nestajalo. Stotine i stotine miljah preletiše, a sve za jedan tren. I nije bilo dugo, eto ti njih, kao dao se stvoriše, pred krasnim dvorom usried dražestnog jednog vrta.

„Eto nas kod kralja Ragača!" reče konjic Ivi. „Tebe će sad liepo dočekati, al nemoj u dvoru nipošto da konakuješ, nego dodji k meni, jer ćeš zaglaviti."

I sbiljam, jedva da je Ivo odsjeo, eto ti pred njega dodju sluge, te

edni odvedu konja u štalu, a drugi njega u kraljev dvor. U dvoru su ga liepo i preliepo primili, častili i dvorili, da ni kralja samog nebi mogli bolje. Ivi se je to dakako dopadalo, nego se je samo čudio, kako da nigdje ni traga neima djevojci, što se je na njeg bacila zlatnom jabukom. Ali nju su hotomice skrili pred njom, jer su odmah spoznali, da je to njezin sudjenik.

Kad je na večer bilo, prirediše za Ivu sobu, gdje će konakovati; nu on to nehtjedè nipošto da primi, izgovarajući se, da je zavjetovan, da u sobi nigdje nespava, kad je na putu; te napokon ojde k svomu konjicu u štalu.

Došavši tamo, reče mu konjic: „Dobro uradì, da ovamo dodjè, jer kralja Rogača tri kćeri — usude — sa svojom materom tebi o glavi rade. One nisu rada, da odvedeš četvrtu kraljevu kćer, koju pred tobom kriju, jer im je prorečeno, da ih onda čeka zla kob; te će te i ovdje potražiti. Ele neboj se ništa, ja ću te stvorit zlatnom strunom moje grive, i gledat ću da te izbavim.“ I Ivo postadè strunom svog konjica, nit duljom nit debljom, i Bog bi ga sam razaznao, a ljudsko oko doista ne.

Oko deset satih dodjoše sbiljam usude sa svojom materom, da umore liepog Ivu. Najprije ga tražiše usude svud okolo naokolo, al ga nigdje naći nemogoše. Tad rekoše materi, da ga ona potraži; a ona odmah uprav k zlatnoj grivi, te ju stadè prebirati. Al na Ivinu sreću, u taj čas zapjeva pietao, i one nemogoše više ništa da učine. I tako je Ivo prve noći spašen bio od zle nakane usudah.

Sutro dan je Ivi kao i prvi dobro bilo u kraljevu dvoru, al od žudjene djevojke ni sjenke. Na večer, premda su ga što više stávljali, ojde on opet k svojemu konjicu; a ovaj ga stvori zlatnom muhom pod svojom grivom, da ga i ovu noć skrije od srčbe usudah.

Kad je bilo oko deset satih, eto njih opet sa svojom materom, da Ivi hâka glave dodju. Nego nemogoše ga nikako naći, te puste svoju mater, da ga ona traži. Ali čim ona konju, da mu grivu zadigne, zapjeva opet pietao, i one moradoše i po drugiput da odustanu od svoje namjere.

Treći dan su Ivu opet liepo dvorili i častili; al usude su razjarene bile na pietla, što im je osujetio namjeru njihovu, te dadoše otaj dan potući sve pietle u dvoru i oko dvora, blizu i daleko, da samo izvest mogu, što su naumjele. Nu konjic Ivin znajuć, šta će sve biti, u jutru mu je mahom rekao, da mu donese jaje, bilo iz oka iz boka, pa neka ga pod sedlo stavi. To je Ivo i učinio, te se je jaje preko dan izleglo, pietao je do mraka narastao i sjedalo si odabrao konju baš vrh glave na motki jednoj.

Kad je večer bila, opet je Ivo došao k svomu konju na konak, a ovaj ga je stvorio zlatnim zalogajem, i u svoja usta skrio. Oko deset satih dodju i usude, te stadoše Ivu tražiti, misleći da im ovaj par lje izbjeći neće. Nemogavši ga pako naći, nanukaju svoju mater, da im ga ona traži. I ona je sbiljam znala, gdje je Ivo; nu čim ona konjica za usta, da mu ih otvara, zapjeva na jedanput što igda jače mogaše pietao njima nad glavom. Usude

se čisto upropastiše, moć im nad Ivom prestà, i one moradoše i po trećiput odstupiti, nepostigav svoje želje.

Vidiv sada usude i mati im, da liepi Ivo ima dobra i sigurna zatočnika, i da mu glave nije moći doć, odluče mu dati djevojku, pa da onda opet pokušaju, kad se s konjicem rastavi.

Sutra dan Ivo, sit gostenja, zapita u kralja djevojku, što ga je proklela, dok nenadje dvore kralja Rogača. Kralj pristane i djevojka bude mahom k Ivi dovedena, te se još isti dan vjenčaju, pa i na put krenu, jer Ivo po savjetu svog konjica nipošto nehtjedè, da dulje ostane u kraljevu dvoru. Kralj mu dadè nebrojeno blago, zlatom okovanu kočiju i četiri žerava, kao četiri vilovnjaka, te odpusti Ivu sa ženom si, da se domu svomu vrati. Ivo upregne svog konjica pred žerave, oprosti se s kraljem i svom svojtom, te se na put krene.

Kao vjetar došao, kao munja otišao. Za tinji čas eto ti Ive u livadi, gdje je svog konjica udibao, a za čas eto ga i kroz surduk, do kojeg ga je dovela vjetrova majka. Ovdje se rastavi sa svojim konjicem, koji mu dadè jednu strunu svoje grive, da ga njom u pomoć zove, kad mu do nevolje bude.

Kad je liepi Ivo došao k svojoj kući, radostno ga dočekaše i otac i majka, i čudom se čudiše, kad saznaše, kojom se je srećom usrećio. A tim veće bijaše očevo veselje, jerbo je mislio, da mu je sina minula sudba dosudjena usudama. To doduše još nije bilo, al i to se je na skoro slučilo.

Kraljeva kći ljubljaše svom dušom svoga vojna, liepog Ivu, i zato je u neprestanoj slutnji bila, da će njezine sestre još svakavo pokušati, da ìzvedu svoju zlu namjeru, jer se još nitko nekažnjen uklonio nije njihovoj dosudbi. Odlučiv dakle da će vazda na oprezu biti, nije prvu noć odmah spavat išla, nego je sjedila i čekala, neće li usude možebiti doći. Ivo je spavao, umoran bivši dugim putem i duševnim naporom. — Kad oko deset satih nahrupiše sbiljam usude u sobu liepog Ive, i golima mačevima navališe na njega, te bi ga bile doista i umorile, da se vjernica njegova na obranu za njeg nepostavì, Kao lavica razjarena skoči ona na usude, ljubav joj snagu postostruči, i iza oštra kreševa nadvlada usude, koje sve tri glavom zaglaviše.

I tako se s dobrim skrajči sudba liepog Ive. On je mnoge godine iza tog živio, i liep je porod izrodio, seb na radost a na diku rodu. Usudam pako bijaše to posljednje sudovanje; od tog bo im doba nesta i traga i glasa. Narod ih još samo po imenu spominje i pripovieda, kako su njegda bile, i udesom ljudskim ravnale.

I. F.

Osveta Rusije.

Dr. N. Š.--St.

Sa zapada galski oró prne;
Kud proleti, priestolja obara,
Kud udari, čeznu carstva stara,
Tko neznade straha, pred njim trne.

Sviet se strašnoj sili splašen divi,
Al još nije mjera slave puna:
Na sjeveru još je sokó sivi,
Što s' orlova viek neboji kljuna.

Narod diže silni Gal na novo,
Narod svoj i zarobljeno roblje,
Il da nadje u daljini groblje,
Il da gnjezdo sruši sokolovo. —
Po Rusiji ravnoj dušman vrvi,
Rus se bori, dušman svedj se roji,
Napilo se polje tople krvi —
A pred zlatnom Moskvom dušman stoji.

Vierna djeca, silni narod sbori:
„Neboj nam se Moskvo, majko mila,
Dušmanska te neć' oskvrnut sila!" —
A gle, groznim plamom Moskva gori.

Klone dušman, natrag bi se vraćo,
Al svud Rusi razjareni kliču:
„Majku Moskvu osvetimo braćo!" —
A mačevi orlu se domiču.

Rusi vierni kao lavi lete,
Pobiedjene dušmane smione
Do oholog senskog grada gone,
Tamo majku Moskvu da osvete. —
Tu car djeci svojoj progovara:
„Nepalimo Paris — et' osvete!"
A Europa s' čudi srcu cara
I velikoj duši „Rusije svete."

Obrazovanje govora i jezika.

Kad nebi čovjek znao, u kakvu su stanju — ne baš jako davno — bili najslavniji sadanji narodi europejski, to bi morao skoro dvojiti o slavnoj budućnosti našega naroda. Jer neka si tu nitko negradi nikakove kule po zraku, da mi Bog zna kako orijaški napredujemo. Mi istina napredujemo, ali je taj naš napredak borme jako kukavan, a ni iz daleka nije još u onom zamašaju niti one cilosti, kao što bi imao biti prema sadanjem obćem europejskom napredku. A uz to smo još uviek tako razcjepkani i imenom i pismeni, a medj nami većinom vlada još uviek tolika mlohavost i nehajstvo za nejveće svetinje naroda, da sbiljam nije čudo, ako gdjekoji rodoljub u turobnijih trenucih očajava, je li će iz nas kad šta biti.

Ele nije ni drugim najslavnijim sadanjim narodom drugčije bilo, nego li je i nam. Uzmimo samo Niemce. Sve one jade, koje mi jadujemo jadovaše i oni još koncem zadnjeg stoljeća, pa borme i početkom ovoga. Mi jadujemo, da imamo malo stalnih i čistih značajah; da je mnogim rodoljublje samo na ustijuh, a sebičnost u srcu; da puno znamo liepo govoriti, ali malo liepo tvoriti; da posve malo imamo narodnoga čuvstva i ponosa; da rad majmunimo tudje nošnje i običaje, da tudju knjigu više podpomažemo, nego li svoju; da tudji jezik više milujemo i štujemo, nego li svoj.

Sve to jadovaše i Niemci, te su njihovi najslavniji pisci koncem zadnjeg stoleća a i ovoga puni jadikovanja slićnoga našemu sadašnjemu. A gle ih sada! Njemačka obrazovanost i prosvjeta gospoduje cielom srednjom Europom, a njemačka znanost i književnost postaše svjetske duševne velevlasti. Šta sve učiniti nemože ljubav k milom rodu, sdružena s dobrom i stalnom voljom!

Ako su pako naše nevolje onakove, kao što su bile i kod mnogih drugih sada sretnih narodah, to neima sumnje, da kao oni i mi se možemo dovijati narodnje sreće i blagostanja. Zato niti treba niti valja da prekrštenih rukuh jadikujemo i očajavamo o svojoj budućnosti, nego da se kao ti narodi

trudimo i mučimo, dok se boljeg dokopamo; a ništa nije tako uzvišeno, da postići nebi mogla uztrajna pomnja i čvrsta volja. Tim postigoše i drugi narodi svoju sadanju sreću i slavu, zašto da i mi svoju nebi postigli prema svojim okolnostim? —

Treba samo da istim putem, kojim oni idoše, i mi idemo te istom ljubavi, i stalnošću uztrajemo, pa božjom pomoćju neće, kao njim, ni nam izostati isti uspjeh.

A kojim putem idjoše ti narodi? Nad sve ino njegovahu i ravijahu ponajprije ono, što narod narodom čini, t. j. mili svoj jezik. To je ona točka, u kojoj se bitnost svakog naroda steče; s kojom kad je nestane, i naroda nestane; iz koje kad se razvije, i sve se ostalo već dosljedno razvija i usavršava.

I mi smo u tom počeli druge narode nasljedovati, te smo već i prilično djelovali za obrazovanje svog jezika i oživljenje ljubavi prema njemu; al to naše djelovanje nije još ni iz daleka urodilo plodom, kojim bi trebalo. Ljubav prema jeziku i narodu svomu treba da pronikne ne samo pojedine osobe nego sve stališe i sve razrede naroda. Napredak naroda jednog treba da se zidje i razvija ljubavlju svih, a ne uzbićenjem pojedinacah; jer samo onda bit će mu temelj nepomičan i obezbiedjen proti svakoj buri i navali. A to u nas još nije, jer kako spomenusmo, vlada kod nas još velika mlohavost i nehajstvo prema narodnom jeziku i njegovu razvitku; te s toga i zapinjemo u svem, čega se poprimimo, niti napredujemo, kako bi napredovati imali.

Nu kad je nam, kao što je i drugim narodom bilo, a drugi su već činili, što nama još uviek činiti valja; to će doista ne samo zanimivo nego i koristno po nas biti, ako se upoznamo s djelovanjem i umovanjem tih drugih narodah u sličnih okolnostih. Buduć smo pako Niemce si već za primjer ovdje naveli, to ćemo evo od jednog najvećeg i najslavnijeg njihova uma, naime Herdera, priobćiti govor, kojega je on još god. 1796. slovio omladini njemačkoj, da nju potakne na revnije obrazovanju svoga jeziku. Samo ćemo sve ono, što on govori za svoj jezik i za svoj narod, prenieti na naš jezik, naš narod i naše okolnosti, nebi li njegove krasne i uzvišene misli, negovi neoprovrzivi dokazi tim sigurnije i u grudih naše mile omladine ražarili istu ljubav, koju kod njemačke omladine ražariše. Čujmo dakle, što o tom taj veleum umuje i sbori:

Kao što govor i jezik čovjeka od životinje razlikuje, tako ista ima i njeka umjetnost jezika i govora, kojom se nemanje opet razlikuju ljudi medju sobom, kao što ih govor od životinjah razlikuje.

Stupivši u sviet, možemo doduše vikati i plakati, ali ne govoriti; samo životinjske glasove dajemo od sebe. Gdjekoji narodi i ljudi ostaju kod tih glasovah za sav svoj život. — Ako stanemo na primjer tako daleko, da zvuk glasa i naglasak dobro razaznavati nemožemo, to ćemo kod mnogih ljudih čuti njekakovo bekeljenje, mijaukanje, zavijanje, gaktanje a i pjevanje, samo ne čovječanskih glasovah. Naši Turopoljci i Zagorci imaju na sebi puno koješta dobra i liepa, ali samo ne ugodna govora, što osobito onda osjećamo

i opažamo, kad smisao govora nerazumijemo, nego samo njeko klopotanje i zatezanje čujemo. — Mladići, koji od kuće govore takovim neugodnim podnariečjem, bili oni iz gradovah ili sa sela, moraju se truditi, da si u školah prisvoje naš blagoglasni, krepki književni izgovor i jezik, a da se oduče prostačkog kajkanja, bukanja, čakanja, zavlačenja i zatezanja. Sretno je ono diete, onaj mladić, koji od prvih svojih godinah slušaše razumne, čiste i ugodne glasove, koji mu jezik, izgovor i glas naobraziše, bez da se i opazilo kako. Sretno je diete, koje je od svoje dadilje, svoje matere, svoje starije braće i sestarah, svojih rodjakah i prijateljah, i prvih svojih učiteljah i sadržajem govora tako rekuć usisalo u sebe zdravi úm, pristojnost i milinu govora; takav mladić, takov muž neće se zaniekati, dok je živ. Čuvenjem naučimo se govoriti, i kako u rano doba čusmo, kako nam se naš jezik i naša usta u djetinstvu i mladosti razviše i privikoše, onako većinom i govorimo, dok smo živi. Milina govora krasna je preporučnica za sav naš život; mladići, o kojih se reći može, što Cicero o Grachih i materi im Korneliji reče: „Sinovi ne toliko uzgojeni u krilu, koliko govorom majčinim," imaju tim materinjim darom ugodna čista i krepka govora prekrasan osnov razumnosti i obrazovanosti.

Komu ta sreća u dio nepade, taj mora da si svoj govor izpravlja za rana, dok su mu govorila još gibka; neka se uči govoriti kao što govore ljudi, kojih mu jezik zvoni najčistije, najjasnije, najznačajnije i najmilije; njegov úm, njegovo uho neka mu bude kod tog sudijom Takove ljude neka on sluša često i rada; njihov glas neka mu zují i u samoći, kao što i Agamemnonu, iz sna se probudivšemu, još uviek zujaše glas Nestorov.

Nu neka ih neponaša — nerazumno i robski, kao štono njeka amerikanska ptica ponaša glasove drugih pticah. Mladi ljudi, koji hoće da si prisvoje liep govor, prelaze lako u prenavljanje; pa zato ih i čujemo često, koji su silom prisvojili si njeki tanan glas i izraz, koji nit je njim nit ikomu naravan ni prirodjen.

Govor je ogledalo naše duše, slika što predstavlja sve naše misli i naša čuvstva; mora dakle da ima značaja, a ne da naliče glasovom, koji se za kobilicom cigulaju. Kao što naše tielo nije samo iz samih živacah nit posudicah krvnih i sokovnih, nego i iz mišicah, žilah, kože i kosti, u dovoljnoj množini i jakosti, ako će da zdravo bude, tako isto nediči ni mladića ni muža preveć mekan, nakićen i sladak govor. Hoćemo da iz njega postane mlad čovjek, koji će pokazivati zdrav úm, jasne i točne pomisli, viernost, istinu i poštenje kako u licu, djelu i kretanju, tako i u svojih riečih i zvuku glasa svoga. Ima njeki glas srca, koji neposredno k srcu dopire, glas osvjedočenja i zdravog razúma, koji svu dušu obuzimlje i pobjeduje; naproti nepravi glas, kada hoće da se izraze čuvstva i osjećanja, koja nit imamo niti znamo, ljudem je mnogo odurniji i nesnosniji, nego li hrdjav glas u pjesmi, ma još da je kakovo urlikanje bio. Istina neka obrazuje naš izraz i u istom zvuku našeg glasa; čeg je srce puno, o tom i usta mnogo sbore. Kao što glasba

ima ljestvicu (škalu), po kojoj se glas dižuć i spuštajuć vježbati mora, tako i govor obiluje svakojakimi predmeti, misli, strastmi, osjećanji, razpoloženji itd., za koja ima da izraze tvori, te da ih najkrepčijim i najugodnijim načinom predstavlja. A da to u stanju bude, tomu treba vježbanja. Jer ni u mjetnici u govoru nepadaju iz neba, kao ni umjetnici u glasbi. U ovoj mora da se vježbaju prsti, a u onoj govorila, skupa s duševnimi silami, odnosećimi se na govor, kojih učin on izkazuje.

To vježbanje zove se čitanje; ali čitanje s umom i srcem, čitanje sastavakah svake vrsti, a uz to i vlastiti sastavci i njihovo glasno živo predavanje. To je škola, u kojoj se govor čovjeći obrazuje i vježba, nje se nisu stidili u Grčkoj i Rimu ni najveći ni najodličniji muževi do najveće svoje starosti. Oni su ju preporučivali, to školu čovječeg jezika i govora, davali su za nju naputke i pravila, te su revnovali i natjecali se u usavršivanju jezika, govora i glasa. Tim postaše naobraženi narodi, i zahvalit imadoše svoju obrazovanost razvoju jezika i govora svoga. Tkogod to činio nije, zvao se je barbar; te ni mi netreba ni najmanje da se čudimo ili ljutimo, ako i nas sviet u punom smislu rieči za barbare smatra i drži, čim kao ini naobraženi narodi nerazvijamo svoga jezika i govora.

Čitanje, glasno čitanje najboljih spisah svake struke: prepoviedakah, basnah poviesti, razgovarah, samogovorah, poučnih pjesmotvorah, junačkih pjesamah, odah, himnah, veselih i žalostnih igrokazah u nazočnostih drugih i s drugimi, bez ikakova usiljavanja, naravnim načinom podaje i govoru i duši samoj veliku raznolikost i okretnost. Od basne i priče počmav, pa od sveg što u našem jeziku imamo izvorna ili prevedena trebalo bi, da se što je najbolje u svakoj školi glasno čita i uči. Nijedan klasički pjesnik niti prozaik nebi imao biti, kojega najljepšimi izrekami nebi se vježbali uši, jezik, pamet, uobraženost, um i dosjetljivost znatiželjne mladeži; jer samo tako postaše Grci, Rimljani, Talijani, Francezi, Britanci i Niemci u najplemenitijoj česti svojoj obrazovanimi narodi. Alcibijad dadè zaušnicu onomu atenskomu učitelju, koji prvog klasičkog pjesnika svod naroda u školi nije imao a kako su Grci i najodličniji Rimljani svoje najbolje pisce marljivo čitali, koliko put ih prepisavali, ponašali, to se nam u sadanjem barbarskom vremenu čini samo kao njeke stare bajke. U Italiji zna naobraženi dio narod skoro na pamet klasičke svoje pjesnike; u engleskih spisih navode se opet gdje treba i netreba, te se hvale i uzvisuju britičkim poznatim ponosom; a kako se franceski narod svojim jezikom i pismom diči i hvali, a svoje umne prvake kako u zviezde kuje, to zna svatko, — te su samo tim, naime okretnošću i pravilnošću svog pisma, svojom stanju stvari vazda prilagodjenom duševnom prisebnošću, svojom uviek živom dosjetlivošću i razumnošću ugled i štovanje sebi pribavili kod prijateljah i neprijateljah. I Niemci štovahu uviek vile umjetnice, uvažavahu u obćenju i u spisih svoje darovite umove, pa zato bijahu i njim vile u pomoći, te im doista pripomogoše do one duševne pre-

moći, kojom sada gospoduju nad mnogimi narodi, i koje se premoći ni mi sad nikako otresti nemožemo.

Mi Hrvati i Srbi smo u tom doduše nje nasljedovati počeli, al smo još uviek kud i kamo daleko za njimi. Naš blagozvučni i krasni hrvatsko-srbski jezik još nije ni iz daleka ono, što bi imao da bude; naši najbolji pisci, izim ponješta u školah, malo su gdje poznati, a još manje čitani i uvažavani; dočim bi baš oni misli naroda svoga od djetinstva počmav obrazovati, živi mu jezjk čistiti i izpravljati, a život mu bistriti, sladiti i oplemenjivati imali. Nijedna plemenita slika, nijedna velika misao, nijedna iskrena opomena i pouka, ako je izvrstno pomišljena i izrečena, nebi imala biti samo u knjigah, nego bi trebalo, da se, kao na gumnu od pljeve očišćena pšenica, sve najizvrstnije i najplemenitije po školah i u kućah čita, na izust uči, da omladini pravilom postane i njoj se u dušu i srce upili. Tko izmedju vas, mila mladeži, zna Gundulića, Palmatića, Gjorgjića, Dositeja, Relkovića, Mažuranića, Preradovića, Radićevića, Utješenovića, Subotića, Bogovića, Trnskog, Joanovića, Botića i mnoge druge, kao što znaju i štimaju Talijani svoga Petrarku, Ariosta i Tassa, Englezi svog Miltona i Shakespeare-a, Niemci svog Šilera i Göte-a, a Francezi mnoge svoje pjesnike i učenjake?

To glasno čitanje i napametno predavanje neobrazuje samo pismo, nego utišće u glavu i oblike mislih, i izmamljuje nam posve nove sobstvene misli; razveseljuje nam srce, uzdržaje i hrani uobraženost (mečtu), daje srcu naslućivat velika čuvstva, a napokon kriepi, snaži i razvija i narodni značaj. Kojim uzhićenjem sjećam se još dan danas svoje mladosti, kada sam prvi put čitao Gundulića, junačke naše pjesme, i djela mudroga Dositeja! Tog sladkog užitka, tog milog zanešenja, tog čistog začudjenja nesjećam se, da sam igda poslje osjećao i uživao. U mladosti je duša nalik pčeli, koja se prvih liepih proljetnih danah za svaki cvietni kaležić prihvaća i sladki med iz njeg sisa; ljeti pali sunčana žega i lomi bura krila uzhićenja, a u jeseni života hodi se i preko pokošenih njivah i požetih strnjakah.

(Konas sliedi.)

Njekoliko narodnih frazah i poslovicah

Iz sbirke Mijata Stojanovića.

(Dalje.)

Da bi se brinula, nebi se srinula. — Zabrinio se kao kurjak u jami. — Brigu i dokle, nebrigu ni dokle. — Brez brige, brez pameti. Dosta mi je moje brige, nemarim za tudj svraboguz (budalaštine). — Brini se svatko za se, a Bog za sve. — Briga ga je postarala. — Pitali babu, koja se bila malko nakvasila (napila): Je li, bako, u glavi? Šta, hrano moja? zapita uvriedjena. Ta briga, bako, briga! Jest, jest, dušo moja, briga! — Lulo moja razbibrigo moja! veli duhandjija. — Mala djeca, mala briga; velika djeca,

velika briga. — Uprtio sam veliku brigu na se. — I tu ćemo brigu prebrinuti. — Badnjak će ih izmiriti. — Gdje je badnjak tu i božić. — Danas dan, sutra dan, prekosutra badnji dan, (govore djeca u oči tucindana radujuć se badnjaku.) — Budalu rieč izdaje. — Pao je na snizke grane sa svoje lude glave. — Više lud misli, nego što more nosi. — Budale se mnogo smeju. — Lud nezna za šalu. — Ludom kapu neskroji. (Luda nenauči pameti.)— Lud se netraži sa sviećom. (Sam se izdaje.) — Težko onom tko je lud. — Budalasta snaga brzo nalakše. — Što je ludo, da nije ni živo. — Nebudali pri pameti. — Lud i pust jednim tragom idu. — Pošalji budalu na vojsku, pak plači. — Bolje je s' pametnim plakati, nego s' budalom pjèvati. — Dok se mudri namudrovaše, ludi se naludovàše, a svi slabo naužívaše. — Lud od luda i odpao (proizišo, rodjeu.) — Bolje je brati svoje vinjage, nego tudje grožđje. — Bolje je znano s manom, nego neznano s hvalom. — Bolje je pošteno umrti nego nepošteno živjeti. — Bolje je umjeti, nego imati. — Bolje je na uvratini ugovarati, nego nasried njive karati se. — Bolje je neprijatelju po smrti ostaviti, nego od prijatelja za života iskati. — Bolje je dati i vunu, nego ovcu. — Bolje je na mekinjama dobiti, nego na zlatu štetovati. — Bolje i prazna torba, nego vrag u torbi. —

Bolje da te i smrt prieka digne,
Nego suza siromaška stigne,

Bolje u grob, no bit' rob. — Bolje išta nego ništa. — Dobro je dobro, al' bolje još bolje. — Bolje je i nepočeti, nego nedovršiti. — Kako je prijane? — Nikad bolje! — Sjedi s mirom, bolje će ti biti. — Nikad bolje, sve biva gorje. — Bolan baje, kamogod pristaje. — Bolest ako neumori, razmazi (djecu). — Bolan se nudi, a zdravu se daje. — Bolnu je sve gorko. — Glad gotova bolest. — Svi su bolestni do kilavog Brajka. — Bolest ga je ukrotila. — Bit' će svega, a nas biti neće. — Bit' će gaće neznam kad' će. — Bilo i bitisalo (prošlo.) — Štogod je bilo, bit će i opet. — Bilo pak nije. — Bit' će tu i povuci i potegni, pak što komu pukne u repu. — Bio je i moj otac živ. — Neuči bostandjiju sijati krastavce. — Obrao je bostan (pao iz milosti.) — Bostandjija, pak da neima krastavacah. — Bostandjija jede najsladju dinju. — Bira kao medo gnjile kruške. — Biraj dok možeš. — Birano se voće pcstavlja. — Izbirač nadje otirač. — Begluk osuši mnogi ham i jaram. —. Težko raji, dok beglući. — Sa begluka težka raji muka. — Čuvaj se, čovječe, i Bog će te čuvati. — Čovjek snuje, ali Bog boguje — i odlučuje. — Nije mu to od Boga, nego od roda. — Rad smo, ako Bog dà sreću. — Nek' mu Bog sudi. — Bog će suditi svakomu. — Sila Boga nemoli; al' Bog silu još manje. — S' Bogom dragim na trista djavolah (udarit ću.) — Spasi Bog! Na spasenije! (zdravica) — U božjem okolu ima svakojake marve. — Zahvali Bogu, što je tako, a inače nebi te ni kokoši pokupile, tako bi se rasuo. — Voljan Bog na milosti, pak neudara gromom iz vedra neba; al' nikomu ni dužan neostaje. Živ je još stari Bog. — Bog sreću dieli, a baba djeci jaja. — Izpod božje volje nikuda. — Tko

se čuva, i Bog ga čuva. — Komu Bog nije dao sreće, kovač mu ju neskovà. — Što je od Boga, sladje od meda. — O tajni samo Bog sudi. Bog netrubi zašto čovjeka gubi. — Dobro jutro! Bog ti dobro dao! — Pomozi Bog! Bog pomogo! — Božje, pak moje (to je i to.) — Da Bog neuzkrati (ovo ili ono dobro.) — Zdrav bio, druže! Bog ti dao zdravlje! — Lienomu nepomaže Bog. — U Boga su pune ruke. (može dati, kad god hoće, i što hoće.) — Bože prosti! — Lahku noć! Bog u pomoć! S' Bogom! Srećno! — Bog neplaća svake subote! — Bog daje težaku, a ne lažaku; i rataru, a ne brezposličaru. — Tko radi, Bog nebrani. — Nije s' Bogom šale. — Nije samo tvoj Bog. — Bog boguje, a dušmani trice kopaju. — Što dà Bog i sreća junačka. — Što je pravo i Bogu je drago. — Bože, pomoži! — Bog ti, a duša ti. — Prava, zdrava našla me bieda. — Da nije imala bieda razgovora, pukla bi od jada. — Biednomu nepristaji na jad. — Obiedili su ga (opali, oklevetali). — Trla baba lan, da joj prodje dan. — Kuda vrag nemože dospjeti, babu šalje. — Baba je svaka djandrljiva (dosadna.) — Kad neima djevojke i babu prose. — Udala bi se i baba od dva zuba, (sa dva zuba. — Babo! i ti si bila djevojka. — Badava se nečuva ni božji grob. — Badava magarcu zlatna uzda. — Badava je najjevtinije i najskuplje. — Badava se radi, gdje se neštedi. — Badava ga gladiš, ako ga nehraniš. — Badava konja češeš, ako ga nezobiš. — Bjegunac se drži jednog puta, a poćera sto. Neima bjegunca brez poćere. — Brez jednog čovjeka može biti vašar. — Brez starca neima udarca. — Dva brez duše, treći brez glave. — Brez muke neima nauke. — Brez vjetra nemiče se gora. — Brez duše doleti (jako naglo.) — Nije tečevine brez krčevine (brez muke.) — Leti kao muha brez glave. — Sa zlim — zlo; a brez zla i ruke odsječene. — Kakvi su mi svatovi brez čauša.

(Dalje će sliediti.)

Razlaganje voćke u svoje sastojine.

(Iz djela „Voćarstvo“ u rukopisu. Napisao Mijat Stojanović.)

Vrieme berbe voća i groždja milo je i odrastlim ljudem, a djeci i pogotovo. Nu tko je rada brati voće, mora imati voćnjak, vrt, i u njemu voćakah. Mila mladeži! tko želi imati voćakah i voća, mora voćke odgojiti i oplemeniti, a prije svega mora u oči u glavu poznavati voćke, ako ih želi sijati, saditi, gojiti, oplemenjivati. Zato mislim, da ću vam ugoditi, ako prije svega u milom našem „Bosiljku“ progovorim o razlaganju voćke u svoje sastojine, a u drugom članku razgovorit ćemo se o načinu, kako se odhranjuju voćke iz sjemena, iz zrna, iz jegre ili pećkovice, pak napokon i o drugom koječemu, što se tiče voćarstva.

Sjemenka, zrnce ili bilinsko jaje sastoji se:

a) iz vanjskoga zavoja, ljuske, ljupine, koja je kruta, čvrsta, kožnasta, često-drvenasta i kamenčasta;

b) iz nutarnje tanje kožice;

c) iz jezgre ili dvie supke;

d.) iz klice, koja se nalazi usried supkah, gdje se ove sjedinjuju.

Bilina. Ako je sjeme čisto, težko, zrelo t. j. obvijeno vanjskom mrkom ili crnkastom kožicom, postaje iz njega bilina, koja iznikne najprije iz zemlje kao i svako povrtalje, a po tom svake godine niče iz stabla ili iz otrokah i granah.

Mladica, ogranak, zamladak, što izraste za godinu, to je još mekane vlaknine.

Drvo ili već uzrastla mladica čvrsta drveta.

Otoke, grane, grančice, što rastu iz stabla.

Grančice i hvoje diele se na neplodniće i plodnice. Grane drvarice ove su:

a) Grane izvode. One postaju iz najgornjega pupa godišnje mladice. Najgornja grančica zove se glavna izvoda, a dvie tri manje za njom sljedeće grančice paizvode, zaperci

b) Pireći, bujno rasteći zamladci i vodenjaci. Prvi postaju iz starijega dvogodna ili do šestgodišnjega drveta, stoje obično sami, usamljeni i otoboljeni, i često su u svomu početku deblji i jači od grane, iz koje poniknu; posljednji, t. j. vodenjaci (sočnjaci) niču s' najstarijim drvetom, osobito pri kakvoj brazgotini, gdje je drvo ranjeno, te zacjelilo, ili kad se okrešu i odsieku grane, te im pupovi, kao i u prvih, stoje na razmak podaleko i neplodni su, oslabe su ove omladice i rastu ogrbovo.

Plodnice razdjeljuju se:

a) na grančice rodice, u kojih stoje pupovi nablizu i dobro su nabubreni, a grančice su 4 do 18 palacah dugačke. To su pravi i najbolji kalemi.

b) Zamladci grančicah rodicah dugački po 2 do 4 pedlja, imadu na vršiki po jedan plodni pup.

Pupovi (pupje, pupoljci sastoje se iz žličaste ljuske, što zalažu jedna drugu i čuvaju nježnu klicu bilinsku. Ovih imade:

a) Rodni pupovi, debeli i okrugli, dobro uvijeni; sadržaju već u sebi cviet sa svimi česticami u malenu;

b) pnpovi od lišća, nesavršeni su rodni pupoljci, iz kojih izrašća i po više listovah;

c) listnati pupovi ili su podpuni, i nalazi se u njih buduća grančica sa svim svojim lišćem u malenu, ili su još nesavršeni. Onda je na članku, na koljencu, obično samo jedan list; ovi se pupovi zovu onda driemci, uspanci razlučuju se od pupovah požiljakah, koji se opažavaju jedva prugicom od grančice, ali zasjekavši porastu u pupove listovne i rodne.

Svi pupovi postaju iz lišća, i skopčani su izmedju sebe žliebcih.

List sastoji se:

a) iz stapke, peteljke, petlje,

b) iz glavnoga rebarca,

c) iz manjih, pobočnih rebaracah,

d) iz mesnatih česticah punih šupljinicah, kojimi upija bilina zrak, zračne sokove i izparenja.

C v i e t, ovo znamenito pojavljenje sastoji se:

a) iz prašnikah sa svojimi u ovih naluzećimi se bubrežcih, u kojih se nalazi cvietni prašak, i to je ono u bilini, što ju oživljuje i oplodjava;

b) iz pestića, osrednje česti cvieta, koja se sastoji iz njuške vrata i plodnice;

c) iz plodnice, u kojoj je sjeme taki od zametka i stoji dole u cvietu, koji ga okružava i koje se oplodjava prašnici;

d) iz čaške, vanjskoga zelenoga cvietnog pokrova, koji je sprva zatvoren, a poslje, kad se razvije cviet, razdieli se i razvije i pokrov, te izdržaje najprije cvietke stubočke, i ostaje poslje na plodu, što se tada zove plodovna čaška;

e) iz krošnjenih listićah ili iz cvieta razne, biele i crvene boje, koji štite nutarnje nježne čestice i svojim uljastim, masnim sokom plod nalazeći se u čaški hrane, a kad dohrane, opadnu; zovu se i vjenčić.

S t r u k, s t a b a r, s t a b l o zove se strana drveta od korena do krošnje, i sastoji se:

a) iz kore; ova se sastoji iz gornje kožice, koja se u trešanjah i višanjah može oguliti, brez da to škodi drvetu: zelen, zelena kora ili lub; liko sastoji se iz likovih cievčicah ili likovine, i to iz više nasadah, koji se mogu izciepati, te su nalik na papir;

b) iz bielji, godovnog nasada, ovaj je izpod lika i oblaže drvo. Izmedju lika i bieli teče sok ponajviše;

c) Iz drveta, koje postaje iz nasadah bielji pomalo, i svake godine naraste novi krug, po čemu se pozna, koliko je godinah staro drvo. Bilj i drvo imadu puno cievčicah, kroz koje teče sok;

d) iz srčike usried stabla, koja se sastoji iz povećih kockastih ili okruglih stanicah (kadšto ima u njoj i po gdjekoji cievni svezak). U njekojih je stabalah srčika valjasta, u njekih (n. pr. u breze) trougla, u hrasta petougla itd. Srčika je u mladosti svojoj mekana, a kašnje otvrdne.

K r o š n j a sastoji se iz granah, grančicah, iz hvojah sa lišćem, cvietom i plodom.

K o r e n sastojeći

a) iz svrdla ili srčanice, upravne žile stablaste, što teži u zemlju;

b) iz priljepnog korena, što probija koso u zemlju i učvršćuje drvo, da ga nemože lako oboriti vjetar i olujina;

c) iz sitnoga korenja, što upija hranu iz zemlje i skopčano je najuže s gore spomenutim nasadom izmedju kore i bielji.

P l o d. Ovaj se sastoji:

a) iz peteljke, koja drži ne samo plod, nego takodjer dieli i bistri sok za plod;

b) iz ljuske, ljupine kožnaste, kojom je obvijen plod;

c) iz čaške, koja je u njekoga ploda duboka, u drugoga pljosnasta, a u njekoga i neima je;

d) iz mesa sastojećeg se sočne srčike izpod ljuske ili guljotine (oguline objeline) od voća, te je opredieljeno od prirode, da hrani i usavršava u sredini nalazeću se sjemenku i jezgru;

e) iz sjemenice (kao u jabukah i krušakah), u kojoj su sjemenici kletke i razdjeli; u čam se čuva sjeme ili jezgra.

Razvrgavši ili razčlanivši sve ove opisane čestice drveta lučbom u pojedine sastojbine, nalazi se u korenju, kori, liku, bielji, drvetu, srčiki, cvietu, plodu, jezgri razni kús, miris ili vonj, nalaze se čestice sladke kisele, mastne, ljubko, ugodno vonjajuće, jake, slane; a osim toga ima u njih krutila i ljepka itd., što istina nije potrebito znati svakomu, tko sadi drveće, ali nije ni suvišno, jerbo znajući to, i poznavajući zemlju i kako se gnoj ili djnbre mieša, pak poznajući uz to još i podneblje i osobnost vremena, može čovjek odhranjivati i dobivati sve bolje i plemenitije voće. Ta ni ista jabuka srčika ili koja druga plemenitije vrsti nije posvuda jednaka, n. pr. srčika jabuka slavonska oko Požege daleko je sočnija, kusnija meklja i sladja, nego sriemska; a ova je opet bolja od one iz kneževine Serbije itd.

Kako se odhranjuju voćke iz sjemena, iz zrna, iz jezgre ili pećkovice.

Jezgričavo voće ono je, koje ima meso oko tobolca, a to su jabuke, kruške, gunje.

Najsigurnije dobivaju se liepa i mnoga mlada stabalca uzimajući kominu ili drop od kasnoga plemenitoga voća za sjeme. Ovo se mora protakati na rešeto, da se veći drop razluči od jezgrah, i tada posije se sjeme taki s' manjom kominom još vlažno u brazde, gdje se kani sijati. Zato je i obložio i obvio Stvoritelj jezgre mesom, srčikom i sokom, da nam pokaže, čim se hrani izprva sjeme u svomu prirodnomu stanju.

Ako bi se rada dobiti mladicah stanovite vrsti voća, da ih možemo oplemeniti istom vršću, ili ih nekalemeći odhraniti iz zrna, o čemu ču drugi pút govoriti posebno, onda se postupa najsigurnije, ako se sjemenke taki posiju pojedavši voće, i zabilježe vrsti klipići brojem označenimi.

Nije dobro sačuvati sjeme bilo sa kominom ili brez nje do proljeća. Ako se postavi budi kako dobro, to ipak uči izkustvo, da malo jezgrah pomikne i rastu polagano i sporo. A nije ni nuždno čekati tako dugo, pokle se mogu dobiti sve vrsti sjemena već s' koncem listopada zrele, ako se voće i nije uležalo.

Pećkovice su ono voće, što mu se nalazi jezgra u tvrdoj ljupini obko-

ljenoj mesom za jelo. To su breske, kajsije, šljive, zerdelije, trnovače (šljive), torgunje, kominjače, trešnje, višnje itd.

Najpouzdanije dobivaju se liepa i mnoga stabalca, ako se pećkovice taki posiju u priredjene brazde, čim se pojede voće.

Sjemenke od trešanjah i višanjah treba posijati s nepojedenim mesom, pak će ih za cielo više ponići.

Preko zime izgubi se u zemlji kamenčasta pećka zimom i uzkisivanjem u zemlji, gdje plod prevrije, i u proljeće otvara se pećka taki ničećom klicom biline.

Voće u komini ono je, koje ima manje više drvenastu kominu oko jezgre, a to su bademi, kesteni (kostanje), orasi, lješnjaci itd.

Ako je mjesto sigurno od miševah, gdje se kani posijati takovo voće, možemo ga posijati, čim dozreje, i to kestene s ježastom njihovom ljupinom, a orase sa zelenim obvojem, čim ih kani priroda obraniti od svakoga škodljivog upliva. Ili dade se napravi ti vrtlovno posudje luknjasto ili izbušeno sa svijuh stranah, i napuni se smiešavši napole pieska i napole zemlje; posije se tu voće u komini po dva po tri tavana s pomiešanom zemljom i prikriju se posude izbušenom daskom, da nemogu miševi doći do voća, ostave se tada posude u podrum, gdje se nemože smrznuti.

Ako bi se taj zasád jako usušio, valja ga malko pokvasiti, ali nikada nevalja jako polievati. U proljeće, kad jezgre već kliju u posudi, postupa se najsigurnije razlupavši polagano i obzirno klijajuće jezgre i metnu u leju i pokriju sipkom zemljom.

Jagodnjasto voće ono je, koje ima sjemenke u sočnom jezgrištu, gdje sjemenke stoje prosto. To su dude ili murve, ribiz, ogroz, malina itd.

Izažmu se još sočne i mesnate jagodke u vodi, i tako se razčini sok, pak se sve skupa taki postavi u brazde na leji, te se dobiju dojduće godine zeljene biline, skoro svaka jezgra ili sjemenka ponikne.

Mila, domaća mladeži! Njeki štajerski rodoljubivi svećenik, Mihalj Pierwipfl, bivši župnikom u trgovištu Feringu, napisao je knjižicu pod noslovom: „Kako se može obogatiti zemljodjelac odgojivanjem voćakah? Uputa, kako se dobiva svakojakih oplemenjenih voćakah i mnogo i brzo i o malom trošku. Neobhodno potrebit spisak za voćare, za svakoga zemljodjelca, poljskoga gospodara, za svakoga vlastnika zemljišta, za svakoga župnika i učitelja.

Pišući svoje djelce „Vočarstvo“ po želji njekoga zaštnika naše domaće književnosti i velikoga prijatelja svoga naroda, služio sam se spomenutim Pierwipflovim djelom kao uzorom, te sam iz njega ponašio izkušan način voćarstva s' njekojimi promjenami, koje se odnose na stanje našega naroda, za koji sam priredio „Voćarstvo,“ da mu se neda u ruke sgolji prievod tudje knjige, nego djelce barem ponješto takovo, kao da je izvorno. Iz ovog

*

„V o ć a r s t v a“ evo sam vam priobćio dva članka na ogled, da se vidi, kako je djelo pisano, u komu se dalje govori:

1. Kako se priredjuje razsadnjak?
2. Kako se sije voćno sjeme?
3. Kako se nastoji oko usjeva?
4. O rastilu (rastionici) ili cjepionjaku,
5. Kako se oplemenjuju voćke?
   O sastavljanju ili nadjelavanju; o kalemlenju ili navrtu; o ciepljenju.
6. Kako se može oplemeniti staro drveće (stara stabla)?
7. Kako se mogu umnožavati pitome voćke neoplemenjujući?
8. Kako se oplemenjuje koja vrst voća redom.
9. O raznih slikah drveća.
10. Kako se postupa dalje sa oplemenjenimi stabalci u cjepionjaku.
11. O podizanju, utemeljivanju, zavodjenju voćnjaka.
12. Kako se presadjuje drveće.
13. Kako se postupa sa presadjenimi stabli.
14. Bolesti drveća.
15. Neprijatelji voćakah.
16. Kako se bere i postavlja voće.
17. Kako se mudro i napredno upotrebljava voće.

Djelcu je priloženo pet slikanih tablicah predstavljajućih sastavljanje, kalemljenje, uciepljivanje, i gnječenje ili ižimanje voća. Knjižica bi se mogla mahom dati štampati, ali kako? Na predplatu ili putem predbrojenja. Već sam tim putem izdao njekoliko svojih spisah za mladež, nu svakiput sam imao trista mukah i kubure, pak mi se neće više natezati sa razprodavanjem; nego ako se nadje dobar rodoljub, koji bi uzeo na se izdavanje o svom trošku, tako će to djelce ugledati bieli sviet. Naši rodoljubivi tiskari i knjižari mogli bi se tog posla latiti. U tu svrhu evo i oglašujem ovo u „B o s i l j k u,“ nebi li se našo vrli rodoljub, koji bi mogo i htjeo privatit se izdavanja ovakovih spisah. S Bogom, mladi moji prijatelji domoroci i domorodke. Skoro ćemo se opet vidjeti; nakanio sam u našem „Bosiljku“ često se s vami sastati i o koječem svojski podivaniti, ako da Bog. Zasad mi zdravstvujte. U Zemunu mjeseca studena 1864.

Vuk i konj.

S. M. Iločanin.

Južni vjetri i sunašce blago
Poljubili zemlju svoje drago;
Uztreptile u zemljice grudi,
Pa se zemlja iz studeni budi;
I priroda probudi se ciela,
Sve ostavlja svoja zimska siela.
I moj vuče, taj šnmski hajduče,
Polagano iz šume se vuče.
Kada vuče iz šume proviri,
Vidje konja, gdje s' na polju širi.

Konjic pase sam na polju pustom
Raduje se vuk komadu tustom:
„Dobra lova, dobre li mi sreće,
Da su janjci kamo li još veće,
Mudrovati ne bih morô jadan;
Al ne bira, kad je tkogod gladan!“
Vuče veli, konju se privlači.
Doro brže oči naoblači:
„Zdravo da si, oj dorate časni,
Na što molim pogled taj užasni?
Ja sam liečnik, sve poznajem trave,
Znam otrovne, znam koje su zdrave;
Neću hvale, liečim sve od ruke,
Liečim boli, galim jade, muke;
A i tebe muči bol i pára,
Dok ti hodaš prosto bez ulara.
Nezataji, već odprto kaži,
Da ti moja mudrost bol utaži!“

„Kad je tako,“ onda konj odvráti
„Stražnja noga s otoka mi pàti“
„Otok trôvan, patnja je to vèla,
Sreća tvoja mene ti doniela,
Jer sam liečnik,“ vuče dalje veli
„A i ranar, koji rane cieli.
Već podigni, premileni sine,
Nogu bolnu, da ti vidjem kine!“
Laka posla, Hippokratov druže!
Kurjak zube a o zube struže;
Ali konjic nadmudrio vuka,
Lupi nogom, a moj liečnik kuka.
Kako ga je udario lako,
Četir zuba s mjesta mu izmakô:
Krivi liečnik žalno vije, huče:
„I pravo je“ sebi sbori vuče,
„Tko se mieša a u tudje stvari
Samo sebi posao pokvari!“

Govor Demoniku.

(Dalje.)

Probavi svoje vrieme i životu tim, da nauk slušaš, jer će se tako dogoditi, da lako ono naučiš, što su drugi velikim naporom izumjeli. Scieni da je vrednije mnogo slušati, nego li mnogo novca posjedovati, jer ovo brzo izčezne, a ono ostane naviek. Jedina mudrost jest izmed svega blaga vjekovita.

Nemoj oklevati, da putuješ dalek put k onim, koji obećavaju, da će te što koristna naučiti. Sramotno bo je, da trgovci prevaljuju tolike morske puteve s toga, da si svoj imutak pomnožaju, a da se nebi mladići ni po kopnu podvrgli putu radi naobraženja svojega duha.

U svojem ponašanju budi riečoljubiv, a u govoru prijazan. Riečoljubivost je pako: pozdravljati one, koje sretneš, a prijaznost: nagovoriti ih ljubezno.

Budi napram svimkolikim ugodan i prijatan, a druži se s najboljimi, jer tako nećeš biti jednim neprijatelj a drugim ćeš biti prijatelj.

Nezabavljaj se često sa istimi ljudmi, a negovori na dugo o jednoj te istoj stvari; jer se sve na svietu dosadi.

Vježbaj se voljno u naporu, da možeš podnositi i onaj napor, koji ti i preko tvoje volje dodjè.

Nastoj da preobladaš sve ono, gdje je sramotno, da ti duša robuje, a to ti je: sebična dobit, srditost, ugodnost, nevolja. To ćeš pako postići, ako bi mislio, da je dobit samo ono, po čem ćeš doći do dobra glasa a ne do bogatstva; pa ako bi mislio, da se u srditosti tako vladaš pram krivcem, kako bi hotio, da drugi postupaju s tobom kao krivcem; a u ugodnosti, ako bi scienio, da je sramotno gospodarem biti nad svojom čeljadi, a robom svoje ugod-

nosti; napokon u nevolji, ako bi se osvrnuo na nesreću ostalih ljudih, te bi se spomenuo, da si čovjek.

Čuvaj više povjerenu rieč, nego li sahranjeno blago; jer valjan i čestit čovjek mora pokazati više vjere u svojem začaju, nego li u prisegi.

Misli, da treba poštenu čovjeku vjerovati, a nevaljalu da netreba vjerovati.

Negovori nikomu o svojih tajnah, izim ako bi bilo na korist i tebi, kad ih kažeš, i onim koji ih čuju.

Ako se od tebe zahtieva prisega, a ti ju izusti samo iz dva razloga: ili da se oprostiš gadne potvore, ili da izbaviš prijatelje iz velike pogibelji; Nikakvu pako novcu za ljubav nepoloži prisege imenom božjim ni onda, ako bi pravo prisegao; jer će jedni suditi, da si se krivo prisegao, a drugi misliti da si lakom na novcem.

Nijednoga čovjeka neučini svojim prijateljem, prije nego li si iztražio, kakav je bio s prvašnjimi prijatelji; jer se nadaj, da će biti prama tebi onakav, kakav je bio prama onim.

Postani sporo prijateljem; a kad si postao, nastoj da utraješ; jer je isto tako ružno neimati nijednoga prijatelja, kao što je sramotno mnoge prijatelje zamjenjivati.

Neizkušavaj na štetu svoje prijatelje, a nemoj biti bez izkustva u prijateljstvu; to ćeš pako činiti, ako bi se, nebudući u oskudici, učinio da te je bieda našla. Priobći prijateljem stvari, koje nisu tajne, kao da bi bile tajne; jer ako se nebi obistinile, nećeš si naškoditi, a ako bi se obistinile, proučio bi boljma njihov značaj.

Kušaj prijatelje u nesreći svoga života i po učešću u pogibelji; jer zlato ogledjemo u vatri, a prijatelje razpoznajemo u nesreći.

Najbolje ćeš postupati s prijatelji, ako nebi čekao na njihove molbe, već bi im i netražen u sgodno vrieme pomogao.

Misli, da je isto tako sramotno, da te neprijatelji preobladaju upropašćivanjem, kao da te prijatelji nadvladaju dobročinstvom.

Neuzmi si samo one za prijatelje, koje srce boli nad tvojom nevoljom, nego i one, koji ti dobru tvomu nezavide. Mnogi bo se žaloste u nesreći svojih prijateljah, a u blagostanju im zavide.

Spominjaj se odsutnih prijateljah pred nazočnimi tako, da se nebi činilo, da ih u odsutnosti njihovoj zanemaruješ.

Budi u izboru odiela svoga ukusan a nebudi razkošan; znak je ukusa veleliepje, a razkošja taština.

Neljubi prekomjeran posjed imutka već umjeren užitak.

Preziri one, koji se muče i kine radi bogastva, a neznaju uživati ono, što imaju. Takvi su ljudi u istom položaju, u kojem je onaj, koji bi si nabavio liepe, konje a nebi umjeo valjano jahati.

Nastoj, da ti bude blago i na užitak i na korist! Na užitak je onim, koji ga znaju uživati; a na korist onim, koji si ga pribaviti znaju.

Svoj imutak čuvaj iz dva razloga: prvo da uzmogneš gubitak velik

nadoknaditi a drugo da podpomagneš valjana prijatelja u nuždi. Glede na ostali život pako necieni bogatstvo nipošto prekemjernim, već ga drži da je srednje vriednosti.

Ljubi ono, što imaš, a traži si ipak boljega.

Neruži ničiju nesreću; jer je sreća svačija, a budućnost nepredvidiona. —

Dobrim ljudem čini dobro; liepo bo je blago, kad ti dobar čovjek zahvalnošću duguje.

Kad zločestim ljudem dobro činiš, biti će ti isto tako, kao onim, koji tudje kuje hrane; one bo na svoje hranitelje laju, kaogod i na druge ljude. Zločesti ljudi navaljuju isto tako na svoje dobročinitelje, kao i na svoje neprijatelje.

Preziraj laskatelje kaogod i varalice; jer oba znaju oštetiti one, koji su im povjerovali.

Ako bi si odabrao one ljude za svoje prijatelje, koji ti ugadjaju u nevaljanosti, to nećeš u svojem životu imati nikoga, koji ti nebi omrzao sbog valjana čina.

Budi prama onim, koji su blizu tebe, druževan, a nebudi ohol; jer nadutost prezirateljah jedva bi robovi mogli podnositi a prijatnost druževnih ljudih ugadja svimkolikim. Druževan ćeš pako biti, ako nisi svadljivac niti zlovoljnik, niti u svačem pravdaš. Blag ćeš biti, ako se ljutito neopreš razjarenim prijateljem ni onda, ako bi se baš i nepravedno srdili, već ako jim se ukloniš, dok su razljućeni, pa jih ukoriš, kad ih gnjev mine. Druževan ćeš biti, ako nesbijaš šale s obiljnom stvarju, a neraduješ se smiešnoj stvari pokraj ozbiljne; jer ono, čemu nije vrieme, dosadjuje. Nadalje ćeš druževan biti, ako nepovraćaš nezahvalno i nerado učinjene ljubavi, u čem baš većina grieši, dočim zna doduše ljubav učiniti prijateljem, ali ipak njekojom nevoljom to čini; onda ako nisi tužljivac, jer je to mrzko, i ako nisi pokudljivca, jer tim zadirkuješ.

Ponajviše se čuvaj pijanke; ako bi pako kad do nje zgodom došao, ustaj sa stola prije nego li te vino pomuti, jer kad vino pamet svlada, to ti biva isto onako kao i kolima, s kojih je sbačen kočijaš. Ona bez upravitelja amo tamo drljaju, a srce zaluta u mnoga i mnoga, kad je razbor poremećen.

(Dalje će sliediti.)

Biseri.

(Iz starogrčkih pisacah.)

I u najmudrije glave ima dosta mane. — Čovjek si najveću štetu nanosi tim, što nepolaže pravih osnovah u svojih djelih. — Godine i minulo vrieme nauči čovjeka pameti. — Božjom pomoćju sve na svietu lako. — Nevaljao je čovjek nesretan, ma i u sreći bio. — Ljepoti nema obstanka, jer mine

ili vremenom ili ju bolest razori. — U pravednosti nema zanešenosti ni brzoga obogaćenja. — Nijednomu umjetniku neće za rukom poći, da tako vrata koja zatvori, da se nebi zlatu otvorila. — Vrieme bol umanjuje. — U mnogom je probitačno, da čovjek okleva, jer jedan dan zna koju stvar sasvim drugčije okrenuti. — Lako je tielu pobiediti, kad je duša već prije pobiedila. — Negrdi odmah griešnika, koji je posrnuo i s pravoga puta zašao, već ga podupri, da se podigne i da u se dodje; jer neće ni dadilja odmah diete, čim padne izpsovati i izbiti, već će ga podići, osnažiti i umiriti, pak onda ukoriti i kazniti. — Najljepši posjed i imutak čovječi jest znanje i umjetnost: jer sve drugo zna ratom ili kojom drugom promjenom sreće propasti. — Uzročitelja koje nesreće nemrzi obično toliko onaj, kamu je nesreću naneo, koliko oni ljudi, koji o tom govore. — Obično škodi prevelik glas i pretjerano uzveličavanje koga čovjeka, jer gdjekad nemože da izpuni izčekivanje svjetine. — Pas obično laje na nepoznata čovjeka. — Obično čovjek hvali onoga, koji mu je izpred očijuh izmakao. — Kad te briga tišti, budi vesela lica; a kad si u sreći, budi ponizan! — Nesretan čovjek sjeća se uviek svojih nesgodah. — U blune nema razuma, pa ma šta govorio. — Viernost nek ti bude sveta i neoskvrnuta stvar, i nek ti više vriedi nego li prisega i svjedočanstvo. — Nesretnu je čovjeku najveća utjeha, kad može ob onom govoriti, što je pretrpio. — U svakoj radosti dosta žalosti. — Nikad nebudi tako lud, da bi pomislio, da je nepravednost doduše grdna, ali da je uharna; a pravednost da je doduše liepa i kriepostna stvar, ali da je bez uhara. — Ljepota u čovjeka je kraljestvo, kad je s njom združena ćudoredna čistoća i razboritost. — Kao što je mučno naći ribe bez koštice, tako i čovjeka bez lukavosti. — Pribavi si one ljude za prijatelje, koji su najbolji, i one, u čijih se družtvu najbolje obrazuješ; a ne one, s kojimi znaš najugodnije vrieme potratiti. — Ako iz straha od preteće pogibelji što svoga žrtvujemo, to ojačimo obiest svojih neprijateljah, te im pomažemo, da nas pobiede. — Netraži pogibelji nikad bez nužde! — Sramotnije je kad izgubimo ono, što nam je bilo u rukuh; nego li da smo nesretni, kad si želimo to steći. — Niti tebe može koji čovjek učiniti srčanim, niti ti sam možeš učiniti koga kukavicom. — Lako je drugoga opominjati, ali je težko sam činiti. — Najlaglje svoga iskrnjega ukoriti; ali je utaman i badava, ako ga tim nenastojimo popraviti. — Lako je kuditi čiji posao, ali je mučno, da tako ili bolje radimo. — Narav nam daje potrebno, ali nam nije učinila ono potrebnim, što jedva i težko postići možemo. — Čovjek radje učini ljubav molećemu, nego li zapovjedajućemu. — Samo je mudrac stretan čovjek. — Bogati ljudi nisu baš najsretniji. — Siromašan čovjek sto put laglje podnosi siromaštvo, kad opazi gdje još siromašnijega čovjeka. — Neumjerenost je velika nesreća. — Lakom čovjek štogod čini, to čini radi dobiti. — Živite izkreno i budite odprti, da vas nitko nemože ogovarati ma i hotio. — Narav je svakomu čovjeku udielila tielo, koje je svakomu dovoljno bogastvo, jer su mu noge, da hoda; ruke, da radi i da se za cielo tielo stara; oči, da vidi; uši, da

sluša. — Neteži i nelakomi se za tudjim imetkom, te se i nakanjuj primiti ono, što ti pružaju. — Sloga je velika sreća, a nesloga velika nesreća. — Nečini nikad ništa, što je nedostojno tvojega poštenja. —

(Sliedit će dalje.)

Siroče.

Po jednoj českoj nar. pjesmi.

I. F.

Tužnu siročetu,
Posve još djetetu,
Majka na úm pane,
Za nju pitat stane:
„Gdje je, dragi tato,
Majka moje zlato?“
Odgovor mu dava:
„Majka tvrdo spava,
I nitko ju veće
Probuditi neće;
Leži zakopata
Tik portenih vrata'.“
Diete tam se dade,
Čime to saznade,
Žućkom je kopalo,
A prsti rovalo.
„Oj mila mamice,
Daj mi čut' riečice!“
„Nemogu ti, diete,
Zemljica me gnjete,
A na srcu kamen
Gori kano plamen.“
„Ajde kući samo
Nova 'e majka tamo,“
„Ona nije mila,
Kô što si ti bila:
Kad jest daje meni,
Trikrat hljeb okreni;
A ti kad daváše,
Smoka primetáše.
Kad mi kosu redi,
Krv potokom sliedi;
A tvoje češljanje
Bjáše milovanje.
Kad mi noge pere,
Sve mi je izdere;
A ti kada práše,
Sve je cjelivaše.
Kad mi rublje žmiče,
Strašne kletve viče,
A ti kad žuljáše
Milo popievaše:
O tužnoga mene
Bez majke rodjene!“
Uzdanuvši mati
Svomu sinku vrati:
„Idi sinko kući,
Bogu se izruči,
Ja ću doći k tebi
Uzet ću te k sebi!“
U očevih dvori'
Glavicu obori,
Ocu svômu sbori:
„Dragi tato, ajte,
Lies mi pripravljajte;
Zovite zvonare,
Pjevače školare,
Popa sprovodnika
Božjeg službenika!“
„Zašt si umriet rada?
Kaži sinko sada!“
„O moj roditelju!
Majku svoju želju
Vidim eno veće,
Kako k men' se kreće;
Gle ju, kako hrli,
Sinka da svog grli!“
„Kam' se diete spremaš,
Ta ti majke nemaš;
Ona se je mila
Već u grobu sgnjila;
Nitko neide amo,
To ti sanjaš samo!“
„Oče, dajder meni
Jastučić maleni,
Glava je kô plamen;
Već je sa mnom amen.
Moju dušu Bogu,
Moje tielo grobu
Uz grudi majčine,

Da ju žalost mine!" —
Jedan dan je tako
Bolovalo jako,
A drugog izdane,
Na viek mu odlane;
Trećeg mu je bilo
Već u grobu tilo.

Njekoje Ezopove basne.

Iz grčkog izvornika.

Putnik i medvjed. Dva prijatelja udariše jednim te istim putem, i putujući ugledaše medvjeda. Jedan se uspne brže bolje na njeko drvo, pa se tu skrije; a drugi, koga medvjed već htjedè pograbiti, pade na tle, te se mrtav prečini. Dočim ga medvjed onjušivaše, zaustavi si dihanje, jer vele, da medvjed ne i dira u mrtvo telo. Kad je tako medo odišao, sidje onaj s drveta, pa upita, što mu je medvjed prišaptao. Na to će ovaj: Da u buduće s takvimi prijatelji neputujem, koji u pogibelji i opasnosti vierni neostanu.

Nauk: Valjane prijatelje u nevolji spoznaš.

Lav i miš. Miš skoči na spavajućeg lava. Lav se probudi, pa ulovi miša, te ga namjeravaše pojesti. On ga uzè moljakati, da ga nepojede; veleći, da će mu spašen mnogo ljubavi učiniti. Nasmije se lav, pa ga pusti. Sgodi se pako, da za malo vremena miš zahvalnošću život lavu spasi. Jer kad su njeki lovci, ulovivši lava, njega svezali konopom za njeko drvo, tada miš, čuvši jecajućeg, dodje te pregrize konop, pa mu izbavljenu rieče. Ti si mi se onda smijao, jer se nisi nadao, da ću ti ja ljubav ljubavlju povratiti. Sada pako znaj, da je i u miša zahvalnosti i ljubavi.

Nauk: I velikaši trebaju slabije i siromašnije, kad im se sreća iznevjeri.

Bisage. Svaki čovjek nosi bisage, koje mu vise napried i odzad pune griehah. Napried su tudji griesi, a odzad su onoga, koji jih nosi. Pa s toga ljudi nevide svoje griehe, a tudje vrlo dobro motre i gledaju. —

Čavka i golubovi. Čavka vidiv u njekom golubinjaku dobro uhranjene golubove, nabjeli se, te dodje k njim, da se i ona užije istoga života. Oni ju puste u miru, dokle god je šutila, misleći da je gobubinjega roda i koljena. Kad joj se pako jedared izmakne „kva kva", tad upoznaše golubovi crnu njezinu lozu, pa ju protjeraju sve kljunom u glavu. Lišena tamošnje liepe hrane, uputi se ona natrag k čavkam svojim drugaricam. Ove pako nepoznajući nabjeljena nadrigoluba kao svoje loze, izključe ju iz svoga kruga i družtva. Tako čavka, željna dvojakoga života, nije više imala ni jednoga.

Nauk: I mi se možemo sa svojim stanjem i položajem zadovoljiti, misleći, da lakomost ništa nekoristi; a da često po lakomosti i ono izgubimo, što imamo.

Divlji magarac. Divlji magarac vidio na njekom sunčanom mjestu pitoma magarca, pa prišav k njemu stane mu čestitati na debljini i na tom, što mu hrana dobro prija. Poslje njekoga vremena ugledav ga natovarena, a za njem oslara neprestano ćulom po magarcu, rieče: Nedržim te više sretnim i blaženim, jerbo vidim, da neuživaš toga blaženog života bez velike tegobe.

Nauk: Neima se zavidjeti čovjeku ono blagostanje, u kojem je dosta opasnosti i tegobe.

Lav i lisica. Lav ostariv nemogaše se više svojom snagom i silom hraniti; pa mu padne na úm, da nješto pokuša. Unidje u njeku špilju, pa se tu izvali, i uze se pretvarati, da boluje. Zvjerad mu podje u zao čas u pohode dolaziti, no nijedna se nepovrati više iz te kobne špilje, jer svaku i nesetnu oždere. Kad li tu dosta zvjeradi zaglavi, dodje i lisica k njemu; nu dosjetiv se toj lakavštini. stane pred špiljom, nehoteći unići, i upita ga: „More, lave, kako je?“ On će njoj: „Zlo; pa zašto neideš unutra?“ Lisica mu odgovori: „Ja bi unišla, da nevidim mnogo tragovah od one zvjeradi, koja je unišla, a nijednoga traga od one, koja je izišla.

Nauk: Razboriti ljudi vide unapried po izkustvu preteću pogibelj, pa joj se za vremena uklanjaju.

Lisica i groždje. Lisica gladna ugledav oko njekoga drveta, kako se je groždje kao kita objesilo, zaželi si ga najesti se, nu nemogaše ga doseći. Ublaživ svoju zlovolju reče sama sebi: „Kiselo je!“

Nauk: Njeki ljudi, kad nemogu štogod postići sa svoje nemoćo krivljuju vrieme i sgodu.

U slavu narodjenja Kristova.

Zemljo pjevaj, da se ori
Tvoja pjesma svieta širom;
Svi nebeski vječni sbori
Skladno pojte svim svemirom:
I stvorovi ini ajte,
Stvoritelju slavu dajte!

Koji život vama dadè,
I sve drži, ravna, vodi,
Danas čovjek on postadè,
I na sviet se ovaj rodi;
Ne u dvoru kô kralj mali,
Već u biednoj, nizkoj štali.

Da zemljica poljepša se,
On iz rajskih odè četa';
Da nas spasi, uzè na se
Griehe naše — otac svieta;
Trpjet istu smrt odluči,
Da istinu nas nauči.

Svi vjetrovi silni, blagi
Božjem sinku dajte hvalu,
Nos'te od svud miris dragi
Na kolievku njegvû malu,
Jer skorim će težkih muka'
Krvnička mu zadat ruka.

Sinja móra, rieke, vrèla,
Pjevajte mu svi u slavu;
Polja, šume, brda vèla,
Kitite mu cviećem glavu,
Da se sanka bar užije,
Dok trnovke nedobije!

Oj sunašce i mjesečе,
Toj koljebi milo sjajte;
Sve zvjezdice iz daleće,
Svoje zrake amo dajte;
Skoro ćete tugovati,
Kad na krstu on uzpati!

Svi stvorovi sried dubrava'
I dubinah posried morskih,
Njemu diku sve nek dava
I u tminah što je gorskih,
I u zraku što je gori, —
Sve bo ljubav njegva stvori!

I svi ljudi na 'vom svietu,
Pokleknite sada smierno,
Pa rajskomu svi djetetu
Dvorite i služ'te vierno,
Tko bo ljubav da dokuči,
S koje umriet on odluči.

Svaki narod neka slavi
Njeg'vu hvalu, njeg've dike,
On spasenja véz sastavi
Za narode svekolike;
Da spasenje svim poluči,
Dušmanom se sám izruči.

Dà, sva zemljo, nek se ori
Tvoja pjesma svieta širom,
Svi nebeski vječni sbori
Skladno pojte svim svemirom;
I stvorovi ini ajte,
Stvoritelju slavu dajte!! — I. F.

Badnja večer.

Dan prije badnjaka razgovarahu se mala Danica i Vjekoslava. Vjekoslavini roditelji bili su bogati ljudi, koji su imali puno novacah, liepu kuću, kočiju i konje; a Daničini bili su siromaci, i stanovali su u maloj koljebici.

„Danice," reče Vjekoslava „sutra je badnjak, i ja ću na večer s božićnjakom dobiti sila svakojakih liepih stvarih: surkicah, prslukah, suknjicah, šeširah i igračkah. A šta ćeš ti dobiti?"

„Ah, ja valjda neću ništa dobiti," rekne Danica: „Moj je otac siromašan i neima novacah; nemože me dakle ničim razveseliti. Kad ti i mnoga druga djeca uzbudete se igrala oko božićnjaka, na kojem će vam gorjeti mnoge svjećice, ja ću morati kod kuće u mraku sjediti, niti ću šta imati, čim bi se veseliti mogla."

Danica je bila tako tužna i snuždena, da se je Vjekoslavi sažalila, i da je naumjela, razveseliti ju čimgod. Danica bo je uviek bila dobra i prijazna, i imala je Vjekoslavu jako rada.

Kad je bila badnja večer, obdariše obilno Vjekoslavu njezini roditelji. Igrala je i pjevala od veselja; nu u svem veselju mislila je i na Danicu, koja je kod kuće sjetna i nevesela bila. Ogrlivši majku svoju reče joj:

„Draga mamice, ti si mi danas poklonila toliko krasnih stvarih, koliko ni zaslužila nisam. Od srca ti hvala bila! Ali te imam još za nješta moliti. Danica mi jučer reče, da je njezin otac siromašan, i da joj ništa dati nemože. Dopusti mi, da joj štogod odnesem od mnogih svojih darovah, neka bi se i ona malko razveselila!"

„O, to ti rado dopuštam," reče mati i poljubi svoju dobru kćerku. „Izaberi si, što ti je volja, i nosi Danici!"

Vjekoslava uzme na to liep prslučić, suknjicu i šiširić jedan, složi sve u jednu košaricu, nameće još k tome orahah, lješnjakah i jabukah, i odnese Danici. O da ste sad vidjeli, kako je Danica vesela bila! To vam se izkaziti nemože. Vjekoslava ojde sasvim uzhićena kući, još nigda nebijaše tako sretnom, kao danas.

Zdrava Marija.

Od Gj. M. Banjalučkoga.

Jurica bijaše jako dobro diete, dok je bio još pod očima svojih roditeljah i polazio domaću učionu. Pobožan kao angjeo, krotak i mio kao

janješce, marljiv kao mrav, pokoran roditeljem i učitelju; k tome pun bogobotaznosti, pun štovanja prama starijim, pun uljudnosti prama jednakim a prijaznosti prama mladjim. Riečju, bio je diete, da mu nebijaše para u svem velikom selu Zvjezdovcu. Nije dakle bilo nikakova čuda, što je s najboljim uspjehom dovršio učionu Zvjezdovačku.

Buduć su njegovi roditelji bili nješto imućniji, to ga po nagovoru župnikovu i učiteljevu poslaše u obliži grad u višu školu. Kod rastanka obeća Jurica kroz plač ljubeznoj si majci, da će uviek ostati dobar, pa mu je sbiljam to i od srca išlo.

Izprva se je našemu Jurici njekako čudno vidjelo u skupu mnogih djakah, kao što u tom gradu bijaše; nu malo po malo priuči se on tome i sprijatelji se s njekim Jeguljićem, dječakom nješto starijim od sebe i saučenikom svojim.

Taj Jeguljić bio je obće poznat kao zločest i pokvaren dječak. Mnogi su zato Juricu i odgovarali, da se s njim nedruži; ali uzalud. Jurica kao poštenjak, i još neizkusan, nije niti mislio, da imadè zlih ljudih. A osobito nije to mislio o Jeguljiću, koji mu se je uviek sladko ulagivao. Taj grdi pretvaraoc bio je vazda pun liepih riečih kao šipak košticah.

Znao je nevaljani i skroz i skroz pokvareni Jeguljić, da su Juričini roditelji imućni, pa da će dati svojemu mezimčetu sve, štogod bude zahtjevao. Zato je nastojao, da mu se umili, pa da ga onda muziti može, što samo moguće bude.

I gle čuda, kako je zlo jače od dobra! Jeguljićeva zloća nadvladala je Juričinu dobrotu. Najprije ga je Jegulić naučio lagati i varati svoje roditelje; odvraćao ga je od pobožnosti, od naukah, od svega, što bi na putu bilo njegovim opakim namjeram. Tako je u kratko naš Jurica, nit sam neznajuć kako, postao drugi Jeguljić, zločest kao samo zlo i savršen bezbožnjak. Boga je niekao, roditelje varao, učitelje srdio, saučenike prezirao, slabije tukao, a s jačimi se posprdavao. Svaki dan dolažahu na njega nebrojene tužbe, te najposlje, nemogav toga više školsko poglavarstvo da podnosi, moradè ga skupa s Jeguljićem za uviek iztjerati iz škole.

Kuda i kamo li ćeš sad nesretni Jurica? Jegulić te izdajnički ostavlja, te neće više ni da znà za tebe. K roditeljem nesmiješ; nigdje ti nitko neda ni korice suha hljeba; sve te se boji kao kakove ptice zlokobnice, sve ti se uklanja kao šugavoj ovci! —

To vam je, mladjani štioci, stanje nebogog Jurice. Jegulić je pobjegao njekamo, nit mu traga ni glasa, htjeli bo su, da ga uvojniče. Za Juricu neće da znadu ni otac ni mati, premda im je od žalosti srce pucalo; nitko ga na svietu nije trpio, ostao je sam kao gol prst. Ni Bog mu neće da pomogne, jer ga je ružno panemario, a ipak bi mu on jedini pomogao, da ga se barem sada u svojoj nesreći sjeti i k njemu obrati.

Napokon padne jadnik u skrajno očajanje i pomisli, da će se osvetiti roditeljem, što ga odvrgoše, kano da su mu oni šta krivi njegovoj nesreći.

Gojeć u svôm srcu crne osvetljive misli, uputi se njekog dana prama svômu rodnom mjestu Zvjezdovcu. Njekako srećimice dozna, da su mu svi kućani njegdje na polju; odluči dakle okrasti najprije roditeljsku kuću, zatim ju zapalit i s ukradjenim novcem pobjeć u daleki sviet.

Znam, štioci mili, da vam se groza hvata nevinih srdacah nad bezdušnošću Juričinom, i da se bojite za njegove roditelje; nu nebojte se, jošte živi stari Bog, koji je sada občuvao nedužne, a uz to pomogao i griešnomu Jurici.

Suton se već uhvatio, sve se sprema na počinak, a naš mladi zlotvor na grozno djelo. Roditeljah se nije rano kući nadao, unidje dakle u sobu i pobere na brzu ruku nadjene novce; pa htjede upravo da zapali ormar, iz kog je novce izvadio, kad najednoč začuje u tišini večernjoj srce preugodno dirajući glas umiljnog zvončića, zvonećeg na „Zdravu Mariju."

Taj Jurici dobro poznati glas, dopre i do njegova okorjelog uha, žacne mu se srca i prosja ga luč božje milosti. Sjeti se naime, kako je njekoč kao diete pobožno na taj glas sklapao nedužne ručice, i sgrozi se sav nad opakom svojom namjerom. Nebijaše ipak još posve okorjeo, te ugasi već zapaljenu žigicu, baci novac natrag u ormar, i — nut prevelike božje milosti, — spusti se na koljena, i stane poslje mnogo godinah opet prvi put Bogu se moliti. I tako se zadubi skrušeni pokornik u molitvu, da je posve i zaboravio, da bi ga roditelji mogli ovdje zateći.

Vrativši se roditelji s djela silno se uplaše videć, da im je kuća otvorena. Otac potrči u sobu; ali čuvši njekakvo jecanje, postoji na pragu, a kraj njega i mati. Možete si misliti, kako se začudiše, upoznav glas nesretnog svoga sina; a za. čas se uzradovaše čuvši, gdje im sinak ovako kroz plač govori:

„Hvala ti, milostivi Bože, oče nebeski, što si me občuvao od tog groznog zločina! Ti me zoveš, evo čuje sluga tvoj; bit ću ti opet pokoran sin, ostaviti ovaj kraj i otić u daleki sviet, gdje ću moći opet dobrim i poštenim biti. Ti koji hraniš ptice u zraku i odievaš liljane u polju nećeš niti mene skrušenog sina zapustiti!"

Zatim obriše si gorke suze, poljubi vrlo nježno sliku roditeljah, viseću o zidu, i govoreć: „Oče i majko mila, oprostite nesretnomu svomu sinu, kao što mu je oprostio Bog. S Bogom, mili domu očinski!" i htjedè iz sobe. Ali tude ga na pragu dočeka otvoreni naručaj blagih roditeljah, koji videći iskreno kajanje sinka svoga, zaboraviše na sve, oprostiše mu pogrieške, i primišega opet za svôg sina, poput onog oca u sv. evangjelu. Jurica se je poslje posve popravio i postao je poštenim čovjekom.

Djeco draga, evo vidite, kamo vodi zlo družtvo, i kako je opet moguća molitva kod Boga! Bježite dakle ono prvo kao kugu, a nepropuštajte nikad Bogu se moliti! —

Sitnice.

— U Zagrebu. Kad smo naše obćinstvo ove jeseni pozvali na predplatu za ovaj list, odazvà ih se njih jedva trideset tomu pozivu. To nebijaše nikakova odobravajuća pobuda za naš podhvat; nu mi se ipak odlučismo, da svoju namjeru izvedemo, nadajući se, da će si naša dobra volja s vremenom ipak steći barem na toliko uvaženja, da će nam list, ako ne Bog zna kako sjajno živjeti, ali barem životariti moći. I mi se sbiljam neprevarismo, u svojoj nadi; jer do sad je već sva naklada 1. i 2. broja do zadnjeg iztiska razpačana, pa smo nakladu daljnih brojevah znatno povisili, a oba smo prva broja dali i po drugiput tiskati, da zadovoljimo još uviek prispjevajućoj naručbini. Uspjeh našega podhvata je indi ljepši, nego li smo mu se i nadali, a naročito nam se prijazno odazvà veliki broj naše učeće se omladine. To nam dokazuje bolje nego li išta drugo, da je ovakov list potreban, i da mu je već sbilja hora bila. Mi ćemo se dakle trsiti, da nastupljenim putem i na dalje idemo, pa i napredujemo, koliko to samo moguće bude; jer mislimo, da ćemo se tim najbolje odužiti ljubavi i povjerenju, kojega nas udostojaše rodoljubivi naši sunarodnici.

S više stranah pitaju nas, kad će početi „Bosiljak“ po svôm obećanju izlaziti tri put na mjesec, i da li će dozvolu za to dobiti? Mi bi i sami to željeli, jerbo nam se mnogi nehtješe predbrojiti, što tako dugo na list čekati moraju, a i jer nas i poštarina dosta tišti; nego kad će nam se ta dozvola dati, to kazati nemožemo. Čim ju dobijemo, nećemo doista otezati, da zadovoljimo svojemu programu, jerbo to u vlastitom našem interesu leži. A nadamo se, da ćemo dozvolu dobiti, jer nas barem na dotičnom mjestu uvjeriše, da nikakove zapreke neima; i jer se ni misliti nemože, da bi ikomu zazoran mogao biti list, kojega je zadaća, da omladini našoj pruža plemenite zabave i koristne pouke. —

Kod ove sgode molimo još jednoč onu gospodu, koja naš list dobivaju, a predplatnici nemisle biti, da nam povrate primljene brojeve. Naš je list za predplatnike jevtin, da jevtiniji već nemože biti, a izdavanje skopčano je sa znatnimi troškovi; s toga nemislimo, da će nam tko u zlo primiti ovu molbu.

— Književnost. Troškom knjižare Lavoslava Hartmana tiskaju se kod mechitaristah u Beču „Franje Hoffmanna 150 čudorednih pripovědakah za mladež obojega spola,“ koje prevodi urednik ovog lista. Izdanje će biti jako ukusno i ukrašeno s bojadisanimi slikami, a razdieljeno je na četiri svezka, od kojih će prvi za koji dan dogotovljen biti. Za valjanost i sgodnost tih pripoviečicah može nam doista jamčiti okolnost ta, da su kod Niemacah za kratko vrieme doživijele deset izdanjah. One će sgodan dar biti nesamo našoj nježnijoj omladini, nego će dobro doći i svim njezinim prijateljem, a naročito učiteljem, koji često u priliku dolaze, da im valja djeci pripoviedati kakovu prikladnu pripoviedku na danu kakovu izreku ili poslovicu. A u ovih knjižicah imati će jako krasnu sbirku takovih pripoviedakah.

— Troškom iste knjižare dotiskuje se takodjer u Beču Mařikova Vienca I. knjiga: „Crtice i pripoviesti o životinjah“ drugo izdanje, koje će uredjeno biti nalik II. knjizi. Potreba drugog izdanja liepo je svjedočanstvo o valjanosti te knjige.

— Gosp. Adolfo Veber (Tkalčević) obće štovani ravnatelj zagreb. gimnazije, a kao književnik jedan od najzaslužnijih prednjakah naših, izdaje dramu „Iridion“, koja će za koji dan dogotovljena biti u Albrechtovoj tiskarni. Nesumnjamo, da će to biti liep dobitak naše književnosti iz pera takova učenjaka.

— Nakladom knjižare Svetozara Galca tiska se „Smiljan i Koviljka“ poveća romantičko-epička pjesan spjevana Ivanom Dežmanom.

— Nakladom gosp. Ante Jakića tiska se kazalištnim odborom nagradjeni prievod Lessingova igrokaza „Milica Gallotti“, što ju prevedò vriedna naša domorodka i spisateljica gospj. Ljubica Mařikova.

— „Glasonoša“ javlja, da se njegovom nakladom dotiskuju pjesme našega mladog darovitog pjesnika Dok. Napoleona Špun-Strižića, kojega njekolike pjesme i naš list ukrasiše. Pjesme našega Napoleona odlikuju se pjesničkim uzletom, jodrimi misli i kriepkim izrazom, a uz to su nadanjene domorodnim i slobodoumnim duhom. One ne samo da čuvstva pobudjuju, nego ih takodjer i kriepe i oplemenjuju; a takovih pjesamah treba upravo našoj omladini. Radujemo se njihovu izdanju.

— Gosp. F. Šic i S. Balenović vjeroučitelji doskočiše željenoj potrebi podpunijega molitvenika za mladež pučkih i glavnih školah izdanjem molitvenice pod naslovom: „Sunčanica.“ Ona obsiže 17 arakah, te ima na 125 str. sve moguće djeci potrebne molitve, a na 145 str. opet liepu kiticu bogoljubnih pjesamah, s veće strane poznatih i sgodno izpravljenih. A ima posebno izdanje za mužku, a posebno za žensku mladež. Ciena je knjižici, ukusno vezanoj, samo 40 nov.

— U Beču je izašao „Psaltir Davidov“ preveden Gjurom Daničićem. Danica novosadska veli: „Ova je knjiga zrno bisera iz dragocjenog niza od naših narodnih pjesamah, poslovicah, novog zavjeta itd, — Gj. Daničić obogatio je našu književnost ne samo time, što nam je dao knjigu, u kojoj ćemo naći najkrasniji stručak jevrjejskog pjesništva, nega i s toga, što nam je dao knjigu, kojom se mo-

žemo ponositi i dičiti.“ Ako bi koju knjigu našoj omladini preporučili, to joj ovu preporučujemo, nu ne samo da se za koji čas nasladjuje njenim liepim sadržajem i jezikom, nego da joj i uzorom bude u njenih pismenih radnjah i književnih pokuših. U obće želili bi, da nebi bilo ni jednog našeg mladića, koji na svôm stolu imao nebi „Psaltira“ Daničićeva i „Novog zavjeta“ Vukova! Psaltir se dobiti može ovdje u knjižari Svet. Galca.

— G. Panta Srećković prof. biogradske vel. škole izdaje „Obštu istoriju“ i sad je izašao prvi svezak druge knjige. To je prva obširnijaobća poviest u našem jeziku. — A prof. Božković izdao je drugi dio svoga „Izvoda iz srbske gramatike“, u kojem se nalazi sintaksa (skladnja) našega jezika.

— G. Joksim Nović, poznat svojimi junačkimi pjesmotvori, izdao je opet velik takov pjesmotvor „Smrt i život Karagjorgje.“ Novićeva dosadanja djela bila su dobro primljena, naročito je njegova „Lazarica“ doživila već tri ili četiri izdanja; a na koliko smo na brzu ruku opaziti mogli, nije ni ovo djelo lošije od prvašnjih.

— U zlatnom Pragu izadjè „Geschichte der illirischen Literatur“ što je napisao pokojni slavenski velikan Pavao Šafařik. Dokazivati valjnost i važnost toga djela bilo bi sasvim suvišno.

— U Ljubljani kod Blaznika izišla je slovnica: „Slovenisches Sprach- und Uebungsbuch für Anfänger. VI. verbesserte Auflage, od A. Janežića, urednika slovenskog Glasnika. — Gdje slovnica kojeg jezika šest izdanjah u kratko vrieme doživi, tu mora da sviest narodna na dost ovisokom stupnju stoji. Radujemo su tomu napredku naše bližnje braće, i želimo da bi se mnogi našinci u nje ogledali. — Našoj pako omladini preporučujemo, da bi se više obazirala na književnost slovenske svoje braće, koja skoro da je i naša, jer je već posve mala razlika izmedju slovenskog i srbsko-hrvatskog književnog jezika. A nadamo se, da će i te male razlike skoro posve nestati!

— Uredničtvo slov. Glasnika pozivlje na predplatu za „Cvětje iz domaćih in tujih lugov.“ U toj će se sbirci tečajem budućeg ljeta izdati: „Kirdžali“ od Čajkovskog, Umekove „Pesme“, Gogolov „Taras Bulba“, Pellikov „Tomas Mor“, Valjavčeve „Poezije“ itd. Ciena svega toga je u 6. svez. 1. for. 80 nov. — Bože daj bilo napreduo! —

— U Slavenstvu dobro poznati Matija Majar, Slovenac, izdao je u Pragu: „Sveta brata Ciril in Metod, slavjanska apoštola i osnovatelja slovstva slavjanskoga.“ Pisac nam u toj knjizi liepim i razgovetnim slogom, a hrvatsko-slovenskim jezikom opisuje najznamenitije sgode iz života slavenskoga naroda, naime djelovanje slavenskih blagovjestnikah Cirila i Metoda, pa začetak i napredak slavenske službe božje i slavenskog knjižtva. Knjiga je razdieljena na pet poglavljah, od kojih su prva tri osobito zanimiva. U prvom se govori, kako se je osnovalo slavensko pismo i slav. služba božja; a drugom, kako je propadalo sl. knjižtvo i slav. služba božja obredarimsko-katoličkog s glagoljskimi pismeni; a u trećem, kako je napredovalo slav. knjižtvo i slav. služba božja obreda pravoslavnog cirilskimi pismeni. — Ta veoma zanimiva knjiga tiskana je i latinicom i cirilicom i stoji 70 novč.

Od istog pisca izašla je, takodjer u Pragu „Vzajemna slovnica ili mluvnica slavjanska.“

— Razne viesti: Kao što će poznato biti, u Srbiji već je od više godinah obstojalo Družtvo srbske slovestnosti, koje je tamošnja vlada radi njekog izgreda razpustila bila. Mjesto toga družtva ista je vlada, na brzo u život opet stvorila „Srbsko učeno družtvo“, koje je kao takovo već i djelovati započelo. Ono će polag svojih pravilah djelovati u istom obsegu i smjeru, u kojem će valjda njegda djelovati i jugoslavenska Akademija.

— Biogradsko kazalište, o kojem se glasalo, da će propasti, tamošnja je vlada osigurala od propasti. Sad imamo dakle tri stalna kazalištna družtva: biogradsko, novosadsko i zagrebačko. Nećemo li ga skoro i u Zadru il Dubrovniku imati?

— Danica novosadska javlja, da će se izdavati sva djela našega neumrloga Vuka, pa da u tu svrhu podpisaše: sveti patrijara Samuilo 1000 for. preuzvišeni biskup Strosmajer 1000 f. a preuz. vladika Platon 500 for. Tiskane knjige dat će se sasvim na razpolaganje udovi Vukovoj. Slava im! Ugledali se i drugi u takovo rodoljublje! —

— Visoka naša kancelarija odobrila je, da se u Zagrebu osnuje viša ženska učiona, od prilike onakova, kao što su niže dvogodišnje realke za mužke mladež. To će biti prva viša ženska učiona u našoj domovini, a po svoj prilici i u cielom našem narodu. Stupit će valjda buduće godine u život; Bože daj nesamila dugo!

— U našem Kotoru zavodi se niža realna gimnazija, prva u trojednoj kraljevini. Realne gimnazije takovi su zavodi, gdje se predaju predmeti i gimnazijalni i realni. Da je idea tog sdruženja jako probitačna, to neće nitko zaniekati, a osobito za takova mjesta, koja nemogu imati i gimnazijah i realkah. A skoro da da bismo rekli, da nebi sgorjega bilo, kad bi sve naše gimnazije postale realnimi - gimnazijami, a realke opet gimnazijalnimi realkami. Jer komu bi učenjaku i uz najveću klasičku učenost škodilo, da ima ponješta i tekničkog znanja, kao opet i tekniku ponješta klasičke znanosti? — Tko zna, neće li do takova preustrojenja svih naših sredujih školah doći već u bližoj budućnosti! Bar razlogah nebi manjkalo ni u novčanom ni u obrazovnom pogledu.

Četvrti broj BOSILJKA izaći će 31. siečnja 1865.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,
list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 4. 31. siečnja 1865. Teč. I.

Putni Spomenak

godine 1864.

Od Mihovila Paulinovića.

Slovinski sine, matere dične,
Jel ti se tuga o srce svila,
Na ljute jade, na suze gorke,
Štono sirota, sirotom lila?
Preni se, stani, pogledaj širom,
Na svoga roda zavične stane;
Pa mi se diži, iz doma težka,
Da tvomu srcu od tuge láne.

Sa primorja, sa visokih dvorah
Pogledajde na to sinje more,
Kako pusto pod tobom talasa,
Željno svoga stara drugovanja,
Drugovanja jedarah i ladjah;
Pa zajuri nadušenim plavom,
Kroz otoke dalmatinske divne,
Izpod bielih primorskih gradovah,
Što se morem pašu i mejašu,
Što se morem kite i bogate,
I što mu se umivaju valom.
Te mi stani na hrvatskoj Rieci,
Odkle morski labudovi leću,
Pučinami i dalekim svietom,
Da se ime hrvatsko spominje
Gdje se do sad spominjalo nije.
Uza strane ti mi se tad primi,
Ljute krši, brda starovita,
Odkle siplje božije vrijeme,
Odkle sjever duši i pokrši,
Štogod nije gvozdeno i kršno,
Štogod nije svojsko i hrvatsko.
Niz brdine i osovne strane
Gledaj pusto gorje i jelovje;
Slušaj huku gorskijeh potokah,
Gdje se legu hrvatski sokoli,
Živi kremen, u kremenu živom.
Pa se spusti trudan i umoran,
Ka Karlovcu junačkomu gnjezdu,
O kojem se stara sila skrši,
Stara skrši, a nova obrši.
Popij čašu i nazdravi braći,
Zavezi se poljem i širinom,
Kroz tu slavnu staru Banovinu,
Koja se je krvlju premiesila,
Pustom krvlju turskom i hrvatskom.
Haj, pohitaj, osamljen putniče,
Haj, pohitaj, bijelom Zagrebu,
Vidiš kako j' ruke raširio,
Brdom digo glavu uznositu,
A Savi se poljem razkrilio,
Da okupi sve što je hrvatsko,
Da ogrli sve što je Slovinsko:
Mudre glave, zbore i nauke,
Naše bane i naše vladike,
Naša prava, naše navičaje,
Što je nami od starine bilo,
I što nam je do danas branjeno.
Tu će tvomu srcu odlànuti,
Jer ćeš prvo uhvanje nazreti;
Tu ćeš vidjet da Hrvatska žive,
Žive, brate, u mudrijeh glavah;
Žive, brate, uz ljute takmace.

Oj rane ljute. hrvatske rane,

Što nam ih zadà dušmanstvo kleto!
Oj rane ljute, izdaje, strasti,
Nevjere bratske sjeme prokleto.

Oj nediži te zavjese crne,
Što prekriva te crnije duše,
Nego hiti, parovoznim mahom,
Kroz to polje što Savom druguje,
Da obilne koševe nameće,
Da uzdiže šume pod oblake,
Da sve daje na odmet ljudima.
Pa kad staneš na Sisku na mostu
Gdje u Savi Kupa svoj glas gubi,
Iz tih stribah starovječkih poznaj,
Kakvim skokom ta je zemlja bila;
Iz tih kladah i japijah šumskih,
Znaj što nosi topove francuzke,
Znaj što daje i srebro i zlato,
Naše zlato u tudjinske ruke.
Otle sjedni u vatrenu ladju,
Da te ona premeće niz Savu.
Njom prebiraj ta vremena davna,
Podnimi se nad tom vodom mutnom;
A kad njojzi i Una dohrli,
Obziri se i desno i lievo,
Imaš radšta, imaš i nadašta:
S jedne Bosna, s druge Slavonija,
Posavina i tamo i amo,
Močvarina i obilje mrtvo;
Mrtvo polje, mrtve poselice,
Stražarnice prama stražarnicam,
Da stražari nad tim mrtcem bdiju.
Amo, brate, sam se vojnik radja,
A onamo sirotinja raja.
Tu, bi reká, zavičaja nema,
Oliš ptiću samotnom pjevaču,
I medvjedu gorskoj haramiji.
Tu bi reká, zemlja ždere ljude,
Liepa zemlja koj' prilike nema.
Pa kad si se tih nagledo jadah,
Takih jadah u takoj ljepoti,
Maši mi se polja Slavonskoga,
Okreni se ka istoku suncu,
Tjeraj priekom na Djakovo stojno,
Gdje se vije hrvatska zastava,
Srce bije Slovinskog naroda.
Tu ćeš naći vilinske dvorove,
Tu ćeš naći milje i obilje,
Štono srcu domorodnu sladi,
Čistu dušu diže i snebiva.

Oj srce tužno, srce Slovinsko,
Pohitaj, gledi, Jurjeve dvore;
Na čistom zraku, Slavonskom valu
Smiju se pusti, sami ti zbore.
Ulizi, leti, susreti bratski
Odasvud hite, ljubav te srita;
Ulizi, vidi, ponude, dvorbe,
Duh te Slovinski sam obuhita.

O Jurju, Jurju, Vladiko dični,
Tko ti toliki, plam duši dade?
Tko rodu svomu, takoga posla,
Da srcem srce svakomu nàde,
Do samog Boga, naroda moga?

Oj, ne gledaj na ljepote svieta,
Nezamieraj ti bogastva zemlje,
Ni brdine, ni uvale čarne,
Ni ugojne konje, ni volove;
Nego gledaj gnjezda nakićena,
Odkle leču sivi sokolići,
Preo Bosne. preo Slavonije;
Gledaj sgrade, gledaj zadužbine
Što tudjinstvu platit će odkupe.
To razgledaj, pa mi se odmaraj,
I narodu budućnost pogadjaj.
Gledaj djela pa mu srce poznaj,
Slušaj rieči, njima dušu lieči.
Da si pribjeg tu bi ubjegnuo,
Da si stanik tu bi ostanuo;
Al' si putnik, pa se putom bavi.
Kreni zemljom i hordijom niemom,
Što sred polja Krajinom nazivlju;
Gledajući i razgledajući
Same šume i same dubrave,
Kroz sela ćeš drvena pohitat,
Jer za duše utjehe ti nije,
Ni za oka vesela gledanja.
Dunavu ćeš doći do obalah,
Na kojim se Vukovar popeo,
Sriemske župe sborna varošica.
Upri kolma u te kaljužine,
Jal' neka te prašina obaspe;
Al' nepuštaj Sriema bogatoga,
Nit mimodji Srbskih namastirah.
Nego širom polju zavezi se,
Fruškoj Gori u goste polazi,
Gdje se gora uz Dunavo mîli,
Vitkim šumam, vilnim pobrdarjem,
Ka' djevojče u livadi travnoj:
Bleče stada janjac' i ovacah,

Muču krda vitorogih vôkah,
Hržu konji na olakše čili,
Ptice poje, potoci romone;
Sve se divnoj Fruškoj gori splilo,
Jal podanju poljem se razlilo:
Brdo brdu odgovara divno,
Prodolina prodolom se druži;
Niza svaku studenac žamori,
Sa dna svake samostan pomalja.
Tu su dične Srbske zadužbine,
Tu su moći, tu su spomenici.
Logom leže Uroš i Lazare,
Tu dopala čaša Lazareva,
Sa Kosovske udesne večere.

Dà, zavjetni roda zatočniče,
Uči povjest tamnu i krvavu,
Celuj moći doma branitelja;
Odreci se predsudah prokletih,
Štono braću drobe i razmeću;
Pa nazdravi čašom i desnicom
Vjeri tvrdoj, bratskoj slogi svetoj.

Oj nam resti goro, sjajna goro!
Na hrvatskoj zemlji nasadjena.
Tebi tekli Srbi i Hrvati,
Prvobitno da ponove bratstvo!
U tebi se zametnulo gnjezdo
Slovinskoga jata jednolika!

Haj putniče poljem i pučinom,
Dok naidješ na zemlju ugarsku,
Gdje se Novi razbusao gojan,
Pod sred polja nasadjeno cvieće,
Na Dunavu svileni pojase,
Gdje se splilo Srbstvo i razvilo,
Da svom domu zameće temelje,
U kupljenu krvi zavičaju.
Ti ćeš vidit kako se boriti,
Sa tudjinom u zemlji tudjinskoj;
Zapamti ćeš što su bieli dvori,
Kad ih tudje otvaraju ruke.

Haj pohitaj na jezero sinje,
Gdje no Sava sreta se Dunajem,
I njemu se u naručje svija,
Da ogrle grada Biograda.
Izdigo se kao labud bieli,
Uznio se kao paun zlatni,
Nanio se i tamo i amo,
Nadgleda se na dva ogledala:
Očim pali Bosnu i Srbiju,
Pozdrav daje srodnoj Bulgariji.
K njemu gleda što je progledalo,
Njega zove što je ucviljeno;
On da sveti Kneževu večeru,
On da kaje dana Vidovdana.
Velika je ta promisá božja,
Duboke su naše rane ljute,
Malahne su te gospodske ruke,
Da napišu što se pisat neda,
Da razdrieše što je mrtvouzno,
Da pogode što je nepogodno.
Biel grade, bieli nam se za se,
I za svoju slavnu Srbadiju.
Bio uzor sloge i napredka,
Bio uzor narodnih vrlinah;
Uzor knjige, uzor običaja,
Uzor svoga i svoje starine.
Tudja majka srca neveseli,
Tudj običaj, tudju gradi dvore.
A ti, hajde, dalek moj putniče,
Prebaci se na Kotorske strane,
Gdje su naše utonule stiene,
Gdje primorske majke i sestrice
Jutrom glede na to sinje more,
Jeda l' znaje od svojih putnikah?
A večeri pitaju valovâ:
Nisu l' njine zaždirali drage?
Boga zovni starini pomorcu,
Čuj ga malo, kako ti povieda,
Što se tamo preko svieta radi,
Što je narod, što li je sloboda;
Kakva nam se rodoljublja hoće,
I kakve nam predsude smetaju.
Pa se propni lomnoj Gori-crnoj,
I spusti se na Cetinjske dvore;
Tu da vidiš slobode hramove,
Tu da poznaš Slovinsko uzdanje;
Da naučiš živit i umrieti,
Za spas roda, za slobodu doma.

Oj Goro, crna dušmanu kletu,
Crni se, crni, na vieke njemu;
A rodu svomu, zbieg da si tvrdi,
Ponos, utjeha, srcu našemu.*)

*) Liepu ovu pjesmu čuvenog popa Mihovila Paulinovića uzesmo iz ovogodišnjeg narodnog Koledara, što ga već u treću godinu u Zadru izdaje Matica dalmatinska. Ona je vierna slika domorodnog duha, kojim se ta pučka knjiga uredjuje, i kojim Matica dalmatinska djelovati započimlje. Mi taj smjer odobravamo, i preporučujemo što srdačnijoj ljubavi i njegi svih nas taj još nježni ali nadopuni omladak narodnjega našeg duha u miloj nam Dalmaciji. (Ured.)

*

Mudra ženska glava.

Slav. nar. pripoviedka.

Bio njekoč kralj, koji je običavao davati svojim podložnikom svakojaka zakučasta pitanja. Jednom reče njekomu starcu:

„Čuj me, stari, ako mi sutra nebudeš kazao, što vriedi moja brada, nećeš dugo svoje gladit!“

Starac dodje kući sasvim sjetan i neveseo. To opazi njegova šestnajestgodišnja kćerka, pa ga zapita, zašto se je tako zabrinuo; a on joj sve izkaže, što je i kako je.

„Toga radi mani se svake brige,“ rekne mu na to kći. „Legni se i spavaj mirno, ja ću ti sutra već kazati, što ćeš kralju odgovoriti!“

Pa tako i bilo. Kad je svanulo, i starac se spremio, da ide na odgovor kralju, reče mu kći njegova:

„Na kraljevo pitanje, odgovori oče, da brada kraljeva vriedi samo tri kiše u godini; pa će sve dobro biti!“

Tim ojde starac pred kralja.

Kad tamo, odmah će kralj na njega: „No, stari, što vriedi moja brada? Nego dobro mozgaj, što ćeš reći, ako ti je tvoja mila!“

„Svietla kruno! ja sam mozgao i mozgao, ali ništa drugo nisam domozgao, nego da tvoja brada vriedi samo tri kiše u godini!“

„Dobro reče, starče!“ kralj će na to, „baš mi odgovori, kako sám se i sám domislio bio. Nego kaži ti meni po duši, tko tebi to kazà, jer ti se sam niesi tomu dosjetio!“

Starac na to vrati: „Pravo ću ti kazat, svietla kruno, jer istinu ljubim. Odgovor mi otaj kazà moja kćerka jedinica.“

„E to mora da je mudra ženska glava, koja se je tomu domudrila,“ nastavi kralj. „Nego kad je ona tako mudra, evo joj šaljem ovo jedno povjesmo kudelje, pa joj kaži, da sam joj ja dao kazati, neka naprede i satka košulje (rubače) za sve moje vojnike iz tog jednog povjesma. A ako mi to neučini, neće dugo mudrovati.“ Tim kralj odpusti starca.

Dodje starac kući sasvim snužden i nevoljan.

„Šta je, oče!“ kći će izišav pred njega. „Zar nebjè odgovor dobar, dok si tako tužan i čemeran.“

„Odgovor je kćerko dobar; ali evo za te trista kijametah. Kralj ti šalje ovo jedno povjesmo, pa ti nalaže, da mu izpredeš i satkaš košulje za svu njegovu vojsku iz tog jednog povjesma.“

„Lako ćemo za to!“ odgovori mu kći. „Sutra ću ti već kazat, što ćeš na to kralju vratit.“

Kad je sutra bilo, reče kći ocu si: „Evo ti, oče, ova igla; nju odnesi kralju, pa mu reci, da ću ja iz njegova povjesma izprest i satkat rubine (košulje) za svu njegovu vojsku, samo neka on najprije iz ove igle podkuje

sve konje svojih konjanikah u sve četiri noge, i za sve konjanike neka dade ponačinjati čavle u čizme i za svoje ostruge. Čim on to uradi, odmah ću i ja njegov nalog izvršiti.“

Ojde starac i svè kralju riečimice kaže, što mu je kći njegova rekla.

Čuvši to kralj, začudi se toj mudrosti ženske glave, pa rekne starcu:

„Čuj me starče! takve mudrosti u ženskoj glavi još nenadjoh u svôj svojoj državi. To bi bila uprav za me žena, kakovu ja sebi već odavna želim. Kaži dakle svojoj kćeri, da sam rada nju za ženu sebi uzet, nego samo to jedino neka mi prije obrekne, da nigda moje misli i moja djela neće zapriečivati svojom mudrošću. Ako će mi to obreći, kraljica će biti u môm dvoru! Nego ako bi svoju rieč poslje porekla, onda ću ju s mjesta od sebe odpremiti.“ —

Veselo dodje starac kući, te još veselije izporuči kćeri, što je kralj sve rekao. Kćerka se starčeva odmah odluči, da će za kralja poći, ako opet on njoj taj uvjet ustupi, da će, ako bi do njezina odstranjenja došlo, njoj dozvoljeti da sobom ponese jedan predmet, bio ma kakov.

Kralj na to pristane, ugovor se sklopi, oni se zavjere, te se naskoro obavi i svečana svatba, iza koje su živjeli, kako već treba, da muž i žena žive.

Iza njekog vremena ojde taj kralj u lov. Namjera ga namjeri preko šljivika njekakove babe, i tu najednoč u šikari nješta zašušne. On ti tamo, smotri nješta, prividi mu se da je srna, i u tren pušku izpruži, te ustrielji — babino jedino tele, koje se je po šikari vrzlo.

»Kuku lele, moje jadno tele!« zavrisne baba; nu opaziv da je kralj, šutac! pokljuni se i pobere pete. —

Kad je kralj otišao, počme baba razabirati, što da sada počme. Najposlje stanu ju nagovorati druge žene, da neka ide kraljici, koja je jako dobra i milostiva, pa neka se njoj potuži.

Moja baba ni pet ni šest, neg hajd uprav sbiljam ka kraljici, i stane joj jadikovati, kakva ju je snašla nesreća.

»Moja draga,“ vrati njoj kraljica „kralj će se vrnuti istom stazom, kojom je u lov i otišao, dakle će opet proći tvojim šljivikom. Idi dakle odmah, te naberi puno koprivah, prostri je u naokolo oko jedne šljive, i kad kralj opet onuda naidje, ti onda počmi vršiti te koprive. Kralj će te smotriv zapitati: što ti babo radiš? a ti mu kaži: Vršim žito, što je otukao led; rad bo sam, da ipak štogod izgazim. On će tebi na to reći: Idi nebudali babo, kako bi kopriva žito bila! a ti mu na to odvrati: Svietla kruna, baš kako bi i tele srna bilo!“ —

Kako kraljica reče̊, tako baba sbilja sve i učinì. Došav kući natrga ti ona sijaset koprivah i mrtvih i živih, nasadi cieli vršaj oko jedne šljive, te čekaj tu kralja, dok se vrati. A kad ugleda kralja da ide, počme ti baba po koprivah skakat, kano da se pomamila. Smotriv kralj tu babinu vršitbu, stane od čuda, te zapita babu:

„Hej, babo, pameti našla; što to radiš?“

„Svietla kruno!“ baba će kralju „evo si vršim žito, što mi led omlati, nebi li si koje zrnce jošte izgazila.“

„Idi aveti stara,“ izćeri se kralj „gdje bi kopriva žito bila!“

„Svietla kruno! baš onako kao što bi i moje tele srna bilo,“ baba vrati.

Kralj se mahom dosjeti, kuda baba šiba, pa da se babam nedade na jezik, maši se u žep i baci babi njekoliko dukatah, neka bi ju jadi prošli. Nego si odmah pomisli, nije li tu i kraljičina masla.

Došav u dvor, zapita on kraljicu, da li je ona njekoj babi dala savjete kakve. Kraljica, dobra i iskrena duša, odmah sve prizna; a on ti bukne kao živa vatra, da je ona pogazila s njim sklopljeni ugovor, pa da ju on zato od sebe odprema. Neka se dakle što prije iz dvora mu seli, on za nju neće ništa više da zna.

Kad vatra bukne, ni voda ju uviek netrne. Kraljica nehtjedè zato ni da ublažava kraljevu jarost, nego se sasma mirno poda svomu udesu, i stane se smjesta spremati za odlazak.

„Hoću, kralju! neću da ti dosadjujem; nego i ti moraš da meni dozvoliš, što si mi u tom slučaju obećao; naime, da odlazeć jedan predmet sobom poniet mogu, koga mi je drago.“

„Nosi, ako ćeš pol imanja moga; samo mi odlazi!“ osieče se kralj.

„Dakle, kralju, po tom obećanju uzet ću si što mi je najmilije, i poniet ću sobom;“ rekne kraljica, pristupi kralju, obuhvati ga kriepkom rukom, i ponese njega, da će ga sobom odnieti.

Kralj se grohotom nasmije mudrosti svoje žene, jarost ga sva prodje, svoju ženu ogrli, i — od to doba nebijaše više nikada, ni traga ni glasa, ni govora ni spomene kakovoj neslozi, kakovu rastanku medju njima.

Blago ipak onomu, tko je mudar i pametan! — F.

Lovačke nesgode u Džounglah.

Istinita poviest, ponašio M. Zoričić.

Bijaše krasno i liepo jutro. Nagovorah svoje prijatelje Charlesa, liečnika Macphee-a i staroga Kamu, koji si je stekao ime „Džagardar“ (to će reći „gospodar šumah“), da idu sa mnom u Džougle*) na lov. Liečnik nije imao baš osobite volje, jer se je bio prošle noći prenapio rakije, pa nebijaše ni osobito hrabar; nu poslje duga nagovaranja prione i on uza nas, te objesiv svoju pušku o rame, podje s nama.

Charles ustrieli naskoro divokozu, a ja ranim jednu. Nu zvier imadjaše, poslje kako ju ranih, toliko snage, da prilično daleko pobježe, jer bar jednu milju idjosmo za njezinim krvavim tragom. Idući za njom, nadjosmo

*) Džougle zovu se šume indijanske.

svakojake kosti, pa to nas navede na misao, da se ovdje negdje nalazi tigar. Siromah Macphee, preplašiv se toga, zaklinjaše nas, da se vratimo, da nedovršimo život kao doručak kojemu tigru. Groza ga hvataše, čim je čuo kakav šúm.

Nu sve njegovo naricanje bilo je kod nas uzalud. Najedanput opazismo, da se krvave kapljice, koje su već sve redje bivale, opet kupe, pa iz toga izvedosmo, da je ranjena zvier negdje na blizu.

„Napried“ poviknem ja „brzo ćemo doći ka kozi.“ Na moje rieči odazva se nješto muklom vikom, koja je dolazila od najviše dvadeset koračajah. Stadosmo svi kao elektrizani strašnim tim zvukom. „Zaista tigar“ viknem, te navijem oba vuka svoje dvocievke.

„Dà, gospodine, ovdje je tigar“ reče Džagardar, te pogleda tako hladnokrvno preda se, kô da smo na psa nagazili.

„Ja vam to unapried rekoh“ naricaše Macphee, te okrenc ledja na bieg.

„Stante“ rečem ja, povukav ga natrag. „Hoćete li, da nam na vrat nanesete tigra. Ako pobjegnemo, sjegurno smo propali. Nam nepreostaje ino, nego da odvažno gledamo na ono mjesto, da budemo pripravni za slučaj, ako bi na nas navalio.“

Akoprem hrabrih liečnika, nebijah ni sam prost straha.

„Kama“ rečem poluglasno, nu uviek svrnutim okom na ono mjesto, na kojem smo mislili, da je tigar „Kama, pogledajte čvrsto, da li možete vidjeti zvier u travi.“

Sada se je opet čulo isto ručanje kao i prije, uz nestrpljivo udaranje repa o tle, što je uviek siguran glasnik bližnje navale. „Vidim, da je pripravan za boj,“ nastavih ja „sada nam zaista nema više pomoći do zamjerena zrna; nu tako vam vašega života, nemičite se i nepucajte prije, dok zvier nezagledate.“

Macphee-u zubi cokotahu od straha i mrzli znoj curijaše mu niz lice. Džagardar pako pokuca me po ramenu, te mi prišaptne. „Ondje je, vidite gospodine!“ kažuć na mjesto, odkud se je čulo ručanje.

Uzalud napinjah oko. Na jedanput začuh šuškanje u visokoj travi, kano da tigar pazljivo napried stupa, dok se primakne na skok. To bijaše užasan časak. Šuškanje je prestalo, nu zato se je čulo lupanje repa.

„Sada braćo!“ povičem ja, te naperim pušku „sada stojte čvrsto i gledajte, da zaman nestrieljate. O svakom hitu vise čovječi životi.

Čim to izustih, zakriese se preda mnom oči tigrove, koji sada upravo spusti glavu, te htjede, da na nas skoči. Puška zagrmi, a zvier se valjaše pred našima nogama. Zrno od četiri lota bilo mu je prozujalo kroz glavu.

„Vallah, Vallah“ poviče Džagardar sa razkriljenima rukama, tim prizorom zabunjen. Liečnik pako stajaše kao okamenjen, te motrijaše palu zvier; dok nije još jedanput i po svoj prilici zadnji put podahnula. „Borme“ reče Macphee „Zar nije ta zvier još mrtva“ te obrne njekoliko koračajah.

„Nu liečniče, čemu vam vaša puška“ rekoh šaljivim glasom »nabijte ju gmizom, pa ga dorazite.

Macphee podigne drhćuć svoju pušku i odapne — Tutanj puške odzivaše se po šumi, a tigar se mrtav spruži.

Macphee pako, preplašen svojom smjelošću, sakrije se za me, te povirivaše znalično preko mojih ledjah, što će još biti „He?“ povuče svojim škotskim nariečjem, „osvjedočite se, da se tigar više nemiče; mislim, da ga je moja gmiza dorazila, neće se lje više maknuti. Brr groznih mi zubih, hvala Bogu, da smo ga ubili! Hurah, on je mrtav.“ Sad stane plesati, s prsti puckati i smijati se, kano da mu je nagla promjena straha u veselje poremetila um.

Lovci opet napune svoje puške, a stari Kama gledaše okolo po travi. Naskoro se vrati noseć sa sobom tielo ranjene zvieri, koje su krvavi traci naveli nas ovamo. Znaci tigrovih noguh pokazaše nam, zašto je tigar na nas navalio, jer običan tigar u Džeuglah, kada opazi čovjeka, tiho odplazi, a ovaj se bojaše, da mu nebi oteli plien.

„Hvalimo Bogu“ rekoh „da nas je tako sačuvao, pa ostavimo ovo mjesto, čim brže možemo, jer Bog zna, neima li jih u ovoj travi još više.“

„Bože nas sačuvaj“ poviče Macphee, „nismo li već dosta straha pretrpili? Brže, braćo, brže hajd odavde!“

Na skoro dodjemo do proste čistine, gdje se posavjetovasmo. Buduć da je bilo sunce već odavna izašlo, bude — osobito na zahtjev liečnika Macphee-a odlučeno da se vratimo kući, te štogod založimo; kulije (sluge) pako budu poslani po ubijenu zvierad.

Putujući kući začujemo na jedanput strašnu kršnju granah, uz glas nalik na trublju „Bože, što je to opet?“ poviče Macphee i bojazljivo se prihvati za moje rame.

„Slon, slon!“ prišaptne mi Džagardar, i povali se za bližnji panj, namigujuć nam, da to isto učinimo.

»Lezte, tako vam žive glave!“ povikah lagano, baciv se za drvo, da naperim svoju pušku. „Sad samo mirujte. Čim zazviždnem, spustiti će gorostas glavu, da sluša odkuda taj glas dodjè, a onda namjerte svi svoje puške na ono mjesto, gdje se spaja tielo s glavom; a kad po drugi put zažviždnem, puknite svi najedanput. Pucajte pako samo iz jedne cievi, a drugu sačuvajte za kašnje. Onda bježte brzo, dva na lievo, dva na desno, da slon, ako nepane, nezna na koju bi stran navalio. Prije nego se odluči, imamo dosta vremena nabiti opaljenu ciev, ako ne, to imamo bar svoje drugo zrno pripravno.“

Tišina zavlada, pošto sam to zapovjedio. Sad začusmo drugo šuškanje u bambusovu šikarju, i gorostasna zvier provali kroz ovo u čistinu, te poče čudnovato vikati, a to je znak da nješto sumnja.

„Sada dakle budite na oprezn,“ rečem i zažviždnem prvi put.

Slon stane i spusti glavu, da sluša. Ja nanišanim te htjedoh, da dadem znak za pucanje, kadno se strašnim trieskom izpruži Macphee-ova puška, a

liečnik, baciv pušku, nagne bježati, neprestance vičuć, da ga zvier sliedom sliedi: Strah bio je nadvladao siromaha Macphee-a, pa je nehotice bio prst na odponac metnuo i pušku odapeo.

Charles i ja puknusmo i oba zrna provrtaše slonovu glavu. Krv ga pošikne. Buduć je hitac, nenišaniv oštro na ono mjesto izpružen bio, to curenje krvi poveća još slonovu bjesnoću. On navali sad na nas, sve kršeći, na što je god nagazio.

Mi pobjegosmo na drugu stranu za veliko drvo. Siromah Macphee pako, snebiven, bježaše kao muha bez glave dalje, a crven njegov kaput navraćaše pozornost slonovu na njega. Činjaše se, da neće iznieti žive glave. Uzalud se kretaše amo tamo, uzalud se sakrivaše za drva, neprijatelj ga uvjek uzastopce sljedjaše.

Činilo se, da Macphee-ova jakost već malakše. Slon baš pruži rilo napried, da ga pograbi, kad se liečnik iznenada okrene; njegov progonitelj to previdi i posrne dalje, dok najedanput, opaziv svoju bludnju, stane neznajući kuda mu je žrtva utekla. Macphee posluživ je dobrom sgodom popne se na ono drvo, za koje se je bio sakrio. Bijaše već njekoliko stopah nad zemljom, te upravo izpruži svoju ruku za granom, da se sjedne na sjegurno mjesto, kad ga opazi slon, navali dvostrukom bjesnoćom na njega, omota svoje rilo oko liečnikovih noguh, baci ga na tle, pa nasrnuv na njega, koji je ondje ležaó onesvješćen i krvav, klekne se na njega.

U to doba stupah ja oprezno od drva do drva, da nadjem prikladno mjesto i dobijem sgodu, da mu probijem glavu zrnom. Tad opazim strašan prizor, „Bože mi se smiloj“ rečem te se naslonim sav protrnut od straha na njeko drvo.

Slon se opet podigne, i dignuv nesretnoga liečnika rilom, odbaci ga njekoliko koračajah od sebe, i gledaše kriesećima se očima svoju žrtvu, kano da bi htio svježe sape povući u se, prije nego bi opet na njega navalio, da ga svojima nogama pogazi.

„Tako mi Boga, nećeš svoje krvavo djelo svršiti.“ povikah, škripljuć zubi, te nanišanih. Zrno prodre kroz oko i moždjane. Gorostas strašno zažviždne i sruši se na tle.

I Charles provrta mu još dvama zrnima glavu, nu dosta mu je bilo moje.

Mene poče savjest mučiti, što sam siromaha Macphee-a prisilio, da ide s nama na tako pogibeljno mjesto. Nu to bijaše sada već prekasno. Morali smo se probrinuti, da zakopamo mrtvaca, pa zato rekoh Džagardaru, da načini iz jakih bambusovih batinah nosilo.

Svi, i isti hladnokrvni Kama, motrasmo nadvladani žalošću krvavi prizor. Ja nabijem mekanički svoju pušku. Sad na jedanput začujem tihe uzdisaje.

„Bogme još diše“ viknem pa nasrnem na Macphee-a, i otvoriv mu kaput, opazim na svoje najveće veselje, da mu je tielo sasvim neoštećeno. Čašica rakije, koju mu ulih, tako mu povratì prijašnju sviest, da je počeo

iztraživati glavu svoga paloga neprijatelja i našao u njoj njekoliko zrnah svoje gmize.

„Dobro; moja šaro!“ reče milujuć svoju staru pušku, koju mu je pružio Džagardar. „Dobro, već si jutros dosta načinila, zato ćeš sada i mirovati. Kapitane!“ reče zatim meni „ako vam je volja, dajte mi još nješta svoje rakije, jer mi je njekako čudno oko srca, a za buduće nemojte mi više dosadjivati svojim lovom; nasitio sam se današnjega.“ Rekav on to, podjemo svi kući.

David.

S ruskoga po Homjakovu.

I. Z.

Pastir, pjevač, uzô nije
Težka mača za svoj boj,
Ni kacige, ni oklopa,
Niti Saulov ratni stroj;
Već nadanut božjim duhom,
Ubrà s polja kremen prost;
Padè dušman orijaški,
Čvrst mu oklop nebjè dost!

I ti, — kad se borit lažju
Duh ustane pravde svet, —
Nemeći na pravdu božju
Svietskog trha oklop klet;
Oružje bi Saula bilo
Težinom joj okov trom:
Oružje joj, — božje slovo;
Božje slovo, — božji gròm! —

Obrazovanje govora i jezika.

(Konac.)

K dobru čitanju i napametnu učenju potrebni su svakako još i vlastiti sastavci, ma još kako neznatni bili. Moramo se vježbati u pisanju, ako hoćemo, da pravo govorimo, točno čitamo i čujemo. Dakle mali sastavci svake vrsti, izvadci iz knjigah, stranom mjestimice, stranom po cieloj osnovi i razredjenju knjige; to su stanice, koje si prave pomnjive pčelice, košnice, u kojih one prirediuju svoj med. Ni jedan dan netreba da prodje mladu čovjeku, da za sebe štogod nenapiše; neka si zabilježi, što bi mogao zaboraviti, ili neka na papir metne svoje sumnje, ili neka ih izpravi; neka se kuša ili sastavlja, bilo što mu drago. Pero oštri úm, izpravlja jezik, razvija pomisli i pobudjuje dušu na rád za čudo ugodnim načinom.

Najbolje se pako obrazuje jezik govorom i obćenjem; nu žali Bože mi Srbi i Hrvati nerabimo obćenje ni najmanje za obrazovanje našega govora i jezika. Jezik je postao obćenjem, a ne u samoći; obćenjem se izraz ugladjuje i čisti. I u družtvu i svakdanjem obćenju morali bi da se čuvamo kekavštinah i čakavštinah, germanizah i latinizmah, miešanja turskih i njemačkih riečih. Čovjeku se čisto grusti, kada sluša onu babilonsku smješu,

kojom se sada govori po naših gradovih. Naobraženi sviet kod svih drugih narodah trsi se i nastoji, da govori liepim i čistim svojim književnim jezikom, samo u nas, kano da se ljudi ponose, kad što više svoj krasni jezik nagrdjivati mogu svimi mogućimi europejskimi dronjci. To je u nas njekakva mudrost, njekakov bonton, kad se iza svake druge il treće naške rieči uplete čas koja njemačka, čas talijanska, čas francezka. A naši krajišnici, čim se nješta njemački štembrcati nauče, odmah se pogizdaju, te i u prijateljskih kruzih preziru svoj liepi materinski jezik. U njeki krajevih počeli su nam već nagrdjivati i iste milozvučne naše narodne pjesme. Tako se njegdje pjeva i ova maškarada:

Mene moja majka daje in das weite ferne Land,
Tuga žalost srca moga sterben muss ich vielleict doch. itd.

Naši mladići treba da se u tom upravo dogovore, pa da medjusobno paze, kad koji pogrešku kakovu učini u razgovoru. Nije to nikakovo cjepidlačenje, jer tako si malo po malo pribavimo pravilan i dobar izraz. — A još više imali bi nastojati, da svakiput što ljepše i pristojnije govore. Kad se što pita, neka se odgovara što točnije i prijaznije; kad se što pripovieda, neka se pripovieda što ugladjenije; ili ako se što moli ili predlaže, neka se čini što čednije i dostojnije. Dapače i neugodne stvari, ukori itd. netreba da se kazuju surovim i neotesanim načinom, nego pristojno i uljudno. To je pravi aticizam, ugladjenost i uljudnost, ili kako već hoćemo da nozovemo — dobar izraz. Njim su se uviek odlikovali prosvjećeni i naobraženi narodi. Tko naproti, ma komu i nepoznatomu, odgovara na prostačku, bekeljeć se i razvlačeć, nosikajuć il sgrizajuć rieči; tko pripovieda kao kad baba iz bolesti bunca, bez glava i repa, što naprvo to od traga, ili sa svakojakimi upletinami, bez kraja i konca; tko u šali govori neslane i uvredljive rieči ili kojekakve bezumne i dvolične lakrdije, na koje se nitko nesmije: — taj je naotesan lolo, ma bio kako mu drago obučen. „Neka vam govor uviek bude mio i zasoljen," veli Pavao; a Isukrst reče: „Imajte só sobom; ako só obljutavi, čim će se osoliti. Ona već neće biti ni za što, osim da se prospe na polje, i da je ljudi pogaze." Neima dosadnijega stvora u čovječanskom družtvu, nego li je budalasto i nedotupavno govoreći čovjek; niti ima kukavnijega uda medju čovječanskimi udi, nego li je svagdje iztičući se, trtajući, mucajući, neopran, neotesan i ugrizljiv jezik.

Da se dodje do te trieznosti u govoru i do tog dobrog načina drugovanja u obće, potrebna su njekoja pravila opreznosti. 1. Netreba se nikomu uletat u govor; čovjek koji drugom u rieč pada, manitnjak je, kako Indijanci kažu, ili kako drugi opet vele, bezumnjak, komu nitko nevjeruje. U knjizi Hiob stoji, da je Elihu bio tako pun mudrosti, da mu se je trbuh od mudrosti razpast htio; ali on je ipak mučao, doklem starci svog govora niesu svršili. 2. Čuvati se valja od kojekakvih osebinah i omiljeninah, kojimi ili smiešnimi ili dosadnimi postajemo, buduć ih obično neumjestno ili nespretno rabimo. Toj mani nemože doduše nitko baš posve da izbjegne, osobito ne

ljudi, koji mnogo i nepripravno govoriti moraju; ali neka se je barem svatko čuva i po mogućnosti joj izbjegava. Molimo druge, da na nas u tom pogledu paze i nas opominju, ili pazimo sami na sebe. A svakomu je poznato, na kakove se sve budalaštine čovjek priučiti može. 3. Čuvati se valja svakoga nasilničtva u drugovanju i obćenju. Despote u obćenju najnesnosniji su stvorovi; oni prekidaju i smućuju ugodnu i zabavnu pouku, zaustavljaju i odvode ju na stranputice, i narivavaju silovito i bahato istini svoje mnenje kao dokaz. Oni sami nedopiru do istine, pa to i drugomu prieče. Svaki mladić neka se na večer sam izpituje, da li je preko dana bio neotesanim, da li je šta nepristojna govorio, čiji razgovor smutio, što odgovorio il se tako ponašao, da nebi drugog ili njega zadovoljavati moglo. Nije nam govor dát, da budemo neprijaznimi! A kod svega tog treba osobito o tom nastojati, da nam je govor podpun i da uviek točno štogod cieloga kaže. Mi Hrvati i Srbi jako smo rado površni, i držimo se često i poluistine, kao sliepci plota, kad si ju u glavu zabijemu. Ili govorimo kao njegda surovi kaprali, kada raju na robiju*) goniše; ili pako kao prilizavi sluge i dvorjanici, previjajuć se i lomeć i istinu obilazeć. Pa za to nas i smatraju drugi narodi. Vele da smo ili neotesanci ili prilizave udvorice ili oboje zajedno. Ono što hoćemo da kažemo, kažimo razgovetno i točno, uljudno i prijazno, i ne preveć razvučeno; to je što se veli: liep družtveni izraz. On je kao liep alem kamen, tvor prirode, ali izbrušen i u zlatu okovan, — pun smisla, pun dražesti, pun nutrnje vriednosti, malen i dragocjen.

Da i moj govor kraju već dospije, stupite naprvò, mladići, s otvorenim čelom i prijaznim govorom. Neka nitko, što zna, nekazuje polovično; neka nitko negovori bojazljivo, nitko robski, niti potišteno. Vaši učitelji stavljat će vam svoja pitanja očinskom sdušnošću; drage volje će slušati vaše podpune i na slavu vam služeće odgovore. Nitko neka nezapinje, nitko neka se ničeg neplaši. Mi smo sada u dubravah divnih vilah umjetnicah, darovateljicah sladkoga i miloga govora. Ugodno je slušati glas mladićah, a isti se angjeli raduju, veli Svedenborg, kad djeca milo govore, kad ugodnim glasom čitaju, nenaglo i pametno odgovaraju; ako djetinjom izvjestnošću kazuju, što znaju i što su se naučila. Daleko neka je odavle svaki neprijatelj i svaki oskvrnitelj ovog svetog i umnog sbora. Radovati ćemo se jedan s drugim, te ćemo polagano proći jednim perivojem znanostih, u kojem i mi jednoč kao mladić nadjosmo ružah. Svaki neka stoji kao Ulis, kako ga Omir opusuje, mirnim okom, oborenim skiptrom, kano da zna što da govori; ali kad besediti stane, nek mu tada rieči teku kano lake sniezne pavuljice; neka zadovoljava svakom rieči, da slušaoc na sve zaboravi uz njegov blagozvučeni govor! —

---

*) U varadinskoj pukovniji zovu proste ljude (seljake) rajom, a javne težačke poslove robijom.

Njekoliko narodnih frazah i poslovicah.

Iz sbirke Mijata Stojanovića.

(Dalje.)

Brez britve ga je obrijao (prevario). — Brez vatre neima dima. — Brez zdravlja nije sreće. — Brez Boga ništa. — Brez zamjerke budi rečeno. — Brez vjetra se gora nemiče. — Blaženi mir izmicajušći, jako tih ubjegnut. — Blažene ruke radene. — Blažene mnoge ručice (kod posla.) — Blagoslovi, al' glave nepolomi. — Neima ništa brez božjega blagoslova. — Naš trud i muka, a božji blagoslov. — Blagoslovio Bog, pak svega ima dosta. — Boji ga se, kano vrana skeledjije. — Tko se zla neboji, neima pameti. — Neboji se svaka šuša Boga, nego batine. — Nebojšu najprije psi ujedu. — Tko se neboji rieči, neboji se ni batine. — Odža! neboje te se djeca. Valah, ni ja djece! — Neboj se pasah, koji laju, nego koji mučke ujedaju. — Boj se Boga; čini pravo; nestidi se nikoga. — Dobro je, bojat se zla. — Bogat jede, kad hoće, a siromak kad može. — Bogat je, tko je zadovoljan. — Bogata je težko darivati i sita častiti. — Bog je bogat, a svi ljudi siromasi. — Ni bogat nejede dviema žlicama, (nego jednom, pak drugom.) — Bogat, pak nogat, (biesan, samovoljan). — I bogato selo ima siromakah. — Da neima sirotah i siromakah nebi ni sunce sjalo. — Bunar kopa uz potok. — I bunar se pregrabi. — Na tavanu kopa bunar. (Radi nespretno, ludo.) — Dublji bunar, hladnija voda. — Bunar kiti, udavala bi se. — Ciganski pogadjaj, a pošteno plaćaj. — Ciganski crn obraz, al' puna torba. — Čizme nosi, a sirutku prosi; ciganskog je roda. — Golo, oholo, po ciganski hodi; kani ga se. — Suknju nosi, a sirutku prosi. — Dali ciganinu vlast, pak objesio najprije svoga oca. — Diraj u ciganku, da te osramoti. — Ciganin kuje i u nedjelju, pak koje mu se dobro vidi. — Ciganče neplaši se varnice. — Nisu svi Cigani crni. — Kako je, Ciganine? Dobro, brate! (odgovori) a kad ga pitaš: Kako je, majstore? (odgovara:) Dobro, hvala Bogu, gospodaru! — Zabunio se kao Ciganin u luku. (Pripovieda se, kako je njeki Ciganin ušo u tudj vrt, i počeo čupati luk na leji, i trpati u svoju šaru torbetinu. Na to dodje gazda od vrta, i poviče na Ciganina: Šta to radiš? Ciganin odgovori: Evo, brate, držim se za luk. A koj' te belaj doneo u moj luk? upita gazda. Vjetar me je uneo u nutra, pak se bojim, da me neodnese dalje, te se držim za luk, odvrati Ciganin. Nek' bi bilo i to, reče mu gazda, ali šta će ti luk u torbi? Ciganin se izgovori: Neznam, bora mi, od strah što radim, zabunio sam se!) — Moli kao Ciganka. — Od Ciganke bi taj izprosio mlieka. — Cigani te ukrali, tupi kuljo! — Car daleko, nebo visoko, a zemlja tvrda (od nikuda pomoći.) — Carska se neporieče. — Da je k caru, kao od cara, puna šaka brade. — Ni caru harača, ni popu kolača (nije dužan.) — Onda je to bilo, kad je car još kapral bio. (To je bilo jako davno.) — Cicvara, popara, kašica, mandara (šta ti volja.) — Kakva mi je

čast brez cievare. — Ciepaj dlake, kad neimaš drugog posla. — Nemoj ciepidlačiti. — Doći će svakomu crni petak. — Uvalio mi je crn kolač u torbu. — Crna mu (joj) godina. — Odpravio ga je u crno groždje (učinio nesrećnim). — Crn mu obraz pred braćom (osramotio se.) — I crne krave daju bielo mlieko. — Crn kao gàk (mužak čavka·) — I crna koka nosi bielo jaje. — Zavuko se crv u rotku, a do njega bila repa. — Metnio mu je crva u glavu. — Što se komizgaš kao da si crvljiv. — Uz njega (nju) bi nas crvi raztočili (ništa nam nepomaže, nehasni.) — Ća, ću. Prazne rieči, ništa. Ćaćukaju, ćućkaju, a dan prolazi. Čast u zajam, kad je došlo o koštac. — Zvao ga na čast, a posadio za peć. — Bijaše čast do koljena, kruha ni zalogaja. — Kakvi gost, onakva mu čast. — Čuje, al' nehaje; pak će se kajati, a neće moć izbajati. — Čujaše kurta (pas) gdje zveknu tiganj (kaže se muktadjiji, čankolizu i onomu, koji se zna primaći k' jelu, a kloni se posla.) — Čuje se i dobro po daleku, al zlo i po daljem. — Čuju se već i njegove (njezine) gusle. (Čuje se i o njemu, (o njoj) šta je i kakvi je, kako živi, i šta radi.) — Što čuo, nečuo; što vidio, nevidio. — Čuje, al nije osjetio. — Čili se konji plaše, a ne kljusad i rage. — Čote se nelupaju vrbovim klinom, nego drenovcem i gvozdenjakom. — O tu čotu mnogi je klin razlupan. — Čotave je glave (tvrdoglav je, ućudan, neuloman, neposlušan, neda je naučiti, neprima savjeta.) — Majstorija čote lupa. — Čuvaj snagu za mladosti, a ljetinu za zimninu. — Čuvaj se, čovječe, pak ćete i Bog čuvati. — Nismo zajedno guske čuvali (nismo vrstnjaci, jedne dobe, u jednom stanju.) — Koja se tikva nosi često na vodu, i razbije se. — Pietli česte — prozorje je. — Pietli češte zoru. — Često biva: težka muka, a hrdjava plaća. — Često selenje razsulo. — Čest zajam kubura. — Čije je june, onog i uže. — Čija pobjeda, onog i mejdan. — Čija mladost onog i starost. — Nek' se zna, čija je kuća mastna. — Čija nevjesta, onog i darovi. — Čija slava, onog i veselje. — Čija kuća, onaj je i gazda. — Čupa rotkvu iz korena (laže). — Čupat ćeš zubmi piriku (pasti ćeš u nuždu.) — Nezaboravljaju težaci ranoj ručkonoši, nego gološavoj čorbi, (čorbi, u kojoj neima mesa.) — Od jevtina mesa čorba za plot. — Nevalja biti svakomu loncu poklopac, ni svakoj čorbi zapražka. (Nevalja se pačati u svašto, i u ono, što nas se netiče.) — Nelomi se svaki dan čestnica (nije svaki dan božić.) — Dúg zao drúg; gdje stiza, ugriza. — Od zla dužnika koza brez mlieka. — I glavom je dužan. — Dužan je — Bogu dušu (drugomu nikomu ništa.) — Više ima duga, nego vlasih na glavi. — Drum kola vozi, zob blato gazi. — Širok mu drum, nek se kloni zla. — Širokim drumom hodi (razkošno živi.) — Drž' se utrvena druma; prodji se priekih stazah. — Daj ti meni masla i pšenična brašna, da vidiš znam li praviti mastnicu. (Bila je, tako se pripovieda, njeka snaša Marica, koja je korila svoju svekrvu: „Ti, mama, ništa neznaš praviti za ručak, do svoje kiselice i prikuvanice." Svekrva joj odgovori: „„Maro, nijedna paro! daj ti meni masla i pšenična brašna, pa da vidiš, znam li praviti mastnicu i ručak za paroka."" — Pusti lisicu medju kokoši,

da vidiš rusvaja (pokolja.) — Daj mu vlast u ruke, pak da vidiš, tko je i što je. — Daj, naj; puno za gotovo. — Stopút daj, a jedan pút nedaj; nikad nisi dao. — Pomisli, čovječe, na Boga i na dušu. — Reci po duši (pravo.) — Negubi duše. (Nečini griehote; negrieši.) — Jednu dušu imaš, (smisli, da ju možeš ogriešiti, izgubiti.) —

(Sliedit će dalje.)

Marko Kraljević i nevjera djevojačka.

(Nar. pjesma od Otoka brod. pukovnije.)

A. K.

Vino piju Turci janjičari,
S njima pije Kraljeviću Marko,
Služila ih preliepa djevojka,
Gologlava kano mužka glava,
Razpojasa kano i delija.
Svima im je čašu dodavala,
Nitko joj se za čašu nehvata,
Već hvataju za bielu ruku.
Al besjedi preliepa djevojka:
„Ako mogu svima sluga biti,
Nemogu vam vierna ljuba biti,
Već junaka Kraljevića Marka!“
Kad je čuo Kraljeviću Marko,
Što besjedi preliepa djevojka,
Malo čuo mnogo razumio;
Mašio se u džep u dolame,
Izvadio ključe od podruma
Pa ih dade preliepoj djevojci.
Davajuć joj vako besjedio:
„Evo tebi kluči od podruma,
Pa ti idi u doljne podrume,
I izvedi dva konjica vrana,
Sebi vrana a meni gavrana,
Da jašimo kroz zelenu goru,
Da jašimo, da se veselimo.“
Učinila preliepa djevojka
Učinila junaku po volji.
A kad bješe u sried gore crne
Besjedila preliepa djevojka:
„Nesmijem ti zapjevati Marko.
U gori je Majate hajduče,
Tri put me je u majke prosio,
Al me nije izprosit mogao,
Pa se bojim osvete hajdučke.“
Besjedi joj Kraljeviću Marko:
„Nebudali preliepa djevojko,
Već ti pjevaj sitno glasovito;
Dok je Marka neboj se hajdukah.“
Istom dieva sitno zapjevala,
Al eto ti Mijata hajduka,
On se uzè s Kraljevićem Markom.
A kad vidje da će poginuti,
Mašio se u svilne džepove,
Pa izvadi od zlata jabuku,
Bacio ju preliepoj djevojci,
A bacajuć ovak govorio:
„Pomozi mi pogubiti Marka,
Pa na dar ti zlaćena jabuka!“
Prevarì se, ujedè ju guja,
Pomogla je Mijatu hajduku,
Njem' pomogla a sebi odmogla,
Jer kad vidi Kraljeviću Marko,
Da će junak izgubiti glavu,
Da sbog čega nebi ni žalio,
Već sbog ljube. da bi je nebilo,
Podviknuo gromovitim glasom:
„Pomozi mi posestrimo vilo!“
Istom Marko riječ izustio,
Al eto ti posestrime vile,
Pa ubiše Mijata hajduka,
Njeg ubiše, djevojku pustiše.
Ali Marko ni njoj nij prostio,
Crne joj je oči izvadio,
Pustio ju u goru zelenu,
Da s' prebija od drva do drva,
Kano pčela od cvieta do cvieta,
Nek se kaje za nevjeru crnu! —

Led prviput u Indiji.

Naši štioci znaju, da se kod nas leda može i ljeti dobiti, ako i ne baš na otvorenom. U zimi najme, kad je led tako smrzao, da ga je moći na komade dobiti, nasieku ga ljudi silu božju i snesu u duboke dobro uredjene jame, štono ih ledanami zovemo, i tako ga čuvaju od topline; a kad im ljeti treba, onda ga liepo odonud malo po malo vade. Pa kako je dobar, kad nastupe žarkoviti dânci, te se njim kakvo pilo razhladi! Nu nedvojim da neznate, kako se rabi i za meso i druge stvari, da se uzčuvaju od skvarenja.

Kad je indi već nam ovdje u Evropi, gdje barem nevlada tolika vrućina, upravo dobro došao, kud i kamo mora da je dobro mi došao onim stanovnikom, što žive u žarkom podneblju, i koji si ga sa sjevera dopremaju, pa ga masno plaćaju, tek da se njim pomalo razgaljuju. — I zato nije tomu davno, da su ga počeli na veliko onamo dovažati, jer sve do nedavna mislili su ljudi, da je gotovo nemoguće odpremati led na tisuću miljah daljine, budući se tako lako i brzo na toplini otapa. A da`bi se on i u Indiju ili Braziliju ili u Afriku mogao poslati, gdje se višeputah ledom nakocana ladja mora i po mjesec dva danah po moru vrzlati — to ih opet nebi orazumio bio ni tovar orahah! Ali ipak Bog dadè, da se je i to izvesti moglo, i o tom ću vam sad da pripoviedam.

Njeki sjevero-amerikanski trgovac, videći kako se u nas obratnički plodovi pošto po to prodaju, stane razmišljavati, nebi li se i naši sjeverni plodovi, kao kruške i jabuke opet tamo tako dobro plaćali. Pa budući su ti ljudi veoma poduzetni, tako naumi i on, da nakrca brod jabukami, te onda što Bog da s njom u — Indiju.

Kad je bilo pred zimu, spremi liepo jabukah, pak da im vruć zrak, dok bude plovio po moru, puno nedodija i da ih koliko toliko svježe uzdrži, naklada u ladju nješto leda, te s njim obrovi jabukami napunjene košare, a to sve pospe piljevinom, koju je bio za to priredio. Piljevina čuvala je, da vrućina nije mogla baš lako prodirati, te tako su uzdržale se jabuke mrzle. I tako jabukami nakrcana ladja tisne i zbilja u more, te prispije za kratko vrieme sretno u Indiju.

I gle! u svojoj se trgovini nebijaše prevario; jer bogati ondješnji trgovci plaćahu mu jabuke koliko je on god zacienio bio, zato što su mrzle i dobro uzčuvane bile. Ali nuto! na svoje golemo čudo opazi Amerikanac, da medju piljevinom ima i nješta leda, te da se nije sasviem otopio, i kako je tako bio led izneo na suho, skleptaše se ljudi baš junački oko njega, i svaki je hotio jedan komad imati, pa makar ga kako skupo platio; jer da bi se leda moglo i u Indiji dobiti, toga nitko nije ni sanjati smio!

Amerikanac opazi, da je ledu bila liepa prodja, da je led skuplje prodavao, nego iste jabuke: zato naumi da s ledom promeće. Bez zatezanja nakupuje za uhvaćeni novac indičke robe i vrate se u sjevernu Ameriku natrag,

proda robu i udesi svoj brod tako, da ga je ovaj put samim ledom natovariti mogao. Napravi najme u njem dvostruke strane ili rebra (bokove), i izpuni je piljevinom; pa počem se voda bila jako zaledila, dade si leda nalupati u velikih komadih, te na veliko čudo svojih zemljakah, koji nisu mogli umom domašiti, što će on s tim ledom, naslaže brod pun kao oko, i nekazavši nikomu ništa, vrati se liepo u Indiju natrag.

Medju to naložio je bio njekomu drugomu Amerikancu, da napravi jednu veliku ledanu, te došavši onamo raztovari led, a što nije u ledanu moglo, to razproda sve na harmak i vrne se po drugiput u Ameriku natrag.

Da je on jedino s ledom zakopao pataricu, t. j. da se je njim obogatio, to nije moglo dugo ostati tajnom. Ostali Amerikanci, došav mu u trag, stanu i oni odpremati brodove s ledom u tople one krajeve. I tako od ta doba odpremaju se svake zime mnoge stotine brodovah iz sjeverne Amerike u one strane svieta, gdje se neledi i nemrzne, te otud se vraćaju s punom kesom kući.

Bit će tomu jedno dvadesetak godinicah kako je jedan takov brod i u Bataviju došao.

Batavija je glavni grad velikoga i liepoga, nego veoma vrućega otoka Jave, koji u sjevero-indičkom archypelu leži. Ako uzmete tlovid, naći ćete ga vrlo lasno pod šestim stupnjem južne širine.

Bákonje batavske kupovale su rado led, i tek da je brodovodja bio tovar izkrcao, začuje i jedan od knezovah one zemlje za tu novu robu, te namisli, da i on nješta od te trgovine kupi, pa da kuša, je li to zbilja tako dobro i da li tako gali, kao što mu ljudi kazivahu. Budući je bio četiri konaka od Batavije daleko, a nije znao kako se robom mora pozorno postupati, ako se neće, da se pod rukom do kuće raztopi, pošalje on dvojicu od svoje služinčadi u grad, da mu donesu tog željnog leda.

To vam je još najpreči put, kojim u Javi može do žudjene stvari doći stanujući u nutrnjosti zemlje; jerbo na volovih ide se odveć sporo. Tamošnji ljudi su dobri pješaci, pa kad što kúpe, svežu i metnu svežanj na kakav prut ili trstac (trskovac), te zametnuvši ga lete s njim što ih noge nose, i tako mogu po deset miljah našega računa na dan prevaliti.

Došavši ona dvojica u Bataviju predadu list s novci kamo je trebalo. Po tom dobiju jedan velik, prilično omašan komad leda, te pljunuvši u dlane prihvate se posla, da ga prirede za nošenje. Uzmu najme njekolike oduge prúje, tako zvane španjoljske trstine, što tamo po japanskih šumah raste i za konopac služi, omotaju njima onaj komad leda, pa provuku kroz načinjenu petlju dugačku jednu motku, te se svaki zametne jednim krajem i onda poreni i poteci doma, kako se samo brže moglo po velikoj onoj žegi.

Dabome da se je Amerikanac ugursuz sve grohotom smijao, gledajući za onom dvojicom, kako s nepoznatim bremenom grebu, i znao je za cielo, da ga neće donieti kući; ali mari on za to, led mu je dobro plaćen, a crncem kako im već Bog dá.

Medjutim kasali su ova dvojica neumorno dalje, te su se znojili gotovo tako, kao i onaj komad leda, s kojega je voda pljuskom sve curila. Nu to njih nije ni najmanje mutilo i istom poslije njekoliko urah odahnuše malo, kad im je komad otopiv, se kroz onu oplètaču izpuzio, i na tle pao bio. Sad ga popritegnu bolje i stanu se čuditi, kako im njihovo breme s vremenom puno laglje a i manje postaje, pa da si po njihovu mišljenju — prste skoro oprže, kadgod ga se dotaknu. Pa sbilja i radja se mal ne takovo čustvo, kad se budi jako zdene, budi opet jako vruće stvari brzo dotaknemo. Ali šta će de! Što je led i kakve on vlastitosti ima, o tom niesu oni ništa znali; a ni njihov kralj, koji ih je bio po njega poslao. Svezavši dakle čvrsto onaj komad, dignu ga na ledja, te onda skokom opet dalje.

Ali žalibože to im ništa nepomože — jer da su baš kao konji trčali, težko bi ga bili za onu goru zanieli. Pa što je sunce bolje pripecalo, to je led još jače kopnio, tako da je s komada voda kao rieka tekla.

I po drugiput moradoše stati i vezati; ali oko desete ure komad se već bio tako smalio, da bi ga bio i jedan lasno na ledjih ponio. Da su se svoga gospodara bojali, to vam netrebam kazati; a k tomu se još pridružio i strah pred onim otajstvenim bremenom. Neuki bo ti ljudi mišljahu, da to nije čista rabota, što se kamen, kojega jednako pod očima držahu, svaki čas sve bolje raztapa i manji biva.

U bližnjem selu moradoše naposljedku stati, da odpočinu i nješta založe, jer su bili upravo s noguh spali, kako su jako trčali. Komad pako leda postave njekamo u kut, i pokle sve domarom izpripovjedaše, sakupe se mnoge znalice oko „zdenoga kamena,“ koga su bojazljivo razmatrali, te ga se samo kadkada prsti pozorno dodirnuli. Ali on se svejednako tanjio i manjio. Krećući se na put moradoše ga opet malo stegnuti, a kad su stigli u drugo jedno selo, bijaše tako malen i okrugao, da nije već ni u oplètači stajati mogao.

Jedan od nosilacah zamota ga sada u jednu rogožinu i zabaci na ledja; nu niti mu u rogožini nebijaše već mjesta — odsvuda je stao prokapljivati. Sirotu crnca spopane ježavica, oćutivši kako mu je voda okrenula niz ledja žamoriti.

Do podne nebijaše već ni zere od onoga velikoga komada, i ista se rogožina bješe već osušila od sunčane žege. Oba nosioca nastave svoj put dalje, nego puno laglje, ali jako pokunjeni; znadoše bo, što ih kod kuće čeka.

Treći dan istom prispiju kasno u veče u gradić, u kojem je njihov vladaoc živio. Čemu su se nadali, to su i dobili. Knez slušaše srdito njihovu nevjerojatnu pripoviedku o zdenom kamenu, kako se je najme sam od sebe sve bolje i bolje manjio, te napokon u vodu razplinuo. Saslušavši ih dade obima kukavcima, koje je za laže i varalice držao, najprije nemilice izšarati ledja, pa onda ih zatvori o riži i vodi na nedjelju danah, da tamo o učinjenoj opačini mogu bolje premišljavati.

Kasnije tek, došavši jednoč sam glavom u Bataviju, upoznà se s tom

čudnovatom robom, te vidi, da je onda svojim ljudem golemu nepravdu učinio; nu bijaše već kasno, oni su svoje primili, te ako baš i niesu za to, a ono su barem za što drugo bili zaslužili.

Pa budući se ti nosioci nikada niesu s ledom upoznali, to misle sve do danas, da je onda sam nečastivi u nje zajedao, te im skuhao onu poparu, za koju su njihova ledja morala kiriju platiti.

Tadija Kosciuszko.

Ž. O.

Zlobna guja nenavisti uzpela se je i do najvišeg i najsvetijeg, što čovječanstvo štuje a povjestnica slavi, te je to svojim kletim otrovom natopila i okužila. Izmedju tisuće svjedokah navodim samo Demosthena i Scipiu, Seneku i Sokrata, Vashingtona i Bolivara. Jedino Kosciuskova neokaljana i neoskvrnuta kriepost svladala je tu pakostnicu i strla je klevetanju otrovni žalac. „Mora da ga čovjek i mrzi i — obožava,“ tako govorahu o njem njegovi neprijatelji. — „Kad bi mu i dao odrubiti glavu, morao bi mu podići častan spomenik,“ odgovorio je car ruski, kad mu svjetovaše, da bi bolje bilo zarobljenog vodju kao buntovnika obtužiti i odsuditi, nego li ga na slobodu puštati.

Kosciuszko rodjen g. 1746. dobio je svoj vojnički uzgoj u Francezkoj. Kad je buknuo rat sjevernih Amerikanacah proti samosilju kraljevine, bijaše on poljski satnik. Veliki njegov duh nemogaše mirovati. On zamoli i dobije dopust, pa pohiti u Boston i stavi se u boj za prava čovječanstva pod zapovjedničtvom Vashingtona. Mladi Poljak postà pobočnikom glavnog vodje, i borio se je u svih bitkah kao razjaren lav. Njegova hrabrost, njegova smionost, njegova vještina i vrla značajnost pribave mu priateljstvo Vashingtonovo i Lafayette-vo. Franklin upoznavši ga, najviše se je s njim družio. Svi generali i državnici sjevero-amerikanski štovali i uvažavali su ga. — Kosciuszko i Lafayette bili su jedini Europejci, kojima je skupština izrekla zahvalnost oslobodjenog naroda, i koje je ona odlikovala redom Cincinata.

Po svršenom narodnom oslobodjenju u novoj zemlji vrati se Kosciuszko opet u svoju otačbinu, i stavi se do skora na čelo onih ljudih, koji nastojahu raztrganu i ugnjetenu domovinu osloboditi i spasiti od konačne propasti. Kod ustrojenja narodne poljske vojske godine 1789. povjeri mu sabori zapovjedničtvo nad jednom brigadom. On se izjavi za slobodouman ustav smiono se odvaži za poduzeće velikog rata proti mnogo većoj sili susjednih neprijateljah, koji nastojahu, da se što prije obavi posljedna dioba kraljevine Poljske. Ratovi godine 1791. i 1792. ovjenčaše ga neumrlom slavom. Sa 4000 momakah poljske narodne vojske održa dvadeset urah navalu jedne čete od 16.000 starih i sve izvježbanih ruskih vojnikah kod Dubienke, i sretno se

*

s preostavšom polovinom povuče ka glavnoj vojsci. Tim pokazà svoj veliki vojnički genij.

Kosciuszka htješe sada da učinu vrhovnim zapovjednikom. Slabi i nemoćni kralj Stanislav izgubi pako svu smionost i odvažnost za dalje opiranje mnogo pretežnijoj sili neprijateljah, te se u nevolji i očajanju svôm izruči volji carice Katharine. Plemeniti Kosciuszko, nemogavši da podnosí toli užasni prikor otačbine svoje, položi sve svoje službe i dostojanstva, i nastani se u okolici Lipskoj. To je bilo godine 1792. Prevrat u Francezkoj slavljaše tada upravo svoje slavlje nad saveznom Europom, konvent proglasi Kosciuszka počastnim francezkim gradjaninom, i pozove narod, da ga štuje, kao svoga najplemenitijeg i najvećeg gosta. Nu Kosciuszko zahvali se na svem odlikova nju, budući nepristupan bijaše svakomu drugomu čustvu, izim boli i žalosti za svoj poniženi narod.

Kašnje skupi se njekoliko ljudih iz najplemenitijih porodicah oko Kosciuszka, i iz njihovih dogovorah o oslobodjenju Poljske proizteče ona osnova, po kojoj se pomoćju narodnog prevrata imao izagnati neprijatelj iz otačbine, i preduzeti odsudan boj za slobodu i neodvisnost. Priprave od saveznikah činjahu se u največoj tišini vjerno sačuvane tajne.

Poljska bijaše u to doba samo po imenu. Kad napokon petrogradski jedan ukaz zapovjedi, da se poljski vojnici medju ruske podiele i u središte ogromne Rusije odvedu, tad buknù, i listom ustadè razjareni i ogorčeni narod i prije ustanovljena vremena. Sve, malo i veliko, mlado i staro lati se ubojnog oružja, a Kosciuszko bjè postavljen vrhovnim zapovjednikom. Za kratko vrieme bila je protjerana ruska posada iz Krakova, Varšave i mnogih drugih poljskih gradovah, i povuče se u tvrdje natrag.

Kosciuszko pozove cio narod; predoči mu svu smionost, odvažnost i veličinu preduzeća, razloži mu svetim nadanućem, da je taj boj za njeg sveti boj, u kojem svaki i nesetni Poljak žrtvovati ima blago i život otačbini dragovoljno, ako žele, da kao slavodobitnici izadju iz krvavog i svetog toga boja.

Poziv je munjevito djelovao. Malodušni pobjegoše; plemeniti i častoljubivi prihvatiše se mača, poljodielci kosah. Sva Poljska stajaše u malo danah na noguh i protjera većom stranom i prusku posadu. U svih pokrajinah, koje je Rusija od kraljevine poljske preokupila bila podižè se buntovni stieg. Na svih stranah skupljahu se vojne i dobrovoljačke čete pod upravom hrabrih i vrlih vodjah, koji sjedinjenje neprijateljskih četah priprečivahu, džebanu i prtljagu hvatahu i njihovu pratnju ubijahu. Ali sporazumno i zajedničko djelovanje svih silah nebijaše moguće da Kosciuszko udesi u tako kratko vrieme. Pruske, i ruske vojne čete prodrieše i udariše sa svih stranah. Kosciuszko skupi u njekoliko tjedanah vojsku od 20.000 starih uvježbanih vitezovah i 50.000 narodne vojske. Timi četami morao je djelovati proti četiri neprijateljske vojske, koje su sastojale iz 170.000 sve uvježbanih i izabranih vojnikah, i 600 topovah. Njegova najveća moć bila je pouzdanje u Boga i sama sebe, njegovo najjače oružje njegovo junačtvo, ljubav sugradjanah i odanost

njegovih vojnikah. Najstariji generali, s kojimi je prije Kosciuszko služio podvrgoše se njegovim zapoviedim; siedi i bjeloglavi zakonodavci sabraše se oko njega; mladi sinovi knezovah i velikašah pridružiše se pojedinim četam. Isti sinovac kraljev, prije njegov general, osta pobožnikom o njegovoj strani. Još nijedan narod nepokazà veće odanosti i požrtvovanja za slobodu i neodvisnost svoju, kao što sada Poljaci.

Kosciuszko nebijaše samo vrhovni vodja i zapovjednik vojske, nego on upravljaše ujedno i sve struke izvanjskih i nutrnjih poslovah, svagdje red tvoreć, troškove umanjujuć, rasipnost i izdajstvo zapriečujuć i neumorno nova pomoćna sredstva pribavljajuć, gdje bi stara pomanjkala.

U boju Cezar spajaše s kriepošću gradjanskom pravdoljublje Aristida, značajnu vrlinu Vashingtona i državničku okretnost Sully-a. Mnoga mu noć prohuja, da od velike brige za rod i dom ni oka nezatvorì; njegova postojanost i ustrpljivost bijaše izvanredna. Iz državnog vieća hrlio je na bojište, s govornice u ratno vieće, iz pisarne u prokope. Sad je stvarao vojničku osnovu, sad opet zakon za dobro naroda i države. Skršio je robstvo, preustrojio sustav sudbeni, postavio narodno vieće i proizveo raznovrstne popravke i promjene, da samo usreći svoju otačbinu i nepazeć na gruhanje topovah, koje se je orilo po cieloj Poljskoj. Mnogo veći Cincinatus, nego li onaj starog vieka, bijaše ujedno gradjanin i zakonodavac, državnik i vodja, vladar i vojnik, podložnik i diktator. Tadija Kosciuszko štovao je slabog Stanislava i čuvao njegove dvorjanike. Isti neprijatelji diviše se i uvažavaše njegovu vrlinu. Kralj pruski očito priznà, da je nepobjediv; a o plemenitosti i veličini duha njegova neimadè ni sam kralj pojma, buduć mu je činio sjajne i veleliepne ponude.

Rat je biesno po svoj nesretnoj Poljskoj. No nepomožè ništa, što je vrhovni zapoviednik poljski bitku za bitkom dobivao. Sve bo se je više i više vojnih četah na zapovjed Katharine carice iz njezinog prostranog carstva nagomilavalo na medji kraljevine Poljske. Prusi k tome navale sa zapada, a Austrijanci okolnostmi prinukani s juga; pa tako silnim neprijateljem nemogoše bre da odole sile naroda poljskog. Kosciuszko, prisiljen da se na sve strane brani, moradè svoju vojsku razkomadati, a te pojedine čete bješe redomice pobiedjene i svladane. Kad su Poljaci pod zapovjedničtvom Sierakovskog u rujnu godine 1794. u dvodnevnom boju kod Brzeca u Litvi poraženi bili po mnogo pretežnijih Rusih, stupao je Suvarov sa svom silom u središte nesretne kraljevine — sve pred sobom lomeć, kršeć, rušeć i paleć, što bi mu smetalo. Kosciuszko je najvećim naporom oko Varšave sakupio 21.000 momakah ponajviše narodne vojske. Hrabro i junački stupao je proti Rusom i neračunajuć na mnogo veći broj neprijateljah, koji su se tim još većma hrabrili, što su bili već silne bitke zadobili i lovorom se ovjenčali. Dvanajest miljah od Varšave kod gradića Maczievice sastaše se obie vojske i udariše se silovito baš 10. listopada. Rusah je bilo 80.000, a Poljakah samo 20.000. Trikrat jurišaše Rusi prama središtu poljskom, pa trikrat bješe redovi ruski od kartačah razriedjeni i

trikrat njihove čete susbijene poljskimi bajonetami. Poljaci stajahu kao klisurine, pred njimi se gomilahu tjelesa padših Rusah. Sad pozove Suvarov rezervu, te sam povede juriš četvrti puta podvostručenimi silami. Sila jurišajućih bila je tako žestoka, da su redovi Poljakah probijeni, i natrag bačeni bili. Užasan se sad zametnu boj: čojvek na čovjeka, ili još bolje četvorica na jednoga.

Uzalud su bila sva čudesa hrabrosti i junačtva, uzalud je palo 10.000 sve po izbor Rusah; poljske čete bješe ipak raspršene, veća strana generalah i častnikah ležahu mrtvi ili težko ranjeni na bojištu, samo Kosciuszko sjedeć na konju borio se još u najžežćem boju, obodravajuć svoje junake vlastitim primjerom i gromkim je glasom podtičuć i hrabreć. Iz pet ranah tecijaše već krvca divnog ovog zatočnika slobode, a još sjevaše mu u desnici krvavi mač. Tad ga najednoč kobno zrno zgodì u junačka prsah, — tmina mu se navuče na oči, te bolnim uzdahnom sruši se onesviešten s konja. Rusi ga izvuku izpod hrpe tjelesah i odpreme kao svoga zarobljenika.

Poljska propadè. Suvarov jurišem zauzme Pragu i okalja slavu svoju nečovječnom surovošću nad svladanimi nesretnici. Varšava se preda 9. studena. Prusi stupahu velikom Poljskom naprvo; Austrijska vojska doprè do Lublina; ostalo zauzeše Rusi. Treća dioba kraljevine Poljske nastà. Clio se u crno zavì, samostalnost poljskog naroda sbrisà| se. Postupak s uhvaćenim vitezom i s njegovimi drugovi bijaše sasvim prema carici Katharini. Opojena svojom pobjedom, dade ih sve utamničiti, i biedni ti sužnji ugledaše svietlo sunca istom po caričinoj smrti. Car Pavao I. otvori tamnice. Zovnuv Kosciuszka preda se, predadè mu njegov mač; ali junačina odgovori: „Care, netrebam mača, kad neimam domovine!“ i nikad više nije oružja nosio. Car Pavao svladan tolikim njegovim velikodušjem, pokloni mnoge zemlje Kosciuszku, koji je sve svoje dobro položio na žrtvenik premile domovine; ali i na otom se zahvali Cincinatus rekavši: „Imam care dosta, gdje ću repu sijat, a više netrebam.“

Praćen svojim viernim prijateljem Niemčevićem ojde Kosciuszko u Francezku, a zatim u Englezku. Ovdje ga zatečè poslanstvo sjevero-amerikanske skupštine, koje ga pozvà, da kao gost u Ameriku dodje. Primiv poziv odputovà on tamo i bje kraljevskimi počastmi odlikovan. Svi razredi pučanstva i svi sborovi nadtjecahu se što sjajnijimi dokazi svoga štovanja. Skupština odredi godišnju podporu i ponudi mu ju tako uljudno i nježno, da se je Kosciuszko nemogaše odreći. Zemljaci njegovi poslaše mu mač Sobieskov; nu on ga se nehtjedè ni da takne. Vitez slobode htjede samo da se bori za slobodu svoje domovine.

Kad je Napoleon I. u ratovih od godine 1807. Poljake učiniti hotio sliepim orudjem proti Rusiji, obećavajuć im uzpostavljenje njihove kraljevine i ustava, svjetovao je Kosciuszko svoje zemljake, da se nedadu zasliepiti varljivimi i lažljivimi riečmi. Nu opomene njegove neuspješe. Poljaci ustaše pod Dubrovskim i odaslaše odbor, da Kosciuszku vrhovno zapovjedničtvo ponudi;

al on im odgovori, da neće tudje laži potvrdjivati balčakom svoga mača, i zahvali se na ponudi. Napoleon se je grozio Kosciuszku, koji se je medjutim u Europu povratio, te se je čas u Švajcarskoj čas u Parizu zadržavao, da će ga silom u Poljsku odpremiti; — nu on je prezirao njegove pretnje, i nedade se svladati varavim i lažljivim obećanjem, koja samo na to smjeraše, da on Napoleonovim orudjem postane. I Napoleon se je sbilja na toliko zaboravio, da je pod imenom Kosciuszkovim u Moniteur-u tiskati dao poziv na Poljake. Neustrašivi medjutim junačina izjavi očito u novinah, da je taj poziv podmješten. Po padnuću Napoleona umoli on Aleksandra, cara svih Rusah, da Poljskoj bar njeka prava povrati; pa u istinu njemu se ima ponajviše zahvaliti, što je Aleksander njeke olakšice Poljakom podielio i od konačne ih propasti spasio. Posljednje godine burnog života svoga sprovedè Kosciuszko u najvećoj tišini, u družtvu njekoliko prijateljah, u Solothurnu u Švajcarskoj. gdje se 15. list. godine 1817. u vječnost prestavì. Slobodna Amerika, čuvši za smrt Kosciuszkovu, obukla se je u crno, i podigla mu je na Hudsonu nedaleko Nev-Yorka prost al častan spomenik, na kojem se sliedeće čita: „Kosciuszku vitezu dvajuh svietah.“ Pa bil mogao ikoji putnik, to slavno ime na tom mjestu izgovoriti bez štovanja? Ta ovdje se je Kosciuszko slavno borio, ovdje je stajao kao slavodobitnik uz Vashingtona i Lafayette-a, ovdje su viedjèli oni roditi se sunce blage slobode nad novim svietom, isto sunce, koje kašnje umirajuće oko plemenitog Kosciuszka ugasnuti vidjè nad nesretnom otačbinom svojom.

Vàs naobraženi sviet štuje i spominje i dan danas toga muža, koji se toli slavno borijaše za čovječanska prava u obadva svieta. O njemu stoje rieči, što ih piesnik reče:

„Carstvah i gradovah gdje su trazi?
Zub vremena sve ih sve porazi . . . .
Al njegovo slavno ime sjaje,
Ko danica jasna što viek traje.“ —

Govor Demoniku.

Po Isukratu.

(Dalje.)

Misli na neumrlost plemenitošću i uzvišenošću svoje duše, a na umrlost umjerenim uživanjem svoga imutka.

Scieni, da je naobraženost u toliko veće dobro nego li nenaobraženost, u koliko se svi ljudi ostalimi zločestimi čini okorišćuju, a ovo jedino takodjer štetu donosi onim, u kojih se nalazi; često su platili činom, što su riečmi druge vriedjali.

O onih ljudih, koje bi si hotio učiniti prijatelji, kaži što dobra pred

onim, koji će im to objaviti, jer početak prijateljstva je pohvala, a neprijateljstva pokuda.

Kad što odlučuješ, uzimaj si primjere iz prošlosti za budućnost, jer se neizvjestno i nejasno najbrže razlučuje po onom, što je bjelodano. Odlučuj polagano a izvršuj brzo odluku. Misli, da neima ništa boljega na svietu, nego li sretni uspjeh od božanstva, a od nas dobar savjet.

Sbori o onom, što bi se ustručavao prostodušno izjaviti, a ipak bi želio gdjekojemu izmedj svojih prijateljah priobćiti, kano o stranom kojem predmetu; jer ćeš tako doznati njihovo mnienje, a sam sebe nećeš odati.

Kad bi se hotio s kim svjetovati o svojem, a ti ga najprije motri kako je on svojim upravljao; jer onaj čovjek, koji je zlo rasudio svoje, neće nikad valjano svjetovati o tudjem.

Najvećma bi te potaklo na razmišljavanje i posavjetovanje, ako bi se osvrtao na nesreće, koje čovjeka uslied narasudnosti snadju; kao što gojimo najveću brigu za svoje zdravlje, kad se iza bolesti sjetimo na svoje boli.

Nasljeduj i shvati kraljeve u njihovu značaju i životu, jer će se onda činiti, da se s njimi slažeš i da za nje revnuješ; tako će ti se slučiti, da održiš u svietini bolji glas i ugled i da si učvrstiš njihovu blagonaklonost.

Pokori se zakonom, koje su kraljevi postavili, a misli da je njihov običaj najveći i najjači zakon; jer kao što se u demokraciji moraš klanjati i laskati narodu vladajućemu, tako trieba počitovati kralja, koji u monarhiji državom upravlja.

Na kormilo vlade postavljen, nemoj si uzeti nevaljala čovjeka za upravljanje; jer što bi onaj prekršio, to bi sviet tebi krivicu nametnuo.

Neodstupi iz državne službe bogatitiji već častniji; jer priznanje i pohvala naroda vriedi više, nego li mnogo blago.

Nevaljalu koju stvar niti podupiri niti brani; jer će sviet misliti, da i sam tako što činiš, u čem bi podupirao druge.

Udesi sebe, da si od većega upliva i veće prednosti od drugih, a uzdrži ravnopravnost, neka se čini, da revnuješ i da težiš za pravednošću ne iz slabosti već iz pravičnosti.

Voli siromaštvo nuz pravednost nego li bogastvo nuz nepravednost, jer pravednost je u toliko bolja od bogastva, u koliko ovo koristi čovjeku samo dok je za životu, a ona pripravlja mu slavu i poslie smrti. K tome i zločesti ljudi znaju se do bogastva dokopati, a do pravednosti nije moguće nevaljalu čovjeku dospjeti.

Nezavidi nikomu od onih, koji se nepravdom okoriste, već cieni one, koji su s pravednosti štetovali i stradali; pravedni bo nadkriljuju nepravedne ako ničim drugim, a ono valjanom nadom.

Brini se za sve, što je za život, a ponajviše si vježbaj duh; jer je nješto prevelikog u nječem vrlo malom: valjan razum u tielu čovječem.

Nastoj, da budeš tielom pripravan na napor, a duhom na mudrost, da

bi mogao s onim ovršiti, što si odlučio, a s ovom da bi znao predvidjeti, što ti je koristno.

Promisli najprije razumom sve, što namjeravaš reći; jer u mnogih jezik trči pred razmišljenjem. Govori samo u dvie sgode: ili o onom, što jamačno znaš, ili o onom, što ti je potrebno kazati. U ta dva slučaja samo je bolje govoriti, nego li šutiti; u ostalih slučajevih je bolje mučati nego li govoriti.

Scieni, da nije ništa u čovječem životu stalno i postojano; tako bo nećeš biti niti preveseo u sreći niti preturoban u nesreći.

Veseli se dobru, koje ti se sluči, a tuguj umjereno u zlu, koje te snadje; nepokaži pako drugomu svietu ni jedno ni drugo, jer je nespretno svoj imutak u kući skrivati, a svoju misao na vidjelo iznašati.

Pazi se više ukora nego li pogibelji; jer mora da je strašan konac života zločestu čovjeku, a poštenu bezčastnost u životu. Nastoj najviše oko toga, da u sigurnosti i bezbjednosti živiš; ako bi ti se pako dogodilo, da se pogibelji izvrgavaš, to traži svoj spas kao u boju liepom slavom, ali ne gadnim i crnim glasom; jer nam je svim usuda smrt dosudila, a častno umrieti podielila je kao osobitu prednost valjanim ljudem.

(Konac će sliediti.)

Njekoje Ezopove basne.

Iz grčkog izvornika.

Orao, čavka i ovčar. Orao sletiv s njeke visoke stiene ugrabi jagnje. To vidi pako čavka i hotjaše iz same revnosti ugledati se u orla. Spusti se dakle velikim kvakanjem na ovna, nu on nju odnese. Kad su joj se pandje u njegovu vunu zaplele, uze se lepetati, al nije mogla uzletiti, dok nije pritrkao ovčar, koji opaziv, što se je s čavkom sbilo, nju uhvati. Prelomiv joj brza krila odnese čavku, kad je večer nastala, svojoj djeci. Kad su ga djeca pitala, kakva da je to ptica, reče: kao što ja dobro znam, to vam je čavka, a kao što ona sama hoće, to vam je orao.

Nauk: Kad se natječeš s premožnimi, to te uz to, da ništa neovršiš, još i u nesrieći izmjehavaju.

Mačak i miševi. U njekoj kući bijaše mnogo miševah. Donjušiv to mačak dodje tamo, pa uze jednoga po jednogoga loviti i žderati. Miševi pako neprestano lovljeni uzmu se u jame skrivati, kad njegov glas začuju, a mačak nemogav više do njih, dosjeti se, da mu valja miševe kojom lukavštinom izvabiti. S toga se popne na njeki klin, pa se odtud viseći pričini mrtvim. Od miševah pako jedan izviriv, kad ga ugleda, reče: More, macane, ma ti i torbom postao, ipak nećemo blizu tebe.

Nauk. Pametni ljudi, kad su izkusili nesreću na kom drugom čovjeku, neće se dati nikad prevariti pretvaranjem varalicah.

Lisica i lav. Lisica vidiv lava ulovljena i zaprta, stane blizu njega,

pa mu se uze gadno rugati. Lav joj pako reče: Ti mi se nerugaš, već nesreća, koja me je snašla.

Nauk: Mnogi ljudi, koji su bili u časti i na glasu, kad ih nesreća snadjè, bijahu pogrdjeni od prostih i zločestih ljudih.

Poljodielac i njegovi sinovi. Poljodielac njeki budući na koncu svoga života i hoteći, da mi sinovi budu vješti i vični poljodjelstvu, dozove ih pa im reče: Sinovi moji, ja ću u skoro s ovoga svieta otići, vi ćete pako naći svekoliko, što mi je u vinogradu zakriveno, ako uztražite. Oni dakle pomislivši, da je tamo njegdje blago zakopano, prekopaše svu zemlju u vinogradu iza očeve smrti, a blaga nenadjoše; vinograd pako dobro okopan urodi mnogostrukim plodom.

Nauk: Radnja i trud jest ljudem blago.

Tati i pietao. Došavši tati u njeku kuću, nenadjoše ništa do pietla, pa toga u torbu uzmav, odoše. Kad su ga htjeli zaklati, uze on moliti, da ga nebi pogubili, veleć, da je ljudem koristan, dočim ih budi noćju na posao. Tati mu rekoše: Baš sbog toga ćemo te radjè zaklati, jer nas nepuštaš krasti kad nje budiš.

Nauk: Što je dobru čovjeku blagodat, to je nevaljalu najveća zaprieka.

Bolestan gavran. Gavran bolujući reče svojoj majci gavranici „moli se Bogu, pa neplači.“ Ona će mu: kako će ti se diete Bog smilovati, kad već nema na svietu nikoga, komu nisi komad mesa ukrao.

Nauk: Koji imaju mnogo neprijateljah u svom životu, neće naći nikakva prijatelja u nuždi.

Zecevi i lisice. Njekad se zarate zecevi s orlovi, pa pozivahu lisice, da s njimi savez sklope; ove im pako rekoše: Mi bismo vam pomogle, da neznamo, tko ste i s kim ratujete.

Nauk: Koji se bore s jačimi, tim se uz to, da ništa nepostignu još i sviet ruga.

Lav, magarac i lisica. Lav, magarac i lisica sdruže, se, pa odu lov loviti. Kad su mnogo lova nalovili, naloži lav magarcu, da im razdieli. On načiniv na jednako tri diela, ponudi im, da si izberu. Na to lav razljućen proždere magarca. Zatim zapovjedi lisici dieliti. A ona nagomilav sve na jednu hrpu, ostavi sebi nješta malo. Na to će joj lav: Tko te nauči draguša moja tako dieliti? Ona mu reče: nesretni udes magarca.

Nauk: Iz nesreće svoga druga nauči se čovjek pameti.

Tri prijatelja.

[S poljskog. M. Kk.]

Živio je njekada na iztoku njeki Assad, bogat i ugledan muž, kojemu je dao vladar pod upravu njeka svoja liepa dobra. Imao je pako tri prijatelja, koje neobično ljubljaše. Bili su: Mustafa, Al-Rašid i Benhafi; al nije im bio jednako privržen, nego postupno.

Mustafu odlikovao je nada sve, ljubio ga živo, štovao i mal da ne obožavao; neprestano hotio ga je imati uza se; dielio se nije od njega skoro nikada; s njim samo bijaše veseo, a bez njega skoro uviek zlovoljan; u njem živio je sav; riečju: Mustafu ljubio je kano samoga sebe.

Drugi mu je srce zauzimao Al-Rašid. Ljubio ga je kao i Mustafu, samo ne tako vatreno. To se vidjelo odatle, što je Assad vazda, kolikogod bi se putah zametnula razpra izmedj Al-Rašida i Mustafe, redovito dosudjivao Mustafi.

Benhafi, najčedniji i na očigled najnezanimiviji, bijaše zadnji. Nije mu doduše mogao Assad svoje privrženosti uzkraćivati radi njegovih riedkih sposobnostih; al je Benhafi ipak morao uzmicat pred onom dvojicom, te je samo u prostih urah polazio prijatelja si, tješeći se jedino time, što nije ipak još izključen iz srca Assadova.

U krugu dakle ovijuh trijuh prijateljah proživio je Assad sretno oveću kitu godinah, uživajući se dohodakah iz dobarah kraljevih. Budući pako već duže vremena timi dobri upravljao, mislio je, da je kralj na nje već i zaboravio, pa da su ta dobra njegova. Al gle, baš u taj par pozvan bi iznenada u kraljev dvor, da podnese izvješće svoje uprave.

Kano da ga je snivajućega grom ošinuo, stojao je sav unebljušen Assad. Došav k sebi, uvidi tekar cielu grozovitost kraljeve naredbe. Priučan na sve lasti života, imao se je sada s mjesta dati na tako dalek, njemu nepoznat, a svakako otežak put; pak još u to ime, da podnese izviešće svoje uprave, i da položi račune dohodakah iz onih dobarah, koja već svojom imovinom nazivati počè.

Donosilac fermana, strog i neotesan janičar, nehtjedè niti časka počasiti, već je neprestano navaljivao na Assada, da pospješi svoje putovanje. Pak još bi sve dobro bilo, da ga samo nije mučilo osvjedočenje, da neposjeduje onolike riečitosti, kolike bi mu trebalo, da se na dvoru Sultana obrani. U toj nevolji dosjeti se ipak, da imade prijateljah, pa ta ga misao malko utješi.

Ljubeći najžešće Mustafu, pohiti najprije k njemu; izpripovjedi mu sve svoje jade, nadajući se, da će mu ovaj drugovati na daleku i otežku putu, i da će ga braniti kod kralja kako valja.

„Dragi Mustafa!“ reče njemu, „ti si onaj, kojega se upliv svagdje osjeća, kojega riečitost sve može; ti znadeš, da sam bio tvoj neprestani prijatelj; daj se sa mnom na put, i deder me brani na dvoru velikoga kralja, koji hoće, da ga obaviestim o upravi njegovih dobarah.“

Nadao se je Assad povoljnu odgovoru; al kako se prepadè, kad mu nevierni i nesramni Mustafa hladno odvrati: „Znadem dobro, Assade, da si ti u punoj mjeri stekao moje prijateljstvo, pak da si me cienio nad sve ine prijane svoje, dapače, da si me skoro već i obožavao; nu ako misliš, da ti moram radi toga biti zahvalan, ljuto se varaš. Nezahtievaj indi nipošto, da ti na toli tegotnom putu drugujem; hajde ti sam, ja ostajem ovdje, čekajući na tvog nasljednika, kojeg namjeravam istimice varakati, kakono sam i tebe.“

Ovo reče Mustafa, i obrati se licem od Assada.

Zajojka Assad i odè, proklinjući izdajicu i svoj udes.

Od Mustafe ostavljen, kud će, nego li pred Al-Rašida? Došav k njemu, opisè mu kratko, al tim čemernije uzrok svog posjeta, na što mu suznim očima vrati Al-Rašid:

„Dragi Assade! živo me se žacnù tvoj udes, i želio bih iz sveg srca da izpunim tvoje pravedne želje, al mi nepobjedive zapreke slobodu stežu. Medjutim da ti kakav takav dokaz izkrenog svog prijateljstva dadem, popratit ću te do granice ove zemlje, a tad izručit ću te providnosti božjoj.“

Suze zaustave govor Al-Rašida, i ponješto barma utješen ode Assad k Benhafiju; — a to mu bijaše zadnja slamka. Putem već ostavila ga je sva nada, jer mu je u svakdanjèm drugovanju izkazivao najmanje privrženosti. Nu Benhafi nije bio iste gore list, od koje pomenuta dvojica. Čim ga sasluša, obreče mu svoju pripomoć, veleći:

„Negubi nade, mili moj Assade; s tobom idem do priestolja kraljeva, i živom se pitam nadom, da ćeš pomoćju svog najvjernijeg prijatelja lasno podnieti izvješće svoje, i tako se opravdati pred licem kraljevim.“

Kako je Benhafi održao rieč, vidi se odatle, što se je u istinu s mjesta dao na put, te je prijatelja svoga pratio i preko granice, pa i kod istoga kralja tako vješto branio, da je on i na dalje u kraljevoj ostao milosti. —

Koja je misao te allegorije?

U Assadu naslikan je čovjek, imajući tri prijatelja: novac, obitelj i kriepost. Ovu trojicu neljubi on jednakom ljubavi, već kako vidjesmo.

U vrtlogu razkošja svjetskog i vremenitih dobarah zaboravlja on na svoje odredjenje, doklem iznenada nekucne nesmiljeni gost — smrt — na njegova vrata, zovući ga pred priestolje Svevišnjega na sud. U toj golemoj zabuni traži pomoći u svojh prijateljah.

Novac, taj prvi njegov ljubimac, sasvim ga ostavi; pak tek sada uvidi nebogi njegovu ništetnost; tek sada žali, što ga je obožavao i nada sve cienio — al je već prekasno.

Obitelj, njegov drugi prijan, ćutahnije sluša udes nesretnog Assada; al ga ipak prati samo do groba.

Jedina kriepost, taj prezreni prijatelj, ostaje mu vieкom vjerna, te mu pred priestoljem Svemožnoga izmoli milost i oproštenje!

Kriepost i tjelesna ljepota.

Njeka carevićka izvrstne ljepote dolazila bi često u razgovor s njekim mudracem. Mudrac je napinjao sve svoje sile, da razgovor bude od koje koristi za carevićku. Ona ga je sbiljem voljno slušala, te se je divila njegovu oštroumlju a veselila se njegovoj znanosti. Nuz to je svaki nauk, što ga je mudrac izustio, svojemu životu udesavala.

Jednom toj carevićki njekako nehotice predje preko jezika: „Liepe li

duše u grdnu tielu.“ Postojalo malo časa, pa ju zapita mudrac: „Sjajna carevićko! u kakvoj je posudi plemenito vino tvoga oca?“ — „U zemljenoj,“ vrati carevićka „Tà nije moguće! u takoj posudi spravlja svaki prosti gradjanin svoje vino. Valjalo bi carevo vino spraviti u zlatnu ili srebrnu posudu,“ rekne mudrac: „Pravo veliš“ carevićka će „to bi se i pristojalo i nek odsele bude tako.“

Vino se pokvari i izgubi svu snagu. — Iza njekoga vremena desi se carevićka opet s tim mudracem, pa mu reče: „Tà ti mi nisi dobro svjetovao; u onom se je sjajnom posudju vino moga oca pokvarilo.“ — „Kako ne“ — reče mudrac — „kriepost i znanost najbolje napreduje u tielu, koje nije baš sjajno i liepo.

Posao.

M. Kk.

Posao je jedna izmedju prvih dužnostih naših; on nam je bezuvjetnom potrebom. Posao je cilj našega života. Radina pčelica, skrbljivi mravak ciela narav naša i sám sustav drugovanja uče nas istinu ove izreke. Nitko na vasionom svietu nije oprošten posla: kralj na priestolju, seljak za plugom moraju poslovati, tako, da se često putah neznade, koga izmedju obojice teži tlači trud!

Poslom samo pruža nam se sgoda, da se odužimo Bogu, roditeljem i domovini.

Oj nadobudni mladići! koji tekar nastupljujete stazu života, široko je, polje pred vami još razastrto, — al vas i velike čekaju dužnosti. Kratkoća vaših danah i slabost silah nedadoše vam dosele ozbiljno se latiti posla, pak ste ipak ubilježeni u knjigu poslenjaču, već samim porodom. Mnogo je već ljudih za vas mladjahne brigovalo, a mnogo ih se brine još i danas. Od poroda vašega majka vas dvori, čisti i u pelene povija, čuva, brani, dràga i cjeliva; otac, taj brižljivi skrbnik, providja vas jelom, mekanim ležištem, toplim odielom i jakom obućom; seljak znojem svojim zemlju nataplju; obrtnici nežale truda niti muke; učenjaci traju dane i noći uz knjige, da vam pružaju duševne hrane, nauka; i još stotina drugih, koji se taru i bore za obstanak vaš. A vi, što ste dosele učinili, čime li ste dosele komu koristili?

Nu nelecajte se: pred vami stoji još ciel život otvoren; obilno možete, samo ako vas je volja, zadovoljiti toj plemenitoj zadaći; obilno, preobilno možete svoj dug namiriti. Posvetite se poslu, ogrlite objeručke posao; vršite radostno dužnosti, koje vam nalažu rodititelji i učitelji; čuvajte se lienosti, bježite dangubu. Ustaj svaki rano, uporabljaj svaki časak. Umoriš li se, a ti se odmaraj; nu ne gnjusnom lienosti, već pristojnom zabavom.

Jao si ga onomu učeniku, koji samo iz straha pred šibom knjigu traži; koj idući na posao, ide kano na muke! Jao si ga onomu, koj voli dragocjeno vrieme prodriemati, u kutu krekrštenih rukuh, il se trtajući simo tamo,

grdno dugočasiti, nego li pobirati med iz knjigah naučnicah! Nikad neće takav biti čovjekom na svom mjestu, nikad se neće odužiti Bogu, roditeljem ni domovini; slavna si glasa nikad takov steći neće!

Vi daklem mladići, koji se već pripravljate za rad, za djelo, živo mi obljubite posao! Naskoro će vas godine dobom i silom ojačati; a čim se to sbude, pomagajte one, koji vas, sad slabe i nejake, podpomagahu! Vraćajte bezodvlačno milo za drago onim, kojim ste dužni više, nego ste im igda kadri da naplatite; pružajte ruku pomoćnicu ostarjelim roditeljem, jer nje tu mislim; a narod svoj dajte savjetom svojim umno vodite napred!

Ovako ćete promaknuti obće dobro; a za sve to bit će vam nagradom: slava ovdje — mir u raju!! —

Slavonske narod. zagonetke.

Iz sbirk. Ad. Filipovića, Širokopoljskog.

1. Tielo drveno, zubi gvozdeni a srce prteno; što je to? — 2. Duži iver od klade. — 3. Golub guče na vrh kuće, plete gaće putovat će, golubica neće. — 4. Kad u bùk, neima ništa; kad iz búka, pun rep jabukah. — 5. Četiri brata poljem lete, jedan drugog stić nemože. — 6. Trči zec preko brda, nješto mu praska kó hrastova daska. — 7. U naše Anice devetore tkanice. — 8. Skoči srna preko trna, gdje se vrla tu umrla. — 9. Povij zlato, odvij zlato, zlato kó zlato. — 10. Na pó polja lončić vri, nit ga tko stiče nit potiče. — 11. U šumi raslo, med kobilami paslo, a med ženami igralo. — 12. Vukotići vuku, sjekotići sieku, sam baća prevraća. — 13. Gospoja u grad unidje, a rep joj nemože. — 14. Gljista podkopala plast. — 15. Jedno veli: smrkni Bože! drugo veli: svani Bože! treći veli: kako mi je tako mi je! — 16. Kad u nutra bez kore, kad na polje s korom. — 17. Visi visuljak, trči trčuljak, Boga moli trčuljak, da spane visuljak. — 18. Sav vol u pojatu unidje, a rogovi mu nemogu. — 19. Crno malo na putu mesa čeka. — 20. Na klinu visi, a zlo misli. — 21. Zašto nam osiedi prije kosa nego brada? — 22. Otac ima stó sinovah i u svakog sina kapa na glavi, a u njega neima? — 23. Koja je riba najbolja? — 24. Koja je riba najmanja? — 25. U šumi sječeno, preko polja vučeno, a na vodi tandrkalo. — 26. Pet braće pod krovom kisnu, a pet pod krovom nisu, pak ipak nekisnu. — 27. Tko vidi više: onaj, koji imade jedno oko, il onaj, koji ima dva? — 28. Što je u salati najbolje? — 29. Što je na desnoj ruci, kad iz Djakova u Brod putuješ? (ili iz Zagreba u Slavoniju). — 30. Koja je voda najskuplja? — 31. Biela koka izpod striehe gledi. — 32. Što pliva vodom a košticah neima? — 33. Djeca trče, a otac se nije još ni rodio. —

(Odgonetke sliede u budućem broju.)

Sitnice.

U Zagrebu. Sve naše novine, i privatne viesti iz Beča, javljaju nam, da će se skoro potvrditi pravila jugoslavenske akademije, pa da će ista i čim prije u život stupiti. Ta viest, za koju razloga imamo misliti, da će se sbiljam obistiniti, veoma je obradovala ovdašnje rodoljubno obćinstvo, jer je sbilja bilo već skrajne vrieme, da se ta narodna zadužbina svojoj svrsi privede. Velimo skrajne vrieme, jer u nas je u novije doba zavladalo takovo nehajstvo za promak književni i medju obćinstvom i medju književnici, da je to prava žalost i sramota. Uz tu ima na našem književnom polju takodjer i mnogih prepornih pitanjah, koja se dosadanjim našim razciepkanim djelovanjem nikako niesu mogla razpraviti, a kojih riešenje i razbistrenje ipak je neobhodno potrebno, ako želimo, da nam se narodna knjiga sbiljam razvija, a ne uviek da životari i bogataške samo mrvoljice pobire. Za prvo nam je opet trebalo njekog silnijeg budila, a za drugo usredotočenja raztrešenih naših vrstnijih književnih silah. Obojemu tomu izgledali smo lieka samo od skorog oživotvorenja jugoslavenske akademije; pa zato ju i jesmo tako željno izgledali. Pa da će ona tomu sbiljam lieka i donieti, o tom nesumnjamo, jer smo osvjedočeni, da će nam naši prvi duševni areopagite biti ljudi puni i znanja i volje i požrtvovanja za boljak naroda svoga.

Družtvo za jugoslavensku povjestnicu zaključilo je u glav. svojoj skupštini, držanoj 22. o. m. zamoliti što krepčije visoku dvorsku kancelariju, da bi se čim prije narodni muzeum uredio, jer je u stanju da je Bogu plakati, osobito pako knjižnica. K tom je izabran odbor pod predsjedničtvom presv. g. Mojsije Baltića, koji će, negledeć na popravke i uredbe, što će ih možebit vlada izvesti u narodnom domu, imati iztražiti načine i sredstva, kako da se što prije sagradi veleliepna palača, u koju bi se smjestio i muzeum i akademija i narodna knjižnica, počem za to na dulje vremena posve prikladan nije niti narodni dom, niti kasino, niti izložbena sgrada; a uz to nijedna ta sgrada nezadovoljava ni dostojanstvu našega naroda. — Taj odbor ima, da što prije svoje mnenje o tom sastavi i podnese glavnoj skupštini, koja će se ad hoc sazvati; a iz glavne će se onda skupštine obrazložen predlog i osnava podnieti budućemu saboru trojedne kraljevine. — Nesumnjamo, da će svaki, komu je do dike i slave svoga naroda, radostno pozdraviti ovaj naum historičkog našeg družtva, i da će ga u svoje vrieme podpomagati svimi svojimi silami! —

— Književnost. Matica ilirska zaključila je, da će i za ovu godinu podupirati izdavanje našega znanstvenoga časopisa „Književnika.“ Taj časopisa izlazit će dakle i ove godine u dosadanjem svom smjeru i vidu, te se prva knjiga već i pod tiskom nalazi.

— Matica srbska razpisala je sljedeće nagrade: a) 40 dukatah za sustavno napisano gospodarstveno djelo; b) 10 duk. za razpravu: Za što narod naš od pokreta moralno, materijalno i brojno u Austriji opada? Koji su to uzroci, i koja su sredstva, da se od propadanja sačuva? c) 15 duk. za razpravu: kakva je povjestnica našeg naroda u hrvatskoj krajini? d) 10 duk. za odgovor: Šta je tragično u obće, a tragičan moment na pose? Ima li i koji su predmeti u našoj povjestnici u tom pogledu za povjestnu tragediju udesni? e) 8 duk. za novelu iz srbskog družtvenog života. Rok za nagrade pod b, d. i e jest Gjurgjevo a za a i c je Petrovo. Zadnja četiri članka namienjena su „srbskomu ljetopisu.“

— Matica dalmatinska izdala je i za ovu godinu svoj „Narodni koledar,“ koji se kao i prva dva tečaja odlikuje jezgrovitim sadržajem i prema njemu veoma lakom cienom. Kako je u toj knjizi dično zastupano pjesničtvo pokazuje pjesma na čelu ovoga broja se nalazeća. Nemanje zanimivi su i članci u prostom slogom, a medju njimi osobito „Primorje i Primorci“ od popa M. Paulinovića i Putovanje u Rusiju preko Njemačke i baltičkog mora god. 1859.“ od grofa Ilije Dede Jankovića. Članci su zamjenice tiskanilatinicom i ćirilicom. Doista liep primjer bratinske sloge medju narodnjaci u Dalmaciji! — To je sloga činom, a ne samo riečju trubljena, kao drugdjė!

— I slovenska matica, najmladja medju svojima južnima sestrama, napreduje bujno, te je takodjer izdala koledar za ovu godinu, pun liepih i poučnih sastavakah. I glavnica njezina krasno napreduje, jer je već narasla do 8600 fr. a. v.; a neobstoji još ni godine danah. To je napredak, komu se zaista svaki rodoljub radovati može. U obće rekli bi smo, da su Slovenci prošle godine puno više učinili, nego li mi, jer kako Novice nabrajaju, to je slovenskih knjigah lane na sviet izašlo 74., a sumnjamo, da smo mi i Srbi i Hrvati toliko ih izdali! Nebi li se ove godine književnim radom malko bolje popaštili?

— Odbor za izdavanje dielah pokojnoga Vuka Karadžića, sastojeći iz presv. gospode Og. Utješenovića, Miklošića i dr. J. Subotića, izdao je svoj proglas na narod, da svaki po mogućnosti u tu svrhu štogod doprinese. Nadamo se, da se naši sunarodnjaci neće tomu pozivu oglušiti, te će se zahvalni pokazati uspomeni muža, koji nas je upoznao s najdragocjenijim blagom naroda našega, i koji nam je narod svojim radom proslavio i izvan slavenskoga svieta. Taj je odbor do sad na toliko uzpio, da se i tiskanja već poprimiti mogao. Radujuć se tomu, mislimo samo, da nebi suvišno bilo, kad bi se za pobiranje prinesakah

ustrojili i pododbori barem u Zagrebu, Novomsadu i Biogradu, da tako što više prilike bude, da se po mogućnosti odužiti mogu i manje imućni, i ljudi koji se inače neće da staraju, kuda i kako da šalju pomanje svoje prineske. Uz to bi još želјeli, da troškom naroda izdana djela Vukova nebi ni preskupa bila, da tako što više i u narod prodrieti, te uroditi uzmognu onim plodom, kojim bi i valjalo da urode! —

— Veleč. otac Kajo Agjić, exprovincijal kapistr. države, razposlao je poziv na sve samostane u trojednoj kraljevini bez razlike vjere, da bi mu se do uskrsa ove godine poslala od svakog samostana poviest i opis, te će on sastaviti i tiskom izdati monasteriographiu svih naših samostanah. Doista liepa pomisao i vriedna, da se od dotičnikah što usrdnije prihvati. Naši samostani i katolički i pravoslavni stekli su si neprocjenjivih zaslugah i za častni krst, i za knjigu i za umjetnosti i za kulturu u obće. Ako se svi ti momenti kad poviesti svakog pojedinog samostana od dotičnjakah dostojno uvažili budu; to ćemo tom knjigom dobiti prekrasan gradivnik za domaću našu poviest. Zato želimo što bolji uspjeh tomu podhvatu; naročito pako, da mu se nebi oglušili naši pravoslavni samostani. —

— U Biogradu počet će ovom godinom izlaziti novi belletristični, list „Vila.“ Ako i imamo časopisah skoro već previše, to nam se čini, da je ovaj list ipak bio priekom nuždom za Serbiju, koja je do sada bila bez takova glasila. — I matica u Novomsadu izdavat će poučno zabavan list; a „Danica“ da si priuštedi biljegovine, izlazit će odsele mjesto četiri triputa; ali sve po poldrug arak. Obćinstvo neće tom promjenom izgubiti ništa, nego će još za ciela dva arka dobiti više književnog gradivah. Ciena je toga u Novomsadu izlazećeg izvrstnog lista na godinu 5 for.

— Naš i dosada krasni „Glasonoša“ počeo je od nove godine izlaziti upravo veleliepno, kako do sada još ni jedan jugoslav, list neizlazaše. Ali žalibože jadikuje, da mu se do sada najavi samo 258 predplatnikah. To je sbiljam veliko nehajstvo, kad ni takovi podhvati neualaze odziva u nas. Takovo grdno nehajstvo neda se doista izpričati oskudnošću sadašnjega vremena. Vremena su istina oskudna, i čovjek jedva da doskočiti može potrebam sadanjega vremena. Nu odkuda da njemački list „Bazar“ samo u Zagrebu preko četiri stotine predplatnikah broji? A gdje su drugi njemački listovi? Zar smo mi indi samo onda oskudni, kad valja domaće podpomagati? Koji naš list može reći, da u Zagrebu toliko predplatnikah ima? Doista nijedan! Ej kukavštino i beznačajnosti ljudska, nestalo ti traga u hrvatskom domu!

— U Beču troškom naklade školskih knjigah tiska se i skoro će dogotovljen biti novi Pismovnik za IV. razred glavnih naših školah napisan urednikom ovoga lista. A izašla je i prva knjiga Hoffmanovih 150 ćudnorednih pripoviedakah, što ih takodjer ured. ovoga lista prevadja, a ovdašnji knjigar g. Hartman izdaje. Izdanje je krasno, i knjiga u izpitnom vezu stoji samo 50 nov.

— Družtvo sv. Mohora u Cielovcu izdat će pod naslovom „Cvetnik“ knjigu, koja će svojim sadržajem i uzornim slogom prikladna biti za domaće i školsko čitanje odrasle slovenske omladine. Da tu svrhu što prije polući, pozvalo je rečeno družtvo sve slov. pisce, da mu svaki do 15. ožujka 1865. pošalje po jedan po dva za to sgodna članka, a ono će za izvorne platiti od 16 str. male osmine dvadeset a za prevedene dvanajest forintih. Sadržaj te knjige bit će: za mladež sgodne svakovrstne pjesme, basne, bajke, pripoviedke, zanimive slike naravoslovne, zemljopisne i povjestne, životopisi, opisi raznih ljudskih dielah, razni ćudoredno — poučni članci itd. — To će reći praktički promicati narodnu prosvetu! — Mogli bi se borme i mi u to ugledati!

Razne viesti. Evo kako je pučko školarstvo koncem prošl. škol. godine stajalo u brodskoj i gradiškoj pukovniji. a) U brod. puk. bilo je školah ukupno 85. a učiteljskog osoblja 92. Od tih školah jedna je glavna, a ostale su dvo i trorazredne trivijalke; po jeziku pako bilo je: njemač-hrvatskih 21, hrvatskih 57 a srbskih 7. Sposobnjakah je bilo: dječakah 2069, djevoj. 1744, ukupno 3813; a polaznikah: dječ. 2075, (dakle za 4 više, nego li je sposobnjakah, koji su valjda sa strane,) djevoj 1556, ukupno 3631. Prema sposobnjakom sravnjeno, nije škole dakle polazilo, odbiv onu 4 samo 178 djevojčicah, a mužka je sva do jednog školu polazila. Ovdje nije u račun uzeta brodska gradska obćina. b) U gradiškoj pukovniji bilo je školah 93 a učiteljskog osoblja 98. Od tih školah jedna je glavna a ostale su trivijalke; po jeziku pako njem.-hrvatskih 12, hrvatskih 59, srbskih 22. Sposobnjakah je bilo dječ. 1983, djev. 1618, ukupno 3601; a polaznikah dječ. 1975, djev. 1443, ukupno 3418. Dakle škole nije polazilo samo 8 dječ. i 175 djev., ukupno 183 djece. K tome je opetovnice polazilo u br. puk njih 1536, a u grad. puk. njih 1160 opetovnjakah. — Mi nevjerujemo, da sjajnijih izkazah u ovom pogledu ima ikoja druga austrijska pokrajina. — Kako u drugih pukovnijah školarstvo stoji, vidjet ćemo drugiput.

Buduć smo s trećim brojem nakladu Bosiljka znatno povisili, a prvi i drugi broj po drugiput dotiskati dali, to možemo sad opet svimi do sad izašlimi brojevi svoje nove p. n. predplatnike poslužiti, čemu se i što usrdnije preporučujemo. — Ciena je listu za cielu godinu 2 for. a za pó godine 1 for. skupa s poštarinom. — V. broj izaći se 5. ožujka t. g.

Uredničtvo BOSILJKA. Opatovina br. 106.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 5. 5. ožujka 1865. Teč. I.

Božji stanak.

Od dor. Stjepana Iliaševića.

Bože, gdje je stanak tvoj? —
Tam gdje divnim cvietom cvate
Vječnih ružah perivoj,
Gdje se šeću zviezde zlate
I imadu stanak svoj!
Tamo meni tamo poj,
Tamo mi je stanak moj!

Je li još gdje stanak tvoj?
Al i ondje rad sam zato
Gdje miriše ljubice,
Da razvedrim obilato
Tužno lice zemljice;
I tamo mi tamo poj,
Tamo mi je stanak moj!

Ni l' još drugdje stanak tvoj?
Gdje mi sviću bieli dvori,
Gdje mi trepti križa znak,
Gdje ti moja ljubav sbori
I svôg sunca stere trak;
I tamo mi tamo poj,
Tamo mi je stanak moj!

Je l' još gdjegod stanak tvoj?
Gdje je srca sloga blaga
Vječnim vezom spojila,
I gdje su mi djeca draga
Vience slave savila;
I tamo mi tamo poj,
Tamo mi je stanak moj!

Gdje najdraži stanak tvoj?
Imaš srce usried grudi',
Gdje sam rado dan i noć;
Al ti ono čisto budi,
Pa ti iz njeg neću proć;
U srdašcu meni poj,
Najdraži je stanak moj! —

Abdalah.

Iztočna pripoviedka, ponašio M. Cugšvert.

Ahmeta Metemira držahu u cieloj Natoliji za najmudrijeg, pa i sbilja njegove su okolnosti bile takove, da mu se je moralo priznati, da je mudar. Uz svoju mudrost bio je i neizmierno bogat, premda je bio njekad jako siro-

mašan. Bilo mu je već do šestdeset godinah, no ipak se je živo spominjao još od svoje dvadesete godine; k tom je bio veoma izkusan, pa se je mnogo bavio i velikimi dostojanstvenici. Za svoje mladosti imao je i po gdjekoju strast, nu u svojoj sadanjoj dobi znao ih je držati na uzdi. Nije doduše čitao mnogih knjigah, al one koje je čitao, razumio je. Nije imao ni službe ili časti, koja bi ga vezala, ni neprijatelja, koji bi ga progonio; a neimaše ni žene, koja bi njim upravljala, ni ijednoga laskavca, komu bi se bio povjerio. Njegov stol obilovaše svačim, a njegova kuća nije bila prosta od zabavah. Držao je i saraj (serail), ako baš ne velik, no uviek prebogat za muža njegovih godinah.

Ali više nego slava, blago i saraj, bijaše mu njegov jedinac sin, imenom Abdalah. On je imao vrle sposobnosti, te nebijaše nevježom ni u umjetnosti ni u znanosti. — Dobar sinak dobre glave, a još boljeg srca. Takav sin obogatio bi i siromašna oca, a bogata uzvisio je nad kneza.

Abdalah rastô je i razvijao se kao preljetna ružica; njegovo tielo postajaše sve to snažnijim, no nisu driemale ni duševne mu sile i sposobnosti; pa tako taj mladić, liep i snažan dušom i tielom, doraste dvadesetu godinu dobe svoje. Prvi dan dvadeset i prve njegove godine zovne ga otac k sebi, te mu ovako prosbori:

„Sinko! ti si jedino moje diete i utjeha starosti moje. Tvoju majku, koja je umrla kod tvoga poroda, ljubljah više nego sve na svietu, a njezin gubitak učini mi tebe jošte dražim. Dokazah naći ćeš svakim danom života svoga. Za tobom uzdišem, za tobom čeznem kad te samo dva sata neimam oko sebe. Užasna je za mene samo i pomisao, da bi se s tobom za dugo, pače možda — za uviek rastati morao. Pa ipak mi baš sada takove misli mozak prepliću. Ti postaješ muževnim i treba da baciš kocku, koja će ti odlučiti udes tvoj. Nisam te za to odgojio, da živiš i dokončaš ovdje u ovom zabitnom mjestancu Natolije. Samoća dolikuje samo onomu, koji je vidio sviet, pa mu je i dosta koristio. Mladić koji se nestidi roda svoga, k tome je pako bogat i tjelesno i duševno kriepak, a vidio nije glavnog grada otačbine svoje — nije ništa vidio. Svoga sina imade ljubiti svaki dobar otac, ali domovini ga uztegnuti, to nesmije nijedan.

Ti znadeš, da imadem brata u Stambula. On je paša od tri konjska repa; mogućan i dobar, pa neima nijednoga čeda. Više putah me je već za te molio, da te posini, k njemu ću te dakle poslati. Što si vazda od mene slušao, opetujem ti još jednom.

Promatraj sve, što se promatrati dade. Ništa neka ti nebude tako visoko a ni tako duboko, da ti nebi nanj upravio svoga pogleda! Iz svačeg možeš se štogod naučiti, kad ti sja žarko sunašce na nebu, i kad vidiš crva plaziti pred sobom u prahu!

Nebudi u nezgodi žalostan, ni u sreći odviše veseo. Suza u nezgodi, a posmjeh u sreći skoro je odviše, jerbo jedno i drugo je nestalno.

Čuvaj se srditosti, jerbo ti naruži držanje, a još većma dušu. Ona je nagla a nikada dosljedna.

Budi pripravan na svaki prevrat svojih željah! Najavljen gost je vazda bolje podvoren, nego li nenadan. Češće se suzbije nadana, no riedko nenadana navala.

Ljubi sve ljude, ali pazi koga visoko cieniš; svi su tvoja braća. Tudja pogrieška neka nenaruži tvoje krieposti!

Divi se ili svačemu, ili ničemu. Nemoj prezirati slave, ona potiče kriepost. Neprezirì ni bogastva. Njim možeš pomoći ubožtvu, štititi nedužnost i smjehati se obiesti krvopije. — Uklanjaj se svakoj sjajnosti! Ona zasljepljuje samo maloumnog, razdražuje zavist, i naliči vatri, koja gori i gorenjem se sama potroši.

Beži laž više nego kugu. Ona nam se čini sgodna za prvi mah, ali škodi mjesece i godine!

Traži si prijatelja, pa kad ga nadješ, drži ga čvrsto; ali ipak godine neuzdaj se u njega. Riedko cvate aloja, al još redje stručak pravoga prijateljstva.

Budi vazda triezan, da ti pijanstvo neotme imovine, a jezik te na ruglo neiznese!

Nevjeruj onomu, koji te prijateljstvom preveć obasipa, a ti uzroka neznaš. Prevara se često zaodieva prijaznošću.

Čuvaj se drugoga (ženskoga) spola. Pazi šta ćeš izabrati, a kad si izabrao djevojku, izruči joj se sàv, samo si tajne svoje zadrži.

Drži se čvrsto vjere i zakona svojih pradjedovah. Nevjeruj onim, koji sve niječe, a bježi od onih, koji svojom mudrošću sve ruše, ništa pak negrade. Sumnja je duši otrov, i najbolji dokaz slabih načelah! —

Sinko! to su ti nauci i prošnje moje, gledaj da vazda polag njih živiš. Sjeti se svakim danom, tko ti ih je dao! Nemoj, da ovo sjeme mudrosti padne u neplodno zemljište, pa da se ova žar očinske ljubavi iztroši na nezahvalniku."

Ahmet je umuknuo, a sin ga poljubi u ruku, te mu reče: „Svaka sreća morala bi me ostaviti, kad bi te se ikad nevriednim učinio! Tvoje su rieči rieči mudrosti, a tvoje zapoviedi potrebne i lake."

„Lagano! lagano sinko!" primjeti starac. „Samo tvojemu neizkustvu može se takova naglost oprostiti. — S hiljadom neprijateljah možeš bojak biti i pobiediti; no samim sobom to ti je najteža i riedko kada sretna borba. — Vidi, evo na ovoj ploči stoje sve rieči nepisane, što ti ih sad proslovi: čitaj jih svako jutro i svako veče iz nova, možda ćeš redje pogriešiti."

Na to će Abdalah: „Hoću, oče, sve štogod želiš! Zapoviedaj samo, tvoj sin sluša."

„Ništa više, sinko, nego spremi se na put, pa sutra urani, jerbo karavana, s kojom ćeš ti, rano će ovamo prispjeti."

Sutra dan kad je počelo sunašce zlatom svojim kititi ravnine natolske,

nastavi svoj put dalje i karavana, koja onuda prolazaše, umnožena glavom Abdalahovom. Abdalah koracaše žalostnim srcem i tužnom dušom. To bijaše prvo njegovo putovanje, i srce ga je boljelo za očinskom kućom. Sjećao se je vazda naukah i naputka svoga oca, no na skorom se i kod njega kolo sreće preokrenù. —

Ponašanje mladićevo, njegov pravilan stas, puna kesa i očev ugled steče mu do skora počitanje cielo karavane. Abdalah videći se štovanim i cienjenim od tolike množine, počeo je sam o sebi drugčije i svakojako misliti. Čuo je više putah, kako ga nazivahu sinom mudroga Metemira, pa si je najposlje počeo uobražavati, da je i on nasljedio nješta od te mudrosti. No njegova bludnja netrajaše dugo. — Takova karavana u istoku nalići sniežnoj krugljici, koja se sa visoka brda spustila; čim dalje sve to većom gromadom biva. Svakim danom umnožavala se je i naša karavana novimi pridošljaci.

I čim dalje od Natolije, tim manje važnim bijaše pridošlim ime Ahmeta Metemira, pa tim im se i neznatnijim činjaše sin mu.

Abdalah počeo je opažavati, da ga novi pridošlice neštuju onako, kako ostali, no ipak bio je toliko dosljedan, te nije dao da se opazi njegovo nezadovoljstvo. Kad su bili još samo dva dana od Carigradskoga tiesna, pridruži im se i jedan derviš. To je bio čovjek neizmierno gizdav, koji je svakomu prigovarao, a sebe nad sve uzvišavao. Čim opazi štovanoga i hvaljenoga Abdalaha, zareče se, da će mu se osvetiti — i tako bude.

Kod prvoga ručka pripoviedaše Abdalah svomu susjedu o običajih malabarskih udovah, da se naime same spaljuju. Derviš bivši u bližini potvori Abdalaha, da je lažom, što nije nikad manje zaslužio, nego li upravo sada. Žár mu oblije lice, no on se ipak smiri, pa sasvim uljudno odgovori, da se nevara, buduć je čuo od svoga oca, koji bijaše više putah prisutan kod tih obredah.

„Pa tko je taj neprevarljivi otac, golobradiću?“

„Mudri Ahmet Metemir, starina.“

„Nisam u svom životu ništa čuo o tom mudracu; valjda je hvastavac kô što i ti?

„Abdalah nemogavši se više uzdržati, skoči pa dade dervišu čvrstu zaušnicu. Na to se zametne svadja i hrvanje, u kojem i naš Abdalah zadobì više modricah i rànah. — Kad je opet sám bio počme ozbilnije promatrati, što se je sbilo.

„Nije li to bilo protivno nauku moga oca; nije li to bila srditost, što me potačè na hrvanje, kojega se još i sada moja pleća spominju. Nebi li ja bio onoga dèrviša bolje kaznio malim posmjehom i sažalenjem njegova neznanstva, nego li piesnicom. — Doista, Abdalahu, Abdalahu! nije taj početak po želji Ahmetovoj!“ — Ovako promišljavajuć nastavi zatim dalje: „Nu jesam li ja mogao mirno slušati, da tko moga oca pogrdjuje? Da je taj derviš samo mene ukorio, mirno bih bio podnosio; ali da on moga oca kori, to nemogoh.

— Dužnosti djeteta sveti su zakoni! Prekršio sam pravila i zakone Ahmeta Metemira, svoga oca, ali nisam zakon naravski. Ovako se sám tješeći zaspà.

Drugi dan dodju do Stambula. Kako se je začudio mladić, kad je pred sobom opazio ogroman skup sgradah sjajnoga Stambula, gospodara dvajuh morah izmedju dvijuh stranah svieta. Kad je opazio silne liepe vrtove i veličanstvene dvorane, a u luci na brodovih razapeta jadra, spremna samo da polete, srce mu je bilo sasvim očarano. A kad je pobliže počeo promatrati sve to bogastvo i velelieplje, što ga je okružavalo, zaboravio je i na samog sebe.

Došavši pred crkvu svete Sofije izgubi se iz kruga svojih suputnikah, te tekar nakon njekoliko časovah osviesti se i pogleda oko sebe. Opazi dosta družtva, ali njemu sve nepoznato. Prvog do sebe zapita za karavanu, s kojom je putovao, no ovaj mu se nasmije i naruži ga, pa tako i drugi i treći. Rasrdio se je na to, nu smiri se opet, sjetiv se nauka očeva, da je srditost zla stvar.

On ponudi novacah, tko ga izviesti, kuda su njegovi drugovi krenuli. U tinji čas bijaše ih dvadeset i više, koji kazivahu prstom na najbliži put i svi zahtievaše zato novce, što je Abdalah ponudio. Zlovoljan, neznajući komu da novce dade, baci ih medju nje, a u tinji čas nastane jagma i hrvanje. Abdalah udari putem, kojeg mu naznačiše, nu na svoju žalost nenadje karavani ni traga ni glasa, već dovoljno mjesta, da opet promišljava.

„Opet nov prestupak očevih naukah i zapoviedih!“ reče sam sebi: „Abdalahu! Abdalahu! zar ti nije otac zabranio i savjetovao, da se ničemu ne diviš. Da sam slušao oca svoga, zar me nebi ta neprilika minula, da se sada bez vodje, družtva, zaštite i savjeta nalazim ovdje u ovom neizmiernom gradu. Jadni Abdalahu! vriedan svoje nesreće, jerbo si bio neposlušan! — — — Ja neposlušan? Zar sam ja kriv, da je ovo prvi veliki grad, što ga u životu svom vidih? Zar nije znatiželjnost početak mudrosti? Ta otac mi je sam kazao, da sve promatram. Zar sam ja kriv, da su ostali bez čustva za sve ove ljepote. Doista sažaliti bi me svatko morao, no još prevadnije — izpričati. Iz te njegove zabune probudi ga žid. Ovaj opazivši, da je mladić čestito obučen, pa još k tome zablenuv se u njegovo zlatno prstenje, poznadè odmah iz lica njegova, da je inostranac, i da se je morao izgubiti, jer je plaho oko sebe gledao. Vidivši žid, da bi tu štogod i za njega bilo, pristupi k Abdalahu i zametne s njim razgovor.

Abdalah bijaše sav sretan, kad u tudjem svietu opazi čovjeka, koji ga prijateljski nagovara. Odmah mu je pripovjedio, da je inostranac, da se je izgubio, i da sad nezna kuda će.

„Zar takav mladi gospodičić neima ovdje nikakovih znanacah? nikakovih prijateljah ili rodjakah?“ reče žid.

Na to će Abdalah: „Da, doista imadem, sad mi tekar pada na um. — Brzo odvedi me k momu stricu paši!“

„Paša? stric? iz srca rada! Ali ovdje imade više pašah; kojemu želiš?“

„K Ibrahimu Metemiru, paši od tri konjska repa. Znadeš li ga?

„Ta valjda ću ga poznati? Ajde sa mnom mladi gospodine.“

Obojica se odpute, te skoro dodju do stana pašina. Abdalah vidjaše pred sobom veltčanstvenu sgradu, i u napred se već radovaše, kako će bit liepo primljen i gospodski počašćen. — Nitko sretniji do njega. — Nu čim stupiše u dvorište, dodje im do ušijuh grozan jauk i lelek. Iz svih kutah pomolje se hrpe plačućih robovah. — „Naš gospodin, naš dobri, ubogi gospodin!“ čulo se je sa svih stranah.

Žid zaustavi svoj brzi korak viknuvši:

„Jao! šta vidim ovdje?

Doista imadoše šta i vidjeti. U tren bijaše dvorište puno janjičarah; a jedan izmedju njih nosaše na koplju krvavu pašinu glavu. — Tako umiru izdajice, vikahu janjičari, a uz nje pristanu to vikati i robovi.

„Bježi mladiću!“ šaptnu žid Abdalahu u uhu, „ovo je glava pašina, pa ako se dozna, da si njegov nećak, doista će se i za tebe naći konopac ili koplje. — Valjda je s pašom i sav rod njegov pao u nemilost.“

Čuvši to Abdalah sruši se na tle, te je htio, da svisne od plača i duševne boli.

„Tko je ovaj momak?“ zapita jedan, koga bi se bio i sam Golijat prepao. „Diete,“ odgovori žid „koje nemože vidjeti krvi, sin Mahmud — Effendije, koji stanuje u Drinopolju.“ „Je li istina momče?“ ili laže ovo pseto,“ zagrmi ovaj. Abdalah koji nikad nije neistinite rieči prosborio, potvrdi, što je žid kazao, i za čas nestane ih obojice s tog mjesta straha i užasa.

Čim su bili na polju, eto ti začme Abdalah jadikovati iz sveg srca. — „Zar se je samo nebo urotilo proti meni“ ciknu on. „Ovdje, bez druga i novacah; nepoznajuć grada i ljudih; stric mi ubijen, te možda nad cielim mojim rodom smrtna odsuda izrečena. O mene najnesretnijeg na tom svietu!“

„To ti doista niesi,“ — „utješi ga žid,“ jer u meni stečè si prijatelja. Dva te puta već iz nezgode izbavih, pa ću te jošte štititi. Podji sa mnom u moju kuću, što imadem neka ti je na uslugu, dok se opet uzmogneš vratiti k svomu rodu.“

Abdalah se začudi tomu velikodušju, te podje sa židom. Ovaj mu naznači za stan čistu i liepo uredjenu sobu, i zapovjedi, da tog novog gosta štuju kao svoga drugoga gospodara. Mladić opojen radošću, zagrli zahvalno svoga dobročinitelja, te od veselja nije znao što da počme. Sad zapovjedi gospodar, da se nosi jelo i pilo, i obojica sjednu za stol.

Na stolu bijaše svega, što bi samo srce poželilo: sve izabrana jela, i pune boce najizvrstnijega vina. Abdalah nasladjivaše se svim, što je bilo na stolu, a u svojoj duševnoj uzbunjenosti, zaboraviv na svoj muhamedanski zakon, nije ni vina poštedio. Abdalah je prvi put u svom životu pio vino, a svojim prijanom nukan izpraznio ga je prilično. Nu vino hoće svoje; naskoro počelo je djelovati i kod Abdalaha, te ga je uljuljalo u tvrd san.

To bijaše momenat, na koj prijazni kuće gospodar čekaše. Sad skine

mladiću prstenje sa prstah, uzme mu kesu s novci, pa to sve još nebje dosta, nego ga do gola svuče, kako ga majka rodì. Zovnuo je zatim dva svoja čovjeka, dade ga odnieti u tamnoj noći u jednu udaljenu ulicu, da se sutra dan i drugi ljudi nasladjuju na ruglo iznešenim mladićem.

Možeš si predstaviti, mili čitatelju, stanje biednog Abdalaha, kad ga sutra dan iz sna probudiše zlatni traci izlazećega sunca i njekoliko stražarah, koji ga živo drmahu. Žar mu oblije lice, a duša mu se razcvili, kad se nadjè gol na ulici u krugu tolikoga množtva ljudih. Od stida nije mogao ni odgovoriti na pitanja stražarah. Ovi ga dovukoše do bližnjeg zatvora, i tu mu baci nastojnik prije njekoliko danah umrvšeg zločinca prnje, da ga pristojnije ka kadiji odvesti može.

Poznato je, da kadije isto onakó kano i muftije rano nerane, s toga dobije naš Abdalah opet vremena, da malo mozga simo i tamo.

„Je l' moguće, nesmotrenjače!“ — reče sam sebi — „da si još tako drzovit, te se usudjuješ nazivati sinom Ahmeta Metemira? Imadeš li dosta snage, da nabrojiš sve one pogrieške, koje počinì nakon njekoliko satih? — Pouzdao si se u prijateljstvo čovjeka takova, koji nije imao uzroka, da ti bude prijateljem! — Lagao si, jer ti se činjaše, da je istina opasna! — Opio si se, da te um iznevjeri i da samosviest izgubiš. Sramotno, ružno Abdalahu! doista nisi drugo vriedan, van da kadija s tobom postupa kao s najgorjim robom.“

Sad mu umom prolete opet druge misli, nebi li ga očevi zakoni izpričali. „Zar mi nije kazao otac, da svakoga čovjeka ljubim kao svoga brata; pa toga da nisam ljubio, koji me tolikim prijateljstvom obasù; u toga da se nisam pouzdao! — Je li moja laž sbilja zaslužuje ukora, kad sam njom izbjegô smrti, i svoga oca oslobodio mnogoga gorkoga časa! — Jesam li ja kriv, da me je moj prijatelj počastio pićem, koje nisam poznavao. Očeva je bila dužnost, da me je upoznao bio takovim pićem. Čovjek laglje obidje jamu, koju je vidio, nego li o kojoj je čuo samo govorit. Doista, više sam sažalenja vriedan nego li ukora!

Tako je Abdalah sam mozgao, i Bog sám zna, da li si nebi bio i pohvalu dosudio, da ga nije nadzornik uznikah probudio iz toga promatranja, te mu zapovjedio, da ga ka kadiji sliedi. Putem počeo je tekar promišljavati, šta će kazati kod kadije.

Svojom nevinom prostodušnošću, koja ga je resila i u prnjah, stupi pred kadiju. Na pitanje, tko je, i kako je postao gol, zamoli kadiju, za njekoliko časovah, da ga posebno sasluhne; pa kad nadzornik i svjedoci van izadjose, prosbori:

„Premda neimam izkustva, sad sam se ipak naučio poznavati sviet, i osvjedočio sam se, kako je varava spoljašnost ljudih. Medjutim ti imaš nješta dostojanstvena u sebi, a to me hrabri i tješi, da ti ništa zatajiti nemogu. Ja sam sin Ahmeta Metemira, a nećak nesretnog paše Ibrahima, koji juče poginù. K njemu dodjoh iz Natolije, moga rodnog mjesta. Stupivši u njegovu kuću, prvo što me susretè, bila je njegova odsječena i krvava glava. Smrtna

groza me spopadè, i skoro da se onesviestih. Oni koji su bili oko mene, opazili su na meni tu promjenu, te počeše izpitkivati, nisam li možda roda Ibrahimova, da i mene dopadne udes moga strica. Strah pred smrću i slabost ljudska učiniše, da zatajih svoje pravo ime, te tako živ iznesoh glavu. Ubojicam utekoh, al dopadnem hajdukom, koji me opoje, porobe i svuku. Ovo ti je moja pripoviedka; a sad ded da vidim, hoću li u tebi naći čovjekoljubiva starca, ili stroga sudca, ili možda okrutna tirana.

„Ti Abdalah, sin Metemira!“ — viknù kadija i zagrli mladića. „Neboj se sinko, ta evo ti u meni jednog izmedju najboljih i najstarijih prijateljah tvoga oca, Otmana Mirteja. Koliko putah morao si kod kuće čuti moje ime; svakoga mjeseca dopisujem s tvojim ocem. On mi te preporuči, i čim doznah za nezgodu tvoga strica, umah sam te dao posvuda tražiti, pa evo kakovom te zgodom nadjoh; — dobro mi došao!« —

„Pravo je kazao moj otac,“ — vikne Abdalah u čudu, — „da je istina deset putah bolja stvar nego li laž, pa da upravo onda najviše koristiti može, kada se čini najopasnijom. Doista, sad ću se najvećom točnošću držati svih njegovih pravilah, pa proklet bio onaj tren, — koji da nikad nedodje, — kad ću za dlaku odstupiti od njih!“

Kadija prigrli Abdalaha, koji u njem nadje drugog si strica. Do skora nadje se i karavana, s kojom Abdalah putovaše, te predade njegovu prtljagu. Darovi Otmana i nove mjenice od Ahmeta izliečiše do skoro rane, što ih zadadè Abdalahu nesretni žid. Pa i straha, da je zapleten u nesreću svoga strica, oslobodi ga do skora kadija.

„Prvi zločin tvoga strica bjaše bogastvo; a drugi još veći nesmotrenost, što ga je na vidik iznosio. Veziru trebalo je novacah, više nego pašine glave, s toga mu ju dade odsjeći i uzme sve njegovo bogastvo za sebe. Tu neima nikakova dokaza, da bi o cielom rodu Metemira gojio neprijateljske misli. Ja mu dolazim u kuću, i prilično sam ugledan kod njega; do skora ću ga posjetiti, pa to sve potanko izpitati.“

„Nisam li ja kazaô, moj dragi ago!“ vikne kadija jednog dana, stupivši u sobu k Abdalahu »da veliki vezir ništa neima suprot mudromu Ahmetu i njegovu jedincu? — Evo me upravo od njega; ala se je sit nasmijao tvomu strahu i svemu, što se dogodilo, kad sam mu sve izpripoviedio. Koncem razgovora imenovà te agom janjičarskim.«

„Ja aga janjičarski?« vikne Abdalah sav u čudu. „Ja, koji u svom cielom životu puške neopalih, te od vojničkog stališa ni pojma neimam!«

„Ništa zato, bilo kako mu drago“ reče kadija, »što neznaš, to ćeš se naučiti. Ja sam takodjer postao kadija bez da sam — — —. Nu dosta, a sad ajde sa mnom k velikomu veziru, da mu se osobno zahvališ na toj milosti.“

Abdalah se veoma dopadne veziru, njegov spoljašni izgled i pametni odgovori očaraše vezira.

„Da sam te prije poznao, jamačno bi bio sačuvao glavu svoga strica. Nu ovako možeš možda danas sutra njegovu čast zauzeti boljom srećom „

tako proslovi veliki vezir na svršetku razgovora. Otman Mirtej izbulji oči i razija usta nad tom povoljnom srećom Abdalaha; a ovaj pouzdanja pun u svoj udes ostavi kuću velikoga vezira.

Nije prošlo dana, kojega veliki vezir nebi bio dao zvati Abdalaha k sebi, te se je s njim razgovarao više urah, njemu je povjeravao svoje najvažnije poslove. Tako se Abdalah penjao od jedne časti do druge, a za šest mjesecih bijaše golobradić već pašom.

Abdalah opojen nenadanom srećom u časti, milosti i slavi, nemogaše odoljeti napasti, premda ga svjetovahu očeva pisma i opomene kadije. Abdalah u časti i k tome bogat nije se mogao uzdržati, da svakom prigodom nepokaže ovdje svoj ukus, ondje svoje slavje.

Nu do skora okrene se kolo sreće i kod Abdalaha. On i opet sagrieši proti jednomu pravilu svoga oca. Hodajući jednom po pazaru očara ga divna robkinja, koju on za silni novac kupi. Ova je znala obuzdati oholog Abdalaha, da do skora nebijaše nje gospodar, već rob svoje robkinje. Za kratko vrieme moradè razpustiti cieli svoj saraj, i ona je upravljala cielom kućom. Ona je primala i izdavala, jednom riečju, ona bijaše paša, a Abdalah rob. A najgore bilo je to, što je svojom lukavštinom saznala sve Abdalahove tajne.

Najveći aga janjičarah, i u časti drugi za velikim vezirom, obtuži vezira kod sultana radi njekoje nepravde. Sultan ukori oštro vezira, na što se on agi osvetom zakune. Od to doba pričinio se je vezir največim prijateljem aginim, a u srcu kovao je najgrdniju osvetu. I Abdalah kao ljubimac vezira bijaše pomagačem te gadne osvete, jerbo ni on nije mogao trpiti agu, kojemu je kao manji u časti podčinjen bio. Vezir mu je obrekao agino mjesto, ako mu pomogne istoga strovaliti. Tako su radili ova dvojica vrhovnom agi u potaji o glavi, dok se stvar sasma drugčije nepreokrenù.

Abdalah pun pouzdanja odkrio je svoju i vezirovu osnovu svojoj robkinji, koju je obožavao. Ova nebudi liena, priobći to sve kao crna zmija vrhovnomu agi, a ovaj sultanu, nje pako jednog dana nestane iz Abdalahova dvora.

Trećeg dana jutrom ode Abdalah u službi od kuće, te dodje o podne k Otmanu Mirteju, koji ga je na objed pozvao. Ovaj ga začudjenim licem dočeka. — „Nisam te se, tako mi proroka nadao Abdalahu.“ Na to će Abdalah sav u čudu: — „Kako to! Nisam li obećao, daću doći?“ — „Doista! ali ova promjena“ — — „Promjena? kakova?“ — „Pa ti još neznaš, da je veliki vezir skinut s časti, a vrhovni aga janjičarah da je stupio na njegovo mjesto. Od tebe se je takodjer govorilo, no sad vidim, da nije istina jerbo si ovdje.“

Možete si misliti, mladjahni štioci, kako se je Abdalah prepao kod tih riečih Otmanovih. — „Još me grom neošinù, nu skoro će.“ — Vikne Abdalah zabunjen, i hoće da se požuri kući. Otman upotrebi sva moguća, da kući neide, jer će doći upravo svojoj propasti u susret. I sbiljam dočim

su oni još u razgovoru bili, eto ti sluge iz Abdalahova dvora, koji mu obznani, da ga je tražila straža novoga vezira.

Abdalahu pukne sad medju očima, da je tomu svemu uzrok žena, koju je on toli cienio, te sav u zdvojenju ciknù: „To je nečuveno, bezsramno! Alah! može li tvoj grom takovu nevriednicu poštediti.“ Otman ga malko umiri, te se najprije pobrine, da ga spasi. On mu naznači najzabitnije mjesto u svom dvoru, pa tamo se Abdalah sklone. Sutra dan u jutro već se je po cielom Stambulu glasalo, da je stavljena nagrada za glavu Abdalahovu, a njegovo blago i bogastvo da mu je oduzeto.

Abdalah je u svom zdvojenju počeo opet ozbiljnije misliti, i opet kó što njekad sobom se razgovarati: „O nesretniče! »reče sam sebi — »eto sad se strovalì iz najveće sreće slavja u ponor najgroznije biede! Lišen si svega, pače i isti život izručen ti je svakomu ubojici. Uz sve, što sam bio toliko putah opominjan, nisam se opametio! O moj oče, moj oče! kako mi očinski svetovà, da pazim u koga ću se pouzdati — a ja se jadan pouzdah u takovu ženu! Jao meni nesretniku! nije li bilo dosta, da si toj nezahvalnici sve povjerio: što si bio i što si imao? Zar si joj morao povjeriti i svoje tajne — i sebe i svoga dobročinitelja — — —“

„Tako sprovedè Abdalah njekoliko danah u svom skrovištu, kad mu jednog dana Otman objavi, da opasnost još sveudilj traje; nego da je izmislio, kako bi mogao najlaglje pobjeći. Sutra dan polazila je neka trgovačka karavana u Perziju, pa k ovoj neka bi se Abdalah preobučen i pod drugim imenom pridružio. On na to pristane, te se sutra dan, obskrbljen sa svim što mu je trebalo, oprosti sa svojim prijateljem.

Medju Abdalahovimi suputnici bio je slučajno i jedan izmedju najglasovitijih putnikah one dobe, Vortlej Montague, sin glasovite Lade, kojoj se zahvaliti ima naša kršćanska Europa ciepljenje boginjah. To bijaše čovjek, koji je poznavao svaki kutić Europe, Asije i Afrike; koji bijaše kod žida židom, kod Perzijanca Perzijancem, a kod kršćana kršćanom; glede duševnih moćih pako nedosežan. Tečajem svoga putovanja promienio je toliko zakonah i vjeroizpoviedanjah, da napokon nikakova nije imao.

Na svoju nesreću upoznà se Abdalah s tim čovjekom. — Montague motrio je češće Abdalaha, koji uviek bijaše zamišljen i žalostan. Slutio je, da taj mladić nješta ima na srcu, što ga uznemiruje. Montague približi se k njemu, te ga doskora svojom riečitosti i načinom predobije. Abdalah sudbinom progonjen postao je nestalan u vjeri, i počeo je duhom klonuti. Medjusobnim obćenjem otruje ga Montague posve svojimi krivimi načeli i dokazi, te napokon i Abdalah zanijeka svaku vjeru i zakon. Nu doskora osjeti biedan mladić, kamo je zabasao.

Montague održa pobjedu, nu nije sve tako bivalo, kao što je on Abdalahu u glavu upilio. Tješio ga bielim danom, a zastro ga tamnom noći. Siroma Abdalah mislio je, zabacivši svaku vjeru, da je odbacio trsku, koja se po vjetru kreće. Nakon malo vremena uvidjè pako, da se je lišio svoje naj-

stalnije podpore, svoje najbolje utjehe u nezgodah, da je bez najsladje radosti čovjeka, najme bez nade. Siroma ostavljen od svega tražio je utjehe i pribježišta svakuda, nu ni prehvaljene sve znanosti njegova prijatelja nemogoše da mu je pruže. Sjetio se opet riečih svoga oca, koji mu rečè: Nevjeruj onim, koji sve taje, i bježi one, koji svojom mudrošću sve ruše, a ništa negrade."

Nakon tri mjeseca, kadno već karavana skoro blizu cilja svoga bijaše' napadne ju razbojnička četa; oduzme svim sve što su imali, i jedva da im iz velikodušja pokloni život. Izmedju svijuh bijaše opet Montague najsretniji. Jezik razbojničkog četnika, koji je bio Arab, bijaše mu poznat; on se pusti s njim u razgovor, a njegova prostodušnost dopade se razbojnikom, te mu ponude, da s njimi podje u Arabiju i Irak. Ovaj primi ponudu, pa htjedè da i Abdalah s njim podje; ali Abdalah sit već toga klataranje odbije ponudu. Zadnje prijateljstvo što je Montague Abdalahu izkazao bilo je, što mu je kod razbojničkoga četnika izmolio, da mu je povratio njegovu imenovinu, da je tako bez svake zaprieke mogao svoj put nastaviti. Za njekoliko danah prispije karavana na opredieljeno si mjesto, pa se tu sve onda razidje lievo i desno, a i naš Abdalah se oprosti.

Želja, koju je toliko putah u svom srcu već ugušio, opet se sad još silnije pojavi, naime da se ocu svomu povrati. Strah da će ga prepoznati te smaknuti, stid, dalek i neznan put bez suputnikah, sve ga to neustraši. Što namislì to i učinì.

Kadno je prevalio sve težkoće i zaprieke, dodje jedne večeri ubogo odjeven, ostarjelim licem i težkim srcem kući svoga oca. Plačuć baci se pod noge svoga oca, pripozna mu sve svoje pogrieške i očitovà još, da nezaslužuje, da se imenuje sinom tako mudra muža; da nije vriedan njegovih naukah ni sreće, koja mu se već toliko putah nasmijala. Sit svega, što je na svietu, i pripravan da izruči glavu onomu, koji si želi nagradu time steći, — ništa nije više želio, nego samo da mu oprosti onaj, koga je najvećma uvriedio — otac njegov.

Ahmet tronut suzami Abdalaha, razplače se i digne ga, te mu poljubivši ga reče:

„Zadrži ti svoju glavu, ljubezni Abdalahu, jer onaj, koji te je htio nje lišiti, neima više moći nad njom. Ti si bio odviše daleko, pa nisi mogao čuti, što mi već mjesec danah znamo, najme da je pao novi velikì vezir. Što tebe strovalì a njega podiže, strovali i njega, jer i on postadè robom žene. — Sam te je osvetio. — To je mnogo, nu možda ne dosta! Ako te očinski oprost, i blagoslov može sretnijim učiniti, neka ti ni to nemanjka. Nebudi tako malodušan u nesreći, sinko! Tvoj udes je svagdanji udes ljudski."

„Ti držaše moj nauk i pravila za veoma laka. Nu sad si uvidio, da nije, sve tako, kako si mislio. Tvoja žalost i iskreno priznanje izravnalo je

mnogu oštrbinu, a za buduće nadam se, da te je dosta opametilo vlastito izkustvo!“

Da li je Abdalah sbilja zadovoljio nadi svoga oca, o tom muči izvorni rukopis.

Seljak.

Od dor. Stjepana Iliaševića.

Liepa moja njivo mlada,
Težka si me truda stala,
Dok ti svaki sijah slog;
Onaj koj sve ravna gori,
Koj iz zrnca snoplje tvori,
Nek te čuva — dragi Bog!

Kam se trudan okom krenem,
Tužnu pustoš, pustoš zenem,
Al za kratak jošte čas,
Pa već nema toga jada,
Svud će briznut zelen mlada,
Raj će zemski cvasti vàs.

Ej siroto! moj gavrane,
Bùsu kljuješ, tražiš hrane —
Hudi tebe muči glad!
Čuj od mora došle ptice,
Nije l' to glas prepelice? —
Jest, jest, već se ori sad.

Pade l' samo toplih kišah,
I nebrupe čete mišah,
Bujno li će usjev klit;
A na zlatnom božjem daru,
Na sunašca vrućem žaru
Sve će klasje brzo zrît.

K tom nebude l' težka gràda,
Tog nam Bože nedaj jada!
Eto kruha svima dost,
Onda vrane moj gavrane,
Kaži braći na sve strane,
Mio ćeš mi biti gost!

Ja što mogah to učinih,
Sad ti neba na visini
Čini svoje, oče moj;
Pa tad zlatne žetve bit će,
I sva polja prekrilit će
Od pjesmice mile oj!

Čuj o Bože iz nizina'
Vapaj biedna seljanina,
I milost mu svoju daj:
Da mu zrnce zrno plodi,
A i loza vincem rodi,
Da mu zemlja bude raj!! —

Žena u zadrugi.

Od I. F.

„Hoćeš dobro? neću, hoćeš zlo? hoću;“ veli jedno naše prirečje, pa ako se to igdje obistinjuje, to se obistinjuje kod ženah našega puka. Jer ako bi ikomu do toga imalo šta biti, da se nerazvrgne naš zadružni pučki život, to bi imalo njim biti. A ipak nitko neruši i moralne i materijalne temelje, na kojih je osnovan taj starodavni narodni način življenja, kao baš žene same. Uzmimo samo deset naših seljačkih kućah, koje se razdieliše, ili koje

s domaće nesloge teže za tim, pa ćemo vidjeti, da su doista u devet takovih kućah žene uzrok, što se je zadruga razvrgla. ili što na razvrgnuće ide. Žene bo su skoro uviek one, koje braću ili stričeviće zavadjaju, domaću omrazu potiču i goje, te na diobe gone; ili koje domaću imovinu podkradajuć čine, da i poveće zadruge napredovati nemogu uz svu marljivost muževah. Što je uzrok tómu? — Ima ih više; nu najvažnijim se meni vidi, što žene same nepoznaju koristih, koje uživaju u zadrugi. A ipak bi one lako poznati mogle sve koristi i preimućtva zadružnoga života prema samačnomu, kad bi samo sravnjivati htjele svoje okolnosti sa okolnostmi ženah samicah, kakovih ima mal ne u svakom selu. Čovjeku se često dogadja, da što mu je najbliže, na to najmanje misli, tako je i našim ženam. Težeć za samostalnim gospodarstvom nepromišljaju tegobe i neugodnosti te samostalnosti, premda k tome primjerah imaju pred očima, nego misle Bog zna kako da je ugodno i povoljno biti samom nezavisnom svojom gospodaricom. A da na vagu dostojno metnu svoju odvisnost i samostalnost samicah, i sve što je dobra i nepovoljna spojeno i s jednim i s drugim, doista da nebi više ni mislile na njeke neugodne malenkosti, kad bi se osvjedočile, da s druge strane u zadrugi uživaju mnogo više i zamašnijih koristih, nego li njihove nenavidjene samačne drugarice.

Ništa nije na ovom svietu savršena ni podpuna; nijedno dobro nije tako dobro, da ništa neugodna nebi imalo; a nije opet ni zla, s kojim ništa dobra nebi skopčano bilo. Zato mudri izbira i prosudjuje, te se laća onog, gdje je više dobra, a izmedju dva zla drži se manjega. Da u zadružnom životu sve nije zlato, te da i u njem ima tegobah i nepovoljnostih, to netaji i nenijeka nitko; nu gdje ih nije? Ali to tvrdimo, da ih u samačnom više ima. Promotrimo samo malko život samice i zadružnice, pa ćemo se mahom o tom osvjedočiti.

Liepo je biti svojom gospodaricom, te od nikoga neodvisjeti, od nikoga zapoviedi neprimati, od nikoga ništa neizgledati, sve svojinom nazivati, svim po volji razpolagati i sve po volji uživati. Krasno to doduše sve zvoni; al kad se pobliže promotri, nije ni iz daleka, što se prvim pogledom čini. Samica je istina svoja samostalna gospodarica, ali ona je u svem i svoja služavka, i kuharica i muzarica, i pralja i metalja, i omelo i ogreblo, i kuka i motika, bez zamjene i odmjene, bez reda i prestanka od jutra do mraka, zimi i ljeti, od mladosti do starosti, u zdravlju i bolesti, u volji i nevolji; ne samo sve sama sebi nego i sve sama za sve, sve sama u svem, sve sama svagdje, sve sama uviek dok lopatom neudare za vrat. Samica je doduše neodvisna, svoja kućica svoja slobodica; ali i odvisna od svake sreće i nesreće, sgode i nesgode, bez stalnosti i sigurnosti. Dojde li bolest, poslovi zaostanu, kuća je u neredu, neima dvorbe, neima čistoće, sve je u nazadku; dodje li smrt, kuća je bez glave, il glava bez srca, siročad bez obrane i štita, bez svjeta i savjeta, bez kruha i ruha, gotovo rasulo; dodje li kakva nesreća, te razruši ili krov nad glavom, il uništi vanjsku imovinu, a nije rukuh nije silah,

da podvostručenim radom hitro nadoknadi gubitak, bieda je gotova, neima nade do prosjačka štapa il odvisnosti od tudje milosti. Samici doduše nitko nezapovieda, ali i ona nikomu nezapovieda; za sve sama mora da se brine, sve sama da čini, sve sama da služi i dvori. Ona od nikog ništa neizgleda, al sve od nje izgleda i gospodar kuće, i dječica sitna, i težak u polju, i pastir u gori, i živad u dvoru. Ona doduše zove sve svojinom, ali svojinom mučnom, svojinom krvavom, za koju se uviek bojati mora, da ju udes kobni neugrabi. Ona doduše može sa svim razpolagati po volji; ali mora i svim ugadjati, i za sve je odgovorna sebi i svojim; napokon može ona po volji i sve uživati, ali mora uz to da i vazda misli na starost i crne dane. Eto vam žene samice; to su vam njezina preimućtva, al i tegobe njezine!

Ded sad da malko razmotrimo ženu zadružnicu, ženu živuću u zadrugi, u skupu više ukućanah. Kao takova nemože ona doduše nigda biti kućegospodaricom, nego samo ženom kućegospodara, a kao takova posve je ravna svim ostalim ženam, te reduje svoj red kao i sve druge žene u kući. Nu ako nemože biti svim gospodaricom, to nije ni svim služavkom, barem ne uviek, nego samo za svog reda. Ona kuha samo onda, kad joj dodje red, pa se i tad nerazbija glave, što će i kako će, nego što joj gospodar u ruke dade. Ona peče kruh redom, a nebrine se, je li u oknu brašna ili nije; ona pari redom, i to nigda bez pripomoći jednog ili drugoga čeljadeta; ona muzi redom, a nebrine se, je li stòka namirena, jer to je posao mladjanih pastirah, kojih uviek ima u povećoj zadrugi. Zadružnica sve to čini, kad joj samo dodje dan, kad je reduša; a ostale dane niti se brine, šta će se raditi, nit se brine, što će se jesti, već za gotovo sjedne i pilo i jelo; ako je kućanskog posla, radi što gospodar naredi u družtvu pjevajući i razgovarajući se; a ako ga nije, šuška u svôm kućarku na svom ručnom djelu, zabavlja se švelom ili prelom bez ikakove brige za sutranji dan, za budućnost. Pa i to redovanje nebiva bez pristanka, bez zamjene; što je veća zadruga, to je redje redovanje, A kad dodje starost, onda joj i posve prestane redovanje, jer u zadrugi ima uviek omladine, koja zamjenjuje starost. Siedi i slabi starci i bake neidu ni na vanjski kućni posao, oni čuvaju domaće ognjište, šuškaju oko kuće djeluckajuć i krpareć, savjetuju čili doraštaj svojim izkustvom, pripoviedaju drobnoj unučadi sgode i nesgode svoje prošlosti ili vitežtva njegdanjih junakah ili bajke starodavne dobe pune duhovah i vilah, vješticah i vilenjakah. A nereduju ni snaše prvoljetkinje čitave prve godine, dok se nesnadju u domaćih običajih i navadah; pa ni djevojke, a udavače su iznimljene od sveg kućnog rada, da spremati mogu svoje udavačko ruho. Zadružnica nije doduše neodvisna, ali samo onda, kad je hora kakovu obćemu radu. Izvan toga čini što joj volja; a zimi, gdje vanjskog posla za žene nije, kada red svoj odreduje, posve je svoja gospodarica. Nu za tu malu odvisnost neodvisna je nasuprot od svake sreće i nesreće, od svake sgode i nesgode, od svake volje i nevolje, sigurna joj je i stalna sadašnost i budućnost njezina i njezina potomstva. Dojde li bolest poslovi ipak nezaostanu, kuća je u redu,

sve ima svoju dvorbu i čistoću, ništa i nitko nije u nazadku, jer jedna radnica ili radnik manje ili više, to nečini nikakove smetnje nit zaprieke u složnoj zadrugi. A i bolestnik il bolestnica imaju svoju dvorbu i svoj red, jer ako je i sva družina na poslu, reduša je kod kuće, koja podvori bolestnika ili bolestnicu. Osim toga uživaju i podpuni duševni pokoj, jer ih netare briga, da će im bolesti radi zaostati poslovi, da će djeca ili drugi ukućani trpjeti ikakove nužde. Da pako duševni pokoj nije malovažan u bolesti, dapače da ne riedko on jedini više pomaže, kad se imati može, nego li sve druge ljekarije, to je doista izkusila već svaka žena. Pa koliko samicah mogu uživati taj u bolesti toli potrebni pokoj? Kako sretne i presretne morale bi za to biti domaće okolnosti? Kako je malo tako sretnih! Nu ako je duševni pokoj već u navadnih bolestih toli važan, što istom da reknemo kad žena dodje u krevet! Tu je upravo odlučan. Od njeg i potrebne dvorbe zavisi ponajviše ne samo skoro zdravlje matere nego i novorodjenog čeda. Pa koliko ih je samicah, što se pohvaliti mogu, da to uživaju u najopasnijoj svojoj dobi, gdje uviek lebde izmedju života i smrti. Nemoraju li se one isti prvi dan, kao i ostale dok su u krevetu, brinuti što će se kuhati što li raditi, ako imaju da komu odreduju poslove. Pa ako imaju nemarnu i opaku družinu, kakova im je dvorba, kakovo jelo, kakov red u kući? Koliko je samicah, što se u tom stanju srdeć s družinom svojom, il što prije reda ustati moradoše, pokvarile niesu svoje i svoga djeteta zdravlje? Dapače koliko samicah već i nezaglavì, koliko sirotah prije reda nazakukà, koliko se kućah nerasù, jedino što majka neimadè u toj dobi neobhodno potrebnog mira i dvorbe? Naproti u zadrugi kako je upravo sretan položaj žene! U zadrugi živuća žena nemora se siliti, da prije reda iz postelje ustaje. Narodni običaj njoj je devet tjedanah odredio, da mirovat može, nedajući joj ni reda, a prije sedam ako van izadje za griehotu smatra. U zadrugi je žena, što više ima djece, svakom tim draža i milija, tim više dvorena i pažena, svatko bo se raduje mnogoj omladini, jer svakim pomladkom dolazi jedan angjeo više, donoseć sobom blagoslov božji. Tu se nitko neboji i neplaši mnoge djece, dapače im se svatko raduje, jer mnogom djecom doraščuju zadrugi novi radini, koji će iznemogle sile pomladiti i nadoknaditi, zadrugu još bolje razviti, ukriepiti i blagostanje joj podići. Majci u zadrugi mnoga su djeca sivi sokolići, u mladosti mila radost u starosti zamjena i podpora. A samici mnoga su djeca težka briga i nevolja i gotova sirotinja. Dok su sitna i nejaka nedospieva svakomu njena skrb i njega, niti može da dospije s mnogog kućnog rada i poslovanja; a kad dorastu rasulo su kuće, jer gradeć svako sebi svoje novo gnjezdo, raztrgaju i razvuku na sve strane očevinu svoju. Da, što više majka u zadrugi ima djece, tim više ima u starosti zamjene i zaštite; a što ih više samica ima, tim je obično veća sirota, i tim više osamljena i ostavljena u starosti svojoj! Dočim bo se u zadrugi djeca oko majke svoje roje i gnjezde, samice se djeca, kada ponarastu, na sve strane raztepljn, te često neostave majci ni podsjeka ciela ni čestita! —

Eto u kratko nepodpune slike ženskih okolnostih u životu zadružnomu i samačnomu. Iz nje će mislimo svatko uvidjeti, da je zadružni život ženam našim sbilja puno prijazniji i probitačniji, nego li samačni; i da puno više razlogah ima, da one zadrugu čuvaju i njeguju, nego li da ju podkapaju i ruše. A one ipak baš protivno čine, i same uništuju temelje svoje vlastite sigurnosti, udobnosti i sreće. To je zaista jasan dokaz zanemarenosti i gluposti puka našeg; jer da bi u njem iole bilo zdrava prosudjenja, nije moguće da bi naše žene tako sliepo i bezdušno srnjati mogle u vlastitu svoju propast. Mi bi rekli, da to nije tako uviek bilo, i da su naše pramajke puno više zadrugu štovale i bolje njezine koristi uvidjale, jer inače neponjano, kako bi se taj starodavni družtveni ustroj tako dugo bio uzdržao, da su žene prema njemu uviek tako destruktivne bile. Odkuda ta destruktivnost dakle? Ona je plod obće sadanje zavraćenosti, koja čovjeka čini sliepim i za vlastito svoje dobro. S toga se tomu zlu i mnogim iz njeg proizlazećim opakim posljedicam neće i nemože drugčije doskočiti, do poukom o pravih koristih, što ih pruža zadružni život. To je jedini način, jedini liek, koji bi uspješno djelovati mogao; jer kad bi sviet počeo uvidjati, da zadruga sbiljam puno više koristih i udobnostih pruža nego li razdruga, nije moguće, da se ipak osviestio nebi! — A naš puk nit je bio niti jest tako tupoglav i tvrdokoran, da se nebi dao uputiti o čem boljem. Nu dakako, sve svojim načinom, i po ljudih, koji su mu već činom dali dokazah, da im na srcu leži boljak i napredak naroda. Pa takovim preporučujemo i mi ovu svoju malu razpravicu, namienjenu pouki zanemarenog ali milokrvnoga našeg puka. Bila zrnce bačeno u plodnu zemlju!!

Tumačenje narodnih frazah i poslovicah.

Od Mijata Stojanovića.

Ako sreću nesrete, nestiže ju nikad. (Kaže se, kad čovjeku dodje do ruke liepa zgoda i prilika, a on ju propusti neupotrebljenu, njom se neokoristi, pak čeka, da mu opet dodje ruke, ili goni za njom u potjeru kao za bjeguncem, koga je težko stići.)

Ako je tko lud, nebudi mu drúg. (Ako tko bezumno, nepametno postupa, zlo čini, sramoti se, nepovodi se za njim, nepristaj uz njega, nečini kao što on čini, nego se drži pameti i razbora. To se kaže, kad tko rekne: a kako ovaj i onaj čini to i ono, zašto da i ja nečinim.)

Ako možeš biti svoj, nebudi tudj. (Kaže se onomu, koji svoje kudi, svomu zabavlja, svoje prezira i pod ništo drži, a tudje hvali, grli, uzvisuje i slavi; tko ide trbuhom za kruhom, pa gdje bolje, tu dulje; tko se više stara za tudje, nego za svoje stvari; tko nosi tudje brige, a neće da krpa svoje tralje; tko baca oči na tudje, a svoje kao da i nevidi; tko radje pomaže tudjemu, nego svojemu; tko bi mogao biti svoj u svojemu, a neće, nego se prodaje tudjinstvu.)

Biesan kurjak i u selo dodje. (Čovjek lud ili zaslieplјen strašću učini svako zlo, svaku nepodobštinu, srnja u istu svoju pogibel. Kaže se o čovjeku pakostnu, srditu, na zlo brzu, i kad tko čini štogod bez svakoga obzira i razbora.)

Bježi od zla, kad neće ono od tebe. (Kaže se čovjeku, koji se tuži, kako mu ovaj ili onaj dosadjuje, i traži svakom zgodnom prilikom učinit mu kvar, štetu, sprevu. Bježi od napasti, od onog čovjeka, iz onog družtva, gdje se možeš zaplesti u zlo. Tko pogibel traži, u njoj napokon pogine; a tko se uklanja zlu i čuva se od njega, i Bog ga čuva.)

Pao je na snizke grane sa svoje lude glave. (Veli, se, kad tko živi, radi, čini nerazborno, te tako sám sebe strovali u zlo i nesrećnim učini, mentuje se zdravlja, imanja, poštena imena, pak oboli, osiromaši, hleb izgubi, učini se biednim i kukavnim.)

Bolje je umjeti, nego imati.) Šta hasni posjedovati veliko imanje, a neumjeti njim pametno i valjano razpolagati? Ovo se kaže, kad tko ili zna ili nezna upotrebiti zgodnu priliku, koristi se kojom prilikom, ili ju iz neznanja i nevještine propusti; kad tko vještinom svojom nadmaši drugog imanje i srećniji položaj; kad se tko vještinom i umjetnošću odlikuje.)

Bit će gaće, neznam kad će. (Govori se prigodom, kad tko veli: bit će to i to; dobit ću ovo ili ono, postić ću, polučiti ovu, onu stvar. Bit će, neboj se! Ali kada. — Ženo! govorio je muž ženi, gaće su mi izderane. Bit će gaće, reći će žena. Neznam kada? pita čovjek. Poori njivu, da posijemo lan, ja ću ga opliviti od korova, molit ću Boga, da padne kiša i zalije, da ga rosa umiva, da nam liepo i bujno uzraste, pa kad sazrije i dodje do ruke, mi ćemo ga počupati, u snopove povezati likovimi uzicami, odvesti na kolih s njive, na greben ogrecati, u močionice povezati ličinom, ukvasiti u vodi na močilo, izvadit iz vode, prostrti na kućice, da se osuši, skupit sve na stučke u snopove. Poslje ugrejati na poldnevnom suncu, stupkom otući, trlicom otrti, grebenima ogrecat', ogrebenjati, tepaljom otepat', češaljom očešljat' na povjesma. Povjesmo ću po povjesmo privezivati na preslicu, dok sve opredem u predju. Predju ću s vretena na rašak u pasma odmotati. Pasma ću olužiti i obieliti. Obieljenu ću predju na čekrk smotati na kalame (mosure); sa kalamah osnovat ću natru na snovače. Natru ću naviti na vratilo, uvesti u niti i u brdo, otkat' ću tkanje, objeliti, otegnuti, skrojit ću ti gaće, razplest ih i lozičati, sašiti i svitnjak u njih uvući, pak ćeš imat gaće.)

U Boga su pune ruke. (Može dati, kadgod hoće, i što hoće.)

Nije s Bogom šale. (Veli se, kad tko u šali spominja Boga i svete stvari, ili im se ruga.)

Nadripjesniku.

A. K . . . . . k.

Prekrasne bi tvoje pjesme bile,
Da su tebe uznjihale vile,
U tvojih bo pjesmah ima svega ,
Samo smisô deveta ti briga.

Rieči kradeš od pjesnikah sviju',
Da se tebi drugi ljudi smiju;
U lice te u zvijezde kuju,
A za ledji ti se podruguju.

Nije tebe odabrao bogo,
Da bi pjesme izvoditi mogo;
Niti te je vila posestrila,
Nit guslicah tebi poklonila!

Na silu joj guslice otimlješ,
Na silu ju sestricom nazivlješ,
A nevidiš, da od tebe bježi;
Da joj s tebe sva se koža ježi!

Tisuć putah pero si zamočiš,
Tisuć putah glavicu podbočiš,
I sto arkah pokvariti znadeš,
Dokle vili riečicu ukradeš!

Zar pjesničkog imena zasluži,
Koji pjesmom ovako se ruži?
Pod nipošto: on se zvati može
„Nadripjesnik,“ smiluj mu se Bože!

Kakova te vila ima rada,
Takovo ti ime i pripada;
Natražnica da te rukovodi,
To svjedoče tvoji proizvodi! —

Samo taj je pjesničke naravi,
Uz kog vila sestrica boravi,
Te s njom živi, kô i ona diše,
Ona šapće kad on pjesme piše.

Pjesnik ti je njeko biće više,
Niti može svak' da pjesme piše;
Zanešeni duh mu'e medj bogovi,
Udešena kad mu lira slovi! —

A ti koji viek po blatu gaziš,
Po nizinah samo tmastih plaziš,
Pazi da te ljuto neošine
Pjesnikova vila iz planine!!

Govor Demoniku.

Po Isukratu.

(Konac.)

Nečudi se, ako mnogo toga, što je rečeno, neprilikuje tvojoj sadanjoj dobi; to i meni neizbježè, ali sam hotio, da ti tim razlaganjam ostavim savjet za sadašnji život a opomenu za budućnost. Porabu tih pravilah lako ćeš razumjeti, ali ćeš težko naći dobrohotna savjetnika. Da nebi dakle tražio ostalo u drugoga koga, već da bi si mogao odovud kao iz koje blagajne vaditi, to sam pomislio, da nesmijem ništa zašutiti, čim te mogu svjetovati.

Veoma ću se zahvaliti božanstvu, ako se neprevarim u svojem mnienju o tebi. Najviše ima ljudih, koji se rado druže s onimi prijatelji, koji s njimi grieše, ne pako s onimi, koji ih na pravi put vode, baš kao što većini i u slast idu više ugodna, nego li zdrava jela. O tebi pako mislim, da si načela protivna tomu, dočim si uzimam primjer iz tvoje radinosti i za ostalo naobraženje. Naravno bo je, da onaj, koji si nalaže, da će što bolje činiti, takodjer one ljubi i štuje, koji ga na kriepost potiču.

Najviše bi te bodrilo, da težiš za dobrimi čini, kad bi spoznao, da iz njih dobivamo takodjer ponajviše prave ugodnosti. Tim, da je čovjek lakouman i da voli nasladu, pridruži se odmah tuga uz radost; tim pako, da se čovjek muči za kriepost i da svoj život razborito uredjuje, postane svedj užitak i veselje čisto i stalno. Ondje uživa čovjek najprije veselje, a kašnje nastane žalost; ovdje pako imamo iza žalosti veselje. U svakom djelu nesjećamo se tako početka, kao što opažamo svršetak; jer većinu onoga, što se odnosi na naš život, nečinimo radi stvari, nego se trudimo radi posljedakah.

Pomisli nadalje, da si zločesti ljudi preduzimaju činiti sve, što im se desi; oni su bo to već si učinili osnovom svojega života; a poštenu i valjanu čovjeku nije možno zanemariti krieposti s toga, što imaju mnoge, koji ih ukoravaju. Svi mrze ne toliko one, koji grieše, koliko one, o kojih se govori, da su vriedni muževi, a ništa se nerazlikuju od običnoga svieta; i to sasvim naravno, jer kad pomećemo one ljude, koji samo riečju varaju, zar nećemo kazati, da su nevaljali i zločesti oni ljudi, koji su cielim svojim životom ništetni. Pravo bi o takvih ljudih pomislili, da grieše ne samo protiv sebi, već da su izdajice takodjer i svoje sreće; jer im je sreća uručila bogastvo, slavu i prijatelje, a oni su se sami učinili nevriednimi svojega blagostanja.

Pa ako bih se ja kao umrli čovjek smjeo osvrnuti na misli bogovah, to scienim, da su oni najvećma očitovali kod vlastitog svoga roda, kakovi su prama zločestim i prama dobrim ljudem. Zevs bo Herakleja, kao što se priča i vjeruje, učini radi njegove krieposti neumrlim, a Tantala kazni radi njegove zločestoće najvećom kaznom.

Po tih primjerih valja težiti za dobrim i plemenitim, pa neostati samo kod toga, što smo mi rekli, već se učiti najbolje i od pjesnikah, pa čitati i u ostalih mudracah, ako su što valjana kazali. Jer kao što vidimo pčelu kako sjeda na svaku bilinu, a od svake uzimlje, samo što je najbolje; tako treba i onim, koji teže za naobraženjem, da sve pokušaju, i odasvud koristno sabiru. Samo mukom i pomnjom dadu se svladati mane i pogrieške naše naravi! —

Biseri.

(Iz starogrčkih pisacah.)

Koliko si se nadkrilio čašću nad drugimi, toliko se moraš odlikovati vrlinom. — Nepodučavaj nikoga u onom, što bolje od tebe zna; jer će te sviet pravom izsmjehavati. Slavohlepan čovjek baš onda nemože da spava, kad ga mir i tišina okružava. — I najnesretniji čovjek može kazati, da je radosti i veselja uživao. — Neskrivaj ono, što posjeduješ; a netaji ono, što činiš, ili što namjeravaš učiniti. — Dobro je uviek koristno, a koristno nije uviek dobro. — Nada je san budnih ljudih. — Prijatelju istine uviek vrata otvorena. — Voda se nonosi

u razbijenoj posudi. — Čovječi je život kratkotrajan, s toga netrati utaman vremena, već začmi jedared dobro tvoriti. — Nedaj ogovaraocu prilike, da te ruži, već mu rieči činom oprovrgni. — Nečini i nepomisli nikad na bezbožno djelo iz straha pred svemogućim i vječnim božanstvom. — Lukava prilizica neide pravim i jednakim putem, već okolišava stranputicom. — Neostavi nikad svoga prijatelja na cjedilu. — Ako se uviek ponašaš, kako se valjanu mužu dolikuje, to ćeš zašutkati svoje protivnike. Nebudi preveseo, da ti neotežča tuga i žalost. — Dok je u ljudih tiela zlu podvržena, i duše s njim sdružene, nije ni pomisliti, da bi ljudi ono postigli, za čim teže. — Čovjeka čini nesretna samo ono zlo i ona pokvarenost, koja je u njem. — Budi takvim prama nižemu od sebe, kakvim bi si želio, da je viši prama tebi istomu. — Onaj tebe nemože ljubiti, koji sam sebe neljubi. — Budali nećeš omiliti, ako mu svetuješ šta koristna ili dobra. — Dobar si čovjek mora željeti bogastvo, da njim podpomogne svoje prijatelje. — Nema dobra na svietu bez neugodnosti. — Koji nije sam služio neće biti dobar gospodar. — Nema uzvišene misli u čovjeka, koji mora kuburiti. — Težko ćeš si pouzdanje steći, kad si ga jednoč izgubio. — S prijateljem ćeš lako podnositi najveću nesreću, ali bez prijatelja biti će ti najveća sreća nesnosna. — Bogati ljudi vole mir, jer se boje za svoj imetak; a siromašni žele rat, da njim do čega dodju. Želi si, da možeš svakoga čovjeka učiniti sretnim, a nezavidjeti nikomu, koji je u sreći i blagostanju. — Podnosi plemenitim srcem sve, što ti se dogodi. — Nek te nezavede sreća do lude preuzetnosti. — Obći s onimi, od kojih ćeš se šta dobra naučiti. — Štuj sam sebe. — Ublaži onoga, koji se na tebe srdi, pa se priuči, da budeš dan na dan blàži. — Šuti kad trieba, pa ćeš manje neprilikah imati. Samo moraš hotjeti, pa ćeš sve ovršiti. Nesmiješ strogo iztraživati, što drugi čine, ako nepočneš kod sebe sama. — Laž je mrzka i Bogu i ljudem. Potreboća i nužda sve preobladа. — Nebi bilo dobro, da nam Bog odmah podieli, što ga molimo. — Mnoga prazna glava misli, da se hvalom promieniti može čovjek. — Malo je ljudih na zemlji, koje sav sviet mrzi; ali ih je takodjer malo, koje sav sviet ljubi. — Nezanemaruj pravednosti ili koje druge krieposti ponoseći se čašću, bogastvom ili moćju. Mudar se čovjek neponosi niti novcem niti ljepotom tjelesnom. — Koga strast obuzme, taj nije na korist niti sebi niti drugomu. Làži nevjeruje sviet, ma on i istinu govori. — Ljudi zavide i mrze one ljude, koji gomilaju blago, a nikomu nedaju, da ga uživa. — Čim je veća moć i dostojanstvo u koga čovjeka, tim će se izkati veća odgovornost od njega. — U kojega čovjeka neima prijateljah, toga sve na svietu plaši i straši. — Na svietu nebiva sve, kako mi želimo, s toga moramo željeti, kako da bude. — Kao što drvotočac najvoli da se ubuši u meko i sladko drvo, tako ti se ulagivaoc ugnjezdi ponajviše kod častoljubivih, poštenih i blagih ljudih. Početak pravoga rasudjivanja jest onda, kad čovjek prije nemisli, da što pozna, dok nije sasvim shvatio. — Nesudi nikad prije, dok nisi i jedno i drugo čuo. Prilizica će te hvaliti, ako ga još nisi ničim nadario, a čim si ga nadario, začeti će te ružiti i

grditi. — Dobri se ljudi kvare, kad sa zločestimi obće. — Pametan čovjek mora uviek na to misliti, da sve dobro i točno promozga, prije nego li se koga posla lati. — Saviest nam kaže prije nego li nepravdu počinimo, da je nepravda. — Ako si srdit, negovori i nečini prije ništa, dok nenabrojiš dvadeset i četiri slova. — Onda cieni čovjeka, koji je u blagostanju sretnim, ako je uzanj razborit i umjeren. — Život je kao vino, kad ga jošt malo ostane, bude ocat. — Laskava rieč je opasnija nego li najdeblja laž. — Mučno je kazati i navesti ono, što je za svakog pojedinog najkoristnije i najbolje. — Najveća je šteta čovjeku, kad misli da je pametan, dočim je nerazborit. — Znak je duboke rasudnosti u čovjeka, kad valjano i točno zna sve prosuditi, kad zna razlučiti dobro od zla, kad zna uvidjeti, što u životu ima tražiti i željeti, a od čega mu je bježati, kad zna ono, što ima, valjano uporabiti, kad zna opaziti valjanu sgodu, kad zna razborito govoriti i činiti, kad ima izkustva u svem, što je koristno. — Iz svojeljublja poradja se svakovrstna nepovoljnost, a najveća, da si čovjek nikad nemože biti pravedan sudac. — Scieni, da nije sreća, kad čovjek posjeduje mnogo blaga, već kad je srca mirna i pokojna. — Nastoj i vježbaj se u govoru o uzvišenu predmetu, da se i ti navikneš uzvišeno misliti i činiti. — Pobudjuj druge, da svoju dužnost radje kasno, nego li da je nikad neovrše. — Koji se veličini i uzvišenosti koga čovjeka nedivi, čini mi se, da nije ni sám kadar uzvišeno misliti. — Nitko nije vlastan, da zakon oskvrnjuje, jer oni, koji zakon prekršuju, neoskvrnjuju zakona već sami sebe. — Najveća je muka onim se zadovoljiti, što čovjek ima. — Nemogu se svi poslovi ujedno i redovito obavljati. — Mi smo vještiji pogreške drugih popravljati, nego li se za svoje brinuti. — Pravi i iskreni prijatelj izčekuje od svojega prijatelja pomoći samo u pravednoj stvari, jer je te naravi, da je istoga mnienja i suda u pametnih stvarih, a nije takav, da mu je strast zaokupila dušu i srce. — Prilizici i ulagivaocu će težko tko skinuti obrazinu, jer se umije u svačem previjati svomu prijatelju. — Prijatelj je taj koji s prijateljem jedno te isto ljubij, a nezavidi i nemrzi. — Nije samo onaj čovjek gadan i zločest; koji drugoga uvriedi, već i onaj, koji na uvredu misli. — Jedan jedini dan zna mnogoga uzvisiti a i mnogoga poniziti. — Misli uviek na to, da ti je tielo trošno i umrlo, a da ti je duša vjekovita i neumrla. — Ako ćeš svojega neprijatelja prezirati, negrdi ga, da je kukavica i nevaljalica, već mu se pokaži kao valjan muž; budi pušten, govori istinu, obći sa svakim prijazno i bude napram svakomu pravedan, s kojim posla imaš. — Narav je čovječa takva, da u sreći biesni, a u nesreći se pokunjuje. —

Njekoje Ezopove basne.

Iz grčkog izvornika.

D o b r o i z l o. Zlo prognà sve dobro, budući nejako, s ovoga svieta, i dobro otidje na nebo. Upita dobro Boga na nebu, kako mu se trieba od-

sele s ljudmi družiti. Bog reče dobru: Nedruži se svekoliko zajedno; već dolazi svejedno po jedno medju ljude. S toga dolazi zlo neprestano medju ljude, jer je blizu; a dobro polagano silazi neba.

Nauk: Nijedan čovjek nenaidje bez muke i napora na dobro, a zlo udara svaki dan na svakoga čovjeka.

Orao. Na klisuri sjedjaše orao, hoteći zeca uloviti. Lovac njeki odapne medjutim strielju i pogodi njega. Strielja prodre u tielo orla, a on pogleda na nju, i opaziv ju skupa sa perom, u kom je zataknuta, pred svojima očima reče: I to mi je druga žalost, da umrieti moram od svojega pera.

Nauk: Strašno je, kad koji čovjek po svojem u pogibelj dodje.

Slavulj i lastavica. Lastavica svjetovaše slavulja, da i on kao što ona žive s ljudmi pod jednim krovom i u jednoj kući. On na to reče: Neću, da se sjećam tuge u njegdašnjoj svojoj nesreći, pa s toga stanujem u zabitnosti i samoći.

Nauk: Onaj, koga je kojom nesrećom tuga snašla, izbjegava i mjesto, gdje mu se je tuga desila.

Kozar i koze. U njeku pustu pećinu utjera kozar zimi koze. Tu nadje divljih kozah i jaracah, više nego li ih i sam imadjaše, pa i većih. Na to kozar uze za svoje koze nehajati, a divlje hraniti lišćem. Kad je nastalo proljetno vrieme, pocrkaju njegove koze od glada, a divlje pobjegnu u planinu. On se sad krene na svoje ruglo praznih rukuh kući.

Nauk. Nevalja nikad zanemariti svojega, uhvajući se, da ćeš se okoristiti tudjim.

Lisica i lav. Lisica, koja nikad nije lava vidjela, susretne ga jedared slučajno, i vidiv ga prviput prestraši se tako, da malo nije umrla. Sukobiv ga pako drugiput, prestraši se doduše i opet, ali već ne kao prviput. A ugledav ga trećiput, ohrabri se na toliko, da je k njemu pristupila, te s njim zametnula razgovor.

Nauk: Navada ublaži i strašnu stvar.

Pietao i lisica.

S. M. Iločanin.

Stari pietao na dudovoj grani
Sjedi, bdije, družinu si brani.
Al evo se pridokrala teta,
Pa se tiho izpod duda šeta;
Da kokana staroga očara,
Nasmjehnuv se sladko progovara:
„Oj brajane, premileni druže!“
Kokan kljunom o grančicu struže.
„Sastale se životinjske glave,
Na čelu im najmožniji lave;
Mudro súde, a od drage volje,
Da medj nami nitko se nekolje,
Već u blagom miru svi da žive;
Smrt će snaći prot zakonu krive.
Prestà indi medju namà hajka,
Mir učinjen, vesela ti majka.
Nego sajdi, dragi moj prijane,
Na zemljicu sajdi sa te grane,
Da se bratski braća pozdravimo
U znak mira da se zagrlimo.“
Teta reče, pa mi sladko škubi,
Ko da joj je kokan već u zubi'.

Ali starac, nije glava luda,
Nesilazi na te rieči s duda,
Veće mudro sa siela vraća,
Tetu liju sitnim novcem plaća:
„Tko bi reko, da će te novosti
Doživjeti stare moje kosti;
A da bude medju nama mira,
Jedno drugo od sad da nedira.
Milo mi je pomirenje sveto,
Čut' od tebe još milije teto. —
Ali evo do dva konjanika,
Od sabora do dva poslanika,
A to mi je Kusonja i Garo,
Što j' onomad kurjaka razparo.
Al su brzi, lete kao vila,
Kan da su im od aždaje krila.
Nego idem i ja s duda dolje
Da s' od bratske svi ljubimo volje"
To mi teta čuje i nečuje,
Oštri šape, a u sebi psuje,
Pokunjila glavu, rep i uši,
Glava joj se od Garonje puši:
„S Bogom!" veli, plotu se dovlači,
„Nejmam kada, vrieme se oblači"
Mudro reče, pa uzmiče lija,
Mal nepuče star-kokan od smija. —
Nadmudrit je varalicu sjajno,
Klin se bije s klinom običajno! —

Dosjetljivi dječak.

Narodna pošalica.

Putovala su tri trgovca po svietu, da vide, kako se gdje živi i radi. Putujući na svojih konjih dodju na njeko veliko polje i skobe njekoga dječaka, koji je poznat bio sa svoje dosjetljivosti. Prohtije im se, da s njim zametnu govor, te ga jedan od njih zapita:

„Diete, odkud ti ovce tjeraš?"

Diete im sasvim prostodušno odgovori: „S repa."

„A kamo ih tjeraš?" zapitaju ga dalje.

„Na glavu," odvrati diete.

„A kud će te tvoje ovce, kad ih ti ostaviš?" zapitaju ga dalje putnici.

„Kud se koja glavom okrene, tamo i ide," odgovori dječak.

Trgovcem se dopadnu odgovori dječaka, pa da se malko prošale, odsjednu i puste se s njim dalje u razgovor.

„Nama se, more, čini, da smo noćas kod tvoje matere noćili;" jedan će reći.

„Vjerujem, noć bo vas je pritjerala," odgovori dječak.

„Al da vidiš, baš smo dobro kod nje večerali," rekne dalje jedan.

„Valjda bo ste dobro gladni bili," odvrati mi opet dječak.

„Pa nam je bre spekla i jedno janje," nastave dalje.

„To se gostom i pristoji" odvrati on.

„Al je mati tebi ostavila glavu," rekoše trgovci.

„Pa glava glavi i ide; a ja sám glava med ovcami;" odvrati pastir.

„Borme se varaš, jer je pritrkao Šarko, te je glavu požderao," reknu putnici.

„Bio je zaista gladan" primetne dječak.

„Nego mu je prisjelo, jer ga je mat ubila," kazaše mu.

„Da nije kriv bio, nebi," odgovori ovčar.

„Pa ga je bacila na bunište“ reknu dalje.

„Tamo je ležao, dok je i živ bio,“ vrati im dječak.

Trgovcem se dječak omili, i oni odluče, da ga sa sobom povedu, ako bi hotio. Zapitaju ga dakle:

„Čuješ, bi li ti hotio, da ostaviš ovce, pa da ideš s nama?“

„Zašto ne, dajte mi konja, kó što ga vi svaki imate, pa svietlo oružje, odjeću i nješta novacah; odmah ću s vama, da i ja vidim, kako je u svietu.“ odgovori dječak.

Trgovci na to privole, otvore svoje torbe, preobuku ga, dadu mu oružje, a i konja mu kupe od njekog baš srećom nadošavšeg konjara. Kad je dječak tako svim nemiren bio, nastave svoj put, i dječak s njima, ostavivši svoje ovce plandujući po širokom polju.

Cieli božji dan provedoše šaleći se i smijući. Kad je večer bila, a do sela nikakova nedospješe, sklonu se oni pod jedan velik graniti hrast, da prenoće; konje pako privežu nedaleko od sebe pod drugo drveće. Legnu se zatim trgovci spavati, pa i naš dječak, metnuvši pod glavu svoj stari kožuh, koji je sobom ponio bio. Nego mu se nikako nehtjedè zaspati, sve mu se je nješta po glavi vrtilo, da mu nebi ti trgovci možebit učinili kakovu šalu, koja bi mu do gusta došla. Pritaji se dakle, kano da spava, a sve je izpod svog kožuha mukajtio, neće li šta biti. I sbiljam, kad su trgovci mislili, da dječak čvrsto spava, dignu se oni po svom dogovoru, odvežu njegova konja, odvedu ga do bliže kaljuže, i ondje ga svega zamažu, a rep mu i grivu srežu, te opet na svoje mjesto svežu. On je sve to mirno gledao, pa je šutio. Kad su trgovci se opet legli, te i črvsto zaspali bili, digne se onda naš dječak, obuče svoj kožuh naopako, izvadi svoju kusturu, ojde do jednog konja, prereže mu ular i šakom ga udari u nozdrve. Konj se uzplahiri, i dobiv udarac u nozdrve nevidom odleti. Tako je učinio s jednim konjem, pa tako i s drugim i s trećim; a zatim je otišao opet na svoje mjesto, i spavao je sasvim mirno, kano da ništ nije ni bilo.

Kad je sutra dan počela zora svitati, trgovci radujuć se u napred lakrdiji, što će ju imati, poviču na dječaka, da se diže. On se sjedne i stane si trti mamurne svoje oči, a trgovci mu rekoše:

„Čuješ, more, ustani se, te vidi, kakav ti je konj: potrgali ga vuci, a ukaljali ga Turci.“

Dječak se mirno digne, da vidi to čudo, što se je dogodilo s njegovim konjem. Pogledavši svoga, počme se obazirati, da vidi, gdje su konji trgovacah, pa ih nesmotriv nigdje, reče:

„Nečudim se, što mog konja ukaljaše Turci, al se čudim, gdje tri vaša požderaše vuci, da im nigdje ni traga se nezna; a vi se mômu kekećete i smijete!“

„Šta govoriš, nepregrizó jezika!“ povikaše trgovci, i skoče kao gromom ošinuti, da vide, gdje su im konji. Nu gledaj amo, gledaj tamo; al konjah nigdje te nigdje, kao da su u goru propali. I badava je bilo sve traženje

te napokon moradoše trgovci pješice dalje klapati, dok se putem drugih nekupiše konjah.

Drugi su dan na isti način spavali pod vedrim nebom. Naš mladi dosjetljivac bio je opet na oprezu, buduć se je nadao, da će trgovci i ovu noć što to učiniti, jer im se nikako nije posao s konjima čist vidio. Sve su njekako sumjali, da je on njima ušur vratio, te im konje njekamo smantrao. Zato se je on opet pritajio, i čekao je, da vidi, šta će oni učiniti. I sbiljam, čim su mislili, da on spava, dignu se trgovci, skinu mu lagano kožuh s glave, pa ga bace u vatru i spale. Dječak je mučao, i mislio si je, da će on to njima već pošteno vratit. Kad su trgovci zaspali, digne se opet on, pokupi polagano sve njihovo oružje, te spreće u onu vatru, u kojoj je izgorio njegov kožuh; pa se zatim legne.

Kad je jutro svanulo, probude ti njega trgovci kao i jučer, govoreći mu:

„Hej, momče, ti odveć kruto spavaš, a neznaš, da se je nad tebe nadnio orlušina, i zatepao ti kožuh u oganj. Nego nesretnjak i sam je pao u oganj, te je s kožuhom tvojim izgorio.“

„E dobro,“ odgovori dječak, ako je kozuh, pa i orlušina izgorio, valjda su ostale u vatri bar kosti orlove. Idem, da se osvjedočim, je l' istinu govorite.“

Tim se dječak digne, ojde k zapretanoj vatri, te počme uzmav drvo po njoj čeprkati, i vaditi komad po komad gvoždja izgorjeloga oružja.

„Bre, vi pravo imate!“ govoraše dječak. „Evo puno orlovih kostih: evo rebra, evo golinci, evo noge, evo vrat!“

Ta se šala nedopadne trgovcem. Oni se pobojaše kakve još i krupnije lakrdije, te rekoše dječaku, neka se on vrati k svojim ovcam, da su oni siti njegova družtva. Dječak se dakako spremi, te hoće da se vrati, odkud je i došao. „Idi do belaja, diete!“ rekoše mu još trgovci kod rastanka.

„A vi, ajte, do miloga Boga!“ odgovori im dječak, i uzme put pod noge.

Nu tek da je on otišao, pomisle trgovci, da ipak nije liepo, što oni dječaka poslaše do belaja, dočim ih on šalje do miloga Boga.

Da dakle nebudu neuljudniji i neotesaniji od jednog prostoga pastira, poviču mu:

„Ej more, nebilo ti, što ti rekosmo!“ a dječak se okrene i vrati:

„Ni vama, što ja rekoh!“ i tim ojde dječak svojim, a trgovci naškubiv se svojim putem. —

Vidra.

Slav. nar. pjesma.

Rasla jela kraj druma careva,
Kraj nje slegla tanana stazica;
Po njoj ide care momče mlado,
Šinu bičem care momče mlado,
Šinu bičem po zelenoj jeli.
Iz jele je Vidra*) iskočila,

*) Vidra, ime je vile jedne.

I nadbjegla nad ovčara mlada:
„Oj ovčaru zlato materino,
Goni ovce na moje tragove,
Nebi li mi zagazili trage!
Mene tùka care momče mlado,
Netùka me, da me lov ulovi,
Već me tùka, da mu ljuba budem;
Ja nemogu caru ljuba biti,
Jer je njega carica rodila,
U svilene krpe povijala,
Od zlata mu povoj sapletala,
U mlakoj mu vodi lice prala,
U zlatnoj ga bešiki nijala;
A mene je prebijela vila
U zeleni listak povijala,
Od travice povoj sapletala,
U rosici belo lice prala,
U bukovu vjetru odnijala!“ —

Pripoviedčice za mladež.

Po njegdanjem čitanju i čuvenju napisao Mijat Stojanović.

I. Ovčar i ovan.

U krševitom predjelu izmedju jazah i bogazah liepi su priplanci i ledinci, puni paše za runo stado. Dan je zaparan. Ovce pasu mirisnu bujno uzraslu travicu. Ovčar sio blizu ponora njekog na kamen zgodan za sjedalo, kao da ga je kamenar iztesao, a nije, nego izglodao zub vremena sjedalo u pećini. Nad sjedalom debeo hlad od drveća sjenasta, što je ondje na okupu raslo, kako ga je zasadila majka narav bez reda i izbora, hrast uz bukvu, briest uz klen, bor uz javor, cerić uz čamić. Ovčara sjedećeg obhrva san, i driemajuć počme kimati i klanjati glavom. Blizu njega na ledinku pase ovan vitorogi sa zvoncem o vratu, ljubimac i mazonja svog pastira, a vodja cieloga stada. Ovan spazi svoga pastira, kako sjedeć klanja i glavom napred prama njemu posiže, kao da bi se rada tuckati. Prestane pasti, podigne glavu, zagleda se i valjda pomisli, pastir ga draži i izaziva, da se tuku glavački, kao što čine obično ovnovi. Pastir spava i sveudilj klanja glavom. Ovan se zaleti, pak pognjurenom glavom i rogovima udari pastira tako zamašno u glavu, da se je ovaj strovalio i dakako vrlo neugodno probudio. Pastir je mislio u prvi mah, ruše se nebesa ili pećine okolo njega, ili drveće nad njim; glava ga jako zaboli. Pogleda pastir osviestivši se okolo sebe, i vidi, kako ovan opet se sprema, da udara nanovo. Pastir je bio čovjek strastven, žestok i osvetljiv, pak u jarosti svojoj, da se osveti ovnu, lati ga snažnima rukama i baci u bližnji ponor strmoglavce. Čim vide ovce, kud im ode vodja, poskaču sve u tili čas za njim u ponor, gdje se sve do jedne poraztepaju i ubiju. Pastir je od straha i užasa, od žalosti velike nad tolikom crnom štetom supnio, vlase si s glave čupao i očajavao. Nu to mu nije pomoglo. Žestina, ljutina, srditost i naglost nanose čovjeku mnogo štete i kvara u životu. Blažena je strpljivost; srećan je čovjek, koji zna i može zauzdati svaku svoju strast.

II. Vreća puna zemlje.

Neki bogat čovjek imao je svoj vrt uz njivu jedne siromašne udovice, s koje mužem za njegova života imao je po kadšto trgovačkog posla, ali po-

kojnik mu nije ostao dužan. Nu bogatac poželi razmaći i povećati, razširiti svoj vrt, pak potvori pokojnika, da mu je dužan, i tako nepravednim načinom prisvoji si udovičinu njivu. Jednom bogatac upravo se šetao po njivi i snovao osnove, kako će vrt urediti, a sirota udovica k njemu dodje na njivu sa praznom vrećom na ruci. Molim te, susjede i dragi gospodaru! kad već nemožeš i nećeš ostavit mi moju od starine nasliedjenu njivu, budi barem tako dobar, dopusti mi napuniti ovaj džak, ovu vreću mile mi ove zemlje. Daj, gospodaru! smiluj mi se, uslišaj mi prošnju. Bogatac se porugljivo nasmješi, čuvši, što žena prosi, i rekme: Pa eto napuni vreću slobodno. Žena brzo nakopa na njivi zemlje i natrpa punu vreću natresujuć do vrha. Gospodaru, reći će tad opet: Molim ti se, pomozi mi uprtiti ovu punu vreću. Bogatac nevičan poslu, već bijaše zapeo da udovicu izpsuje, što ga tenta, što mu dosadjuje svojom ludom prošnjom. Ali udovica sklopitima rukama počme ga moliti i zaklinjati, neka joj izpuni i tu zadnju prošnju. Napokon skloni se bogatac i lati vreću, da ju zaprti ženi na rame. Jest da, nemogaše vreće ni smjesta pomaći, težka vreća kao mòra. Ženo! reče najposlje, težka je vreća, ja ti je nemogu uprtiti. Jel težka, gospodaru? — Pretežka kao smrt, odgovori bogatac; a žena njemu gromkim glasom: A da kako ćeš dovieka nositi na svojoj duši cielu ovu njivu, koje zemlja nebi u hiljade ovakovih vrećah stati mogla? Čovjek bogatac poplaši se i sgrozi na ženine rieči, i mahom joj povrati njezinu njivu, govoreći: Vidim, da je ono imanje veliki teret, što ga čovjek steče krivo, nepravedno. I mene bi ova njiva tištila i gnjela do vieka.

III. Zlatna burmutica.

Pozove njeki pùkovnik častnike svoga púka na objed. Skupljenim pokaže novu, zlatnu, krasnu burmuticu, koju je bio dobio dan prije iz glavnoga grada, dobivenu po naruki od njekog glasovitog zlatara. Išla je burmutice od ruke do ruke, i svatko se čudio krasoti posla i skupocienosti burmutice. Sjednu za stol objedovati. Pukovniku se prohtije šmrknuti štipetak burmuta. Maši se u djep za burmuticom. Neima je u djepu, traži u drugom. Ništa, neima, pak neima. Pretraži sve djepove. Burmutice ni od korova, izčeznula. Molim, gospodo! nestalo mi je moje burmutice; pogledajte svaki u svoj djep, da nije tko raztrešen ili zamišljen nehotice metnuo burmuticu sebi u djep. Svi častnici poskoče od stola, i svaki si premetne sve djepove i izvuče ih prazne napolje; samo njeki mlad barjaktar zažari se, sbunjen u licu, i ostane sjedeći za stolom, pak rekne: Na moju čast, uvjeravam vas, g. pukovniče! burmutice nije u mene. Svi upru oči u mladoga barjaktara začudjeni, i svi se medjusobno pogledaju, te su osvjedočeni bili, da je barjaktar ukrao burmuticu. Razidju se poslje objeda. Sutra dan rano zovne pukovnik barjaktara k sebi u svoj stan, i čim ovaj stupi u sobu, izidje pukovnik veselim licem pred njega govoreći. Dragi moj barjaktaru! našao sam burmuticu. U mojoj haljini bijaše jučer

razporen u djepu šav, pak kad sam ostavio burmuticu u djep, dospjela je slučajno mjesto u djep, mimo ovoga, te zapala izmedju haljine i postave. Molim dakle, oprostite, što sam jučer sve vas goste smutio. Nu molim vas, evo smo sad sami, kažite mi istinu, zašto niste htjeli jučer pokazati svoje djepove, kad su svi ostali častnici svoje izvrnuli i pokazali? Gospodine pukovniče! imam doma siromašne roditelje, kojim dajem polovicu svoje plaće, a zato neobičajem objedovati na podne u gostionici, da se nezadužim, nego kad idem na službu, ponesem si u djepu štogod za jelo. Tako i jučer neznajući, da ćete me pozvati na objed, imao sam u djepu jedan komad vojničkog hleba, provunte, a u drugom kobasicu za ručak, pak sam se stidio taj svoj ručak pred gospodom pokazati, a znao sam, da burmutice nisam uzeo, i bio bi jučer radje potego za sablju, nego li pokazao svoje djepove. Vrli čovječe i zahvalni sine svojih roditeljah! od danas vas pozivam za svaki dan na objed, da možete laglje pomagati svoje siromašne roditelje, a da uz to nemorate oskudjevati. Po tom pozove pukovnik barjaktara u trapezariju, gdje su već kao i jučer skupljeni bili svi častnici. Pred ovim izpovjedi pukovnik, kako i što se je dogodilo sa burmuticom, i pohvalivši pred svim mladoga barjaktara, obdari ga istom onom zlatnom burmuticom, da ju čuva na uspomenu od svoga pukovnika, koji ga visoko cieni poradi ljubavi i viernosti sinovske prama svojim roditeljem. Tko svoje roditelje ljubi i počituje, mio je i drag Bogu i dobrim ljudem.

IV. Bogastvo.

Siromašan njeki mladić sasta se jednom sa svojim bivšim učiteljem, koga uljudno pozdravi, u desnicu cjeluje, i za dravlje upita. A kad učitelj zapita: Kako je dragi moj Miloševiću? odgovori: Zlo, moj gospodine! siromašan sam, nigdje ništa neimam. Kako to, reći će učitelj, a vidim te eto zdrav si kao kremen, uzrasto kao zelen bor, rumene ti se obrazi kao rumena ruža. To jest, odvrati mladić, ali sam siromašan, neimam nikakva imanja. Učitelj ga prihvati za desnicu i rekne: Evo ti desnica snažna i vješta poslu, bi li ju dao odsjeći za tisuću žutih dukatah? Vjerujte nebi ju dao odsjeći ni za bisage pune dukatah, reče mladić. Evo ti u glavi dva zdrava oka kao u sokola, kojima gledaš po bielom svietu i čudesa u božjoj prirodi na nebu i na zemlji, od sunca do praška, od slona do nevida, od travčice do duba. Pošto bi dao vid svojih očijuh? Ni za ikakvo blago na tom svietu, reče mladić. A učitelj nastavi: Imaš uši, kojima čuješ, kako potočić u polju žubori, vjetrić zuji, ptičice pjevaju; čuješ glas srodnikah i prijateljah; pošto bi dao sluh? Za nikakve novce, odgovori mladić, Dakle, dragi moj! bogat si, prebogat. Prilježno radi moleći se Bogu, i mudro štedi, pak ćeš se pošteno svojim hlebom hraniti, a osim svega upamti dobro, što ću ti sad još reći: Najveće je zemno dobro i blago zdravlje i veselo, zadovoljno srce.

Slavonske narod. zagonetke.

Iz sbirk. Ad. Filipovića, Širokopoljskog.

(Dalje.)

34. Zašto je nesreća, kad nam zec predje pút? — 35. Šta' je po mlinara u mlinu najbolje? — 36. Zašto ljude vješaju? — 37. Na vrh hrasta šaka šaša, i u šašu nješto gladko, i u gladku nješto sladko. — 38. Kad u polje ide, okrene se kući; a kad kući ide, okrene se u polje. — 39. Zašto se struže riba? — Što čovjeku pokraćuje život? — 41. Što čini čovjeka omiljelim? — 42. Što produljuje čovjeku život? — 45. Kakva dobročinstva dovode u neprijateljstvo? — 44. Četiri brata jednu kapu nose. — 45. Šigic migic, puna šaka gnjidic. — Drven pàs na potoku laje. — 47. Okolo bielo, a u polak žuto. — 48. Dva lončića četiri poklopčića. — 49. Puna tepsica zlatnih košticah. — 50. Hroma svraka sve polje preskaka. — 51. U bunaru (zdencu) vatra gori. — 52. Zlatna žica sve polje prešica. — 53. Drúga drúgu preko plota zvala, daj mi drûgo malo sala, živa sam se već razpala. — 54. Crno maleno kuću čuva. — 55. Puna školah djakah ni odkuda vratah. — 56. Crven jarac po košari skače. — 57. Pečen jarac pod mejanom svira. — 58. Dva se starca za bradu vuku. — 59. U našega vranca devet pokrovacah, i opet mu se vide biela rebarca. — 60. Sav vol' u štalu unidje samo rogovi nemogu. — 61. Na vrh šume duplje. — 62. Pliva patak na Savici, nosi čekrk na glavici. — 63. Šućur bućur u devet kozuhah. — 64. Koliko godinah broji toranj svet. Stjepana u Zagrebu? —

Zagonetke.

Od Ivana Jozića.

I.

Pet nas jeste braće mile,
Jednog gosu svi služimo;
Božice nas Cviete sile
Brane, da neuginimo.

Il nas gledo tko od prieda,
Il od zada sa zatiljka:
Isto ime viek povieda,
Iste klice da smo biljka.

II.

Čovjek jesam, al' za taka
Nedrže me, gdje s' nahodim;
Bolja ti je i smrt svaka,
Neg moj život koj sprovodim.

Čitaš li me pak od traga,
Stvorio si drvo tada,
Što nemienja svoga draga
Odiela si baš nikada.

*) Odgonetke sliedit će u budućem broju skupa s imeni p. n. gg. odgonetaocah.—

Sitnice.

— (Njekoliko riečih Varadincem.) Prošle godine donesè nam vrli „Glasonoša“ članak, u kojem tvrdi, da su Petrovaradinci sami koreniti Hrvati. Kako púk pripovieda, prva naselbina i jest bila od samih Hrvatah, nò kašnje se je priselilo ovamo i Niemacah i Magjarah, te se zato može reći, da Varadin sada sastoji iz jedne četvrtine Niemacah, jedne osmine Magjarah, a ostalo su Hrvati. Hrvati rekoh u najvećem su broju ovdje. Slaveni su u obće, a napose Hrvati dobra i poštena značaja, radeni i gostoljubivi, pa se ni Varadincem nemože u tom pogledu prišiti nikakova mana, jer te Hrvatom prirodjene vlastitosti. niesu ni u njih izumrle. Gostoljubivost — kojom se nemogu pohvaliti Niemci — poprimiše od ovdašnjih naših Hrvatah i Niemci, koji s njimi živu u dobroj slozi i ljubavi; pa zato putniče, kad si u našem Varadinu, neboj se — mà neimo ni novčića — da ćeš gladovati! Ove dobre duše zasluže marljivima rukama uviek toliko, da mogu ne samo obitelj svoju uzdržavati, već i stranca podvoriti. Slava im!

I Niemci poprimiše te plemenite i hvale vriedne običaje od Hrvatah! pa ih zaoto ide svaka pohvala; ali i Hrvati poprimiše od njih — od koga li — njeke običaje, koji im ni najmanje lice nesvjetlaju. Ti običaji služe na sramotu naše mile domovine, na propast naše narodnosti, a i na ruglo naše. — Ti zločesti običaji su prvo, i prvo njeki — neznam iz koga uzroka, stid svoje narodnosti i jezika svoga, a drugo prigrljivanje tudjega jezika.— Recite mi, braćo, gdje je još igdje takov narod, koji bi se u sadanjem vieku stidio svoga roda i plemena, narodnosti i jezika? — Uzmite najprostiji narod n. p. Cigane, koji neimaju ni domovine, a u strogom smislu ni nečine narod, pa hoćete li ih ikad čuti, da sa svojom obitelju drugčije no svojim jezikom govore? Doista ne! — Oni će i svoje diete najprije ciganski naučiti, pak teke poslie, ako ga nužda nagoni, učiti će ga drugi koji jezik. — Ciganin bi se prije mogao svoga jezika stiditi, buduć je hrapav i za sluh neugodan; ali on to ipak nečini, jer mu je najmiliji jezik, koji je sa grudih majčinih sasnuo i koji mu roditelji govore. — A vi braćo? Vi se stidite jezika, koji je toli liep, da je — kao što jedan veliki Slaven reče: „samo Bog, koji ga stvori, od njega krasniji;“ jezika, s kojim se skoro ni jedan drugi jezik u obilju riečih nadtjecati nemože, i koji je za sluh toli ugodan, toli nježan, da mu takmaca nije. — Vi vašu dječicu silom gonite, da se uče tudji jezik, koga ni sami na polak nerazumijete, a za svoj vas ni brige nije. Nemojte se zato čuditi, što su vam djeca neuka i glupa; jer diete poslati mahom u učionu, gdje učitelj ni riečce njegova jezika nezna, a diete opet učiteljevu ni jednu rieč nerazumije: svatko će reći, da tu nauka ni prava napredka nema, niti biti može.

Nisam ja proti tomu, da se naša djeca uče drugi jezik, što više, još vam to preporučujem, a to samo iz toga uzroka, da si koristite narodu. Ali to je gadno, kada zanemarivši svoj, učite tudji jezik; za svoje bo nemariti, a tudje njegovati, mrzko je. Tudji jezik njegovati, a svoj hrvatski za nuždu ili baš ni malo neznati; tudjim se jezikom u družtvenom životu služiti, a svoj prezirati i zaboraviti; koje si onda gore listak? To je velika za vas braćo sramota! Tà za to vam se nehajstvo drugi narodi rugaju i izsmjehavaju vas, a braća — ostali Hrvati — plaču nad vami! —

Podjite malo dalje u Ugarsku, pa se ugledajte u Magjare! Neponosi li se svaki i najprostiji svojim jezikom? — Podjite u pučke im učione, te poslušajte, kojim se jezikom tu djeca uče! Ne tudjim, već svojim materinskim; i ako se možda još koji uči, neuzima se kao glavni, već samo kao drugotan predmet, ili da me bolje razumijete „kao peti točak u kolah.“ — Ali čemu da vas tako daleko vodim? Evo možete svaki dan čuti i vidjeti Magjarah, koji vam nadniče na vaših poljih, pa ih slušajte, dà i pitajte, kojim jezikom najvole govoriti. — Ima i medju njimi takovih, koji osim svoga govore i druge jezike, ali će ipak svaki radje svojim no tudjim jezikom govoriti, i čuvati se, da svoj tudjim neizopači. A vi? Ako kadgod za nuždu i govorite svojim jezikom, to uplećete za svakom petom ili šestom našom rieči jednu ili dvie njemačke. — Pa dèd' se ugledajte malo i na Niemce! Je li će od njih koji reći, da mu je njegov jezik odurau ili ružan, i hoće li ga u družtvenom životu zamieniti drugim kojim? — Dvojim.

Tó je čovjeku već u naravi njegovoj priprirodjeno, da svoje najvoli; sámo vi braćo ste — oprostite što vam odprto moram reći istinu, kao odpadnici naravi, te ste za tudjim pohlepni, a za svoje nemarite. Bog mora da vas kazni radi toga!

Zar vi neuvidjate sbiljam prevelike dobrote milostivog našeg kralja, koji uvidivši potrebu vašu, obrati vam njemačke učione u narodne, da vam se dječica uče i obrazuju svojim jezikom? Mislite li možda, da njemu nije do toga stalo, da narod do prosvjete dodje? — Zna on dobro, da onaj koji svoje nezna, ni u tudjem Sokrates biti neće; kao i to, da je prosvietljenim narodom laglje upravljati, nego li glupim i surovim.

O osviestite se već jednom! Okanite se onoga, što je tudje, pa prigrlite ono, što je vaše; to bo vam je dar, koji usisaste mliekom majčicah svojih. Nestidite se jezika svoga i narodnosti svoje; podupirajte silami svojimi sve plemenite podhvate u korist domovine i naroda našeg, pa će vam srce plivati u

slasti, kakove još kušali nieste, a ta je, sveta iskra domoljublja, koju Bog usadi u srca ljudska; dapače i istu bezumne životinje, jer i one ljube onaj kraj, gdje ugledaše svietlo božje. Nevraća bo li se lasta najradje u svoje staro gnjezdo! Neveli li se, da zec najradje glavu izgubi, gdje se je okotio! — Neprotivite se daklem glasu božjemu; nevriedjajte majku domovinu svoju, koja vas je na čistom kriocu svome donjihala i naučila prvu riečcu „m a j č i c e!“

Probudite se, braćo! radite najprije u svom vinogradu; pa onda, ako hoćete, pomažite drugomu; a Bog vam pomogao!

A***.

— K n j i ž e v n o s t. Naša ilirska Matica počet ćet ove godine izdavati „Cvietnjak jugoslavenskog pjesničtva“ t. j. narodnog i umjetnog pjesničtva srbsko-hrvatskoga, slovenskoga i bugarskoga. Taj će Cvietnjak imati, naprvo obćeniti uvod u pjesničtvo (Poetik-u) a ostalo će gradivo biti razredjeno po raznih vrstah pjesničtva, poredano kronologičkim redom, i svakoj će bit naprvo dodana pravila, koja su već ustanovljena za onu vrst. Ako se to djelo sbilja izvede, kao što se sada snuje, to će ono biti ne samo na diku naše književnosti, nego i krasna pomoćna knjiga za naš mladji književni naraštaj, i za svakog, koji neželi biti neznalicom u domaćoj knjizi.

— I Matica dalmatinska počima ove godine izlaziti na vidik osbiljnijim rádom. Prvo priredjuje ona „Pjesmaricu“ iz narodnih pjesamah, u kojoj će radi medjusobne sloge i ljubavi njekoje pjesme tiskane biti ćirilicom. Ta Pjesmarica ima već skoro doći pod tisak. A drugo djelo, što ga ta Matica izdati namjerava, to je „Zemljopis“ za puk. Taj će zemljopis sadržavati zvjezdoslovni i prirodni zemljopis, zemne i nebesne pojave, i političui zemljopis s osobitim obzirom i na ostale pokrajine našega naroda. G. podpredsjednik Danilo piše taj zemljopis, — i plaćat će mu se za svaki tiskani arak 25 for. Tko da se neraduje takovu liepomu radu dalmatinske Matice. Blagoslovi joj Bože svaki njezin rodoljubni podhvat! —

— Družtvo sv. Mohora razpisalo je sa g. 1866 sljedeće književne nagrade: a) sto for. za najbolju izvornu pripoviedku iz slovenske poviesti, u obsegu od 4—5 tisk. arakah; b) dvadeset for. za najbolji poučni sastavak u obsegu od 1 arka; c) petdeset forintih za najljepši sastavak za družtveni koledar. Tako valja ljude pobudjivati na radnju.

— Naš dično poznati i po sadanji razvitak naših pučkih školah veoma zaslužni bivši školski savjetnik a sada čaz. kanonik preč. gosp. dor. Stjepan Ilijašević sprema za tisak liepu kitu svojih pjesamah, većinom nabožnog i ćudoredno — poučnog sadržaja. Kao što će se naši štioci osvjedočiti moći i iz ovog broja, odlikuju se pjesme preč. g. St. I. lakoćom jezika, bujnim uzletom, liepimi slikami i uzvišenimi misli; kod mnogih će pako osobito ugodno zateći laki i pravilni heksametri i liepe safičke kitice. Mislimo dakle, da ćemo ovom viešću obradovati sve štovaoce zaslužnoga ovoga našega rodoljuba. — Pjesme će skoro pod tisak doći.

— Prvi dio „Književnika“ dotiskan je i skoro će se razposlati. On u ničem nezaostaje za lanjskimi svojimi predšastnici, a odlikuje se podpunom bibliografiom svih lane izišavših hrvatsko-srbskih knjigah. Drugi dio počeo se je takodjer već slagati.

— Tiskom Albrechtovim dotiskana je ovih danah „Obredoslovica t. j. Obredi i običaji kat. crkve, spisao za mladež Dr. Anselmo Ricker, a preveo jedan svećenik nadb. zagrebačke. Jezik je pravilan, a stvar, koja svakoga dobrog katolika zanimati mora. Knjiga se ta preporučuje dakle i sama; — te mislimo, da joj neće uzmanjkati dobra prodja. —

— Od „Obšte istorije“ g P. Srećkovića prof. dotiskuje se drugi svezak druge knjige.

— O d g o n e t k e n a r. z a g o n e t a k a h iz 4. br. 1. Sanduk, na njem brava i u njem ruho. — 2. Svrači rep. — 3. Dim i dimnjak. — 4. Zajimač kad se spušta u zdenac. — 5. Kolesa od kolah. — 6. Bubanj, kad se u njeg udara. — 7. Kaca i na njoj obručevi. — 8. Iskra od vatre. — 9. Zapreći vatru, odpreći vatru, vatra kó vatra. — 10. Mravinjak. — 11. Sito: obod je drvo iz šume, struna je od repa, a medju ženama igra, kad se sije brašno. — 12. Ruke, zubi i jezik. — 13. Svraka, kad sjedne u gnjezdo. — 14. Žica, što ju izvlači prelja. — 15. Vrata vele: smrkni Bože, krevet veli: svani Bože, tavan veli: kako mi je, tako mi je. — 16. Kruh ojde u peć bez kore, a kad se izvadi ima koru. — 17. Žir i krme. — 18. Svrdó kad vrta. — 19. Trn. — 20 Puška. — 21. Jer je za dvajest godinah obično starija od brade. — 22. Hrast i žir. — 23. Ona na stolu gladna čovjeka. — 24. Ona, u koje je rep najbliže glavi. — 25. Ajtaš u vodenici. — 26. Pet prstah izpod preslice kad se prede, — i pet koji vreteno svrću. — 27. Onaj, koji ima jedno, jer vidi u drugog dva. — 28. To, što se previja, inače nebi mogla u usta. — 29. Pet prstah. — 30. Ona, koju krčmar lije u vino. — 31. Zubi. — 32. Pijavica. — 33. Dim bez dimnjaka.

S m j e š i c e: Njeki skupac reče svomu prijatelju, koji mu se je tužio, da mora uviek novce posudjivati, sasvim pouzdano sljedeće: „Učinite, dragi prijatelju, kao ja. Ja vam imam dvie novčane kese: jednu nazivam n j e k i; a drugu c i e l i s v i e t. Sve svoje novce mećem u prvu, a u drugu baš ni pare. Ako sad tko k meni dodje, pa traži, da mu posudim novacah, to mu pokažem praznu kesu, i kunem se, da u c i e l o m s v i e t u niti pare neposjedujem, i ako novca trebam, da se moram i sam k n j e k o m u uteći. Tako vam nelažem, a novci i prijatelji mi ostaju.“

— Njeki lukavac došao k jednomu zlataru

i iskao je burmuticu (tubakeru). Zlatar mu pokaže dvie: jednu za 100 for. a drugu za 200 for. On uzme onu za 100 fr., pa umah plati i ode. Drugi dan dodje opet natrag, pa reče, da se je boljemu dosjetio, te da će radje onu za 200 fr. uzeti. Kad ju mu je zlatar dao, platio je na sljedeći način: Juče, reče on, dao sam vam 100 for., a evo vam sada dajem tubakeru opet natrag, koja je 100 for. vriedna; s toga mi dajte namiru vrhu 200 for. Zlatar je mislio, da je sve u redu i dao mu je namiru.

— Vatra, vatra! vikne njeki propovjednik, kad je usried svoje prodike spazio, da svi njegovi slušatelji skoro bez iznimke spavaju. Tim probudjeni viknu kao iz jednog glasa: gdje, gdje?

U paklu! vikne oštrim glasom propovjednik, za sve one, koje pod predikom driemlju.

Poziv na predplatu.

Ovim brojem svršujemo prvo poljeće ovoga za sada jedinoga lista namienjena duševnoj zabavi i pouki omladine našega naroda. Jesmo li i na koliko smo zadovoljili stavljenomu si programu i potrebi naše omladine, to neka sudi naše obćinstvo; mi mislimo medjutim, da smo barem pokazali dobru volju, koliko po okolnostih samo moguće bijaše. Da bi u gdjekojem pogledu moglo koješta i bolje biti, to dopuštamo; nu što učiniti mogosmo uz slabu podporu od naših književnikah, to učinismo, pa ćemo se trsiti i u buduće ne manjom voljom i pomnjom. S toga pozivljemo ovim najuljudnije na obnovu predplate one štovane čitatelje, koji se samo na pó godine predplatiše; a one, koji nam list nevratiše, nego ga primaju, ili koji si ga naručiše, a dosad nam predplate neposlaše, molimo opet, da bi nam što prije zaostatak poslali, i to u plaćenih listovih, jer bi mi inače ostali posve kratkih rukavah, ako bi još morali plaćati poštarinu i za naručbene listove. Novim predplatnikom možemo još uviek naknadno poslati sve do sada izašle brojeve; a ciena listu ostaje, koja je bila i do sada, naime za cielo godište 2 for. a za pól 1 for. a. v.

Kod ove sgode moramo opetovano očitovati, da bi mi rado zadovoljili i drugoj strani našega programa, što se naime tiče urednog izlazenja Bosiljka; nu buduć da sve do danas nedobismo ni dozvole ni uzkrate na podnešenu svoju molbu, s toga nemožemo uz najbolju volju zadovoljiti željam, koje nam u tom pogledu mnogi naši čitatelje očituju. To budi rečeno za naše izpričanje, jer mnogi misle, da smo mi tomu krivi.

UREDNIČTVO „BOSILJKA.“
Opatovina br. 106.

VI. Broj Bosiljka izaći će 10. travnj.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 6. 10. travnja 1865. **Teč. I.**

Bog je ljubav.

Od dor. Stjepana Iliaševića.

Sjaji sunce na nebesi'
U veličju divnomu!
Vidìm da si, znam šta jesi,
I kazujem svakomu:
Bože ti si ljubav!

Pun mirisa onaj ráni
Što u vrtu cvate cviet,
Što mi rosa suzom hrani,
I on s menom žudi riet:
Bože ti si ljubav!

Sjedne l' ptica na vrh grane
Pod mojimi prozori,
Već mi mila pjevat stane
Da se brieg i dol ori:
Bože ti si ljubav!

Pita zora noćcu tajnu,
Što l' da si ti Bože moj;
Al ona joj: liepost sjajnu
Vàs ti kiti naslov tvoj;
Bože ti si ljubav!

Nad sve sretna zora time,
Što joj reče tajna moć,
Ide k danku, sbori s njime,
Dok ih nadje crna noć:
Bože ti si ljubav!

Kopnu šapće sinje móre,
Da si sladka ljubav vàs,
A sa kopnom zelen — gore
Sve u jedan kliču glas:
Bože ti si ljubav!

Srce štrepi od milinah,
Gdje mu razpet svieta spás
Častnog križa sa visinah
Rajski šalje mira glas:
Bože ti si ljubav!

Što se miče i što diše,
Sve pod tvoj se kupi steg,
Sve se tvojim robom piše,
I iz glasa viče sveg:
Bože ti si ljubav!

Sve da nebi živo što je
Slasti tvoje ćutalo,
Samo bi mi srce moje
Od milinja pjevalo:
Bože ti si ljubav!

Da i nebi srce moje,
Hrid bi se oglasila,
Munja bi mi ime tvoje
Žarkim kriesom odkrila:
Bože ti si ljubav!

Sad na krilih povjetarca
Drag mi šalješ zvonca glás,
Da mi srce sried njedarca
S tobom sbori ovaj čas:
Bože ti si ljubav!

Ti si liepost sve ljepote,
I mudrota mudrosti;
Ti si uzor sve dobrote,
I živ izvor milosti:
Bože ti si ljubav!

Oče! smiri srce ovo,
I milost mu svoju daj,
Da ti čuje sladko slovo:
„Sa mnom srce tvoj je raj!"
Bože ti si ljubav! —

Očeva kletva.

I.

Bilo je godine 184*. na tielovo. Dva gizdelina upute se taj dan izvan grada na selo. Vrieme je bilo krasno, a s vedra neba upravo je peklo sunašce, premda je dan prije kiša u toliko padala, da su i mali potočići izašli iz svojih koritah. Malo seoce B. . ., kamo po svecih i nedjeljah silna svjetina iz glavnoga grada nagrne, bilo je i danas puno, pače skoro prepuno ljudstva. Sleglo se tu ljudih iz svih stališah, te su načinili ogroman obhod poznatim načinom i redom. Dva ona gizdelina, koji su pod cielim obhodom pravili, neumjestna i nečedna kojekakva opažanja, a na koja se nitko drugi nije mogao smijati do njijuh samih, okruniše, tako rekuć, svoje zločestoće oponašajući pjevanje djece, te buneći tako pobožnost. Starac njeki na štakah, osiedjeo invalid, motrio je to dugo s nezadovoljnošću; nu nemogav duže podnositi tih pogrdah, podje upravo k njima, te jednoga i drugoga svojima štakama po ledjih, veleć:

„Kukavice nijedne, ubio vas grom iz vedra neba! — Ako već nikakva počitanja neimate prama ljudstvu, nepogrdjujte barem vjere! Kaznit će vas Bog radi toga!“

Rekāv to, odje sjedoglavi starina napried, da sasluša evangjelje, koje se upravo počelo čitati.

„Jesi li čuo, Dragutine? Da nas grom iz vedra neba ošine — — — !!“

„Ta što te briga za onu benu? — on ti je potegô malo više rakije, pa misli, da su mu take strielje; stari su ti vojaci već naučni na grubijanštine. Da si mu dao koju paru, vidio bi, kako bi bio ne samo sve ono opozvao, nego još i obećao, da će se za te moliti Boga. Hajdmo mi, Hinko, radje svoj obhod držat u V.. kod puna stola, kano što smo i lani.“

„Pravo, prijatelju! s prvim željezničkim vlakom idemo u V...“

I zbilja odu iz B.. a. Putom pjevahu jednu nesramnu pjesmu po ariji: „Hodi Sion“, oponašahu molitve obhodnikah, a uza to se neprestano ludo smijahu, kano što je već uobičajeno kod današnjih nadri — naobraženjakah.

Dva ova tobožnja prijatelja bili su sinovi dvajuh tvorničarah.

Dragutinovi roditelji bili su jako bogati: imali su osim dvijuh velikih tvornicah mnogo gotova novca, a pokraj toga im je zanat najljepše prolazio, te je staromu Dragutinu B...u, Dragutinovu ocu, najglavnija to svrha bila, da si što boljma obskrbi sina.

„Ja sam prije“, reče on jednoč svomu sinu,„ bio prost kalfa, neimajuć ništa, te sam mnogo zla pretrpio, a mnogo toga izkusio. Za rata god. 1809. izgubim milu suprugu, tvoju pokojnu majku. Upravo taj rat bude uzrokom, što dugo vremena nisam mogao započeti zanata; pošto se mir učinio, uredim si njekakvu tvornicu, poslovi mi podju za rukom, proizvodi naši u istom iztoku znatno prolažahu, te moram priznati, da upravo odanle sve moje imanje i bogastvo potiče. Bogu sam se zato svaki dan zahvaljivao i sjećao siromakah,

od kojih sam i sám proizašao. Budi kano i ja: budi radin, poslove obavljaj marljivo, postojano i radostno; na Boga, koji upravlja čovječim udesom, i na sirotinju nikad nezaboravi, pa ćeš biti sretan i na ništa se nećeš potužiti.'‘

Kako je mladi Dragutin slušao rieči svoga oca, mogli smo vidjeti u onom prizoru kod tjelovskog obhodu u B.... U ostalom mora da je njegov prijatelj Hinko kriv bio svemu tomu zlu, jer je s njim uviek obćio, a ovaj nebijaše dobro odgojen. Hinkovi su roditelji bili sami, tako rekuć, neznabožci; odgojivanje djece nisu držali za svoju dužnost, življenje u slasti i lásti, dizanje na visoko bijaše im jedina misao; s toga je Hinko odrastao, neznajuć sam, kako? —

II.

Stari je B.... već bio sasvim skoro oslabio; predadè dakle sinu si svoju tvornicu. Prva misao, što ju Dragutin sad zamisli, bila je „ženiti se“ nu ne iz razlogah vjerozakonskih. Ženitba je imala njemu biti samo sredstvom, da se dokopa silna novca, a žena da mu onda bude prva služavka u kući.

I ta mu se želja izpuni sasvim po njegovoj volji. Doista je to čudnovato! Kako mnogo ljudih mole i mole Boga za svakdanji kruh, pa dok ga dobiju, koliko težkoćah moraju prije pretrpjeti, dočim se mnogomu, kad u svojoj oholosti što mu drago zaželi, to odmah i izpuni!? Nu svaka stvar ima svoj uzrok. Kako ih je mnogo kraj sve svoje sjajnosti i bogastva propalo? Pa zar je sve ono prava sreća, što sviet zove „srećom?“ Zar manje boli, kad se tko udavi zlatnim užincem, nego li prostim?

Mladomu je B.... išlo sve za rukom. Zanat mu je sveudilj liepo cvao, a tvrdka (firma) te kuće bila je već od prije na glasu sa svojih proizvodah. Stari nastojnik, već odavna vjeran sluga ove kuće, ravnao je pametno s družinom, te je ova svimi silami nastojala, da se dobar glas ove tvornice uzdrži i sada za nova gospodara.

Mlada njegova žena, kći njekoga tvorničara, doniela mu liepu svotu novacah kano miraz, a uz to angjeosku ćud i milo srce; oko kućnih poslovah nastojala je točno, s družinom je bila uljudna, te je tako svojom krotkošću djelovala više, nego li njen suprug svojom hladnokrvnom oholosti i nadutosti, kojom je više putah jako nesmotreno i nečovječno postupao s družinom i sa svimi ostalimi.

Stari nastojnik tvornice moradè zato da mnogo toga od njega pretrpi; jer je on sve bolje htio znati od staroga, u zanatu osiedjela nastojnika, premda nije tako rekuć imao nikakova izkustva ni znanja u tvorničkih poslovih.

Svaki čas bi se tužili kod staroga gospodara, nu ovaj ih je uviek mirio, veleć: „Uviek je on bio nagao, nu ima ipak dobro srce; on će se već opametiti.“

Al začuvši Dragutin za te tužbe, stane kô biesan trčati gore, dole tvor-

nicom, sileći, da mu se označe imena klevetnikah — kako ih on prozvà; — nu nitko ni rieči neizusti. Na to u svom bjesnilu odpusti staroga nastojnika i svu družinu iz službe. do jednog jedincatoga, koji mu je već duže vremena kano uhoda činio mnoge usluge. Nadošla nova družina, nepoznajući okolnostih, moradè se zadovolijti psovkami, kojimi ih je častio gospodar skoro svaki dan; isti udes imadoše i djevojke u tvornici radeće, izuzam one, koje su liepe bile. — Pokraj svega toga imala je mnogo i mnogo trpjeti i sirota njegova ženica. On nebi nikad uzimao u obzir, da mu je ona žena, već bi ju i pred družinom izsmjehavao i grdio najsurovijim načinom, tako da ju radnici ni malo nisu poštivali, ni ljubili. Sama od sebe nije smjela ništa učiniti, bojeć se, da će ju izdati uhode, te pred gospodarom sve još na gorje izvrnuti. I tako bijaše u toj tvornici upravo robski život.

Dà jadnih poslenikah! Kako im je bilo tek kod izplaćivanja! Nikad podpune nisu dobivali plaće, izuzamši osobite vještake!!

To je i bilo uzrokom, što su svi bolji poslenici odišli iz službe, a ostale samo nevježe, pa i s ovimi se je zlo postupalo, i plaća im se uzkraćivala.

I tako je ova tvornica, sve do mala uzor radinosti i obrtnosti, skoro propala sasvim i potamnjela slava njezina imena.

Nu uz sve to je bio Dragutin ipak tako kratkovid, da nije spoznao svoga jadnoga stanja, već je, uzdajuć se preveć u svoj novac, pohadjao sve moguće zabave: kazališta, koncerte, plesove, pijanke itd., te si ništa uzkraćivao nije, što mu je srce samo zaželjelo; a na sve te zabave smjela mu je supruga samo onda ići, kad je on bio osobito dobre volje. Još uviek družio se je najradje s Hinkom, svojim prijateljem od malih noguh, i s još njekoliko svojih jednomišljenikah. Tako je u toj kući išlo sve krivim putem, a to je naravno moralo doći do ušijuh i staromu B.... u.

Jednog dana stane Dragutin opet po svom običaju biesniti i bučiti po sobah, vrati lupati, psovati i vikati, kad al' upravo u taj par dodje u sobu stari B...., otac mu.

„Liepo, liepo radiš!" reče starac sinu, koj je upravo iz bližnje sobe kô biesan trčao, te se osupnuo, videć si oca pred sobom.

„Neima nikakva reda u kući, mili tato —"

„Nisam je tata, već otac," odgovori ozbiljno starac.

„Ljubezni oče! vi si nemožete pomisliti, kako svojevoljno — — ah kad je žena u kući —"

„Dragutine, deder pazi, da si nevriedjaš supruge; eno sirota u kuhinji tako plače, da bi joj se smilovao isti živac kamen. Poznam ja tvoju suprugu kano radinu, miroljubivu i plemenitu ženu. Kad ti vriedjati možeš takvu ženu, e onda dokučujem, da s tobom nitko nemože izaći na kraj, do tvojih lakoumnih drugovah. Kako sam vidio, u tvornici su sve sami novi poslenici. A gdje je stari nastojnik Jakov, moj najvjerniji sluga? No! to negdje liepo izgledje sad u tvornici! Ja sam ti svoju tvornicu, koja je za mene bila izvo-

rom bogastva, sasvim predao, — žena ti je donesla 20,000 for. miraza — doista liep novac, da njimi radiš, te se okoristiš; a ti za to nemariš, već mi kojekakvimi budalaštinami sramotiš kuću, a ženu si zlostavljaš najsurovijim načinom. Zar si to od mene naučio? — Ovdje te evo sad pozivam, da promieniš svoj život; promisli, da ćeš jednoč svojim potomkom morati prednjačiti dobrim izgledom i primjerom; promisli, da time, što si ženu vriedjaš, samo svoj ugled umanjuješ kod služinčadi; promisli, da se od zločestih radnikah imati može samo zločesta roba, i to tim gorja, kad su bez osobito vješta nastojnika! Sad te dakle ozbiljno pozivam, da mi želju izpuniš; ako nećeš, znaj, da te mogu baštinstva lišiti!"

„Saslušao sam vas, oče, do kraja; nu moram primjetiti, da sam ja u ovoj kući gospodar, a kano takav imam glede svojih domaćih stvarih posebnih svojih nazorah, kojih se neću ostaviti, makar to bila želja istoga moga oca, jer bih mu ja mogao vrata —"

„Jadni i nezahvalni stvoru! Evo me, odlazim iz tvoje kuće, te više nikada u nju neće stupiti moje noge; nu zapamti si dobro dan, kad ti je tvoj otac dobrim savjetom htio pomoći. Otac ti izlazi iz kuće, a sve zlo evo u nju ulazi. Doći će jednom čas, kad ćeš poželjeti očeva svjeta, al ja ću biti u hladnu grobu i na vieke ću mučati. Nu sad ću govoriti, dok u meni kipi pravedan gnjev radi povriedjenih djetinjih dužnostih; jao tebi, nesrećo jedna, koji si okaljao poštenje moje kuće! Sirote si ugnjetavao, samo da tim lakše razuzdano živjeti možeš! Jao tebi, što si svete dužnosti, koje ti vjerozakon —"

„Ha, ha, ha! Znao sam, da ćete i na vjeru doći! Molim vas, nemojte mi tu prodikovati — ja neslušam rada takvih stvarih."

„Slušat ćeš ih te kako rada! Spoznat ćeš doskora, što je Bog! Predobri Stvoritelju! Pogledji der iz svoga neba ovamo, te se smiluj zasliepljenomu ovomu griešniku; ako je pako tvoja srčba proti njemu tolika, da mu se nećeš smilovati, kazni ga ti, ja već nemogu! Ja sam učinio svoju dužnost kano otac; neka sada prokuša, kako se život ljudski živi.

Rekav to, sruši se starac onesviešćen u naslonjač. Obhrvala ga žalost očinskoga srca.

„Tà gle! grom je u tebe udario, a ne u me — nevalja se, bora mi, igrati tako pogibeljnim oružjem!"

To reče i ode iz sobe, ostaviv oca onako sama, ni nebrineć se ništa zanj.

III.

Bog je dobar. Dopušta, da sunce sjaje pravednikom i griešnikom, da usjevi uspievaju za dobre i zle! Nu i što tko djela, sve pred njega pada! — Dan kad je Dragutin opet jednoč odlučio ići na selo, bio je osobito liep, a sunce bijaše obasjalo cielu zemlju, premda Dragutin ni jedne njegove zrake zavriedio nije svojim ponašanjem.

I zbilja odu taj dan s prvim jutarnjim vlakom Dragutin i njegova žena, pa Hinko sa svojom zaručnicom u L.... Bio je taj dan za nje dan pravoga

veselja, kao što im se je to iz lica vidjeti mogla. Tu se je pjevalo, šalilo, skakalo po brdinah i dolinah. Da, ista Dragutinova supruga bila je taj dan nješto neobično vesela; — je li bilo na izliku ili sbilja, to neznamo, ali ona je bila dobre volje. Igrali su se i lopte kao mala djeca, te su se dosta nasmijali, kad bi tko promašio, što se je Dragutinu vrlo često dogadjalo. Kad su mu se drugih troje jako smijali, rasrdi se te reče:

„Bio hrdja, ako nepogodim onoga starog prosjaka u glavu!“

„Nebudali, mili Dragutine,“ poviče mu supruga.

„A zašto ne? Tà ono je njekakav prosjak, koji to neće za zlo uzeti.“

Tek što to reče, baci loptu prama onomu starcu, te ga zbilja pogodi u glavu. Stari se prosjak malo za tim sruši na zemlju.

Na to se okolo stojeći ljudi, misleći, da ga je udarila kap, oko njega sakupe; nu vidivši pokraj njega loptu, pravedno se rasrde, te izgrde naše putnike, što su tako neoprezni. U to se i starac malo osviestio, a Dragutin dodje po loptu. Nu kako uzdrkta spoznav, da je to onaj starac, s kojim se je prije tri godine sukobio u B . . . . u na tielovo.

„E pa dobro!. Nisam vam baš krivice učinio; to sam vam vratio za ono, što ste mi na tielovo u B . . . . premjerili svojom štakom ledja.“

„Za to si ja ništa glave netarem, nu izkusit ćete vi drugačijih udaracah. Mislite li vi, da je prosjak zato na ovom svietu, da ga muče kojekakve nadute lùde? Ili zar se vam tako mili zlostavljati siromašni sviet? — Dederte vi pazite, da vam se štogod nedogodi, što nebi tako lako zaboravili. Čovjek je slab kano posuda, koja se lako razlupati dade; — njegova sreća i bogastvo nije ništa drugo, nego ugodan san.“

To rekavši, ode starac dalje, a odprati ga njekoliko gadnih psovkah, Dragutinom izuštenih. I drugi se svi na to razidju. Dragutin podje takodjer natrag k svomu družtvu, koje je u taj par bilo kod jednoga ribnjaka, te upravo uzelo jednu ladjicu, da se ribnjakom proveze. Svi brzo posjedaju u ladjicu, Dragutin i Hinko uzmu u ruke vesla, pa vozi te vozi jezerom i svuda naokolo. Dodju napokon pod jednu pećinu, koja se je pružala nad jezerom, te daleko sjenu bacala. Tu u sjeni stanu, te uzmu zajutrak: šunke, kruha i vina, a pokraj toga začine ga svakojakimi šalami. To je jedan cio sat trajalo; na što se podju opet jezerom vozit. Al kad na jednoč nastane velika sparina, stane se oblačiti, a na to se začuje mukla grmljavina, iz daleka dolazeća. Ženske se stanu strašno plašiti, jedna se drugoj počme privinjivat, pogledat onamo, odakle se čujaše utnjava mukla groma, i moliti Dragutina i Hinka, neka ide kraju. Ali ova dvojica, već od naravi pakostna, a sada još vinom ugrijana, nemare za njihove molbe i strah, već samo dalje čamac tjeraju. Sad se strašna obori bura, i navuku se tako mrki oblaci, da se je bilo skoro sasvim smračilo; križati se stanu jarke munje a tunjati gromovi, vjetar pako počme grozno urlikati, i obzorje sve se zamuti; oni se krenu istom onda ka kraju, pošto je ogusta kiša padati počela. Tek što izadju iz čamca, smotri Dragutinova supruga, da je pod onom pećinom na jednoj grani

ostavila svoj plašt. Dragutin ni pet ni šest, već brže bolje u čamac, pa hajd po plašt. Kiša stane lievati kô iz kabla, munje neprestano sievati a grom tunjiti; takova tmina nastade, da se je jedva šta vidjeti i razabrati moglo. Dragutinova supruga sva je drhtala, kad joj se muž otisnuo od obale i pustio na jezero. Do mala ga već nije mogla razpoznati u tmini, osim kad je sievnulo, a i onda ga je samo slabo opažala medju šikarjem. Stajala je tako kô prikovana na obali, pokisnula kô miš, kajala se, što ga je pustila od sebe, te si govorila: „Eto kako bi mu se lako kakva nesreća mogla dogoditi, da vjetar čamac prebaci ili ga grom —"

Još ni neizreče sve, al u taj čas strašno sievnù, a u tinji čas udari negdje blizu strašnim trieskom — grom.

Sva onesviešćena sruši se na zemlju.

Medjutim se je Hinko sa svojom zaručnicom negdje u bližnjoj kući od kiše sklonio, te u onoj hitrini zaboravio na Dragutina i ženu mu; nu začuv triesak groma, reče:

„Bože dragi! Gdje da li je Dragutin sa ženom si — grom je negdje udario — samo da se njima nije kakva nesreća dogodila! — Mila ljubo, moramo ih ići potražit, da vidimo, gdje su i kako su."

To rekav, potrči prama jezeru, al eto ti Dragutinove žene. Blieda kô krpa, sva izkisnula i razčupanih vlasih, oslonila se na onoga starca prosjaka, koji ju jedva jedvice za sobom vuče.

„Hodite samo, hodite polagano, nesretna gospodjo, ovdje će se već tkogod za vas pobrinuti; naslonite se samo na me, slab i star sam doduše, nu ipak ću vas moći dotle uzdržati, dok vam jači od mene u pomoć priteče. — Evo ide njekakav mlad čovjek, valjda je vaš muž."

Hinko uzdrkta kô šiba na vodi, opaziv i spoznav starca — prosjaka.

„Velika vam hvala na tom činu, starino — nu gdje je Dragutin?! —"

Žena mu ništa nereče, već samo rukom tamo prama jezeru pokaže. Hinko sad neznadjaše, bili gospodji pomoć pružio, ili si prijatelja potražio. Odluči se na ovo; nu sve zahman — nenadje ga nigdje. Najposlje se dosjeti, da je Dragutin išao natrag u ladju, te k onoj pećini po ženin plašt.

Odmah dakle podje bližnjom stazicom prama jezeru. Došav onamo, spazi medju šikarjem ladju razlupanu, a Dragutina pod jednom vrbom. U lievoj je ruci grčevito držao plašt, skoro sasvim opaljen od groma, a desnicom si pokrio lice. Ležao je na obali jezera tako, da su mu noge u vodi bile. Kad je Hinko k njemu pristupio, čuo je, gdje slabo uzdiše.

Težkim naporom izvuče ga njekako na obalu. Sva su mu uda bila tako osakaćena, da se nije mogao ni malo od zemlje podići — grom ga je ošinuo.

Do malo dodje ovamo i onaj starac — prosjak sa Dragutinovom ženom i čvrstom jednom ljudesinom.

„Do sto putah vam hvala, starče!" jecaše Hinko prosjaku, a prama Dragutinu se obrnuv, „nuder, Dragutine, pogledji čuvara svoje žene."

Kad je Hinko to izustio, tako je Dragutinu bilo oko srca, kano da ga je po drugi put grom ošinuo; pogledje starca, nu sav se strese, suze mu niz lice poteku, a on pruži starcu svoju desnicu. rekav: „Oprostite mi!"

IV.

U kući mladoga B.... a sve je tiho i žalostno; zastori na prozorih spušteni, da neide sunčana svjetlost na bolestnika — mladoga B.... a.

Pokraj postelje sjedi mu žena i otac, te pozorno paze na svaki uzdisaj i kretanje bolestnika, koji je upravo tvrdo spavao.

Za njekoliko časovah probudi se bolestnik, te stane pogledati sad ženu, sad oca.

„Zar ne, da me imaš rada, ženo? a i vi mi, oče, opraštate; hoćete li mi oprostiti?"

„Nebrini se za to, kako bi ti mogla biti supruga —"

„A ja ti nebih bio otac!" dodade stari B....

„Tà ja sam ipak morao biti jako zločest čovjek, kad je Bog dopustio, da me isti grom ošini. A gdje je onaj prosjak — ona dobra duša! Njekako mi se sve čini, kano da je onaj starac, koga sam dva puta tako grdo uvriedio, njeko božansko biće — — Tà nije, ne on je čovjek kano i mi, bogat godinami i izkustvom, jer drugčije nebi bio onako ustrpljivo podneso sramote, od mene mu nanešene. Uviek mi pred očima trepti i sjaji ono njegovo ljubko i rek bi, preobraženo lice. — Eno kako me gledje — nješto mi sve srce stiska, kad pomislim nanj — — A što rade moji poslenici? jesu li marljivi? Znam za sigurno, da jesu, a k tomu i veseli, što mene neima kod njih. Ah kako me ljube — da mogu, u kapi vode bi me utopili!"

„Nisu, Dragutine, veseli; pače su žalostni," reče mu supruga; „a ja sam ih sve poslala u crkvu, da se dobromu Bogu pomole za tvoje zdravlje, a i plaću sam im dala za ovaj dan."

„Samo ako su sbilja tamo odišli, a nisu morda zakrenuli kamo u krčmu, te onde nadnicu potrošili"

„Kako možeš tako sumnjati o njih?" odvrati mu supruga.

„E! draga ženo! nisu ovi novi moji poslenici takvi, kakvi bijahu stari — a osobito stari nastojnik Jakov — — Ah! kako mi je žao zanj! — Ti bi se za sigurno molili za me! — — Zar ne, oče? — Pravo ste vi meni govorili. Sad istom uvidjam, da sam po zlu pošao. Ah da mogu kako sve to sada promieniti! — Pa onaj ridjokosi klevetnik, koji me je toliko putah znao razpaliti do srditosti — — njemu valjda nisi dala nadnice?!" —

„Svakomu!" odvrati mu žena, „baš svakomu, njemu povrh toga dvostruku."

Tà nije moguće! ona neman — da mi Bog prosti, bolestan sam — — ali onaj jadnik — —"

„Bio ti je ljubimac!" doda brzo i veselo supruga mu. videć tu promjenu u njegovih mislih, „kako bih se bila usudila — zar sam ja mogla samo pomisliti na to, da ćeš se ti nanj kada rasrditi?!" —

„Ja njemu kano i svim drugim opraštam, jer i ja toga trebam, nu ta težko da će se ikada poboljšati; ako i on ovako neosjeti dragoga Boga, kano ja, ostat će na vieke — klevetnik! — Njega ćeš mi, znaš, iz službe odpustiti, a i sve druge, koji nebudu po tvojoj volji radili; ja ću već vidjeti, hoće li se poštivati gospodarova supruga. Sutra ću ustati iz postelje, te svakomu reći — —"

„Kamo bi ti, za Boga, — tà ti niti smiješ niti možeš iz postelje; nu, ako hoćeš, ja ću ih dati ovamo dozvati, pa im onda možeš reći, što hoćeš."

„Pravo! tà ja se nemogu ni ganuti s mjesta — ah kako me boli — ledja a i sva uda — — kako težko odišem!"

Tako prošlo njekoliko danah, stanje se bolestnikovo nije ništa poboljšalo, pače pogoršalo. Do sada je liečnik, pregledjuć bolestnika, samo stiskao spleći, i ništa nerekao, al jedan dan reče Dragutinovoj suprugi:

„Draga gospodjo! neplašite se, pomoći za vašega supruga neima! Skrbite se, da dodje misnik, te nesretnika pripravi na put u vječnost — nu pazite dobro, kako ćete to izvesti."

Na to liečnik preporučiv se ode, i ostavi nju samu u sobi, koja je samo tapetnimi vrati od bolestnikove rastavljena bila.

Brizne gorko plakati — —; za nješto se vremena malo osviesti, te stane razmišljavati, kako da si supruga privoli na izpovied i sv. pričest.

Odputi se polagano bolestniku.

„A zašto si ti žalostnija, nego li obično? Zar ne, da mene do mala neće više biti? – Budi iskrena, tà ja sam sve čuo, što ti je liečnik rekô.— Pa i sam to ćutim, te sam te već htio umoliti, da mi dozoveš misnika; nu nisam te htio na novo ražalostiti. Dozovi mi ga dakle, dok sam još kod pameti, — nadam se, da ću ju upravo do konca zadržati. Neće borba dugo trajati — ta već sam sav oslabio. Zovi mi dakle misnika, pa onda oca i bilježnika, da načinim oporuku."

Misnik odmah dodje. Dragutin se plačuć pokaje za svoje griehe, i iskreno s misnikom pomoli se Bogu, kô što nikad dosele. Odmah poslje svetoga toga čina dodje mu supruga i otac s bilježnikom, koji Dragutinovu oporuku napiše, u kojoj je imenovana njegova supruga baštinicom svega imetka.

Poslje toga Dragutin opet zadriema. Iza jedne ure probudi se.

„Mila ženo! osjećam, da ću naskoro umrieti. Oprosti mi sve čimegod sam te uvriedio; — i vi mi, oče, oprostite, te pomozite udovi svoga sina mudrim svojim savjetom. Sve evo ostavljam, ništa sa sobom neću ponesti, nego utjehu, da su mi svi, koje uvriedih, oprostili. Šta je ova vremenita sreća, za koju se svi bore? Što hasni sva ova svjetovna slava, hvala i kojekakvi naslovi? — Ja umirem kano gradjanin, a da mi je Bog produžio život, radio bih polag nauka naše vjere, koju sam sad istom pravo spoznao. Ljubav iskrnjega bi uviek vršio, ne da slavu stečem, no da izliečem mnogu i mnogu ranu, s koje mnogi boluju a napokon i propadnu. O da svaki, u obilju od Boga svačime obdareni, samo kakvu malu žrtvicu doprinese za siromake, dobio bi za nju liepa dva

dara: iskrenu zahvalnost — i sviest bi mu bila osvjedočena, da je radio polag propisah svoje vjere, koja veli: „Ljubite se medjusobno kano djeca jednoga te istoga nebeskoga oca;“ i opet: „Ljubi iskrnjega svoga kano sama sebe,“ te nam djela milosrdja svagda i svagdje preporučuje. — — — Ali za koga ja to govorim, zašto se mučim time? Tà vi, oče, netrebate naukah od svoga sina, koji ih je od vas čuo — nu neizpunjavao, — a moja žena preplemenit stvor, koji siromaka nikad od sebe neodbija — a oni drugi, kojim bi to htio reći — Bože, ti su svi zdravi, a nemisle na to, dok im nedodje smrt na vrata, kano i meni.

„Odlazim dakle s ovoga svieta gol, bez časti i naslova, kano što sam i došao; samo jedan grb imam: mrtvačku glavu — — zastavu svoje vjere — — a onda — — zadušnice — — kako će trublja — trubiti — — kako pjevanje — u — sprovodu — — se oriti — — suze — — suze curiti? —“

Ušuti. Za čas:

„Ženo draga, poljubi me, oče, polju — —“

Nemogaše izreći posljednje rieči, zaspao je, vječni san.

I to ti je, čitatelju mladi, konac života mlada bogataša, koji je cielog svojega života sv. vjeru držao za ništa, siromake smatrao kano igračke svoje lakoumnosti; ali se je pokajao, kani razbojnik onaj ob desnu Spasitelja, koji mu na pragu vječnosti obećà: „Još danas bit ćeš s menom u raju!“

I. K. V.

Tko je naš?

Iz „Leljinkah“ od Josipa Tomića*)

Tko je naš?
Je li onaj, koj se rodi
Medju nami da s' odrodi,
Koj se kašnje podal srami,
Što je niko medju nami,
Te za volju svoj taštini
Pronevjeri krv tudjini? —
Zameo se tomu trag,
Taj je naše sreće vrag!

Tko je naš?
Je li onaj, koj se lásti
Našim novcem, našom časti,
A propušta svaku sgodu,
Gdje bi pomoć mogô rodu,
Da zaslugah tobož steče
I do časti dodje veće? —
Zameo se tomu trag,
Taj je naše sreće vrag!

Tko je naš?
Je li onaj, koji lakom
Robskom dušom dvori svakom',
Koj za novca zveku dragu
Služi Bogu, služi vragu, —
Teke samo kada znade,
Da nemine bez nagrade? —
Zameo se tomu trag,
Taj je naše sreće vrag!

*) Nedavno dotiskane su u Požegi troškom g. Josipa Senečića „Leljinke“ pjesme g. Josipa Tomića, pravnika zagrebačke pravoslovne akademije. Mi te pjesme priporučujemo našoj omladini, a za preporuku dajemo joj evo ovu pjesmu. Ona je doduše tiskana već i u „Naše gore listu“; ali mislimo, da neće škoditi, ako si i naša mladež u srce i glavu uzme tu liepu pjesmu toga mladog i darovitog našeg pjesnika. —

Tko je naš?
Je li onaj, kom' nimalo
Do našega nije stalo,
Koj za našu knjigu, nošnju
Uviek praznu ima mošnju,
A za stranca, kivna gosta,
Još sveudilj ima dosta? —
Znameo se tomu trag;
Taj je naše sreće vrag!

Tko je naš?
Je li onaj, koji radi
Srodnu braću da zavadi,
Koji válja smutnje kamen
I podžiže strastih plamen,
Koj nas ciepa i komada,
Da nas lašnje zlobnik svlada? —
Zameo se tomu trag,
Taj je naše sreće vrag.

Tko je naš?
Je li onaj, koj se ruga
S naših jadah, s naših tugah,
Kom' je naša stara slava,
Kom stečena krvlju prava
Pusta tlapnja i bulazan,
Rûg stoljeća i sablazan? —
Zameo se tomu trag,
Taj je naše sreće vrag!

Tko je naš?
Je li onaj, koji vìkom
Ustupiti neće nikom,
A kad jednom kucne hora,
Da s' na ždrielo ići mora,
Tada prvi šara, plete.
Da okrene kako pete? —
Zameo se tomu trag,
Taj je naše sreće vrag!

Tko je naš?
Je li onaj, kom' se kriva
Sviest na prošlost viek poziva,
Koji štovan biti hoće,
A rad česa? rad slaboće,
Što je, krenuv starom vjerom
Udario krivim smierom? —
Zameo se tomu trag,
Taj je naše sreće vrag!

Tko je naš?
Je li onaj, koj nastoji,
Da s' medj naše svačim broji,
Koji naš je dušom, tielom,
Koj se hvalit može djelom,
Koji srećom roda rasti,
Koj je za njeg rad i pasti?
Jest, ovo je slavski svat,
To je drug naš, to naš brat!

Boj na Grahovcu.

(1858. god. 13. (1.) svib.)

Od Nicifora Dučića.

Ima li Srbina i Hrvati il u obće Slavena, koji nije čuo ime „Grahovac?“ Ima li ga, komu nije poznat onaj junački boj i slavna pobjeda, što ju održaše vitezovi crnogrski nad Turci na Grahovcu? Tko bi mogao zaboraviti, da je Grahovac mjesto, na kojem se izticahu i mejdan dieljahu crnogorski i turski junaci; mjesto na kojem se boj bijaše izmedju Turakah i Crnogoracah na smrt i život; mjesto, koje je ogreznulo u ljudskoj krvi, na kojem su zakukale mnoge majke, i koje zlatnimi pismeni svjedoči čudnu hrabrost i sveto oduševljenje crnogorskih sokolovah!

Grahovac je divno ime vječita spomena, junačtva i hrabrosti crnogorske; a na protiv za Turke, obće neprijatelje kršćanstva, crno ime, puno tuge i žalostna spomena!

Boj i slavna pobjeda na Grahovcu neka Srbom i Hrvatom, a i svim

Slavenom, služi za spomen i primjer, kako Srbin oduševljeno brani svoju slobodu i domovinu, kako lako i veselo za nju gine, kako je strašan neprijatelju svômu, i kako ga na bojnom polju pobjedjuje i predobiva.

Ovo je sve učinila sloga i ljubav, koju je besmrtni knez Danilo znao i umio medju Crnogorce useliti i gojiti. Jeda bi Bog dao, da bi takova sloga i bratska ljubav zavladala u svemkolikom našem narodu, onda bi jamačno na skoro postigao dično mjesto u svietu, kakovo se to i doliči našemu hrabromu i darovitomu narodu.

Grahovac je jedna pjeskovita i uzvišena ravnica, okružena takodje pjeskovitimi i ravnimi glavicami; dužina je Grahovcu blizu jedan sat, a širina pó sata hoda.

Ovu grahovačku ravnicu zauzme Husein-paša i Kadri-paša turskom izabranom vojskom 6. svib. (24. trav.). No prije nego što je turska vojska zauzela Grahovac, nije bez boja tu došla, kao što ćemo napried vidjeti.

Vitežki knez Danilo kad vidje, da se je turska vojska njegovoj granici primakla, namislivši junački oružjem braniti svoju milu i slobodnu Crnugoru, pozove brže vitezove crnogorske na oružje i odpor turskoj zijajućoj sili. Crnogorci na poziv svojega miloga gospodara hitro se okupiše i oko Grahovca stekoše. —

No prije nego što je turska vojska Grahovac zauzela i do noge potučena bila, potrebito je znati, kako se je iz Bileće uputila i tu došla. I Banjani, kao i ostala hrcegovačka plemena bjehu toga vremena ustali na oružje i Turkom odkazali svaku poslušnost i pokornost. Novi zapovjednik turske vojske Husein-paša, rodom Čerkez, došavši mjeseca ožujka iz Carigrada u Hercegovinu na mjesto prvoga zapovjednika Sali-paše, koji je izgubio bitku na Zubcih 22. (10. velj.) iste godine; počme laskavo zvati Banjane, da mu dodju u Bileću na predaju. No kad je njegov poziv ostao bez svakoga uspjeha, i kad od Banjanah primi čist odgovor, da oni u Turke neimaju vjere, i da mu neće doći, niti se predati, dok jedan živ teče; onda Husein-paša krene svoju pripravnu vojsku, pripravnu ne samo za hrcegovačka plemena, nego i za Crnugoru, i 4. svib. (22. trav.) ulieze u Banjane.

Banjani su svoje pokretno imanje već prenieli bili i u crnogorsku granicu sklonili; samo puškom u ruci i sa svojim vriednim vojvodom Jovanom Baćevićem ostali su, i oko Vilusa*) se bribili. Knez Danilo poslao im je proglašenoga crnogorskoga junaka popa Luka iz Markovine s jednom četom, da ih hrabri i da im u nevolji pomaže.

Husein-paša prešavši Banjane bez ikakova odpora, dodje u selo Viluse 5. svib. (23. trav.); no tu naidje na odpor. Pop Luka s vojvodom Jovanom, i svojom družinom i Banjani pred samu noć žestoko se pobije s Turci; ali te silne Turke nesmetè niti obustavì. Sutra dan t. j. 6. svib. (24. trav.) Hu-

---

*) Viluse su u grahovskoj okolici, krajne selo do Banjanah, a na sried puta, koji vodi iz Grahova u Bileću, k sjevero-zapadu daleko 2 sata.

sein-paša krene s vojskom napried i zauzme Grahovac, Bašibozuci (neredovna vojska) po svojem zloćudnom običaju podju odmah u pljačku, te u naokolo Grahovca kuće oplačkaju i ognju predadu. Taj dan nije bilo boja znatnoga, do samo to, što su se straže medju sobom zadievale i puškarale.

Medjutim prispjelo je i crnogorske vojske njekolike stotine pod upravom vojvode Ljubotinskoga Petra Vujovića, da čuva granicu od grahovske strane. Doznavši Husein-paša za dolazak vojvode Petra, pošalje Vukana Kunjardu k njemu 7. svib. (25. trav.), da ga nagovori na izdaju, obećavši mu bogate darove.

Petar kao pravi Crnogorac, dostojan državnik i vieran svojemu gospodaru i otačbini, odbije tu ponudu, odgovorivši paši onako, kao što se pristoji viernu Crnogorcu. Poslje toga Petar po nalogu svojega gospodara pismeno razloži Huseinu, da nije potreba, da Turska s Crnogorom ratuje, kad se stvar mirnim načinom može izvidjeti. Husein-paša namjeran Grahovo zauzeti, a kako je mislio, i dalje u Crnugoru prodrieti, nehtjè ni da pogleda na ovaj čovječni razlog; no što više upilji sebi, da su se Crnogorci prepali njegove vojske i sprave, pa da ga mole.

Doznavši Petar, da od njegova pisma ništa nije bilo bolje, odmah javi knezu Danilu. Videći knez Danilo, da se mirnim načinom nemože ništa učiniti, onda za svaki slučaj pošalje jednu četu od 500 Crnogoracah i pred njimi svojega bratučeda Krca Petrovića, i vojvodu Iva Radonića. U toliko se okupi i ostalih hrabrih Crnogoracah, koji su pozvani na junačko oružje i boj. A i sam knez Danilo bješe se opremio za polazak na Grahovac, da se s ostalimi Crnogorci bori protiv neprijatelju, koji bješe zinuo, da proguta ovu iskricu srbske slobode i samostalnosti, kao što se je lično borio god. 1852—3 i protiv Omer-paši, koji bješe doveo na Crnugoru oko 100.000 Turakah, i kao što je to nasljedio od svojih slavnih predakah. Oni su počmav od vladike Danila, pa do njega svi u svakome za Crnugoru stravičnome dogadjaju i boju prvi pred Crnogorci vazda išli, i vitežki se borili protiv neprijatelju, pokazujući tiem koliko ljube Crnugoru i davajući Crnogorcem sobom junački primjer i ugled, da nijedan nežali svoju krv proliti za otačbinu. Ovo nam, osim živoga predanja, i crnogorska poviest jasno kazuje, a još jasnije svjedoči naprsni krst vladike Danila, preko kojega je u najžešćemu boju u Carevu-lazu 1712. g. turska sablja šinula i krst jako zasjekla! —

Ali Crnogorci nikako nepustiše svojega obće ljubljenoga gospodara kneza Danila, da podje na Grahovac. Sva okupljena vojska u jedan glas viknù: „Gospodaru! kad bi sam turski car došao na Crnugoru, da se bije, onda te nebi nitko ustavljao, da ideš u boj; a sad te ovako zanago živi nećemo puštati!"

Vitežkomu knezu Danilu, u kojega je Obilićevo srce kucalo i junačke prsi nabrecalo, ništa nije moglo teže ni žalije biti, no se odvojiti od svoje mile vojske i neotići u boj na Grahovac; ali se najposlje i jedva jedvice sklone na veliku molbu vojvode Mirka i ostalih Crnogoracah, te ostane na

Cetinju, predavši vojničku glavnu upravu svojemu vriednomu bratu Mirku, rekavši mu:

„Vojvoda Mirko! vodi Crnogorce na bojno polje; pokaži im na sebi primjer, kako Petrovića kuća nežali svoje krvi za vjeru i Crnugoru. Neprijatelju budi strašan, kao što si i do sada bio! Podji s Bogom! i neka svemogući Tvorac blagoslovi moju viernu vojsku i njezino sjajno oružje!“

Po tome vojvoda Mirko sa knezevom gardom i riečkom nahijom odmah s Cetinja krene i u Grahovo u ponedjelnik na veče 10. svib. (28. trav.) stigne, gdje na okupu nadje i svu katunsku nahiju.

Knez Danilo ostao je na Cetinju za sve vrieme, od kako je vojvoda Mirko s vojskom krenuo na Grahovac, pa dok se je svršio boj i pobjeda. Koliko mu je junačko srce kucalo, što mu nedadoše doći u boj, i koliko je mislio na svoje Crnogorce! Niti je jéo, niti pìo, niti spavao, niti mira imao; nego je jednako hodao, i najvećim nestrpljenjem glasove očekivao s bojnoga polja.

Crnogorske je vojske bilo oko 5000; a turske redovne vojske oko 10.000, a neredovne oko 5000. Glavni stan turske vojske bijaše na samoj ravnici Grahovac, a šancevi i utvrdjene pozicije bijahu na glavicah oko Grahovca.

Crnogorska vojska 11. svib. (29. trav.) liepo se razredi: vojvoda Petar S. Vukotić sa Ozrinići, serdar Miloš Krivokapić i vojvoda Ilija Gjukanov sa Cucami, kapetan Boro Stanojević s Bjelicami, kapetan Boško Milutinović sa Zagarčani i Komani i serdar Pejo Kovačević s Grahovljani*) zauzmu od jugozapada brdo Bojane i Omutić; a od sjevero-iztoka zauzmu mjesta: Krco Petrović i vojvoda Ivo Radonjić s Njegoši; vojvoda Marko Martinović s Cetinjani; vojvoda Gjuro Matanović s Ceklići. Opazivši Turci Crnogorce po vrhu Omutića, Husein-paša odmah pošalje dva tabora strielacah, da raztjeraju Crnogorce. Crnogorci željni boja i turskih glavah, dočekaju Turke, te se junački i žestoko pobiju. Ovdje su se osobito pokazali i odlikovali Peko Petrović i pop Luka. Ni turski izabrani strielci ni nove puške nemogaše ih obustaviti, a da napried nečine juriša. Odvažnost ove vojske, pred kojom je bio vojvoda Petar Vukotić, nemože se dovoljno opisati: niti ju je plašila tolika turska vojska, koja joj je pred prsima stojala; niti ju je plašilo tursko izabrano oružje, ni gomile mrtvih lešinah, koje pred njom ležahu; naši hrabri sokolovi neuzmicahu ni u dlaku turskoj izabranoj vojsci, turskim topovom, puškam i bajonetam. No i turska vojska boraše se junački i velikim ogorčenjem; ali pri svoj svojoj sili i jačini bjè prinudjena bježati niz Omutić uprav do glavnoga stana, izgubivši 1000 na mrtvo i 2000 ranjenih. Crnogoracah pogine 50 na mrtvo i 100 ranjenih. Ovaj čestoki boj i pokolj bio je 11. svib. (29. trav.) odmah u jutro. Vojvoda Mirko bio je još u Grahovu s vojvodom Petrom

*) Vojvoda grahovski Anto Daković, prije grahovačkoga boja na njekoliko danah panuo je bio s konja te je nogu slomio; zato nije mogao biti udjelnik u ovome boju.

Vujovićem i popom Gjurom Kusovcem, šefom garde, s riečkom nahiom i gardom; pa kad začù jeku topovah i prasak pušakah, brže svu vojsku krene ka Grahovcu, zauzevši od Zebljaka i Osječenice sjevero-istočnu strann, i odmah vojsku liepo i vješto izredi i Turke obkoli. No i Turci se bjehu jako ušančili i utvrdili, bateriju od 8 velikih topovah naperili; vojsku vješto razredili i namjestili; sve spravno i gotovo, kao ono ti za boj: dosta silovite vojske, dosta oružja, topovah i džebane; dosta konjah i volovah, dosta jestiva i pića, dostah vještih vojskovodjah; nije šala, od turske vojske srce i glava! Tu su se izabrali Turci po pušci i desnoj ruci; tu su najvještije vojskovodje navlastito iz Carigrada poslati. Tko ovu vojsku i spravu nije vidio, taj nemože kako treba, ni znati ni vjerovati. Nije to šala, kad jedan car hoće, da pokaže svoju moć i jačinu. da pokaže malenoj Crnojgori i njezinim prijateljem, gdje su njegove granice. Ali jedno ljudi rade, a drugo Bog daje. Husein-paša glavni upravitelj vojske, kako se bješe opremio i planove načinio, nije mogao ni pomisliti, da će mu se ikakova neprilika do u Grahovo ukazati. No kod svega toga po savjetu njekih diplomatah i turskih prijateljah, mislio je zavarkivati i podmićivati crnogorske glavare, kao što su to vazda Turci činili, te su takim lukavim načinom njekad pritisnuli mnoge srbske priedelje; pa su i ovoga puta tako kušali svoju sreću, jeda bi se kako prevarom i lukavstvom uvukli u Grahovo. Ali se ni jedan Crnogorac nedadè podkupiti, svaki preziraše turska obećanja i darove: sloga, ljubav, viernost, hrabrost i oduševljenje medju njimi ovoga puta do čuda bješe i vladaše. Svi valjani, svi silni, svi jedva čekahu, da se s Turci pohvataju i pobiju; pa što su željeli to su i dočekali. Istoga dana, kad je vojvoda Petar Vukotić s crnogorskom vojskom od Omutića polomio i posjekao, kao što smo vidjeli, tolike Turke, snažno udari na njih vojvoda Mirko sa ostalimi vojvodami Crnogorci od sjevero — iztočne strane, te se tako opet nanovo najžešći boj zametne. Kod svega toga što su turski položaji bili jako utvrdjeni, Crnogorci nimalo neuzmicahu, nego napred juriš činjahu, i neizkazano Turke sjecijahu. Pop Gjuro Kusovac s izabranom kneževom gardom bez ikakva uzpiezanja najodvažnije činio je zagon na turske topove posried čestih redovah turske redovne i neredovne vojske; no silni oganj i pušćani prah nedadè im ni oka otvoriti. Boj ovaj, tko gledaše, ježnja ga obuzimaše. Jamačno ovakova krvava i žestoka boja nije prije bilo u Crnojgori. Obje vojske turska i crnogorska boriše se najvećim ogorčenjem i neopisivim junačtvom. Rika topovah, prasak pušakah, vriska konjah, jauk ranjenih junakah nebo prolamaše! Boj je ovo trajao preko osam satih, dok ga je najposlje razdvojila mrka noć i gusti mrak. Sutra dan, t. j. 12. svib. (30. trav.) obje vojske uhvatiše vjeru medju se, te pokupiše i sahraniše mrtvace. Turske redovne i neredovne vojske izginulo je taj dan oko 3000. A Crnogoracah poginulo je oko 200, a ranjenih je bilo oko 600. Crnogorci su najviše izginuli udarajući prsimice na turske topove. Što Crnogoracah nije više poginulo u ovom žestokom i krvavom boju, uzrok je to, što se oni pored svoje hrabrosti u boju znadu osobito vješto

biti i čuvati; a to uprav spada u prvi red vojničke vještine. Da se Crnogorci pored svojega izrednoga junačtva i vješto biju, to najbolje Turska vojska zna i pripoznaje.

Boj je ovaj po svačem bio strašan: vojska je niti šta jela ni pila od jutra do mraka, kiša je pluštila vàs dan, kao da se je nebo provalilo.

Sutra dan t. j. 12. svib. (30. trav.) Husein-paša zaište od vojvode Mirka 8 danah mira i odmora, bez dvoumljenja kako će za to vrieme naći načina, da se izvuče i sačuva od predstojeće propasti.

Mirko mu dade samo 4 sata, da se za to vrieme podmiri vodom; jer vode nije bilo nigdje oko Grahovca osim jednoga potoka izmedju Grahova i Grahovca, koji je Crnogorcima u rukah bio.

Medjutim knežev sekretar Delarije, koji je tek s Cetinja došao k vojvodi Mirku, zaište od Husein-paše poštenu rieč, da može otići u Klobuk k Ćemal-efendiji carskomu komesaru, te još jednoč pokušati, nebi li se ova zadjevica presjekla i mirnim putem svršila.

Iz ovoga Delarijeva puta, kao i iz toga, što je knežev pobočnik Vukotić isti dan stigao u Beč, da od kneževe strane moli austrijski dvor, da kod bilježenja granicah izmedju Turske i Crnogore ovoj posljednoj bude naklonjen, i kršćanski kao Rusija i Francezka razpoložen, jasno se vidi, da knez Danilo nije tražio rata ni boja. No kad mu se je turska vojska primakla ka granici, namjeravajući uzeti i Grahovo, onda se već drugčije nije moglo, morao je Crnogorce pozvati na oružje, i pokazati Turskoj, gdje je njegova granica, i da se on ni najmanje neplaši sve turske vojske ni njezine silne sprave.

Uz sve to što su se složili bili evropejski dvorovi, da crnogorska granica ostane onuda, kuda je bila god. 1856., i što se jasno zna, da je Grahovo bilo pod vladom kneza Danila ne samo prije i poslje predrečene godine, no i pod vlasti vladike Petra II., Turska vlada namjeravaše ipak, da pritisne Grahovo! Ali mudra uprava kneza Danila i crnogorska hrabra desnica nedopustì joj, da tu namjeru u djelo privede. I u ovoj turskoj zadjevici, kao i u drugih težkih dogadjajih, ponašao se je knez Danilo junački, vladao se je mudro, i najvećim oduševljenjem i hrabrošću čuvao je i branio svoju granicu.

Delarije na rieč Husein-pašenu predje u turski stan. Hrabri vojvoda i glavni zapovjednik crnogorske vojske Mirko Petrović promieni namjeru, namislivši, da žedjom i gladom umori Turske. Sa svih stranah obkoli Turke, poslavši u oči Spasova-dne, u sriedu na večer 12. sv. (30. trav.) riečku nahiju i pred njome vojvodu Petra F. Vujovića s gardom u Mirotinjske dolove, da presieče obćenje izmedju Klobuka i turske vojske, od kud joj je dolazila hrana i podkriepljenje.

Povrh sve turske pogibije u boju 11. svibnja (29. trav.) Husein-paša javi Ćemal-efendiji, da su Crnogorci u tom boju jako stradali i nazad se povukli. Ćemal-efendija na taj glas uputi se iz Klobuka u Trebinje 12. svib. (30. trav.) poslje podne. No tek što je u Trebinje došao, a pismo za njim,

njemu i Ćani-paši veziru bosanskomu, koji je tada bio u Trebinju, stigne od Husein-paše javljajući, da je Mirko plan izmienio, i da je tursku vojsku crnogorska vojska opet okolila sa svake strane, te da će sasvim tu propanuti, ako mu što prije nestigne pomoć iz Trebinja. Na glas ovoga iznenadnoga pisma odmah po trebinjskome gradu drmnuše topovi, a viknù telal: „Tko je Turčin i turskoga imena, za tursku vjeru i sveca Muhameda! neka odmah noćas s vezirom hita na Grahovac u pomoć braći Turkom, koji su okoljeni, i koji se nahode u težkoj nevolji i tjesnacu!“ Na ovoj za Turke nemili glas okupi se, što posade gradske, što Trebinjanah, što Korjenićah do 1500 Turakah, i noćju s Ćani-pašom pohite na Grahovac.

Kad je Husein-paša dopustio Delariju, da prodje u Klobuk, vrati se on u crnogorski stan, da kaže vojvodi Mirku, kad će i kuda proći u Klobuk, pa da bi za to vrieme Crnogorci mirovali, dok se on vrati. Nadao se je pako, da će kod Ćemal-efendije moći učiniti mir, počem je Husein-paša u pismu, kojemu je na Ćemala predao, izložio nepovoljno i stravično stanje turske vojske. Nu kad se je Delarije vratio od vojvode Mirka, promienio je bio Husein-paša svoju odluku, vrati Delarija pod šator, namislivši se koristiti ovim njegovim putom, ponudi mu se, da ga za počast prati s vojskom da u Klobuk! Iz ovoga se lako vidi, u kakvu je tjesnacu bila turska vojska, i kakve su težke misli napanule Husein-pašu; vidi se jasno i bez ikakova komentara, da je htio kao uzgred lukavo i prevarom se iz ove stravičnosti izvući i carevu vojsku sačuvati od pogibije.

Knežev sekretar, kao pametan čovjek, odbijao je tu pašinu lukavu ponudu, dokazujući, da se taka počast nikako nemože učiniti jednomu sekretaru, i da je dosta samo jedna njegova rieč za njegov slobodni i mirni prolazak u Klobuk. Paša je jednako na tom jašio, da ga prati.

U to ih postigne ljetna kratka noć u oči Spasova-dne, te Delarije kod paše pod šatorom zanoći.

(Konac sliedi.)

Odisej.

L. M.

I.

Po razorenju Troje vrati se Odisej, kralj itački, na 12 brodovah sa svojom pratnjom, te dodje nakon mnogih nepogodah u zemlju gorostasnih Ciklopah, koji su se većinom bavili gojenjem marve. Kad se je Odisej s većinom svojih drugovah izkrcao, da zemlju razmotri, ponio je sobom dovoljno hrane i jedan mieh vina, dočim je svojim ostalim zapovjedio, da se neusude ni maknuti od brodovah, dok se on nepovrati. Obskrbljen jèlom i pilom tumarao je dugo po nepoznatoj zemlji, dok nije napokon dospio do ogromne špilje. To bijaše stan njekoga gorostasa, koji je otjerao bio na pašu svoje mnogo-

brojno stado svakovrstne marve. Grci unidju u špilju, te naloživ vatru blagovahu sira i mlieka, čekajuć gospodara iste. Nebi za dugo, al eto ti gorostasa. Na ledjih nosijaše velik tovar drvah; a u ruci imadijaše ogroman buzdovan mjesto palice. On je imao, kano i svi Ciklopi, samo jedno oko, i to na sriedini čela, a stegna su mu bila kano stoljetni dubovi. Opaziv Grke upità ih, što traže, a Odisej mu odgovori: „Mi smo Grci, zabludili u ovoj zemlji, pa smo amo došli, da nam pomogneš.“ No Polifem — tako se zvaše gorostas — nasmije se Odiseju, pograbi mu dva druga, baci ih na tle, sasieče na komadiće i proždere, da nije ostalo nijedne kosti. Toj zloći nemogahu se nesretnici dosta načuditi, a i za život se počeše plašiti, nemogoše bo napolje; jer je Cyklop na ulaz špilje hridinu navalio, koje nitko do njega ni ganuti nemogaše. Kad se je Polifem najeo i izpio jedno pó akova mlieka, legne se spavati. Za njekoliko časovah nastadè ga takova hrka, da je jadne Grke sve groza hvatala. Drugi dan u jutro pograbi opet dva Grka, proždere ih, iztjera stado na pašu, a na ulaz špilje navali istu hridinu, i to tako brižljivo i oprezno, da nije bilo ni tolike luknje, kojom bi se miš provući mogao.

Medjutim dok je Ciklop cieli dan pasao svoje stado, dosjeti se Odisej varki, kojom je sebe i svoje drugove smrti izbaviti nakanio. Ciklop je najme bio zaboravio svoj buzdovan, koji Odisej zaoštri i na vatri izpali. — Kada se pred večer Ciklop kući povrati, namiri svu svoju marvu, zatim navaliv na ulaz špilje hridinu kao i prije, proždere opet dva Grka. Sada pristupi Odisej k nemani, te pruživ mu vrč vina reče: „Ded povuci Ciklope! za čovječim mesom ide vino dobro u têk.“ Ciklop primiv vrč izpije ga, te pošto mu je vino jezik ponješto razvezalo i ćud razveselilo, reče prijazno Odiseju: „Tudjinče, daj mi još piti, pa mi reci, kako ti je ime, da ti mogu dati kakav dar gostoljubivosti.“ Odisej mu napuni još dvaputa vrč, a on ga svakiput na dušak izpije. Kad je vino Polifemu pomelo mozak, kazà mu Odisej, da mu je „Nitko“ ime. — „Otac, mati i prijatelji su me uviek tako zvali.“ „Dobro“ reče pijani gorostas, „Nitkova ću zadnjega pojesti, a to nek mu je dar gostoljubivosti.“ Za kratko vrieme zaspà neman, i ležaše kao kakav panj, neznajuć ništa za sebe. To Odisej jedva dočeka, uzme već zaoštren buzdovan, razbieli ga na vatri, te ga rine Ciklopu u oko, koje mu odmah izcuri. Polifem očutiv na to bol, stane iz svega grla vikati i susjede u pomoć zazivati. Ovi i sbilja dodjoše, da vide što mu je, pa kada ga upitaše, što mu je, i tko mu šta na žao čini, odgovori im: „Ta evo me Nitko hoće da usmrti.“ Susjedi, misleći, da nije kod prave pameti, odoše odkud su i došli.

Sutra dan ustane Polifem, odvali hrid (kameo) s ulaza, pa sjedne na isti, da mu nijedan Grk neizbjegne. No Odisej, mudra lija, priveže svoje drugove pod najveće ovnove, a sebe sveza pod najjačega i to samo noge, dočim se rukama čvrsto uhvati za vunu. Premda je sliepi Polifem svako imanče po hrptu pošuknuo, to ipak nije našao lukovog sakrivenog Odiseja i njegovih drugovah. Nepovriedjen dočepa se ovaj sa svojimi drugovi slobode. Da si naplati strah, kojega se je užio kod gorostasa, ugrabi mu njekoliko glavah

ovacah, koje k svojim brodovom otjerà. Kad je Odisej mislio, da je siguran, zavikne za Ciklopom: „Polifeme! veseli se i raduj se s nami; jer smo ti izbjegli. Ako te budu opet kadgod tudjinci molili za obranbu i pomoć, to postupaj s njimi prijaznije; jer znaj, da sam te privoljenjem bogovah radi tvoje oholosti za kaznu osliepio.“ Na ove se rieči sgrozi Polifem i baci onim pravcem, odkud je glas čuo, ogroman kamen, velik kao kakova kuća; i da ga je još samo malo većom silom bacio, sve bi uništio Odisejovo brodovlje. — Pri odlazku zavikne mu još Odisej: „Ako te bude tkogod ikada upitao, tko te je osliepio, reci mu: Odisej iz Itake.“ „Je li moguće, reče Pelifem, „ti — li si dakle Odisej? — Već mi je odavno prorečeno, da će me Odisej vida lišiti, a njega sam si uviek kao strašnoga junaka predstavljao; pa gle, mjesto takova dodje njekakav skitalica, te me liši vida, najvećega blaga na svietu. Ali ipak, dragi Odiseju, dodji mi još jednoč natrag, da te pogostim i da ti od svoga oca Poseidona izmolim sretan povratak.“ Odisej mu se zahvali na pozivu i odjedri žurno dalje.

II.

Brodovlje Odisejevo dodje kašnje do otoka Eolova. Ovaj bijaše Bog vjetrovah, te primi tumarajuće gostoljubivo, pokloni Odiseju mješinu, u kojoj svi vjetrovi bijahu. Čim se je Odisej od otoka otisnuo i zaspao, otvore njegovi drugovi iz znatiželjnosti mieh, a svi vjetrovi sunuše svom silom, te bace Odisejevo brodovlje natrag na otok Eola, koji ih otjerà, jer nehtjedè da obći s ljudmi, koje očevidno proganja srčba bogovah. Odisej odputuje dalje, te dodje opet ka gorostasnim (Ciklopom) ljudožderom, a zatim k otoku coprnice Circe. Ovdje odpošlje 22 svoja druga, da razgledju otok. Na putu susretnu ovi lavovah i vukovah, koji su dobročudni bili i koji nisu nikoga napadali. Oni su laskali ljudem, kao psi svojim gospodarom, jer su i sami ljudi bili, koje je Circa očarala. Kada su Odisejevi drugovi u njezin dvor došli, budu gostoljubivo primljeni. Kod gostbe ih natjera Circa piti vino, u koje je ona otrovna bilja bacila, te ih sve, pošto su se malo ponapili, u svinje pretvori, udariv svakoga čarobnom palicom. Samo je jedan izbjegao, koji je Odiseju glas donio o ovoj nesreći. Ovaj se odputi odmah tamo. Na putu susretne poklisara boga Merkura ili Hermesa, koji mu dade travku proti čarolijam Circe, rekav mu, neka samo na nju golim mačem nasrne, kad ga uzhtije palicom udariti. To posluša Odisej. Circa se nadje sva u čudu, što ga nije mogla učarati; a kad je ovaj golim mačem na nju nasrnuo, moljaše ga za milost, obećav mu, da će mu povratiti sve druge. I zbilja, Odisej dobi sve svoje drugove, te osta cielu godinu danah kod Circe, a zatim se vrati na svoje brodove, da si potraži domovinu.

III.

Povoljan vjetar tjeraše brodovlje streljimice sve dalje i dalje, dok se u njeke nesjeti Odisej, što mu je Circa rekla, da će naime skoro k Sirenam doći,

koje su već mnogoga putnika svojim ugodnim i milozvučnim pjevanjem očarale i nesretnim učinile. Da tude pogibelji izbjegnu, zaliepi Odisej ovojim drugovom ušesa voskom, a sebi dade ruke i noge za jambor svezati. Naskoro začuje pjevanje Sirenah, koje ga stadoše mamiti, da bliže k njim kormani i da sluša njihove pjesme. U Odiseja se probudi požuda za slušanjem pjevanja Sirenah, s toga zapovjedi svojim drugovom, da ga odvežu. No ovi, mjesto da ga odvežu, svežu ga još čvršće, te tako izbjegnu pogibelji, koja im je tu prietila. Mnogo kašnje odvežu oni Odiseja, a on im opet otvori ušesa. Poslje kratka i ugodna brodenja začuše šúm morske vijavice (Meerstrudel); od straha pobacaše veslači vesla. Strahovita Karibdis a još grozovitija Skila prietijaše im propašću, jedina ih kormilarova vještina spasi; nu pokraj sve njegove vještine nije se moglo Skili prepriečiti, da im neugrabì šestoricu drugovah. Siromasi boriše se iz svih silah proti valovem; ali sve zaman, valovi pokriše grob njihov, a Odisej dodje nakon mnogih nepogodah k Feačanom, kojih ga kralj dade na jednom brodu prevesti u Itaku.

IV.

Čim se Odisej otisnù od Feačkoga otoka, zaspà tako čvrsto, da nije ni čuo, kad su se izkrcali na itačko zemljište. Brodari ga polože na kopno, te postavivši kraj njega pogate darove odu kući. Kad se je Odisej probudio, nije znao, ni gdje ni šta se je s njim dogodilo. — U toj njegovoj neizvjestnosti pristupi k njemu njegova braniteljica, boginja Minerva, u slici pastira, te mu začè pripoviedati o viernoj njegovoj supruzi Penelopi i opačinah prosilacah, koji mu u njegovoj kući imanje rasiplju. Kazà mu naime, da ju sto prosilacah prose; nu ona, uviek se nadajuć, da će joj suprug natrag doći, uzè si vrieme za promišljavanje, i to dotle, dok si splete plašt. Taj pako, plašt, premda ga već mnogo godinah plete, nije još ni na pó gotov, jer što obdan splete, to po noći ospe; a njezin sin Telemak je još premlad, da osveti nepristojnost prosilacah.

Minerva sakri blago i dragocienosti Odisejeve u jednu špilju, i preobrati svoga štićenika u gurava i sasma poderana, prosjaka, nosećega poderanu putnu torbu na ledjih. Odisej se dade na put. Za kratko vrieme dodje do koljebe božanstvenoga svinjara Eumea. Ovaj bijaše kraljevske krvi, k tomu vrlo razuman čovjek i vjeran sluga svomu gospodaru. K njemu se navrati Odisej. Kad ga je Eumej dobro pogostio, upita ga, da li je šta saznao ob Odiseju, odgovori mu: »Baš ništa, samo sam čuo, da će skoro kući doći.“ Sutra dan dodje i Telemak, koga je mati poslala, da za oca propitkava, nebi li kakav takav glas o njemu čuo; a i zato je od kuće otišao, da izbjegne uroti prosilacah, koji mu počeše raditi o glavi. Tko bi mogao opisati veselje Odisejevo nad sinom si, kojega je dječarcem ostavio, a sada kao izrasla mladića vidio! Čim bjehu na samu, dade Minerva prosjaku pravu mu sliku. Odkriv se svomu sinu, zagrli ga nakon tako dugoga rastanka, i priobći mu osnovu,

kako se je nakanio prosiocem osvetiti, savjetujuć ga ujedno, da ni živoj duši o tom ni rieči nerekne.

Sutradan krenuše put svoga grada, Telemak naprvo a Odisej i Eumej za njim. Na putu susretoše kozara Melanteja, koji je na ruku prosiocem išao, i rasipao imanje svoga gospodara. Čim ovaj prosjaka spazi, stane mu se rugati i nepristojnimi ga riečmi grditi, a napokon sramotnim udarcem izprati. Odisej je već bio stisnuo pjest, no uzdržao se je, odgodiv kaznu na drugi put. Već iz daleka čuše huku i buku prosilacah, a tihi vjetrić donese im ugodan miris pečenja pod nos. Stupi u predvorje spazi ga na smetištu ležeći pas, kojega je još Odisej odgojio. Ovaj odmah upoznav svoga gospodara skoči pred njega, te mu se jedan čas ulagivaše, dok u brzo neparnù.

Ništa neoklevajuć unidje Odisej u palaču, u kojoj se prosioci gostijahu. Svaki je imao pred sobom stol, a sluge su im svakomu na poseb nosili jelo i i pilo. Odisej sjedne, kao što se to prosjakom pristoji, na prag palače, te zaprosi milostinju, koju mu prosioci samo iz preziranja i lakrdije dadoše, baciv mu jedan koricu kruha, drugi oglabanu kost itd. No kazna je morala skoro sliediti. Još isti dan izjavi se Penelope pred prosioci, da želi zaruke sutra obdržavati, s toga reče: „Poslušajte! U oružani je moga prijašnjega supruga još onaj isti lûk, kojim se je on najradje zabavljao, strieljajuć kroz ušesa dvanajest jednu za drugom postavljenih motakah. Koji vas ušesa tih dvanajest motakah prostrielja, taj će mi biti suprug.“ Pod večer se raziđoše prosioci, a Odisej i Telemak iznesoše sve oružje iz uružane. Tom prigodom odkrì se Odisej Eumeju i govedaru. U jutro skupiše se prosioci sto na broju. Motke zabiju u zemlju a luk donesu; nu njim nemogaše ni jedan ganuti, a nekmo li ga nategnuti. Kad su se svi redom izmučili, zamoli prosjak, da bi i njemu dopustili strieljati. Ovi mu to iz šale dopuste, da mu se malo nasmiju, a Telemak mu pruži lûk, koji on bez ikakova napora napne, te metnuv unj strielju, prostrielji u okatren sve dvanajest motakah, na što se prosioci prepanu i čudom začude.

Sad se naoruža i Telemak, te dodje za ocem do praga dvorane, u kojoj Odisej prosiocem zavikne: „Nadtjecanje je dovršeno! Sad si biram nišan, koji još nijedan strieljac promašio nije.“ Na to metne strieljicu na zàpet lûk, prostrielji najbesramnijemu prosiocu grkljan, koji se odmah pod stol sruši. Zatim reče ostalim: „Vi psine, misliste, da mene više nije, pa ste mi sve dobro rasuli; al znajte, da vam je sada skrajǹa hora kucnula!“

Prosioci poskakav na noge potražiše svoje oružje, al su ga im već bili odstranili. — Odisej, Telemak, Eumej i govedar borahu se s prosioci, dok ih sve razoružane nepotukoše. Jedan pokuša sreću, da si život izkupi, nu bez ikakova milosrdja moradè i ovaj pasti. Neviernoga kozara, koji je s prosioci u jednu tikvu puhao, objesiše, pjevaču pako (čaušu) pokloniše život.

Tjelesa iznesoše iz dvorane, te ju očistiše od krvi. Dok se je to dogadjalo, spavala ja Penelepe, koju Odisej sada po Euriklеji u dvoranu zovne. Došav ona nije ga na prvi pogled upoznala, s toga mu i nehtjedè vjerovati,

da je on njezin suprug; no kašnje, kad joj je njeku tajnu priobćio, koju je samo on, kao njezin pravi suprug. znati mogao, pripoznadè ga i vjerovaše mu, veseleći se svomu davno izgubljenomu suprugu. U naručaju njegovu zaboravila je Penelope na dugotrajan rastanak i na gorke dane kušanja i ćekanja.

Cezarova mladost.

Iz knjige „Život Julija Cezara“ od cara Napoleona III.*)

U vrieme, kad je Mario svojimi pobjedami nad Cimbri i Teutoni spasio Italiju strahovite navale, rodi se u Rimu muž, koji je takodjer jednom imao,

*) Nije skoro nijedno djelo počinilo toliko buke u europejskoj štampi, kao što ga počinì „Život Julija Cezara“ pisan sadanjim franceskim carem Napoleonom III. Težko da ima lista, koji nebi o toj knjizi progovorio bio crno ili bielo, jer ona se smatra kao njeko očitovanje carevih nazorah. A kakovo je to očitovanje, to neće mislimo nikomu biti težko da pogodi. Jer da će onaj, koji je i sám vratom zakrenuo slobodi franceskog naroda, u svem u zviezde kovati Cezara, koji je takodjer slobodu rimske republike skučio pod jaram samosilja i jednovlasti; to je sviet već naprvo očekivao, pa se i nije ni najmanje prevario. Gdje bi Napoleon kuditi mogao u ičem Cezara, kad bi svako takovo kudenje ujedno osudom bilo i njegova velikog strica i njega samoga! I sbiljam cielo to njegovo djelo nije ništa drugo, do samo veliki slavospiev starog i novog cezarizma, a uz to i apologija činah i nazorah samoga okrunjenoga pisca. Njemu je Cezar sredstvo providnosti, uzor gradjanskih kriepostih, zatočnik reda i pravde, dobrotvor čovječanstva. Takovim nam predstavlja Napoleon svoga prešastnika prije tisuć i devet stotinah godinah, negledeć na one silne opreke, kojim tako rekuć svaki list Cezarova života vrvi, i koje ni on sám uz svu svoju ženijalnost izbjeći ni skriti nemogaše. Ta već ova karakteristika Cezarove mladosti, koju mi evo vadimo iz te svakako znamenite knjige, kazat će jasno svakomu, da takov značaj nije baš sve iz čistih namjerah djelovao, kao što je to car Napoleon rada da nam sad u glavu upili. Nu on se je jako prevario, ako je mislio, da će i njemu ta njegova čista namjera tim djelom za rukom poći, pa da će sviet odmah, što je od uviek bilo crno, najedanput za bielo uzeti, a jedino zato, jer to tvrdi car Napoleon. On je posve promašio svoju svrhu, to nam najbolje svjedoči ona silna graja, koju sav sviet na njega podižè, što se je usudio obožavati i za obožavanje preporučivati načela samosilja i nepravde. Ta je knjiga za njega velika izgubljena bitka, o tom više neima nikakakve sumnje. Ele odovud još nesliedi, da ona nebi imala nikakove vriednosti; jer da je i nebi imala nikakove druge, tim je već svietu mnogo koristila. što mu je kazala, tko je Napoleon. To se je doduše i prije znalo, nu sad je crno na bielo. Osim toga ima ona svakako i veliku književnu znamenitost, jer je uz sve mane i opreke, u koje visokog pisca zavedoše njegovi nazori, ipak pisana velikom pomnjom, preglednom razredjenošću, vrlo zanimivim prosudjivanjem, dubokim znanjem rimskog državnog i družtvenog života i jezikom sjajnim, a ipak uz to i krepkim i jedrenim K tome je puna i upravo krasnih mislih, a gdje što i posve novih nazorah. To su pako svojstva, koja joj doista u književnom svietu pribavljaju znamenito mjesto. Njom je Napoleon svakako dokazao, da je i na tom polju ne manje veleuman, nego li je i na državnom. Nu da li i je, i na koliko, ta njegova veleumnost i u pravu korist čovječanstu; to je posve drugo pitanje, u koje se mi ovdje nećemo da upuštamo.

da svladavši opetovano Gale i Germane, provalu barbarah odgodi za više stoljećah, da podjarmljene narode uzdrma do osjećanja svojih pravah, da rimskoj naobraženosti osigura njezin obstanak, a budućim upravljačem narodah da svoje ime ostavi kao njeki posvećeni znak sile i snage.

Gajo Julijo Cezar rodjen je u Rimu 4 dana prije Idah Kvintila, t. j. 12. srpnja 654. rimske god.; i njemu na slavu prozvan je taj mjesec Julijom prije 1900 godinah. Bio je sin pretora C. Julija Cezara, koji je iz nenada umro u Pizi god. 670., i Aurelije, koja je lozu vukla iz njeke odlične pučanske (plebejske) obitelji.

Svojimi predji i odnošaji stekao si je Cezar dvostruku zanimivost, koju nam naime daje staro pleme i vlastita znamenitost.

S jedne strane tvrdio je, da mu se loza vuče od Ankisesa i Venere (Vel. Paterculus II., 41.), a sdruge je opet bio nećak glasovitoga Maria, koji je njegovu tetku Juliju imao za ženu. Kad je udova toga velikog vojvode umrla 686. god., držao joj je Cezar pokopno slovo, u kojem ovako označì svoju lozu: „Moja tetka Julija u rodu je s kraljevi od materine strane; a s očeve s neumrlimi bogovi. Njezina bo je mat bila jedna Marciovka, a Marciovci potomci su Anka Marcia; obitelj pako Juliovacah, iz koje ja proizlazim, dovodi svoj koren od same Venere. Tako se s našim domom spaja posvećeno dostojanstvo kraljevah, najmogućnijih medju ljudmi, i štovana svetost bogovah, od kojih opet odvise i isti kraljevi“

To ponosno slavljenje svojega plemena pokazuje, kako se je u Rimu visoko cienila starost plemena (i još nješta!) Nu Cezar, proizlazeći iz tako visoke aristokracije, koja je dala tolike slavne muževe, i sam neustrpljiv, da ih nasljeduje, dokazao je od rane svoje mladosti, da nam plemstvo dužnosti nalaže, niti je igda nasljedovao one, koji mišljahu, da plemsto svih dužnostih rešava, pa tako i življahu.

Aurelija, žena vrla značaja i stroga ponašanja, ponajviše je svojim mudrim i pametnim upravljanjem dopriniela, da su se razvile njegove izvanredne sposobnosti, i pripravila ga je, da je dostojan bio časti i dostojanstva, što mu sreća dosudi. Nježnom i krepostnom majkom rukovodjeni prvi uzgoj utiče uviek isto toliko na našu budućnost, kao i najkrasniji naravni darovi. I Cezara zapadoše plodovi takova uzgoja. Osim tog obučavao ga je Galijanae M. Antonio Gnifo, filosof i učitelj govorničtva, muž odlična duha, velikog znanja i poznavaoc grčke i rimske književnosti, kojom se je bavio u Aleksandriji.

Grčka bila je od uviek zavičajem znanostih i umjetnostih, i svaki naobraženi Rimljanim bio je vješt jeziku Demostenovu; te su se grčki i latinski jezik mogli sbilja zvati dva jezika Italije, kao što se kašnje jednom sgodom izrazì car Klaudio. Cezar je oba posve dobro govorio; pa i kad poginù od bodeža Brutova, bjehu mu zadnje rieči, što ih izusti, grčke. (Καὶ σύ τέκνον!)

Premda je pohlepan bio uživanja, ipak, kao što Svetom veli, nije zanemario ništa, da si pribavi prednosti, koje usposobljuju za javne časti. Nu po

rimskimi običaji moglo se doći do najvećih dostojanstvah samo združenjem najraznijih zaslugah. Boljarska omladina, još dostojna svojih predjah, nije u neradu živila; ona je težila za vjerozakonskimi častmi, da sviešću vladu; za upravnimi službami, da upliva na razne interesse; za javnimi govori i razpravami, da srca govorničtvom predobiva, napokon i za vojničkimi podhvati, da vojnom slavom djeluje na uobraženost. Buduć je Cesar hleptio, da se izmedju svih najviše odlikuje, to se nebavljaše samo učenjem znanostih; već za rana pokušao se je i književnim radom, te se izmedju ostalog navodi i jedan slavospiev na Herkula, jedan žalostna drama „Edipus," jedna sbirka „Dicta collectanea" zvana, i jedna knjiga o proricanju. Čini se, da su te radnje bile pisane tako čistim i pravilnim jezikom, da su mu pribavile glas izgledna pisca „gravis auctor linguae latinae" (Gellius IV. 16). U pjesničtvu je bio manje sretnim, ako se Tacitu vjerovati ima (Tacitus dial. 21.). Ipak nam je sačuvano (Sueton Vit. Terent. 3. 5.) njekoliko uspomeni Terenca posvećenih stihovah, a ti pokazuju dosta ukusa.

Tako je uzgoj učinio Cezara izvrstnim mužem, prije nego je postao glasovitim. S dobroćudnošću spajaše duboku proniciljivost, nepredobitnu hrabrost, poražajuću govorljivost, izvanrednu pamet, neograničivo velikodušje; napokon je imao još veoma riedko svojstvo: mir u srditosti. Njegova milokrvnost, veli Plutark, (Caes. 4.) njegova blagost i prijazno obćenje, ta svojstva, koja on preko mjere za svoje doba posjedovaše, pribaviše mu privrženost puka.

Navesti ćemo ovdje dvie pričice iz kasnje njegove dobe. Plutark pripovieda, kad je Cezara za njegovih ratovah jednoč uhvatila strašna bura, sklonio se je u njeku koljebu, koja imadjaše samo jednu sobu, pa i ta bijaše malena za više osobah. Bez dugog domišljanja ustupi on nju Opiju, jednomu svomu častniku, koji je bolestan bio, a sam proveo je noć pod vedrim nebom, rekavši svojoj pratnji: „Velikašem moramo ostavljati pročelna mjesta, a bolestnikom ustupati ona, koja im trebaju." Drugiput jednoč, kad je Valerio Lav, kod kog je u Milanu objedovao, dao donieti njekako zlo priredjeno jelo, počmu glasno mrmljati Cezarovi drugovi. On ih oštro ukori radi te bezobraznosti prama njegovu domaćinu, rekavši: „Prosto vam je, da nejedete jela, koje vam se nedopada; ali toga radi glasno mrmljati, to je nepristojnost." (Plutarch Caes. 19.)

Ti slučaji, ma još kako neznati u sebi bili, pokazuju ipak Cezarovo dobro srce kao i tankoumlje dobro odhranjena muža, koji se svagdje pristojno ponaša.

S naravnimi njegovimi, sjajnim uzgojem razvijenimi darovi, bijahu skopčane i tjelesne priednosti. Njegov visoki stas, njegov zaokruženi i razmierni stroj udah činjaše ga prijatnim nada svimi. Imao je crne oči, pronicljiv pogled, bliedó lice, upravan i ovelik nos. Njegova mala i pravilna usta, s nješto odebelima ustnicama, davahu mu doljnoj strani lica blagohotan (?) izraz, dočim široko čelo pokazivaše razvijene duševne sposobnosti. Lice mu je bilo puno, barem za mlada; jer na popersjih, koja su zaista pravljena tek o konca

života mu, lice mu je omršavo i pokazuje tragove pretrpljenih patnjah. Imao je ugodan i zvonki glas, plemenit izraz, i cielo njegovo predstavljanju bijaše puno njekoga dostojanstva. Njegovo izvorno nježno ostrojstvo tiela ojačalo je malo pomalo umjerenim življenjem i navadom, kojom se je izvrgavao svakoj promjeni vremena. Od djetinstva počmav vježbao je svoje tielo svim mogućim načinom, bio je smio jahač, i podnosio je lako svaku tegobu i svaki napor. Buduć je u svakdanjem životu bio umjeren, to mu nije zdravlja narušavao niti prekomieran posao niti prekomieran užitak. Ipak je u dva puta napadnut bio živčanom slaboćom, jednoč u Kordubi, a drugiput u Tafusu, što su mnogi, nu krivo, držali velikom bolešću.

Na svoju osobu bio je veoma pozoran, brijao se je često ili si je davao čupati bradu, sredjivao si je kosu velikom pomnjom na prednju lubanju, a to mu je dobro došlo u kašnjoj dobi, da si pokriva ćelavo ćelo. Ogovarali su ga, da je tašt, buduć se je uviek po glavi češao jednim prstom, samo da si nerazbaruška kose. Odielo mu je bilo uviek izabrano: tóga mu je bila obično obšivena širokim grimiznim okrajkom s velikimi čipkami, i pasao ju je posve lako oko tiela prebačenim pojasom; kao što to običavaše u tadašnja odlična i raznježena omladina. Nu Sula se nije zavarati dao tom prividno prokšenom taštinom; višeput bo običavaše reći: „Čuvati se valja onoga na pó razpasanoga mladića.“ On je rada imao slike, kipove, dragocjenosti i za uspomenu na svoje poreklo nosio je uviek prsten, u kom je urezana bila slika oružane Venere.

Jedno s drugim bili su fizično i moralno u Cezaru sdružene dvie naravi, koje se vrlo riedko u kojoj osobnosti nalaze. S boljarskom tananošću njegova tiela spojena je bila kriepka narav vojnika, s duševnom ugladjenošću umna dubljina, s ljubavlju umjetnostih i razkošja strast za vojnički život sa svom njegovom prostotom i tegobami. Jednom riečju: on spajaše s tananošću oblikah, što srca zauzimlju, odlučnost značaja, koji gospoduje.

Takov bijaše Cezar u dobi od osamnajest godinah. F. —

Golgota.

Od dr. Stjepana Iliaševića.

Razpni dušo dva krioca tanka,
Te poleti suncu u kolievku,
Do Solima do bijela grada.
Ali tudier kano nebom munja
Baci mi se u sijedu prošlost
Za vjekovah dvaput devet natrag.
Tad Golgoti padi na podnožje,
Ter ćeš vidjet i ustravit tužna,
Gdjeno divlje u biesnilu strasti,
Hudom srcu svom na oporavlje,
Grozno slave od pobjede slavlje.

---

*) Prekrasnu ovu himnu dobismo, kad je već posve složen bio i drugi arak Bosiljka; nu buduć nam je k blagim danom upravo dobro došla bila, to nemogosmo na ino, nego ju evo ovamo uvrstismo. Zahvaljući obće štovanomu gospodinu na tom liepom daru, molimo ga ujedno, da bi i u buduće udostojavao ovaj naš listak kititi miomirisnim svojim cviećem! Ured.

A što misliš, šta sve tu nebiva?
Crna zavist, mržnju i izdajstvo,
Pred sudiju Ponciju Pilata
Vuče biedna sužnja na sudište,
Ter mu krvcu za osvetu ište. —

Stoji sužanj u verigah težkih,
Stoji, šuti kó jagnješce blago,
Miran stoji kó nevinost divna,
U sredini dušmaninah svojih,
Veličanstven poput Boga stoji.

Motri njega vas zatečen Pilat,
Pomno motri — i njemu se divi; —
Al gdje nakon strogijeh iztragah
Nebi na njem pronašao mane,
Sretan rekne srcem posve mirnim:
„Obtužiste evo onog muža,
Da prot caru sjeme bune sije,
Ja vam kažem, da kriv ništa nije!“

Na to tuga prevarene nade,
Čemerikom mržnje otrovana,
Hude prospe po sudištu glase,
Al tu njojzi zavist krila dade,
Da poleti pod svetinje krinkom
Usred tminah prazne vjere puka,
Ter mu budne porazigra strasti,
Što neplovi u osvete slasti.

Plane množtvo kano guja ljuta:
„Na križ s njime, ako cara ljubiš,
Na križ, na križ, čemu da oklievaš
Krv mu na nas i na djecu našu!“ —
Kada takvi odsvud grme glasi,
Tko da tudier jednu žrtvu spasi? —

Trne Pilat, strah mu kosti lama,
Da med pukom bune plam nebukne,
Sam sa sobom bije bojak ljuti,
Bojak bije, — klone, — tuži — šuti.

Al nešute u svom biesu strasti.
Vikne množtvo, — pravica zaniemi. —
A on rekne: umriet mora — —

Vika zrakom kó grom gnjevan zamne,
Rug sa smiehom odjekne joj vierno,
Ruke krvlju omašćene plesnù. —
Tu smiljenje, čedo blage duše,
Sjetnu suzu iz okanca vabi,
Al i veseo rug u smiehu škilji,
Poput risa kad se na plien kesi.
Tu i vehnu nasred lica ruže,
Dočim zlorad plam na čelu piri;
Tu na ustnah čemer pjene skaču,
Tu iz očjuh smrtne lete striele.
Svako srce grozne misli vari,
Nit se smirit u svom gnievu neda,
Dok si žrtvu jošte živu gleda. —

Jadna ljudstva! kam' ga strasti nose,
Kamo mahne, tamo sliepo srne:
Kó kad vatra ponabreklih grudih
Stan premašiv uskijeh ognjištah,
Na što zievne ždrielom svojih raljah,
To sve prži, pali, ruši, valja. —

Jedva pade ona riječ krvna,
Eto hitre sa svieh stranah ruke,
Gdje na sužnja križa teret valja,
Da ga bolan na Golgotu tegli. — —
Al on ide kó jagnješce blago,
Drage suze točeć u njedarce
Nosi krevet sebi na stratište,
Krevet nosi, a pod njime klone,
Klone tielom, — al neklone dušom,
Jer mu ljubav nova krila daje,
Da izpuniv volju oca svoga,
Poizplati zadužnicu težku,
Što u raju prvi otac pisà
I mi s njime podpisasmo tužni.

To gledalo sa svog neba sunce,
To gledalo uzdanulo gorko,
Te si zove dragu djecu trake,
Pa jih zlatnu u kolievku slaže,
Biednom' svietu više da nesluže. —
To i nebu na žao se dalo,
Pa se hita u odore crne,
A koprenom tužno krijuć lice,
Noćcu šalje zemlji u posiete,
Da tmastimi svu pokrije krili,
Tere s groze s njome skupa cvili.
Biednu zemlju težka briga snadje,
Za kim se je zacrnilo sunce,
Ter ni brda ni dola nezlati,
Nit rumencem nebo nepoliva,
Nepoliva usred biela dana,
Usred dana noćcom poplesana.
Kó sto majci žalost grudi para,
Kadno samrt miljenom' jedincu
Hladnim dahom svjećicu ugasi,
Tako isto sad bijaše zemlji.

I što više, zar da tužna diše?
Eto straha — težke mreže valja,
A uz njega vieran klapa druže
Mahnit trepet da grozotu širi,
Poput lava kada lugom rikne.
Trne zemlji srce uzrujano,
Sva se trese kano trska tanka,
Kojom vjetar amo tamo lela. —
Ječe vjetri u ponorih jamah,
Bježe rieke iz posteljah drevnih,
More hita vale do nebesah.
Prašću hridi kano staklo prhko,
Silne skoču sgrade iz temeljah,
Leže kuće na grobovih kućah,
Rake mrtvieh rigaju tjelesa,
Zastor hrama hrsnu na dvie strane.
Odsvud ponor — jedan ponor zieva.
Ciela narav iz svog stvorca prstah,
Kano da se poizmakla tužna,
Zadnji čeka svoga tren života
U tom biesu groznih od strahotah.—

Taj čas množtvu prije razjarenom'
Strah i trepet bliedim trznu licem,
Ter zadrhta srca usred grudih
I bje čuti gdje zub o zub tuca. —
Nit si diete ime majke tepa,
Nit si žena dragog zove muža,
Svim se riečca u pó grlca smrzla,
Kó kap vode usred zime ljute. —
Ali strah jim opet trznu licem
I sjaj svakoj poukoči luči,
Da nit treptnu nit zenicom krenu.
Mramorkome kada sve umuknu,
Težak uzdah bolnim prhnu zrakom;
Ali slab mu iznemoglim glasom,
Odziv dade jeka od srdacah. —
Al i ovim mukli glas zaniemi; —
Sve se smiri — ter već nitko više
Nit se miče - dušicom diše.

Što je, što je? — sve naravi gospar,
Bog u pravom čovječanskom tielu,
Tužan dolje bolnu sagnó glavu,
Braću ljude oko sebe gledi, —
Krvcu zemlji u njedarce ciedi. —

Kraj njeg stoji potamnjelo zlato,
Biedna majka s klonulim srdašcem,
Motreć svoje gdje zalazi sunce —
S težke boli iznemoglu daju
Žuč i ocat žedju da ugasi;
I kad tužan sa uzdahom viknu:
Bože, Bože, što ostavi mene,
Smucan, izbjeu, ranjen, okrvaren
Nagnuv glavu — svetu pusti dušu.—

* * *

Prši barjak vječnog kralja,
Trepću divni križa traci,
Gdje si u pó smrtnih raljah,
Grozna zloća žrtvu baci.
Al gdje blago jagnje pade,
Ondle sunce sviće sade.

Pleti dušo vience slave,
Ter je biser suzom resi,
Tam bo vredi da se stave,
Gdje ti razpet Spas se desi,
Koji smrtju žitja plati,
Da ti žitje smrtju vrati.

A ti sviete gledaj sada,
Što još nikad gledó nisi,
Ovaj cielim svietom vlada,
Koj o križu tužan visi,
I za veću diku kruni,
Još nebesa slavom puni.

Kako trnje krune slavne,
Njem iz glave krvcu ciedi,
Kojoj u pó noći tavne
Svaka kaplja toli vriedi,
Da b' oprala sve krivine,
Tužnog svieta hude čine.

Sladko drvo što bi vriedno
Da spas nosiš cielog svieta,
K tebi vapi pleme biedno:
Nosi, nosi uda sveta,
Al od tvrdje pusti hude,
Dok mu na teb' krevet bude.

Dok mi tinja žića svieća,
Pod barjakom sviem ću stati,
Usred trnja, usred cvieća
Uviek ću se tvojim zvati,
Jer mi s tebe ljubav glasi:
Ovd' na križu ja te spasi.

Dika Bogu stvoritelju
U rajskijeh svjetlih dvorih,
Slava sinu spasitelju
Nek se cielim svietom ori,
A i svetom duhu prava
Nek sa suncem leti slava.

Njekoje Ezopove basne.

Iz grčkog izvornika.

Orao i lisica. Orao i lisica sklope medjusobno prijateljstvo, i zaključe, da će na blizu stanovati i to svoje prijateljstvo ukriepiti zadružnim životom. Orao izleti na njeko jako visoko drvo, pa si načini gnjezdo; a lisica se nastani na blizu u njekom grmu, pa se tu okoti. Jednom izidje lisica iz grma, pa će po hranu; a orao, budući bez hrane, sleti s vršike drveta i spusti se uprav u grm, te tu ugrabi lisićice, odleti s njimi na drvo, i pojede ih sa svojimi orlići. Kad se lisica povrati te opazi, što se je dogodilo, neobuze ju toliko tuga, što su joj lisičići poginuli, koliko se ražali, što se nemože orlu osvetiti, jer četveronožna lija nije kadra bila, da toga orla progonja. S toga se udalji, pa uze iz daleka ljuto proklinjati svojega dušmanina; a to je jedina osveta slabu i nemoćnu. Sluči se pako orlu, da ga je našla kazna za kratko vrieme radi njegove opačine, kojom je oskvrnuo prijateljstvo. Njeki ljudi žrtvovahu u slavu božju jednu kozu na polju. Orao to opazi, pa sleti te odnese sa žrtvenika iz vatre džigericu, i s njom u gnjezdu. Malo vriemena postojalo, kad li se digne jaki vjetar, te zapali ono suho i sitno granje, iz kojega bijaše gnjezdo, sve da je plamen na okolo lizao. Uslied toga pogorješe orlići nepoletari, pa spadoše na zemlju. Na to doskoči lisica, pa u oči orla pojede sve orliće.

Nauk: „Koji gaze vjeru i prijateljstvo, ma izbjegli kazni i osvieti oštećenikah radi nemoći, lje neće nikako prepriečiti kaznu božju.

Dvie pripoviedke.

Ponašio V. M.

I. Razbojnikova zaručnica.

Njeka si djevojka preduzè, da neće poći za nikoga, koji nebe imao zelene brade, pa je zato već mnoge odbila. Napokon dodje mlad pristao čovjek, zelene brade, obučen kao lovac, koji ju je snubio, te tako dobro primljen bio, da se je već za malo danah mogla slaviti ženitba. On umoli svoju zaručnicu, da ga posjeti u njegovu gradu u obližnjoj šumi. Buduć je prve nedjelje bilo liepo vrieme, obuče se ona, te ojde zelenim putem u šumu, dok nedodjè do sjajne kule, koja bijaše visokim zidom opasana. Kod vratah ležaše na svakoj strani lav. Ona prodje odvažno pored njih, te prispije u liepe, velike i urešene dvorane; ali tu nebijaše nigdje ni žive duše. Napokon nadje u jednoj sobici staru njeku ženu, koja ju prestrašeno pogledà, te viknù:

„Ah! moje diete, zašto si ovamo došlo? Ti si u razbojničkom brlogu;

odmah će se razbojnik vratiti, pak te ubiti! Uteći nemožeš; jer lavi doduše puste unutra svakoga, ali van nepusti nikoga. Meni je žao tvoje mladosti, pa jer sam već odavno željela da odavle pobjegnem, — budući sam i sama prisiljena, da ovdje ostanem — to ćemo sada zajedno pokusati. Ovdje evo dva hljeba, bacit ćemo svakomu lavu po jedan u ždrelo, te će nas tako pustiti. Ali ajdemo, prije nego li će prekasno biti!

U isto se vrieme začù buka; razbojnik se je vraćao sa svojom četom.

„Ah! vikne starica, sad je već prekasno! Uvuci se brzo pod ovaj krevet; Bog ti se smilovao!"

Razbojnici dovedu liepu mladu djevojku, otmu joj sve dragocienosti, pak ju grozovitim načinom ubiju. Zatim uzmu prstenje, što je na prstih imala, a kad jedan prsten nehtjedè niposto s prsta, odsieče joj poglavica razbojnikah prst, koji je pao uprav pod krevet, pod koji se je bila krila djevojka. Nemogavši ga razbojnik dugo naći, reče:

„Čemu bi ga dulje tražili? Iz ove sobe nemože i onako ničesa nestati, a prsten ćemo sutra naći. Sad ćemo jesti i piti!"

Po dovršenom jelu i pilu legnu spavati. Kad su već svi bili u dubokom snu, izvuče se djevojka izpod kreveta, uzme prst s prstenom, i ojde sa staricom, ukrotiv dvama hljebovima oba lava, te ojde sretno kući. Njekoliko danah iza toga posjeti ju zaručnik, te ju upita, zašto ga neće da posjeti.

„Ah!" reče ona „ja bih vas već odavno bila posjetila, al sam snila čudnovat san. Sanjala sam, da sam idući zelenim putem, došla do liepe njeke kule, a kod vratah njezinih da su ležala dva lava."

„Takovih neima kod mene!" prekine on rieč svojoj zaručnici.

„Zatim, da sam vidjela liepo urešene dvorane, sve jednu ljepšu od druge!"

„Sve je to za tebe!" upade joj u rieč zaručnik.

„Sanjala sam nadalje, da se vi kući vratiste s liepom njekom gospodjicom; da ste ju umorili, te joj odsjekli prst, na kom je imala liep prsten!"

„Hu!" reče on, kako može čovjek sanjati tako šta luda!"

„Dà!" nastavi ona „to je bio samo san; ali veoma živahan, a ovjde je još i prst!"

Rekav to izvuče prst, te ga stavi na stol. Vidiv razbojnik, da je izdan, skoči, povuče bodež, hoteć ju ubiti; nu u istom trenutku uhvati razbojnika straža, koja je nahrupila u sobu, te ga svezala. Sada odu k razbojničkom gradu uhvate njegove drugove, te u podrumu bude našasto više čovječih trupovah, i k tome veliko blago, koje je podieljeno medju djevojku i spomenutu staricu. Razbojnik pako bio je skupa sa svojom četom predan zasluženoj kazni.

II. Djak kao sablast.

Kako je zlo i pogibeljno druge strašiti, o tom ima više primjerah. Slušajte, što se jednoč dogodì njekomu djaku.

U velikom njekom gradu, u kom je glasovito sveučilište, bijaše njeki postolar, s kojim se većina djakah rado šalila. Po svoj su prilici kod njega

djaci prije bivali na stanu, te se mu dopustili, da čita njihove knjige; jerbo je od svega po nješta znao, te se umio u svaki razgovor upustiti. I u tom pogledu moglo bi se o njem reći, što se veli o svakom, koji se upušta u stvari, kojih nemože da shvati: „Čuo je uru tući; ali nezna, koliko je satih!“ Njegovo umovanje bilo je bez ikakve glave i repa; nu djaci su se upravo tim njegovim bezumljem i nesmilom često siti nasmijali i dobro zabavljali.

To mu je pribavilo dvostruku čast, to jest, da je svaki dan k većini djakah mogao doći, te se s njimi zabavljati. Ujedno je dobivao i jela i pila, a često i novacah, koje medjutim nikada vraćao nije ni popravljanjem čižamah, ni drugom kakvom poslugom.

Čudnovati taj starac hvalio se je, kad mu se je samo prilika pružila svojom hrabrošću. Sgodilo se naime, što mu drago, da se on ipak neće prestrašiti.

Ovo često opetovano hvalisanje dadè povod njekolicini djakah, da su ga htjeli izkušati. Jedan od njih pričini se bolestnim, te mu sbilja podje za rukom, da prevari postolara. Napokon se je reklo, da je bolestnik umro; a starac bude upitan, da li se usudjuje prvu noć probditi kod mrtvaca.

„Zašto ne!“ reče majstor. „Samo mi morate dozvoliti, da mogu krpati ili šiti čuvajući mrtvaca.

To mu bude dozvoljeno, te on dodje u odredjen sat u sobu preminuloga.

Mrtvac je ležao u krevetu na slamnjači, a pod glavom mu bijaše slamnato uzglavlje.

Majstor sjedne, te počme svoje djelo, kad su izašli iz sobe prijatelji djaka, koji su njega dočekali.

Uprav je hotio majstor, da batićem pokuca šav na svojih čižmah, koje je popravljao, kad ura stane tući — te se kao na dani znak poče mrtvac malo po malo dizati, makne pokrenu, te upre oči poput duha na svoga čuvara. Ali ovaj se nije dugo smišljao. Brzo kao munja zamahne čekićem, te rekav: „Ej mrtvače! što ti tražiš medju živimi? Dole s tobom; ti više nespadaš medju nas!“ — živo udari po glavi nesretnog djaka, koji se onesviešten sruši. Zatim nastavi hrabri majstor svoje djelo, kao da se ništa ni dogodilo nije.

U hip zatim navale djaci na vrata. Oni su tajnom škuljom vidjeli, kako je pao grozni udarac, koji odvratiti nemogoše, jer njihov „Stoj!“ odjeknù u isto vrieme s udarcem.

„Nesretniče, što si učinio!“ vikahu sa svih stranah. Zatim otrče k mrtvacu; ali u njem nebijaše nikakova znaka života.

Njekoliko riečih ubaviesti majstora, da to nije bio mrtvac, nego samo obiestan mladić, koji se je htio s njim prošaliti. Brzo je dozvan lečnik; al čega su se svi bojali, obistini se sada, to jest, mladić je sbilja bio mrtav!

Što je sada pomagalo sve naricanje. Nesreća se je dogodila, te se više ništa nije dalo promieniti. Nesretni udarac učini prividnoga mrtvaca pravim, a namjeravanu šalu — najtužnijom i žalostnom igrom. —

Sitnice.

Književnosti. U 2. br. ovoga lista izjavismo se, da bi po našu pučku književnosti dobitak bio, kad bi se našemu neumornomu radinu na tom polju gosp. „Mijatu Stojanoviću“ otvorio put, kojim bi plodovi njegova truda što prije narodu u ruke došli. To doista nije bila samo naša želja, nego i želja mnogih drugih rodoljubah, kojim je što do pučke prosvjete. S veseljem indi javljamo, da se je ovdašnji rodoljub i vlastnik tiskarne g. Ante Jakić poprimio izdanja pučkih spisah g. Mijata Stojanovića, te da je prva knjiga već i u živom poslu. Nu dočim se mi tomu podhvatu radujemo, poznajući cienu i valjanost spomenutih spisah, želimo ujedno, da mu se i naše obćinstvo u svoje vrieme živano odzove, da sbilja i do svoje svrhe dospije, a ne da nam se s mlitavosti i nehajstva našeg izjalovi, kao što se to već i s mnogim drugim podhvatom dogodi. —

— U tiskarni A. Lukšića u Karlovcu izadjoše ovih danah „Oblici književne hrvatštine“ napisani našim čuvenim filologom Vinkom Paclom. Ova je knjižica namienjena ponajprije za niže razrede gimnazijah i realkah, nu ona se može priporučiti i odraslim, o osobito onim, kojim vrieme nedopušta, da se slovničarstvom u veliko bave. U malenoj knjižici od 52 strane i za posve neznatnu cienu od 30 nov. ima toga toliko, koliko je za svakdanju potrebu posve dovoljno. Pisac doduše odstupljuje u njekojih sitnarijah od poprimljenih već načelah, nu te su njegove osebine stranom posve neznatne, a stranom je moramo upravo odobriti, jer nam se puno pravilnijimi prema štokavštini čine, kao što je to n. p. dvojina njegova i kako ju uće drugi naši slovničari. To budi medjutim za sad samo mimogred rečeno, u budućem broju gledat ćemo već, da što obširnije o toj knjižici progovorimo, dok ju i sami malo bolje razgledjemo.

— Skoro će doći pod tisak poveće znanstveno djelo o šumah, što ga već od dulje vremena piše naš književni kolovodja g. Boguslav Šulek. U tom će djelu potanko razloženo biti cielo šumarsko gospodarstvo; a tiska će se troškom naše vlade, da se što jeftinije bude prodavati moglo. Da iz Šulekova pera ništa nedolazi loša. to znamo jur svi, pa zato se i radujemo tomu dobitku naše knjige. —

— Tiskom jermenskog samostana u Beču dotiskan je i drugi dio Hoffmannovih 150 ćudorednih pripoviedakah, što ih izdaje ovdašnja Hartmanova knjigarna.

— Troškom iste knjigarne dotiskuje se takodjer u Beču „slikovana Početnica“, liep darak za prvi nauk i zabavu malane dječice. A i Mařikovih „Crticah iz prirodopisa“ treći dio počeo se je slagati, te će dogotovljen biti ovoga ljeta.

— Čujemo, da se u Beču već dotiskuju i pjesme našega Dor. Nap. Špun-Strižića, što ih izdaje gosp. Abel Lukšić, i da će izdanje osobito krasno biti. Mi smo već vični, da je sve krasno što pod firmom g. Lukšića na vidjelo dolazi; molimo ga dakle, da bi to izdanje samo što prije uskorio.

— U Požegi tiska se drugo izdanje „Štienje sv. evangjelja i poslanicah“ od oca Kaje Agjića; a nedavno su dotiskane tamo „Leljinke“ pjesme g. Josipa Tomića; od koga se naš narod nadati može još mogomu liepomu književnomu daru. Ciena im je prema vriednosti posve neznatna, stoje samo 40 nov.

— Poznati naš pješnik grof Medo Pucić izdao je u Beču zanimivi poveci spiev, „Cvijeta“ komu je sadržaj uzet iz dubrovačkog života, i to njegova propast. Ciena 60 nov.

— Naš slavni filolog g. Gjuro Daničić u Biogradu izdat će do uskrsa drugo djelo Dometijana učenika svetoga Save pod naslovom „Život svet. Simeuna i svet. Save“. Ovo je djelo sasvim drugo od onoga od god. 1860. izdanoga. Ciena mu je 2 for. 50. nov.

— Naša slavna i junačka Crnagora, koja je do sada samo na krvavom polju sebi brala lovor vience, koji povenuti neće, dok je jednog Srba i Hrvata, sprema se ozbiljno, da i na umnom u koštac se primi s braćom svojom. Uvjereni smo, da tko je junak na jednom polju, neće kukavica biti ni drugom, samo ako iole prijazne uzbudu okolnosti. U toj nas nadi liepo kriepi na Cetinju za ovu godinu izišavši koledar „Orlić“, koji je pun junačkog duha, kao i zemlja, u kojoj si gnjezdo savi. Članak „Boj na Grahovcu“ uzesmo iz Orlića; a to je opet ulomak iz „Hercegovačkog ljetopisa“, što ga je za tisak već priredio cetinjski arhimandrita g. Nicifor Dučić. Čujemo da će do skora, dok se bolje uredi kneževska tiskarna, na Cetinju početi izlaziti i povremeni poučno — zabavni list „Crnogorac.“ Mi se od srca tomu radujemo, i neželimo ništa drugo, nego da i pero crnogorsko postane ono neprijateljem našega naroda, što je i diljka crnogorska! —

— Od naše sintakse, što ju izdaje profesor biogradski g. J. Bošković izašao je drugi svezak, a do skora izać će i treći. Ciena 60 n.

— „Zmaj“ jedini naš list za šalu i satiru, što ga u Pešti izdaje čuveni pjesnik „Istočnog bisera“ g. Jov. Jovanović, izilazi sada u mjesečnih svezcih.

— Iz tiskarne g. Ign. Fuksa u Novomsadu izašla je knjiga za mladež „Milivoj i Zlatoe“, prevedena po Šmitu od Tome Teodorovića. —

— G. M. Maksimović, pravnik u Biogradu daje tiskati „Smrt kralja Slaviše“ tragedija u pet činah iz hrvatske poviesti. Ciena će joj biti 40 nov.

— G. Gjorgje Cenić, član državnog savjeta srbskog pozivlje na predplatu na „Objas-

nenje kazniteljnog zakonika za knjažestvo Srbiju.“ Djelo je poveće i izlazit će na svezke, svaka po 9 grošah.

— U državnoj biogradskoj tiskarni izašlo je Uputstvo za čitanje svetog pisma starog i novog zavjeta.“ Napisao protosingel Nikanor. Ciena 4 gr.

— U državnoj tiskarni u Biogradu izišla je „Matematična i fizična geografija za srednje škole“ sastavio. Gj. Mišković. Ciena 3. groš.

— U istoj tiskarni izašla je takodjer vrlo važna knjiga „Teorija proze, osvjetljena primjerima, za učenike viših razredah u gimnazijama kneževine Srbije napisao Vladimir Vuić, profesor. Ciena 2 gr.

— Takodjer u toj tiskarni izadjė: „Zoologija po Mili — Eduardu Agasiću i Lainisu, napisao dr. Josip Pančić. Ciena 6 groš.

— Naš krasni spol nemože da bude bez njemačkih romanah. Da si dakle višeput svakakvim smetom nekvari bistre svoje glave i milokrvna srca, to mu srdačno priporučujemo: 1. Erzählungen von Ivan Turgènjev, Deutsch von Fr. Bodenstaedt I. Band. München 1864. — 2. Thadäus Kosciusko. Historischer Roman von Marianna Lugomirska 4 Bde. Jena u Leipzig Costenoble 1864. — Ivan Turgenjev je najbolji sad živući ruski novelista; a Lugomirska jako dobro shvaća i slika značajne osebine i slaboće svojih zemljakah. Neće se doista kajati nijedna naša krasotica, koja si nabavila bude te knjige.

Razne viesti. Jugoslavenska akademija imala je konc. god. 1864. glavnicu od 173.926 for., a jugoslov. sveučilište 11.516 for. Slovačka matica, koje je tako rekuć osnovana tek jučer, već je narasla na 100.000 for. i gradi si svoj posebni dom. Tako rade na preduju ugnjeteni i po mnogih prezirani Slovaci, koji neimaju nikakove politicke samostalnosti; a naša Matica nemogaše tako narasti skoro ni za četvrt stoljeća.

— Madjari su prije dvie tri godine osnovali družtvo za podporu magjarskih pisacah, pa to družtva ima glavnicu već preko 100.000 fr. A kod Hrvatah i Srbah još se i nemisli na takova šta. Pa tko bi i mislio, kad Hrvati još iz sobe bježe, ako se pjeva srbski, a ne hrvatski, a Srbi pale hrvatske knjige, te bi isto tako valjda bježali, da se opet pjeva hrvatski a ne srbski. Takove lude nesloge u sadanjem vriemenu, može biti samo još kod Srbah i Hrvatah, ali doista ne kod nijednog drugog naobraženog naroda! Kakvog rugla nećemo Bože, još doživjeti? —

— U križevačkoj pukovniji bilo je koncem proš. god. školah ukupno 60 a učiteljskog osoblja 66. Te su škole sve trorazredne trivijalke; po jeziku bilo ih je 9 njem — hrvatskih, 37 hrvatskih a 14 srbskih. Sposobnjakah je bilo: djeć. 2948, djev. 2147, ukupno 5095; a polaznikah: djeć. 1674, djev. 840; ukupno 2514. Školu nije dakle polazilo ih 2581; to je ogromna razlika prema stanju školah u brodskoj i gradiškoj pukovniji.

— Brodska pukovnija ima zakladu narodnih pučkih školah, koja je koncem god. 1864. imala 123.000 for. — Tu su zakladu osnovale u najnovije vrieme občine samo, da si olakšaju uzdržanje svojih školah i učiteljah.

Smješice. — Ovako što nečusmo, da se dogodilo ovih mesojedah u srbskom svietu, ali se dogodilo u Pragu. Dodje k jednoj gospodjici gospodičić, pak ju slavoljskim glasom zamoli: „Dürfte ich um einen Tanz bitten?“ — „Zar vi, gospodine, neznate česki?“ — „Znam, ali neću da govorim,“ bješe smieli odgovor. — „I ja znam igrati, ali neću!“ reče Českinja. — Tako čitamo u novosadskoj Danici, pa dodajemo, da se takova odgovora doista nije čulo ni u Hrvatskoj. Ta skoro da nećemo u Zagrebu naše rieči moći ni čuti iz ustah naših gospojah i gospodjicah, ako i na dalje ovako napredovali budemo, kao što sada napredujemo.

— Njeka osobito vesela gospoja, koje je s preda krezuba bila, zadirkivala je u njekom družtvu jednog gospodina, koji je svoju posve ćelavu glavu vlasuljem pokrio bio. „Čudim se,“ reče napokon gospodin „da su vaše dosjetke tako uzgrižljive, dočim vam zubi mnogo baš nedosadjuju.“ „I ja se čudim,“ odovrati gospoja, da je ovdje tako svjetlo uz prkos tomu, što ste vi mjesec oblaci sakrili.“

Odgonetke nar. zagonetkah iz br. 5. — 34. Jer nije pačen na stalu. — 35. Što vreće negovore, inače bi bilo manje ušura. — 36. Za vrat. — 37. Kesten. — 38. Plug. — 39. Jer neima perja da se čupa. — 40. Srditost, kar, pijanstvo i robstvo. — 41. Poniznost, hrabrost, posluh, zahvalnost. — 42. Mir, veselje, krotkost i sloboda. — 43. Ako pozajmiš novce; nagovoriš koga na ženitbu il udaju, i poručanstvo (jamčenje). — 44. Četiri stupa dimnjaka. — 45. Makovica. — 46. Praćag, kad se pere. — 47. Bjelanjak i žumanjak jaja. — 48. Obrve i trepavice. — 49. Nebo i zviezde. — 50. Drljača. — 51. Lula. — 52. Kosa. — 53. Zemlja od suše popucana želi si kiše. — 54. Lokot (čilit). — 55. Lubenica. — 56. Jezik. — 57. Gajde (dude, diple). — 58. Grebeni. — 59. Bieli luk (češnjak). — 60. Svrdlić. — 61. Strnjak. — 62 Mlin. — 63. Kukuruz. — 64. Nijedne, jer nemože brojiti. — Odgonetke zagonetakah od Iv. Jožića: I. Neven. II. Rob, bor. Odgonetali su g. g. Josip Klobučar učitelj na Bregi, Mate Ašperger učenik IV. gim. razreda u Osieku.

Molim uljudno svu štov. gospodu, koja nam za list što duguju, da bi nam to što prije poslali.
VII. Br. BOSIJLKA izaći će 15. svibnja.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 7. 15. svibnja 1865. **Teč. I.**

Lisica.

Njeki čovjek hodajući
Po dubrovah baš cvatući'
U njekome grmu vidi,
Gdje bez noguh lija sidi,
Te mùdrujuć o stvorovi'
Poluglasno tu proslovi:
„Kako lija, mili Bože,
Životarit tako može!
Pa od kuda hrane prima,
Milosrdja tko s njom ima?"
Dočim tako promišljava,
Eto smotri grdna lava,
Repom šiba, hripa, huče,
Zagnjavito tele vuče,
Jednu polu on pojede,
S drugom u grm opet grede,
A to bjaše gladnoj liji
Baš zalogaj što tečniji.

Drugi dan je slučaj htio,
Da se opet tam desio,
Spazi, lija iste hrane
Da imade izabrane;
I gle njem' u glavi sinù,
Kò da pobrà svu mudrinu:
„I ja hoću, da od sada
Bez ikakva živim rada
Kano lija prebijena,"
Bjè mu riječ izhitrena
„Jerbo vidim, Bog jedini
Za našu se hranu brini."

Tako rekav skrsti ruke,
Okani se truda, muke,
Svaki posó mrzi, bježi,
U neradu dan noć leži,
Te ti čeka, da iz neba
I njem' dodje mesa, hleba.

Al gle nebjè niti znanca,
Nit prijana, niti stranca,
Koj bi bio štogod dao,
Lienčini se smilovao.
Pa tako ti omršavi,
Sav u ništa sebe spravi,
Do kosti se sav usuši,
Úm i sviest u seb' uduši,
Cvokotahu već mu zubi;
Dok napokon glas zatrubi
Od njekale iz oblaka,
Da ga stresè groza laka:

„He, lienčino, kó lav budi,
Promeći se, znoji, trudi;
A ne da kó zvier beznoga
Tratiš dane žića svoga!
Gledji, da kó làv radeći
Drugom' hrane možeš steći,
A ne lija kó prebita
Da te tudja muka pita!
Čovjek koj je, lavu sličan,
Darom svakim k djelu dičan,
A kó lija troši tudje,
Od skòta je ciene hudje! —

Grizelda.

Pripoviedka iz Boccaccio-va Decamerona.*)

Davno je tomu već, što je glavom kuće knezovah Saluckih bio mlad čovjek, imenom Valter; koji nije imao ni žene ni djece, i vrieme je svoje sprovodio samo lovom i hvatanjem pticah. On nije na to ni mislio, da se kad ženi i djece ima, što od njega, kako mislim, nije baš nepametno bilo. Nu njegovim se podložnikom to nikako nedopadaše, i oni ga neprestano moljahu, neka se ženi, da on nebi ostao bez odvjetka, a oni bez gospodara. Nudjahu mu još, da će mu oni tražiti vjerenicu, od koje će se i po njoj samoj i po njenom rodu i plemenu nadati moći za sebe sretnoj budućnosti, podpunoj zadovoljnosti. Ali Valter im odvratì:

„Dragi prijatelji! vi me silite nječemu, što nigda nisam mislio da učinim, buduć sam dobro promozgao, kako je to težko, da ja sebi nadjem ženu, koja bi sasvim po mojoj ćudi bila, i kako toga sada puno ima, da se oženjeni medju sobom neslažu. A to je doista golema nesreća, kada žena nije prama mužu. A što velite, da kćeri prosuditi možete po ocih i materah, te odtud izvodite, da bi mi mogli naći takovu ženu, koja bi se meni dopala, to

*) Što je za talijansko pjesničtvo Petrarca, to je opet za talijansku prozu njegov suvremenik Ivan Buccaccio, rodjen 1313. a umro 1375. g. Najznamenitije njegovo djelo, jest „Decameron“, sbirka od sto pripoviedakah, razdieljena na deset danah, odkud i ime. Malo je dielah, koja su tako silno na književnost djelovala, kao Decameron, i to ne samo talijansku, nego i na književnosti ostalih narodah, a osobito romanskih. Za talijansku ima pako tu posebnu važnost, da je njim jezik talijanski doveden do svoje savršenosti, i da je Bocaccio svojim Decameronom postao ocem talijanske umjetne pripoviedke, tako zvane novelle. Još i dan danas je Decameron najviši zakonik talijanskoga jezika, i još nije nigda nikakovo djelo jezik jedan tako fiksiralo, kao što je to talijanski ova sbirka pripoviedakah. A medj svimi timi pripoviedkami najkrasnija je Grizelda, koja je kruna ne samo Decamerona, nego i svih romanskih novellah. Krotko i mirno podanje u odredbe nedokučive sveviše volje — ta stožerna misao kršćanstva — steče u ovoj pripoviedki dostojan izraz. Ova je pripoviedka Petrarcu tako uzhitila, da ju je on na izust naučio i često svojim prijateljem pripoviedao, a i latinski preveo. Malo će biti u Evropi narodah, koji već u više stotinah izdanjah izišavšeg Decamerona prevedena a naročito Grizeldu u raznih oblikah obradjenu i preradjenu nebi imali. I našemu obćinstvu biti će poznata dramatizovana Grizelda, nego buduć mislimo, da će manje poznat biti prvi njezin izvor, to stavljamo amo tu prvobitnu Grizeldu, da i njom upoznamo naš sviet. Je li i na koliko se pako ta pripoviedka sbiljam na istinitom dogadjaju osniva, to se nemože pravo dokazati, premda mnogi tvrde, da je ta junakinja živjela u 11. stoljeću, i da se njezini dogadjaji u njekojoj knjižnici nalaze u rukopisu: Le Parement des Dames. Ele bilo kako mu drago, to stoji, da je tek Boccacciom svietu poznata postala Grizelda, i da joj je tek njegovo zlatno pero prokrčilo put, kojim se je po cielom svietu raširila. Nadamo se dakle, da i našemu mladjemu svietu nepovoljna neće biti u svom izvornom, ponašenom obliku, — u kojem, ako se nevaramo, još ju u našoj knjizi neimadosmo. —

je, vjerujte mi, velika budalaština. Negledeć bo na to, da ja neznam, kako bi vi oce poznall i tajne materah dokučili; nu ako bi vam to za rukom i pošlo, al se jako často kćeri nisu ni poumjetale na oce i matere. Ele kad baš hoćete, da me okujete, neka bude na vašu; nego da nemoram kriviti nikoga drugoga, ako to zlo za rukom podje, to ću si ja sám tražiti ženu. Ali vas evo uvjeravam, ako vi onu, koju si za ženn uzmem, bila ona koja mu drago, nebudete kao svoju gospodaricu cienili i štovali, da ćete velikim svojim kvarom spoznati, kako mi je veoma težko bilo, što sam se nerado vama za volju oženio."

Vrli muževi odgovoriše, da su oni svime zadovoljni, samo ako je on sklon, da se oženi. —

Već od njekog vremena dopadalo se je knezu Valteru vladanje i ponašanje njeke djevojke, koja je rodom bila iz bližnjeg njekog sela. Činilo mu se je, da je bila i podost liepa, te mišljaše, da bi s njom sasvim zadovoljno živiti mogao. Nehoteći mnogo izbirati i Bog zna kuda hodati, odluči se on, da će nju uzeti; pa zovne k sebi njezina oca, koji veliki siromak bijaše, i s njim se dogovori, da se njegovom kćerju oženi. Zatim sazove knez Valter sve svoje prijatelje i podložnike i reče im:

„Moji dragi, vaša je želja bila, pa i još je, da se ja oženim, i ja sam se na to odlučio, više da vam ugodim, nego li da bi mene samog na to želja vukla bila. Vi znate, što ste mi obećali, da će vam naime po volji biti i da ćete ju kao svoju gospodaricu cieniti, koju ja uzmem, bila ona koja mu drago. Sad je evo došlo vrieme, da ja svoju rieč držim, i da opet od vas tražim, da i vi svoju držite. Ja sam si ne daleko od nas našao djevojku sasvim po svojoj ćudi, nju ću si uzeti za ženu, i za koji dan dovest ću si ju u svoj dvor. Spremite se dakle, da joj priredite liepu svatbu i dostojan doček, da tako zadovoljan budem mogao biti ja izpunjenjem vašega obećanja, kao što i vi mojim biti možete."

Valjani se ti muževi radovahu i veseljahu, te jednodušno izjaviše, da su sasvim zadovoljni; pa ma ona bila, koja mu drago, da će ju gospodaricom svojom priznavati, i kao takovu štovati u svem i svačem. Zatim se svi digoše, da prirede veliku, sjajnu i veselu svečanost, a isto naumjè i knez Valter.

Što se je samo dalo učiniti, da se slavnije svatba obavi, sve je on to učinio. Pozvao je mnoge i mnoge svoje prijatelje, rodjake, najodličnije podanike i susjede; k tome dao je pokrojiti bogato i krasno odielo po njekoj djevojci, koja mu se je činila, da je stasa i uzrasta njegove vjerenice; napokon je pripravio pojasah, prstenja, dragocjen jedan vienac i svega, što nevjesti treba.

Kad je došao za svatbu odredjeni dan, sjedne se knez Valter zorom rano na konja, i svi s njime, koji na tu slavu došli bjehu. Davši potrebne naredbe, reče im: „Gospodo, sad je vrieme, da podjemo po njevestu!" Tim se na put krene on i sva njegova pratnja. Došavši u nevjestino selce i do kuće njezina oca, nadjoše djevojku baš kako se s vodom od sdenca

žurila, pa da onda s drugimi ženami ide gledati mládu kneza Valtera. — Smotrivši ju Valter, zovne ju imenom, naime Grizelda, i zapita za oca: Sasvim zastidjena odgovori ona: „Kod kuće je, gospodaru moj!“ Valter sjaha, zapovjedi svim, da ga čekaju, a sam ojde u siromašku koljebicu, gdje je našao njezina oca, koji se je zvao Janikola, pa mu reče: „Ja evo dodjoh da se s Grizeldom vjenčam; nego prije želim, da pred tobom od nje nješta, saznam.“ Kad je došla zapita ju, da li će ona, ako ju za ženu uzme, nastojati, da njemu uviek ugadja i nigda se na ništa neljuti, ma on šta činio i govorio; i da li će mu u svem pokorna biti? Na sva slična pitanja odgovori ona, da hoće.

Zatim ju uzme Valter za ruku, izvede juván, te ju pred svôm svojom pratnjom i ostalom svjetinom dade svući, i od pete do glave ubući u odielo, koje je po njegovoj naredbi bilo za nju priredjeno, a na glavu posve prosto počešljanu metne joj vienac. Kad je sve to gotovo bilo, reče začudjenoj svojoj pratnji:

„Gospodo, ovo je djevojka, koju ja sebi za ženu uzimljem, ako me ona hoće da ima za svoga supruga!“ Zatim se okrene k njoj i zapita ju: „Grizeldo! hoćeš li me za supruga?“ Ona na to odvrati: „Hoću, moj gospodaru;“ a on nastavi: „A ja hoću, da mi budeš ženom.“

Tako se on s njom zaruči u nazočnosti svih, a zatim ju dà na konja sjesti, i odvede ju velikom slavom i čašću u svoj dvor. Tu je bila svatba sjajna i krasna, i nebi moglo biti veće svečanosti, da se je vjenčao i s istom kćerju kralja franceskoga.

Činilo se da je mlada nevjesta s odielom promienila i svu svoju ćud i narav. Bila je nesamo liepa, nego i tako ljubezna, prijazna, ponašanja dostojna i plemenita, da nitko nebi rekao, da je to kći siromašnoga Janikola ili kakova ovčara, nego upravo kakova odlična velikaša. Svi su se čudili i divili, koji su ju prije poznavali. Uz to je bila svomu suprugu tako poslušna i odana, da se on držao za najsretnijeg i najzadovoljnijeg čovjeka na svietu. Ne manje bila je i prama podanikom svoga muža tako dobrostivom i prijaznom, da nikoga nebijaše, koji ju nebi bio više ljubio, nego li samoga sebe. Svi su ju štovali i cienili, svi su se Bogu molili za njezino zdravlje i njezinu sreću; a koji prije govorahu, da Valter pametno učinio nije, što se je s njom oženio, priznavahu sada, da je on najmudriji i najoštroumniji čovjek na svietu, jerbo je samo on spoznao njezine uzvišene krieposti i u prnjcih seljačkoga njezina odiela. Jednom riečju, u kratko se je vrieme ne samo po njezinoj kneživi nego i izvan nje na daleko i široko glas raznio o njezinih vrlinah i dobrih djelih; i sasvim se je drugčije mislilo o njezinu mužu, nego li se mišljaše, kad ju je uzeo. —

Živući tako s Valterom rodi ona odmah prve godine djevojče, što ga je neizmierno radovalo. Nu na skoro pane njemu na úm, da njezinu ustrpljivost izkušava dugimi i pretežkimi patnjami i mukami. Najprije ju je počeo riečmi bockati, pričinjavajući se zlovoljnim govoraše, da je plemićem i

velikašem mrzak njezin prosti porod, a tim više, kad vide, da i djecu radja; osobito su pako nezadovoljni, počem je rodila kćer, te neprestano rogobore. Čuvši to Grizelda, reće nepromieniv se nimalo ni u licu ni u ponašanju svom:

„Gospodaru moj, čini sa mnom, što misliš, da bi najbolje bilo za tvoje dostojanstvo i tvoj pokoj! Ja ću zadovoljna biti svim, buduć znam, kako sam puno neznatnija od njih, i da nebijah ni vriedna časti, na koju me uzvisì tvoja velikodušnost.“

Taj odgovor bio je Valteru jako mio, jerbo je njim saznao, da se njegova supruga uzoholila nije svimi častmi, koje su joj on i drugi izkazivali. Malo zatim dao je svojoj suprugi iz daleka razumjeti, da velikaši netrpe djevojče, koje je ona rodila, pa onda pošalje k njoj pouzdanog jednog službenika, koji joj jako žalostnim licem reče: „Gospodarice! meni je za glavu, ako neučinim što mi moj gospodar zapovjedi. On mi je zapovjedio, da uzmem vašu kćerku i da ju — —“ dalje nereče ništa.

Kad je gospa te rieči čula, pogledala je službeniku u lice, spomenila se je riečih svoga supruga, i znala je, da nalog ima diete umoriti. Odmah ga dakle uzme iz kolievke, poljubi ga, blagoslovi i premda joj se srce od žalosti razpadaše, što se je s milim čedom rastati imala, ipak mu nepromieniv se nimalo u licu dadè diete u ruke i reče: „Uzmi ga i izvrši točno, što ti je moj i tvoj gospodar naložio; samo ga neostavljaj divljoj zvjeradi ni pticam grabilicam, osim ako ti je naročito zapovjedjeno.“ Službenik je uzeo diete i obznani knezu, što je kneginja govorila. Knez se je divio njezinoj ustrpljivosti, i pošalje ga s djetetom u Bolognu k jednoj rodjakinji, koju je umolio, da djevojče brižno uzgoji i naobrazi; ali nikomu da nekazuje, čija je kći.

Dogodi se zatim, da je Grizelda rodila opet mužko diete, što je Valtera neizkazano obradovalo. Nu počem mu još dosta nebijaše, što je učinio bio, to je još većom boli svoju suprugu rànio, rekavši joj jednog dana sasvim srdito: „Od kako si mi rodila sina, neimam pogotovo mira od svojih ljudih. Neprestano jadikuju, što će im danas sutra biti gospodarom poslje mene unuk Janikolin. Zato se bojim, da ću, ako nisam rada da me protjeraju, prisiljen biti opet učiniti što sam jednoč već učinio; a napokon ću još morati s tobom se rastaviti i drugu ženu uzeti.“ Grizelda ga slušaše ustrpljivom srčanošću i odgovori samo to: „Gospodaru moj, gledji samo, da sebi zadovoljiš i svoje želje izpuniš, a za mene nemoj se starati, jer za mene neima ništa druge kakove vriednosti, nego li na koliko vidim, da se tebi dopada.“

Poslje njekoliko danah pošalje Valter na isti način po djećaka, kako je po kćer poslao, i pretvaraše se, kano da ga je dao umoriti, a putajno ga je poslao, da se odhrani u Bolognu, kao što je i s kćerju učinio. Kod te prilike nije se Grizelda nimalo drugčije pokazala, a i nije progovorila nikakove druge rieči, nego li je i kod kćeri učinila. Valter se tomu veoma čudjaše i priznavaše sám, da nijedna druga žena nebi bila toga podnieti mogla, što je ona pretrpljela. I da sam nije gledao, dokle mu se je htjelo, kako je u svoju djecu upravo zaljubljena, bio bi pomislio, da joj do djece nije bilo ni stajalo; al

ovako je osvjedočen bio, da ona radi kao mudra i pametna žena. Podanici njegovi, misleći da si je sbiljam djecu pomoriti dao, kudjahu ga strašno i nazivahu ga okrutnim, a suprugu mu od srca sažaljivahu. Nu ona odvraćaše gospodjam, koje ju žaljahu radi smrti njezine djece, da njoj sve pravo mora biti, što je pravo njihovu ocu.

Kad je iza poroda kćerke i sina prošlo bilo već više godinah, učini se Valteru, da bi hora bila, njezinu ustrpljivost još jednoč, i to zadnji put pokušati, pa zato se pred mnogim izjavi, da već nemože podnositi, da mu je Grizelda žena. On sada uvidja, kako je ludo u svojoj mladosti uradio, što je nju uzeo, te će zato iz petnih žilah nastojati kod pape, da mu se dozvoli uzeti si drugu ženu, a Grizeldu od sebe prognati. Toga radi su ga doduše mnogi pošteni ljudi jako kudili, nu on im neodvrati ništa, osim da inače nemože ni biti. —

Grizelda se je veoma ražalostila, kad je to čuvši nadati se imala, da će se opet morati vraćat u koljebu svojega oca, pa kao i prije čuvati ovce, dočim će druga žena posjedovati onoga, koga je svom dušom ljubila. Ali si je ipak preduzela, da će kao ostale nevolje i tu podnositi mirnim i spokojnim srcem.

U skoro je zatim uredio Valter, da je došlo listovah iz Rima, po kojih je razglasio, da mu je sv. otac papa dopustio, neka se s Grizeldom rastane i drugu ženu uzme. Dade ju dakle preda se doći, te joj pred mnogimi svjedoci rekne: „Gospo, dozvolom sv. oca pape mogu si ja uzeti drugu ženu, a s tobom se rastati. Buduć su moji predji plemići i velikaši, a tvoji su uviek bili prosti seljaci, to neću da mi budeš nadalje suprugom, nego se s mirazom meni donešenim vraćaj opet u koljebu Janikolovu, a ja ću sebi uzeti drugu ženu, koju sam si već izabrao."

Čuvši to, Grizelda se je, ne bez muke i proti ženskoj naravi, uzdržala svakoga jadikovanja, i sasvim je mirno odvratila: „Gospodaru moj! ja sam uviek priznavala, da se moj prosti porod nikako neslaže s vašim visokim plemstvom. Na tom, što sam vam bila, zahvaljivala sam uviek vam i Bogu, i smatrala sam to uviek kao dar meni samo posudjen, a nigda kao svojinu. Ako ga sada natrag hoćete, ja moram da vam ga vratim. Evo prsten, kojim me zaručiste; uzmite ga! Zapoviedate, da si uzmem svoj miraz, koji sam vam doniela. Zato netrebate blagajnika, a ni ja kese ni mazgah, jer se dobro sjećam, da me skoro nàgu uzeste. I ako za pravo nalazite, da posve ruglom svietu budem, to ću nàgom opet i otići, samo vas liepo molim, da mi dozvolite ponieti si jednu košulju preko svoga miraza."

Gospodin Valter, komu je više do plača nego li do veselja bilo, ipak se je držao sasvim hladnokrvnim i reče: „Uzmi si dakle jednu košulju!" Okolo stojeći moljahu ga, neka bi joj dao barem jedno odielo, da nebi ona, koja mu je trinajest i više godinah suprugom bila, tako kukavno i pogrdno iz kuće otišla samo u jednoj košulji. Nu sve molbe bješe u zalud, i tako blagoslovivši sve, ojde Grizelda iz njegove kuće samo u košulji, bosa i golo-

glava, i vrati se u očevu kuću uz plač i jadikovanje onih, kojih ju gledahu. Janikola nije nigda vjerovao, da će knez Valter njegovu kćer držati kao zakonitu ženu, pa se je nadao tomu i spravio joj je odielo, koje je ono jutro na sebi imala, kad se je s Valterom zaručila. To odielo joj je on sada donio, i ona je, obukavši ga, opet obavljala sve i najprostije poslove u očevoj kući kao i prije, a strpljivo je podnašala žestoke navale svoga zlosretnog udesa.

Iza kako je Valter sve to izveo, razglasi da je izprosio kćer grofa Panažkog, odredi da se za svatbu čine što veće priprave, i pošalje po Grizeldu, da k njem dodje. Kad je ona došla, reče joj; „Skoro ću si dovesti nevjestu, s kojom sam se opet zaručio, pa bi rada, da ju kod njezina dolazka primim velikom čašću. Tebi je poznato, da neimam u svom dvoru ženah, koje bi mi znale sobe urediti i sve drugo spremiti, kako za takovu svečanost valja. Zato mi ti sve to uradi, jer ti se najbolje u takove kućne stvari razumiješ; pa pozovi i gospojah, koje ti je volja, i primaj ih, kano da si još u toj kući gospodarica. Kad se pako svatba svrši, onda se opet vrati k svojoj kući.“

Premda su se sve te rieči kao noževi zabadale u Grizeldino srce, koje se nije tako lako odreći moglo ljubavi, kao što se je odreklo svoje sreće, ipak ona odgovori: „Moj gospodaru, ja sam spremna na službu!“ Tim je opet stupila u prostom svom odielu u kuću, iz koje je nedavno izašla u samoj košulji, te stane sobe čistiti i u red spremati, posoblje trti, sagove prostirati, u kuhinji priredjivati i svagdje prihvaćati kao najprostija služavka, dok sve nije sredjeno bilo, kako se je pristojalo. Učinivši to počela je pozivati sve gospodje iz okolice i daljna za svečanost naredjivati. A na dan same svatbe je u svojoj sirotinskoj opravi dostojanstveno i gospodskim ponašanjem primala veselo sve gospoje, koje su u dvor došle bile.

Knez Valter je svoju djecu dao jako brižljivo odhranjivati u Bologni kod jedne rodjakinje, koja je udana bila u kući grofa Panažkog. Kći mu je sada imala dvanajest godinah i bila je divna ljepota, kakvoj para nebijaše, a dječaku je bilo šest godinah. Tamo je bio poručio i moliti dao, da mu dovedu kćer i sina; ali tako da urede, da dodju s velikom i sjajnom pratnjom. A uz to neka svakomu kažu, da djevojku na vjenčanje vode, i da nitko nezna kako se stvari nalaze.

Grof Panažki je sve uredio, kako ga je knez molio. Spraviv se na put, prispije za njekoliko danah s djevojkom, njezinim bratom i sjajnom pratnjom baš oko doručka u Saluco, gdje u velikoj množini sakupljene nadjė stanovnike domaće i iz susjedstva, čekajuće Valterovu nevjestu. Iza kako su ju gospodje primile, te u dvoranu odvele, gdje su prostrti bili stolovi, pristupi k njoj Grizelda onakova kakova je bila i reče joj: „Dobro došla, moja gospodarice!“ Sad su k stolu privedene i dvorene gospodje, što su Valtera uzalud molile bile, da Grizeldu ostavi ili u svojoj sobi, ili pako da joj barem posudi jedno njezino bivše odielo, da onako posve prosto pred goste nedolazi. Sve je gledalo djevojku, i sve je priznavalo, da je Valter učinio dobru zamjenu; a izmedju ostalih i Grizelda je hvalila kako nju tako i njezina brata.

Počem je Valter imao toliko dokazah ustrpljivosti svoje supruge, koliko je samo želio bio, te je uvidio, da ju sve to nimalo promienilo nije, ne možebit radi maloumnosti kakove, jerbo je ona inače pametna i razborita žena bila, — mislio je napokon, da bi sad doba bilo, da ju izbavi tuge i čemera, koji joj je na srcu ležati morao uz sve to, da se je izvana činila posve ravnodušnom i sabranom. On ju dade dakle preda se doći, te joj pred svimi progovori smješeći se: „No, kako ti se dopada moja nova nevjesta?“ „Gospodaru!“ odvrati Grizelda „dopada mi se vrlo dobro, i ako je pametna kao što je liepa, što rad vjerujem, to nesumnjam, da ćete s njome najsretnije na svietu živiti. Ali ja vas molim, da joj prištedite boli, koje vašoj prvoj supruzi učiniste, jer nemislim, da bi ih podnieti mogla, stranom što je još premlada, a stranom što je u lasti uzgojena, dočim je ona od mladosti svoje uviek podnosila svakojake tegobe.

Vidivši Valter, kako ona sbiljam misli, da je to njegova nevjesta, a kako ipak o njoj dobro govori, dade da se kraj njega posadi, pa joj reče: „Grizeldo, vrieme je već da primiš nagradu svoje ustrpljivosti, i da znaju svi, koji me držahu okrutnim i nečovječnim, kako je sve, što učinih, učinjeno samo radi njeke promišljene svrhe. Htio sam naime, da tebe učim biti ženom, ljude — žene si izabirati i držati, i sebi da pribavim stalan pokoj, doklemgod s tobom živio budem. Dam i to neće za rukom poći, toga sam se jako bojao, kad sam te uzeo. Da si dokazah o tom pribavim, vriedjao sam te svim mogućim načinom, kao što već i sama znaš. Nu buduć da nigdje opazio nisam, da si se ili činom ili riečju mojoj volji iznevjerila, te sam sada osvjedočen, da s tobom uživati mogu sreću, koju sam si želio; to mislim, da ti u ovom trenutku opet vratim sve, što sam ti godine izkraćivao, i da najvećim veseljem nadomjestim jade, koje sam ti tako dugo zadavao. Primi dakle veselim srce ovu, koju držiš za moju nevjestu, i njezina brata, kao svoju i moju djecu. To su ti ista ona djeca, o kojoj ti i mnogi drugi dugo mišljahu, da sam ju okrutno pomoriti dao; a ja sam tvoj suprug, koji te nada sve u svietu ljubim, i mislim da se dičiti mogu, da nitko na svietu više povoda neima zadovoljnim biti sa svojom suprugom.“ Timi riečmi ogrli ju on i poljubi, zatim se ustane s njom od radosti plačućom, i oboje ojdu k svojoj kćerki, koja se je svemu tomu čudila i divila. Oni ogrle srdačno nju i njezina brata i odkriše sve i njima i svim nazočnim. Uzhićene podižu se sve gospoje od stola, te ojdu s Grizeldom u drugu jednu sobu, svuku s nje prosto seljačko odielo i obuku joj njegdanju njezinu sjajnu opravu, pa ju dovedu opet u dvoranu kao visoku gospodju. Ona se je sada sasvim izručila veselju s djecom svojom, a svi nazočni radovahu se toj svrhi, te se sva ta svečanost poveća i na više danah produlji. Svi držahu Valtera mudrim čovjekom, premda im se je činjalo, da je odveć nemilo bilo kušanje, kojemu podvrgao bijaše suprugu svoju. Ali nada sve slavljahu Grizeldu mudrom i pametnom.

Za njekoliko danah vrati se i grof Panažki u Bolognu, a Vater se pobrine i za Janikolu, kao za svoga tasta, tako da je bio štovan, te zadovoljno

veliku starost dočekao i svoj život dokončao. Za kratko pako vrieme poslje toga udao je sretno i svoju kćer; a sam je dugo i posve zadovoljno i sretno živio s Grizeldom, koju je nada sve ljubio i cienio! —

Boj na Grahovcu.

(1858. god. 13. (1.) svib.)

Od Nicifora Dučića.

(Konac.)

Osvanù za Crnu-goru i njezinu poviest slavni Spasov-dan, divni dan, veseli dan! Dan vječite slave i poštenja srbskih vitezovah![1]) Dan ovaj treba da se napiše u crnogorskoj povjestnici velikimi i zlatnimi slovi; neka se dive potomci hrabrosti i junačtvu svojih predakah. Pored toga dana treba napisati istimi slovi vitežko ime kneza Danila I. a po svojoj započetoj i junačkoj radnji srbskog Dušana II.[2]); i ovaj lakonički izraz: nasljedi, uredi, pobjedi, raširi, utvrdi i proslavi.

U četvrtak u jutro 13. (1.) svib. Husein-paša vieran svojoj namjeri, zapovjedi vojsci, da je odmah spremna za polazak u Klobuk, a u isti mah i za boj i odpor. Delarija pako skloni, da od svoje strane napiše jedno pismo vojvodi Mirku, i da mu javi, kako sad polazi u Klobuk, i kako ga oba paše vojskom prate, pa da bi crnogorska vojska mirovala, i da nebi oružjem na tursku vojsku napadala; osim toga, da mu još javi, kako paša ostavlja sve šatore, pa da ga pozdravi u ime kneževo, da ih nedira.

Delarije mu je otvoreno kazao, ako sva vojska u Klobuk krene, da to njegovo pismo nimalo neće pomoći, niti Crnogorce od napadanja obustaviti, on bo nema nikakve vlasti ni glasa u crnogorskoj vojsci, nego glavni zapovjednik vojvoda Mirko ima punu vlast nad vojskom, da čini, kako mu se najbolje svidi. No nahodeći se u njegovih rukuh, morao je tako pismo napisati. Pismo napiše franceski, i u hitnji bez prievoda na srbski, preda ga Husein-paši. Husein-paša pošalje ga vojvodi Mirku.

Prije no što je pismo stiglo u crnogorski stan, turska se vojska počme kretati, i tabor se po tabor otiskivati put Klobuka. Opazivši to Crnogorci, odmah se po glavicah iznad Turakah ukazaše: pa koliko turska vojska uzmicaše, toliko crnogorska krug sauzivaše. Od Grahova do Klobuka 3 su sata.

[1]) Dan ovaj znamenit je još i zato, što se je dogodio: I. Spasov-dan; II. 1. svibuja, i III. turski barjam.

[2]) Prerana smrt kneza Danila zaista je žalostan i prežalostan udar gotovo za sve Jugoslavene. Ko nepoznaje njegov veliki duh, njegove plemenite i uzvišene ideje, taj nemože znati, koliko je u njemu srbstvo izgubilo. Sama priroda bješe ga stvorila za krunonosnoga vladaoca; no gadna ruka prekrati mu, ah! život u najljepše i cvatuće doba njegova života i radnje

Turci su se slabo pomicali, no Crnogorci, kao Špartanci, Boga spomenuše, nože povadiše, tako hrabro i složno, kao što je samo možno.

Tu se nezna tko je hrabriji, tko slobodniji, tko brži, tko li više turskih glavah odkida! Bi rekao i bi se zakleo, da svi stekoše krila sokolova, i da je u svakoga tielo od čelika.

No kod svega toga, što se je turska vojska od takoga junačkoga udarca našla u zabuni, opet se je junački držala i najvećim odporom branila.

Ona crnogorska vojska, koja bješe oko Klobuka put zauzela, pošto Trebinjce k Grahovcu upusti, zatvori onda put i presječe ulazak. Pa sa svake strane Crnogorci naglo navališe i od Turakah čudan pokolj i lazinu učiniše, tako, da i tu Kosovo osvetiše! A hrabri vojvoda Mirko kao Kastriot s bratučedom Krcom i s još njekoliko konjanikah golom sabljom u ruci učini zagon posred turske vojske, ostavljajući za sobom lazinu mrtvih Turakah, te za čas se nadje u sried sriede turskih šatorah, gdje umalo i život neizgubi, i to od svojega topa. Jer kao što je crnogorski top neprestano pucao na pašine šatore, tako crnogorske topdjije nevideći i neznajući da je vojvoda Mirko već upanuo medju turske šatore, oni neprestano na njih pucahu. Ali tu sam Bog sačuva život ovomu srbskomu vitezu. U toliko i druge vojvode sa svojimi plemeni kroz Turke polećahu, te u sried krvave sječe veselo se pozdravljahu, što se je takova šta riedko u ikakvu boju i vojsci dogadjalo.

Dok topovi još bijahu u rukuh Turakah, dotle se njekoliko redovne vojske još u redu držaše i topove junački branjaše; no kad Crnogorci i topove osvojiše, onda i sva redovna vojska nehtje slušati ni pašinu zapovied, već sva nagnu bježati, kud tko prije mogaše. I sam Husein-paša mudro iz vojske izmače i nekako srećno u Klobuk dobježa. Sekretar knežev Delarije, koji je dotlen stajao s Husein-pašom i višimi oficiri, ugledavši blizu sebe Crnogorce, prebjegne k njim s još jednim Francezom, koji je tursku vojsku učio vježbanju. Crnogorci poznavši Delarija, poštede i njega i drugoga Franceza. —

To jutro bješe magla, nješto od prirode, a više od silnoga praha i olova i od pare konjske i ljudske, kao oblak pritisla bojni krvavi Grahovac. To njekim Turkom najviše pomože, da izpod crnogorskoga noža glavu izmaknu i pobjegnu.

Pošto se boj i sječa svrši, a magla se diže i razvedri, onda Crnogorci razgledaše, što učiniše, i što zadobiše. Zadobiše ono što jamačno nikad prije nijesu imali; zadobiše: 8 velikih topovah kumbarah, 6000 velikah pušakah; 2000 šatorovah; 2000 konjah; 10.000 okah municije; sabaljah, noževah, malih pušakah, sahatovah (časovnika), nikšana (dekoracija), haljinah, novacah oko vojske, ni broja se nezna. Od Grahovca pa do Klobuka palo je preko 8000 mrtvih Turakah, da tu vječito čuvaju stražu i granicu. Medju njimi je u gomili osim drugih agah i begovah i turskih izabranih oficirah, ostao mrtav i Kadri-paša. Govori se, da ga je posjekao vojvoda Ilija Gjukanov Žvicer.

Crnogoracah je poginulo 13. (1.) 15; a ranjenih je bila 150. Što ih je

poginulo, to ih je 11. svib. poginulo. Od 6. svib. pa do 13. (1.) svib. palo je Crnogoracah svega 215, a ranjenih je bilo do 800. U boju 13. svib. poginuli su hrabri crnogorski junaci golim nožem u ruci: pop Gjuro Kusovac, šef od garde, pop Luka proglašeni junak iz Markovine; Gjuro Gjurašković serdar ceklinjski; Boro Stanojev kapetan bjelički; Risto Manojlović perjanik, i Mašo M. Kustodija alaj-barjaktar. Svi su oni bili odlični junaci i vierni sinovi svoje otačbine i svojega gospodara, kao što im to svjedoče njihova junačka i neumrla djela. U njihovu pohvalu i bezsmrtno ime ništa drugo ovdje neću reći do to:

„Neka ginu, vesele im duše,
Jer su život za poštenje dali!
Ime će se njihovo spominjat
Dokle teče sunca i mjeseca!“

Nakon ove slavne u crnogorskoj historiji nečuvene pobjede, čija ruka može, kao što treba opisati hrabrost crnogorsku? Tko može, kao što treba njihovo junačtvo pohvaliti? Nemože li se Grahovac nazvati „Maraton“ a Crnogorci mladi „Špartanci?“ Imali tko u današnje doba, a da se neće začuditi ovakoj slavnoj pobjedi? Meni se čini, da ustanu i grčki Milcijad i srbski Obilić i Kraljević, da bi se i oni začudili.

Da su po kojoj sreći neki njemački novinari mogli vidjeti strašni boj na Grahovcu, i kako se crnogorski sokolovi bore s turskimi izabranimi vojnici i junaci, onda nebi grdili ni napadali junake crnogorske. Jamačno bi priznali, da njihovu junačtvu, hrabrosti i oduševljenju u današnje doba i u današnjemu svjetu nema para. Ovo svjedoče gomile ljudskih kostih na Grahovcu; a na Cetinju svjedoče turski ubojni topovi, puške, noževi, sablje, redovi, barjaci, vojnička muzika, šatori, i ostala vojnička sprava i oprava. Ovo će vazda i pred svimi narodi služiti dičnoj Crnoj-gori i njezinu vitežkomu gospodaru knezu Danilu na ponos, slavu i pohvalu; svietlit će kroz vjekove i spominjat će se dokle traje sunca i mjeseca.

Poslje ovoga boja i turske propasti odmah po svoj Hercegovini puče glas, da su Turci do noge potučeni na Grahovcu. Ovaj nemili i porazni glas, kakav žalostni i neprijatni utisak, kakav li strah, kakvu li zabunu medju Turci učini, javno priznajem, da u stanju nijesam to opisati. Svaki je Turčin nestrpljivo očekivao čuti, što će biti na Grahovcu, i kad će turska vojska Grahovo zauzeti. Mjesto toga veselo očekivanoga glasa dodje im crni, poraženi i žalostni glas, da ni piličnik nije utekao izpod crnogorskoga noža! Sad se samo može misliti, kakva se zabuna, tuga, žalost i strah medju hercegovačkimi Turci učini.

Da su Crnogorci u taj mah imali zapovied od svojega gospodara, da stupaju u otvorenu Hercegovinu, zaista bi bez puške i noža i bez ikakva krvoprolića zauzeli na najlakši način cielu Hercegovinu. U njoj turske vojske nigdje nebijaše; a ono, što je sa Grahovca izpod sablje pobjeglo, to sve bijaše mrtvo od straha, ranjeno niz Klobučke litice skačući i polomljeno.

Jedan za drugoga neznadijahu, niti pak dva zajedno dolazahu. Ovim već jamačno nikad na um neće doći, da se s Crnogorci biju. A ostali Turci hercegovački, koji nijesu bili na Grahovcu, poraženi i zabunjeni turskom velikom nesrećom i grdnom pogibijom, nisu ni pomišljati mogli za kakav boj i odpor; nego svi za predaju i pokornost.

Ja sam toga vremena bio u Mostaru, pa sam vidio, i vrlo dobro znam, u kakvoj zabuni i strahu bijahu Turci; svaki čas očekivahu glas, jeda li su Crnogorci napried u Hercegovinu stupili, pa ako su, onda bjehu gotovi da u Bosnu bježe. Ovake su misli mnogi Turci u Hercegovini imali, a osobito Trebinjci; jer su oni Crnogorcem bili prvi na redu, počem su Zubci sutra dan po Spasovu-dne i grahovačkoj bitki udarili na Korjeniće, te sve turske kuće ognju predali i razkopali.

Pričao mi je onda bivši sekretar ruskoga sarajevskoga konsulata Aleksandar S. Jonin, koji je bio u Trebinju s Ćemal-efendiom u vrieme grahovačkoga boja i pobjede, kako su se Trebinjci bili jako prepali. On me je uvjeravao, da su za dvie noći poslje grahovačke bitke držali grad trebinjski otvoren zato, ako bi, kao što su oni mislili, Crnogorci navalili, da im predadu sebe i grad bez svakoga odpora i višega jada. Osim toga i on sam umalo što nije život izgubio. Porodice poginuvših 50 Trebinjacah na Grahovcu, skoče ranjave i žalostne, da ubiju Ćani-pašu, govoreći, da je navlastito odveo Trebinjce na Grahovac, da poginu. Tako isto htješe ubiti carskoga komesara Ćemal-efendiju i ovoga ruskoga sekretara.

Ćemal-efendija i ruski sekretar tri su dana bili sami zatvoreni u jednoj kući blizu grada. Ruski sekretar poslje trećega dana njekako se iz zatvora izmakne i put Dubrovnika u austrijsku granicu krene. Doznavši trebinjski Turci za njegov polazak, njekolika zlikovca nature se za njim, da ga ubiju. No budući on nevješt dubrovačkomu putu, na svoju veliku sreću, zadje s glavnoga puta jednom drugom putanjom, koja kroz Površi prieko vodi u Cavtat; tako ga zlikovci razminu i neudese.

Vezira bosanskoga odista htješe pred samim trebinjskim gradom posjeći; već ga bješe pred grad izveli: no Agji-beg Resul-begović, nečelnik trebinjski, nedadè ga posjeći.

Turci svi u glas vikahu, da je vlah, i da je Turke na Grahovcu izdao.

Već mu i ime bjehu promjenili, jedni ga zvahu: „Stjepan,“ drugi: „Lovro!“ Medjutijem Agji-beg zamoli ranjave Turke, da Ćani-pašu ostave na miru dokle u Stambol (Carigrad) za njega pišu, pa kako sultan zapovjedi, tako da učine. Na ovaj predlog svi se sklone i Ćani-pašu predadu u ruke Agji-begu, da ga čuva do odgovora iz Carigrada. Agji-beg ga povede u grad, a u toliko jedan izmedju okupljenih Trebinjacah, imenom Asan Lanbrović, zatrči se i golim nožem u ruci zamahne, kako će uprav vezira po glavi, no Agji-beg brže podmetne svoj čibuk, koji je u ruci nosio, kao što obično svi Turci nose, te tako sačuva grki vezirov život.

Vezir ovaj bio je jedan izmedju prvih turskih fanatikah; da je moguće

sve bi Crnogorce jednom sabljom i jednim udarcem isjekao; pa je čudo, kako ga Trebinjci nepoznavahu i vlahom i izdajicom nazivahu; a još je čudnije, kako ga posjeći htjedoše.

Po svoj prilici bit će, da mu je izdajstvo nametnuto odtuda, što javno i često, kao silan Turčin, govoraše, da je pola turske vojske, što je na Grahovcu, dosta ne samo da uzme Grahovo, nego i svu Crnu-goru. Osim toga, što je poveo Trebinjce u oči Spasova-dne na Grahovac, pa oni izginuli, a on se živ vratio.[1]) Onda Trebinjci rekoše, da je on znao, da će taka turska pogibija biti, pa da ih je zato i poveo, i kao vlah vlahom izdao.

Jedini Agji-beg znao je, da to ništa istina nije; znao je, kad bi posjekli jednoga carskoga vezira, da bi carsku veliku srdžbu na se navukli: za to i sačuva vezira od smrti!

Treći dan poslje ove uzrujanosti Adži-beg noćno izprati vezira, davši mu pratioce do Dubrovnika, te on ode preko Metkovića i Mostara u Sarajevo.

Zapovjednik poginuvše turske vojske, Husein-paša, dobjegnuvši u Klobuk s bojnoga polja, štono se reče: bez duha, tu jedan dan ostane, dok se razabra i k sebi dodje. Po tome svojeručno posieče Vukana Kunjadru, rodom Mostarca, koji mu je desna ruka bio u pozivanju na predaju uzbunjenih Hercegovacah.

Kao što je Vukan Kunjadra za svoje trudove i viernost od Husein-paše primio platu, tako su i svi oni Srbi, koji su Turkom na ruku išli i njihove pridvorice bili, plaću i nagradu primili. Izmedju mlogih drugih primjerah, neka i ovaj primjer služi za znanje svakomu Srbinu, koji bi u Turke imao povjerenje i uzdanicu.

Drugi dan po Grahovačkome boju Husein-paša dodje iz Klobuka u Trebinje bez vojske i komande. Tu se u žalostnih mislih zadrži njekolika dana, dok ga pozvaše u Carigrad na odgovornost, i izgubi tamo čin i komandu.

Hrabri knez Danilo uzhićen neopisanom radošću za slavnu pobjedu na Grahovcu, veselo je očekivao svojega hrabroga brata Mirka i ostale hrabre vojvode, serdare, kapetane i u obće svoje sokolaste vojnike. Čuvši veselu pjevanju i prasak pušakah niz cetinsko polje, gdje kosovski junaci jezde, vozeći triumfom tursko bojno oružje i topove, koje su sabljom na junačkome mejdanu zadobili, zapovjedi knez Danilo, da topovi drmnu, a milozvučna zvona na cetinjskome manastiru i drugih crkvah zazvone. Svještenici, kneževi pitomci i ostali djaci sa litiom, a knez Danilo sa svojom svitom i najvećom svečanošću susrete svoje vitezove na polju cetinskome, te ih veselo i srdačno pozdravi, pohvaljujući njihovu hrabrost i oduševljenje, i zahvaljujući im za njihovu viernost i poštenje, koje su na Grahovcu učinili.

Po tome knez Danilo s knjeginjom Darinkom i sa svojimi sveštenici

---

[1]) Ovaj vezir nije se dalje od Klobuka pomicao, kad je turskoj vojsci u pomoć išao; zato je i sačuvao svoj život.

podje u crkvu. Učinivši sveštenici po obredu blagodarenje Bogu, knez Danilo pane na koljena pred ikonu Spasiteljevu i srdačnimi i veselimi suzami blagodarivaše mu na velikoj i osobitoj milosti, koju je bogato izlio na na njega i njegov vitežki narod, i koji nedopušta zakletomu neprijatelju, da pogazi malenu, ali neprijatelju veliku Crnogoru, tu srbsku svetinju i od vazda slobodnu zemlju i državicu.

Iza tog knez Danilo ustanovi, da se svake godine u vjekove na Spasovdan u Cetinskom manastiru pored obične službe čini i balgodarenje Bogu za slavnu pobjedu, i da se čini spomen (panihida) svim pravoslavnim vojnikom, koji su na Grahovcu poginuli za svoju vjeru, milu otačbinu i slobodu.

Osim toga ustanovio je i medalju za pobjedu na Grahovcu, koju je svojom rukom metnuo na junačke prsi svakomu Crnogorcu, koji je u boju na Grahovcu bio i tursku glavu posjekao. A vojvode i druge glavare, osim medalje, obdario je i drugimi bogatimi darovi. Svojemu hrabromu bratu Mirku za pobjedu, koja se je pod njegovom glavnom vojničkom upravom na Grahovcu održala, darovao je osim medalje i skupocjenu sablju s nadpisom s jedne strane: „Danilo;“ a s druge: „Grahovac 1858;“ i naslov: „Veliki vojvoda od Grahovca.“

Danilov dostojni nasljednik, sadašnji knez i gospodar crnogorski Nikola I. sagradio je prošle godine divnu crkvu na Grahovcu, uprav gdje je bio šator zapovjednika turske vojske Husein-paše, u slavu svetog Spasa (Voznesenija), a za vječiti spomen srbskim sokolovom, koji su tu prolili svoju krv za vjeru, crkvu, i domovinu. Ova je crkva sagradjena načinom dostojnim prizrenja; kao što je glavni boj izmedju Turakah i Crnogoracah u utornik započet, a u četvrtak na Spasov-dan svršen: tako je i ova crkva u utorak započeta, a u četvrtak do 9. sahata izjutra svršena i osvećena, liturdjija služena i spomen učinjen srbskim junakom, koji su tu poginuli.

Kod gradjenja crkve zastupao je kneza Nikolu vojvoda Petar Vukotić, a ja sam dopuštenjem vladičinim crkvu osvetio.

Ovi srbski vitezovi junački su poginuli, ali im je i spomenik divan podignut; njihova će se imena spominjati, dokle i jedan Srbin traje!

San.

(S ruskoga od Homjakova.)

I. Z.

Sanjao sam, da sam pjesnik bio,
Da je pjesnik prečudno javljenje,
Da je njime na sve si stvorenje
Višnji vienac krasan položio.

Sanjao sam, da sam pjesnik bio,
Žice su mi zvučale u ruci,
I kó grom su grmljeli im zvuci,
Strielom glas je u srca letio.

Poput hladne u pustari vode
Moja pjesan kriepila je sluh;
U njoj s' lio tajni glas prirode,
I umrlih, Bogu slični duh.

Dodje vrieme, u grob mene spuste,
Usta zemlje mi zatvori hlad;
No iz hladna praha, tmine guste,
Zvučala je sladka pjesna sad.

Prodju vieci; već su drugi puci
Kraj pokrili, gdje bjė pjevca prah,
No neumuknu žice, još im zvuci,
Kano prije, imadjahu mah!

Sanjao sam, da sam pjesnik bio,
Da je pjesnik prečudno javljenje,
Da je njime na sve si stvorenje
Višnji vienac krasan položio.

Mlieko,

glavna hrana za djecu.

Mlieko je bez sumnje prvo piće za djecu. Ono je najprikladnije, da za vrieme uzrasta pravilno hrani čovječe tielo. Pa je i kod svih sisavacah materinje mlieko prva naravna hrana mladim. Djeca, koja su od ranog djetinstva svaki dan naučna na mlieko, krepčeg su zdravlja i rumenijeg lica, nego li bez mlieka uzgojena. A kako nas uči mnogogodišnje izkustvo, još su i tim naprednija, što mnogo lakše pretrpe sve bolesti u djetinstvu.

Njekoji liečnici upatìkali su, kad crven (Scharlachfieber) medju djecom vlada, da u toj po djecu najpogibelnijoj bolesti, vrlo riedko umiru djeca, koja se od maloće mliekom hrane, nego sve onakova, koja na mlieko nisu naučna, te ga ni u bolesti piti nemogu. Već to izkustvo muka nas, da djeci što toplije preporučimo mlieko za svakdanju hranu; a još nas više k tome potiče očevidna razlika, koju će svatko i sam doista opaziti moći medju djecom odhranjenom mliekom i bez mlieka. Pogledjite jednoč svoje susjede u školi, potražite izmedju njih najkukavnije, najbliedje i najslabije, kakovih sada žalibože u naših školah puno ima, pa ih pitajte, da li se svaki dan mliekom hrane. Zaista da će vam reći „ne!“ Zatim izaberite si najzdravije, najčilije i najkriepče medju svojimi saučenici ili saučenicami, kakovih je sada medju vami žalibože malo, i pitajte ih, čim se najradje i najviše hrane. „Mliekom“ odgovorit će vam, jer mlieko je i pilo i hrana, iz koje tielo najlakše tvori i krv i meso.

Tko je od djetinstva priučan mlieku, pa se i poslje neprestane hranit mliekom, tomu je zdrava krv za vrieme tjelesnoga razvoja, a i zrele dobe. Djevojčice, koje od malena svaki dan piju mlieko, niesu podvržene žućenici (Bleichsucht), bolesti koja se radja i kad je krv nezdrava, ili kada je malo ima. A ako i kašnje svaki dan uzimlju mlieka, to se neimaju bojati ne samo žućenice, nego ni još mnogo gorje bolesti, naime sušice (suhe bolesti, tižike.*) Obilna hrana mliekom od djetinstva to je najsigurnija obrana od te strahovite bolesti, u kojoj svake godine na tisuće umire i djece i odraslih.

*) U najnovije vrieme tvrdi se, da i kukuruzna hrana čuva te bolesti. I sbiljam malo se šta zna o suhoj bolesti u krajevih, gdje se sviet većinom hrani kuruzom, naime: provom, žganci, palentom itd.

Djeca, koja su tako nepametno uzgajana, da se nesamo mlieku priučila nisu, nego da ga ni uzimati nemogu, neimaju se ničemu dobru nadati u pogledu svoga zdravlja. Neka dakle sve moguće čine, da se mlieku priuče. U nas se hvala Bogu izuzam gradovah nepije mnogo piva, pa i po gradovih piju ga većinom stranci, a djeca posve malo il nimalo. Nu toga pića i treba da se osobito čuva naša omladina, jer ljubiteljem piva posve neprija nikako mlieko. A hranivost mlieka kud i kamo je veća prema hranivosti piva, koja je u njem posve neznatna.

U obće pivo je mladeži veoma škodljivo piće, osobito tako zvani ležák (Lagerbier). U krajevih, gdje se pije mnogo piva, djeca su pivarah i gostioničarah, ako su na pivo naučna, obično glùpa i ništa se neuče, jer svakdanje piće piva uništuje malo po malo sve duševne sposobnosti. I može se reći, da na koliko piće piva mah uzimlje, na toliko da propada i razbor (Intelligens) ljudih, te se zato već i počimlju u Njemačkoj tužiti, da tamo nazadovati počimlju duševne sposobnosti omladine. U obće se je opazilo, da su djeca jakih pivopijah vrlo malom iznimkom posve slaboumna.

Ako bi mlieko kod djece njemu nepriučene prouzročilo laganu lijavicu, to treba samo nješta primetniti stučena cimeta, dok se diete nanj nauči. Nu ako se pokažu drugi kojekakvi pojavi, kao štućavica ili napuhivanje, to će se tomu brzo pomoći, ako se u času mlieka metne pun brk od noža (jedan štipeljak) ugljičite gorčike (kohlensaure Magnesia). S tim primetkom može se svatko priučiti mlieku, ma mu još kako u tiek neišlo.

Koliko je mlieka za svaki dan potrebno, to se u obće neda ustanoviti, jer to odvisi od svakojakih okolnostih. Ako se daje inače zdravoj djeci, da tim samo još napredniji budu, onda se daje koliko se dati može n. p. u jutro četvrt mjerače, a na večer opet toliko. Ali ako se daje za liek, n. p. djeci koja imaju nagnuće k sušici ili se je toga bojati, onda treba da preko dana popiju i više nego jednu mjeraču. Najzdravije je pako i najbolje hrani i kriepi svježe mlieko izpod krave, t. j. ako se odmah pije, čim se podoji i prociedi. Takovo mlieko za čudo kriepi i hrani djecu slabu i propalu. — Pokušajte roditelji, koji ste rada, da imate zdravu i kriepku djecu! Zaista da se nećete pokajati! —

Jugurta.

Do puničkih ratovah, u kojih je Rim vladao Kartagu, pogibeljnu svoju takmačicu, i u kojih on sebi put prokrčio do svjetsko vlasti, pripadaše Kartažanom izim Egipta sva sjeverna Afrika. I onaj dio, što se danas zove Algirija, bijaše njihov, premda je imao svoje posebne vladare; ali se je onda zvao Numidija. Na koncu trećeg puničkog rata, gdje Kartažku moć za uviek skrši Scipis mladji (Africanus minor), vladahu u Numidiji dva kralja, Masinisa i Sifaks. Ovaj vojevaše uz Kartažane, a prvi se je sasvim pridružio

Rimljanom. Sifaks je izgubio svoju zemlju, i nju dobi od Rimljanah Masinisa, koga Kartažani priznati moradoše kraljem ciele Numidije. Taj Masinisa živio je dugo, i Rimljani su ga veoma štovali; a poslje njega nastupi vladu njegov sin Micipsa. Ovaj je imao dva sina, Adherbala i Hiempsala, a uz nje odhranio je u svojoj kući i Jugurtu, sina svojega polubrata.

Jugurta se je već kao dječak odlikovao medju svojimi vršnjaci ne samo mladjanom snagom i muževnom ljepotom, nego i oštroumnošću i hrabrošću. On se nigda nepodadè razkoši ni lienosti, već vježbaše vazda raznim načinom i duševne i tjelesne svoje sile; a nebojaše se nigda ni pogibeli nikakove, već se vazda junački opiraše svakoj navali. I prem da je u svem daleko nadkriljavao sve svoje vršnjake, ipak ga oni ljubljahu, jer mu nigda na úm nepadè, da se ponosi svojimi sposobnostmi, ili da druge manje darovite prezire i zametava.

Izprva se je Micipsa veoma radovao kriepkomu napredku svojeg gojenčeta; te misljaše, da će on danas sutra biti na veliku diku i podporu njegovoj državi. Nu na skoro počeše kralju brige zadavati te velike njegove sposobnosti. Kad bo pobliže motriti stadè toga darovitog i od svih ljubljenog mladića i sravnjivati ga sa svojima sinovima, koji su bili i puno mladji i ni iz daleka tako daroviti; to se počè bojati, da bi taj slavoljubivi i za vladanje kao stvoreni duh pogibelnim mogao biti njegovim potomkom. Napokon odluči, da ga pošalje u rat. Načini ga vodjom jedne čete Numidjanah, koje je svojim saveznikom Rimljanom u pomoć poslao u Španiju, gdje se je više plemenah odmetnulo bilo. Taj ràt zove se u poviesti numantinskim. Micipsa je naime mislio, da će ovdje njegov drzoviti sinovac gdjegod zaglaviti. Nu to se nedogodì. Jugurta se je doduše odlikovao izvanrednom hrabrošću, ele on je ipak vazda bio i veoma oprazen i razborit, te nigda nije drzovito u pogibel srnjao. Scipio, rimki vodja u tom ratu, dobro ga je pazio, i on mu se veoma dopadè, i to tim više, što se je vazda strogo držao vojničkog zapta i reda. Na skoro postadè ovaj mladi junak strahom i trepetom neprijateljah, i glavnom podporom svojih saveznikah. Nu kao što je bio valjanim na bojnom polju, tako isto pokazà se razboritim i kod dogovaranja; te se je zato Scipio u svih važnijih stvarih s njim sporazumievao, i u njem u obće najveću vjeru imao. Takov bijaše Jugurta u rimskom taboru: sve samo dobra svojstva dičiše njega, niti se šta zla o njem reći mogaše. Žaliboże da poslje duboko, duboko padè! —

Buduć da je vojvoda toliko do Jugurte držao, i u obće on se svim dopadáo, to nastojahu mnogi odlični u vojsci, da se njemu udvore. A bilo je u to doba u taboru i njekoliko vrtoglavih slavohlepnjakah, koji nisu baš najplemenitije mislili ni osjećali. Ovi mu laskahu i govorahu, da bi on uz svoje velike sposobnosti iza Micipse lako mogao gospodarom postati ciele Numidije. Rim doduše ima vrhovnu vlast, nu tamo je sve podmitljivo, te svojim blagom i bogastvom može podmititi i savjet i vladu. Takovo podbadanje padè na plodno zemljište kod slavohlepnoga mladića. I Scipio se je počeo

takova šta bojati, te opominjaše zato po svršenom ratu svoga mladjanoga prijatelja, da se nigda neostavi krieposti, jer samo njom može postati pravo velikim i slavnim. Zasluge, koje si je u tom ràtu stekao za Rim, mogu mu jamčiti za rimsko prijateljstvo prama njemu, i to prijateljstvo neka nastoji da si sačuva; ali neka pazi, da se nepouzda sasvim u pojedine Rimljane, a osobito ne u takove, koji su mu prijatelji samo njegova bogastva radi. Tako opominjaše vojvoda mladića kod rastanka, i predade mu za Micipsa list, u kom mu je veoma hvalio bratića, i čestitao mu radi rimskog prijateljstva, koje se je po Jugurti prama njemu još bolje učvrstilo. Ta hvala velikoga Rimljanina i prijazno ponašanje bratićevo prinuka Micipsu, da ga je još bolje pridružio svojoj obitelji. On ga posini i u oporuci svojoj sasvim izjednači sa svojima sinovima. Skoro zatim osjeti, da mu se približuje zadnja ura; zovne dakle svoje sinove i Jugurtu, pa ih opomene, da medju sobom živu u slogi. Osobito pako preporuči Jugurti, da svoju polubraću ljubi, od tudjega napadanja brani, i sám im nikakove nepravde nečini.

Tek da je sieda starina izdanula i u vječni stan počinka dostojno odpremljena bila, al već ti se zametne kavga medju njegovima baštinicima. Kad je izmedju ostalog Jugurta zahtievao, da se ukinu sve naredbe i svi zakoni od zadnjih pet godinah, buduć je tada Micipsa duševno već posrnuo bio, to pridoda Hiempsal, mladji brat, da je on tim sasvim zadovoljan, jer u to doba spada i ona naredba, kojom se Jugurti daje i u vladi dio. To Jugurtu u živac dirne; u njegovom istina velikom ali slavohlepnom duhu razpire se sve strasti. Strašna mržnja plane u njem prama sinovima dobročinitelja njegova. Opako sjeme, štono sebični Rimljani u njegovo srce zasadili bješe, krvavo uzbujà. Uvriedjena taština i pohlepa za gospodstvom nad većom zemljom potačè ga na prvo zločinstvo. On se odluči na krvno djelo, zaboravi rieči umirajućega Micipse, te dade Hiempsala napasti i ubiti. Sva Numidija, dapače sva Afrika užasnù se toga čina. A osobito se prestrašì Adherbal, premda mu Numidjani većinom privrženi bijahu. Jugurtina stranka bila je doduše manja, nu ona sastojaše sve iz srčanih i ràtu vičnih muževah, koji Jugurtu ljubljahu radi njegove hrabrosti i odvažnosti. I tako je jedno s drugim Adherbal bio svladan i iz svoje zemlje prognan, a Jugurta je postao gospodarom ciele Numidije. Adherbal pobjegne u Rim, da si tamo pomoći traži proti svojemu neprijatelju.

Jugurta je dobro uvidjao, kako bi njemu Rimljani pogibelnim mogli biti, kad bi se za Adherbala zauzeli. On se bojaše njihove vlasti, te zato nehtjedè, da nje silom vriedja. Nastojaše dakle, da si pribavi prijateljah i pristašah medju rimskimi velikaši. Scipio, njegdanji njegov prijatelj, bio je već davno mrtav; a da je sve još i živio, on mu zaista nebi bio na ruku išao u takovoj nepravednoj stvari. On bi se samo žalostio bio, što je tako duboko pao Jugurta, koga on toli ljubljaše. Jugurta se sada spomene onih prijateljah, koji mu njegda rekoše, da se u Rimu sve kúpiti dade. Tu izopačenost velikog diela rimskoga plemstva nakani on sada upotriebiti na svoju

korist. Pošalje naime svoje poslanike u Rim, davši im sila afrikanskoga zlata, te si njim osigura svoje stare prijatelje, a i novih pribavi. Dapače dao se je tim pogrdnim načinom podmititi veliki dio i istog rimskog državnog vieća. Samo malo ih je bilo čestitih i valjanih Rimljanah, kojih su se držali kriepostih svojih predjah, i koji su zahtjevali, da se Adherbal pomogne i smrt Hiempsalova osveti. Nu oni nemogoše ništa da oprave prativa puno pretežnijoj većini, afrikanskim zlatom podkupljenoj. Bude odlučeno, da se pošalje u Numidiju deset povjerenikah, a ovi da zemlju podiele izmedju Jugurte i Adherbala. Te povjerenike primi Jugurta velikom prijaznošću, te ih stranom svojim blagom stranom svojom uljudnošću tako podmiti, da su mu kod diobe dosudili veći dio zemlje, koji je bio plodniji, a stanovničtvo mu bilo puno hrabrije. Jugurta se je tako sigurno oslanjao na rimsku podmitljivost, da je mislio, da sve poduzeti može. Na skoro bo iza kako su odišli rimski povjerenici navali na Adherbalovu zemlju, da ga na ràt potakne. Nu kad se on u to upuštati nehtjedè, to započme Jugurta rat, premda su ga nadošavši rimski poslanici pozivali, da se okane rata. Stupajući naprvo, dodje do glavnoga grada Cirta, pa ga obsjedne, i Adherbal mu se tu predade. Jugurta odmah dade pogubiti njega i skoro cielu vojsku, što se je borila proti njemu, nepostedivši ni istih Rimljanah, koji u tom gradu prebivahu. Ta njegdašna Cirta sadašnja je Konštantina.

Sad tek prodre u Rimu pučanski tribun Memio, da se Jugurti oglasi rat, i jedna vojsku u Afriku pošalje. Skoro nečuvenim načinom podjè Jugurti za rukom, da se je više godinah držao podmićujući vodje rimske vojske, a napokon sklope oni s njime mir. Nu taj mir nije bio primljen u Rimu, nego Jugurtu samog pozovu u Rim, da se brani. Ovdje se je izkazao upravo skrajnom bezobraznošću, davši u samom Rimu ubiti još i jednog trećeg svog rodjaka, koga je za pogibelna smatrao. A ipak je preko svojih podplaćenih pristašah izposlovao, da je netaknjem Rim ostaviti mogao. Kad se je sa svojom družbom nješta več udaljio bio, obazrio se je, da još jednoč Rim vidi, pa je, kako se veli, poznate izustio rieči, „Podkupljiv je Rim, i skoro će pasti, čim se kupac nadje!“

Napokon je ipak proti Jugurti poslan čestit i nepodmitljiv vodja; to je bio Metelo s pridievkom Macedonac, jerbo je za uviek skršio bio macedonsku moć. Iza kako je Jugurta višeput pobiedjen bio, moradè pobjeći u Mauretaniju, današnji Maroko, ka kralju Bohi. Nu hrabri i pošteni Metelo nije ipak dovršio taj ràt. Njegov legat Mario izrinuo ga je od zapovjedničtva osumnjičenjem pred narodom, i postavši konzulom preuzeo je sám zapovjedničtvo. Mario uništi sasvim moć Jugurtinu i Bohinu, njegova tasta; a podvojvodi Suli podje napokon za rukom, da je Boha nagovorio, te je Rimljanom predao svoga zeta. Ovako propadè sva sreća i slava Jugurtina kroz ova dva velika muža, koji su si poslje krvni neprijatelji bili. —

Njegda toli mogući i drzoviti kralj Numidije moradè najposlje ići pred

slavodobitnima kolima ohologa svoga pobjeditelja. Zatim je bačen u tamnicu, a god. 106. pr. Isuk. umoren je gladom.

Tako skonča ovaj veleumni i velikodušni muž, jer se je iznevjerio krieposti, zasliepljen bivši mržnjom i vlastohlepljem. Dugo se je koristovao rimskom skvarenošću, i držao se je uz sve svoje opačine na vrhuncu svoje sreće, da se napokon tim još dublje sunovrati. — p. Foršt.

Polipi.

Od V. Mařika.

Ima tomu jedva sto godinah, da se polipi pobliže poznaju. Prijašnji prirodopisci smatrali su ove životinje stranom za bilje, stranom pako za kamenje. Skoro svi polipi živu u moru; ima ih vrlo malo, koji bi se mogli po volji kretati, kao što to čine skoro sve ostale životinje, nego su ili za uviek ili za njeko vrieme prirasli na jednom mjestu. Njekoji naliče drveću ili grmlju, drugi pako samo pojedinom lišću, mahu ili gljivam. Njekoji su od njih, kako je već rečeno, samo za vrieme na dnu mora, a kašnje plivaju na pučini morskoj, koja naliči kao kakovoj livadi, punoj prekrasna cvieća. Mnogi od njih služe za hranu drugim morskim životinjam, koje im kao kakovu bilju odgrizaju mekane grane i grančice. Sve ovo rek' bi drveće, grmlje, lišće, mahovinje i gljive pokrite su njekom sluznatom povlakom, iz koje raste opet novo granje i lišće, koje se odmah sustegne, čim ga se dotakneš. To granje, lišće i ta sluznata povlaka nije ništa drugoga, nego stotine, hiljade polipah, koji su posve maljušne životinje, imajuće usta, želudac i ticala. Veći dio polipah izlučuje iz probavljene i prokuhane hrane njeku vapnenastu ili rožastu tvar, koja se malo po malo tako stvrdne, da je kao kamen ili kakav rog. Tim načinom povećavaju panj, poznat pod imenom karaljev panj, koji je ponajviše kao luknjast, i u koje se luknjice polip ili sav, ili stranom uvući može. Polipi se razplodjuju pupovljem, jaji ili odkidanjem pojendinih čestih tiela. Njekoji se razplodjuju samo na jedan, a drugi na više ovih načinah. Kad se polipi razplodjuju pupovljem, narastu na starijih grančicah novi pupovi, a ti nisu ništa drugo, nego mladi polipi, koji opet tjeraju novo pupovlje. A budući da i stari i mladi polipi izlučuju onu rožastu ili vapnenatu tvar, to se onda može lako dokučiti, kako hitro rastu pojedini koraljnici, koji sačinjaju čitave morske stiene, na kojih se gdjekad čitavi brodovi razlupaju. Poznato je, da brodari na moru imaju svoje puteve, kuda obično brode, i o kojih misle, da su sasma sigurni. Ali kad eto ondje pod vodom naraste iz koraljnikah čitava stiena, za koju mornari ništa znali nisu, onda na nju brod lako nasjedne ili se o nju razlupa. Nu premda su koraljnici s one strane vrlo škodljivi, to su s druge strane opet veoma koristni, kad n. p. načine oko kojega plodnoga otoka čitave stiene, koje ga štite, da ga burno more narušiti nemože, što se je višeputah već i dogodilo. Njekoji mornari i prirodoslovci pače tvrde,

da ima takvih otokah, koji su postali iz samih koraljnikah, koji su se malo po malo digli i nad samu pučinu morsku. Na ove pećine nanielo je uzburkano more iz svoje dubljine pieska, manjega kamenja i ostanakah od raznih morskih životinjah. Sve to načinilo je s vremenom njekakovo površje, na koje je slučajno budi vjetrom, budi iz riekah izlievajućom se vodom, dospjelo kakovo sjemenje, koje je tu proklijalo i rasti počelo. S početka je tu doduše malo bilja, ali kad se odpalim lišćem zemlja pognoji i umnoži, onda počme bujniji život. Mnogo je moralo vjekovah proći, dok su se mogli i ljudi nastaniti na ovakovu otoku; ali što su vjekovi u božjoj naravi, kojom Svemogući tako divno i mudro upravlja! A da su koraljnici imali dosta velik upliv na površje naše zemlje, vidi se i odtuda, što ima sada čitavih gorah i ogromnih zemaljah, koje nesastoje skoro iz ničesa van iz koraljnikah i školjkah, i koje su očevidnim dokazom, da je velik dio kopna skupa s njegovimi gorami pokriven bio sinjim morem.

Nu vratimo se opet k razplodjivanju polipah. Mi već razložismo, kako se polipi razplodjuju pupovljem, koje ostaje u neprekidnom savezu s ostalim koraljnikom. Nu ima opet i takvih polipah — a to su sveživi u sladkih vodah — koji se doduše razplodjuju pupovljem, ali se ovo odieli od prvobitnoga polipa, te počme rek bi na svoju ruku živiti posebni život.

Oni pako polipi, koji se rasplodjuju jaji, bacaju na usta ta jaja, koja oživu i dalje se opet razplodjuju. Ima konačno još i takovih polipah, koji se uzduž svoga tiela razpolove i tako množe. Mi ćemo ovdje iz velikoga broja polipah navesti samo:

a) Crveni koralj (die rothe Edel-Koralle), koji si pozna već od prastarih vremenah. Rabe ga za ures i svakojake dragocjene nakite. Ima ga u sredozemnom moru na europejskih i afrikanskih obalah. Drži se ili na klisurinah u morskoj dubljini ili pako na drugih koraljnicih. Gdjekad ga nadju 5—6 hvatih duboko, a gdjekad opet u dubljini od 60—70 hvatih. Na grane razgranjeno stablo naraste jedva 1 stopu visoko, te je na korenu palac debelo. Ovaj koralj visi njekojimi granami gori, njekojimi dole. Kad ga izvuku iz mora, može se opaziti, kako je pokrit njekom mesnatom do $1/4$ palca debelom korom, u kojoj polipi živu. Ovaj je polip biel kao mlieko, ima 8 listnatih ticalah, te izgledje, kad se razvije, kao kakov biel cviet. Kad se koraljnik osuši i polipi poginu, otare se ona kora, a onda ostane liepi crveni koralj. Premda je ovaj koralj obično liepo crven, ima ih ipak i bliedo-crvenih, pače i bielih. Love ga mrežami, koje spuštaju pod vodu na dugačkom užetu. Ciena im je različita; od njekojih se plaća za funtu jedva $1/2$ forinte, a od drugih opet za 2 lota do 100 for.

b) Sveživ (der Armpolyp) živi u sladkih vodah, ali ne na zajedničkih koraljnicih, nego može u vodi slobodno plivati, ili se kojega bilja prihvatiti. Tielo mu je valjkasto ili čunjasto, velik $1/2$ palca. Hrani se manjimi vodenimi životinjami i ličinkami bubah, koje hvata svojimi ticali. Razplodjuje se pupovljem. Na starom sveživu naraste malena bradavica, iz koje se malo po

malo razvije mladi sveživ, koji se kašnje odkine i napose živi. Čila je života, jer ako ga i na komade razdieliš, razvije se iz svakoga pojedinoga komada podpuna životinja. A kad bi ga i posve izvrnuo, to jest da dodje nutrnja strana izvana, opet će živiti kao i prije. Kako već rekosmo, prihvaća se sveživ na bilje u sladkih vodah; nu ako je kišno vrieme, povuče svoja ticala natrag, pa izgledje kao kakova bradavica na rašću. Ima ih, koji su zeleni, sivkasti ili smedji.*)

Biseri.

(Iz starogrčkih pisacah.)

Nuz čestita prijatelja štuje te svaki, a bez prijatelja nemožeš drugomu koristiti. — Nevinu i nedužnu nebudi nikad strah i trepet. — Neželi si postati dužnikom drugoga; ako te pako sila natjera u dugove, gledaj se odužiti što prije. — Što ti se čini u početku težko i nemoguće, postaje vremenom i navadom lako i možno. — Štuj Boga i čini ljudem dobro, pa ćeš liepo i slavno umrieti; a to nek ti bude najveća želja. — Kad slaviš grdna čovjeka, da je liep, a malena, da je velik, to ih znaš na kratko vrieme prevariti s čega neštetuju mnogo. Ali ona slava i hvala, gdje se navikne čovjek na zlo i na kriepostno, znala je već mnogo ljudih upropastiti. — Laskanje ima silnu moć, pa kao što se čini najveću kod onih, koji se največimi grade. — Malo ćeš naći svojih tobožnjih prijateljah, koji bi se s tobom svakoj pogibelji izvrgli. — Nesreća je u većine ljudih, što nisu pametni i razboriti, kad su u blagostanju. — Pokaži se svojim životom, da istinu na toliko štuješ, da je više vjere u tvojih riečih, nego li u prisjegi drugih ljudih. — Čovjek ništa laglje nezaboravi kao na dodročinstvo, koje mu je drugi izkazao. — Zaboravi kad ti komu učiniš kakovu ljubav; a zapamti si živo, kad je tebi tko učinio kakovu. — Ako si ugledan i liep mladić, a ti neizusti nikad koje grdne i nepristojne rieči, jer moraš da se sramiš, ako grdnom riečju ružiš svoju uglednost i ljepotu, svejedno kao da iz korice slonovom kosti okovane izvučeš olovni mač. — Nenavidnika ćeš na prvi mah upoznati, jer ga boli zlobno srce, kad drugoga u sreći nadje. — Laglje si može čovjek nesreću odrinuti nego li sreću

*) Ova prirodopisna crtica izdavak je iz III. knjige „Vienca poučnih i zabavnih spisah“ što se uprava sada u Beču tiska troškom Lavoslava Hartmána. Vienac je našemu občinstvu dobro poznata knjiga, jer prva je doživljela i drugo izdanje, a i kritika naša izrekla se je pohvalno o njem. Ovom sgodom činimo dakle pozorno naše občinstvo i na ovu knjigu, koja će se kao i prve dvie odlikovati poučnim i zanimivim gradivom te pravilnim i lakim jezikom. A osobito preporučujemo i tu kao i prve dvie knjige Vienca svim predstojnikom školskim za nagrade našoj omladini. Ovom će knjigom biti završeno životinstvo, za mladež u obće najzanimiviji dio prirode, i mi nepoznamo knjigah, koje bi za dar sgodinje bile, kao što su to ove prve tri knjige Vienca. A izvansko je izdanje takodjer krasno, te se ništa više ni u tom pogledu željeti nemože.

uzdržati. Težko je kukolj od žita odabrati, a još je teže odlučiti laskovost od prijateljstva. — Onaj je čovjek najrazboritiji, koji nuz svoj savjet najbolje prosudjuje svoje okolnosti. — Nepravda će izići na vidjelo ma ju i tajno počinio. — Mnogo ljudi mnogo znaju, ali sve naopako. — Koji je u svojoj kući nevaljao nije ni u državi bolji. — U koga nema vjere, taj je neće ni naći. — Podnašaj zlo i nevolju u svojem životu strpljivo; jer koji to nije kadar, neće moći ni u sreći ostati razborit i umjeren. — Molbom ćeš svladati čovjeka možna a ne prietnjom i drzovitošću. — Pomisli, da nisi rodjen sebi samu, već da ima jedno pravo na tvoj život domovina, drugo roditelji a treće prijatelji. — Reći je sve lako, al činiti nije sve lako. — Težko je svjetinu uvjeriti o boljem mnienju. — Novca si možeš lako pribaviti, ali za novac nemožeš si nikada kupiti dobra glasa. — Kad stariji valjano govori, tad mora mladji šutiti. — Kad bismo htjeli uvjek misliti na prošlost, nebismo nikad lutali u sadašnjosti. — Ljepota nuz čistoću pobudi i u bludna čovjeka štovanje. — Okani se ogovoranja ma i neistinito bilo; jer većina nezna, što je u tom istinita, pa pazi samo na glas. — Kao što su jasne boje nuz tamne još jasnije, tako ti je u životu sreća jasnija nuz nesreću, pa ćeš ju znati više cieniti. — Kad si liepo obučen, a ti pomisli, da je tu vunu prije tebe ovca nosila; kad od zlata sjaš, misli da je nakit slučajan; kad si bogat imaj na pameti, da je bogastvo nestalno; kad si ohol, znaj da je to znak ludosti; kad si pametan i razborit, zahvali Bogu na tom daru; a pametan si i razborit samo onda, kad sam sebe upoznaješ. — Odaberi si za svoje prijatelje najbolje ljude, po kojih ćeš takodjer svoj um naobraziti; a nikad netraži takvih prijateljah, s kojimi bi samo ugodno tratio vrieme. — Mani se svake dangube kao izvora svakomu zlu, pa ćeš se očuvati od svakog zločina. — Ako smo što svoga žrtvovali, pobojav se prieteće pogibelji, to smo tim ojačali svoje neprijatelje, podkriepili njihovu obiest, i prokrčili im put, kojim nas na skoro pobjediti mogu. — Nevaljanomu je odhranjenju najveći dokaz, što liečnika i sudca netrieba samo prost narod već i oni, koji se grade, da su plemenita roda i odhranjenja. — Nada je sàn budna čovjeka. — Koji neusliši molbe drugoga, neće ni drugi njegove uslišati. — Nije onaj čovjek mudar, koji mnogo znade, već onaj, koji koristno znade. — Drži onoga čovjeka mudrim, pametnim i zaboritim, koji zna probesjediti sgodno o znatnoj okolnosti; a ne onoga, koji se vatreno prepire o neznatnoj i ništetnoj stvari. — Pametan je onaj čovjek, koji malo o sebi govori, ali zna s ljudmi i poslovi postupati. —

Vieće parcovah.

S. M. Iločanin.

Jedan mačak koljena vitežka
Za parcove hude briga težka,
Imenom se mišogonje hvali,
Mišogonja pravi — ne u šali. —
Od parcovah pleme podrovnika',
Svog imaše u njemu krvnika;

Silne vaje parcovom i jade
Daje junak s brci a bez brade;
Razredio redove obilne,
Od parcovah umrtvie silne. —
Lelek nastà, podzemnom u rodu
U nesrećnu što padė tu sgodu..
Što ih malo preostalo biše
Od težkoga straha jedva diše,
Jer iz jamah ni pod živu glavu,
Svoju staru oplakuju slavu.
Žedj' ih pali, a glad tišti, mori,
Radje trpe neg da idu gori. —
Mišogonja jednom se uputi
Da si traži družicu bez skuti,
Dok on tako za ženicom hodi
Malko sebe doljni sviet slobodi,
Ter na svietlo ljubopitno tura
Svoje glave iz tamnih gudura';
Sastaje se u premudro vieće,
Da si traži lieka od nesreće.
Na čelo se vieću stavi stari
Siedi parcov, uman svakoj stvari,
Koj' je ćelav od mudrosti bio,
Pa je sboru 'vako besjedio:

„Braćo draga, premileni druzi,
Znate da smo u velikoj tuzi,
Od progonstva mišogonje ljuta
Ostà naših dosta praznih kuta';
Naša braća i sestrice mile
Pogiboše od te vražke sile.
Doba već je, da to stane klanje
I poboljša hudo naše stanje;
Da se težkog robstva vaji skrate;
K tom od mene savjet taj imate:
Mišogonji o vrat zvonce jasno
Svežmo, pa nas neće varat lasno!
Jere znajuć kad dohodi ljuti,
Svak' u jamu neka se uputi." —
Svi parcovi glas u jedan udri:
„Živio nam starešina mudri!"
Al kad začė od izbora djelo,
Mudro vieće na piesak nasjelo,
Umuknuše hrabri svi junaci,
Slovom važni a djelom ništaci;
I nenašav za djelo junaka
Taštom nadom postà pomoć svaka.
Svjetućih prijateljah dosti,
Koi pomažu riedki su ti gosti! —

Pripoviedčice za mladež.

Po njegdanjem čitanju i čuvenju napisao Mijat Stojanović.

Nastavljeno.

V. Mlieko na salašu.

Blizu njekog grada salaš je ili majur, do koga je liepo bilo ljeti prošetati se za gradjane prekrasnim brežuljastim predjelom, a na salašu dobivalo se u priličnu cienu svježa i kisela mlieka, maslaca i masla, sira mlada, sira počinjena, sirenja, sira suha i prokrela, vrhnja i skorupa, sirutke i svake vrsti bielog smoka. Gradjani su često dolazili k majurcu, k stanaru ljeti na užinu. Dodje jedan dan Ivan, sin bogatih roditeljah, učenik gimnazijalni na salaš, i naruči u stanarice zdjelicu sladka, svježa mlieka i komadić bieloga hleba. Stanarica ode po mlieko i hleb, a Ivan sjedne za stol pod sjenastom lipom, kakvimi cielo prostrano dvorište majursko ukrašeno bijaše. Bila je upravo oskudna godina, skoro reći gladna za cielu onu okolicu; prošaste bo godine bijaše nerodica, a nova ljetina još nebijaše prispjela. Narod je po selih puno gladovao i hranio se projom i kukavnom prosenicom. Blizu stola, za kojim je sjedio Ivan, stajao je naslonjen o drugu lipu siromak Gojko, sinčić ubogih roditeljah iz bližnjega sela. Ubogi Gojko cieli bogoviti dan nije

ništa jeo, do komadić tvrde prošice, što mu je još dopodne pružila njeka seljanka. Kad majurka donesè Ivanu zdjelicu punu sladka mlieka i komad biela hleba, Gojku ubogom i gladnom zine srce za jelom, i slina mu popliva po ustih; ali za živu glavu nebi se bio usudio od srama zamoliti gospodičića, da nepokusa sam ono mlieko iz zdjelice, nego da i njemu malko ostavi. Samo je buljio oči na jelo i poglédao sad na zdjelicu, sad na Ivana, i često bi mu se, izmaklo, te je uzdanuo. Ivanu se sladko mlieko dopalo; nadrobi bielog hleba u njega i u slast počme kusati. Kusajući spazio je, kako ubogi seljački dječak gleda željno na zdjelicu, i pomisli, da mu ipak malko ostavi, da sve nepokusa; ali što je dalje kusao, sve mu je sladje bivalo, pak pokusa punu zdjelicu do kapi. Pokusavši mlieko, uzme i nagne zdjelicu, Gojko uzdane od srca, a Ivan spazi u taj čas na dnu zdjelice porcelanske upisane ove rieči: „Tko može zaboraviti jeduć na gladna siromaka, nezaslužuje da se nasiti." Kad to pročita zažari se u licu i zastidi sam pred sobom, pak taki zovne majurku; i naruči za ubogog Gojka punu zdjelicu mlieka i veći komad bieloga hleba, nego je sam pojeo. Kad to donese majurka, onda zovni Ivan siromašnog dječaka i nahrani ga gladna. S veseljem donde neosjećanim gledao je, kako ubogi dječak sladko jede, kako se veselim licem i pogledom zahvaljuje svomu dobročincu, i veli: Neka vam, gospodičiću, Bog plati. Ivan je sam priznao, da se nikada još nije veseliji i zadovoljniji povratio doma u grad sa salaša, nego onaj dan, kad je nahranio gladnoga dječaka. Ništa sladjeg neima no tom svietu, nego činiti dobro svojim bližnjim, i biti im dobrotvorom.

VI. Škuda.

Stari Blagoje, poznaš li ga, prijatelju? To ti je u cielom selu Ivancu najblaža duša, čovjek čestit, pošten, raden, valjan, krotak, pobožan, a uz sve te vrline imućan. Samac je u kući, neima zadruge; al je vješt i okretan u domaćem i poljskom gospodarstvu; drži po više slugah i najmenikah, pak mu poljski i domaći poslovi nezapinjaju, sve ide odrešito, sve mu je uradjeno u vrieme, kad i kako valja; ništa mu u gospodarstvu nepropada; sve je u svomu redu, u svačemu vidi se napredak i uspjeh. On drži više slugah. Jedan je od ovih, njeki Grga, srdonja, naprašnjak, psovač. Vješt je poslenik i raden, priliežan, pomnjiv, pouzdan, vieran za dva druga; al je i žestok, strastven, naprasit, srdonja i neopranih ustâh za pet drugih. Pobožni domaćin opominjao je psovača i savjetovao, odgovarao od zle navade na svaku ruku. Nu badava, Grga psuje pa psuje po svojoj zloj navadi. Jedan dan pri poljskom poslu ranim jutrom na uranku kaže stari Blagoje pred svimi slugami i najmenici: Čuješ, Grga! ako se danas kod posla kroz cieli dan uzdržiš od psovke, i ništa neopsuješ, kad se sutra opet ovdje na njivi sastanemo, poklonit ću ti škudu križaru, evo je u momu ćemeru (kožnom pasu), a vi svi poslenici svjedoci ste, i pazite danas na njega, da li će se moći od psovke uzdržati. On se uviek izgovara, kad ga karam, što psuje, da se nemože toga zla odučiti.

Pristaješ li na to, reče gospodar Blagoje, i pokaže škudu križaru, na kojoj bijaše lik carice Marije Terezije, čista kao da je tek skovana, i pala izpod kalupa. Grga pristane na ponudu. Cieli dan uzdrži se od psovke, premda su svi drugovi njegovi i ostali poslenici sveudilj ga zadirkivali, i svakako nastojali, da ga naljute, nebi li štogod opsovao. Badava su se trudili, osta Grga tvrd kod rieči kao sivac kamen; uzdrža se junački, a vidilo se na njemu, kako se siluje; ali za škudu, ej, nije šala, nerode škude na vrbi. Grga je psovač, al je i lakomac, neponudja se škuda svaki dan; volio bi si pregristi jezik, nego nemoći uzdržati se jedan dan od psovke. Kad sutra, dodje rano gospodar Blagoje medju poslenike, i zapita ih, da li je Grga mogo se obuzdati, da jučer nije ništa opsovao. Svi odgovore: Usilio se, borme, Grga, i prodje dan, a on ništa neopsovà. Stari poštenjak Blagoje izvadi škudu iz ćemera i pružajuć ju Grgi reče: Eto ti škuda, da znaš, da sam čovjek od rieči; ali sram te bilo, lakomčino gadna, ako odsele budeš i opet psovao. Kad možeš zauzdati svoju gadnu strast za škudu, možeš i bez škude pomislivši na Boga i božju zapovied, pomislivši na svoju sviest i na dušu; pomislivši napokon, da nam nije dao Bog plemeniti dar govora, kojim se odlikujemo izmedju svijuh drugih stvorovah na zemlji, da kunemo i psujemo, zlo govorimo, nego da slavimo Boga i jezikom se služimo na svoju i svojih bližnjih korist. Čim te odsele čujem, da štogod opsuješ, mahom ću te odpustiti iz službe. U mojoj kući, za mojim stolom, gdje mi je hleb i stol, neću trpiti gadnog psovača. Grga je timi ozbiljnimi riečmi staroga svoga gospodara tako potrešen i tronut bio, da je gorko proplakao, grozne suze prolio, i od onoga časa nitko ga nije čuo nikada više išta opsovati. Može se čovjek odučiti svake zle navade, samo mora imati dobru, kriepku, jaku volju; a Bog pomaže svakomu u dobroj odluki. —

VII. Čudotvorni sandučić.

Njeka domaćica ostane udovicom u punoj kući. Gospodarstvo bijaše veliko, znamenito, razgranjeno, puno prihodakah i razhodakah. Za kratko vrieme spazi domaćica, da joj gospodarstvo domaće udara natrag, prihodci se umanjavaju, a razhod se umnožava; njekako neima uspjeha i napredka, sve gorje i gorje biva. Znala je od svoje strane, da radi, štedi i Bogu se moli, kao i dosele; ali neima berećeta, neima blagoslova; nestaje stvarih kao da vatra pali i kuga mori; nedatak u svemu. U toj svojoj nevolji neznajuć se pomoći, pomisli, da bi dobro bilo ići njekomu staromu pustinjaku, pak mu se potužiti, i moliti ga za savjet. Što smisli, to i učini. Potraži pustinjaka tamo njegdje u bližnjoj planini. Sve potanko kaže svoju nevolju pustinjaku, i kad ju je ovaj za sve okolnosti domaćega gospodarstva obširno opitao i izpitao, utješi, ju i reče joj: Neboj se, ženska glavo! ja znam tomu pomoći. Ode pustinjak u kut svoje pustinjačke koljebe, i izvuče izpod kojekakvih stvarih mali, zaključan sandučak, i kaže ženi: Uzmi ovaj sandučić, pa ga svaki dan dvaput po danu jedan, a drugi put noću pronesi po svih kutevih svoga doma, po kući,

po svih sgradah i stajah u dvorištu svomu, i poslje tri mjeseca dodji mi opet, i donesi natrag moj sandučuć. Mislim donde će u tvomu domaćemu gospodarstvu poći sve na bolje. Žena utješena posluša pustinjaka, i došavši doma nosila je sandučić još isti dan po kući: u svaku sobu i komoru, u kuhinju, u smočnicu, u podrum, u mliečnjak, u hambar, u koš, na tavan, u sve štale, u konjušnicu, u kravarnicu, u ovčinjak, u svinjac, u kolnicu, u rakidjinicu, u pojate, u sjenik, u kokošinjac, u kovanluk ili pčelinjak, u drvarnicu itd. To je stalo truda, proći sve kutove svaki dan jedan put po danu, drugi put po noći; ali je žena poslušala savjet pustinjakov. Ona sa sandučićem u ruci jedan dan u podrum; a kad tamo, ima šta i viditi, sluga krade najbolje vino i najstariju rakiju. Taki je uzela sve kluče k sebi u svoju spavaću sobu, i sama je nadzirala podrum, u sluge se nije više toliko pouzdala, kao donde. Dodje noću u kuhinju, a kad tamo, služkinje zateče i pribuši, kako noću uzamši bielog brašna, vonja, jaja, sira i masla peku kradom gibanicu, i časte se. I tu domaćica drugčije razpoloži i preprieči dalnje podkradanje. Došavši u štale, nadje krave u djubretu do gližnja, konji neočešani, nenazobljeni, nenapojeni; svagdje nadje nered, sve zanemareno, neosnaženo, zabataljeno. Domaćica svemu pomogne, sve se očisti, sve uredi, sve u kući podje na bolje; sluge i služavke izmienjene, sve udesi, i sve podje kao što valja; svuda i u svemu pokaže se velik napredak za tri mjeseca. Po tom ode domaćica po ugovoru k pustinjaku. Došavši k ovom, pohvali mu se, kako je čudotvoran njegov sandučak; liepo mu se zahvali, i zamoli, da bude tako dobar, da joj ustupi onaj sandučak. Pustinjak odgovori, da joj nemože ustupiti sandučka, jer bi mogo još tko god doći k njemu, i tražiti istu pomoć. Žena zamoli: A vi, častni oče! budite tako dobar, pak dopustite, da sandučak mogu još tri mjeseca nositi po kući, onda ću vam ga povratiti. I molim vas, kažite mi, šta je u tom sandučiću? Pustinjak se nasmješi, uzme njeki mali ključić s police u svojoj ćeliji, otvori sandučić pred ženom. U sandučiću nadje se samo mala knjižica od jednog lista, na komu stajaše upisano: „Ako si rada, da ti u domu ide sve uredno, priglèdaj kao gospodar uviek sve sam.“ Žena se zahvali pustinjaku, ode doma bez sandučića; ali je i odsele prolazila po svih kutovih svoga doma, i njezino je domaće gospodarstvo u svem napredovalo i liepo uspievalo. Čini i ti tako, pak će i tvoje!

Njekoje Ezopove basne.

Iz grčkog izvornika.

S l a v u l j i j a s t r e b. Slavulj sjedeći na njekom visokom drvetu pjevaše po svojem običaju. Opazi ga gladujući jastreb, pa doleti te ga ugrabi. Kad li bude, da će slavulj zaglaviti, a on stane jastreba moliti, da ga pusti, veleći mu, da ga je malo, pa da se neće njim zasititi, s toga mu valja potražiti većih

pticah, ako nema druge hrane. Jastreb mu uleti u rieč: „Ala bih ja bio lud, kad bih onu hranu pustio, koja je u mojoj vlasti, pa bih tjerao za onom, koja je još na vrbi svirala.

Nauk: Nerazumni ljudi nadajući se, da će dobiti šta većega i boljega, puste i ono, što su već u rukuh imali.

Crnac. Njeki čovjek kupi crnca misleći, da je takve masti samo s nemarnosti prvašnjega svoga gospodara. Uzam dakle crnca kući stane ga svakako prati, trti i kupati, nebi li crnac ma kako pobielio. Nuz svu muku ipak ostadè crnac crn, pa ni mrva mu gospodar neoprà crne masti, nego se on još i razbolje od velika napora.

Nauk: Narav u čovjeka ostane uviek, kao što je i prije bila.

Prodavaoc kipovah. Njeki kipar načini Herma iz drva, pa ga donese, nebi li ga prodao. Al nedodje ni jedan kupac, i on uzme vikati, da primami koga kupca, komu bi prodao krasno napravljenog boga, koji čovjeku mnogo koristi i dobiti pruža. Desi se jedan od prolazećih, koji mu reče: „More, pa zašto prodaješ toga boga, kad je takve moći; tà i sam bi morao uživati te njegove koristi i blagodati.“ Na to će mu kipar: „Meni je trieba brze pomoći od koga, a ovaj bog običaje kasno pružati korist čovjeku.“

Nauk: Sebičan čovjek zna i božanstvo prezirati.

Seljak i magarčići. Neki seljak budući ostario na selu, pa želeći prije svoje smrti grad vidjeti, dozove svoje kućane, neka mu prirede kola. Oni mu zapregnu magarčiće, pa ga popnu na kola, te mu reknu, da sam tjera. Kad je starac bio na putu, nastane pomrčina, te se digne bura i oluja. Magarčići sadju s puta, te zabasaju sa starcem na njeko srtmo brdo, s kojega htjedoše starca baš sunovratiti. Tu će starac: „Bože, što sam ti skrivio, da tako iznenada glavu gubim i to ne od plemenitih konjah niti od valjanih mazgah, već od prostih i kukavnih magarčićah.“

Nauk: Bolje je plemenito izgubiti glavu, nego li kukavno umrieti.

Orao i čovjek. Čovjek jednom ulovi orla, pa mu odmah izčupa perje, te ga pusti u kući medju živad. Orao bijaše pokunjen sa sramote. Iza toga dodje drugi čovjek, pa kupi orla, te ga opet okrilati. Orao pako odleti pa ulovi zeca, i donese ga odmah na dar svojemu dobročinitelju. Opazivši to lisica stane vikati: „Nedaruj ovoga već prvašnjega gospodara, da te nebi po drugiput ulovio, te ti opet krila očupao.“

Nauk: Svojega dobročinitelja pošteno nadari, a bježi od lukavih i zločestih.

Uzdasi za Jerosolimom.

Od Mije Matkovića, učitelja u Cerniku.

Vajme! kad ćeš iz barbarskih rukuh
Vlasti krsta već povraćen biti, —
Ti sionski plemeniti grade?!

Vajme! kad će u slobodnom duhu
Puk kršćanski smielo se popeti,
Na vrhunac od Siona divnog?! —

Kad li — bez da strah mu srce mori —
Nogom stupit na Moriju svetu?! —
Ah — ta gdje su dvori puni slave,
Koje David pjesnik neumrli
I kralj slavni sagraditi dadè,
Kad prenesè priestolje kraljevah
Iz Hebrona na goricu tvoju,
Nazvavši te licem od pokoja! —
Gdje su one palače mramorne,
U kojih je uz romon od žicah
Divne pjesni Stvoritelju pjevô —
Moleći se za sinove tvoje!? —
Gdje su torni — ures tvoj izvanski, —
Kojimi te nakitiše kralji,
Podigavši sto šestdeset kulah,
Sa kojih su stanovnici tvoji
Uživali izgled bogumili
Na talase mora sriedozemnog, —
Sa kojih su Arabiju bližnju
I sve medje kraljevinah tvojih,
Promatrali okom zadovoljnim!? —
Vaj! — gdje ti je onaj most ogromni
Od Siona do Morije gore,
Kog' Salomon kralj tvoj najmudriji
Od kamena sagraditi dadè; —
Prieko kog' su nebrojeno putah
Milijuni pobožnih Jevrejah
Prelazili u hram višnjeg Boga!?—
A napokon — starodavni grade! —
Gdje je onaj gorostas hramovah,
Kom' se tada cio sviet divljaše?
Koj' nakićen necienjenim blagom
Ponos ciele Žudije bijaše?
U kojemu srebro, biser, zlato,
Sadruženo sa kamenjem dragim,
Treptijaše kano sunce žarko? —
U kom' grimiz, svila i kadifa
Iz Sarepte, Sidona i Tira,
Stienah ures razkošni činjaše?
Po kom' one libanonske cedre —
Mile cedre sa feničke gore,
Dobavljene morem sriedozemnim
Do cvatućeg njegda Joppe grada,
A odovud ravnicom zelenom
Tja na goru, gdje hram zidan bjaše, —
Veličanstven miloduh sterahu! —
Sve to; — i još osim toga — gdje su
One silne kuće od mramora?! — —
Vajme! — prah su i pepeo davni!
Bojnom silom rimskijeh vojvodah,
Okrutnošću barbarskih narodah,
Tiekom vieka — trag se satrô svemu! —
Gle — na onom svetogorskom vrhu,
Gdje hram sveti sjajno treptijaše,
Danas stoji mramorna mošea —
Obkoljena travicom zelenom,
Gdje masline, naranče, ciprese,
Hlad ugodni Muslomanu tvore,
A on sjedeć nogom prekrštenom,
Dne boravi u nehajstvu pustom! —
Tam gdje David — uzor od ljepote
Na sionskoj veledivnoj gori
Sa prozorah palačah mramornih
Kriepkim glasom milozvučnih žicah
Slavio je Boga pjesmom vrlom, —
Ah tamo je danas stiena gola!
Stan gušterah i ljutica gujah! — —
Tam gdje torni toli silni bjahu —
Istina je po gdjekoja kula
Svoj osmanski vratić u vis diže,
Kao patuljak prama gorostasu. —
Poharan je, dakle ah poharan
Jerosolim — taj grad božanstveni!
Taj grad sveti! — ter u vrieme staro
Grad najljepši na istoku cielom,
Stan prorokah, stan mudracah slavnih,
Stan kraljevah od vjekovah davnih!

Ali neka — nek' si i poharan
Slavni grade! — ipak si mi mio,
Kano sladka malom' čedu majka, —
Ta po teb' je Odkupitelj svieta
Svojom svetom koracao nogom! —
Tamo mi je na Moriji svetoj
Postavio temelj vjeri mojoj,
Kad učaše u hramu dražestnom'
Razlažući rieči knjigah svetih! —
Tamo mi je tužna Maslin-gora,
Na kojoj je mili Isus bio,
Ondje moleć znoj krvavi lio,
Prije neg' je gorki kalež pio! —
Tamo mi je Cedron potok mutni,
Prieko kog' su noge Spasitelja
Nebrojeno putah prelazile! —
Tamo mi je Getsemanin vrte
Medj' Cedronom i Maslinskom gorom,
Kud idjaše s učenikah zborom
Spas od svieta vaviek svjetujući! —
Tamo mi je — ah izreke strašne! —
Nesmiljena Kalvarije gora,
Na kojoj je janješce nevino
Najgrozniju muku pretrpljelo!
Na kojoj je velim glasom kličuć
Dušu svoju Ocu izručilo! — — —

Ah tamo se, dušo ma! prenesi,
Ter cjelivaj one staze svete,
Kojimi je Bog tvoj prohodio;
Suzam' oblij tužna mjesta ona,
Kud je iduć muke podnosio
I za tebe svetu krvcu lio! —

Ter zavapi glasom ufajućim:
„Oj Solime! oj ti grade slavni!
Povrati se vlasti krsta svetog,
Kâ će tebe milo njegovati,
I iz tvojih dignut razvalinah!"

Sitnice.

— Književne viesti. Vjenceslav Mařik, marljiv radnik na književnom našem polju, poziylje na predplatu na knjigu po njem napisanu „Zemljopis trojedne kraljevinu." Zemljopis je u nas još veoma neobradjeno polje, jer mogla bi se skoro na prste prebrojiti sva naša zemljopisna djela. Nu i negledeć na to, mislimo da neima nikoga, koji bi sumnjao i o velikoj koristi te struke čovječeg znanja. Ona je ne samo važnom polugom u pobudjivanju k većoj obrtnoj, trgovačkoj i zanatničkog itd. prometnosti, nego kriepi takodjer i narodno osjećanje i narodni ponos. S toga se radujemo, da se je štovani pisac dao nesamo na to u nas još neobradjeno nego i toli koristno polje, te preporučujemo što srdačnije taj njegov zemljopis svim prijateljem narodnjeg napredka. Knjiga je ta namienjena ponajprije našoj omladini i učiteljem pučkim, nu suvišna neće biti ni drugomu nijednomu rodoljubu, jer svakomu treba i valja da pobliže poznaje svoju domovinu. A to će biti jedina knjiga, u kojoj ćemo imati točnu i valjanu sliku naše trojedne kraljevine po sadanjem stanju i razredjenju. Ta knjiga bit će dotiskana koncem lipnja t. g., pridodan će joj biti nacrt našega glavnoga grada i zemljovid trojedne kraljevine, a predplatna joj je ciena samo 60 novč. Želimo, da se naše obćinstvo što prijaznije odzove ovomu domorodnomu podhvatu. —

— Ravnateljstvo našeg pjevačkog družtva „Kola" izdaje IV. svezak Milovana, u kojem će biti osam primorskih pjesamah s napjevi. Svi ti napjevi odlikuju se ne samo svojom narodnom značajnošću, koja svakomu našincu toli godi, nego i osobitom njekom milinom, te zato svraćamo nanj pozornost svih prijateljah i njegovateljah domaće vile pjevačice. Ciena je ovomu svežčiću, koji će do skora gotov biti, za predplatnike 1 for. 50 novč.

— Odbor našeg zemalj. narodnog kazališta u Zagrebu raspisuje do konca svib. 1865. sljedeće nagrade: I. Za najbolju povjestnu dramu 200 for. — II. Za onu najbolju dramu, koja će prvoj najbliža biti 80 for. — III. Za najbolju veselu ili pučku igru 120 for. — IV. Ovoj najbliža druga 80 for. — V. Za najbolji prievod kojega klasičnoga komada u stihovih 80 for. — VI. Za prievod manjega kojega komada 40 for.

— Živo osjećanoj potrebi obširnije poviesti naše književnosti zadovoljio je profes. riečke gimnazije g. S. Ljubić svojim „Ogledalom književne poviesti jugoslavjanske" od kojeg je na Rieci upravo izašao prvi dio. Knjiga je doduše namienjena ponajprije podučavanju mladeži, nu mislimo da se ona dovoljno i svakomu drugomu preporučuje i imenom svoga pisca i sadržajem svojim. Ovaj prvi dio sadržaje obći povjestni uvod i poviest književnosti do XV. stoljeća.

— U listu ovom već spomenuti „Iridion." tragedija napisana grofom Krasziňskim a prevedena Adolfom Tkalčevićem, dotiskan je vrlo ukusno u Dragut. Albrechtovoj tiskarni; dućanska mu je ciena 1 f. 10 nov. a kod prevodioca 1 for. Mi još jednoč pozorne činimo na taj prievod sve ljubitelje naše knjige, jer to nije običan prievod, nego prievod u kojeg je svaki riedak zlata vriedan, jer tu je svaka rieča, prije nego je na sviet došla, bila stoput na vagi i skladnje i metrike naše. — A i ciena knjige za 14 tiskanih arakah tako je mala, da je manje nije ni kod narodah, u kojih se prodaju tolike tisuće koliko se kod nas ni stotinah neprodade.

— U tiskarni g. Ant. Jakića i njegovom nakladom dotiskuje se i bit će za koji dan gotov prvi dio „Spisah za puk" od Mijata Stojanovića Sadržavat će: „Čudoredbu za puk." „Zakoni kao temelj pučkoga blagostanja", te „Moli se i radi". Ciena će biti 50 nov.

— U istoj tiskarni u poslu je „Mali ratar", ili nauk o ratarstvu, napisan g. Franjom Klaićem. Djelce to namienjeno je djeci u pučkih školah, a svrha mu je, da u narodu potakne volju na umniju radnju u gospodarstvu. Bog bi dao, da g. pisac postigne tu plemenitu svrhu, jer bi sbiljam već skrajno vrieme bilo, da se narod naš okani poslovanja, kako naši stari poslovahu, buduć se je već davno okanio jednostavnoga i priprostoga življenja, kako mu stari njegda življahu.

— Glasonoša doglašuje, da je u trebanskom arkivu rukopis hrvatski „Život Aleksandra velikoga" glagoljicom pisan. Željeti bi bilo, da se našinci pobrinu za taj rukopis.

— Do skora će doći pod tisak „Sedmoglava aždaja" od poznatoga našega Vida Došena. Priredjuje ga za štampu g. David Star-

čević, suplent zagreb. gimnazije, a troškove će nositi tiskarna g. A. Jakića.

— Nedavno izašle su Albrechtovim tiskom „Prve pjesme“ Gjure Kovačevića, pravnika akad. zagrebačke. Medju timi pjesmami odliku je se osobito „Zulejma“ pjesničkim uzlietom i milinom mislih. Pjesnik ima liepa dara, i ako se ozbiljno i ustrajno posvetio bude pjesničtvu, može danas sutra još na diku biti našoj knjizi. Svakako se možemo tomu nadati sudeći po ovih prevencih, koje zato i preporučujemo našemu obćinstvu.

— Imena vlastita i spoljašnja u Hrvatov i stranom Srbalj.“ Ova knjižica našega vriednoga Franje Kurelca dotiskuje se troškom Svetozara Galca u Zagrebu. Mislimo da netreba posebne preporuke za spis, koji nam dolazi iz pera u narodu tako glasovita i štovana pisca. —

— Njegda u slavnom Dubrovniku toli njegovane a sad zanemarene vile umjetnice kano da se sbiljam nakanjuju osbiljno nastaniti u susjednoj mu i junačkoj Crnojgori, jer kako se čuje, piše sam sad vladajući knez Nikola novu tragediju Vukašin; a na skoro će izaći program časopisa, što ga tamo izdaviti namjerava čuveni naš pjesnik Jovan Sundečić. Bože daj, da bude sretno i napredno! —

— U Biogradu u državnoj tiskarni izišla je „Nauka o čuvanju zdravlja“ Preveo s češkog djela „Zdravověda“ od dr. Kodima, i po potrebah našeg naroda umnožio dr. Jovan Valenta, član učenog družtva i družtva čeških liečnikah, prakt. liečnik u Biogradu. Ciena 4 gr.—

— U Beču se dotiskuje peta knjiga narodnih pjesamah iz sbirke pokoj. Vuka Karadžića; a družtvo srbske omladine u Beču „Zora“ izdalo je lik slavnoga pokojnika, koji se i ovdje dobiva u knjižari g. Sv. Galca. Ciena mu je na bieloj artiji 1 for. a. v., a na kitajskoj 1 for. 30 nov.

— Život Julija Cezara od cara Napoleona izlazi i u našem jeziku i to u podlistku biogradskih polit. novinah „Svetovid.“

— G. Panta Srećković, prof. velike škole biogradske, izdaje knjigu „Sinan-paša“. U ovoj knjizi bit će puno zanimiva gradiva za poviest Srbije; a sve, što se za nju dobije pripast će zakladi više škole prizrenske. Prizrenski trgovac Simo Igumanac plaća sav trošak za štampu; ciena joj je 5 groš. —

— G. Jovan Dragašević, častnik i prof. u Biogradu poziva na predplatu na drugo izdanje svojih pjesamah. Rok predplate traje do pravsl. Gjurgjeva dana, a ciena je 1 for. 20 novč. Dragašević je sada najomiljeliji pjesnik u Srbiji, i njegove pjesme odišu kriepkim i vitežkim duhom, a takove su pjesme ne samo prema duhu našeg naroda, nego i prema osbiljnosti sadanjega vremena, ne pako kojekakvo sentimentalno mijaukanje, koje nam se nedostojnim vidi plemenitijih i uzvišenijih osjećajah. —

— Urednik novosadske „Danice“ g. Gjorgje Popović izdaje sbirku zabavnih spisah pod naslovom „Zabava Srbkinjama.“ Do sad su izašla dva svezka, u kojih se nalaze pripoviedke N. Gogolje. U trećoj sad izašloj svesci započet je Bulverov klasični roman: „Posljednji dani Pompeja.“ Ciena svakoga svezka je 50 novč. —

— Smješice. Učitelj njeki u Zagrebu, govoreći djeci o božjem svemogućtvu, zapita njeko diete: „Kaži ti meni, kad na nebo pogledaš, šta vidiš tamo?“ Dječak mu odgovori smrknut: „Ja negledam gore!“

— Kateketa jedan zapita njekog dječaka: „Šta se daje djeci na svetom krštenju?“ a dječak mu sasma prostodušno odvrati: „Forintača ili škuda!“

— Njeko malo djevojče hotjelo je znati, kako izgleda kada spava. Pa šta je učinilo, da to sazna? Sjedne se pred ogledalo (zrcalo), te — zažmiri.

— Dva se dječaka prepirahu, što je probitačnije, da se kozmata (rutava) strana medvedje kože nosi unutra ili izvana „Ej, šta ti znaš!“ reče napokon jedan „da nije bolje kozmatu stranu izvana nositi, to bi ju zaista i medved unutra preokrenuo.“

— Gospodjica jedna skobi se s drugom njekom djevojkom, te joj reče: „Noćas sam vas u snu vidjela i mnogo s vami govorila.“ „O molim, al oprostite,“ odgovori druga, „ja nisam ništa čula!“

— Dva vesela djaka šetali su se u jesen po polju, i susretav jednog već sasvim osiedjelog seljaka, zapitaju ga posprdljivo: „Ta zar je već u gori snieg?“ „Mora da ga ima“ odgovori starac „dok marha u ravnice dolazi.“

— U njekom družtvu razgovarali su se, kako je najbolje, da se obamrzli tako u snieg zakopa, da mu samo nos i usta ostanu prosta. „Dakako“ primetne njeko djevojče, koje se je obično svagdje isticalo „da je to vrlo dobro; ali odkuda da se uzme sniega, kad se takova šta dogodi u ljeto?“ —

— Mali Ivo donašao je svaki dan smotakah gospodinu Milanoviću i zato je uredno svakiput dobivao po dva novčića. Jednoč upita Ivo kao obično: „Gospodine, hoću l' vam donieti smotakah.“ „Ne“ odvrati Milanović „danas ih netrebam!“ „To vam već vjerujem!“ odgovori Ivo „da vi netrebate smotakah, ali ja trebam svoja dva novčića.“

— Zagonetku u V. broju odgonetaše još: gg. Br. Kalamut u Djakovu bogoslovac i Stjepan Kelek učenik IV. gim. razreda u Osieku.

ANAGRAM

Od A. D. K. F—na.

1234 = Njeka vrst je to ograde,
Kojom vrte samo grade.
13431 = Strašan poraz starog puka,
Njega dade božja ruka.
43134 = U boju ga mnogo bude,
Pa to plaši odveć ljude.

43123 = Iza zime to nam godi,
Bez toga nam ništ neplodi.
1313 = Ime ljudih njekih to je,
Medju prve ti se broje.
3431 = Sniegu smrt je ovo prava,
A i ljudem nije zdrava.
234 = Ime pravo njekojega
Viernog sluge božijega.

134 = Čelo, lice, bradu brije,
I u halje ti se krije.
431 = Mrtav ti je, pobro, momak,
Al je strašan odveć junak.
Čitatelju, der raspravi,
Što ti ovdje sada stavi'! —

☞ Odgonetka i imena onih, koji nam odgonetanje poslali budu, sljedit će u budućem broju.

Natjecanje književnimi radnjami.

Jezgru svoga programa, kojim stupismo pred lice naroda, označismo tim, da ćemo na temelju i u duhu kršćanske prosvjete u mladeži buditi nagnuće k svemu, što je dobro i plemenito, i nju poticati na svestrani napredak na polju umnom i stvarnom. Oko te jezgre vrtilo se je sve naše dosadanje djelovanje i nastojanje, pa će to i na dalje biti geslom književnoga ovoga podhvata. Nu da to nastojanje neostane samo kod púkih riečih, nego da se i za život djelotvornim pokaže, to pozivljemo ovim domorodnu učeću se omladinu svih naših gimnazijah, realkah i preparandijah k natjecanju književnimi radnjami do konca lipnja tekuće godine. Natjecatelji mogu si sasvim po volji izabrati gradivo za te radnje, samo se to jedino želi, da budu prema obsegu i sadržaju ovoga lista, i da svaka radnja podpisana bude po razrednom učitelju dotičnika, jer se inače po smislu obstojećih školskih zakonah radnje bez tih podpisah nebi mogle tiskati ni javno nagraditi. Uredničtvo pako ovo daje u nagradu na svaku našu gimnaziju, realku i preparandiju, budi katoličku ili pravoslavnu, jedan iztisak ovoga lista bezplatno i naknadno sve do sada izašle brojeve za jednu najboljom ocienjenu književnu radnju; a uz to će izmedju svih tih odlikovanih, sastavakah još i tri za najizvrstnija pronadjena sastavka nagradjena biti i drugimi izabranimi našimi knjigami. Njekoji ovdašnji rodoljubivi knjigari, nakladatelji i književnici obrekoše nam u tu svrhu svoju podporu; a mislimo, da nam je neće uzkratiti još ni drugi prijatelji narodnjeg napredka, te se tako nadamo, da će ove nagrade prilično uglednimi biti.

Imena svih natjecateljah i nagradjenikah priobćit će se u ovom listu, a odlikovani članci bit će takodjer u njem tiskani, i to kako tko želio bude latinicom ili ćirilicom. Nagrade dostavit će se odlikovanim do konca tekuće školske godine; a rukopisi molimo da se neposredno šalju ovomu uredničtvu u plaćenih listovih.

Uredničtvo „Bosiljka“,
Opatovina br. 106.

VIII. broj „Bosiljka“ izaći će 20. lipnja.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 8. 15. lipnja 1865. **Teč. I.**

Pod večer.

Š—S.

Za plug orač ralo zadjenuo,
Sa svietom se blagosivlje danak;
Ječi zvono ovna predhodnika,
Svira flura — danku na rastanak.

Divno gori nebo na zapadu,
Oblačići — ovce zlatorune —
U bezkrajnom plamenu tom trepte,
Trepte kó u srcu momu strune.

Reci brate: Je l' taj plamen divni
Slika momu ljubavnomú žaru?
Il je slika krvci pradjedovskoj,
Na krstovu što s' proli oltaru? —

Takovi su bili.

Pripoviedka od H. Šmita.

I.

Mnogo je i mnogo godinah tomu prošlo, kadno življahu u gradu N. tri mladića, tri iskrena prijatelja. Bili su to sinovi uglednih gradjanah, koji takodjer u medjusobnoj slozi i ljubavi življahu. Njihove su zabave uviek priproste bile. U prostih su dnevih, kadgod vrieme je dopuštalo, ponješta se dalje šetali i putovali po dražestnoj okolici svoga zavičaja.

Tako se popeše jednom kasno po podne na njeki lužnat briežuljak, s kojega se je pružao liep izgled po bogatoj poljani, te sjedoše pod sjenu razgranjenoga hrasta. Mnoga sela i pojedini dvorovi, obkoljeni bujno cvatućimi poljanami i vrtovi, ležahu pred njima. Kamogod su okom pogledali, svagdje nalažahu nebrojene ugodnosti. K tome bijaše to još i kraj mnogodnevnoga putovanja, koje ujedno sačinjavaše odsjek u životu mladićah. Njihova školska naobraženost bila je dovršena, i sada se moradoše odlučiti zvanju za život, bud ovomu il onomu.

Vladimir M . . . . bijaše ostalim vodja. Sasma naravlju očaran uzklikne on:

„O koliko primam, a kako malo mogu za to dati! -- Mirko! Dragutine! gdje ste? pomozite mi uživati.“

Dragutin R.... pristupiv k njemu reče: „Uzpregni tu svoju zanešenost, prijatelju! Ti se tareš timi strastmi. I ja ćutim, što je liepo i ugodno, i uživam pravim djetinskim veseljem; no ja uztežem uzde svojoj radosti, te netrubim cielomu svietu, što u srcu ćutim.“

„Toga ja nemogu,“ odvrati Vladimir. „Moje posjedovanje moraju dieliti sa mnom svi ljudi, koje ljubim; a koji su daleko od mene, tim želim to isto. — Gdje je Mirko?“

Dragutin R.... nasmijav se odgovori: „Taj ostadè njegdje doli pogadjajuć se s njekom starom seljankom za košaricu jagodah. Baba je uvidila, kako je pohlepan za voćem, pa je prilično mnogo zaiskala. On psuje i nudi polovicu, ali ja se smijem okladiti, da će dati što ona ište; jer je slab, da se ustegne, pa često voli i Bog zna kako daleko ići, samo da se gdjegod dočepa čestita zalogaja.“

Na što će Vladimir: „Nebi ni meni baš svejedno bilo. I ja uživam rado ugodnosti, koje život pruža; a kada se u očevoj kući gòste, neobjesim ni ja zubih na klin.“

„Dopuštam ti“ nastavi Dragutin. Ti bo ćeš uviek zadržati, što imaš, tvoj udes neće biti ludoj sreći izvržen. Pa ako i ostaviš kada očinsku kuću, to ćeš doći k svomu još bogatijemu ujaku, koji će ti za cielo ostaviti sve svoje imanje. Takove nade neima, kao što rekoh, Mirko. Pa i ja ću se debelo morati uztezati; jer moj je otac debelo plaćao moje školovanje, te čim dobijem liečničku povelju, moram se sam za se brinuti. —. Ali evo ide Mirko. Nije li se onako dogodilo, kako sam rekao? — On drži košaricu u rukuh, a lice mu se kriesi od radosti.“

Mirko Z.... dospije na mjesto, gdje ga prijatelji čekahu, a došav zavikne.

„Hura, evo me! — Nu niste li se vi dva zanešenjaka do sitosti naužili razkošja? Kako je ugodan pogled na daleko modro nebo u razmjeru prama ovim jagodam? Vi ludjaci, kako ćete se žestiti, kad ja budem večerao svoju večeru, a vi uzmorate gladni gledati, kako će meni u têk ići.“

On sjedne na kamen mašinom obrašten, uzme košaricu med koljena, te počme blagovati nenudeć ni iz šale prijateljima.

Vladimir mučaše; jer ga je vriedjala sebičnost Mirkova, a Dragutin promatraše njeko vrieme proždrljivca, dok napokon nereče:

„Ta nismo ni mi bogci. Doduše ako i neimamo mirisavih jagodah, to sam ipak kupio nješto na zadnjoj postaji; a u dobar čas nadjoh vrelo, koje eno tamo iz kamenja izvire. Tako nam je pomoženo svima trojici.“

Dragutin i Vladimir sjedoše jedan kraj drugoga u namjeri, da blaguju, a Mirko gledaše njeko vrieme izpod oka, dok napokon nepristupi k obojici i nereče:

„Krivo učinih, oprostite mi! A da mi sbiljam opraštate, pokažite mi tim, da mi date svoga kruha, a moje jagode da kao prismok pojedete. Ta vi znate, da nisam zlo mislio.“

Sad si sva trojica pružiše bratski svoje desnice, i govorahu o prošlih zabavah i veseljah, o sadašnjosti i što će neizvjestna budućnost donieti.

Sunce se približavaše sve više i više k zapadu, a sjena postajaše sve duljom. Najgušćom sjenom stupaše laganim korakom starac, šubaru u ruci držeći, dočim je na mladiće čvrsto i pouzdanim okom gledao. Dragutin, koji ga prvi opazì, reče drugovima.

„Vidite li tamo starca? Mi smo siti, a on siromah gladan ufa se, da ćemo mu se smilovati.“

„Bogac!“ zavikne Vladimir, te se maši rukom u žep, no polako ju izvukav natrag, gledaše zabunjeno preda se.

Na što će mu Dragutin: „Da nisi prije svakoga bogato darivao, tko god te je za milostinju zaprosio, nebi došao sada u nepriliku, da odbiti moraš sbiljam nuždnoga i potrebnoga. Odi starče bliže!“

Starac posluša te pristupi k Mirku, koji mu najbliži bijaše. Ovaj pocrveni, a zatim u zabuni se smiešeć progovori:

„Tko bi si to ikada pomislio, da će me današnje jagode tako osramotiti? Što god sam imao, sve sam za nje izdao, i sada evo nebi smogao pare ni za glavu.“

„K meni starče! k meni!“ vikne Dragutin srčano. „Mi tri imamo zajedničku peneznicu, pa je svejedno ma koji plaćao. Što jedan od nas dà, to dajemo sva tri. Uzmi ostanke večere i ovo njekoliko preostalih grošah. Bog će već dalje pomoći.“

Starac primi, što mu ponudiše, te ode blagoslivajuć ih. Vladimir i Mirko rukuju se s prijateljem, a prvi reče:

„Dajte da se obistini, što je malo prije Dragutin spomenuo. Mi imamo sve u zajednici, pa što jedan dobra učini, to neka se smatra, kao da smo sva tri učinili. O kako me veseli, da dobro činim u vaše ime!“

Mirko mu pruži ruku i nastavi dalje: »Ti si dobar, pošten mladić. Možebiti ćeš u buduće imati više prilike dobra tvoriti; no pripravnijim srcem nisi mogao ni sto talirah siromaku dati, kao što si dao ovo njekoliko prištedjenih grošah. I ja bi rada, da imam takovo srce; ali kad stanem na druge misliti, dodjem si najprije sám na pamet, te me vlastite potrebe prieče, da bi zadovoljavati mogao potrebam drugih.«

»To su nam dokazale malo prije jagode,“ priklopi Dragutin posprdno.

„Nedraži ga,“ moljaše Vladimir. „Takova mu je narav, inače nemože!“

„Ne! ne!“ zavikne Mirko. „Tako neće ostati. Ja ću se popraviti i po vama ravnati, a najprije po tebi, Dragutine; evo ti se zaklinjem pod vedrim nebom.“

„Nekuni se,“ presieče mu rieč Dragutin, stisnuv ruku prijateljevu. „Mnogi su i mnogi već nesmotreno prisegli, pa su onako nesmotreno i prekršili za-

kletvu. Mi ćemo si pružiti desnice iz prostoga nagona, pa svaki neka se múkom zavjetuje, da će se uviek sjećati današnje večeri, te nastojati, da je nikada nezaboravi.“

Prijatelji pružiše si mučke ruke. — Zapadajuće sunce bijaše svjedokom te bratske ljubavi i u čas izčeznù za goru, a noćna tmina počme sve većma i većma zastirati milu prirodu.

Na to reče Vladimir: „Ajdemo kući, vrieme je rastanku; pa buduć da u gradu nije ni misliti na ovakov čas radi stiske i buke, to se oprostimo ovdje. — S Bogom ostajte, mili mi i dragi prijatelji. — Svaki od nas ide svojim putem; ali ma mi kojim pravcem išli, čvrsto se nadam, da ćemo se ipak, kao po obodu okruga putujuć, opet sastati, bilo ma gdje na svietu.“ —

Mukom mučeć dodju do grada, a tu se rastadoše nakon junačkoga rukovanja, pošto si je svaki dobro u srce uciepio učinjen zavjet.

Takovi su.

Mnoge godine prodjoše. Ova tri mladića življahu razkošno. Sastajuć se opet s njima, nalazimo ih kao zrele muževe i oce obiteljih. Gledamo njihove čine i djela, i jedan tren daje nam saznati:

Takovi su bili!

II.

Njeki čovjek stupaše laganim i tromim korakom po ulici gorepomenutoga grada N., te unidje u kuću Vladimira M . . . . a. Stupiv u nutra nagovori kuće gospodaricu.

„Dobar dan sestro. Je li ti suprug kod kuće?“

„Nije!“ odgovori upitana u kratko. „Otišao je njekamo još prije sedme ure. — A kakove nam donosiš glase?“

„Ah, ljubezna sestro“ nastavi čovjek duboko uzdahnuv, komu ime Trpimir bijaše, kod mene je zlo. Tuča mi opustoši polja, a k tomu nadodje još vojska neprijateljska, pa eto ti bieda na biedu, propade mi sva ljetina, jedina moja nada . . . .“

„Ako u nas pomoći tražiš“ reče sestra, duboko uznahnuv, „to ju badava išteš. Vladimir M . . . . je sve rasuo, pa ćemo i mi sada kukavno življeti . .“

„Ta on je bar veliki dobričiua,“ reče Trpimir, „mnogomu je već pomogao, niti je ikoga pustio praznih rukuh od sebe.“

„Onaj, koji je do sada dielio, sam je osiromašio,“ nastavi Katica, tako bo bijaše ime Vladimirovoj suprugi a Trpimirovoj sestri. „A da nam nije još našega sina, morali bi od tuge i gladi zdvojiti.“

„Vaš je sin u istinu valjan mladić,“ dodadè Trpimir. „On će vam biti pod stare dane desna ruka.“

Na to će Katica: „On čini, što može, no njegova služba je malena, pa zato i dohodci neznatni. A k tomu . . . . da ja i otac od njegove milosti živimo?“

„O togo nedao Bog!“ reče Trpimir. „Dobri Vladimir je bolji udes zaslužio.“

Brat i sestra razgovarahu se dalje o blaženoj prošlosti, kako je naime, Vladimir bio došao u ujakovu kuću i tamo trgovinu izučio. Kako je izučiv ju zlo gospodario, i svu imovinu rasuo do glavnice od 10.000 talirah, dok napokon i nje neizgubi, te tako moraju sada i sami pomoći tražiti, samo da znadu, gdje bi je dobili.

O tom i sličnom razgovarahu se ovo dvoje, dok je Vladimir kući došao. On, unišav u sobu, slušaše kratko vrieme njihov razgovor, a zatim pristupiv k obojima reče:

„Mili svače, da si mi dobro došao, dobar dan, draga ženo! Ja ostadoh po svoj prilici malo i predugo, valjada se nisi uznemirila?“

„Donosiš li samo traženu pomoć,“ upita ga ona odrešito.

„Prvi mi koraci bijahu uzaludni“ odgovori on otežuć.

„A ostali će takodjer bezuspješni ostati,“ padne mu ona u rieč.

Na to se Trpimir umieša u govor im, te opomene sestru, da tako nepromišljeno negovori:

„Pusti ju u miru, reće Vladimir popustljivo. „Ta ona ima njeku osobitu navadu. Kada se do sita nagovori, onda je opet dobra, vierna supruga, koja mi život sladi.“

„Takav je vidiš!“ nastavi Katica. „Sve propadè, što njekad posjedovasmo, do glavnice od 10.000 talirah, koji u štedioni spravljeni bijahu. Ta bi nas glavnica mogla još spasiti, da je tamo. — Ali gdje je? On nezna, ili što je još više, on veli, da neće da zna. — — Bog zna, čijih je rukuh naše zadnje ufanje dopalo — — Ali jao bezdušnomu čovjeku.“

„Negovori više, pade joj suprug u rieč, dočim ju za ruku primi. „Ti nezaš, šta govoriš.“

Trpimira ganù duboko predbacivanje sestrino. On si otare suze s učijuh te htjedè nješto reći; no uzdržà se na mig svoga svaka, a nakon dulje stanke priče ovako:

„Pun nade dodjoh ovamo, da se utješim u nuždi i nevolji; al evo uvidjam, da sam u zlo vrieme došao. — Onkraj je gorah moje zatrto polje, moje jedino ufanje. Tamo mi kuka žena s djecom u nadi, da ću im donieti kakvu takvu pomoć. — — Med nami je neprijatelj, mi nemožemo ni na ovu ni na onu stranu. Meni je trebalo ljubavi i utjehe, a ja dodjoh kó na vile. S Bogom ostaj sestro! Bog neka ti oprosti, ali ja nemogu više ovdje ostati.“

Trpimir se brzo udalji suznima očima. Vladimir ga htjedè uzdržati, ali ga više nestižè. Vrativ se turoban, reče:

„Otišao je! siromah i zapušten od prijateljah i rodjakah. No kaži mi ženo, kako si se mogla tako držati?“

„Ja sama neznam kako,“ odvrati ona kroz plač. „Ti znaš, da nisam u obće tvrda srca, no vlastita me nužda učini sasma nećutljivom.“

Dok se oni tako razgovarahu, dodje u sobu Milan, sin Vladimirov, te

poljubiv si oca i mater reče: „Prolazeć ovuda, svratih se, da vidim, što radite i da vam ujedno priobćim veselu viest, a ta je, da se za sigurno nadam, da ću počam od nove godine dobivati znatnu doplatu. A sbog tebe, majko, radujem se tomu najviše.“

Mati ogrli sinka, a otac mu stisnuv ruku, reče:

„Bog neka blagoslovi tvoju marljivost. No kako mi se vidi, tebi se žuri njekamo.“

„Pogodiste, mili oče! Imadem načelniku izručiti njeke tajne naloge od dvorskog savjetnika. Al njekako neidem s veseljem k njemu.“

„Zašto to?“

„Gospodin načelnik se je jako promienio. Ta sada je sasvim drugačiji, nego što je njekada bio, kadno sam se s mladom Milicom igrao. Sada je on sasma ozbiljan, naprasit i sebičan.

Mati nastojaše, da si umiri sina; ovaj pako poljubiv si roditelje, ode. Otac ga izprati riečmi: „S Bogom pošao.“ Čim je u razgovoru ime načelnikovo izušteno, promieni se Vladimirovo ponašanje; on prekrstiv ruke šetaše čvrstimi koraci po sobi gore dole.

„Šta ti je Vladimiru?“ upita ga supruga, položiv ruku na njegovo rame. „Ti si se sasvim promienio, odkako je Milan ovdje bio.“

On stane, te duboko uzdahnuv odvrati:

„O siromašna ženo! Ti moraš mnogo i premnogo trpiti, a to sve radi mene. Ali to mora sve drugačije biti, vjeruj mi. Ja tražim pomoći, pa ću je, ako Bog da, i naći.“

„Kamo naše sreće!“ reče supruga, te htjedè da k poslu ide, kad na jednoč stupi njezin brat u sobu.

„Mi smo se zlovoljno rastali,“ poćme on, „no to neka nebude, draga sestro. Baš sam sada govorio s njekim svojim susjedom, te smo zaključili još večeras kući ići. Štogod bude njemu, to ću i ja patiti; jer mi svakako neima ovdje obstanka.“

U kratko se oprosti Trpimir sa sestrom si i njezinim suprugom, te ode još iste večeri k svojim.

Vrativ se Vladimir sa suprugom u sobu, reče ponješta veselo:

„To mi je drago. Sad mi je čisto laglje oko srca, pa ću se latiti posla mnogo veselije.“

„Šta ćeš započeti?“ upita ga supruga.

„Još neznam pravo, no do skora ću se domisliti,“ odgovori on. „Još ću se kratko vrieme uztrpiti. Zime bo već nestaje, a proljeće nastaje; pa se ufam, da će i nama proljeće osvanuti. Ali najprije: Kako je s tvojom kesom?“

„Za danas i sutra sam obskrbljena,“ odvrati Katica.

„A za prekosutra i za nadalje ću se već ja pobrinuti,“ primetne Vladimir. „Najprije podielimo, što imamo, a onda da idem na posao; pazi samo hoću li točno razdieliti.“ — Sad izvuče kesu, izprazni ju, a zatim razdieli sve,

što u njoj bijaše na tri hrpice. — „Evo mila moja, dvie trećine tebi a jedan meni, sad sam pošteno podielio."

Katica se mučeć baci suprugu u naručaj, vrlo bo joj se kasnù srca njegova darežljivost, a on ju poče zagovarati ljubkimi i utješljivimi riečmi.

Dok je Katica u naručaju supruga si ležala, unidje liečnik R .... u sobu, te reče smiešeć se:

„To je dobro, vas u slozi i ljubavi nalazim. Bog vas poživio!"

„Dobro došo, liečniče!" zavikne Vladimir, njekadašnjega si druga pozdravljajuć. „Evo liečnika, baš kakova trebam, ne samo za tielo nego i za dušu. Vieran prijan za ciel život. Srce mi kuca od radosti, kad ga vidim."

„Ti si stari zanešenjak," reče mu liečnik R .... „Ja mogu ovdje ostati samo četvrt ure, a za to ćemo se kratko vrieme malo porazgovoriti."

„A da što ćemo drugo," potvrdi mu Vladimir. Sad neimadoše dosta riečih, kojimi bi se brže sporazumjeli. Svašta pretresivajuć dodje i Vladimir do svoga položaja, pa koješta zboreć reče i ovo:

„Prije njekoliko časovah rekoh svojoj supruzi, da ću pomoći tražiti, ali ujedno neznadoh, gdje? No sad mi padè na pamet. Kako se nebi mi sjetili i na trećega u našem savezu? Ja idem k Mirku Z . . ."

„U toga se ufaš?" upita liečnik. U toga hladnokrvnoga sebičnjaka?"

„Ja ću kušati iz proštimavanja na uspomenu prošlih vremenah."

„On nedrži ništa do uspomene!" odgovori Dragutin. „To ću ja najbolje znati, koji sam njegov liečnik."

„Nemoj da iznemognem u nadi," moljaše ga Vladimir.

„Ta dok smo bili mogući i dok smo gostbe držali, bijaše sadanji načelnik naš svakdanji gost," pridoda supruga Vladimirova. A odkad smo postradali, od onda neće ni da nas pozna. - Ako ti svoje nade gradiš na tom piesnatom brežuljku, to ćeš je skoro zakopane vidjeti."

Stisnuv ona suprugu ruku, izadje van, a liečnik nastavi:

„Tvoja supruga ima podpuno pravo. Odkako je taj čovjek obogatio, od onda mu se je srce okamenilo. Sad mu je samo želudac na pameti. Kao štogod je tražio novčiće u mladosti na jagode i drugo voće; isto tako daje sada velike novce za kakovu riedku ribicu ili druge kakove poslastice. Od jedinoga se mene nješto malo zazire; jer se plaši mojih zapisah, pa ti se nebi sa mnom preriečio ni za sve blago ovoga svieta."

Vladimir se strese, rieči liečnikove pobune ga sasvim.

„Ja sam ti prijatelj," produlji liečnik „a po tom i iskrenost dužan, s toga nekloni duhom. Ima i drugih vrutakah, gdje možemo svoju žedju ugasiti, ako nebi dao vode ovaj kamen, na koji ti udaraš. — — Moji bolestnici čekaju na mene; zato mi, brate, ostaj s Bogom. — Za dobra sastanka" — — — Ode.

„Baš idem k njemu!“ reče Vladimir nakon podulje stanke, lativ se šešira i palice. — „Uspomena, to je ona čarobna moć, koja pretvara puste poljane u raj zemaljski; ta će i meni protjerati tugu a radost opet u kuću navratiti.“

(Dalje sliedi.)

Slavna smrt

Serdara Tura Plamenca

god. 1862.

od J. Sundečića.

Turska sila navalila
Crne gore na timore,
Za koje se Crnogorci
Kó za svete hrame bore,
Da ih dušman neoskvrni,
Dušman zlobni, dušman crni! —
Protiv deset jedan stoji,
Pa s' te sile još neboji,
Neg junačtvom silu sreta,
Njoj zadaje trista bieda',
I slobodu — blago svieta —
Kletim' nogam' tlačit neda . .
Oh slobodu! — tisuć puta'
Svu u krvi okupanu,
I iz malog ovog kuta
Slovenskoga, neprognanu. —
U tom boju strašnu vesma
Premučati nesmje pjesma
Čin junačan, vriedan slave,
Što učini mrki lave:
A na ugled svomu rodu,
Da ga sjeća, s kakvom časti
Borcu treba uviek pasti
Za krst časni i slobodu. —
Priprema se sila pusta,
Da kano-ti tuča gusta
Grune na to
Vrlo jato
Sokolovah
Od vjekovah,
Što na Grabu*) klance čuva,
Hametice da ih sgruva. — —
Mirko sokó nad sokoli
Pazi silu, ptiće reda
Po stijenah mrkih, goli',
Da gujama napried neda:
I sokola jednog meće,
Gdje pogiba ponajveće
Grozi, prieti,
Da će strieti
Sve što pisne ili lane,
Sve što njojzi na put stane.
A taj sokó pouzdani
Od plamena ime nosi:
Plamen ime, plamen srce,
Kakvoj sili neprkosi? . . .
Sviet će bieli pustit na-se,
Dok mu s' moći neugase;
Kamo l' turske tmuše neće,
U stó putah da su veće!
„Evo — reče — čisto znadem,
„Da ću ovde danas pasti:
„To sam dužan otačbini,
„To sam dužan svojoj časti . . .
„To ja mogu: — to će i biti,
„I za žive moje glave
„Neće zlotvor pridobiti! —
Pa za odpor spremi družbu,
Da ovrši sjajnu službu. —
Čas već stigó — dušmau digó
Silu kletu — na osvetu;
Pa najžešće tamo juri,
Da sve sruši, sve razturi,
Gdjeno Turo vojevoda,
Dičan sinak svoga roda,
Sa svojimi Crničani
Povjereno mjesto brani. —
Pet stotinah mrkih lavah

*) Grab je jedan dobar sat daleko na jugo-istok od Rieke.

Dočekuje i odbija
Divlje puste napadaje
Od pet hiljad ljutih zmijah..
Puška puški, a top topu
Izdušiti časa neda;
Od dima se oblak digò,
Prieči oku da progleda;
Vika stoji ubojnikah,
Piska stoji ranjenikah;
Nož o sablju kreše snažno:
Brani borac
Crnogorac
Povjereno mjesto važno.
Od umora, od kreševa
Junacima suču pjene,
U naokó svud oblila
Krv junačka oštre stiene:
Al' sokoli s' ništ neboje,
Još na svome mjestu stoje;
Stoje . . . stoje . . .
Nit se boje. —
  Neg navali snage jače
Manja mora da ustupi,
Kad pomamnim svojim zórom
Na nju sukne i nahrupi;
I Turovo družtvo najzad
Stà pred silom uzmicati;
Ali serdar duh negubi,
Neg u lievu barjak lati,
A desnicom nož poteže,
Viknuv da se brieg razlieže:
„Kuda žene! . . . kud bježite!...
„Sramno življet zar volite!...
„Tko je junak hajde za-mnom,
„Neka slavno gine sa mnom!...“
  Čin ovaki, poklik gromki,
U junacih srce zgrija:
Vratiše se — poklaše se
Žešćom vatrom neg li prija...
Turo prvi,
Tu se krvi;
Kogá srete,
Tòga mete . . . .
A momci mu isto tvore,
Kó Spartanci svi se bore:
Te odporom u natrage
Suzbijaju svoje vrage . . .
Turo kolje
Još i bolje;
Nož mu sieva,
Krv prolieva:
Njem' i njeg'vim junacima,
Rek bi sreća da s' osmieva. —
  Ali sudba, gorka sudba,
Upisala crno slovo;
Puče puška od dušmana',
Puče kleta . . . a olovo
Turu zgodi u sred biela
Junačkoga vedra čela:
Ah! na mjestu mrtav ostà,
Njem' istinom slutnja postà. —
  Padè vitez, — al' osvećen
Mišicami braće vrle;
Padè — glavu okitivši
Viencem slave neumrle;
Padè za krst i slobodu;
Padè na čast svomu rodu. —
  Vječna knjigo — zlatnim' slovi
Ovaj hrabri čin nakiti.
Da uzmogne kroz vjekove
Junacima izgled biti
Hrabra srca, vjere stalne,
I nad smrtim smrti hvalne.!! —

„Nar. list.“

Lipa.

(Slika iz prirode, češki napisao Karel Starý).

Prev. Martin Kolarić.

Već je odcvao na brežuljku mirisni glog i rana trnjina, odcvala je i jabuka, doista liepo drvo u vrtovih i voćnjacih. Nježni liljan žarom sunčanim opaljen na gredici uvehnù, a s njim poginù i milotužna ovčica, ratoborni sabljić i kraljevski zvonik, Gladkokorka trešnja smetnula je već bjelocvjetni proljetni ures, te je nakitila svoje zeleno ruho novo-poraslimi rubini. U gibku

travu položi samovoljno modri jorgovan svoje vjenčiće, a oholi cviet divljih kestenah razmetaše gromonosni vjetar po livadi. Šareni tulipan, koji se je još nedavno kao njekakov ohol plemić u cvietnjaku uzdizao, ošinut strielom žara, skonča brzo svoj cvatući viek. Al eto ti se i veleevietni božur, ponosni takmac stoliste ruže, videć padati svoga udvornoga druga, tako ražalosti, da je za kratko od jada uzdanuvši poginuo; samo trostruko srce njegovo, puno vierna prijateljstva, stoji neporušivo tja do danas na osiromašenoj stabljiki.

I tako ti odoše sve krasotice i gizdelini proljetni jedan za drugim, a svaki od njih sa uresom onim, kojim ga je priroda obdarila. I sjajna kraljica cvieća, ruža stolista, klonù već na pustom grmu plemenitom glavom k zemlji, te svaki put, kad kratka noćca pred svietlim sunašcem bježi, roni tajno debele i gorke suze niz svoje lišće. Nu uzalud! Tà niti najdublje more od suzah neće zaustaviti čeznuću ljepotu i sjajnost mladosti. Suza za suzom, list za listom pada s cvietnoga njena vjenčića, dok se sva krasota kao sivi oblačić na nebu u magluštinu nerazprši.

Sunce se počimlje kretati u znamenju raka. Žarki njegovi traci padaju koso na suhu i izparenu zemlju, te razlievaju uništujući žar po njivah i vrtovih. Od njegove ognjevite moći presišu izvori, a bliede svi uševi, pače ista zemlja puca vrućinom i žedjom svladana. Od nikuda nepuše okrepljujući vjetrić, od nikuda neprodire ugodni hladak. Pernate pjevačice skrivaju se strašivo u sjenate šume, bježeć pred žarkim sunašcem; jedini čovjek, opojen sladkom nadom blagoslovljene žetve, prkosi na livadi i na polju nesnosnoj sparini. —

U to vrieme, kao da bi priroda na posljednji čin napela sve svoje sile, propukne na samom vrhu visokoga stabla prvi, propukne drugi pa i treći pup, kao moćnim čarom očarano razvija se brže te bolje stablo, razvijaju se grane i ljetorasti obasute tisućami i tisućami sitnih cvietićah. U ubavih kiticah, a posried bjelkastih listovah niče pobratimsko cvieće, kiticom tankih prašnikah ovjenčano. Ah! kako je to miomirisno cvieće liepo! Ma da nebismo vidjeli pet bjelkastih listićah tvoriti pravilnu zvjezdicu, mislili bi smo, da je svaki cvietak mala kadionica; tako ugodan i ljubak miris dolazi iz otvorenih čaškah na suhoj zemlji. Na krilih lakoga pövjetarca, razlievajuć se po vrtu, sjenatom drvoredu, po njivi i gaju, hrli k bučnom gradu i k mirnom selu, navještujuć po svuda željno očekivanu viest: „Lipa cvate!“

„Lipa već cvate!“ kliču radostno vitke djevojke na cvatućoj livadi, i zahvalnim srcem srču ugodnu duhu lipe u nevina prsa. „Lipa cvate!“ govori utješen marljiv poljodielac, mašuć oštricom kose; zatim stane, da malo odahne — ali gle, pred mirisnom duhom lipovih granah izčezavaju tople kaplje, cureće s čela muževah.

„Kćerko, nezaboravi na liepov cviet!“ spominje brižljiva starica mlado djevojče, pa k tomu važno pridodaje: „U kojoj kući ima bazgova i lipova cvieta, titričnoga i dvornikova korenja, tu nije bolesti, a gdje bolesti nije, tu nije ni smrti!“

Brzo je pod lipom sve veselo i bučno. Na stotine marljivih pčelicah skuplja se tu na čast i zvučeći ples; jer mali cvietki imaju cievčice pune najsladjega meda, a Bože sačuvaj, da bi oni možda s njim škrti bili. Nijedna pčelica neotide bez okrepe, nijedna bez dara, Gostoljublje i blagodarnost jesu glavne krieposti darežljivih cvietakah.

Takodjer prileću kriesnice zlatom odjevene, glasovite pjevačice: zeba, sienica i sedmoglasnik, a kao basiste zučeći bumbari; doleću takodjer na ples vitke ose i bjelosjajni metulji u svečanom odielu.

U ugodnom suglasju zuji od jutra do večera na lipovih granah mnogoglasni koncert, uhu i srcu ugodan. A kada tiha večer odagna pjevačice u rodbinski stan, dolaze opet ljudi sa svih stranah, mladi i stari, muži i žene, pa prianjaju uz sveto drvo, da bi se srce okriepilo, ljubav neugasla a pjesme neizginule.

Božja je nedelja. Pod starčevu lipu, koja mu zasjenuje cielu kuću, kupe se po podne obćinski starešine na viećanje, na prijateljski razgovor i potrebito posavjetovanje. Okolo hrastovih stolovah na klupe posjedaju se u okrug mnogobrojni susjedi u najboljoj slogi. Uz čašu ječmova napitka razgovara se, a uz nabijene i zaklopljene lule razpravlja se razgovor o sadašnjosti, koji se dokončava blagimi uspomenami na daleku prošlost.

Za selcem na bližnjem brežuljku velika je lipa, pod lipom mala crkvica, obie već prestare. Ovamo hite sada pobožne majke i ozbiljne starice, da se pomole za sreću i zdravlje svoje djece. A njihova vruća molitva sdružuje se s miomirisnom dahom lipe, te stupa kao ugodna žrtva pred priestolje stvoritelja neba i zemlje.

Usried selca pod sjedovjekimi lipami jest stoprv na večer sve živo i veselo. Ondje ima odraslija mladež svoja posiela. Djevojke smjeste se na ledini u veliko kolo, okolo njih momci na kamenje i drvlje, svaki na svojem mjestu. Šala i smieh izmjenjuje se lakrdijami i šurkami razne vrsti. Brzo zazuji vesela jeka, brzo zaori obljubljena narodna pjesma večernjim zrakom, a uz svirku gusalah il gajdah zanose kolo brzim skokom izabrani parovi, dok napokon poduga priča nezanese mladjahne duše u one daljne krajeve, u kojih se kristalovo lišće na posvećenih lipah sjaji, a zlatne ptičice na srebrnom cvieću pjevaju.

Grobna tišina razprostrla se sada ondje, gdje se prije njekoliko časovah jeka i vesela buka razlegala. Starica pripovieda tako liepo i zanimivo da isto cvieće na lipi sluša i negiblje se. Samo onda, kada njekakvi zločinac svoju mrežu nad hrabrim kraljevićem razprostire, uzdrma se lišće na lipi i zašušti, kano da bi uzmicalo pred zlimi zasjedami na hrabra junaka.

Starica dokonča pripoviedku. Mladež se zamišljena tiho razide, da legne na sladka počivala u kući roditeljskoj; samo ja jedini ostadoh pod lipom. Pripoviedka bakina bijaše mi milom uspavankom; a sanak, koji nisam mogao svladati, sklopi mi vedje očijuh.

Pol noći se je približavalo.

Ja sam sladko sanjao: Činilo mi se je, da se je sjedovjeka lipa, na koje korenu počivah, promienila u krasnu vílu, liepa stasa, koja sjednuvši pokraj mojega počivala stane pripoviedati davne viesti o svojem rodbinskom krugu. —

„Rodbina naša," tako započe „jest prestara, ali nije toli mnogobrojna; nu ipak se diči slavimi pradjedovi. U južnoj i iztočnoj Europi, gdje sladki trs resi gorice, a na širokih ravnicah bogati plod se zlati, tvore mnogobrojne lipe gajeve i goleme šume, — odje je kolievka naša. Ondje lipa malolista, ta slavenska krasotica, liepe svoje krošnje razprostire, a moja sestra lipa velelista razvija mnogobrojno cvieće. Rodjakinja naša, lipa srebrnasta, koje se okrugli listići pokrivaju na rubu bjelkastimi dlačicami, odielila se od nas, našavši svoj stan na ravnicah, gdje k silnomu Dunavu goni svoje valove bistrotoka Drava. Lipica, kojoj je lišće, na stapkah priraslo, sasvim sputano, i njezina sestra lipa raznolista i riedkocvjeta, koje lišće tja na stopu daleko se pruža, povukle su kao prave Amerikanke svojimi izvanrednostmi na sebe već sveobći pozor.

Kao neznatno sjemence u malenu tobolcu zatvoreno, bjè moja pramati od silne bure pograbljena, te iz svoga zavičaja na iztoku zanešena u daleke i puste krajeve — novu svoju domovinu. Po dugom putovanju padè konačno iznemoglo sjeme u plodnu zemlju medju drugo sjemenje, i različito bilje poraste.

Dodje kruta zima. Malo sjeme trpljaše na zemlji veoma mnogo, a konačno slabo ubožče sasvim sgine. Pojavi se željno proljeće. Sve ostalo sjemenje probudi se, protare si oči, iznikne i uzraste. I pramati moja napinjaše sve sile, da bi se iz svoga počivališta, čvrsta tobolca, na svietlo proturala.

Ali u knjizi prirode drugač bijaše pisano. Tamo je odredjeno sjemenu našega roda, da klija tek druge godine. Ostadè dakle pokorno opet ciele godina u svom staništu, te se sa žalošću pripravljaše na buduće proljeće. Konačno i to prispije. Srce u sjemena se probudi i počme kucati. U svoj nutrnjosti pojavi se čudnovat život. Puplje se zametnù i razvì, a u njega položeni zametak sa svih stranah ga obklicaše i počè bubriti. Sadržaj pupa na očigled mienjaše se u sladki sok. Žedni koren marljivo sisaše pripravljenu hranu, te nasladom njegovom se okriepiv bujno poraste, i prvi probivši tanahnu kožicu van prodre. Dobro se omotavši, zakopa se u vlažnu zemlju, te se novom hranom obskrbljuje. Zatim i maleno puplje, mlado perce, položeno medju obie matice, marljivo u vis prodiraše, razvijaše i podizaše se; te odtisnuv na stranu busu zemlje, i pruživši van zastavu dvajuh malih listićah, u znak svoje pobjede izadjè radostno na bieli dan. Tako se zametne početak lipe u novoj domovini iz malena sjemena. Ljubopitno gledaše sada mala lipa oko sebe. Ciela hrpa bilinicah podizaše svoje glave oko nje· Sunašce grijaše, da je milina bila. Ptičice žuborahu i plesahu po svem drveću. Tu pomoli iz zemlje upravo onako, kao i mlada lipa, bodljivi stričak prve svoje

bodje, i podigavši svoju perjanicu nad druge, reče: „Hej susjede! tko će od nas najbrže porasti?“ Kano u okladu dizaše se sada žareća kopriva, vitki štav i susjed moje matere bodljivi stričak. Svi su rasli, uzdizali i razvijali se, uz to se hvalisajuć. Jedina lipa žalostno ostadè uz zemlju. Rasla je doduše, ali joj je koren trebovao za sebe toliko vremena i snage, da za njezinu izginulu krosnjicu ništa neostà, te tako ona ostadè mala i neznatna.

Oholo i prezirno bacahu na nju poglede visoki susjedi. Izsmijavahu, pogrdjivahu i rugahu joj se, zbijajuć zlobne šale sa uzrastom njezinim. Okrutno joj predbacivahu, da nije sposobna za život, niti za plod, buduć ju moraju hraniti i svojim tielom od sunca skrivati; isti nestidni stričak predbacivaše joj neprestano, da iz njegova korena hranu pije, pa da bi bez njega možda poginula.

Ali to sve bijaše upravo obratno. Stričak ugnjetavaše i tako bolestno stabalce, gdje je samo mogao; kopriva ju je žegla; štav i čičak metahu na nju svakojaki gad, te štogod najgorjeg smogoše, stavljahu joj na ubogu glavu. Velika bijaše nevolja lipe, trpljenje dugo i žalostno, a konačno je sama pomislila, da je već blizu groba. Lice joj pobliedje, a glavu žalostno klonù k zemlji. Ali onaj, koji silnom riečju sviet upravlja, nije zaboravio ni male lipe. Pozove svojega moćnoga angjela, kojemu ime bijaše „Slava“, govoreć mu: „To nek bude tvoje drvo, ja ću ga učiniti tebe dostojnim. Puna je već mjera tlačenja i nasilja, trpljenje dočulo se je do nebesah. Velika je bila smiernost njegova, još veća će mu biti nagrada. Uzrast neka mu bude u budnće silan i veličanstven, drvo debla bielo, čvrsto i sjajno, liko gibivo i izvanredno, cviet njegov neka je ljubak i ljekovit, dajuć sladak liek bolestnikom i trpećim, list nek mu je na podobu srca u znak moje ljubavi prama njemu, a njegovo prama svakomu stvoru. „Neka bude moja volja.“

I pristupi onaj moćni duh, koji se nazivaše „Slava.“ Učvrstiv koren lipe, obdari toplim pokrivalom prvorodjeni pup, zatim joj tielo osigurav, pošalje noćju na cielu zemlju oštar mraz. Dodje angjeo smrti, te na kojugod rastlinicu svojimi ledenima ustnama dahnù, svaka poginù. Tu je pala ohola glava stričkova, čičkova i štavova, a moć i sila biesne koprive bjè slomljena. Turobno stojahu ovdje sada gizdavi junaci, te zastidjeni klonuše prama zemlji, nad kojom se tako oholo uzdizahu. Moja pramati rasla je od te dobe kao iz vode. Svake godine joj deblo sve više i više debljaše. A čim se više uzrast njezin razvijaše, tim više korijaše ona izsmjehavanje i ruganje susjedah. Brzo se uznese krošnja njezina nad glave ostalih, a moćni njeziu koren prodiraše sve dublje u zemlju. Stablo joj se podizaše sve više i više prama nebu, grane joj se sve dalje i dalje u zraku širiše, dok nije konačno dospjelo do one sladke dobe, gdje je njezin cviet usrećio cielo pleme „Slave.“

Tu lipa umukne. Po kratkom mučanju nastavi dalje pripoviest:

(Konac sliedi.)

Izbor starliša.

Šta ću biti? K čemu imam duševnih i tjelesnih sposobnostih? Da li će mi se, što si izaberem, poslje i dopadati? Da li ću u tom stanju biti dovoljno obskrbljen i zadovoljan?

To su važna i kobna pitanja, koja puno skrbi zadaju mladićem, koji se do zrelije dobe u školah naobražavaju, i kojim roditelji njihovi na volju ostavljaju izbor budućega starliša. Nje doista obleću često takove težke misli, i zadaju im puno jada navlačeć ih amo ili tamo. Oni stranom vlastitim zrenjem, stranom čuvenjem od drugih, a stranom iz knjigah poznaju različite starliše, te im se je na jednom il drugom štogod i dopalo. Nu kako da se odluče, da li će ovomu ili onomu zvanju posvetiti sav svoj život? Jer sbiljam mora to nješta strašnoga biti, kad se pomisli, da se čovjek cielog svog života mučiti i kiniti mora poslom, koji mu je, opoznav ga pobliže, sasvim mrzak i oduran. A sdruge je opet strane kvar novca i vremena, pa baca njeku ljagu i na isti značaj onoga, koga se tiče, ako se jednoč odabranomu starlišu iz njeveri, te se opet drugoga laća.

Koji dakle razlozi da ravnaju mladića na tom odlučnom krstopuću? Svoje sposobnosti većinom sám jasno neuvidja, jer najteže spoznanje, spoznanje samoga sebe, riedko komu u dio pada, a najmanje mladiću; zvanja pako, na koja možebit volje ima, poznaje većinom samo površno, često bez ikakova vlastita promatranja. Tako se dakle odlučuje samo po njekoj tamnoj slutnji, o kojoj si nezna dati nikakova razloga, ili pako po nagovoru znanca kojeg, u koga osobito pouzdanje ima, ili čak po pukom slučaju il sliepoj sreći, kojoj se napokon radje podaje, nego li da još dulje u mukotrpnoj neizvjestnosti čami i bludi.

Doista, tko bi za ovakove slučaje pravi savjet dati, kajanje prištediti i siguran temelj sreće za sav život pokazati znao, taj bi bio najvećim dobrotvorom kako pojedinca tako i cieloga čovječanstva, jer bi preko pojedinacah blagotvorno djelovao i na blagostanje svih. Nu gdje nam je takov „veliki Apolo?“

Samo njeka obća pravila dadu se tu navesti. Neodlučuj se nigda zvanju, za koje te posve nesposobnim proglašuju roditelji, učitelji i pametni prijatelji! Nedaj se nigda odvratiti izvanskimi malenkostmi niti neosnovanimi predsudami od zvanja tebi preporučena! Ako misliš, da sav svoj život proživiš u kojoj državi, pokrajini ili u svôm zavičaju, uvaži da li je tebi omiljelo stanje preobilno zastupano, te da li u njem nebi samo kukavno životariti morao! Neteži, da se što prije oslobodiš škole, i u praktički život stupiš. To čine sama lienjaci! U školi se crpe znanja, koristna u svakom stanju. —

Nu u pojedinih slučajih mogu odlučivati samo oni, kojim su poznate pobliže okolnosti mladića. A k tomu nisu lubanjari (frenologi), koje tvrde, da pipanjem lubanje spoznaju razne čovječe sposobnosti, pa ni oni mladi prijatelji, koji zanešeni svojim starlišem njega jedinospasonosnim hvale i uznose;

nego roditelji i uzgojitelji, koji su pozorno razmotrili svojstva i sposobnosti svojih gojenacah, te su ujedno pronikli i u gospodarstveni život družtva i države. —

U jednom pogledu ipak može i treba mladić sam da se uči promatrati i prosudjivati, i to zato, da sebi i svojim olakša konačnu odluku. Mora naime gledati, da pobliže upozna ono stanje, koje si je odabrao; mora da pronadje nesamo njegove dobre nego i zle strane, koje svako stanje ima, da po tragu nejadikuje: „He, nisam ja mislio, da je to tako!"

Ali to nije tako lako, kao što se možebit komu čini. Višeput nije tomu prave ni zgode ni prilike, a višeput je gdjekoji tako sliepo zauzet za ovaj il onaj stališ, da to smatra za njeko otajstveno ponukovanje, pa ništa neće ni da misli, a ni svjeta kakova da prima.

Još najbolji put do vlastita spoznavanja biti će za mladića, ako gleda, da mu dadu viernu i točnu sliku naumljena stališa nepristrani ljudi, koji ga pobliže poznaju; da promatra i gledje, kakovi su ljudi u onom stališu, koji si je on izabrao, da li su u njem zdravi, sretni i zadovoljni; da gledje u krugove njihove doći, i tu ih u djelovanju njihovu promatra; da medju njimi nastoji steći si znanacah i prijateljah, koji će moći i htjeti, da ga o svem potanje ubavieste. Ni to doduše neide uviek, kako se baš misli; nu svakomu će okretnomu i razboritomu mladiću poći ipak za rukom, da se bud kojim ovim načinom više ili manje dovija do pobližeg poznanja budućeg svog stališa. A to vlastito spoznanstvo jedini je siguran temelj buduće zadovoljnosti, a i vrline u izabranom stališu, jer: samo onaj može u svôm stališu blagotvorno djelovati i djeluje, koji svoj stališ ljubi i njim je zadovoljan. Zanj se je dakle svaki mladić dužan postarati i radi vlastite svoje sreće, a i radi one više svrhe, kojoj mu izabrani stališ služi. A tolike promišljenosti i opreznosti može se i očekivati od mladićah, kojim namienismo ovo njekoliko redakah.

Grob i ruža.

Marjan Osjejski.

„Ružice rujna! čemu ti, reci mi, bujni cvjetići?"
Tako joj sbori grob, a ruža mu tihano vraća:
„S krila se mog viju premileni dasi; al čemu
Duše ti, koje u viek razvaljeno ždrielo ti padnu?"
„Ružo ma sjajna, kó kad sjajno nebo se rudi
S jutrena sjaja, a ruj svim istokom žarko razplinu,
Viek kukavna si ti jer neima u tebi mi cieli;
S dušah, koje u jaz moj sidju, čeda ja tvorim
Božjem' raju, a tuj mi slasti zaslužene ćute."

Sitnice.

— U Zagrebu. Odpisom predsjedničtva vis. namjest. vieća od 3. lip. t. g. podieljena je ovomu uredničtvu dozvola, da „Bosiljak" uredno triput svakoga mjeseca izlaziti može. Tim je dakle uklonjena zapreka, koja nam je priečila, da zadovoljimo svojemu programu, i mi ćemo sada radostno, ako ne više, doista učiniti onoliko, koliko smo obećali, ako nas samo i obćinstvo od svoje strane svojski podupiralo bude. Mi smo po svom programu obećali, da ćemo ovaj list izdavati triput svakog mjeseca, svakiput po pol arka; nu mnogi naši prijatelji misle, da se list nemože sgodno i valjano uredjivati na pól arka, te nas svjetuju, da ga radje na cielom arku dvaput preko mjeseca izdajemo. To je istina, i mi smo sami o tom osvjedočeni, da se po pol arka list nikako zanimivo ni sgodno uredjivati nedade, pa premda taj savjet po naš račun nije najprobitačniji, jer bi tako svaki mjesec pol arka preko svog obećanja tiskati davali, to smo se ipak odlučili, da ćemo za ovu godinu Bosiljak izdavati po cieli arak dvaput na mjesec i to svakog 1. i 15. uz dosadanju cienu. Dapače mi smo pripravni, da ga buduće godine i triput po cieli arak svaki mjesec uz istu cienu izdajemo, ako samo moguće bude, to jest ako toliko steknemo predplatnikah, da se to učiniti može. Mi od svoje strane nećemo doista štediti ni troška ni truda, samo molimo da se uvaži, da će i najbolja naša volja jalovom biti, ako i naše, dosad blagohotno, obćinstvo materijalno u susret nam nedodje Nu naročito moramo opet da naglasimo, da nam ni mnogimi predbrojnici neće biti pomoženo, ako se i predplata uredno slala nebude; a za sad se barem moramo potužiti, da smo je dobili jedva polovinu, premda godina našeg lista već evo svomu koncu ide, i premda je ne samo mala nego i tako neznatna, da ju doista i najsiromašniji lako smoći može. Preporučujuć se dakle svojim rodoljubivim prijateljem i znancem, da bi nam se postarali za što veći broj predplatnikah, molimo da i ovu okolnost uvaže, ako sbiljam žele, da Bosiljak što bolje uzbuja i što uspješnije u svom krugu djelovati uzmogne. —

— Književnost. Pred nami leže dvie prekrasne, našemu puku namienjene, knjižice, naime: „Spisi za puk od Mijata Stojanovića, knjiga I." i „Mali ratar ili nauk o ratarstvu u pitanjih i odgovorih za porabu u pučkih učionah polag barona Babo-a priredio Franjo Klaić." I jedna i druga knjižica tako su nam sgodno došle, da zgodnije nemože biti, jer je već skrajne vrieme, da se nesamo uviek govori o moralnoj razvraćenosti i materijalnoj kukavštini našega naroda, nego da se već jednoč osbiljno protiva tima grdnima aždajama i djelovati počme. Premda knjige nesmatramo za jedine u tom pogledu spasonosne, nego da bi tu još i druge sile pridoći imale, da se tomu zlu konačno sdrielo zajazi, i put k pravomu blagostanju moralnomu i materijalnomu prokrči i isravna; to su nam one svakako veliki i mogući faktori, kojimi se veoma blagotvorno u tom smjeru djelovati dade. S toga se veoma radujemo, da smo barem u nječem do nječega došli, te pozivljemo sve naše rodoljube, kojim je sbiljam srcu prirasla narodnja sreća, da bi i jednu i drugu ovu knjižicu po narodu širili, što se samo više širiti dade. A da vide, da to obie knjižice i zaslužuju, evo im u kratko sadržaja njihova. U I. knjigi spisah Stojanovićevih nalazi se: „Čudoredba," „Zakoni kao temelj pučkog blagostanja" i „Moli se Bogu." U „Čudoredbi" nalaze se: „Dužnosti glede na svoje tielo. Što sam dužan svojoj duši? Šta sam dužan svojim bližnjim? Šta sam dužan svojim starešinam? Šta sam dužan državnomu družtvu? Šta sam dužan vrhovnomu poglavici državnomu? Što sam dužan Bogu? — U „Zakonih kao temelj pučk. blagostanja" nalazi se: „Mirovčani. Postanak družtva. Početak vlasti i zakonah. Potreba i važnost zakonah. Zakoni su živci države. Svetost zakonah. Dobar primjer. Posljedice neposlušnosti. Pomisli i sumnje Mirovčanah. Čim su posvećeni zakoni. Što valja činiti u obće glede zakonah itd. Sadržaj pako „Malog ratara" sljedeći je: „Narav i hranitba bilja. Koje su najglavnije i životu bilinskomu najpotrebitije tvari. Izhlapive tvari. Neizhlapive tvari. O svietlu i toplini. Zemljište. Sredstva da se unapriedi uspjevanje gospodarskih bilinah. Kako će ratar popraviti zemljište. O gnojenju. Kako se postupa gnojem. Stvari za gnjoj upotrepljive. Navodnjivanje. O zaoru. O težanju zemljišta. Miena ploda. O usjevu pojedinih poljskih biljah itd. — Iz ovog se vidi, da je sadržaj obijuh ovih knjižicah udešen prema potrebam našega naroda; a i ciena im je ne samo umjerena, nego i posve laka. Spisi Stojanovićevi stoje 50 nov. Mali Ratar 30 nov. obie tvrdo svezane. Prva je izašla nakladom g. Ante Jakića, a druga g. Lavoslava Hartmána. Mislimo da bi svaka daljna preporuka bila posve suvišnom —

— Nedavno izašao je drugi svezak Književnika, koji vrstnoćom svojom nimalo nije za dosad izašašlimi svezci. Izmedj ostalih u njem nalazećih se članakah preporučujemo našoj književnoj omladini, da osobito uvaže članak: „Najnoviji pojavi našega pjesničtva. Pisac njegov. g. A. T. ocjenjuje u njem dostojno i pravedno vrstnoće i mane njekih najnovijih naših pjesnikah; a osim toga razvija u njem veoma liepo, u čem se sastoji prava krasota u pjesničtvu. Radujemo se takovoj razboritoj ne samo korećoj nego ujedno i podučavajućoj i bodrećoj kritici. Ona nam doista neće ostati bez dobra ploda. —

— Odgonetka anagrama u VII. broju Bosiljka glasi: Plot, potop, topot, toplo, popo, otop, Lot, pòt, top. — Odgonetnici sliede u budućem broju.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 9. 1. srpnja 1865. **Teč. I.**

Pandarov hitac.*)

(Iz Omirove Ilijade sti. 95—147. pj. IV.)

Marjan Osjejski.

„Bi li me slušô sad, ti hrabri Likaona sine?
Na Menelaja smješ li strieliti strielicu hitru?
Hvalu i glas bi stekô si tad u trojanskoga roda,
Al ponajveć u Aleksandra, junaka i kralja,
Koj bi nagradio sam te prvimi, sjajnimi dari,
Ako vidi Menelaja, kršnog Atreova sina
Sulicom tvôm ukroćenog penjati k lomači bolnoj.
Pojdi, al obećaj likičkomu strielcu Apolu,

*) Ako se nevaramo, Katančić je prvi pokušao u našem jeziku graditi heksametre. Nu buduć da za njegova vremena nauka o naglasu i teži našega jezika još ni u zametku nebijaše, to je on svoje heksametre gradio sasvim po kalupu grčkom i latinskom. Da se pako takovi protiva sluhu i čuvstvu našega naroda gradjeni heksametri nisu mogli dopasti, posve je naravno, te se nečudimo, da se je ta stvar poslje njega prilično posve slegla bila. Tek u najnovije vrieme zauzè se opet osbilnije za taj klasični metrum gimnazijalni ravnatelj g. A. Veber-Tkalčević, te postavì i pravila, po kojih bi se imali i mogli heksametri graditi prema duhu našega jezika. Taj trud spomenutog našeg zaslužnog književnika, kano da će uroditi žudjenim plodom i stvoriti novu dobu u našem pjesničtvu, jer imamo već osbiljnijih znakovah, da se naša književna omladina sbiljam ritmičkog stihovanja prihvaćati započimlje. Liep takov jedan primjer narodnih heksametrah priobćismo u zadnjem broju u pjesmici „Grob i ruža“ od Osjejskoga. Ti su heksametri gradjani po pravilih Veberovih, posve su blagoglasni, nečine niuakove sile jeziku, a uz nje je sretno izvedena i pjesnička pomisao. Od istog mladog pjesnika, evo i ovaj pokus ritmičkog prievoda iz Omira. Premda mi nemislimo, da će heksameter iz epičke naše poezije izrinuti naš deseterac, to bi ipak rekli, da je za prievode starih klasičkih pjesmotvorah, pisanih heksametrom, prikladniji od našeg deseterca, jer se tako i po obliku izvorniku približujemo, i jer se i isti njegov duh bolje nam zrcali, kad je zaodjeven u srodnoj si odori, nego li u posve mu stranskoj. Za naše narodne metrume, naše deseterce, osmerce, šesterce itd. nadamo se medjutim od ovoga nastojanja svakako tomu dobitku, da će se i oni početi odsada ritmički slagati, te da će dobiti ono blagoglasje, koje sada tako riedko u njih nalazimo, jer se grade posve samovoljno bez ikakovih pravilah i ikakova ukusa. Pravi pjesmotvor treba nesamo da svojim uzletom duh zanosi, da svojimi slikami srce uzhićuje, a svojom jedrinom umu godi; nego da svojim ritmičkim glasjem i uho nasladjuje. Nu na to se je dosada u nas malo gledalo; Bog bi dakle dao, da nam se tim nastojanjem u ovom pogledu oplemeni naše narodno pjesničtvo! Veseli nas inda osobito, što vidimo, kako nam ovi pokusi pokazuju, da se naša još učeća omladina tako svojski zauzimlje za tako osbiljan rád. To našoj omladini služi na diku i slavu, a cielomu rodu na utjehu gledajući, gdje mu takovi vrstni radnici priraščuju! — (Ur.)

Da ćeš poslje mu sto janjacah žrtvovat namah,
Vratio kad se budeš ka svetom gradu Zeleije!“
Tako Atina, a lakoumnomu obvlada srcem. —
Mah on pograbi lúk sa rožine hincave koze,
Koju on bjaše sám oborio hitcem u prsa,
Kada slažaše krš, uhitiv iz zasjede tajne,
Zagna joj u grud a ona se s goljeni sruši.
Šestnajst pedaljah vrh glave joj bjehu porasli
Rozi, a to izdjelav vješto ih sastavi rezbar,
Pak sgladiv ih na vrh im prikovà zlaćani šiljak.
Vješto ga stavi tad nategnuv, na zemljicu tamnu
Oslonjen a štitovi skriše ga drugovi vrli,
Prije da njeg ne otmu im kršni sini ahivski
No sgodi Menelaja, hrabrog Atreova sina.
Poklopac tobolcu sad diže i strielu si bere
Krilatu, još nestrieljanu, vrutak pretamnogа́ bola.
Žurno po tom na strunu si stavi strielicu grku,
Obećajuć Apolu, slavnom' likičkomu strielcu,
Da će prvih mu sto janjacah žrtvovat namah,
Vratio kad se bude ka svetom gradu Zeleije.
Hitro pak nategnu sad i raboš i volovju strunu,
Tetiva da se sljubljaše uz grud a striela sa lukom.
Kad već bješe u krug savinuo lučinu velju
Mah zatutnjio rog, zazujila struna, a striela
Šiljata, skočila med borioce poljećeti željna.
Ah Menelaje! teb' sjećahu se blaženi bozi
Bezsmrtni, a ponajveć Diva nesmiljena kćerka,
Koja pred tebe banuv te obrani strielice smrtne,
Tako ju odgna tvog od tiela, kó štono mati
Muhu goni sa sinka, u sladjanu snu kad on leži. —
Sama ju onam' upravila, gdje se zlaćane kopče
Pasa spoje a oklop se dvaput tu presamiće.
Amo u skopčani pas udarila strielica grka,
Gle već u umjetan pâs ti prodreo šiljati šiljak,
I u umjetniji još oklop i zabo se tad u
Lamu; tu nosaše da s striela tielu mu brani, —
Ali slaba bijaše, jer i njome već prodre.
Striela pak ogrebe sad junaka u gornju mu kožu;
Silno mu briznu mah iz rane crnkasta krvca.
Kó kad žena iz Kajrije il Mejonije masti
Grimizom slonovu kost, da konjem bude na ures
Ondje u izbi leži a mnogi junaci ju žude
Skučit si, al to blago vladarom namjeni samo.
Oboje, úres da bude konju a slava junaku:
Tako krvlju se teb' Menelaje omastiše gnjati
Silni i listnjače, pa i gliežnji okrugli u oko.

Takovi su bili.

Pripoviedka od H. Šmita.

III.

Premda je Milan M.... u pravo i odredjeno vrieme došao u stan gradskog načelnika, to ga ipak nehtjedè ovaj odmah preda se pustiti, već ga pusti da pred vrati čeka, dok bude njegova volja, da ga sasluša. A kad ga je u njeke pustio, to ga je uvriedio nepristojnimi riečmi; na što iziskivaše mladi izaslanik ono počitanje, koje ga kao službenika namjestničtva ide; nu načelnik malo se osvraćuć na njegovu opomenu, prišije mu još i ocu njekoliko manah, što ga je tako razdražilo, da je sav zažaren i biesan otišao izpred njega.

· U predsobi, gdje začasi njekoliko trenutakah, da se malo oporavi, zateče Milicu, kćer načelnikovu, koja je baš s pohoda došla. Ona ga primi prijazno, te mu predbacivaše, što neće da pohadja kuću njezina oca. Iz svega, što govoraše, moglo se je opaziti, da još nije na prijatelja svoje mladosti zaboravila, i da se je nje takodjer kosnula bieda njegovih roditeljah. Punim sažaljenjem pitaše napokon Milica, nebi li i ona mogla kakovu žrtvu doprinieti, da mu brigu malo raztjera.

Milan bijaše tom nesebičnom ljubavlju veoma tronut. On zaboravi na uvrede njezinim ocem mu nanešene, poljubi Milici ruku u znak zahvalnosti, te položi svu svoju nadu u nju; a zatim ljubko ju još jednoč pogledav ode svojim putem.

Gospodin načelnik je još dugo u paači zamišljen ostao, a poslje čim se je s Milicom sastao, upita ju:

„Čuo sam te, da si s njekim razgovarala. Tko je bio ovdje?“

„Milan M.... oče! On je izišao iz tvoje sobe.“

„Šta ti imaš s tim potepuhom? On je došao kao sluga dvorskog savjetnika, da me o njegovih nalozih ubaviesti. Kad je svršio, odaslao sam ga, a ti ga neimaš ništa sadržavati.“

Ti si njekako sasvim izvan sebe, dragi oče! upravo me groza hvata, kad te pogledam“, doda Milica. „Ta šta su ti skrivili ti pošteni ljudi? — A kako mi se vidi, niti oni amo dohadjaju, niti ti nje više polaziš.“

„Ja neimam s njimi ništa“, zagrmi načelnik. „Mi nespadamo više u jednu kastu, mi smo daleko jedan od drugoga.“

„Ali zašto to? dragi oče!“ upita Milica, kojoj se je smilila ta obitelj. „Ta to su bar valjani ljudi, pa si k tomu s njimi prije u ljubavi i prijateljstvu živio.“

„Jest njekada, ali njekada nije sada. Njekada je taj M.... bio ugledan čovjek, kod kojega se je sakupljalo malo ne svaki dan družtvo, kojemu se je mogao čovjek njekim ponosom pridružiti. — A sad — — —“

„A sada?“ upita Milica znatiželjna.

„Sada je tamo bieda, koja se samo pomisliti može“, nastavi načelnik zlovoljno. „Imetak je otišao na gostbe, najam i kud ja sve neznam, pa sada se često dogodi, da neimaju ni korice kruha u kući. — S takovom se obitelju nemože družiti načelnik glavnog grada.“

„Za Boga miloga!“ uzklikne Milica, „na to su dakle došle te dobre duše!“

„Tako je — moja pametna kćerko — na to su došli!“ reče posprdno gospodin načelnik. „Pa tako biva svakomu, koji svoj imetak na druge ljude troši i svakoj bezposlici dieli obilnu milostinju. Zašto je protepo M . . . . svoj imetak na zadužbine? — — — Sada neka uživa!“

Sada se je Milica istom pravom jadu dosjetila, zašto je naime drug mladjahnih njezinih ljetah onako nujan. Otac nije nikada s nje oka skidao, pa kada se je htjela udaljiti, zapoviedi joj, da malo pričeka i da dalje sluša:

„Još nješta! Drugovanje sa njegdašnjim tvojim prijateljem ni najmanje mi se sada nedopada, a to tim većma, što je on sluga u namjestničkoj pisarni. — Ja ću se već pobrinuti, da nebude više takove prilike. — To je, što se njega tiče; a drugo, danas smo pozvani na večernju zabavu ka gosp. F . . . U 8 satih da si spremna, pratit me. Mladi se je F . . . . vratio sa sveučilišta, gdje je izpite dobro napravio. Roditelji mladoga gospodina žele, da ga tebi predstave, a to je isto i moja želja; jer su F . . . . bogati, bogatiji od mene. Jesi li razumjela?

Ovako naloživ kćeri, ode Mirko Z . . . ., dočim Milica sama u sobi ostane. Sudbina obitelji M . . . . uzdrma njom jako. Ona ih je na toliko sažaljivala, da je odlučila, njim ma kojim načinom pomoći.

U to se sjeti zapoviedi, da mora do 8 satih biti gotova; s toga ode mahom, da si potraži ruho, koje će obući. Tražeć ovako ruho i nakit, stane na jednoč njeku škrinjicu promatrati, koju je iz ormara izvadila, a napokon joj se zasja lice od radosti.

Ona ustane, i čovjek bi mislio, da joj je sva ćud i narav poremećena te kao da se na nješto važna odlučuje. Nu ona nebijaše ni časa neodlučna, već neznadijaše, kako bi ono izvela, što je nakanila. Napokon joj pade na pamet stari vierni sluga Marko. Zovnuv ga k sebi, i naloživ mu njekakav neznatan posao, upita ga, da li je i on što čuo o nesreći obitelji M . . . . Milica bo se sjeti, da je on polazio često njihovu kuću, dok su još s njimi u prijateljstvu živjeli.

Starac znadjaše sve. On bijaše o tom bolje ubavješten od svoje mlade gospodarice, s toga reče:

„Samo da bi znao, kako bi ovim ljudem pomagao — — — Ali šta hasni? Ja siromah sluga.“

„Možebiti će ipak tko biti tako dobre volje, te će ovim postradalim priskočiti u pomoć.“

„O ja imam dosta dobre volje“, odvrati starina Marko, „da je s njom šta pomoženo, već bi davno tuge nestalo.“

„U sobi je moga oca pozvonilo, »prihvati Milica rieč „On će danas ići u sjednicu. Čim on ode, onda ti opet dodji k meni. Tad ćemo već dalje o tom razpravljati.“

Marko je sve točno ovršio, što mu je mlada gospodarica naložila, te čim je načelnik od kuće otišao, dodje opet k njoj, kao što mu je to zapovjedila bila. Primiv od nje nove naloge otide s uvjeravanjem, da će je što točnije izvršiti.

Čim je Milica slugu poslala, govoraše u sebi po prilici ovako: „Možebiti i učinih kakovu nepravdu, da veću, kojoj nisam kriva, popravim. No bura će proći, a ja ću se veseliti, da sam otjerala tugu s praga dobrih i poštenih ljudih, koje nada sve ljubim.«

Dvie ure kasnije povrati se načelnik iz sjednice, u kojoj je danas malo ili skoro ništa koristio, te stane, kao što obično, samo o zabavah misliti, razbijajuć si glavu, kakova će večeras novoizumljena na francezku pripravljena jestvina biti na stol donešena; jer i njegov kolega F.... bijaše ne manji sladokusac od njega, pa tkogod je k ovoj dvojici bio pozvan, svaki se je mogao nadati, da će pogošćen biti ma kakovom novom jestvinom.

Načelnik Z.... nemogaše si dugo iz glave izbiti ovakove ugodne misli, dok u njeke nedodje starac Marko i neprijavi njekakova stranca.

„Tko je?“ zapita načelnik. »Ja hoću da budem sada na miru.“

»Gospodine, Vladimir M....“, odvrati starac, dočim je u strahu sve boljma k vratima uzmicao.

„Ja nisam kod kuće, a još manje za takove raspikuće«, odgovori načelnik Z.... — A sad se nosi van.“

U isti trenutak, kad načelnik Mirko Z.... zadnje rieči izusti, unidje i bez dozvole Vladimir M....; jer mu je dosadilo tako dugo čekanje. On stupi pred njegdašnjega svoga druga, te pričme ovako:

„To je čekanje meni već dosadno. Moje srce je prepuno, s toga moram s tobom govoriti. Ja nisam naviknuo, pred vrati stajati.«

„Ti si dakle k meni došao?“ upita Mirko Z.... s otezanjem, namignuv slugi, da van izadje.

„Zar nemoram, kad hoću, da te vidim, i da se s tobom porazgovorim?“ odvrati upitani. „Kod mene te nije bilo već Bog zna od kad.“

„Dragi prijatelju — — —“, prihvati zabunjeno načelnik.

»Pravo!“ prekidne mu Vladimir M.... rieč. „Ostanimo mi kod te rieči: „prijatelj.“ To je onaj, koga trebam. A sad me pusti, da ti kažem, zašto sam k tebi došao. Ja trebam pomoći, a ti si taj, koji ćeš mi ju pružiti.“

„Pomoć? Ja? Hm!“ promrmlja načelnik, te se maši rukom u žep. Vladimir opaziv to pričme osbiljno:

„Nemisli, da sam došao, da mi tu kao milostinju dieliš novčiće; jer tim ćeš najprije i mene i sebe uvriediti.“

Na to će načelnik povukav ruku natrag: »Toga ja nisam ni namjera-

vao; ja sam samo hotio time doznati, o čem će govor biti; jer imam malo vremena.“

„Zar neimaš toliko vremena, da nebi mogao četvrt ure za svoga staroga prijatelja žrtvovati? Mirko Z....! sjeti se našega staroga prijateljstva i onih ugodnostih, koje smo njekoč uživali. — Ustani, pruži mi ruku, te mi reci: Vladimiru! šta zahtjevaš?“

„Dakle, čim mogu služiti?“ upita Mirko Z....

„Ja si neću tumačiti tvoje rieči za hladnokrvne, kao što i sbiljam jesu“, reče Vladimir uvriedjen. Ja bi samo rado čuo, da Mirko Z.... pita svoga njegdašnjega prijatelja, što zahtieva, a ja mu na to odgovaram: Daj mi posla, dosta posla, da si mogu svakdanji kruh zaslužiti?“

„Toga nerazumijem“, doda Mirko Z....

„Ti si bogat“, nastavi Vladimir, „dao Bog da naviek tako ostaneš. — Ti imaš toliko zemaljah, da ih nemožeš sve točno ni nagledavati. Daj mi dakle njekoliko jutarah zemlje, da je obradjujem, i da tako sebe i ženu od glada spasim. Tu mi želju i ujedno prošnju izpuni, pa ću, dan i noć te blagoslivljuć uviek veselo klicati: „„Mirko Z.... je izpunio svoj zavjet.““

„Veseli me“, odvrati načelnik, „vidi se, da se Vladimir M.... nemože ni u starosti odreći svojih fantazijah.“

Na to ovaj, njekoliko korakah natrag stupiv, reče sasma tronuto:

„Da li se može šta opaziti po mom govoru i ponašanju, što bi naličilo na fantazije?“

„Pa zar ti i sbiljam osbiljno govoriš?“ upita načelnik, „ali misliš li ti, da sam ja budala, da povjerim jednomu raspikući svoje dobro? — Ti nisi znao svojim baratati, a sada bi rada tudjim gospodariti. Nisam se ja ludih gljivah najeo, da se dam od tebe na prosjački stap dovesti.“

„Dosta!“ prekine mu Vladimir rieč, pocrveniv kao kuhan rak. „Ti si me strašno uvriedio. Misliš li ti, što ti tisuće brojiš, da ti je slobodno grditi siromake? Ako sam ja svoj imetak rasuo, to sam dužan zato račune polagati jedino Bogu i svojoj supruzi. Možeš li ti dokazati, ili tkogod na svietu, da sam ja ičiji novčić pronevjerio? — — Množio sam tudje dobro. — Mnogoj sam siroti pretvorio suze biede i nevolje u suze veselja i radosti. — Pa zaslužujem li za to kazan, koju evo od tebe baš u punoj mjeri trpim, što sam više pazio na tudje, nego li na svoje dobro? — Velikane, oholi čovječe! kako si ovaj čas malen i ponižen.“

„Ti se usudjuješ mene u vlastitoj kući psovati i nasilje mi tu činiti?“ zagrmi načelnik u strašnoj bjesnoći.

U ovaj hip dodje stari sluga Marko, noseć na srebrnoj taci doručak. Čim opazi oba ova muža srdite i razjarene, stane drhtati od straha kao šiba na vodi. Načelnik spaziv ga izdrekne se na njega, što ga je grlo nosilo:

„Šta ćeš mi, magarče, ovdje. Odmah se nosi napolje.“

Na ove se rieči zapanji starac, a doručak mu se razleti po podu.

„Zar se je danas sve urotilo proti meni, da me muči i kini“, nastavi

načelnik u svôm bjesnilu, te iztura onesviešćena starca iz sobe, naloživ, da se imade s mjesta iz službe odpraviti.

Starina, sav sbunjen, izusti njekoliko prekinutih riečih.

Vladimir M .... stupi medju nje, te pogledav sa sažaljenjem Mirka Z .... progovori:

„Kukavni, sažaljenja vriedni čovječe. Ti si sasvim zapušten. — Zar ti ništa nepreostà, do veselja u razkošnom životu i do oholosti s bogastvom svojim? Ne samo da mene odbijaš od sebe, uzkraćujuć mi pomoć, koja bi te stajala vrlo malo ili skoro ništa; nego tjeraš iz službe i ovoga siromašnoga starca, koji se može jedino prosjačenjem prehraniti. — Ali ništa zato. — Hodi der k meni starče. Kad te tvoj gospodar tjera, to ću te ja primiti, sjećajuć se dobro blaženih prošlih vremenah. Dosta si me putah radostno poslužio, dok sam k tvomu gospodaru dolazio, i uprav ćeš zato kod mene utočišće imati. Hodi samo!“

„Eto idu dva prosjaka!“ vikaše posprdno Mirko Z .... za njekadašnjim svojim prijateljem i viernom slugom. — „Sretan put! S Bogom pošli!“

„Prosjak si ti“, reče Vladimir M .... na vratih se okrenuv. „Doći će vrieme, kad ćeš i ti moliti milostinju, koju sada nama biednicima kratiš. —“

Vladimir M .... odè svojoj kući vodeć sa sobom staroga slugu Marka.

(Dalje sliedi.)

Gôd u Slavoniji.

Vatrosl. Mihić. *)

Dan, dva, prije blagdan goda
Pune su ti posla ruke:
Po kuhinji žena hoda,
Vari, peče bez sve muke.

Sad na ražanj gusku meće,
Za kolače kvas pripravlja;
Bieli krušac opet peče,
Šunku k' vatri sad pristavlja.

Sad poviče: „Drvah muže!
Jer s' odojak neće speći.
Nemoj da te gosti ruže,
Što si lien ti drva sjeći!“

Tako žena ciel dan radi,
A sve viče na Matiju:
„Idi Mato mužu mladi
Spremi vino i rakiju!“

Al' Mato je već odavna
Piće gostom pripravio,
A sve znance što je glavna
Na čast zovuć pohodio.

A nit' djeca nemiruju,
Veće rade, sokak metu,
Vodu nose, viek posluju,
Radujuć se godu svetu.

*) Mladi je pjesnik petoškolac osječke gimnazije. Ova pjesma liep je pjesnički pokus za taku mladjanu dobu. U njoj vidimo dara za plastičko slikovanje, kojemu se toliko divimo u nedosežívom starcu Omiru, vidimo osbiljan duh i dobru volju; a to sve cienimo, te zato preporučujemo mladomu pjesniku, da ustraje u nastupljenom pravcu, te će danas sutra biti na korist i slavu sebi i svômu milomu rodu. (Ur.)

Sve se tako za god tvori
Njekoliko danah prije,
Da rodbina neprosbori:
„Ništ' čestita u vas nije!"

A čim svane bieli danak
Milog' sveca godovnika,
Sve je streslo noćni sanak,
Jer ih viče glas zvonika.

Jedna dieva drugu kiti,
Opravu joj uredjuje,
I po njenoj liepoj sviti
Pantljičice namješćuje.

Momci pako čim se dignu,
Svoje crne kose glade,
K' zrcalu se tada prignu,
Pak se liepo snaže sade.

Djeca viču: „Daj mi majko
Izhodnice [1]) i šubaru!
A ti opet mili tajko
Kojugod nam daj krajcaru!"

U tom dodju već i gosti
Sa obližnjih svijeh selah,
Pa donesu jošte dosti
Koje kakvih sobom jelah:

Ovaj šunku, onaj puru
Izpečenu na stol dade,
Treći pako još čuturu
Vinca rujnog pruži sade.

Sve tad skupa željno čeka,
Glas zvonika da začuje,
I mužarah strašna jeka,
K' misi puk da pobudjuje.

A kad sveto zvono zvekne,
Sve tad službi božjoj leti,
Da im misnik misu rekne,
I blagoslov dade sveti.

Kad se sveta misa svrši,
Sve se tada kući vrati;
Kroz svjetinu put si krši
Junak, da si dievu prati.

[1]) Izhodnica je svečano odielo.

Kod kuće je domaćica
Objed veće pripravila,
A kćerka joj nje Ančica
Cvieća na stol postavila.

Sada gosti redom sjednu
(Na pročelju pak starina),
Oko stola, pa pogledne
Na čuturu punu vina."

Starina se prvi maši,
Da prosudi jakost vina,
Pa tad' rekne: „Gosti naši,
Sad' nam piti jeste svima!"

Čutura sad redom ide
Oko cielog stola toga,
A kad s' juhom žena pride,
Svi se tad' pomole Boga.

Po tom svi si juhu vade,
Zatim svak' u tanjir gleda,
A pri tome što tko znade,
Gostom sada pripovieda.

Sad se pjeva,
Vino lieva,
Baš u grlo
Suho vrlo,
Što viek sbori
I govori
O ljubavi
I o slavi
Kog junaka,
Komu svaka
Bješe vojna
Slava bojna.
Tu se kliče,
Glasno viče:
Živ nam bio
Ti Matio
Sa ženićom
I dječicom!
Još sad viknn
I uzkliknu:
Živila nam domovina,
Kà nam daje krušca svima!

Sve se tako sad veseli,
Jeduć što je komu drago,
Jedan drugom' liepo veli:
„Troši, brate, božje blago!"

Kada pako vrieme dodje,
Na večernju da se ide,
Mladež tada k' crkvi podje,
Da blagoslov na nju pride.

Poslje svetog blagoslova
U mladeži nije mira,
Dok nečuje, gajdašova
Mila glasba da zasvira.

Čim se glas gajdaša čuje,
Sva se mladež brzo kupi,
Pa tad hitro poskakuje,
Kad se kolo zaokupi.

Sad se kolo
Na okolo
Divno vrti.
Sad se ori
Glasno sbori:

„Vraga strti
Braćo treba!
Koj nam hleba
Tečnu sladost,
Našu radost,
I sve dobro
Mili pobro!
Ogorčuje,
Uništuje!“

To veselje tako traje
Drugog danka tja do zore,
Gostu gost tad ruku daje,
Zoru pietli kad zaore.

Tim se svrši svetkovanje
Veseloga blag-dan goda
Pa nastane djelovanje
Oko raznog poljskog ploda.

Kratka poviest Hrvatske.*)

Od V. Mařika.

U prastarih vremenih stanovaše u ovih zemljah njeki drugi narod, Iliri, o kojih mnogi misle, da su bili Slavjani. Slavjani su velik narod, koji danas broji preko 80 milijunah; oni sačinjavaju gotovo desetu stran svekolikoga čovječanstva. K Slavjanom spadaju Rusi, Poljaci, Česi, Slovenci, Bugari, Srbi i Hrvati.

O Slavjanih piše nam povjestnica, da su bili narod miroljubiv i vrlo

*) Ovu kratku poviest naše domovine vadimo iz „Zemljopisa trojedne kraljevine“ što ga izdaje g. V. Mařik, i tim obraćamo opetovano pozornost svih naših učevnih zavodah i svih rodoljubah na to prekrasno djelo. Kako se iz ovog vidi, knjiga je ta ne samo puki zemljopis, nego će biti prepletena i zanimivimi povjestnimi crticami, kao što je i ova. Kod svakog naima znatnijeg mjesta navedeni su najznatniji njegovi povjestni momenti, pa i druge znamenitosti, te će tim poučna i zanimiva biti ne samo za mladež nego i za odrasle. U našom narodu nije još ni iz daleka narodni ponos na onom stupnju, na kojom bi trebao da bude; pa zato i zapinjemo u mnogih narodnih podhvatih, niti u obće napredujemo, kako bi valjalo, i kako bi napredovali, da nas je sve pronikla narodnja samosviest, a srce nam ogrijao narodni ponos i ljubav domovine i naroda svoga. Nu odkle da i ljubimo svoju domovinu i svoju narod, odkle da se njima ponosimo, kad je nepoznajemo. Naša omladina nije do sada još imala knjižice, u kojoj bi kao u zrcalu vidjeti mogla svoju liepu domovinu, iz koje bi učiti se mogla poznavati ju i ljubiti. Tomu će nedostatku biti ovom knjigom doskočeno, te s toga nemožemo ju dosta preporučiti ne samo našoj omladini, nego i svim, kojim je stalo do napredka naše omladine.

radin. Druge narode nisu nikada uznemirivali, niti na nje navaljivali; nu kad navali na nje kakov neprijatelj, hrabro ga odbijahu. Poljodielstvo bijaše im najmilji posao; kuće najvoliše graditi sried svoga polja. U svom životu bijahu pošteni i savjestni. Zadatu rieč držahu sveto, i točno ju izpunjavahu. Osim poljodielstva zanimahu se zanati i trgovinom. Od željeza pripravljahu razne stvari, a zlato kupljahu iz zlatnoga pieska, što je ga bilo u mnogih riekah. Njihova trgovina bijaše na glasu, osobito pomorska; to dokazivaše više upravo cvatućih za onda gradovah na morskih obalah.

Prijatelji i neprijatelji hvale jednodušno veliku gostoljubivost starih Slavenah, kao što se još dan danas uzdržala kod naroda našega. Pjevahu često i rado; pjevanje bilo im je najmilijom zabavom. Pjesmom očitovahu svoju radost; njom izražavahu svoju tugu i žalost. Nijedan narod neima toliko krasnih pjesamah, kao što ih imadu Slavjani u obće, a naš narod na pose S toga je taj narod pravom prozvan narodom golubinjim.

Domaći njivoh život bijaše uredjen na patriarhalno, to jest na zadrugu, kao što još i sada vidimo kod Hrvatah. Svaka kuća imadjaše svoga domaćinu. Više kućah sačinjavalo je občinu, a više občinah županiju.

Budući veliki prijatelji slobode, udese tako svoju upravu, da je svaka občina i županija sama upravljala svojimi poslovi, te ih sve sama riešavala u svojih občinskih ili županijskih skupštinah. U skupštine dolazahu svi starešine porodicah. Kad su htjeli štogod zaključiti, onda su glasovali, to jest pitalo se je, koji su starešine za ovo ili ono, pa gdje je bilo više starešinah za jednu stvar, ta je onda proglašena pravilom, i svi mu se moradjahu pokoravati. Na čelu svake županije stajaše župan a s njim drugi častnici. Skupština biraše svoga župana i častnike. Za župana i častnike birahu občine odličnije i bogatije ljude ili boljare, da, budući prosti brige za vlastiti život i kruh, mogu tim više skrbiti za obće dobro. Kao što bijaše svaki domačina starešinom svih obiteljih u kući, tako bijaše i župan starešina ciele županije. U svakoj županiji smjestiše i sud, sastavljen obično od starešine suda i njekoliko prisjednikah ili sudacah. Pred sudom bijahu jednaki svi, siromasi i bogati. U svakoj županiji bijaše kakov učvršćen grad, kamo su ljudi pobjegli za vrieme rata, da se obrane od neprijatelja.

Stari Slavjani imadjahu malo dobro uredjenih državah; kod njih bijaše svaka županija nezavisna. Ali to je upravo krivo, što su ih vanjski neprijatelji lako svladati mogli. Kad im je zaprietila kakova pogibelj, sklopilo je njekoliko županijah savez, izabrali su si na zajedničkom saboru svoje vodje ili vojvode, koji su narodom u ratno doba zapoviedali i bojeve bili, a poslje svršena rata opet su se vratili kući; jer je sa prestalim ratom prestala i njihova vlast. Tako bivaše njeko vrieme, ali kasnije uvide Slaveni, da tako nevalja, pa se uzmu na bolje uredjivati.

Stari Slavjani bijahu pogani, ali i kao takovi štovahu jednoga Boga kao stvoritelja neba i zemlje; uz njega klanjahu se i drugim manjim bogovom, kao posrednikom medju ljudmi i onim najvišim Bogom. Donašahu im

žrtve, sastojeće iz pliena od ovacah i druge zvjeradi i plodovah zemlje. Oni vjerovahu, da je duša neumrla, i da će u budućem životu svaki primit plaću za dobra i zla djela. Glavniji njihovi bogovi bijahu: „Perun, vladatelj nad gromom i blieskom, Svjatovid ili Svetovid i Svantovid, bog svietla i sunca, Prove ili Prono, bog pravah i pravičnosti, Radogost, bog rata i gostoljublja, Bielbog, stvoritelj svega dobra i Crnobog, stvoritelj svega zla itd.

Osim bogovah štovahu stari Slaveni i božice poput inih narodah; medju božicami bijahu najznamenitije: Živa, boginja hrane životne, ter vrtnih i poljskih plodovah, Lada, boginja ljubavi, Morana, smrti; Slava, boginja munje, ognja i slave. Osim bogovah vjerovahu još i u dobre i zle duhove.

Slavjani su po svom obćenitom koljenu i prvobitnom poriеklu jedan narod, ali imade više granah toga naroda, kao što već prije spomenusmo, pa su i Hrvati dio ogromnoga naroda slavjanskoga. Prava im je domovina bila za gorami karpatskimi, u današnoj iztočnoj Galiciji. A kad su divlji Avari u prvoj polovici 7. vieka poslje Isusa navalili na rimsku državu, koja se je protezala i u naše sadanje zemlje, a tadanji car istočni Heraklij uvidio, da im se nemože sam oprieti, počme ugovarati s vodjami Hrvatah, obećav im Dalmaciju, ako protjeraju iz nje Avare.

Borba s Avari trajaše mnogo godinah, a napokon svrši se sretno za Hrvate; oni bo poraze Avare i nastane se u našoj domovini. U početku stvoriše pradjedovi naši dvie države, tako zvanu dalmatinsku Hrvatsku i posavsku Hrvatsku, koje su se stoprv kašnje spojile u jednu. Cielu zemlju razdieliše na županije, kojimi su upravljali župani; takovih županijah bilo je u dalmatinskoj Hrvatskoj 13 i dvie banovine. Cielom zemljom vladaše veliki župan, koji se je poslje zvao vojvodom a konačno kraljem. Urediv svoju zemlju, počmu Hrvati dizati porušene gradove i nove graditi.

Kao što već rekosmo, bijahu naši pradjedovi već u svojoj pradomovini vikli poljodielstvu, a došav u novu postojbinu, dadoše se na trgovinu i mornarstvo, te stekoše ovako u brzo 180 bojnih brodovah sa 4700 mornarah; njihova bojna sila bijaše za ono vrieme upravo ogromna; imadjahu bo do 60.000 konjanikah i 100.000 pješakah.

Za njeko vrieme kašnje primiše Hrvati i božanstveni nauk Isusov, kojim im svane krasna zora veće prosvjete i ljepše budućnosti.

I dalmatinske i posavske Hrvate pokrstiše što njemački, što taljanski vjerovjestnici, nu ipak se znade i to, da su sv. braća, slavenski apoštoli Ciril i Metud, putujuć u Rim (867 i 870) posjetili i Hrvate, utvrdili ih u sv. vjeri i uveli slavjanski jezik u službu božju. Nu njemački biskupi podignu veliku buku proti tomu, dok napokon papa Ivan VIII. izreče, da se služba božja može vršiti ne samo u grčkom, hebrejskom i latinskom jeziku, nego i u slavenskom. Ali ovo spasonosno načelo neosta dugo u životu; na spljetskom saboru (g 925.), komu predsjedaše sam hrv. kralj Tomislav, bude slavenska liturgija zabranjena u hrvatskoj državi. Tomu se zaključku opre divnom smiernosti slavni Grgur, biskup ninski, kao patriarka hrvatskoga naroda, a uzanj

pristao sav gotovo narod hrvatski. Za kralja hrvatskoga Krešimira IV. zabranjen je opet na spljetskom saboru g. 1059. slavenski jezik, ali tomu se opre narod naš; g. 1064. učinjeno to isto po treći put; ali ne boljim uspjehom. Napokon izposlovà g. 1248. senjski biskup Filip kod pape dozvolu, te ovaj odredi, da se slavenska služba božja imade nadalje obdržavati, gdje je to do toga vremena u porabi bilo.

Preko 160 godinah življahu naši pradjedovi sretno i zadovoljno u svojoj novoj domovini; nu doskora stigne ih velika nesreća. Na koncu 8. stoljeća, primakne se franačka vojsku tja do hrvatskih medjah, osvojiv prije mnoge druge zemlje, i nakani i Hrvatsku podjarmiti. Najprije naumi Karlo otet im Liburniju, ali Hrvati potuku franačku vojsku kod Trsata, g. 799. Nu Franki*) nastave rat, a Hrvati videć da nemogu odoljeti moćnomu i jakomu kralju, kao što bijaše Karlo veliki, kralj franački, s toga potraže ga, neka primi njihovu zemlju pod svoju zaštitu. Pod vladom Ljudevita, Karlova nasljednika, moradoše Hrvati pretrpiti mnogo zla. Tudjin počme se širiti u domovini našoj, ugnjetavati i proganjati nedužni narod, i to tolikom okrutnošću, da su i istu nadužnu djecu trgali iz krila majkam, ubijali ih i tako psom za hranu bacali. Hrvati nemogavši podnositi taj jaram i robstvo, dignu se na junačke noge, i to najprije posavski Hrvati pod svojim vel žup. Ljudevitom, a uz nje pristanu Kranjci i Korušci. Ljudevit boraše se upravo junački, prkoseć dosta dugo ogromnoj njemačkoj sili, pa morade istom g. 822. pobjeći u Srbiju, pošto su Niemci svladali Kranjce i Korušce. Da su i dalmatinski Hrvati pristali uz taj ustanak, Hrvatska bila bi izvojevala zlatnu slobodu, ali ovako morade pod franački jaram, dok njemačka vlast tako oslabi, da su se Hrvati lasno otresli i svake sjene njene snage. Od sada življahu Hrvati sretno, imajući svoje vlastite knezove ili vojvode. Godine 1000. proglasi se Krešimir iz vladajuće obitelji Držislavićah, kraljem, i dobije od bizantinskoga kralja znakove kraljevske časti. Hrvatska steče već tada slavno ime u Europi, ali medju svimi Držislavići najvećom se slavom ovjenča Krešimir Veliki, najslavniji kralj hrvatski, koji je svoju kraljevinu raširio na kopnu i moru, te podigao Hrvatsku na veliki stupanj slave, moći i uglednosti. Vladao je od 1050—1074. god. I kralj Zvonimir vladaše dosta slavno (od god. 1075—1087). Godine pako 1090. umre Stjepan II., zadnji kralj hrvatski.

Poslje njegove smrti porode se u domovini našoj žestoke borbe medju plemstvom, jer je svaki htio, da bude kraljem. Ovu sgodu htjede takodjer upotrebiti najprije Ladislav, kralj ugarski, a poslje njegov nasljednik Koloman, odlučiv da oružanom rukom osvoji hrvatsku državu. Nu Hrvati sakupe veliku vojsku i podju do Drave proti Kolomanu. Ovaj videći, da neće tim načinom ništa opraviti, udari drugim putem, te pošalje poklisare k Hrvatom, obećav im, da će im ostaviti sva njihova prava i slobode, da će granice njihove države ostati nestegnute i da će im država kao i dosad biti slobodna i neza-

*) **Franki su bili Niemci.**

visna, samo neka njega priznaju za svoga kralja. Hrvati ga zbilja prime za kralja i okrune ga u Biogradu na moru god. 1102. hrvatsko-dalmatinskim kraljem. Tako je kraljevina hrvatska sdružena s Ugarskom, a od to doba upravljahu Hrvatskom bani kao kraljevi namjestnici.

(Konac sliedi.)

Lipa.

(Slika iz prirode, češki napisao Karel Starý).

Prev. Martin Kolarić.

(Dalje.)

Glas bojnih trubaljah, zveka silnih mačevah, zvuk lovačkih rogovah i suglasje slavnih pjesamah razliegaše se iz prsijuh hrabrih Čehah daleko po krajini, i medju njimi bijaše proslavljena moja mati, kao „Lipa Libušina." Pod njezinu krasnu krošnju sakupljahu se leši i vladike, da se posavjetuju o blagostanju češke zemlje i udesu svojega naroda. U njezinoj sjeni prinašahu poganski svećenici žrtve svojim bogovom i posvetiše lipu radi veličine i plemenitosti boginji Ladi. Moja majka nebijaše osamljena, ciele hrpe posestrinskoga drveća stajahu oko nje, tvoreć golem i veleljepan gaj. Nitko nije se usudio dotaknuti posvećenih udah njihovih. Pod gustimi krošnjami gaja obavljaše narod svoje svečanosti, ovdje zazivaše bogove, ovdje bijaše prvi njegov hram; zato bez ikakve pripomoći, stoji još i danas kao uspomena mnoga naša sestra uz hram, crkvicu, kod kopelice i skrivena studenca. U blagom miru prodjoše mnoga ljeta. Tu se sastajahu neprijateljske čete, koje opustošiše zemlju, porušiše bogove, oskvrnuše i izkrčiše posvećene gajeve. Pod oštrinom naprasne sjekire stenjahu siede lipe, stablo za stablom padaše, te je bio cieli gaj izkrčen i uništen. Naricanje i žalost razliegaše se po svoj zemlji. —

Moja mati, uzčuvana svojim angjelom čuvarom, ostane netaknuta. Pred krasnim njezinim lišćem palo je zločesto rame neprijateljah, a ohola misao nije smjela uznieti se po nalogu na njezin mogući vrat. Jošte dugo zatim stojaše na razvalinah svoje slave stara Libušina lipa, kao siedi spomenik bivše svoje vlade, čašćena i čuvana od nabožne misli svih narodah. A kao što se na nebu s večera najprije večernjica pojavi, a okolo nje se nebrojene čete zvjezdicah u red stavljaju, tako malo po malo materi lipi pridružavahu se vierne kćeri; i kao što se od jedne pčele matice blagoslovjenim plodom tisuće marljivih pčelicah porodi, tako se i od jedne matere lipe porodi opet veliki rod. A ta nova naselbina počme se tako milo razvijati, da je milota bilo na nju pogledati. Zavidna moć živaljah pokuša još jedanput svom svojom snagom, da ju sasvim uništi. Tmasti oblaci potamniše nebesa, te poslaše štetonosnu buru na cvatuće lipe. Vjetar strašno bjesneći, trgaše i lamaše mlade lipe i

uništivaše nadepune cvietke. I naša stara mati padne. Grozna bura raztrga joj slaba uda, te slomiv njezinu krošnju razbaca grane po dalekih zemljah. Samo njekoliko naših sestarah ostane na miru; stražeći duh majčin bijaše kod nas i branjaše nas od preteće pogibelji. Njegove rieči probudiše nas na nov život, njegova blagodarna ruka odgojivaše mlada stabalca a moćni duh ojačavaše utrobu našu. Kao čudom dospjesmo opet do mirnoga rasta i velike snage. Silnom navalom vremena dakako postigla je još mnoga nepogoda naše glave, a višeput nam grozijaše moć neprijateljska uništujućom smrću. Ali naša snaga neklonù. Moje visoko tjeme dvaput razbì gromoviti bliesk, hoteć obratiti u prah i pepeo moju široku krošnju; ali živa moć silnoga debla potjerà svakiput tim moćnije množinu bujnih ljetorastih nebu pod oblake i zacieli duboke rane.

Turobna i neprijazna prošlost minù, a kao što iza bure gromonosne opet se pokaže sunce u novoj krasoti na nebu, tako evo i ja gledam u sjajnu budućnost.

„Podigni oči svoje," reče vila uhvativši me za ruku, „i reci šta vidiš?"

Obratim lice k iztoku a gle, za trenutak promieni se ciela pokrajina u miran vrt. „Oko moje vidi vrata otvorena u krasan vrt, u kojem veliko množtvo drveća raste. Ovdje stoji mahovita bukva, ondje dub čudnovato izmeće svoj žir na ugled; ovdje vitki cipriš glavu uzdiže, ondje kod vode širi se joba; ovdje se jela, smreka i omorika na brežuljku druže, ostaviv ravnicu ćutljivoj jasiki i blagodarnoj brezi, tamo si kod potoku ugadja tanka vrba, a strmu goru osvojila je borovica i lieska."

„Stabla počimaju cvasti. Svakiput, kada su njekoja od njih ù podpunom cvietu, dolaze sjedoglavi muževi, izkusni sudci, koji prosudjuju krasotu i milinu cvieta, sudeć polag shodnosti mjesta i ciene. Od svih najzadnja razcvjeta lipa, nebrojeno cvieće razvijajuć. Cieli vrt puni se preugodnim mirisom. Sve drveće obraća glavu na onu stranu, gdje lipa stoji. Brzo dodju sudci, srču ljubku dahu lipe, čudeć se krasnomu uzrastu i miomirisnomu cvietu, te jednoglasno zovu lipu kraljicom svega pitomoga drveća."

(Konac sliedi.)

Бачке народне пјесме.

(Из сбирке Ђорђа В. Сентомашког.)

I.

Лозу сади стари Емин-ага
Лозу сади сузама залива,
Браду реже па виноград веже.
Отуд иде Краљевићу Марко
Божју му је помоћ називао:
„Божја помоћ стари Емин-аго!
Која ти је голема невоља,
Лозу садиш сузама заливаш,
Браду режеш па виноград вежеш?"
Ал беседи стари Емин-ага·

„Кад ме питаш незнана делијо,
Кад ме питаш хоћу да ти кажем.
Имао сам два једина сина,
Једно Јанко, а друго је Марко;
Отишла су обадва на војску,
Јанко дође, а Марко недође“
Остала му љуба кукавица.“
Оде Марко двору бијеломе;
Пред двором је кукавица мајка,
Она кука кано кукавица
А превија кано ластавица.
Божју јој је помоћ називао;
Она њему бомс одговара:
„Да здраво си незнана делијо!“
„Ој Бога ти остарела мајко!
Која ти је голема невоља,
Те ти кукаш кано кукавица,
А превијаш кано ластавица?“
„Чедо моје, незнана делијо!
Кад ме питаш хоћу да ти кажем:
Имала сам две једина сина,
Једно Јанко, а друго је Марко
Обадва су отишла на војску,
Јанко дође, а Марко недође,
Остала му љуба кукавипа,
Ево данас девет годиницах
И ево је настала десета;
Довече ће претенције доћи,
А с јутра ће жалостни сватови.“
„Ој Бога ти остарела мајко!
Можеш ли ме на конак примити?“
Ал беседи стара мила мајка:
„Чедо моје незнана делијо!
Није Марко дворе саградио,
Да с' у њима ластавице легу;
Већ је Марко дворе саградио,
Да с' у њима гости дочекују.“

Кад у јутру бео дан освану,
Дан освану и огрaну сунце,
Ал дођоше жалостни сватови.
Песму пева Краљевићу Марко:
„Вила гњиздо тица ластавица;
Ал долети из горе соколе,
Разви дњиздо тици ластавици“
И песми се нико недосети.
Ал беседи Краљевићу Марко:
„Ој Бога ти куме и девере!
Је л' слободно снахи напијати,
Напијати, па је даривати?“
Ал беседи куме и девере:
„Ој Бога ти незнана делијо!
Слободно је снахи напијати,
Напијати, па је даривати.“
Напија јој Краљевићу Марко:
„Здраво да си невестице млада!“
Па јој даје два дуката жута,
И даје јој бурму позлаћену,
Што се Марко још венчао њоме.
Бурму гледи невестића млада.
Она иде остарелој мајци;
„Ој старице моја мила мајко!
Мени даде незнана делија,
Мени даде бурму позлаћену
Ко као да је Краљевића Марка.“
Бурму гледа остарела мајка,
Па беседи остарела мајка:
„Ој Бога ти незнана делијо!
Од куд теби бурма мога Марка?“
Насмеха се Краљевићу Марко:
„Ни сам мајко незнана делија,
Већ ја јесам Краљевићу Марко.
Пијте браћо и весели буд'те,
Моја љуба ко што је и била!“*)

---

*) Po naročitoj želji g. Gj. V. S. dajemo ćirilicom tiskati po njem nam poslane nar. pjesme. Mi mu tu želju tim više uzkratiti nemogosmo, što i sami za dužnost si smatramo oko toga nastojati, da naša omladina ljubi sàv svoj narod, a ne samo ovu il onu stranu njegovu. A našoj knjizi neće ni onako prije biti pravog blagoslova ni napredka, doklemgod nebudu prestale sve presudu bile one proti latinici ili ćirilici, dok se nebude gledalo kojimi je pismeni knjiga pisana, nego šta je u njoj, dok nebude i latinica i ćirilica podpunom svojinom svega našega naroda. Zatim treba da teži svaki pošten rodoljub, koji svojemu narodu sreću i napredak želi; pa u tom treba da se ugledjemo u Niemce, koji takodjer u svojoj knjizi rabe i latinska i njemačka pismena, a zato se medju sobom ipak nekolju, niti po pismenih svoj jezik i svoju književnost dvoje, kao što to u nas biva. Nadamo se dakle, da ovu našu dobru namjeru nitko neće izvraćati, nit pred narodom sumnjičati.

Sitnice.

— Zagreb. Njeke bečke novine javljaju, da se u našoj dvorskoj kancelariji osbiljno radi o našem sveučilištu i akademiji, te dodaju, da ćemo valjda dobiti prvo, al drugo težko. Mi priznajemo, da će u Beču dosta ljudih biti, kojim to baš najugodnije nezvoni: jugoslavensko sveučilište, jugoslavenska akademija; ali zato smo ipak posve osvjedočeni, da će uz sve to Hrvatska napokon dobiti i sveučilište i akademiju, samo ako ona u svom nastojanju glede toga uztrajala bude. Mi imamo sjajnih dokazah, da naš premilostivi vladar jednakom ljubavlju grli sve narodnosti velikoga svoga carstva; a da daleko neidemo, spomenit ćemo se samo „Danteove zaklade“ i upravo carskoga dara, što ga onomad učini nj. velič. naš kralj magjarskoj akademiji, davši joj 15.000 forintih. S toga se nimalo neplašimo, da bi se, što se daje i njeguje kod Talijanah i Magjarah, uzkratilo Hrvatom, koji doista nisu manjom ljubavlju odani svojemu previšnjemu priestolju. Dapače mi se, oslanjajuć se s podpunim pouzdanjem na milost i pravednost svoga prejasnoga vladara, naprvo radujemo skoroj ljepšoj dobi, koja će nam na polju naše prosvjete prosinuti, čim te željno očekivane stečevine primili budemo iz rukuh svoga dobroga kralja. A da na tu dobu dugo nebudemo čekali, za to će se mislimo postarati i budući naš sabor, koji će nam evo za koji dan zasaborisati.

Naše historičko družtvo zauzelo se je, da se u Dalmaciji potraže grobovi naših njegdašnjih narodnih kraljevah, pa je u tu svrhu dobilo i od naše vlade podporu, sastojeću se u 500 for. Nu povjernik h. družtva veleučeni gosp. dr. Lanca, koji je rukovoditi imao sav taj posao, izjavio se je, da će se tim novcem težko šta izvesti moći. Mi to rado vjerujemo gosp. dr. Lanci, jer šta su 500 for. u sadašnje doba. Neznamo, šta je na to historičko družtvo odredilo; nu to znamo, da bi po nas sve velika sramota bila, kad mi za izkapanje takovih svetinjah više nego li 500 for. nebi smoći mogli. S toga bi rekli, da bi se hist. družtvo u to ime obratilo ili na predstojeći sabor, ili pako na rodoljublje svega naroda. Nesumnjamo da bi se doista il prvim il drugim putem došlo do potrebne svote, jer nemislimo, da bi medju nami duše bilo, koja na takovu svetu svrhu ma koje pare nebi dala! —

— Književnost. Naša matica razpisala je iz zaklade za izdavanje pučkih knjigah sljedeću nagradu: „Neka se napiše knjigah namienjena čitanju našega prostoga puka, u kojoj mu se poučnim načinom predstavljaju zle posljedice onih manah, uslied kojih pada njegovo moralno i materijalno blagostanje, kao sam broj pučanstva. Forma, u koju će se taj smjer knjige zaodjenuti, stavlja se samim piscem na volju. Knjiga nesmije da ima izpod 4 niti preko 5 tiskanih arakah srednje osmine. Nagrada je za svaki tiskani arak 30 for. a. v. Rukopisi neka se šalju na predsjedničtvo upravljajućega odbora Matice ilirske u Zagrebu do konca g. 1865.“ Želimo, da bi se vrstne ruke prihvatile toga posla; jer ne samo da bi sám posao vrlo zaslužan i zahvalan bio, nego je i nagrada doista sasvim pristojna za naše okolnosti.

Anagram u 7. br. riešiše u stihovih p. n. gg. Stjep. Kramarić uč. V. gim. raz. u Varazdinu, F.... C....... i Ad. Falkner uč. II. gim. razreda u Karlovcu; nu radi malog prostora lista ovoga nemogosmo tih riešenjah amo uvrstiti. Nadalje riešiše ga p. n. gg. Gj. M. Banjalučki bogoslov u Zagrabu, S. Herrnheiser uč. IV. gim. raz. u Varažd., Iv. Pajlok uč. u N.-Čičah, Ljud. Vrbanić uč. u sv. Gjurgju Jos. Klobučar uč. u Bregih, Edo Tumaj Tuminskih iz Krapine i Armin Koričić rav. uč. gl. hrv. učione na Rieci.

Konjićev skok s nagradom*)

od Konstantina Mandrovića iz Nove-Gradiške.

V	O	I	A	V	A	R	R
L	V	U	V	D	B	A	R
L	P	I	O	N	K	O	A
Š	K	E	D	R	P	O	R
I	E	K	I	V	V	P	P
U	R	B	G	J	I	K	K
J	K	T	C	I	V	S	Ć
A	E	I	O	O	A	N	O

U ovom konjićevu skoku nalaze se njekoja imena varošah Hrvatske, Slavonije, Macedonije, Albanije i Rusije; a kad se sva po redu stave, onda nam pokazuju posljedna slova odozgo dole čitajući ime jednog slavenskog pjesnika.

*) Prvi razriešitelj ove zagonetke dobiva na dar knjigu „Niz bisera jugoslavjanskoga“ liepo svezanu, a drugi do petoga svaki knjigu „Požežki djak.“ Razrešenja molimo nek se pošalju u Novu-Gradišku u Slavoniji izdavatelju iste zagonetke, od koga će takodjer i nagrade poslane biti. U 11. broju „Bosiljka“ sliedit će odgonetka i imena gg. razriešiteljah.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 2 for. a. v. skupa s poštarinom. — Još se mogu dobiti svi do sad izašli brojevi.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 10. 15. srpnja 1865. **Teč. I.**

Žetva.

Od dor. Stjepana Iliaševića.

Srpi zvone,
Klasje trône
Pod srpovih oj,
A iz kose dievah
Liep različak sieva,
I sve pjeva oj!
Oj, oj,
I sve pjeva oj!

Srpi zveče,
Polja ječe
Od pjesmice oj,
A kraj poljah blizu
U zelenom nizu
Odjekuje oj!
Oj, oj,
Odjekuje oj!

Dieve režu,
Momci vežu
Zlatno klasje oj,
Al i sunce pada,
Gdje je jošte ràda
Da se čuje oj!
Oj, oj,
Da se čuje oj!

Sve se žuri,
Svim znoj curi,
Sve si viče oj!
Dojdu dieve složno,
Hajda momci smožno,
Prionimo oj!
Oj, oj,
Prionimo oj!

Eto lùpe,
Srpe túpe,
Svi si bruje oj,
A sjaj-mjesec bliedi
Iz nebesah gledi,
Šaljuć pozdrav oj!
Oj, oj,
Šaljuć pozdrav oj!

Prne ševa,
Sve si pjeva:
Svršeno je oj,
I na žetve slavu
Vjenča dievam glavu,
Znoj tarući oj!
Oj, oj,
Znoj tarući oj!

Sve veselo,
Malo, vèlo
Pripieva si oj,
Na tom zlatnom daru
Hvaleć gospodaru.
Tebi Bože oj!
Oj, oj,
Tebi Bože oj! —

Takovi su bili.

Pripoviedka od H. Šmita.

IV.

Supruga Vladimira M.... nebijaše baš najbolje volje uzprkos slučivšemu se u srce dirajućemu prizoru. Tamo se nije ništa pomogao, te ona imadjaše pravo, što je tvrdila, da se neimaju ničemu nadati od Mirka Z..... Pa sada joj dovedè suprug još jednoga dosadna gosta u kuću t. j. staroga slugu načelnikova, koji nebijaše za nikakav posao prikladan; a po tom naravno za prehranu još dosadniji. Sve to bijaše uzrokom, da je supruga Vladimira M.... zle volje bila.

Za ovo si je sve starina Marko slabo razbijao glavu. On sjedne u jedan kút, te stane nješta promišljavati, mislio bi čovjek baš važna. Na jednoč, kao da se je nječemu dosjetio, reče u sebi:

„Kad me je gospodična Milica molila, da joj budem na uslugu, otezao sam; jer sam se bojao, da njoj za volju učinim štogod bez znanja njezina oca, koji me je hranio. Jedino sam s toga zatezao, premda sam tvrdo obećao, da ću joj volju izpuniti. No sada, gdje me je ovako liepo nadario, sada neimam uzroka, zašto da je neposlušam.“

Brže nego si je čovjek mogao pomisliti prama njegovim godinam pograbi šešir i izčezne na ulici.

Isti dan pred večer kadno se savjetovaše Vladimir sa suprugom o boljku svoga stanja, donese starac Marko sav zabunjen zapečaćen list te reče:

„To je vam,“ a zatim stupi njekoliko korakah nazad.

Čim Vladimir otvori list zavikne sav u čudu:

„Šta je to? Gdje si to dobio? odgovaraj odmah na pitanje.“

U listu je Vladimir našao 1000 for.

„Uzmite! Nekratite se to uzeti dobrostivi gospodaru!“ Molio je stari sluga Vladimira sklopljenima rukama. Vi smijete uzeti taj novac i s njim razpolagati, kako vas je volja.“

„Ama čovječe!“ reče Vladimir M..... „Kako si ti došao do tolikoga novca. Pri svojoj maloj plaći nisi ga mogao prištediti. Kazuj, odkuda ti novci?“

No zaman sve molbe i pitanja; starac se izgovaraše, da je prisego, da će mučati. A dalje uvjeravaše ih, da bez ikakova straha prime novac, jer da im ga šalje onaj, koji do njih mnogo drži. A napokom im reče, da ga više nenapastuju; jer da im neće pod nipošto očitovati.

Na ovo dodje sav zabunjen kući Milan, sin Vladimirov,. Buduć da to nebijaše uredna ura, u kojoj je on običavao kući dolaziti, zato pobudi njegov dolazak osobito u materi njeku bojaz.

„Toga ja nemogu dokučiti,“ začme Milan; „što sam ja danas doživio, to mi se čini više nego čudo.“

„Što ti se je pripetilo? upita otac.

Na što on odvrati: „Bio sam, kao što do sad višeputah, s nalogom kod našega načelnika Z.... Kad ja tamo, ali tu čitava graja. Načelnik je biesnio i vikao; premda je nastojala njegova kćerka, a naša prijateljica Milica, da ga umiri. Napokon sam čuo, kako joj je zapovjedio, da ide u svoju sobu, i kako ju je sam ključem zatvorio. — Sluga mi na to reče, da su se bili spremili, da podju njekamo na zabavu; nu buduć da Milica nije metnula na se svoj obični ures, to stane otac zahtievati, da ga mahom uzme, a ona da se je tomu protivila.“ „To je,“ reče uzrokom tolikoj viki i smetnji.

Starac Marko, koji je ove rieči slušao, padne u nesviest, a Milan nastavi dalje, kako se nije mogao uzdržati, i kako je neprijavljen k načelniku pristupio, nesmjedè bo ga nijedan sluga od straha pred gospodarom najaviti, da tako čim prije izvrši naloge dvorskog savjetnika; no on da mu nije dao ni rieči progovoriti. Nadalje kako je samo mogao razumjeti, da se je nješto sbilo, u kojem je poslu i on svoje prste za cielo imao, dok se napokon nije izrazio, da je njegova kći stračila sve svoje dragulje, a ja za stalno da sam je od nje primio.

„Svemogući Bože!“ uzklikne mati, a otac reče sav zabunjen:

„Dalje! dalje!“

„Pošto se je tako izjavio,“ nastavi Milan „nepreostadè mi ništa drugo, nego da mu zapovjedi izručim i da se od njega udaljim: Ja sam ovamo došao da vas o toj svojoj nesreći ubaviestim, a sada idem upravo k dvorskomu savjetniku, da i njemu priobćim te svoje jade.

„Sad mi istom pučè pred očima,“ prozbori Vladimir nakon dulje stanke. — 1000 fr. — — nepoznat dobročinitelj — — — Marko, starče Marko! Šta si učinio u svojoj na dobro smjerajućoj gluposti?“

„Oproštenje, predobri gospodaru!!“ moljaše starac lamajuć rukama, „nisam mogao inače. - - — Tamo oholost i nadutost, a k tomu još onaj angjelak, gospodična Milica; a ovdje gola nužda — — Ako sam sagriešio, moliti ću Boga, da mi oprosti.“

Na ove rieči stupi u sobu njekakav pandur, te reče posve zapovjedajućim glasom:

„Milostivi gospodin načelnik zapovieda, da pisar Milan M.... k njemu dodje; jer ima s njim nješta važna govoriti, i to sada odmah bez ikakova otezanja.“

„Gospodin načelnik me je predusreo,“ doda Milan. „Ali šta je meni do toga stalo, ja imam čistu saviest, pa ću načelniku već moći dokazati. Nemojte se za mene ništa brinuti, ja ću se već sam znati braniti.“

Milan ode.

Još se nisu pravo ni razabrali, kad al eto još većega zla. Dodje bo u sobu pandur, da po nalogu načelnika Mirka Z.... potraži slugu Marka, kojega je Vladimir M.... k sebi dobrovoljno primio, i pred njega dovede, ujedno da pokupi sve, štogod je starac sobom doneo, bio to novac ili kakove druge stvari. Pandur se je izgovarao, da mu je to dužnost, a pošto je svu njegovu

prtljagu pokupio, odvede ga, dočim se ovaj tomu ni ńajmanje nije protivio.

Na ove prizore priče Vladimir: »Toga ja nemogu gledati. Naše je poštenje kocki izvrženo; a buduć da ta sva nesreća proizlazi od mojega njegdašnjega sudruga, to mi se čini dvostruko nesnosljivom. Sada idem sam glavom pred dvorskog savjetnika. Ja sam jedina zaštita svoga sina, ako ga neću ja braniti, to neznam tko će drugi; a ujedno se ufam, da ću ga već znati i moći opravdati.«

Baš je bio gotov na polazak, kadno dodje k njemu liečnik Mirko R....

„Znaš li već?“ upita ga zabrinuti otac.

„Znam sve,“ odgovori liečnik „pa s toga sam upravo i došao ovamo, jer sam si mislio, da će te me ovdje trebovati. — Ti kaniš njekamo? Neidi nikuda. — Ja sam kanio ići k Z.... u, kad mi baš na vratih reče sluga, da su se otac i kći posvadili, a zadnja da je usljed toga oboljela. Čim sam sve kod nje obavio, otišao sam k njezinu ocu. Meni je Milica sve povjerila, a ja sam na to nastojao, da stvar dobrim načinom izravnam. No načelnik je već bio išao k dvorskomu savjetniku. Poslje sam i ja išao za njim, te sam govorio s dvorskim savjetnikom jer sam njegov liečnik „na što mi on na koncu obeća, da će sve dobro biti.“

„Dao Bog!“ uplete se Vladimirova supruga, a Vladimir stisnuv ruku prijateljevu reče tronutim glasom:

„Ti si svoj zavjet vierno održao — jedini ti od nas trojice. Mirko Z.... je daleko zabasao. Ja sam bio lakouman, te sam se za svakoga brinuo, dočim sam sama sebe zanemario, gledeć gdje mi gospodarstvo i zanat propada. Doduše ja se nekajem, što sam dobra učinio, nego mi je samo žao, što nisam u tom oprezniji bio. Sve je to moglo drugačije biti; no kasno se je poslje smrti za griehe kajati. — To se sve nije tebi dogodilo, ti si sam za nas sve ostao.“ Ovako se razgovarahu prijatelji, kad se u njeke liečnik R.... sjeti, da mora ići k njekomu opasno oboljelu bolestniku, s toga i ode brzo uvjeravajuć si prijatelja, da se te stvari ništa neplaši. Na to reče Vladimir suprugi:

„Idem i ja, kamo me dužnost zove. Ob desnoj sina mi je mjesto, koje me ide. — Vjeruj mi, mila ženo! sve će biti dobro, i o tvome bratu ćemo, nadam se, dobiti dobrih viestih.“

Ovo joj reče i nestane ga. Glavnom ulicom ode kucajućim srcem u stan dvorskoga savjetnika.

(Dalje sliedi.)

Dvie mazge.

S. M. Iločanin.

Sastala se slične kó blizanci
Dvie mazge, jur od davna znanci;
Sastale se puta u sried pusta,
Ovdje briježak ondje šuma gusta,
I staromu vierne običaju
Jedna drugoj bratski pozdrav daju.

Pitahu se za zdravlje i sreću,
I medj sobom govore zameću:
„Kako si mi“ prva veli, „druže,
Kako sreća i zdravlje te služe,
Kakva slnžiš gospodara brajne?
Pokaži mi svog života tajne!“
Na iskrene druga te govore,
„Dobro,“ veli, „Bog ne dao gore;
Jada dosti i sreće pomalo,
A i zdravlje dosad mi prijalo.
Goso mi je mlinar po obrti,
Težke često vreće mi naprti,
Kao i sad; — al mi nije žao,
Dobre mi je hrane često dao“
Reče mudro a ponizno hodi.
Nu rieč njena prvoj baš negodi;
Glavu diže, te gleda okolo,
I ponosnu slovi rieč oholo:
„Za tvoj život, poniženost taku,
Nebi dala ni grbavu dlakn.
Ej kukavni od starinah kume,
Der pogledji, ugledaj se u me;
Kakav sam ti hranjen i ugladjen,
Kao da sam iz škatulje vadjen.
Čestito me čestit goso drži,
Samo što mi slaninu neprži.
Moj gospodar s gospodom se pazi,
I sjaj njegov na mene prelazi.
Teglim i ja, al tereti moji
Nisu, brajne, sramotni ko tvoji,
Veće zlato, srebro i kamenje,
S njih mi puca i sada remenje“
Reče hola, diže u vis glavu,
A ponizno druga pase travu. —
Ali evo četa razbojnikah,
Hiti brzo do naših putnikah,
Sustaveć ih terete prebira.
Hola mazga od straha umira,
Onu s brašnom propustiše čilu,
Na bogatu udriše na silu;
Ali hola nedà lako blaga,
Sprieda grize a baca se s traga.
No i njojzi zadnja kucnù hora,
Većoj sili pokoriti se mora.
Razbojnik joj nožem prsa para,
Polumrtva jalno progovara:
„To li 'e udes, tako je li pravo,
Ja umiram, druga da je zdravo!“
Čila bolnu svjetuje i kaže:
„Što ti holost i blago pomaže!
Prava sreća nestoji u časti,
Sa visine dublje je i pasti.“

Kratka poviest Hrvatske.

Od V. Mařika.

(Konac.)

Za vladanje Bele IV. (od god. 1235—1270.), kralja ugarsko-hrvatskoga, postigne Hrvatsku velika bieda. Divlji naime Mongoli — narod azijatski — poplieniv Rusku i Poljsku, provale preko Karpatah u Ugarsku, poraze kraljevsku vojsku i osvoje glavni grad. Kralj Bela pobjegne k viernim svojim Hrvatom, najprije u Zagreb, pa kad Mongoli tjerajuć ga, navališe i na našu domovinu, podje sa svojom obitelju u kršno primorje hrvatsko; povjeri ženu i djecu tvrdomu gradu Klišu, a oko sebe stane kupiti hrvatsku vojsku. Čopori mongolski poplave naše primorje, ali ih ipak junačke mišice naših pradjedovah svladaju tamo blizu mora.

Ovako spase Hrvati nesamo svoju domovinu, nego i ostale zapadne europejske države od goleme nesreće. Narod naš pripovieda, da se je taj poraz Mongolah dogodio na grobničkom polju, u županiji riečkoj; nu najnovija iztraživanja vele, da se upravo neda označiti mjesto; ali toliko se znade, da je moralo biti blizu mora.

Sa Andrijom III. (od 1290—1301), unukom kralja Andrije II. izumre

dosada vladajuća obitelj Arpadovacah, i nastade doba izbora. Još sa života Andrije III. dignu se proti njemu mnogi nezadovoljni velmože ugarski, te spojiv se s papom priznadu za kralja Karla Martella, sina kraljice napuljske Marije, iz kuće Anjouske, kojega dade papa u Napullu okruniti. I u Hrvatskoj nadje Karlo Martell mnogo mogućih prijateljah, pa kad je njekoliko godinah kasnije (godine 1296.) u Ugarskoj umro, naraste još veći broj privrženikah njegovu sina Karlu Robertu. Hrvatska razpadne se sada u dvie stranke, koje se nemilo proganjahu. Medju privrženici obijuh kraljevah dodjè često i do krvavih okršajah, kakov se dogodi u Zagrebu na krvavom mostu.

Godine 1301. umre Andrija III.; velika većina Hrvatah dovede Karla Roberta u Zagreb, i tu ga okruni nadbiskup ostrogonski Grgur hrvatskom krunom. Valja bo znati, da su Hrvati nesamo svoje domaće, nego i mnoge kralje iz kuće Arpadovacah napose krunisali za kralje hrvatske u svom Stolnom Biogradu u Dalmaciji. Napokon priznadu i Magjari Karla Roberta za kralja. U ovih bojevih i razprah najviše se odlikovala moguća porodica knezovah Šubićah, koja je u obće — kasnije poznata pod imenom Zrinjski — više stoljećah zauzimala vrlo odlično mjesto u našoj domovini, te slavno hrvatsko ime na daleko i široko raznosila.

Poslje smrti Karla Roberta zasjedne priestol njegov sin Ljudevit I. (od god. 1342—1382), koji je sretno vojevao s Mletčani, oteo im sve gradove u Dalmaciji, te se nazvao vojvodom hrv. i dalmatinskim. Poslje njegove smrti nasliedi ga njegova kći Marija, mjesto koje vladaše mati joj Jelisava. Hrvati pako ponude krunu Karlu Dračkomu, rodjaku Ljudevitovu, pa kad ovoga dade kraljica Jelisava ružnim načinom pogubiti, uhvate ju Hrvati i zatvore napokon u Novomgradu kod mora, gdje i pogine. Sada izaberu Hrvati Vladislava Napuljskoga, sina ubijenoga Karla za svoga kralja, a Magjari opet Sigismuda, Marijina zaručnika i brata kralja českoga. Ovako nastanu nove razpre i dugotrajni bojevi, dok napokon Vladislav, prodav dalmatinske gradove Mletčanom, sramotno se vrati u Napulj. Sada primu i Hrvati Sigismunda za kralja (od god. 1409—1437).

Poslje njegove smrti dodje na priestol Albert, sin vojvode austrijskoga, a za njim Vladislav I., ujedno kralj poljski. Nu i taj nevladaše dugo, već god. 1444. pade u bitki kod Varne boj bijući s Turci.

Čim su Turci počeli navaljivati na naše zemlje, nastadè doba jadah i nevoljah hrvatskomu narodu, koji trajahu preko 300 godinah. — Turci su narod divlji, došav iz Azije, gdje su već bili osvojili mnoge zemlje. Već po svom vjerozakonu biesni neprijatelji kršćanah prodrv u Europu uzmu osvajati jednu zemlju za drugom. Na Kosovu polju obore srbsko carstvo, kasnije Carigrad, glavni grad carstva iztočnoga, zatim Bosnu, Hrcegovinu i tako se približe zemljam ugarskim i hrvatskim. Hrvati su velikim junačtvom vodili taj boj, mnogo se tu junakah upravo proslavilo, kao na pr. ban biskup Berislavić, koji je Turke više putah porazio, pa napokon i sam u borbi pao. Nikola Šubić Zrinjski, koji je nečuvenim junačtvom branio grad Siget sa 3000 proti

100,000 Turakah cielih šest nedjeljah, te je volio sa svojom družbom slavno poginuti, nego se predati (g. 1565.); grof Krsto Frankopan, koji je Turke više putah hametom porazio, osobito kod grada Jajce (g. 1525.); Tomo Erdödy Bakač, koji je Turke u znatnoj bitki kod Siska (g. 1593.) silno porazio. Osobitom pako slavom proslavi se u tih turskih borbah porodica Zrinjskih. Ali narod sam pretrpi neizmierne štete i nevolje u tih borbah. Izgubi jedan dio zemlje preko Save, današnju tursku Hrvatsku, kašnje Slavoniju, a Dalmacija pade u ruke što Mletčanom, što Turkom; a i znatan dio same Hrvatske stenjaše pod jarmom turskim; sve gotovo gradove, osim jedinoga Zagreba, po pliene Turci i porobe, a stanovnike poubiju ili odvedu u sramotno robstvo.

Godine 1526. pade na mohačkom polju ugarsko-hrvatski kralj Ljudevit II., boreć se s Turci. Sada nastanu opet nove razpre glede izbora kralja; jedna stranka u Hrvatskoj pristane za vojvodu Ivana Zapolju, a druga za Ferdinanda, nadvojvodu austrijanskoga iz kuće habsburžke. Uz ovoga posljednjega prione većina plemstva i naroda, te ga u saboru na Cetinu (god. 1527.) svečano izaberu za kralja, a Ferdinand obeća, da će štitit njihova prava i sloboštine. Pod Rudolfom ustrojena bi i naša Krajina u namjeri, da njezini stanovnici brane uviek oružjem u ruci ostalu zemlju od Turakah. Kasnije dobi Krajina posebno ustrojstvo i vlastitu vojničku upravu. — God. 1573. pobune se seljaci, silno i nemilo pritiskani od ohologa plemstva, nemogući više smagati svakake daće. Na čelu bune stavi se Matija Gubec, Stubičanin. Ali plemstvo ipak nadjača nevješte seljake i dade ih mnogo poubijati. — Ugarsko plemstvo dizaše više putah bunu proti svojim kraljevom, nu krvatsko nije im se obično pridruživalo; samo g. 1666., kad je opet knez Rákoczy bio se pobunio, pristane uz njega ban Petar Zrinjski i grof Franjo Frankopan, pa plate oba tu urotu glavom (g. 1671.) — Pod Leopoldom I. nastane sretnija doba za naše zemlje, jer je slavni vojvoda princip Eugen Savojski porazio u više bitkah Turke; Ugarska bude oslobodjena a tako i Slavonija. Karlo III., neimajući mužkoga potomka, naredi, da ga njegova kći Marija Terezija ima nasliediti. Ta naredba zove se pragmatička sankcija. Hrvati primiše ju takodjer; zato im se kralj liepo zahvali i obeća, da će čuvati i još povećati njihova prava. Marija Terezija spoji Slavoniju sa Hrvatskom, odluči za sebe hrvatsko-slavonsku vojničku krajinu, uvede urbar i olakoti ponješto biedno stanje seljakah. Njezin sin Josip II. bio je ukinuo hrvatsko-ugarski ustav, ali ga na smrtnoj postelji opet povrati. Za Leopolda II. i Franje I. zametnu se krvavi i dugotrajni bojevi sa Francezi. God. 1796. dodje opet Dalmacija pod Austriju, ali nije još dan danas s Hrvatskom sdružena. Francezki car Napoleon I. oteo je caru austrijskomu mnogo pokrajinah, pa i Hrvatske komad sve do Save. Godine 1814. povrati se taj dio Hrvatske opet pod vladu kuće habsburžke, ali ga takodjer nisu umah pridružili k ostaloj domovini.

Napokon digne se hrvatski narod iz duševnoga svoga mrtvila, te se poče baviti više knjigom i književnošću; a uslied toga zametne se borba najprije

duševna s Magjari, koji htjedoše nam narinuti svoj jezik. Ta borba prevrne se god. 1848. u krvavu. Tom prilikom zasvjedoče Hrvati staru svoju hrabrost i viernost naprama prejasnoj kući habsburžkoj.

Lipa.

(Slika iz prirode, česki napisao Karel Starý).

Prev. Martin Kolarić.

(Konac.)

„A što lipa?“ upita smješeć se Vila.

„Tiho i smierno stoji tamo na brežuljku, kao zastidjena kloni nice svoju plemenitu glavu; nad njom pako, odjeven sjajnošću izhodeće danice, podiže se sve više i više na silnih krilih angjeo, kojemu ime bijaše „Slava.“

Zanešen uzoritim pogledom obratim se ka krasnoj povjedalici. Lice joj se je žarilo dobrotom i ljubavlju kao lice moćne boginje pobjediteljice; ciela njezina osoba opojila me je tako silno i čarobno, da sam htio, osviestiv se, pred nju na koljena pasti. Ona pako, kao da bi me htjela blagosloviti, pruži ruku, a ja se na to probudim. — Ja sam klečao pod lipom. Prvi zraci jutrnjega sunca lamahu se na stobojnom njezinom plemenitom lišću, lako povjetarce sipaše množinu mirisnih cvietakah na moju glavu, a nedaleko žuboraše ševa prvu svoju jutrnju pjesmicu. Srce mi, očarano moćnom ljepotom pojava, zaigra u ujedarcih, te se zadubi u novo čudo veličanstvenoga stasa lipe.

Kako je krasna lipa u svom bujnom uzrastu, tako je i dražestna u svom bezprikornom životu. Kao što je u osobi Apolonovoj muževna snaga sa ženskom nježnošću spojena, tako i lipa spaja ljepotu s milinjem. Ona je slika velikoga dostojanstva, koja uz bjesnoću silne bure samo šumi i svojim sladkim imenom se sasvim pravo ponosi. Ona je najljepša od svih domaćih stabalah. Nju si je izabrala Aphrodita i Lada za svoju svetinju, nju si je izabrao cieli narod slavenski za svoj znak i štit. Golemošću natjecajuć se s dubom uzpinje se njezin gladkokori panj više u zrak, postaje deblom i širi se u nebrojene grane i grančice. Silno a pri tom mirno širi se veleliepa lipa, na sve strane krošnje razprostirajuć grane i ljetorasti.

Nu kao što se mlaz vodometa u melodičkom lúku opet k zemlji vraća, tako se i one, spojivši se na vrhu u okruglu cielost, nagiblju opet sumjerno k zemlji. Okolo te ljubezne zgrade iz gladkokorih granah sastavljene razvija se svake godine, kao krasno odielo, množina tamnozelenoga lišća, od kojega nam se svaki listak gibivim srcem pričinja.

Tisuće vrščićah s mirisavim cviećem prepliću u mjesecu „lipnju“ zeleno to ruho, tvoreć u cieloj svojoj sjajnosti jedini sjenati svod u velikom hramu božanske prirode.

Tko hoće svu krasotu lipe pojmiti, mora ju motriti u svom bujnom i veličanstvenom uzrastu, u kakvom se na mnogih mjestih nalazi. Gorostasno drveće preko 100 stopah visoko, kojega deblo jedva da može 5 do 6 odrasle čeljadi obuzeti, nadkriljuje sve želje požudna oka za lepotom. U Českoj se na mnogih mjestih nalaze preliepe lipe. Takovo gorostasno drveće može se vidjeti kod Malonicah bliže Klatova, kod Krumlova i na mnogih drugih mjestih.

Najveća lipa sciene, da je lipa Novogradska u Vürtembergu. Objem njezina debla iznaša 32 stope, a objem krošnje preko 300 stopah; starost joj ciene na 664 godine.

U lipe je spojena krasota s korišću. Cviet joj razlieva slad, iz kojega pčele poslastice priugotavljaju. Uvar od lipova cvieća daje sladak napitak, pun okriepljujuće moći i miomirisne duhe. A kako je čudnovato razvijanje ovih malenih cvjetićah. Svaki vrščić počiva sam za sebe na čistoj posteljici, bjelkastom listu. Pitati ćete, odkud i kako je taj svoj početak uzeo?

Pogledajte na mladicu, dok cvjetni pup još nedospije života. Tu ćete naći u zavoju lista oko obavito sa dvie napramne ljuštice. Motreć dalje hoćete vidjeti, da je dvojstruko to oko sadržavajuće u sebi pup, koji se istom sljedeće godine razvije; a njegov cviet sad ćemo razvit promatrati.

Pogledamo li ali na podpuno razcvatenu lipovu ljetorast, zaluda ćemo tražiti jednu od onih ljušticah. Cvjetni pup rastuć na stapki podigne sa sobom bližu ljušticu, koja se sraste u onaj podugački list, kojim se svaka cvjetna čaška ponosi.

Razmatrajmo još i daljnu korist lipe. Kao što breza početkom proljeća izlieva sladak sók, tako izlieva i lipa iz svoga stabla slični napitak. Lipovina je biela, čvrsta i lagana, naviek potrebna rezbarom i tokarom. Uglenje od nje najbolje je za risanje; takodjer gotove iz nje umotvorno puščani prah ili onaj prašak, kojim si mnoga krasotica bjeloću zubih čuva. Iz gibkoga i jakoga lika pletu u Ruskoj konopce i užeta, gotove platno i svakojaka umjetna pokrivala. Kod nas se takovo liko upotrebljava za vezanje cvieća i trsi i boljih smotakah. Iz sjemena lipova izažimaju ulje, koje valja kao bademovo. Mlado lišće jest dobra hrana za domaću životinju, a nevele krivo, da na jurskih gorah sieno na drveću raste. Treba samo pogledati na one nebrojene lipe, koje kao kod nas bagrene (krunčice), na suhoj vapnenoj pećini porasle odolievaju sunčanom žaru. Doista lipu nezna nitko više čieniti nego stanovnici jurskih gorah.

Imenujte mi sada drvo, krasnije od naše lipe! Imenujte mi drvo, koje tako obilno svim ljudem koristi!

Lipa je jedino drvo, na koje naš narod uviek pobožnim štovanjem svoje oči obraća, s čijim uzrastom i cvietom narodni pjesnik se zabavlja. Pod lipom je potekla mnoga narodna pjesma, pod lipom je potekla mnoga pripoviedka iz krila tvorne mašte; a ako Bog da, još će ih i više poteći.

Бачке народне пјесме.

(Из сбирке Ђорђа В. Сентомашког.)

II.

Вила вилу преко села виче:
„Ој Бога ти другарице вило!
Што је мало село невесело,
Што с' у селу песме непеваду,
Што у селу дивна кола нема?“
„Мучи вило замукла се муком!
Погино је јединац у мајке,
Па зато је село невесело,
Остала му невестица млада,
И невесте сирота нејака.“ —
То је мало време постајало,
Иду к Јањи до два брата њена,
Па беседе до два брата њена:
„Хајде Јањо, хајде да идемо!
Теби с' Јањо добра срећа јавља“
Њима вели невестица Јања:
„Причекајте два брата рођена,
Док заиђе за горицу сунце,
Да успавам божју сиротицу.
Да невиди куд му иде мајка,
Да не тужи сирота за мајком.“
Нехтеше је браћа да чекају;
Већ одоше двору бијеломе. —
Иде к Јањи и отац и мајка,
Па беседе и отац и мајка:
„Хајде Јањо, хајде наша рано!
Теби с' Јањо добра срећа јавља.“
Ал беседи Јања, лепа Јања:
„Причекај ме и отац и мајко,
Док заиђе за горицу сунце,
Док успавам божју сиротицу,
Да невиди куд му иде мајка,
Да нетужи сирота за мајком“
Пpичека је и отац и мајка,
Док успава божју сиротицу,
Па пођеше с Богом путовати.
Кад су били на конаку првом,
Ал беседи лепе Јање мајка:
„Хајде Јањо вечерати с мајком!“
Ал је Јања беседила мајци:
„Немогу ти мати вечерати,
Ово ми је први конак јако,
Ко ће моје чедо разпасати?
Ко ли ће га водом напојити?
Ко ли ће му бела хлеба дати?“
„Ћери Јањо, небеседи лудо!
У детета врло стара мајка,
Мајка ће ти чедо разпасати;
У детета тетке на удају,
Тетке ће га водом напојити;
У детета милостиве стрине,
Стрине ће му бела хлеба дати.“
Ал беседи Јања, лепа Јања:
„Та јадни ти, мајко, разговори!
У детета остарела мајка,
Мајка бити па ће и умрети,
Тетка бити па се удомити,
Стрина воли своме него моме.“
Тек то рече, па се раста душом. —
Лепо ју је оправила мајка:
Са нацаци сандук начинила,
Са саљама раку изкопала,
Чело главе јелу присадила,
И нуз јелу воду изводила,
Ко је жедан да с' воде напије
За душицу невестице младе.
Вита јело, развиј већма гране,
Кукавице буд'те Јању често,
Henож' мајка долазити често
Те будите јединицу Јању!

Zabavna pouka za mladež.

Napisao Mijat Stojanović.

I. Lan i rubine.

Mala Anica nije znala, odkud lan ili kudelja, iz čega njezina majka prede predju i tka platno, bez ili tkanje, i pravi, kroji i šiva rubine, ponjave

ili čaršave i drugo rublje. Majka ju njezina povede u polje na njivu upravo onda, kad je njezin otac u jesen doorao njivu, na kojoj bijaše odlučeno posijati lan ozimac. Njiva je ležala ocjedito uz potok, nadjubrena dobro ugorjelim starim djubretom i sipko umekoćena kao leje u vrtlu, što se običavaju usitniti i prirediti za sijanje i sadenje povrtline. Bijaše upravo poslje tople kiše vrieme jako ugodno. Otac Aničin uzme laneno sjeme iz vreće, uspe ga u prtaću torbu, ovu objesi o rame, skine šešir s glave, prekrsti se, pogleda gore u nebo, i rekavši: Bože blagoslovi! podje slogom niz njivu, i bacajuć iz torbe sjeme po slogu, zasije cielu njivu namienivši za svakog u kući po slog po dva. Dok je otac sijao, bratac je Ivo sa snašom Maricom pozubio zasijane slogove. Po tom su ratari, čiko Šimica i braca Pavo proorali razore i na nizkoj strani njive prioricu za odpačavanje vode, koja bi proljećem znala kadšto zastati na njivi i usjev podaviti. Žene su razore izmedju slogovah i prioricu motikami liepo očistile, da voda bude imala slobodan odtok. Vidiš, moje diete, reče majka Anici, sad je lan posijan. U proljeće, kad okopni snieg, dovest ću te ovamo, pak ćeš viditi, kako je svako laneno zrnce poniklo i poraslo u stručak i stabarce. Lan će još jesenas ponići i ukorenit se; ali će tek s proljećem početi pravo rasti, kad proljetno blago sunašce svojom blagotvornom toplinom ogrije usjev, i probudi nanovo cielu prirodu iza sna zimskog, te se zazelene poljane i livade, dubrave i gajevi, i sve u naravi oživi. Kad je nastalo proljeće, sunce ogrejalo usjeve, kiša ih okupala i zemljišta natopila, rosa umila i zadojila, kao što nježna i brižljiva majka kupa, umiva i zadaja svoje nejačko čedo; ode jedan dan Aničina majka s jetrvami, snajami i ukućankami u polje na njivu zasijanu lanom, i svaka žena ponese sa sobom plitvu, da oplive lan od svake haluge i travurine, od osata, šuge lanene, bodlje, slakovine i druge trave. Majka je povela sa sobom i malu Anicu. Ova se je svemu u polju čudom čudila, kako je usjev liepo zelen, bujno uzrasto, svu zemlju pokrio, kao da je svaki slog na njivi zastrt zelenom svilom, a livada šarenim ćilimom, raznobojnim sagom. Ptice su letile zrakom i pjevale, leptiri pršili, pčele zujile, mravi po zemlji gamzili, bube šturile i gmižale, sunce je sjalo i toplo grejalo, vjetrić blagi piršio, poslenici u polju radili; bilo je plivenje usjevah. Kudgod je pogledala mala Anica, svuda je vidila ljepotu i puno živih stvorovah, sa svijuh stranah čula je razne glasove, kao da probudjena priroda udešava glasbu i pjevanku, kojom kani ljetos proslavljati svoga Stvoritelja. Majka je Anici, pliveći svoje lanom zasijane slogove, pokazala nježne bilinice lanene, i morala joj je kazivati, kako se zove svaka trava, što ju je plitvom u lanenom usjevu podsiecala u korenu, i tako lan od travurine plivila. Kad je oko konca proljeća lan uzrasto i procvjetao svojim nježnim plavetnim cvietom, opet je majka odvela svoju Anicu, da vidi lan u cvietu. Svi su slogovi na njivi bili puni dubkom visokih i tananih stabarah lanenih sa uzanimi listići, svakog stabarka vršika ukrašena grančicami; lišće izmjenito, lapovi jajasti, oštrljati, trepavičasti, cviet plavetan i i do podne razvit, milina bijaše pogledati one slogove. Vjetrić je pršio, i

ciela se njiva kao plavetno jezero kakvo talasala. Mala Anica nije se mogla dosta nagledati tolike ljepote. Majka joj je napokon kazala, da će se lan, kad ocvate, osjemeniti, dobiti glavičice, iz kojih će se dobiti novo sjeme; lan će požutiti kao i žito, kad sazrije Lan se po tom počupa, glavičice se ogreblju na greblu, stablike se vežu u močionice po njekoliko ručicah skupa, i meću u močilo, da se staničevina (pozder) odvoji od cievnih svezakah (like). Pošto se izvadi lan iz močila i osuši, onda se stučki nabijaju stupom, tru trlicom, mahaju na mahaljci, grebu na grebene, tepaju na tepalju i perjaju na perajici ili češalji. Tako se odlučuje od vlakna pozder, pa se onda povesma predu, s vretena mota predja na rašak u pasma brojeći na čišanice po dvie žice i po tri. Predja se luži u lužnici ili pari u parjenici, bieli na bjelilu, čekrkom mota na kalame, snuje na snovače, navija na vratilo od stativah ili razboja, uvodi u nite i brdo, i tka platno ili bez, tkanje, koje se opet bieli na bjelilu, osušeno i obieljeno oteže i savija u trubice, a po tom se od tkanja kroje rubine i šivaju.

Mala je Anica sve vidila, kako je njezina majka postupala s lanom, dok je napokon iz lana postalo platno, i majka joj od liepa platna napravila za uskrs odgodnju navezenu i razpletenu košuljicu, koju je po tom znala liepo i čuvati, jerbo je svojima očima vidila, koliko je posla i truda stalo njezinu milu majku, dok je iz lana postala rubina.

Biseri.

(Iz starogrčkih pisacah.)

Spomeni se, da si čovjek. — Što ti netreba poslje smrti, to necieni i preziraj; što će ti pako trebati i poslje smrti, k tomu zovi Boga u pomoć, da sačuvaš. — Za ovoga života nije tako sretna čovjeka, da si nije ne jedanput, već više putah zaželio radje umrieti, nego li živjeti; jer nema čovjeka, kojega nije nesreća snašla. — Zavist ljudska strmoglavi često one ljude, koje je sreća uzvisila. — Oni se ljudi utiču k spomenikom svojih predjedovah, koji svojim životom nemogu ništa dobra pokazati, pa slove o plemenitom rodu i nabrajaju svoje šukundjede. Te ljude nenazivaj plemenitimi, već one, u kojih je dobro u ustijuh i u srcu, pa ma ti i sami crnci bili. — U magluštini se čini svako tielo većim, a u srditosti i neznatna stvar znatnom. — Iznadji sam, što je liepo i plemenito, pa ako ti to nepodje za rukom, a ti barem nasljeduj ono dobro, što u drugih nadješ. — Neprimaj nikoga svojim drugom na oko i nerazborito. — Svojinom nesmatraj nikad ono, što ti nije pamet shvatila. — Kao što se pristoji, da gost nezabavlja obiedu, i netraži boljih jelah, nego li su mu na stolu, tako nek mirno sluša onaj, koji je pozvan, da što sluša, pa nek se zadovolji onim, što mu se pruža. — Nepazi na to, da li mladji od tebe što besjedi, već misli, da li je bolje rekao nego li si ti izustio. — Bog nam je dao kratak viek, s toga si neprobavljaj život

nekoristnim poslovanjem. — Neidi nikud prije nego li te koji zovne. — Ako ti je koji povjerio tajnu, a ti šuti pa ju nikomu nepriobćuj. — Nerugaj se pijanu čovjeku, jer je pijanstvo čovjeku na sramotu; ali se čuvaj, da se nikad neopiješ. — Ohol čovjek nema plemenita čuvstva, a pretjerana udvorica nije ništa drugoga, do li gadna prilizica. — Pravednost valja više cieniti nego li korist; jer je očevidno, da su zakoni postavljeni samo sbog pravednosti, i da se pošteni ljudi samo pravednošću ponose, da valjano ustrojene države samo oko pravednosti nastoje i da život čovječi nevaljanošću propada, a dá se uzdržaje pravičnošću i poštenjem. — Odmor je začin u poslu; to neopazujemo samo kod životinjah, već i kod neživućih stvarih, jer i strunu znamo na guslah odapeti, da ju možemo opet nategnuti. — Nikad nećeš požaliti, što si se nesrietniku smilovao. — Mnogi žali što je govorio, ali je često mnogomu milo, što je šutio; jer je lako ono izustiti, što je čovjek zašutio, ali je nemožno govoreno učiniti negovorenim. — Nikad te nemučila saviest, da si povod bio čijoj nesreći; pa ako si ikad što bezumna kazao ili učinio, to nečekaj, da te drugi ukoravaju, već nastoj oko toga, da tu ranu zacieliš. — Nek ti nebude nikad zabavom tudja nesreća i nerazboritost. — Što ti koristi najveće bogastvo, kad ga neznaš upotriebiti, a što ti hasni najveća mudrost, kad nemaš odkud živjeti! — Koji opazi na čovjeku, da će nepravdu počiniti, pa ga neće prepriečiti, kad može, to je malo ne takav, kakvi je i onaj, koji je počinio nepravdu. — Vino natjera i slabašna starca, da pomami. — Bez zakona nema državi obstanka, a nema u njoj ni mira ni sigurnosti ni blagostanja. — U srditosti je čovjek nerazumno živinče. — Što govoriš o meni prisutnom, to si misli o meni odsutnom. — Uviek moraš tako činiti i misliti, kano da ćeš svaki čas umrieti. — Netuguj previše za onim, koji ti je umro, već za onim, koji ti je sramotno umro. — Negovori mnogo a malo valjana, već besjedi malo a mnogo čestita. — Neuzmi onoga, čega nisi ostavio. — Ako hoćeš, da koga obogatiš, to mu nedaj još više novacah, već mu umanji potreboće. — Ako se desiš u nepristojnu družtvu, to se čuvaj svake rieči i svakoga čina, što bi te učinio nepristojnim. Gledaj, da se udaljiš iz toga družtva, rekav: Ipak nisam takav, kakvi su ovi. —

Njekoje Ezopove basne.

Iz grčkog izvornika.

Koza i kozar. Zamakne koza od svojega stada, pa ju kozar pokušavaše opet primamiti k ostalim ovcam. Kad li mu pako nepodjè za rukom, da ju milim glasom svoje frule dovabi, a on se baci kamenom, pa joj odlomi komad roga. Na to ju stane moliti, da nekaže gospodaru. Ona će pako: Budalasta glavo pastirska! ma ja i šutila, izdat će te okrnut rog.

Nauk: Velike lùde hoće da skriju bjelodanu stvar.

Koza i magarac. Jedan je čovjek hranio kozu i magarca. Koza zavi-

divši magarcu obilniju hranu, uzè mu neizkusna — da ga poruži — nabrajati mùke i napore, koje podnosi čas vukuć mlin čas noseć tovar. Na to ga svjetovaše, da se pričini, da ima padavicu, pa da se svali u koju jarugu, te će se osloboditi svoje muke. Magarac joj povjeruje, te se sruši i ostane na mjestu ležeći. Na to zovne gospodar liečnika, pa ga moljaše, da pomogne. Liečnik reče, da će magarac ozdraviti plućami koze. Gospodar zaklà kozu, a magarac ozdravi.

Nauk: Koji drugim lukavo izvija, sam sebi zlo dovija.

Dva pietla. Dva se pietla posvade, te jedan nadjačà drugoga. Na to se pobiedjeni pokunji, pa se skrije od sramote u njeki zakutak u sjenu; a pobjeditelj uzleti na njeki visoki zid, propne se, i stane iz svega grla kukurikati. Iz nenada sleti s visine orao, pa ga oholo ugrabi. Na to izidje onaj, koji se je bio u sjeni skrio, te življaše sam bezbjedno medju kokošmi.

Nauk: Oholu se čovjeku nadje gospodar, a poniznu milostnik.

Jarčić i vuk. Jarčić se popeo na njeku kuću, i kad ugleda prolazećega vuka, uzme ga grditi i ružiti. Na to će vuk: Kukavice, ti me neružiš, već to mjesto!

Nauk: Gdjekad podaje mjesto i sgoda i kukavici smielosti proti jačemu.

Trbuh i noge. Trbuh se i noge uzeše njekad prepirati, tko da li je jači. Noge rekoše kod te svadje, da nadkriljuju jakošću trbuh u toliko, što nose takodjer sam burâg. Na to će trbuh: Kukavice! da vam ja nepribavljam svagdar hrane, nebiste me vi mogli nositi.

Nauk: Tako su i kod vojske vojnici slabi i nemoćni, ako im vodje neimaju soli u glavi.

Krvnik: Njeki zlikovac ubije čovjeka, pa uzè bjegati, jer su rodjaci ubijenoga pošli za njim u potjeru. Kad je krvnik došao do rieke Nila, susrete ga vuk, te se poplaši i popne na njeko drvo, koje je bilo nuz tu rieku, i tu se skrije. Kad li a on opazi na tom drvetu zmiju, koja je baš na njega smierala, pa skoči u rieku. Nu u taj čas ga dočeka opet u rieki krokodil, te ga proguta.

Nauk: Krvnik neima sigurna mjesta i spasa ni na zemlji ni u zraku ni u vodi.

Vrana i gavrani. Njeka vràna, razlikujuć a se svojom veličinom od ostalih svojih drúgah, uzè prezirati svoj rod, pa ode ka gavranom, i misljaše, da s njimi skupa živi. Ovi pako napoznavajući joj slike ni glasa kljucajući ju protjeraju. Na to ona nepriznana od ovih dodje opet medju vràne; nu ove su se ljutile sbog njezine oholosti, pa ju nisu primile u svoje kolo. Tako se joj dogodi, da je bila lišena druženja s obima stranama.

Nauk: Oni ljudi, koji svoju domovinu ostave, pa stranu zemlju više ciene, nenadju ugleda ni u tudjinstvu, a otudje se od svojih gradjanah.

Slavonske nar. zagonetke.

Iz sbirk. Ad. Filipovića, Širokopoljskog.

65. Djed naš šuplje seb' na noge vuče. — 66. Leti ovca preko dolca, ona slomi do sto kolcah. — 67. Na tavan ide, otrag srp nosi. — 68. Kad u štalu bez kože, kad iz štale s kožom. — 69. Šûm šúmi, grm grmi, biela gospa iz grada gledi. — 70. Sjedi Klara na vrh grada, gleda sinovah iz bielih gradovah. — 71. Mrka kobila nad morem se trese. — 72. Med topolami raslo, od majstora napravljeno, a nad njim se žene tresu. — 73. Mati dupljikova, otac šupljikast, djeca lete kao vrazi. — 74. Nâš kade na rebrih oči imade. — 75. Niti zuči, niti buči, a pred kuću dojde. — 76. Sin se nahodo po svietu, dok se otac rodio. — 77. U našeg plavca devet pokrivačah. — 78. Zašto zec pút preskače? — 79. Kad od nje uzimaš, veća biva; a kad k njoj mećeš, manja biva. — 80. Sina traže a na oca i nemisle. — 81. Što govorit nezna, a drugog ipak pameti uči? — 82. Jezika neima a govorit znade. — 83. Zašto zec pred psetom trči? — 84. Zašto se crkva u selo meće? — 85. Koja svieća najdulje gori: voštena, lojana ili druga koja? — 86. Dva se bimba bimberaše, sva se gore trese. — 80. Čam i na čamu lân, i na lanu zemlja, i u zemlji voda. — 88. Što na klinu nemože stojati? — 89. Iver kladu valja. — 90. Dvanajest bravacah u jednom se kalilu brlja, a nijedan od kraja nije. — 91. U našega djede četiri oka glede. — Dva lopara igraju oko panja. — 93. Ob dan klanja, ob noć zviezde broji. — 94. Naša baka svima sise daje. — 95. U kući načeto u sobi napeto. — 96. Sve polje pokislo, a četiri pruta nisu. — 97. Dva puta do neba dobave (dosižu). — 98. Tko je sjekô drva na svojoj majci? — 99. Kamo idu djeca od sedam godinah? — 100. Koji je kralj bez kraljevine? — 101. Šta je najomraženije na svietu? —

(Odgonetke u budućem broju.)

Sitnice.

— Naš natječaj za književne radnje nije u naše omladine stekao odziva, kojemu smo se nadali. Samo od osječke gimnazije dobismo jednu, i to valjanu radnju, o kojoj ćemo u budućemu broju izreći svoj súd i svoje mnenje. Mi bi rekli, da tomu nije krivo pomanjkanje sposobnostih, jer da takovih ima, to na dokazuju i dosadanji književni prinesci u ovom listu od naše omtadine, nego jedino nepouzdanje u svoje sile. — Ele mi se nadamo, da što ove godine za rukom dobro nepodjè, da će bolje na godinu poći, ako nam samo Bog dade i sreća junačka. Takovih razpisah biva i u drugih izobraženih narodah, da se u mladeži budi volja za plemenitijim revnovanjem i za ozbiljnijim rádom; te smo čitali, gdje jena dotična uredničtva i na stotine takovih radnjah prispjelo. Nam je žao, što i mi srećniji nebijasmo u tom pohvatu, zato želimo, da nas bar do godine nebi naša nada prevarila.

— Književnost. Upravo sada izašao je u ovom listu već spominjani Mařikov „*Zemljopis trojedne kraljevine.*“ Ta knjiga ima 10 tiskanih arakah sa dva priloga, naime „Zemljovid trojedne kraljevine“ i „Nacrt grada Zagreba.“ Ciena joj je sada 70 nov. Mi ju što toplije preporučujemo našoj omladini i svakomu učitelju.

— Engleski svećenik Denton, prijatelj našega naroda, putovao je po Srbiji, te je zatim taj svoj put opisao, i na svjetlost izdao. Tu je knjigu župnik njemačko-evangeličke obćine u Biogradu g. D. Cölln još po drugi izvorih i vlastitom izkustvu na njemački preradio i u

Berlinu izdao nakladom Wigandt-a. U toj knjizi ima najprije kratki zemljopis i kratka poviest Srbije, a zatim se u pojedinih putnih crticah predstavlja sav sadanji državni, crkveni, prometni i družtveni život svim nam mile i drage Srbije. Ciena je te knjige 2 for. 40 nov., koja premda se prema obsegu malo velikom čini, ipak nije nimalo pretjerana prema prekrasnomu i po nas važnomu svomu sadržaju.

— Slavonac nas je neugodno iznenadio, obznanujuć nam u svôm 17. broju, da će za njeko vrieme prestat izlaziti iz razlogah njemu poznatih. Mi želimo, da bi to sbiljam bilo samo za njeko vrieme, a ne da bi nam posve izčezao ovaj u Slavoniji jedini narodni organ. Slavonac ne samo da veoma blagotvorno na razvoj narodnosti u Slavoniji djelovati može, nego je već i djelovao, te je u svôm krugu i razpirio mnogu iskru rodoljublja, koja se inače možebit nigda nebi razbuktala bila. Neka bi se dakle ta stanka njegova djelovanja, što je moguće, pokratila! —

— Nestadè nam s književnog pozorišta i vrlog trgovačkog glasila „Sidra“. To je doista ne samo žalostan pojav za našu književnost, nego nam dokazuje takodjer, kako je još slabo pronikla narodna samosviest naš trgovački stališ. —

— Terminologija podpuna za jezikoslovje i za mudroslovnu propedeutiku, gotova je, te će se uredničtvo cieloga riečnika terminologičkoga, kako doznajemo, povjeriti g. Bogoslavu Šuleku. I hr. čitanka za niže razrede gimnazijah i realkah, preradit će se, te je u to ime imenovan već i odbor. (Napredak.)

— Nedavno izadjè izpod tiska VIII. knjiga „Arkiva za povjestnicu jugoslavensku“ što ga izdaje naše historičko družtvo, a uredjuje naš slavni povjestničar g. Ivan Kukuljević Sakcinski. Mi tu knjigu priporučujemo svakomu prijatelju naše povjesti, a prijatelj povjesti naše mora da bude svaki, koji je rodoljub nesamo izpraznom riečju, nego i poštenom voljom i muževnim djelom.

— Naš po hrvatsku knjigu veoma zaslužni nakladnik i tiskar g. Drag. Albrecht izdadè ovih danah o svom trošku tri veoma važne knjige, naime: „1. Katoličku věrouku, 2, Katoličku dogmatiku i 3. Katoličku moralku“, koje je spisao dr. Konrad Martin biskup paderbornski, a preveli jesu njeki učitelji zagrebački. Knjige su doduše namienjene našoj školjskoj omladini, nu neće se nitko pokajati, ako ih malko pobolje promozga. Ciena im je 1 for. 50 nov., 1 for. 70 nov. i 1 for. —

— Kod istog tiskara dotiskana je knjiga: „Zakoniti odnošaji Hrvatske, Dalmacije i Slavonije prama Austriji i Ugarskoj.“

— Slavni naš dramatički pisac g, Matija Ban napisao je novu dramu „Cvieti srbski“ u kojoj se živimi bojami predstavlja slavni i junački srbski ustanak pod Milošem Obrenovićem. Ta se drama tiska u Biogradu i ciena će joj biti 60 nov. G. Ban je jedan od prvih naših dramaturgah, njegovo zlatno pero napisà nam „divnu Mejrimu“ s toga mislimo, da bi suvišna bila svaka preporuka njegovih „Cvieti srbski“; i mi samo pozorne činimo naše obćinstvo na taj novi proizvod njegova uma. —

Isti slavni pisac izdadè ovih danah u Biogradu zanimivu knjigu „Državoslovna razprava s Vidovdanom“. Knjiga je posvećena srbskim gradjanom. Za ravnanje spomenit ćemo samo, da je Vidovdan organ sadanje srbske vlade, a g. M. B. pripada slobodumnoj sbrskoj opoziciji.

— Ovih danah dotiskana je u Beču knjiga: „Priprava za istoriju svega svijeta radi djece. Preveo po Šleceru pokojni Dimitrije Vladisavljević, a na svijet izdao Vuk Stefan Karadžić. U Beču u nakladi Ane udove V. S. Karadžića 1864.“ U 16-ni 2 l. 202 str. Ciena 60 nov. — Vnkovo ime svakomu dosta preporučuje ovu knjigu.

— U Biogradu je izišao „Opis Bosne i Hrcegovine“ od Tome Kovačevića. Ciena 1 dvadesetica.

— Poznati česki pisac Karel Jaromil Erben izdao je u 4 svez. svaki po 72 nov. vrlo zanimivu knjigu „Što prostonárodních pohádek (bajkah) a pověstí slovanských v nářečích původnich (izvornih)“ Na kraju dodan je riečnik, u kom su sve rieči česki razložene. Mi ovu knjigu preporućujemo srdačno svoj našoj omladini, koja se uči slavenske jezike, jer sve u taj sbirki nalazeće se pripoviedke odlikuju se liepim i lakim jezikom i bujnom slavenskom fantazijom. Uz to će se upoznati svimi jezičnimi raznostmi svoga velikoga naroda, al ujedno i s duševnom srodnosti kraj sve njegove ogromnosti i raztrganosti. Pisac obećaje sličnu sbirku i narodnih pjesamah slavenskih, samo bi ga tada molili, da bi riečniku dodao tumačenja u svih narečjih, a ne samo u českom, kao sada. Knjiga će tim postati zaista puno praktičnijom, bez da će zato obsegom baš preveć narasti. —

— S m j e š i c e. Učitelj njeki razlagaše svojoj djeci na karti ili zemljovidu móra. „To je vidite C r n o m o r e, to J a d r a n s k o m o r e.“ A kad je učitelj stao, reče jedno diete sasma prostodušno: „Ako je to, gospodine, more, kažite nam, kako onda neodplivaju ta slova?“

— U njekom družtvu čudili su se starosti njekog gospodina, koji je bio u 98. godini. „To se meni nevidi ništa čudnovata“ pridoda njeko djevojče „da je moja baka još živa, ona bi sada imala upravo 120 godinah.“

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 2 f. a. v. skupa s poštarinom. — Još se mogu dobiti svi do sad izašli brojevi.

K n j i g o t i s k a r n a D r a g u t i n a A l b r e c h t a u Z a g r e b u.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 11. 1. kolovoza 1865. **Teč. I.**

Mati.*)

Od Gjure Deželića.

Znate l', što je mati? . . .
Ja ću vam kazati!

U godinah prvih, u djetinstva dobi,
Plodu svoje krvi, daru mile kobi,
Sve, na svietu šta je, dà još valja znati
I sviet cieli da je svom djetetu — mati.

Njezino je krilo djetinja koljevka,
Gdje djetešce milo uspava popjevka,
Njezina su njedra zaklon mu od brige
S njena čele vedra proniču mu igre
U naručju mekom, njegvom igralištu,
Kad se hrani mliekom, pa mu ih oči ištu.
Utjeha je mati djetencu, kad plače,
Ona tek kazati zna, diete joj šta će;
Posmjesi i suze s toga k njoj mu lete
Nagon vladat uze pre ljubavi svete!· · ·
Majka diete diže, na noguh ga nija,
Radostna ga bliže k srcu svom privija,
Smiešenje mu vraća, suzice mu briše,
Cjelovi naplaća i ljubav udiše,
Te dojenče malo tako ljubit uči,
Da neznajuć ništa, ljubit se nauči!

Oj, ljubavi, tko ti nieme razgovore
Ko'imi ćut se kroti nezna, kako zbore?
Ja sam jednom gledô i mater i diete,
Pa u što im svedoh govor da čujete!

„Digni me u krilo, noćna 'e majko ura,
Tù ću spavat milo, ma se digla bura;
Snivat ću o Bogu, na njedrih se znade,
Da te ljubit mogu, za to ti me dade."

„„Nek ti brige nije za mir, diete moje,
Majka za te bdije, stisne oči svoje,
I ak' ćeš o Bogu snivat, tad ga moli,
Da ti živjet mogu kao čuvar doli.""

„O majko, o mati, usni i ti, sna treba,
Mene će čuvati angjeo iz neba,
Tà zato mi s neba dade Bog angjela,
Jer tvom zdravlju treba sanka poslje djela."

U djetetu mati veselje nalazi,
Počne l' bolovati, bol i nju porazi,
Sve ju snadju brige, da mu bol uništi,
Težke su verige, kad bol diete tišti;
A kad si ga gleda radostna i živa,
I sried kućnih biedah majčica uživa;
Iz lica mu vedra srećicu proriče,
S glasa, veli, jedra da mu ista niče,
Tú javljaju oči, kažu ju obrazi,
Na njem sve svjedoči, što majka nalazi.
Tako što je blago, dobrò, liepo, milo,
Sve je diete drago od majke dobilo,
Samo to mu ćuti, misli, želi, reče,
Dà, i kad se ljuti, čedu zla si neće.
Nu to zna tek mati, — — drugi to nemogu
Velu pokazati ljubav uz rieč strogu.

Šta je cviet bez zraka, toplote i rose,
Bez majke njejaka čeda čine to se.
Cviet, istina, može kriliti se krilom,
Kad vjetri razlože krunicu mu silom,
I sunca žestina kad popari liste
I kad bujičina okupa mu iste;
Stručak može biti jak mn al liep nije;

*) Iz „Dragoljuba" za godinu 1866.

Jer mirisa niti dražesti nekrije.
I djetetu tako, kad majku izgubi,
Nemože nikako nać' se što da ljubi,
Da ljubi djetinski kao majku diete,
Ajde da istinski dogadjaj čujete.

U Posavju ravnom kod Kupina sipa,
K Sisku starodavnom vodi stara lipa,
Kod lipe je mala kolibica bila,
Kako se je zvala, viest se 'e izgubila;
U njoj stanovaše majka s čedom svojim,
Čim se zabavljaše, neću da vam brojim.
Jednog crnog dana oluja se diže,
Vijor na svih stranah krši kuda siže,
Bujica udari sried tresa i groma,
Bogu blagodari, tko se nadje doma.
Naša udovica i dječak joj mali
Posvet od macicah šibje u dim pali;
Jerbo na oblake kô što u nas zvone,
Tako i striele jake, misle, dimom gone.
Ali biednoj ženi ognjevita striela
U orah osušeni pri lievu zapela.
Orah vatrom planù, dim suktati poče,
Plam uhvati granu, liev zapalit hoće!···
Klonuli bi vrli u slučaju priekom,
Nu žena pohrli oganj trnut mliekom,
Da kuću izbavi od užasna plama,
U kojoj boravi sa djetetom sama.
I gle! truda
Sried poraza huda!
Da si brani imovinu dragu
Strah i ljubav daše majci snagu —
Ruši, trga, s Kupe nosi vodu,
Viče sina na sip na slobodu,
Krov plameni polieva od kuće,
Zove Boga huče i jauče,
Nješto rublja u čun barem da si
Ak' ne škrinju svu od vatre spasi,
Ode, uze i u čun odnese,
Al kad htjede na sip da uzpne se,
Nut! nesreća kamo l' veća
Dogodi se jadnoj ženi,
Poklizne se — a bjesneća
Kupa virom nju zaplieni!···

Ostà diete na sipu gledeći,
Za izniklom majkom govoreći:
„Draga majko, natrag dodji skoro;
Jer inače srdit bi se morô;
Već sam danas dosta se naplakô,
Strah me trese a gladan sam jako"···

Njemu već na kući žar se nedopada
Gleda neznajući koliko postrada
I gleda u rieku na grob majke svoje
Kako vali teku, časak nepostoje.
Al' se i vjetar krene sa protivne strane,
Maglaste koprene spadnu, sunce grane,
Nu diete još gleda za majkom na rieci,
S nasipa se neda ni u selo k djeci,
Da puže po travi traži kao ini,
Il' da mline pravi po vododerini.
On gleda u rieku, na grob majke svoje
Kako vali teku, časak nepostoje.
Tako diete nadju i ljudi iz sela
Kroz živu ih gradju dim, vatra dovela.
Jedni su žalostni, što su došli kasno,
A drugi milostni proplaču baš glasno
I miluju diete i zovu ga sobom
Mnoge kume, tete mitom i žaobom.
„Kumi, diete, hodi!" „Dodji diete k teti,
Hladno je pri vodi, ja ću te ponieti!"
I jedna ga diže i hoće ga druga
Ali k zemlji niže njega sili tuga.
„Neidem odovuda, majka će mi doći"
Reče i po svuda razbaciva oči,
I gleda u rieku, na grob majke svoje,
Kako vali teku, časak nepostoje.

Dokle to bivaše, u Sisku kod broda,
Ženu iznašaše na površje voda,
Te ljudi uoče polautopljenu,
Brodari priskoče, te izbave ženu,
Koja plivajući već posve oslabi —
Za sinkom čeznući malo i propala bi.
Umorna i blieda brodarom zahvali,
Počinut nesjeda, nego se udali, —
Putem ode kući i u težkoj boli
Za sinkom čeznući tek se Boga moli,
Stiže, nadje družbu, vidi požar, diete —
Biše joj na službu kod samrti svete···
Jer od boli svisnù, od pečali padè,
Koja grud joj stisnù, smrtnu ranu dadè!
Diete blogoslovì, ljudem preporuči
I s Boga pozovi dušicu izruči!

* * *

(Konac sliedi.)

Takovi su bili.

Pripoviedka od H. Šmita.

V.

Njekoliko urah kašnje dodje kući načelnik, — od njegdašnjih svojih prijateljah Mirko Z···· zvan, — te stane kao razjaren lav po sobi biesniti i lupati. Bio je kod dvorskoga savjetnika i sve mu je pripovjedio. Naravno je, da je tom prilikom mnogu i mnogu ljagu prišio Milanu, koji je bio savjetnikov tajnik. U ostalom reče i ovo: da je on stračio Miličin nakit, zlorabiv prijateljstvo, koje su još za mladih noguh vodili; on a nitko drugi da ga je od neizkusne djevojke izmamio, da si pomogne roditeljem u njihovoj oskudici. A kao posrednik da je bio kod toga zločina njegov stari sluga Marko. Ovako po prilici opisà Mirko Z···· tu puštenu dušu, Milana M····, pred dvorskim savjetnikom, koji je o njem uviek dobro mislio.

Savjetniku je bilo žao, da se tolika krivnja baca na mladića, u kojega je on stavio sve svoje povjerenje. On bi rado zabacio tužbu, da je proiztekla od čovjeka nižega stališa; no ovako nije mogao. K toma je još stvar bila tako spletena, da se je sve vjerojatno činilo. Veliki se gospodin šetaše njeko vrieme sav zamišljen, te odpusti načelnika uvjeravajuć ga, da će već iztragu povesti, a krivca da će zaslužena kazna postići.

Zato je biesnio načelnik u sobi. Nitko se nije usudio od družine k njemu pristupiti, pa kad je morao koji sluga na naročit zahtjev doći, to je samo pomolio glavu kroz vrata, da upita milostivoga gospodina, što želi. Svaki se je plašio, da ga nebi gospodar u srditosti čimgod potjerao.

Nije dugo ovako postojalo, kad dodje liečnik R····, koji se je malo strašio bjesnila svoga njegdašnjega prijatelja i sudruga. On, čim unidje k njemu, stane ga pobliže promatrati i žile mu pipati; a nakon kratkotrajna iztraživanja reče mu sasvim osbiljno:

„Još jednu uru ako se ovako srdiš, to znaj, da će te kâp udariti.“

Mirku Z···· bijaše tiesno oko srca, dok mu je žilu pipao; a kad mu ovo reče, bijaše mu, kao da ga je grom ošinuo.

„Kako to?“ upita slabim glasom.

„Tvoja se je krv prekoredno uzburkala, pa ako se neobladaš, to ti onda nemogu pomoći.“

„Šta moram dakle činiti, liečniče i prijatelju?“ upita Mirko drćućim glasom.

Ja te mogu samo prijateljski savjetovati na tvoje vlastito dobro.“

Sad zapovjedi liečnik, da donesu svježe (friške) vode, natoči načelniku punu čašu, koju na jedan dušak izpiti moradè. Kad je s ovom jednostavnom liekarijom bio gotov, upita ga:

„Jesi li se oporavio i jesi li pripravan, da ti nješta kažem?“

„Jesam,“ bijaše odgovor.

*

„Dakle slušaj: Iztraga je već proti svakoj nadi dovršena. Starac Marko je sve objelodanio. Tvoja kći je založila svoj nakit, a novce za isti dobivene poslala je obitelji Vladimira M···· ; jer nemogaše podnositi, da njezini njegdašnji prijatelji trpe ikakvu oskudicu. Ovo je sve starac Marko prisegom zasvjedočio. Dakle je sasvim nedvojbeno, da je Milan M···· kod toga posla posve čist. – I ti si sada obtužen radi javne uvriede namjestničkog službenika, te će sam dvorski savjetnik podići parbu proti tebi, što ti, kao izučen pravnik dobro znadeš. A ta te parnica neće tim prije mimoići; jer je tim dvorski savjetnik sám jako uvriedjen, pa se je zakleo, da će bez ikakova obzira na osobe pravo tražiti."

„Hoće li on to i sbiljam?" upita načelnik slabim glasom.

„On je rekao," odvrati liečnik, „a ja sam uvjeren, da taj gospodin znade tvrdo rieč držati."

„Šta moram dakle činiti, da odvratim tu nepriliku od sebe?" upita Mirko Z····" Ta sav će sviet na mene prstom pokazivati, ako me ta bieda snadje."

„To i ja mislim," reče liečnik poluglasno.

„Šta mi onda pomaže čast i dostojanstvo? imetak i dosadanje gospodsko življenje, kad me bude cieli sviet prezirao."

„Dakle ipak pojmiš, da ima nješta ljepšega i uzvišenijega na svietu, nego jesti i piti? Sad istom ćutiš i uvidjaš, kako je ružno nižega od sebe prezirati i ugnjetavati. Ti ćutiš, kako si se pokazivao kadkad osornim naprama meni, pa bi sigurno postupao još i gorje sa mnom, da me se nisi plašio kao svoga liečnika. A krivica, koju si Vladimiru M···· učinio — — — — —"

„Oh prestani! prestani!" poviče načelnik. „Sve se to može dovesti na pravi put." Na to ustav sa stolca uhvati svoga njegdašnjega prijatelja za ruku, pa mu progovori:

„Ti moraš to sve izjednačiti, ti si jedini, koji to može. Ta ti si liečnik dvorskoga savjetnika, a liečnik može puno kod svojih bolestnikah opraviti, to znam iz vlastitoga izkustva. Idi k njemu, ali se samo žuri. Dvorski savjetnik neka stavi pogodbe, koje god hoće, a ja ću je sve primiti."

„Ja ću gledati što budem mogao. A sada ti kao liečnik zapoviedam, da se nikuda nemakneš iz kuće, i da spokojno čekaš, dok ja dodjem. — A kao posrednik zahtjevam, da moraš točno izpuniti sve pogodbe, koje budem ugovorio. Daj zato ruku."

„Evo ti je," reče Mirko Z···· tronuto pruživ prijatelju ruku. „Ja sam sasvim oslabio, s toga idem malo opočinut."

„Smatraj svoj gnjev kao pijanstvo, pa se dobro izspavaj!" upućivaše ga liečnik, odilazeć od njega „pa ćeš viditi, da ću te mirna i zdrava naći."

VI.

O svem ovom nije se ništa znalo u Vladimirovoj kući. On je otišao, da si gdjegod nadje posla; dočim je supruga kod kuće jadikovala i prokli-

njala onoga, koji je zadnju glavnicu od njezina supruga uzajmio, a sada neće da dug vrati.

Dok je ona tako promišljavala i jadikovala dodje listonoša. — Silno joj zakuca srce uzpoznav bratovo pismo, koji im nije ni slovca pisao, odkako se je s njima rasta. Tim se većma obraduje, kad je saznala iz pisma, da je sretno k svojim prispio, i da je podporu od njekoga bogata vlastelina dobio, te da će se moći po njegovu uvjeravanju za kratko vrieme pomoći.

Ova ju je viest veoma obradovala, no što je dalje sliedilo, to ju je strašno ugrizlo za srce. Brat ju naime sjeća, kako je ona proklinjala čovjeka, koji je zadnji njihov novac uzajmio, a on da je to bolnim srcem slušao. Sad joj dakle nemože više tajiti i podnositi, da ona poštenoga Vladimira toliko napastuje. Njemu je kao svomu svaku (šogoru) uzajmio zadnju svoju glavnicu, da brat njegove supruge nepogine. „Moli ga dakle za oproštenje, što si mu tako na žao činila!“ bijaše zaključak lista, „te ga štuj; jer je u istinu štovanja vriedan.“

Na skoro dodje Vladimir kući, donesav pod pazuhom snopić aktah.¡ Supruga mu pade plačuć u naručaj. A uzrok jauka saznade istom, kad je list pročitao, koji mu je supruga dala. Poslje dulje stanke poljubi ju u lice, a zatim ju stane ovako tješiti:

„Sada si uvidila, da nisam tako lahkouman, kao što si mislila. No pustimo to na stranu. Što se tiče našega sina, nadam se, da će se stvar dobro po njega riešiti. — Dvorski savjetnik mi je obećao, da će kod te stvari posve nepristran biti. Ja poznam svoga sina, pa sam u dnu duše osvjedočen, da on toga nije učinio. — A što se tiče posla, to su mi ga evo pune ruke, premda će biti tegotan, al marljivost i ustrajnost će to sve svladati. Pa sada ću ga se evo odmah latiti.

Baš se je Vladimir spremio, da pripisuje akta, kad ga iznenada posjeti liečnik R····.

„Zar si ti do toga došao, mili prijatelju?“ upita ga stupiv u sobu liečnik R··· „Dakle ćeš od sada prepisavanjem si kruh služiti? — To nije za tebe. — To je proti tvojem — — — — —.“

„Sve nam se pristoji, česa se latimo; jer nam to svakdanji kruh daje. Doduše ljepša zasluga bila bi mi povoljnija.“

„Ded da vidimo, nisam li ja možebiti šta boljega našao,“ reče Dragutin R···· „Tamo na zapadnoj strani grada obćinski je vrt, njim razpolažem ja, kako me je volja.“

„Prekrasno mjesto. Dosta sam časovah tamo sav zanešen probavio,“ doda Vladimir.

„Tamo je izpražnjeno mjesto upravitelja, koji obično ima prost stan i znatnu plaću. Ja sam se sjetio, da te je uviek priroda zanimala, pa sam s toga do tebe došao, da ti ponudim to mjesto.“

„Čovječe! prijatelju! brate!“ uzklikne Vladimir. „Ti mi povraćaš život.“

Dragutin R···· pusti prvu buru veselja proći, a zatim reče, pruživ mu njekakav papir:

„Evo naimenovanje! Uživaj sreću, a zaboravi na gorku prošlost. Ja odlazim, da još zadnje sredstvo pokušam na njekom podhvatu, koji mora na dobro izpasti i do znanja se staviti njekomu ubogomu griešniku.“

„Govoriš li o Mirku Z····?“ upita ozbiljno Vladimir. „Znaš li šta o mom sinu?“

„Ništa me nepitaj!“ reče liečnik, dočim posegne za šeširom; „jer svakako nećeš dobiti odgovora. No kad doleti sutra na večer golub, i kad ti pokucne na prozoru, pusti ga unutra; jer to je golub pomirenja.“

Na to se odstrani, nekazav o daljnjem uspjehu ni jedne riečice.

(Konac sliedi.)

Kućni red i čistoća.

Od Franje Klaića.*)

Čista i uredna gospodarica je pravo blago kuće i gospodarstva; jer nesamo što čistoćom i redom uzdržaje sve u najboljem zdravlju, nego i pripravlja tim svoj kućnoj družini najmiliju udobnost. Gospodaru će se militi u takovoj kući bi; djeca će napredovati, a za mnoge bolesti neće se ni znati, koje bi inače u kući svoje žrtve tražile. Nemarne, neuredne i nečiste gospodarice upropastile su već više obiteljah i spravile ih na prosjačku palicu. Ali i najsiromašniji gospodari mogu imati čiste i zračne sobe, izribane stolove i stolice ili klupe; u kuhinji može sve biti u redu, na svom mjestu i čisto; isto tako i u izbi ili smočnici, ako i nemože biti prepunjeno.

Dobra gazdarica stara se najvećma za rubeninu, odnosno za čistoću rubenine. Pri svakom pranju pregledje sve rublje. te ga okrpa i popravi, gdje je samo od potrebe. S toga i moraju djevojčice već za mlada učiti šivati, plesti, krpati i zaplitati. Ali to nečine sve djevojčice, i s toga se vidjevaju često poderane oprave i košulje, tolike luknjice i podrtine na košuljah i čorapah. Mnoge doduše nastoje, da te podrtine gornjom opravom skriju, ali od ovih se može punim pravom reći: Kod njih je izvana gladac, a iznutra jarac. Nedjelom ih možeš vidjeti, kako se šire u ugladjenih i našušurenih opravah, ali s poderanimi košuljami i luknjastimi čorapami; a po radićnjaci sve je, oprava, košulja i čorape, tako zamazano, prljavo, muzgavo i mastno, da bi i bez čavlja o stiene visjeti moglo. Pogledaj im na stol. Stolnjak, ako i jest na stolu, nije preko mjesec danah pran, pa se već i nezna, kakove je boje bio. Tanjuri, noži i vilice nisu izribane, nego je sve tako zamuzgano i zahrdjano, da se svakomu gadi, osobito, kad treba, da se tanjur promieni. Tad se uzme tanjur izpred gosta, kosti se bace psu pod stol, a tanjur se samo zaliči kakovom gadnom krpom (canjkom). Nu dosti ovakovih užasnih slikah! —

*) Iz „Male gospodarice“ Vidi „Književnost“ medju sitnicami.

Od svake se gospodarice osobito zahtieva, da znade barem čestito prati. Ako se rubenina svrsi shodno pere, to će nesamo čista biti, nego će i dugo trajati. Gospodarica mora najprije na to paziti. da se tuzgava rubenina nikada na hrpi nedrži, nego da se na zračnu mjestu ovjesi. Neučini li se tako, to će se sva rubenina od tuzge izjesti i razpasti. Nu i na takovu mjestu nesmije dugo visjeti, da se tuzga neugrize. Rublje se pere u lušiji (Lauge). U lušiji ima ugljično-kisele pepeljike, a ova raztaplja sve mastne čestice. Jer je u lušiji i jedkih i grizkih česticah, koje bi vlakno platneno sgrizle, to se nesmije rubenina dugo u lušiji držati, nego ju valja odmah u vodi izprati (izplaviti), kako se mastne čestice raztope, a zatim ju valja sapunom prati.

I u sapunu ima pepeljike, ali je ova smješana s mašću. Mašća pako spaja se s ostalom tuzgom rubenine. Da se tuzga iz rubenine izpere, valja rubeninu trti, što se najbolje rukom obaviti dade, samo se nesmije opet preveć žmikati i ribati, jer bi se platno brzo poderalo. Praćakom po rubenini lupati, kao što je to na selu običaj, ili četkami (Bürsten) ribati, kao štó to obično u gradu pralje rade, nije probitačno, jer se jednim i drugim rubenina veoma dere. Kad se jednom rubenina ovako u lušiji i sapunu izpere, tad ju valja u čistoj vodi izplaviti i ovjesiti, da se osuši. Više putah sgruša se sapunica, a takova ništa nepere. Uzrok je tomu voda, jer je u njoj vapnenjače. Toga radi najbolje je uzeti kišnice ili potočnice, a ne zdenčanice, koja je tvrda.

Za pranje netreba uzimati tako zvanoga vapnenoga sapuna (Kalkseife), prem ako je ova vrst sapuna mnogo jeftinija, ali kvari rubeninu.

U mjesto sapuna možeš prati i sa korunom. Korun se skuha, pak se njim rubenina sapuna. I korun će raztopiti tuzgu u rublju, te ćeš ju moći tada u vodi izprati.

Ako ti se kod pranja ruke izjedu, t. j. ako ih lušija i sapunica izgrize, a ti namaži ranjena mjesta lojem i pivom, pak će brzo zarasti.

Lušija (lug) pravi se ovako: U jednu oveliku krpu (canjak) zaveže se običnoga pepela, te spusti u kotao, nu tako, da se dna netiče. U kotao nalije se vode, te se pepeo tako izkuha. Kad se izkuha pepeo, tad je gotova lušija, u kojoj se tada rublje pere.

Lušija se i na drugi način pravi, a to parenjem (sechteln) u parenici (Sechtelfass). Najprije se rublje sve namoči u mrzloj vodi. Škoditi neće, ako se i nasapuni, i u sapunu napole izpere. Tad se rublje komad po komad u parenicu meće, a kad se sve smeće, tad se pokrije odebelom plahtom (ponjavom), koja se zove pepelnjača (Aschentuch). Prosijana pepela metne se tada na pepelnjaču, čim više tim bolje. Po pepelu mogu se kuhinski ručnici itd. još položiti. Kad se sve tako u parenici priredi, tad se polije pepel najprije mlakom vodom, a tad nješto toplijom. Ova se voda prociedi kroz pepel i cielo rublje, te se izpusti iz parenice, na novo sgrije u kotlu, i kad uzavrije, tad se opet u parenicu po pepelu slije. Ova voda potegla je već u se potrebite čestice iz pepela, i nije više voda, nego je lug, koji sve to jači biva,

čim se više iz parenice izpušta, na ognju ključa i opet u parenicu slieva. Ovaj se posao opetuje po okolnostih i do 20 putah. Tad se pepel na gnojište baci, rublje iz parenice povadi, i kako već rekosmo u sapunici izpere, i napokon u čistoj vodi izplavi.

Ako pako želiš prištediti sapuna i vremena pri pranju, a ti postupaj evo ovako:

1. Jednu funta sapuna izreži na male komade, pak ga kuhaj u 2 do 3 mjerače meke vode (kišnice ili potočnice, u kojoj neima vapnenjače) tako dugo, dok se sve nerazkuha. Nalij tada ovu sapunicu u badanj i dolij do 25 mjeračah ključane vode. Smjesa ova mora tako vruća biti, da se ruka u njoj držati može. Ako je mlačnija, to mora voda još jedanput ključati.

2. Nalij zatim u ovu smjesu $1^1/_2$ do 2 žlice nišadorova žesta (Salmiakgeist) i 1 žlicu terpentinskoga ulja (Terpentinöl), promiešaj dobro, namoči u badanj toliko rubenine, koliko je ova smjesa može namočiti, i pokrij tada badanj, te ga ostavi tako preko noći.

3. Drugi dan u jutro dolije se još vruće vode, pak se pere rubenina kao navadno, samo što ju netrebaš sapuniti; a kad ju tako opereš, tad ju ostavi u toploj vodi njekoliko satih, a zatim ju izplavi i osuši.

Ovaj posao obavit ćeš za pol vremena prije, nego inače, a i na sapunu ćeš polovicu prištediti. Smjesu možeš ostaviti za drugi put, ali ne za finu rubeninu, samo moraš tada doliti nješto nišadorova žesta i terpentinskoga ulja.

Ovako možeš prati i bojadisanu, t. j. šarenu rubeninu.

Kad se lan ili konoplja otke, tad je tkanina siva, jer je i vlakno sivo; valja ga dakle bieliti (bleichen). Sunce, najme sunčani traci, posjeduju to svojstvo, da mogu biljevne boje raztvoriti i uništiti. Platno i svaku drugu tkaninu valja dakle na suncu bieliti, te ju često vodom polievati, da se nigda posve neizsuši, nego da je vazda vlažno. Tko to zanemari, taj pokvari platno, jer se njekim načinom sažge i pocrveni, mjesto da pobieli.

Prije toga luži se platno, da se pozder i ine biljevne čestice unište, pa da nít čista ostane.

U tvornicah se bieli platno sa soličnom vodom (Chlorwasser), što mnogo brže ide; nu tko nezna tim, kako valja, postupati, taj si može platno sasma skvariti.

Srbija.

Od Rev. Dentona.*)

Sadašnja kneževina Srbija leži na južnih obalah riekah Save i Dunava, koje ju na sjevernoj strani diele od slavonske i banatsko-srbske krajine. Za-

*) Ovu zemljopisnu sliku Srbije vadimo iz Dentonova putopisa, što ga spomenusmo u zadnjem broju, i što ga g. D. v. Cölln u Berlinu kod Wieganda izdadė pod

padnu granicu prama Bosni čini Drina, koja svoje izvore ima u Crnojgori i Hercegovini, prama sjeveru teče i kod Rače u Savu se izlieva. Na istoku dieli ju Dunav i Timok od Vlaške i Bugarske, a na jugu ograničena je Albaniom i Staro-Srbijom. (Tako se zovu na jugu njeki krajevi, koje Turci još drže, nu koji bi — da je pravde i pravice — Srbiji pripadati morali Ur.) Dočim je ovako na sjeveru i zapadu granica Srbije tako rekuć već po naravi označena, to je na jugu a stranom i na zapadu jako zlo odredjena; dapače na podost velikom prostoru posve je prividna, tako da od Turske nikakovih neima naravnih obranilah. Srbija nalići pravokutnom trokutu, osnovanu na Dunavu i Savi. Leži medju 43 i 45° s. š. i medju 37 i $40\frac{1}{2}$° i. d. (Fero). Najveća širina zemlje iznosi 41 zem. milju od iztoka na zapad, a 26 miljah od južnog kuta do sjevernog osnova.

Glavne rieke Srbije jesu Dunav i Sava. Na jugozapadnoj granici izvire srbska Morava, kaja prošavši Užicu i Čačak kod Karanovca u u sebe prima Ibar s njegovim potočjem, a kod Kruševca opet bugargarsku Moravu. Ovdje se krene sasvim na sjever, dieli Srbiju u dvie skoro jednake polutine, i utiče u Dunav blizu Smedereva. Ta je rieka do Ćuprije, 13 miljah od prilike, brodiva za laglje brodove. Srbska vlada bavi se upravo sada s predbježnimi poslovi, kako da se uredi sadanje brodivo korito i kako da se pouklanjaju sve zapreke, sto su nagomilane u koritu stranom prošlom nemarnošću, a stranom i prošlimi zabunami i meteži; te da tako ova rieka što je dalje moguće brodivom postane za manje brodove. Ništa neće tako olakšati promet izmedju podunavskih gradovah i nutrnjom Srbijom, kao ovaj naum, ako se sbilja izvede. Sada se sva roba, ma u još kako velikoj množini bila, kao: pamuk iz Turske, sol iz Vlaške, koža, mast, loj, žito, vino, željezo, bakar, drva, ugalj i drugi rudarski proizvodi Srbije dobavljaju i odbavljaju lagano i skupo na nespretnih volovskih kolih; a tim znatno poskupljuje roba za kupce. Takovih kolah, na kojih neima ni komadića željeza, i koja su posve nespretno iztesana, vidi se u svako doba sve po 5 po 6 cestom mučiti se i povlačiti. (Prije 30—40 godinah nebijaše bolje ni u Slavoniji i Hrvatskoj. Ur.) Prilično dobre ceste, koje je ponačinjao narod pod nadzorom

---

naslovom „Serbien und Serben von Rev. Denton frei bearbeitet von D. v. Cölln.“ Mi još jednoč pozorne činimo naše obćinstvo na tu prekrasnu knjigu. Izuzam II. poglav., gdje se koješta krivo i neosnovano shvaćena nalazi, u njoj će svaki rodoljub naći toliko novih i zanimivih stvarih, da će ju doista pravom nasladom čitati. Čitatelja mjestimice upravo iznenadjuju krasne misli o našem narodu i opisi gdjekojih dosad nam nepoznatih divotah prirode i veličanstvenih zadužbinah naših pradjedovah. Mi želimo, da se našeg književnog napredka radi sve sljubi i ogrli, štogod naškom riečju sbori, a k tome treba da učimo poznavati tu i tamo sve, štogod imamo liepa i plemenita po Bogu i svietu; s toga preporučujemo srdačno svakomu našincu tu knjigu, koju doista nijedan odložiti neće, da okriepljen nebi bio u svôm domorodnom osjećanju i pouzdanju u ljepšu budućnost svoga naroda. Ovdje se može ta knjiga dobiti u knjižari g. Lavosl. Hartmána, a ciena joj je 2 for. 40 novč. (Ur.)

vladinih ingjinirah, sliede većinom pravac riekah. Glavna zidana cesta ide od Biograda preko Smedereva lievom obalom Morave, kod Jagodine prelazi brodovnikom na desnu obalu u Ćupriju, a odavle preko Aleksinca na tursku granicu, odakle opet dalje vodi velika — ali ne zidana — poštarska česta preko Niša, Sofije, Plovdina i Drinopolja (Jedrena) u Carigrad.

U Moravu utiče više manjih riečicah, a medju timi je najznatnija Jasenica, koja se s njom na lievoj strani blizu Hasan-pašine Palanke sdružuje; a zatim Resava, koja u nju utiče blizu Svilainca. Osim ovih pritokah Morave, dotiču još iztočnom polutinom Srbije u Dunavo Mlava. Pomlavlje spada osobito u proljeće medju najdivnije okolice Srbije, a izvor Mlave naravan je artezički zdenac od 40 cipelah promjera. Zatim je Pek, u kom ima zlatnog pieska, i Timok. U zapadnoj strani salieva se Kolubara u Savu a Jadar u Drinu. Premda je zemlja obilno vodom providjena, to uz rieke i potoke nalazi putnik ipak i umjetnih vodostrojah, koje su Rimljani ponačinili za svog gospodarstva nad Mezijom, i kojimi se voda navodi u polja od riekah udaljena. Razmedje tih riekah nesačinjavaju gore, nego više nizi brižuljakah; doline medju brežuljci jako su plodne i pašnjaci vrve marhom. Premda Srbija obiluje divljimi gorskimi predelji, a tomu je više uzrok množina pojedinih koničkih bregovah, koji se dižu iz ravnicah i nizinah ili iz nepravilnih hrpah brežuljkah, negoli visoka pogorja. Ipak je zemlja na bosanskoj granici divlja i bregovitija; ne daleko od bugarske granice u istoku križaju se Karpati iz Ugarke preko Dunava, i čine svojima strmima obalama od vapnenjaka i svojimi vrletnimi pećinami od porfira tako zvanu Demerkapiju (željeznu vrata); na srbskoj pako strani diele se u više brdinah, koje se u požarevačkom okružju u najdivljem neredu križaju. Dočim te gore s jedne strane zemlji njeku slikovitu ljepotu daju, čine ju opet s druge strane razkomadanom i nepristupnom. U njekojih priedjeljih pokriveni su brezuljci i gore gustimi šumami većom stranom hrastovimi, bukovimi i jasenovimi; a gdje su izkrčene, tu su brežuljci zasadjeni vinovom lozom ili su zasijani kukuruzom.

Srbsko bilinstvo ima nješta osobita, što putniku odmah u oči pada. Premda Srbija u istoj širini leži, u kojoj je i gornja Italija, to je njezin uzrast bilja ipak posve naličan uzrastu u srednjoj Nemačkoj, stranom radi njezina istočna položaja, a stranom što Balkan južno leži, te oštri sjeverni vjetrovi više djelovati mogu, nego li blagi južni vjetrovi. Uz česte, koje se šumami vijugaju, rastu divlje jagode; proplanci, koji se u nje protežu, zarašteni su kupinjom; a mršava zemlja mnogih brežuljakah pokrivena je borovnicom. Korov i divlje cvieće po polju je isto, koje je i u Engleskoj: ljubica, krasuljak, sirotica, mlječika, jaglac, potočnica, razgon, kaćun, divlji lùk, mrazovac i priljepača. Živice su zaraštene orlovi nokti, divljim hmeljem i lozom, pokrivene su žutilicom i kupinjom, izpropletane trnjinom i glogom. Drveće, koje je u Engleskoj vrlo riedko, ovdje je u velikoj obilnosti, kao: divlje

kruške, trešnje, šljive i jabuke po šumah, bagrene uz ceste, jorgovan po brežuljcih, a u podrinju ciele šume divljih orahah i dudovah (murvah).

(Konac sliedi.)

Zabavna pouka za mladež.

Napisao Mijat Stojanović.

II. Med.

Jurju, malomu učeniku u selu, došavšemu jedan dan iz učionice popodne, namazala njegova majka križkicu kruha medom za južinu. Jurje jedući u slast počme zapitkivati majku i oca, kako pčele, onako malene i neugledne živinice znadu, umiju, mogu praviti med? Otac Jurjev raztumači ovako svomu sinčiću život i poslovanje pčelah. Odvede sinčića u sluicu, kovanluk ili pčelinjak, što ga je imao doma u vrtu U pčelinjaku bijaše dva kata poredanih uljištah ili trnkah, i u svakoj košnici po pčelac. Nadje otac Jurjev na ledinku pred kovanlukom jednu mrtvu pčelicu, koju je slučajno opavša sa blizu stojećeg drveta grančica ubila. Ovu mrtvu pčelicu uzme otac u ruku na dlan i pokaže sinku, najprije jedala pčeličina, koja su otegnuta kao trubica, dugačak bodkast jezik, malena ticala. „Eto, vidiš Jurje“, reče mu: „tielo je pčelice okruglo; zadak je širokim zasjekom od grudih rastavljen, crno dlakav a kolutići, kao što eto vidimo, sivo-smedji i žuto-dlakavi. U košnici svakog pčelca ima matica, dugačka 7 crtakah, nogah je dlakavih, ima nosivnu žaoku; mužke su pčele manje, zovu se trutovi, debljeg su zadka, a žaoke neimaju; radilice pčele samo su 6 crtakah dugačke, imaju žaoku mjesto oružja, goljeni i prvi članak zadnjega stopala lopatasti su ili četkasti. U trnki ili košnici žive pčele u zadrugi kao u kakvoj urednoj državi, u kojoj ima matica kao kraljica, 800 do 1000 trutovah i 15 do 30.000 radilicah. Pčele u košnici grade komice saće od pravionih šesterovetnih voštanih stanicah; u svakoga sata ima dva nasada ili vrste stanicah, a svaka stanica, evo gledaj na ovom praznom satu, što sam ga,“ reče otac „izvadio proljetos iz jedne košnice, u kojoj su zimus pomrle pčele; svaka stanica stoji na tri stanice drugoga nasada. Pčele, kako vidiš,“ reče dalje otac,“ stanuju u košnicah; al' ima i divljih pčelah, koje vode saće u pokrivenu i od kiše zaklonjenu mjestu po šupljih drvećih. Na proljeće počnu pčele graditi saće; matica snese u svaku stanicu po jedno jajce; crvića, koji se iz njega izlegne, hrane radilice u stanici medom i peludom, dok se god neubahuri. Kad se na proljeće pčele u košnici razmnože, seli se od njih jedan dio, vodjen mladom maticom, nastani se drugdje i ustroji osebnu državu, to se zove rojenje. Radilice pčele po liepom vremenu lete u polje na cviet i cvieće; iz svakoga cvietka izpijaju svojimi trubicami sladki cvietni sok, iz koga u mednom mehurku, što ga pčele imaju, postaje med. Četkastima nožicama skupljaju pelud za vosak, i kad pčelica

naskuplja tovarak meda i peluda, leti trudno natovarena iz polja natrag u košnicu. Radilice diele medju se posao: jedne beru med i vosak, druge grade stanice, opet druge čuvaju stražu, a njekoje čiste kuće i nastoje oko čista zraka. Kad pčela upijeni cvietni sok, iz koga u njezinom mednom mjehurku (trbušku) postane med, izlije u stanicu, i ovu napuni, navadno svaku stanicu zastre staničnim poklopčićem. Vosak izvira kao znoj u tankih listićih izmedj kolutićah zadka. Ove listiće uzimaju pčelice jedalom i grade, (ljepe, prave) saće i stanice. Meseca kolovoza utuku radilice trutove i izbace ih iz košnice, i tako trutovi plate glavom svoju bezposlenost, da nebi zimi jeli tudju muku. U mrtvu jesen, kad već pčele prestanu kupiti med i vosak, omale leto (prelo veli puk u Slavoniji.) što se njemački zove „Flugloch.“ Pčele nespavaju zimi, nego se hrane sakupljenim medom.“ Sad je mali Jurje, došavši iz vrta od pčelah, pohvalio se svojoj majki, šta je sve naučio od oca, kako pčele žive i posluju, kako prave med i vosak. Mmajka je svoga Jurja, kad je čula od njega, kako je liepo sve upamtio, što mu je otac o životu i poslovanju pčelah raztumačio i kazao, još opomenula, da nikada nezaboravi, kako je Bog dragi svemoguć i premudar, koji je stvorio pčelice tako vještimi, da umiju med i vosak praviti. Bogu se, diete moje, imamo zahvaliti na svakomu dobrom i liepom daru, što ga uživamo na tom svietu; sve je Bog stvorio, sve od njega dolazi, kao i mi sami ljudi, koji smo izmedju svih stvorenjah na zemlji božja djeca.

Učenik.

Od M. C.

Zlatni traci izlazećeg sunca rosicom se blište, te se razplinjuju na malenoj prostoj, drvenoj kućici. Prolazeć mimo mislio bi, da je najsiromašnija u mjestu. Nu varaš se, skoro da je najbogatija, nu ne možda srebrom i zlatom već duhom i kriepošću. U kući naći ćeš priedjel, gdje boravi samotno učenik. Soba je puna čarobne tišine, koju prekida kucanje na stieni visećeg dobnjaka.

U jednoj strani sobe vidiš pisaći stol, s knjigami natrpan ; uz njeg sjedi mladenac, te premeće listove sad jedne, sad druge knjige. Tko je taj, koji se tako zadubljuje u knjige. — Učenik je, koji se pripravlja za današnji nauk. Iza kako je proučio svoje predmete, baci se na koljena pred kip Utješiteljice čovječanstva, a kraljice neba i zemlje, te šapće tihu molitvicu.

Nebi dugo odlanulo mu duši; blaga majka Stvoritelja kao da mu prišapnù. Neboj se sinko, uslišana je tvoja molitva! — Ohrabren digne se, te se odputi u školu. — Putem razgovara se čedno sa svojimi drugovi o svakojakih koristnih stvarih; a pod predavanjem sluša pozorno, i mirno se vlada.

Sunce samaši u najviše kraje svoda nebeskoga, a učenik, kao što je pošao, tako se isto mirno i čedno vraća iz škole.

Još nekucnù školski sât po podne, a on se već sprema dovoljno pripravan opet u školu. Poslje škole ide, da se malko odmori od cjelodnevnog napora, te se šeće malko u prostoj božjoj naravi.

Blago sunašce baca veličanstveno posljednje zrake žarkoga oka svoga, i za čas je sjelo za goru, te odnielo blaženi danak preko dolinah i sinjega mora. Večernji suton, a za njim blaga noćca spusti se na zemlju, da sviet smiri i sankom okriepi.

Vedra je noć, nebrojene zviezde sjaju na nebeskom modrom svodu, a mjesec se veličanstveno vije nad zabitnom sobicóm našeg učenika. Nigdje nije više viditi luči, samo na stolu učenika još stoji staklena uljenica, plàm zadnju kâp joj ulja izpija, a izgoreli stien tinjajuć odsieva čarobno u četiri stiene ubogog stana marljiva učenika.

Učenik pripravan za sljedeći danak opet kleči pred slikom kraljice nebeske, izpitavajuć dušu svoju, da li je minuli danak obratio na slavu božju i na svoju korist. — Ugasnuv uljenicu i svršiv svoju večernju molitvu sniva blaženi sanak.

Omladina — naša nada.*)

Evo dospjè školsko vrieme svomu kraju. Naša omladina ostavlja polutanske naše gradove, i vraća se premilomu svomu domu. Ajde sretno u naručaje svojih dragih prijateljah i znanacah, i uživaj se veselja, kojega si vriedna i dostojna iza dugog i velikog truda! Ali draga školska omladino! uz veselje i pokoj čeka te takodjer i u praznicih nješta djela i truda — za veliku našu majku, majku Slavu. U školah i gradovih nisi ništa mogla zanj učiniti velika, — sad u dragom zavičaju, u sredini milih svojih rodjakah i zemljakah možeš na narodnom polju puno djelovati. Omladino, ti si naša nada, ti ljubiš svoj narod, o tom imamo dosta preliepih dokazah; draga omladino! dopusti da prijatelj mladim svojim prijateljem sad na koncu školskog ljeta progovori prijateljsku, prijaznu rieč.

Školska omladino! búdi doma slavenski duh! Žalostne okolnosti branile su do sada, da se duh slavenski — duh domorodni — nije mogao kako valja oživljavati i razvijati; — al ipak se je stvorilo puno koješta,

*) Ovaj prekrasni članak donio je Cjelovački list „Slovenec“ u svom 54. br. Buduć nam je sve iz duše govorio, to ga evo dajemo i mi našemu obćinstvu, i želimo, da bi mu se naša omladina što srdačnije odazvala. Slovenec je jedini politički list u Slovenacah, a kakvim duhom diše, to pokazuje i ovaj izvrstni članak. On je slobodouman list, zastupa odprto interesse slavenske, i mi ga što toplije preporučamo našemu obćinstvu. A jezik mu ju tako liep i po nas lagan, da će ga svaki našinac lako čitati uz malu pripomoć Janežićeva „Ročnog Slovara.“ (Ur.)

i obratilo se je na bolje — u prkos svim zapriekam. Nego ipak ih je još puno, koji čame u starom narodnom mrtvilu; puno ih je, koji se búde, al neimaju srca, da se kažu kao pravi Slaveni. Tu je još puno djela. Draga omladino! tu se izkaži i djeluj, što više možeš; búdi zaspane, probudjenim pripomaži. Pripoviedaj ili čitaj kakvu domaću pripoviest, zapjevaj kakovu poštenu, domorodnu pjesmu — i sigurno neće plod izostati. Ako vas je pako više, priredite i pokušajte kakov igrokaz; netreba tu Bog zna kakova kazališta ili bogato naki ćene dvorane — pod lipom, na tratini, na gumnu dade se takodjer šta prirediti: „Zrno do zrna pogača, kamen do kamena palača."

Priporučuj i čitaj slavenske časopise! Minulo je vrieme, gdje su ljudi mislili, da je za seljaka samo motika, kosa i sjekira. I seljakom treba sada, da se šta uće i da šta znaju. Kako će obćine opravljati svoje poslove, da budu dobri, državi i obćini na korist i sreću, ako ništa neznaju o svojih poslovih i potrebah? Kako će seljaci plaćati svoje daće i zadovoljiti svojim potrebam, ako nebudu znali, da si više prirade i zasluže? Sreća bi velika po naš narod bila, kad bi se naš sviet bolje časopisah laćao, nje naručivao i marljivo čitao. Al svaki je početak težak, a osobito u nas Hrvatah i Srbah glede čitanja knjigah i časopisah. Našemu je narodu do skora oskudievalo dovoljno školah, narod nam se nije knjigi priučavao, i zato malo tko za knjigu još i danas mari. Pomozi, draga omladino! uzmi u ruku časopis, čitaj glasno i lagano, razjasnjuj manje poznate i nove besjede, — zatim pako naloži, da jedan za drugim čita, i neće proteći 14 danah, pa će svladane biti prve potežkoće i zaprieke. O tom pako osobito nastoji, da nametneš naše časopise obćinskim glavarom, kavanam, krčmam; a da izrineš one njemačke časopise, koje za nas Hrvate i Srbe i za naša prava nikakove rieči neimaju, a na sva usta grde, ocrnjuju, zamećn i zatiru sve, što je hrvatsko ili srbsko, i u obće slavensko. Pripoviedaj to ljudem i pitaj ih, da li je pametno one plaćati, koji nam u prsa zabadaju oštar mač? Nijedan narod neplaća i nepodupire onakovih časopisah, koji su njemu neprijateljski. Učimo to od njih i mi Hrvati i Srbi, i okanimo se takovih neprijateljskih časopisah!

Sabiraj narodne pjesme i besjede! S prostim ćeš se seljakom iškolskih praznikah družiti, draga omladino, a uprav medj prostim ljudstvom nalazi se mnoga preliepa hrvatsko-srbska pjesma, poslovica, besjeda itd. Pogledji prekrasnu ljubičicu, kako tamo skrovito i tiho, pod trnjem skrivena, prijatno odiše; uprav tako mnogo čisto hrvatsko - srbsko jezikoslovno zlato i srebro nalazi se u siromašnoj seljačkoj koljebi. Srećan, tko tako dragocjeno blago nadje, digne i sačuva. Zato, omladino mila! propitkuj, zapisuj i sabiraj, pa što nadješ, izruči kojemu poznatomu rodoljubu, da se ni najmanja drobtinjica neizgubi, već iznese na svietlo božje. Neka sviet, koj naš jezik toliko prezire i mrzi, s vremenom vidi i spozna bogastvo, okretnosti i milinu našega jezika — i opozove svoju krivnju.

Podpomaži slavensku slogu i uzajemnost! Niemacah je u Austriji 7—8 milijonah, — Magjarah 4—5 milijonah, — Slavenah pako 17—18

milijonah. I — čudi se sviet! — o Slavenih se u Austriji jedva govori, a još se manje sluša njihov glas. A kako to? Niemci znaju, šta hoće, i rade složno i uzajemno za svoje namjere. Magjari su takodjer svi jedne misli, imaju si svi pred očima jedan i isti cilj i konac. Kako je pak medju nami Slaveni? Česi malo mare za Jugoslavene, Srbi se s Hrvati prepiru za imena, Slovaci neće ništ da čuju o českoj slovnici, a Poljaci hode svojim putem. Hrvati su dobili svoju dvorsku kancelariju, pa neznamo, hoće li pomagati, da to dobiju takodjer i slavenska im braća Česi, Poljaci i Slovenci. I ako dobiju Česi, što žele i traže, Bog zna, da li će se postarati i za naše pravice. Tako je medju Slaveni, oni nerade složno ni uzajemno, pa zato je tu tako malo ploda. Govori se o Česih, Poljacih, Rusinih, Slovacih, Srbih, Hrvatih i Slovencih — austrijskih Slavenah nitko se pako nesjeća. Al toj žalostnoj istini nismo krivi samo mi Slaveni, nego više naši protivnici, koji su poticali i huškali brata na brata, i svom su snagom nastojali, da posiju razdor i neslogu medju srodnom braćom, da bi nad svimi skupa gospodovali. Ta uvidimo jednoč, čega nam je osobito i prije svega potrebno. Sloge, uzajemnosti i bratimstva medju svimi austrijskimi Slaveni! K tome možeš puno pripomagati školska omladino mila! Pripoviedaj ljudem, kako se po velikih gradovih, u Beču, u Pragu, Lavovu itd. sastaju Slaveni raznih plemenah, kako se vježbaju u jeziku jedan drugoga, kako medju sobom svaki svoje pjesme pjeva, kako se medju sobom štuju, ljube i zabavljaju; — pripoviedaj im dalje, kako Slaveni tu i tam napreduju, šta od vlade hoće da postigne, koliko li su već stekli; dalje kaži im, kako bi i mi imali nje nasljedovati i nje podpomagati; kako ono, što jedno slavensko pleme postigne, na pol i svim drugim Slavenom pripada. Ako tako uzradiš, mila naša omladino! zaista će skoro sijnuti težko i dugo izgledana zviezda slavenske sloge i uzajemnosti, a to je jemstvo (poručanstvo) i zastava slavenske vrline i bolje budućnosti.

To radi, draga hrvatska i srbska omladino za školskih praznikah! Nu nemisli, da k tome treba puno vike i buke, rovanja i draženja; Bože sačuvaj, to bi više skodilo nego li koristilo. Ponašaj se svagdje mirno i krotko, niti se netrsi da poturice i izrode svoga naroda okrstiš: crnca neoprà! — Okani ih se, nego se laćaj i drži onih, kod koji osjetiš, da još tinja iskra ljubavi prama domovini. Tu podpaljuj i oživljuj, da bukne svietlim plamom, i da opet druge ogrije. — Nezamjeri mi, školska omladino! ove moje domorodne rieči! Ravnaj se po njih, i sviet će skoro spoznati, da je istina: „Naša omladina — naša nada!“

Pomirenje.

(Engleski od Charles Srwain-a.)

Marijan Osjejski.

Kad nesmiljna ti rieč je odgnala miloga brajna;
Zovi ga opet ka svom ljubavnomu srcu i grudim,
Gordi ma ponos tvoj to težko dopuštao tebi.

Sjećaj njega na dan, kad sreća je grejala oba,
Pitaj, da li sa riečce ginu već godine vjere?
Kad nesmiljna je rieč ti odgnala miloga brajna,
Zovi ga opet ka svom ljubavnomu srcu i grudim,
Gordi ma ponos tvoj to težko dopuštao tebi.
Reci, u dusi je luč veselja ugasnula tebi,
A u grudih za njim boli te srce sa čežnje;
Gora i dol i svako mjestance, što vidjaše oba
Njegda u slozi, a sad pita te gnjevno i grko:
Kamo smetnu li svog' ti miloga brajna? — ded reci!
Kad nesmiljna je rieč ti odgnala prijana mila,
Zovi ga opet ka svom' ljubavnomu srcu i grudim,
Gordi ma ponos tvoj to težko dopuštao tebi.

Sitnice.

— Književnost. Odbor Matice ilir. naložio je g. g. A. Veberu, A Zoričiću, Vatr. Jagiću i I. Filipoviću, da se dogovore glede njeki obćih ustanovah, po kojih bi se urediti imao izdati se imajući Cvietnjak pjesničtva; pa da onda o tom svoje mnenje podnesu istomu odboru. Na temelju dogovora te gospode zaključio je Matičin odbor u svojoj 17. srp. držanoj sjednici sljedeća: a) Cvietnjak jugosl. pjesničtva ima da obsiže svu jugosl. literaturu, naime: bugarsku, srbsku, hrvatsku i slovensku, i nesamo umjetnu nego i narodnu. b) Sav materijal ima se po raznih vrstih pjesničtva podieliti na grupe, a u grupah, izim nar. pjesmotvorah, po kronologičkom redu. c) Pojedini pjesmotvori imaju se tiskati onimi pismeni, kojimi su piscem izdana, naime latinicom ili ćirilicom. d) Uvod u cielo djelo ima sadržavati obća pravila o pjesničtvu, t. j. sve što na tako zvanu poetiku spada. e) Na koje grupe pjesničtva da se djelo razdieli, to se ostavlja onim, koji će sav posao na sebe primiti. f) Kod svake pojedine grupe imaju se opet razviti posebna pravila, koja se one posebne vrsti pjesmotvorah tiču. g) Da se izdanje djela što prije pospješi, izručuje se izradak jednomu odboru iz vještakah tomu poslu doraslih. U taj odbor pozvat će se g. g. Ad. Veber, Mirko Bogović, dr. J. Subbotić, V. Jagić, Kořinek i Erjavec. h) Taj odbor ima pozvati sve živuće jugoslavenske pisce, da mu na pojedine grupe spadajuće najbolje svoje proizvode pošalju, ujedno sa svojim mnenjem o ovoj il onoj vrsti, u kojoj je dotičnik najvieštiji, ili o kojoj je najbolje upućen. i) Sav taj materijal ima spomenuti odbor poredati, izpraviti, popuniti i za tisak prirediti ili sám ili pod svojom upravom po osobah, koje si on u tu svrhu izabrao bude. k) Djelo ima iznositi najmanje 80 arakah u IV. najvećeg formata, a pjesmotvori tiskat će se u dva stupca. l) Glede pristojne nagrade sporazumjet će se matica u svoje vrieme s dotičnim odborom po okolnostih i potrebi. m) Posao se ima čim prije započeti. — To su zaključci o tom velevažnom književnom podhvatu. Bio nam sretan i napredan!

— Opet nas ravnatelj ovdašnjih gl. školah g. Fr. Klaić razveseli ovih danah liepim književnim darom za puk i pučku školu, i to ne jednim, nego odmah dvama, naime: „Malom gospodaricom“ i Malim stočarom. Ovima dviema knjižicama i prije izišavšim „Malim ratarom“ doskočeno je velikoj potrebi za promak materijalnog našega napredka, jer s njima je puku sad u kratko u ruke dano sve, što mu volju k napredku probuditi i rukovoditi može. Mi doduše taj posao nesmatramo za izvrstan i završen, kao što ga ni g. pisac nesmatra; nu njim se je svakako valjano počeo put krčiti, gdje još pusta i zaraštena gudura bijaše, te s toga i rado priznajemo zasluge g. F. K., koje si je stekao po narod ovim svojim trudom i naporom. Želimo dakle od srca, da bi i narod taj trud priznao. i piscu se zahvalnim izkazao time, da svojski uz sve one prione, što ga on u svojih knjižicah razgovetnim jezikom uči. Ljepše zahvalnosti nemože doista očekivati nijedan pisac, a mi tu zahvalnost želimo u punoj mjeri gosp. Fr. Klaiću. Obadve knjižice izdala je knjižara gosp. Lavosl. Hartmána, „Mala gospodarica“ stoji 30 nov., a „Mali stočar“ 40 novč.

— Nagradu za književné radnje, štono ju u ovom listu razpisasmo, dobiva g. D. J. Kozić Jarebićki, sedmoškolac osječke gimn., sastojeću se iz jednog bezplatnog iztiska Bosiljka I. i II. knjig. Vrazovih djelah i II. knj. Kriesnicah. Njegove prievode iz Omira u heksametrih priznaše vještaci pohvale vriednimi, a osobito zaslužuje priznanje njegovo nastojanje oko prilagodjenja klasičkoga metruma našemu jeziku, koje se osmiva na dubljem poznavanju naravi, obijuh jezikah, i iz čeg se zaključuje, da će isti vriedni rodoljub danas sutra biti vrstnim poslenikom naše knjige. Mi ćemo te prievode priobćiti u budućih brojevih.

Odgonetka zagonetke u br. 9. sliedet će u 12. br., buduć nam je stigla, kad je već složen bio ovaj broj.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 12. 15. kolovoza 1865. Teč. I.

Mati.

Od Gjure Deželića.

(Konac.)

Djetetu je ljubav materina
I blagoslov, svetosti baština,
To je dvoje osnov mu životu,
Nad to dvoje nezna za milotu;
A mladiću veriga je zlata
Zavičaju vežuć ga za vrata;
Nek mladiću sav se sviet otvara,
Neka ide da svietom tumara,
Ipak njega natrag nješto vuče,
Njemu srce za zavičaj tuče,
Ljubav majke sjeća ga na bolje
Sried radosti tudje i nevolje,
Jer u svietu čuvstva vidi razna,
Nu za njega sva su srca prazna,
Sva vodjena čuvstvom sebičnosti,
Sva su tvrda, sva su bez milosti,
Prijateljstvo, ljubav, milosrdje
Traži plaću i u svake hrdje;
Bezplatno se na svietu jedina
Samo mati trudi za kćer, sina.
Diete, komu sve baš ona dade:
Svoje zdravlje, svoju ljubav, nade —
Šta li može svojoj majci dati? . . .
Al' i ništa netreba mu mati!
Nesebična na svietu jedina
Ljubav vam je samo materina!

Da vam kažem, čujte, još pripovjest jednu,
A vjerujte meni, uspomene vriednu.

Bila jedna žena u doba nedavno
Sudbom progonjena strašno, neizbavno,
Od prvog djetinstva, kad majku izgubi,
Liši ju očinstva, čim otac nasnubi
I u dvor dovede maćuhu prokletu. —
Takve zle šta vriede, tà zna se u svietu!
Sve zlo, što ga more izmislit hudoba,
Pastorci još gore smišlja sudbe zloba,
Maćuhinoj djeci otac ju zavrže
Ovo su im sveci — onu vragom drže,
Te služavka prosta bješe im u kući,
Glada i suzah dosta njoj sudba odluči!
Drugim cvale ruže, njoj trnje je niklo
Iza boli duže, tom joj srce sviklo;
Te snosila tugu Bogu se moleći,
Da joj biedu dugu pokrati, izlieči.
I Bog milostivi dâ joj dobra muža,
S kojim kad poživi, procvate joj ruža,
I Bog isti stari jos sa srećom inom
Brak njihov obdari sa jedincem sinom,
U kom bi im slava, radost, ponos, nade.
Nu sreća se prava sva ovdje nedade...
Udovicom ostà s dječkom roneć suze,
Nu opet tvrda postà i raditi uze,
Da sinu pribavi, što će bit mu treba,
Dokle se postavi do svojega hljeba.
Tà i samodrugu dost bi brigah bilo,
A nju su uz tugu bile baš nemilo.
Al zlo zaboravi, koje se sgadjaše,
Misleć u ljubavi, koli drag sin bjaše:
Kako tepajući ime njeno reče,
Kako hodajući svedj se k njoj zaleće,
Kako u njenu krilu obranu tražaše,
Kako nju nasilu na smjeh nagonjaše,
Kako straši sada, sad bijaše sretan,
Pobožan kadkad, sve više pametan,
Zašto ga do oka, kako se pristoji,
Do momka visoka htjede da odgoji.

Nu nesretno diete u zô dan se rodi,
To svi priznat ćete, da se gdjekom sgodi.
Jerbo štogod poče, svršit nezna ništa,

Nit nastojat hoće doć do svog ognjišta.
Neposluh sijaše, sramotu je žeo,
Lakouman bjaše, majku 'e troškom gnjeo.
Učio se malo, klatio se mnogo,
Nije pomagalo ni držanje strogo,
Odpušten iz školah u zanate ode
Nu „nakov“ ni „smola“ njeg' neoslobode,
U svakom tegobu, strašnu nadje muku,
Poslie tržit robu stà na svoju ruku.

Nasmija se blage trâg trgovcu sreće:
Ženu i s njom blaga dobi do tri vreće,
I pomisli mati, što postade sretan,
Da će sad postati valjan i pametan;
Ali riedko sreća i pamet donosi,
Ni majka moleća njemu 'e neizprosi;
Bogat, sretan sada trošio je lako,
Uza to propada, zna se, u zlo svako,
I zli drugovi ga igrami zavedu,
Sreća ostavi ga mnogom u neredu.
Zao uz zle ljude u bolestih ružnih
Propalica bude član zatvora dužnih,
Te iznevjerena i što posta krida,
Os avi ga žena i s djecom od stida,
Satmo jošte m a t i a uz bol najveću,
Nemože prestati blažit mu nesreću,
Dolazi i dvori „izgubljena sina“,
Blago mu govori za zlih množtvo činah.
Srce tvrdo blaži, ufanjem ga kriepi,
Pokajanje traži, raj proriče liepi:
„Jer Bog,“ veli, „neće smrt griešnika vela,
Već mu se okreće na kaj za zla djela.
I kad ga iz tavna zatvora izpuste,
Dvorkinja bi javna, te kakva! da čuste,
I slaba i stara, kakova je bila,
Za sve se postara, čim mu 'e bol liečila,
Do zadnjega časa neostavi njega
A kako se glasa, i sad oplakuje ga!

Oj, što je djetetu u životu mati,
Tko će to na svietu pravo opisati?
* * *

Opuzla je ruža, povenula trava,
Kud se pogled pruža, narav će da spava,
Siroticam djeci majčica boluje,
Ili bolje reci — njoj se život truje,
Te svaki dan padne listak s lica njena,
Od nje blva jadne sjena, samo sjena,
I gle! plahta biela mrtvačka od zime
Već se razapela, da ju pod se prime,
Da prime poda se, za uviek pokrije
Majčicu, koja se već sa smrću bije.
A čuj radost vražu lukava susjeda,
Što za majku kažu, da ju smrt već gleda!
Njegva duša crna podkopala drvo,
S kog su žiću zrna uzdržanje prvo,
I koju su snagu majci silu dala,
Da uz djecu dragu vjekovat bi znala!
Raduje se, nada, da će baštiniti,
Da će djeca mlada dat se prevariti! . . .
Neraduj se zliko! Bog je liečnik veli.
Vidi zlo koliko tvoje srce želi;
Ljubavi on više ima no ti jeda,
I ako izdiše — on joj umriet neda!

Oh, smiluj se, vječni, milosrdni Bože,
Da otrov nesrećni izgubit se može,
I da zrna žića i da sloge čini
Osnov vječnog bića budu domovini!
Gdje su složna braća — majka im ljubav steče,
„A od smrti 'e jača ljubav“ pismo reče,
Majku, o Hrvati, ljub'te sa svom snagom,
Nemojte s' titrati s domovinom dragom;
Oko majke mile nastojte svi vjerno,
Vrag ljubavne sile plaši s' neizmjerno,
Prsima ju svojim štitite od vraga
I dobar vam stojim, bježat će bez traga.
Cjelujte joj ruke, ljubite joj lice,
I nestat će muke u vaše majčice.
Ljubite ju vječno, radite joj k slavi,
L j u b a v tek ju srećno v a š a od zla izbavi!

Takovi su bili.

Pripoviedka od H. Šmita.

(Konac.)

VII.

Načelnik čekaše svom znatiželjnosti liečnika, koji je po njegovu mnjenju već i predugo izostao. On šiljaše sluge pred njega, no nijedan ga neusreći

povoljnim njemu glasom. Pa ipak, premda ga je to jako peklo, to nepokazà — na začudjenje svih — ni najmanje srčbe, već se je mirno držao, kolikogod je mogao. Naravno je, da se je u tom veoma silio; no šta će, kad se je plašio više liečnikovih riečih, nego groma.

Napokon mu ipak svanù, najavi bo mu jedan sluga dolazak liečnika. On mu skoči na susret, uvede ga u svoju sobu, te zahtievaše, da mu obznani, kako je i što je. No liečnik mu sasvim osbiljno reče:

„Sad se ti moraš malo drugačije naprama meni ponašati; jer moraš znati, da ja k tebi dolazim kao izvanredni poslanik i punomoćnik, da ti ili rat naviestim ili da s tobom mir sklopim, kako budu već okolnosti zahtievale.

„Dakle govori“ reče načelnik, dočim sjedne na divan a liečnik kranjega. „Govori! na sve ću pristati, samo neka se parba nezametne.“

„Ja te hvatam za rieč“, počme liečnik ozbiljno, „ako bi je htio s vremenom izkriviti. Dvorski savjetnik dao je pozdraviti gosp. načelnika Mirka Z . . . . i poručuje mu, da neće povadjati nikakove daljne iztrage, nego da će na sve zaboraviti iz ljubavi naprama bližnjemu.“

„Hvala Bogu!“ reče načelnik.

„Dalje“, nastavi poslanik, „zazvao se je dvorski savjetnik sutra načelniku na objed.“

„Dvorski savjetnik će kod mene objedovati! koje časti! kolikoga odlikovanja!“

Gospodin će savjetnik povesti svoga pisara Milana M . . . ., pa će očekivati, da i njega svom uljudnošću i pristojnošću primiš!“ produlji poslanik a načelnik poviče:

„Milan M . . . .? Molim za dopuštenje — — — — — —“

Poslanik ga opomene, da mu neprekida rieči, te nastavi dalje:

„A to se onda razumije, da će i roditelji mladoga M . . . . biti prisutni. Nadalje ima se izjaviti načelnik, da prima natrag staroga Marka, a za učinjenu mu nepravdu, što su ga zaprli, da će mu malu mirovinu odrediti.

„Nek mu bude! Samo neka mi neide više na oči. Sve ću učiniti posredovanjem drugoga“, priklopi načelnik.

„Taj ću predsjednik ja biti“, reče poslanik, a načelnik upita:

„Jesmo li gotovi?“

„Sad će istom doći, što je najbolje“, bijaše odgovor. „Dvorski je savietnik dugo kušao svoga pisara, pa ga je pronašao za valjana mladića. On je čestit mladić, te će jednom mnogo koristiti domovini, pa će ga stoga razloga sutra kod gostbe kao tajnika pozdraviti, na što će g. načelnik privoliti, da mu svoju kćer Milicu dade za suprugu.“

„Šta?“

„Zadnje je doduše samo volja dvorskoga savietnika“, odvrati poslanik. „I tim sam svršio svoje poslanstvo; te sam evo opet Dragutin R . . . ., koji sa svojim prijateljem Mirkom razgovara. Promisli dobro, što sam ti rekao,

pak ćeš viditi, kako ćeš dobro učiniti, ako tim načinom dades dostojnu zadovoljštinu za veoma uvriedjeno poštenje."|

Načelnik šetaše se njekoje vrieme gore dole po palači. On nije mogao to sve na jedan put zapamtiti, s toga mu morade njegov prijatelj to sve još jednom ponoviti.

„Mene zove dužnost dalje," završi Dragutin R.... „Upravo u dvie ure doći će sutra tvoj odlični gost, gledji da sve dobro pripraviš i izvedeš. Netreba tu nikakovih skupocjenih inozemnih vinah niti kojekakovih poslasticah, nego veseo čin, kojim se može razveseliti srce svakoga čovjeka, i koji vrhu djece i unučadi blagoslav siplje. Nek bnde samo tako, pa se nećeš, vjeruj mi, prevariti. Pa tad bi mi prevalili 30 god. iza one večeri na brežuljku, te bi se je uviek s veseljem sjećali, kad smo naime zadnjiput bratski blagovali i prijateljski se rastali.

Liečnik se udalji, a načelnik stane gorepomenute predloge promišljavat. Nakon dugotrajnoga promišljavanja odobri je, skoči s naslonjača, pozvoni, te se stane pripravljati za sutrašnju gostbu. — Sva dražinčad, kao munjevnom iskrom udarena, na jedanput oživi; nitko nije badava stajao, svaki i najnižji sluga imadjaše pune ruke posla.

VI.

Sutradan stigne Vladimiru M.... u pozivnica, kojom ga pozivlje načelnik sa cielom obitelju na ručak. Ujedno dobije ovom pozivnicom pisamce od Dragutina R.... u kojem ga ovaj opominjaše, da točno zadovolji ovomu pozivu.

„Ženo!" uzklikne Vladimir, „dogadjaju se znamenja i čudesa. Liečnik izradi majstoriju, dočim je do sada tako škrta čovjeka obratio na put podatnosti."

Na objed pozvani gosti dolažahu jedan za drugim. Prvi koji su došli, bijahu Vladimir i njegova supruga. Načelnik ih primi niti sasma prijazno niti opet prezirno. On je pozdravi posve navadnimi riečmi, te je uvede u sobu za goste već priredjenu.

Malo kašnje dodje i dvorski savietnik s Milanom M...., a za njima Milica s jednom svojih tetakah. Ona se pokloni odličnim gostom, a Vladimirovu obitelj pozdravi sasvim prijazno.

Malo poslje dodje vrieme, da idu k stolu. Pri objedu mučahu izprva, no kašnje, kad si želudac ponješto namiriše, nastane žamor i sveobće zadovoljstvo. — Sad ustane dvorski savietnik, te pošto je Milana M.... a kratkim govorom pohvalio, imenuje ga tajnikom svojim. Na to se digne načelnik, te se izrazi, da želi svečano zaručiti svoju kćer Milicu sa mladim tajnikom dvorskoga savjetnika Milanom M.... Presenećini gosti pohvališe to postupanje, a mladi zaručnici kleknuše, da ih roditelji blagoslove. Poslje mnogih obredah, koji se pri takovoj zgodi obično obavljaju, i poslje srdačnoga čestitanja novomu bračnomu paru, nebijaše veselju ni kraja ni konca.

Dvie ure kašnje svršila se je ta svečena gostba. Dvorski je savjetnik odmah otišao, dočim je veća strana gostih ostala. Ona tri prijatelja sjedjahu jedan kraj drugoga, te uz sve nastojanje, da se dobro zabavljaju, nepodje im to za rukom.

Napokon reče Dragutin R.... poslje duge stanke:

„Uzalud se mučimo, da si prošlost iz glave izbijemo; toga nemožemo silom postići, već će to sve s vremenom u zaboravnost preći. A mi ćemo se medjutim niečim drugim zabavljati."

„Šta bi to moglo biti?" upita Mirko Z····, a Vladimir mu odgovori:

„Buduć da je to od Dragutina U····, to će biti za cielo nješta liepa."

„Nješta si pogodio," počme Dragutin. „Vi znate, da sam se još od malenih noguh bavio risanjem i slikanjem, doklegod nisam došao na sveučilište. Tada sam bio važnijimi poslovi prepriečen od te, meni najmilije, zabave, no ipak se je nisam posve odrekao, te sam evo prije njekoliko danah dogotovio sliku, koja je vriedna, da se vidi, i to više radi predmeta, koji predstavlja, nego li radi slikarske umjetnosti. S tvojom sam ju dozvolom, dragi Mirko, amo donio i u bližnjoj sobi objesio. Možebiti izvoljavate, da vam ju pokažem

Prijatelji ustanu te stupahu za Dragutinom puni znatiželjnosti u sobu, u kojoj je prilično velika krasno izradjena slika vjesila. Uočiv gledaoci sliku zapanje se. — — — Predstavljala je prizor na brežuljku, na kom se njekoč oprostiše ova ista tri prijatelja poslje višednevnoga putovanja. — Sve tri su bila dobro pogodjena, sve bijaše umjetno izvedeno; isti prosjak na dnu pozorišta bijaše izvrstno naslikan.

„Tako smo bili!" reče Dragutin R···· svečanim glasom, „Tako smo se rastali. — Prijatelji! braćo! — — — — „A kako smo se sastali? — — — Kakovi smo bili? — — — — —

Na ove rieči zažari se Mirko Z···· Pogled na sliku i od Dragutina malo prije izuštene ukoravajuće rieči promieniše njegovu ćud. On pruživ prijateljem desnicu, reče drhćućim glasom:

„Oprostite! zaboravite! Pred ovom slikom nalazim sve, što sam odavno izgubio; s toga bi želio, da mi je odavde više nenosite, da se tako uzmogu češće na naše prijateljstvo sjećati i ovo novo čvršće držati."

„Bože daj!" reče Vladimir M····, te pruži obraćenomu prijatelju ruku. „Oprošteno je, zaboravljeno je! — Što je prošlo netreba više spominjati. — Sada počmimo nov život; pa ako si uviek ostanemo do groba vierni prijatelji, to neka naslika umjetnička ruka drugu sliku za gatku k onoj našega prijatelja, a pod njom neka napiše:

„Takovi su bili."

Pr. L. M. V-K.

Srbija.

Od Rev. Dentona.

(Konac.)

Vinogradi, osobito smederevački, požarevački, negotinski i ravanički daju jako dobro vino, koje se u krčmah oka (mjerača) po 25 novč. toči; a kad se na vedra kupuje, nedodje mjerača ni 10 novč. U Srbiji, u zemlji u nutri, nalaze se kuće medju malimi vočnjaci, nasadjeni triešnjami, šljivami, jabukami i kruškami. To se voće suši i u velikom izvozi; iz šljivah se pako peče šljivovica, koja se tu rado pije. Drugi važan predmet trgovine srbske jesu šiške, koje se u velikoj množini odavle izvoze, te se rabe za učinjanje i bojadisanje kože. Iz šumah dobivaju se takodjer izvrstne dûge, a nedavno iznajmio je njekakov židov velik dio gorskih priedeljah, da ugalj za izvoz pali. Nu žalibože, da je Srbija tako rekuć posve izključena sa tržišta zapadnih narodah, jedno što nikakove luke neima u jedranskom moru, a drugo što se svakojakimi gadnimi spletkami zaprečuje, da se već jednoč dozida željeznica od Siska do Rieke. S toga su većinom bez ikakove vriednosti i ciene ogromne šume i drugi obilni zemaljski proizvodi Srbije. Ipak su sve do sada šume bile skoro jedino bogastvo Srbije, i to ne svojim plemenitim i ogromnim hrašćem, iz kojeg bi se gradit: mogli najveći brodovi, nu koje jer izvoza neima u gori većinom ili sgnjije ili se posieče i popali, tko do njeg dodje; nego u nebrojenih čoporih švinjah, koje po njih vrve i žirom se hrane. Od tih se svinjah svake godine pretjera u Ugarsku do 200.000, a odavle idu dalje u Njemačku, gdje jako dobro ako i izpod vriednosti prolaze, to svojim vlastnikom ipak velik dobitak odbacuju. Nedavno poćeo je blizu Biograda njeki Francez soliti i sušiti svinjsko meso, te razašiljati na sve krajeve Evrope; nu taj je pohvat, kao i mnogi drugi, uništen bombardisanjem godine 1862.

Srbske šume vrve u srednjoj Evropi običnom divljadi, zecevi, jeleni, srnami i lisicami. U gudurah nalazi se i divlji vepar, a kadšto i divlja mačka. U visokah gorah vidja se još i medvedah i risovah; nu ovi se neusudjuju nigda dolaziti k ljudskim stanovom, premda je studem ob zimu jako velika i trag njihov posve nepristupan. Samo jeseni opazi se kadkada, kako rutavi goso koju šljivu drma ili zabludjelo koje krčme vuče, da si gladni svoj želudac založi boljim zalogajen. Vuk je isto tako kao i medved riedak gost, i bio bi već posve utamanjen u ovih krajevih, da iz Austrije neprelazi preko Dunava ili Save, kad se smrzne, što obično svake 3 il 4 godine jedanput biva. „Vuka bi već davno nestalo“, rieče mi njeki Srbin, „da podanici austrijanski oružja imati smiju; svi naši vuci doseljenici su iz Austrije.“ Divlje peradi ima u izobilju po otocih i nizinah dunavskih. Po ravnicah se nalaze obično strnadice, prepelice i šljuke; kad putnik šumom putuje svaki čas prnu ciela jata poplašenih divljih golubovah; a oni, koji si žele plemenitijeg,

ako i ne toli probitačna lova, ti si ga nalaze loveći divokoze po strmih pećinah, ili sokolove, jastrebe i orlove, koji se jako često vidjaju, kako lete vrhu šumah ili duž riekah, vrebajući sebi kakov plien. I rieke su pune svakojakih ribah, osobito je dunavska jesetra jako tečna i obično jelo po gradovih duž Dunava; od jesetre i morune dobiva se izvrstan kavijar (hajvar). Šaranah, štukah, linjakah, pastrvah i drugih manjih potočnih ribah, pune su sve rieke i svi potoci srbski, te se hvataju, sole i suše u velikoj množini.

Premda je do sada još posve malo učinjeno, da se pronadje i odkrije skriveno blago srbskih gorah, to se ipak zna, osobito po iztraživanju saksonskoga montaniste Herdera, da je Srbija jako bogata svakojakimi rudami. Zlato, srebro i željezo kopano je i obradjivano već za vrieme Rimljanah Zlato i srebro sada se doduše nenalazi, ili ako se gdje i nalazi, posve je neznatno, da se ni izplatilo nebi. Nu željezo naproti i glede svoje čistoće i glede svoje kovne množine u rudah nestoji za nijednim drugim željezom. Osim toga ima i cinastih i sumpornih ruda blizu Majdanpeka i ugljevitih slojevah u raznih krajevih, počmav od Dobre na Dunavu pa do Ravanice blizu Ćuprije. Premda ugelj, koji je donešen iz Dobre, ni 60 cipelah izpod površja neleži, ipak su ga englezki razgledači za posve jednaka s newcastle-skim pronašli. Ako se k tome uzmu još mnoge bakrene i olovne rude s velikom množinom sulitra i sadre, to si onda čovjek može predstaviti, koliko neizmierno blago leži u ovoj još većinom nepoznatoj zemlji. Sadanja srbska obrtnost još je u povojih, ali nijedna zemlja u Europi od ove veličine nepruža toliko sgode marljivosti i glavnici za probitačne podhvate, kao upravo Srbija.

Srbija je razdieljena na 17 okružjah, ima 1,100.000 stanovnikah. Dvanajest tih okružjah leži na granici, a 5 u nutrnosti zemlje. Mi ćemo sada obići zemlju od Biograda počmav okolo naokolo, a zatim popriek od zapada na istok.

1. Biogradsko okružje, 5 nahijah sa 80.000 stanovnikah i 33 pučke škole; glavni grad Biograd, 22.000 stanov. na Dunavu i Savi, stolica kneza i vlade, stranih poslanikah, metropolite i duh. stola dieceze biogradske. Ovdje je takodjer veliko sudište, trgovački súd, načelničtvo (okružno poglavarstvo), okružni súd kao i u svakom glav. mjestu okružja. Biograd ima 3 velike crkve, rimokatoličku crkvu u austrijskoj konsulatskoj sgradi, njem. evangeličku crkvu pod okriljem srbske vlade stojeću, 12 džamijah, 3 židovske bogomolje, liceum, gimnaziju višu i nižu, bogoslovne sjemenište, trgovačku školu, višu žensku školu, 8 početnih školah, a medju njimi jednu katoličku, jednu grčku, jednu njemačko-evangeličku i jednu židovsku. Osim toga ima narodnu srbsku čitaonicu, 3 tiskarne, knjižicu s 20.000 svezakah, muzeum, vojničku i gradjansku bolnicu. U tvrdji belenduje 4000 turskih vojnikah i jedan turski baša.

Topčider, ljetni dvor knežev s vrtom i zverinjakom. Rakovica, sa samostanom, Grocka na Dunavu s 1100 stanovnikah.

2. Smederevačko ukružje, 2 nahije s 52.900 stanov. u 14 pučkih školah. Smederevo na Dunavu, 4000 stanov. Turska tvrdja s tornjem Gjure Brankovića. Palanka, 1300 stanov.

3. Požarevačko okružje, 6 nahijah sa 122.700 stanov. i 30 školah. Požarevac blizu Morave, 5500 stanov. s nižom gimnazijom. Blizu Morave nalazi se kneževska ergela. Gradište na Dunavu, 2200 stanov. Zagubica s rudami.

4. Kraina, 4 nahije, 62.900 stanov., 20 školah. Negotin, 3500 stanovnikah, sielo vladike i duh. stola negutinskoga, živana trgovina i najbolje vino u Srbiji. Kladovo, 1300 stanov. na Dunavu naprama Severinu. Nadaleko je turska tvrdjavica Fetislam. Milanovac, na Dunavu, 1400 stanov. Adakale. turska tvrdja na dunavskom otoku blizu Oršave. Majdanpek, 600 stanovnikah sa željeznimi i cinastimi rudami. Nedaleko nalazi se velika sigasta špilja.

5. Crnovičko okružje, 2 nahije s 46.940 stanov. i 13 školah. Zajčar na Timoku, 2000 st., niža gimnazija.

6. Knjaževačko (prije gurgusovačko) okružje, 2 nahije s 46.334 st. i 11 školah. Knjaževac na Timoku 4000 st., Gramada s carinarom. Jednu uru odavle leži u gori grad Sfrlik, s kojega je divan izgled na Niš i staru Srbiju.

7. Aleksinačko okružje, 3 nahije s 44.688 stanov. i 10 školah. Aleksinac 3000 stanov., carinara, živana trgovina s Turskom i austrijski poštarski ured na cesti u Carigrad. Banja 1200 stanov., ljekovite kupelji od naravne čiste vode 60° topline, stara rimska svedena bistra kupka. U Hrtanju nedaleko od Banje ima špilja, u kojoj se ob ljeto smrzava.

8. Kruševačko okružje, 3 nahije s 54.000 stanov. i 9 školah. Kruševac blizu Morave, 2600 stanov. s dobro sačuvanom crkvom cara Lazara u bizantinskom slogu. Na južnoj je granici Kopaonik (5000′) najviša gora u Srbiji, odakle je krasan izgled na Crnugoru, Novipazar i Kosovopolje, znamenito kobnom bitkom od g. 1389.

Čačačko okružje, 4 nahije s 53.700 st. i 10 školah. Čačak na Moravi, 1500 st., crkva, koja je već triput turskom čžamijom bila. Tri ure od Čačka je planina Ovčar s krasnimi okolicami i sa sedam samostanah. Karanovac na Ibru, 1500 stanov. vladika i duh. stol dieceze Užičke. Ne daleko odavle je samostan Žiča sa starobizantinskom žalibože nevjesto popravljenom crkvom, gdje su krunisani srbski kraljevi. Jedan dan je odavle južno Studenica u čarobnom gorskom priedelju sa sjajnom crkvom iz sječenog mramora. U ovoj je crkvi grob srbskog kralja Stjepana prvovjenčanog.

10. Užičko okružje, 5 nahijah s 91.257 stan. i 12 školah. Užice 2000 stanovnikah, turska tvrdja do god. 1862. U visokih gorah oko Drine raste jelovina i nalaze se divokoze, a s vrhunacah su liepi izgledi na Crnugoru, na Dormitor (8000′) i Komovo (9000′).

11. Podrinsko okružje, 3 nahije s 45.700 stanovnikah i 13 školah,

Loznica blizu Drine, 1600 stanovnikah. Krupanje 400 stanovnikah, olovne rude.

12. Šabačko okružje, 3 nahije s 66.400 stanovn. i 22 škole. Šabac na Savi, 4400 stanov. vladika i duh. stol dieceze šabačke, niža gimnazija i živana trgovina s Austrijom. Sjevero-zapadno od Šabca leži Mačva, glasovita sa svoje plodnosti i bitke kod Salaša.

13 Valjevsko okružje, 4 nahije sa 75.200 stanov. u 21 škola. Valjevo na Kolubari, 1900 stanov. s najvećim sajmom u Srbiji. Ub 700 stanov., Obrenovac 600 stanov.

14. Rudničko okružje, 3 nahije s 47.000 stanovnikah i 12 školah. Gornji Milanovac (prije Brusnica), 600 stanov. sa željeznimi, bakrenimi olovnimi i srebrnimi rudami. Nedaleko sjeverno nalaze se razvaline grada Rudnika, gdje su za vrieme srbskih kraljevah bile rude i novčara.

15. Kragujevačko okružje, 4 nahije s 85.100 stanov. i 24 škole. Kragujevac, 4000 stanov. gimnazija, topolievnica, tvornica pušakah, barutarnica i oružana. Od god. 1821. do 1839. stolica srbske vlade.

16. Jagodinsko okružje, 3 nahije s 58.400 stanov. i 24 škole. Jagodina 4000 stanovnikah, staklana i s razbojište Varvarin.

17. Ćuprijsko okružje, 2 nahije s 50.000 stanov. i 10 školah. Ćuprija na Moravi 2100 stanov., Paraćin, 3300 stanovnikah. U ovom je okružju Ravanica zadušbina cara Lazara i Manasija zadušbina Stjepana Lazarevića, sina cara Lazara.

Sveta priča.

(Preradio Zavaljčanin.)

Davno njekad, malo tko se sjeća,
Dan je bio nebeskoga vieća
Mnogo dušah, bivši u poviji'
Zemnog žica, oko sudca stoji,
Čekajući oko božjeg siela,
Dok sin sudac rasudi im djela.
Mnogi u svom srcu mislio je:
„Nebo mora bit zaista moje.“ — —
Na priestolju, na mjestu presvetu
Sjedi sudac Spasitelj svijetu.
Kraj božjeg je sina položena
Zlatna kruna, sjajna, dragocjena.
Prvi došav do siela zlaćena,
To bijaše glava okrunjena:
„Ja sam,“ reče uprav kako valja
Dužnost pravog izpunio kralja,
Ja sam vlado po duši i strogo.
Oca svoga, koliko sam mogo,
Kraljestvu sam granice razmako,
Bijah silan na oružju jako,
Vragu strašan, ljubimac naroda,
I sve drugo“ kralj oholo dodà. —
„Što kralj pravi činiti imade
Činjah, dok mi sunce nezapàdè.
Sad ostavih zemaljsko priestolje,
Pa se nadam dobit plaće bolje.“
Al ozbiljno ostà lice Spasu,
Rajski posmjeh njega neobasù,
Tužno gledeć kralja, progovori:
„Što s' činio, to i pogan tvori.
Slao sam ti sve milosti svoje,
Ali tvrdo ostà srce tvoje.
Kucah često ja na tvojih vratih,
Neupušten al se uviek vratih;
Kraljevu si dužnost izpunio
Ali nisi moj učenik bio.

Ajde sada ti do stana svoga,
Pripravljena sudom oca moga,
Sa mnom nemaš diela nebeskoga.“ —
Iz velikog čekajućeg kruga
Stupi k sudcu sada duša druga:
„Mudroljublja ja učitelj bijah,
Mudro znanje po svijetu sijah,
Najmudrijom sve me glavom zvalo.
Momu umu manjkalo je malo,
Četvornosti što nisam okruga
Dokazao; i još mnoga druga
Istina je meni na um pala,
Nedokučna nikâ nij' ostala.
Dokle življah, proučih nauke
Najskromnije, mudre svake ruke;
Znanosti sam dobro povećao,
Knjižurinah mnogo napisao:
Za to znanje i moje zasluge
Duša tvog se nada viernog sluge,
Dat ćeš meni za trud u životu
Dobru plaću, rajsku krunu otu'“ —
Al ozbiljno ostà lice Spasu,
Rajski posmjeh njega neobasù.
Mudroljuba tužno gledeć zbori:
„Što s' radio, to i pogan tvori;
Slao sam ti sve milosti svoje,
Ali tvrdo ostà srce tvoje.
Kucah često ja na tvojih vratih,
Neupušten al se uviek vratih.
U svojega taštog znanja blago
Zakopó si što je Bogu drago.
Kô stvor umni dobro si činio,
Ali nisu moj učenik bio.
Ajde sada ti do stana svoga
Pripravljena sudom oca moga,
Sa mnom nemaš diela nebeskoga.“ —
Iz velikog čekajućeg kruga
Stupi k sudcu sada duša druga:
„Ja sam bio umjetnik od oka,
Moja znanost bijaše duboka,
Moje ime slavljeno će biti
Dokod sunce na nebu uzsviti;
Jer sam uviek ja pripravan bio,
Kad bi ljudih tko mu drago htio,
Da im život uresim u kući
Krasna djela vješto stvarajući.
Slavno ime bje mi plaća prava,
Sad je moja ta kruna gizdava.“ —
A ozbiljno ostà lice Spasu,
Rajski posmjeh njega neobasù,
Umjetnika tužno gledeć zbori:
„Što s' činio, to i pogan tvori.
Slao sam ti sve milosti svoje,
Ali tvrdo ostà srce tvoje.
Kucah često ja na tvojih vratih,
Neupušten al se uviek vratih.
Umom, koj ti otac moj darovà,
Ti dostojno, srećno napredovà,
Ko umjetnik dobro si činio,
Ali nisi moj učenik bio.
Ajde sada ti do stana svoga
Pripravljena sudom oca moga,
Sa mnom nemaš diela nebeskoga. -
Izmed dušah mirno čekajući'
K sudcu svaka redom stupajući
Kazivaše iz života svoga,
Što je koja činila dobroga;
Al ozbiljno ostà lice Spasu,
Rajski posmjeh njega neobasù;
Rieč se ona čula mnogo kratih:
„Kucah često ja na vaših vratih,
Mnogu svietsku dužnost izpuniste,
Al mi bili učenici niste,
Raja zato moga nedobiste!“ —
Sveti Petar na svrhi doteče:
„Gospodine, još jednoga,“ reče,
„Vidjeti je, gdje smijerno stoji,
Napred ići valjada se boji.
Težak griešnik možebiti da je
Jere k tebi ić mu se nedaje.“
Začuv Isus Petrove besjede,
Zapovjedi, da mu se dovede.
Udje u raj starac sjede kose,
Slabe noge jedva što ga nose.
Za njim udje dušah jato cielo
Ostavivših davno griešno sielo,
Čekale su do doba ovoga
U predvorju siedog starca toga.
Starac gleda Spasitelja svieta,
Sklopiv ruke poputa djeteta,
Nezna starac otvoriti usti',
Al najposlje rieči te izusti:
„Zasluge su, o Isuse, tvoga
Sluge male; mene jer uboga
Nevolja je uviek pritiskala,
Potreba je sa mnom drugovala.
Bijah čovjek u malenoj časti,
Ali u njoj dosta nadjoh slasti.
Ti pokucà na mojijeh vrati',
I veselo ti se k meni svrati.
Ti mi pruži svoju blagu ruku,
Ja slast nadjoh u tvome nauku;

Polag tvojih življah zapoviedih,
Učeć djecu malu već posiedih.
U mladjahna srca sadeć sjeme
Tvoje rieči, ja potratih vrieme.
Brižno bdijah uviek danju, noću,
Sretno tvojom da raste pomoću.
Trudno malu djecu obučavah,
Tvoja riječ da je riječ prava,
Riječ, koja od tebe dohodi,
Da je vodja, koji u raj vodi.
Ako sam se borio s postrebom
I gorkim se prihranjivò hljebom,
Bijah zato srećan, srećan jako,
Nesmutì se nijedno nejako.
Kojim nauk ja tvoj sluga smierni
Kazah, svi ti ostadoše vierni.
Ti posveti sve trudove moje,
Nepoginú zrnašce nikoje.
Evo, koje meni ti predadė,
Predajem ti čiste, dobre sade,
Dovodim ti sve angjele same,
Gledaj zato milostivo na me!« —
Tada poče u nebesi'
Čudna pjesma pjevati se,
Glasba divna sad s' udesi;
A sin sudac promieni se:
Sjajnu krunu uzė i ustadė
Učitelju viernomu ju dadė.

Što je ovog nauk pravi?
Što l' misao ove priče? —
Stališ, zanje, čast, umjetnost
Nikom za raj nedotiče.
Odabran je stališ učitelja:
Oko rajskog raditi temelja! —

Zabavna pouka za mladež.

Napisao Mijat Stojanović.

III. Vuna.

Bijaše onomad, naime mjeseca lipnja 1865. sjedjahu djeca gospodara Blagoje, Jelesija i Mileva, u vrtu ležećem blizu grada uz glavnu cestu, kad prodje drumom ciela povorka natovarenih i pripaveženih tarnicah. Na svakih kolih bijaše po više grdno velikih, dugačkih i širokih punih vrećah. Djeca se začude onako jako velikim i do razpadanja napunjenim vrećam. Mileva zapita brata si Jelesiju, šta li bi moglo biti u onih vrećah, na kojih sjedjahu kočijaši kao na vozovih siena, slame ili žita. Jelesija, stariji od sestre, znao je već, što se onako vozi u grad, i kaže sestri: U onih vrećah voze sa selah trgovci zakupljenu vunu. Imade u našem gradu više trgovačkih kućah, koje šalju svoje ljude po selih, i kupuju vunu od seljanah, pak ju onda dadu prati, razabirati i čijati, i šalju parobrodom i željeznicom dalje u tvornice. Pa šta se radi s tolikom vunom? upita Mileva. Čuo sam, pravi se sukno ili čoja i još koješta drugo: al ti ja neznam kazati sve, šta i kako se pravi, nego ćemo pitati ćaću, on će nam sve to kazati. Tako je i bilo. Odu djeca k svomu ocu, i kažu mu, šta su vidili, i kako žele znati, šta i kako biva s vunom, što ju sa selah u velikih vrećah sve na vozove dovoze u grad. Otac djeci svojoj to ovako razloži: Vami, je, djeco, poznata ovca, ili barem jagnje ste izbliza vidjali i milovali. I proljetos smo jedno imali, što si nam ga kupio za uskrs, odgovore djeca. Dakle pazite, sad ću vam sve, što znam o ovci kazati. Ovca ima šuplje, trosrhe, poprieko žliebčaste i iz-

vite rogove, pregnut nos, a dlakavu gubicu. Ovacah ima više vrstih u svojoj prvotnoj slobodi živećih, i stranom u Aziji, stranom u Afriki, stranom u Korziki i Sardiniji stanujućih. Ovake divlje vrsti neimaju vune; tumaraju ponajviše po šumovitih gorah, plahe su i brzonoge životinje.

Od ovce ima mnogo pasminah razlikujućih se ne toliko veličinom i oblikom tiela, koliko veličinom i sagibom rogovah, te tankoćom i rudežom runa ili vune. Vuna je ovčija ponajviše biela, nu ima i smedje, sive i crne vune; jošte se razlikuju i dugorepe ovce od tustorepih. Kod nas, u našoj strani svieta, u Europi udomaćene su sve samo dugorepe. Ovca visi sasvim o čovječoj njegi, tako da bi bez nje propala. Gledeć na spol i dobu nadjevaju joj se razna imena, kao ovan ili baran, škopac ili škulj, jagnje, šilježe ili šiljeg (kad poodraste), dvize (dvizac, dvizica), šuša (bez rogovah) itd. Ima ovacah upravo uzvitih rogovah, i krupne, zavojite (kuštrave) vune; spužasto na stranu uzvitih rogovah, a talasovite vune razne tankoće. U mnoge je pasmine sam ovan rogat, a ovce šušate. Pitoma je ovca ponajkoristnija živina, a u mnogih zemljah najuharniji imutak poljodjelca, koliko mliekom, skorupom, sirom a ponajviše vunom. Sve je u ovce koristno: meso, loj, utroba, osobito crieva za žice i za pozlatne kožice. Koža ovčija stroji se svakojako, il se za krzno izradjuje, i to ponajviše jagnjeće ili ovčje kože, koje nisu biele a vune su zavojite. — Ovce se strižu koncem proljeća. Vuna se pere u potoku vodom i suši na suncu, prostiruć ju obično po ledini. Osušena vuna razabira se bolja a bolja; čija se, i prodaje ili se opravlja na grebene za predenje, pak se prede na preslici kao lan i pamuk. Predja se vunena bojadiše, osniva u natru i tka na ponjavce, ćilime, torbe, obojke, ili tka iz nje sukno na surdume, što sve naše proste žene umiju raditi. U tvornicah prede se i tka iz vune sukno i druge suknene tkanine, prave ćebeta, prosti šeširi i druge potrebite stvari za odjeću i posteljinu.

Djeca, Jelisija i Mileva, radovahu se jako, što ih je otac tako obučio, pak čim su se sastali s ujakovim Matejom i Glišom, s tecinom Evicom i s drugom djecom u susjedstvu, mahom su pripoviedali, što su čuli i naučili o vuni i ovci. Napokon u prijateljskom razgovoru, kad je Jelesija spomenuo „Europu, Aziju, Afriku, Korziku i Sardiniju, predloži ujakov Matej, da uzmu krajobraze, i potraže, gdje i kako leže na zemaljskoj kruglji spomenute strane zemlje i ostrova. To je Milevi i Evici bilo ponajmilije, jerbo su tek bile počele u školi učiti se, kako se na krajobrazu lako i ugodno uči zemljopis, a Jelesija i Matej bijahu već uputniji u tom, pak su djevojčicam sve kazivali, što su znali. Tako su se njekoliko urah na prazniku zabavila djeca kao kod najzanimivije igre, pak su ju roditelji pohvalili, i dobili svi liepu užinu od Jelesijine i Milevine majke. Najbolje je to bilo, što su se naučile nješta koristna osobito djevojčice.

Careva kći.

(Narod. prip. priobćena G. M. Banjalučkim.)

Bio car pa imao preliepu kćerku, da joj nebilo drúge u svoj carevoj zemlji. Djevojka dorasla već za udaju, bila mnogo ohola i nevoljela nikoga carevića ni plemenita gospodičića, što bi je u oca prosili. Gledala ona jednom sa svoga prozora na silnu množiuu, što je po kojekakvu poslu ulazila i izlazila iz dvora, te se gledajuć okom zanese na mlada vojnika Mladena, što se pred dvorom šetao. Ugleda ga, ujela ju guja usried srca, i ono planu ljubavlju. Odskakuca namah k ocu i stane mu ovako: Oče, rad si, da me udaš, a i meni se neće više djevovati; mnogo sam prosilacah imala, ali ne bilo mimo Mladena ljepšega. Oče, vjenčajme njime ili pusti me, da djevujem do vieka. Car se mnogo začudio a i naljutio; neišlo mu u pamet, kako bi ona careva kći pošla za prosta vojnika, gdje je toliki carevi i knezovi prose. Ali ona ostade kod svoje: da će oli za Mladena oli ostati dieva; pa kad ni otac nehtio odstupiti od svoje, zatvori se ona u komoru i nepustila nikoga do sobe, no oca i služavku, koja bi joj jelo donosila. Nu kako ga donosila, tako ga i odnosila: carevna se ga ni neokusi. Nit je jela, niti pila, niti spavala, no sve jednako budna o svom momku snivala. Vidjela kukavica, da joj tako nebude duga života, pa zaklinjala oca, neka bi joj pomagao, ali se otac nedao izmoliti. Kad je već osjećala, da joj valja poći odakle se više nevraća, pozva si oca i reče mu, da joj je umrieti; ali neka je nekopa u groblje ili u grobnicu, već neka joj u vrtu načini stakleni grob, a kraj groba staklenu crkvicu i u cerkvici drvene orguljice. K tomu da joj svake noći šalje po vojnika na stražu. Otac joj obreče i ona umre. Položiv ju u stakleni grob, slali su joj preko noći po vojnika; ali se nijedan više nepovrati. Carevna se povampirila, izlazila noćju iz groba i davila momke; izpila im krv a kosti shrpila za crkvicom. Tako ih podavila četrdeset, te došao sada red na Mladena. Zdravo se prepanuo, gdje mu je noćas mladu i zdravu zaglaviti. Ode dakle pred večer kući, da se oprosti sa staricom majkom, nebi li je kako utješio, pa kad mu nebilo duljega obstanka, poljubi si majku u ruku, pa hajde s Bogom živ u smrt. U putu ga nadje onako nujna Petak, pa će ga zaprositi, nebi li mu kazao, koja mu je nevolja i koje zlo? On da će mu pomoći; jer Mladen nikad petkom posta propustio a ni prekršio nije. Na to će mu Mladen: Nepitaj me jada, zla mi padè kob: moram noćaske carevni na stražu, a ona je već izjela četrdeset vojnikah, pa će i mene. „Neće tebe, umiri ga Petak, već ti hajde samo u vrt, a kad bude pred pol noći a ti pušku nasloni o crkvena vrata, pa se s guri pod onu hrpu kostih, i neće te naći. Mladen se zahvali, te ode. Kad bilo pred ponoći, a on učini sve liepo, kako ga je Petak podučio. O ponoći otvori se grob i carevna izadje, da se nahrani čovječim mesom i napoji toplom krvcom. Začudi se, što joj neima momka na straži; zače posvuda poiskavati, u ljutosti pobacivati shrpljene

kosti; ali nedošla do Mladena, koj u smrtnoj stisci ni dahnuti nesmio. Udari sat po ponoći, a ona proklinjuć oca, što joj jela neposlao, vrati se u grob. Čim ona u grob, a Mladenizpod kostih; zametnuo pušku za rame, pa će do jutra gore dole šetat. Kad zora zabiedila, ide on pjevkajuć iz vrta, a car ga ugleda s prozora i osvjesnuo od čuda, kako da je živ ostao. Dade ga namah preda se dozvati, i on mu pripovjedi, kako svakoga petka posti, kako ga sada Petak liepo naputio i on čitav ostanuo. Zaišće dakle car, da i drugu noć straži, a za prvu dadne mu kesu dukatah. Mladenu bilo puno težko: ali careva volja njemu zapovied. Pred će večer opet do majke svoje, nebuduć siguran, da li će je moći sjutra viditi. Idućega od majke sastane ga opet Petak i upita, kakva mu bieda, te je tako sumoran; a on će mu: da ide opet na stražu i da nezna hoće li ove noći žive iznieti glave? Hoćeš, utiša ga Petak, hajde samo, pa kad bude pred ponoći, a ti opet pušku o crkvena vrata, pa se uvuci u orguljice i sakrij onimi kajdami, neće te naći. Zahvali mu se Mladen, pa ode u ime božje. Kad bilo noći pred ponoći, prisloni pušku o crkvena vrata, pa se uveče u orguljice i sakrije kajdami. U pomoći izadje carevna iz groba, da se nahrani čovječim mesom i napoji toplom krvcom. Začudi se opet, što joj i danas neima hrane, stane poiskavati i premetati po orguljicah silne kajde; ali neodkrila Mladena, koji nesmjede ni dahnuti. Prodje joj hora, ura poslje ponoći, a ona gladna proklinjuć oca ojde u grob. Čim ona u grob, a Mladen iz orguljicah, zametnuo puško, pa će do jutra gore dole šetat. Kad jutro osvanulo i on iz vrta izlazio, gleda njega car s prozora i opet se mnogo začudio, gdje on kod carevne i drugu noć čitav i živ prenoćio. Pozva ga preda se i uprosi, da bi i treću noć stražio, a za drugu dadne mu dvie kese dukatah. Nedalo se momku na ino, već on pristane i podje pod večer opeta k majci, da se s njome oprosti. Kad se primraćilo, nebilo njemu duljega nevanja, poljubi staricu majku u ruku, pa će i ovu noć pomoćju božjom na stražu. U putu sretne ga Petak po treći put i zapita, koje mu zlo, a Mladen mu ga odkrije. Nemoj se momče, uslobodi ga Petak, svedjer si mi vierno postio, i ovaj put dobro ću te svjetovatî; čuj me, pa učini, kako ćeš čuti: kad bude pred po noćî, a ti puška o vrata, pa se podvući pod njen grob; neće te naći. Zahvali se i opeta Mladen, pa hajde na kobnu stražu. Bilo noći pred ponoći a on prislonio pušku o crkvena vrata, pa se podvukao pod stakleni grob. Izbije ponoć a carevna iz groba, da se hrani čovječim mesom i poji toplom krvcom. Naljuti se zdravo, što joj otac i ovaj put neposlao jela, pa će svuda tražiti, ali ništa nenadje. Nakani se ićî u grad, da tamo potraži jela, ali ju preteče ura i ona morade u grob. Čim ona u grob, a moj Mladen vesela mu majka izpod groba, te zadjeo pušku i stane gore dole korake mjeriti. U tome pričini mu se, da je u grobu nješta živo, stane da promotri, pa ga oko neprevarilo: careva kći udari laktom o pokrov staklena liesa, razbije ga i izadje pred našega Mladena, koji se nebog ustubočio kao lipov bog, Neboj mi se, momče, oživit će ga carevna, već ti hajde sa mnom,

da idėmo u crkvicu, da kleknemo pred oltar i prinesemo hvalu Bogu, što me izbavio, pa kad bude u jutro da se vjenčamo. Zora svane i sunce već daleko odmaklo, car pazi s prozora, neće li ugledati Mladena, te ga i neizčekao; to mu se za čudo dalo, pa on ode glavom u vrt, da vidi, je li Mladen živ ili ga vukodlak izjeo. Dodje do crkvice i malo da se neokameni od čuda, vidivši gdje mu kćerka s Mladenom živa pred oltarom kleči. Vrati se muče natrag, da dazova popa i on dan ih namah vjenča; i učini taj dan veliko veselje po čitavom širokom carstvu. Po smrti carevoj zasjeo Mladen njegovu svietlu stolicu, da caruje dok neumre i da svaki Petak posti. Kako čuo, tako i kazao; bilo vam na čast.

Sitnice.

— Književnost. Od njekog vremena nastalo je njeko upravo plemenito revnovanje kako od naših knjižarah tako i od naših književnikah, da se koliko je moguće zadovolji svim nuždnijim potrebam na književnom našem polju. Mi smo svaki taki pojav s veseljem pozdravili i dostojno ocjenili, na koliko nam je dopuštao maleni prostor našega lista, pa to s nemanjim veseljem činimo i sada, te prozorne činimo naše obćinstvo na netom izašlu i po križevačkom kateketi g. Franji Šicu izradjenu knjigu „Zaručnica Isusova. Poučna i molitvena knjiga namienjena djevojkam". Višeput smo čuli tužiti se, kako se naše odličnije i naobraženije djevojke i gospoje laćaju sve njemačkih ili francezkih molitvenikah; nit je čovjek sbiljam u crkvah opaziti mogao, da bi se koja naški krstila ili iz naške knjige Bogu molila. A kad se je čovjek s kojom toga radi u razgovor upuštao, zaista je čuo taj prigovor, da za djevojke i gospoje ni neimamo sgodnog ni prikladnog molitvenika. I sbiljam mora se priznati, da ako imamo priličan broj molitvenikah, to nam je u ovom pogledu ipak manjkala knjiga, koja bi se i glede svog sadržaja i glede svog izvanjskog ukusnog oblika bila mogla preporučiti ili u ruke dati našem ženskom spolu. Toj je ne neznatnoj potrebi sada doskočeno spomenutom knjigom. Ona je, kako joj već i naslov kaže, ne samo molitvena, nego i poučna knjiga. „Ljepota i vrlina djevičanstva". „Devet neprijateljah i neprijateljicah djevičanstva", „Devet prijateljah i prijateljicah djevičanstva". „Petdeset i dve svetice, djevičanstvu osobite prijateljice", „Njekoje vrlo spasonosne opomene djevojkam," „Pet zlatnih naukah, djevičanstvu namienjenih", „Djevičanski vienac", itd. to su njekoji članci iz te knjge, puni za djevojke ne samo liepe i koristne pouke, nego i pobožnog i nježnog kršćanskog osjećanja. Nu ne samo svojim sadržajem, nego i svojim izvanjskim oblikom zadovoljava ova knjiga podpuno svojoj svrhi. Gosp. Drag. Albrecht, koji je tu knjigu izdao, nadkrilio je sve do sad u tom pogledu kod nas učinjeno, knjiga se može ako se ukusno dade svezati, usporediti ma još kako sjajnomu njemačkomu ili franceskomu molitveniku. Sad nam se dakle neće više prigovoriti moći, da za djevojke neimamo sgodne molitvenice, i mi bi samo želili, da bi se i naš ženski spol prijaznije odazvao ovomu i dušubrižnomu i domorodnomu staranju zanj, te da nam dakle prigrljenjem ove knjige i u domu božjem pokazuje, da ljubi onaj jezik, što ga mu dade onaj, komu se mi svi klanjamo. Licemierstvo je tvrditi, da se Bog slavi, dočim se s druge strane tako zameće Bogom nam darovani jezik, da mu njim ni štovanje svoje izkazivati nećemo! Nestalo mu traga u hrvatskom ženskom spolu! —

— Troškom narodnih prinesakah dotiskana je knjiga: „Srbske narodne pjesme" knjiga V. skupio Vuk. Sief. Karadžić. U ovoj knjizi nalaze se junačke pjesme novijih vremenah o vojevanju crnogorskom. Pjesamah na broju ima 18, a medju njimi „Udarac Omer-paše na Crnugoru (1852—1853) od 3042 stiha i jedna, drama koju je spjevao Savo Matov Martinović ratnikcrnog. Ciena je knjizi 2 for. Ujedno je izašao poziv i na predplatu za VI. knjigu. Naše narodne pjesme neizcrpiva su vrela za spoznavanje jezika i duha našega naroda, a sbirke Vukove nadkriljuju kud i kamo sve, štogod je u tom pogledu kod nas da sad učinjeno; s toga mislimo, da bi i posve suvišno bilo, da se što u hvalo toj knjizi govori.

— Kod Drag. Galca u Zagrebu dobiva se II. knjiga „Kriesnicah", a ciena im je 80 nč. Mi svakog našinca žalimo, koji nije čitao prve knjige „Kriesnicah", a koji ih je čitao, tomu netrebamo doista mnogo preporučivati ni ovu II. knjigu, nego mu ju samo doglašujemo da si ju što prije nabaviti može.

— Od „Franje Hoffmanna 150 ćudorednih

pripoviedakah, što ih izdaje ovdašnja knjigarna Hartmán, izišao je III. dio, a IV. se slaže, te će takodjer skoro biti gotov. —

— Kod Albrechta se slaže u nas poznati koledar „Dragoljub“ što ga uredjuje g. Gjure Deželić. Knjiga će biti svake preporuke vriedna, samo želimo, da i za vremena izadje, naime prije nego li nas na sve strane poplave njemački kalendari.

— Upravo je sada izašao 3. svezak izvrstnog našeg „Književnika“. On je kao i dosadanji svezci pun mirisava smilja i bosilja, što nam ga zasadiše prvaci naši. Bože daj, bujalo nam i nadalje takvo krasno cvieće!

— G. Vladimir Jovanović, bivši professor u Biogradu, koji sada u Genevi (Genfu) u Švajcerskoj živi, počeo je tamo izdavati nov list za politiku i književnost pod naslovom „Srbska sloboda“. Glavni članci izlazit će i na francezkom jeziku. Taj list izlazi dva puta u mjesecu, a ciena mu je godišnja 5 fr. a. v.; naručit se pako može pod naslovom: „M. le rédacteur en chef da la Srbska sloboda á Genéve (Suisse) poste restante.

— „Srbsko - dalmatinski magazin“ izaći će i za ovu godinu cienom 60 nč. Predplata se šalje g. uredniku arhimandriti Gerasimu Petranoviću u Zadar. Ovaj već od mnogo godinah dično poznati godišnjak doniet će za cielo i sada puno liepih sastavakah; s toga ga srdačno priporučujemo ljubavih svih našinacah.

— Gospodin Gjorgje Popović ured. „Danice“ izdaje djela žalibože prerano umrvšeg Koste Ruvarca, jednog od najumnijih naših mladjih pisacah. Izmedju ostalih sastavakah, koji će biti u I. dielu spominjemo: „Uspomene iz djač. života“ izvorni članak. „Vierna Danica, Saski dvorac, i Karlovački djak“ izvorne pripoviedke“; zatim „Povjestnica slavenskog jezika. — Značajnost dubrovačke književnosti — Putovanje u Ravanicu“ itd. Ovaj prvi dio iznosit će do 30 arakah, ciena mu je samo 1 for. a. v., a izaći će o polovici studena. — Preporučujemo našoj omladini ovu diku omladine našega naroda.

Razne viesti. — Turska vlada u Bosni da napuni vrškom čašu žuči, što ju naša tamošnja nesretna brata već stoljeća piti moraju, počela je u najnovije vrieme zatvarati ono malo školah, što ih je kukavna sirotinja tamo smogla, pa je uništila i jedinu u svoj Bosni nalazeću se knjižaru u Sarajevu. Da se takova šta dogodi gdje u Turskoj kojoj francezkoj, englezkoj ili njemačkoj naselbini, sva bi Europa grmila; al ovako, to se je dogodilo samo jadnoj kršćanskoj raji. A šta je stalo kršćanskoj Evropi do ugnjetenih kršćanah u nesretnoj Bosni! Ta to su Slaveni! — Ej nepravdo, kad će ti odzvonit!

— U Prilipu u kuli Marka Kraljevića na, djeno je veliko blago, šest stotinah okah zlatasve žutih dukatah! To je od prilike milion dviesta hiljadah forintih u našem uovcu. Dopisnik o tom veli: „Nek sviet znade, da Marko nije sve uovce u vino iztrošio, nego da je i za potomstvo svoje dobar dio ostavio, kad mu robstvo dodije, da se njim posluži.“ Bog bi dao, da bi to tako sbiljam i bilo!

— Odgonetka zagonetke u br. 9. Bosiljka sljedeća je: Prilip, Vukovar, Vinkovce, Bjelovar, Krapina, Brod, Djakovo, Kiev, Škutari, Gospić. — Zadanja pismen svih ovih gradovah glase: Preradović.

Prvi poslaše odgonetku gg. A Lisac. učitelj u N.-Gradiski, Vlad. Frkić bogosl. u Zagrebu, Pajo Jovanović u N.-Gradiški, J. G. Pakračanin, N. Jakšić gimn. u Osieku; nadalje: A. Baday bogosl., Alek. Mirosavljević gimn. u Zagr., V. Mihić gimn. u Osieku, Ilija Mitrović pripr. u Zagrebu; gimnaz.: Lev. Farkaš, Aug. Sporčić, Iv. Širmer, Mar. Cesar u Zagr., M. Ružubrdić u Požegi, Žel. Trnski gimn. u Karlovcu, J. Andraković podučitelj u Valpovu i Mijo Verklein u N.-Gradiški.

Odgonetke narod. zagonetakah u 10. br. 65. Čizme. — 66. Kósa. — 67. Pietao (oroz). — 68. Kruh. — 69. Brašno (múka) izpod kamena u vodenici. — 70. Ustne čekaju zube, da se pokažu, osobito kod jela i govora. — 71. Sito nad koritom punim brašna. — 72. Sijaće korito napraljeno od topole. — 73. Kundak od puške, ciev od puške i olovice izbačene iz puške. — 74. Stabarka rakijska i jame, kroz koje je ciev protaknuta. — 75. Mrak. — 76. Dim i vatre. — 77. Kupusnica (glavica zelja). — 78. Jer ga nemože obići. — 79. Jama (japaga). — 80. Vino traže a na čokot nemisle. — 81. Knjiga. — 82. Piće. — 83. Jer neima vremena za čekanje. — 84. Jerbo je selo veće od crkve. — 85. Nijedna, svaka biva kraća. — 86. Dva ovna, kad se tuku, vuna im se trese. — 87. Stol, stoljnak, zdjela i juha. — 88. Jaje. — 89. Kad prasci sisaju krmaču. — 90. Dvanajest žbicah u točka. — 91. Jame vratila u stativah. — 92. Uši. — 93. Djerma. — 94. Dúda (sisa) od štucke (testije, koršova. — 95. U kuhinji zjálo u sobi peć. — 96. Sise od krave, — 97. Dva pruta, to su dva oka u nebu gledajuća. — 98. Adam, stvoren iz zemlje. — 99. U osmu. — 100. Kralju kartah. — 101. Istina; jer se gudalom biju, koji ju gude.

Ovaj list izlazi 1. i 15. svakoga mjeseca na cielom arku. Ciena mu je za cielu godinu 2 for. a. v. skupa s poštarinom. — Još se mogu dobiti svi do sad izašli brojevi.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 13. 1. rujna 1865. **Teč. I.**

Ektor i Andromaka.

Iz VI. pjevanja Omirove Ilijade od stiha 237—502.

Preveo D. J. Kozić-Jerebićki.

Kad do skajskih vratah i bukve Ektor već dodje,
Mah oko njeg' liću trojanske žene i kćeri,
Popitajuć za sinove, i za braću i znance,
I za supruge; on pak sve poredu potiče,
Bogovom da se mole, jer jad je mnogim namienjen.

Pa dostigavši dvor prekrasni Prijama kralja,
Gladkim stupovljem urešen, 'al u nutri mu bješe
Pedeset tud sobah sa laštitog' kamena živca,
Susjedski ta uz onu sagradjena. Tuj mirovahu
Prijama sinovi uz priljubljene supruge svoje.
A za kćeri imaše dvor uz protivnu stranu
Dvanajst krόvnatih izbah iz laštitog' živca.
Tud se susrete s njim darežljiva mati iduća
Ka Laodici, ka najljepšoj toj strukom si kćerci;
Ruku mu shvati i rieč progovori tako sboreća:
„Sine! na šta li biesni rat ostavivši nam dodje?
Il nas silno taru već prokleti sini ahivski
Oko grada bjesneći, tako da srce te dogna
Amo, da tuj sa tvrdje dižeš si ruke ka Divu;
Al čekaj dok sladkoga mah ti vina donesem,
Tu da ocu nam Divu lievaš i bogovom drugim,
Sprva a tad se sám nasladio, ako bi htio,
Vino bo muža, koj se umorio, silno mi kriepi,
Ko što se ti umorio svoje rodjake braneći.“

Brzo joj odvrati na to silni kitnjasti Ektor:
„Nosit nemoj mi sladkoga vina oh majko ti častna,
Da me ne sad slabiš i svoju da snagu zamićem.
Rukom nepranom da Divu lievam bljeskajućega vina
Nesmjem, nije bo slobodno tamno oblačnom' Kronidu
Molit se, kad te je krv i prah obasuo posve;
Već mi ti ka hramu Atine pliene djeleće

Podji sa tamjanom, sve si starice častne sabravši.
Halju pak k tom' najljepšu i najkrasniju od svih,
Što ih u dvoru ima, a tebi omiljela najveć,
Postavi tad u skut Atine rudokose, a uz
To joj još obećaj, da u hramu ćeš dvanajst junacah
Godišnjih neukroćenih žrtvovati', kad se
Gradu smili i ženam trojanskim i dječici slaboj,
Ter odbije Tidejeva sina od Ilije svete,
Strašnoga borca i silnog' tog' uzročnika sveg' straha.
Ali mi ti ka hramu Atine pliene djeleće
Podji a sám ja tražit ću Parida, ne bi l' ga dozvo,
Ako li jošt haje za rieči. Živa ga zemlja
Proždrla, jer Olimpjanin stvori na veliku tugu
Njeg' Trojancem i Prijamu i tim sinovom kralja.
Oh! da bi vidio ja njeg' sići u Ajdovo krilo,
Tada bih mah zametnuo grki mi čemer u srcu."

Tako reče, a mati u dvor idući službavke
Poslà u grad, a one dozvahu mi starice častne.
Sama pak sidje dol' u milo nakadjenu izbu,
Gdje ležahu joj šarene halje, sve djela sidonskih
Ženah, koje no sám Aleksandro božanstveni amo
Dovede iz Sidona, preploviv široko more,
Kada u dom si Helenu, rodom mi slavnu, vodjaše. —
Sad Ekaba za dar Atini odabra jednu,
Koja bijaše od svih najveća, resom pak prva,
Kano ti zviezdin je sjaj joj a izpod svijuh ležaše;
Pak mi pohiti sad a starice mnoge sljedjahu.

Kad već dodjoše gor' u hram Atinin na tvrdji,
Otvara im vrata Teano, predražestna lišca,
Kizeja kći a konje krotećem' Antenoru žena:
Trojci pak bjehu posvetili nju sveštenkom Atini. —
Sve mi digoše sad u molbi ruke Atini,
A Teano predražestna lišca tad halju uzamši
Postavi nju u skut Atine rudokose, zavjet
Zavjetujuć moli se kćeri prevelikog' Diva:

„Častna Atino! čuvarice gradom, oh! božice prva,
Skrši per Diomedu, a sám na glavce se ondje
Svalio dol, oh daj! pred samima skajskima vratma.
Mah ćemo tad u hramu ti krasnih dvanajst junacah
Godišnjih, neukroćenih ti žrtvovat, kad se
Gradu smiliš i ženam trojanskim i dječici slaboj."
Tako moljaše, al sve njih odbi Palas Atina. —

Dokle se te moljahu kćeri presilnoga Diva
Podji Ektor u krasnimi dvor Aleksandra junaka,
Koj si je sám sagradio tuj sa muži prvaci
Izmedju svih naimarah ondje u Troji, tol' plodnoj;
Ti mu stvoriše sobu i dvor i predvorje jošte
Blizu uz Prijama pa i Ektora, gore na tvrdji.

Ovdje udje božanstveni Ektor a kopljem u ruci,
Dugim jedanajst lakatah; spreda na okasu mjedni
Sjaše se šilj, a tog' obkružaše zlaćani obruč.
Njega mi nadje sad u izbi, čistećeg' oružje
Sjajno i oklop i štit, i luk savinut gladećeg'.
Ali Helena, tâ Argivka, sjedjaše sried ženah,
Dražestna djela nalažuć svim tim robinjam svojim.
Spaziv njeg', kori ga Ektor zasramnimi riečmi:
„Zlobniče! nije mi liepo, da gnjev tol' silni te svlada;
Narod gine u okolo zida i strmoga grada
Bijući se, a s tebe nam rat strahotna graja
Oko grada biesni; — ta sám bi ti korio mnogog',
Kog' bi vidio, da se u tužnom ratu skanjiva.
Napred de, dok nam grad ne planuo dušmanskom vatrom!"

Brzo mu na to odvrati sám božanski Lesandro:
„Ektore, jer si me korio pravom, ne pako ne dužna,
St og' velim ti, a ti pak pazi rieči i slušaj:
Nisam, prót' Trojancem u mržnji il ikakvu gnjevu,
Sjedio tu u izbi, ta bolu se predati htjedoh;
Al me je žena mi sad naratila blagimi riečmi,
Opet u rat da podjem, meni pak samu se čini,
To da je bolje, u ljudih bo se pobieda mjenja.
Ali čekaj sad, dok se sjajnim oružjem ogrnem,
Il mi podji, a ja ću te sljedit, ta stić' ću te mnijem."

Tako reče, nu ništ' ne prosbori kitnjasti Ektor,
Al mu Elena mah progovara mednimi riečmi:
„Svače mój! oh grozne mê, ká sam nesrećam vrielo!
Da me je dana tog', kad sprva me porodi mati,
Vijavica obhrvala, pak me otela kamo
Ili u goru, il u val šumećega mora,
Da me je proždreo val pre neg' mi se rodiše djela;
Ali kad bogovi već dosudiše nesreću taku,
Zašto li nisam já bar boljemu suprugu drúga,
Koj bi ćutio sram i sve te zamjere ljudih.
Nejma tom' odvažnosti niti će kad u buduće
Ona živjet u njeg', nu plod će uživati mnijem.
Ali mi sad de udji i sjedni na stolicu evo,
Svače! ta tebi je bol ponajveć opasao dušu
S mene oh, s tê kujê i crnog' Lesandrova greha,
Kojim je zlosretnu kob podjelio Divo, da svedjer
Zli se glasi o njih šire u pjesmah potomstva."

Brzo joj vraća ôn presilni kitnjasti Ektor:
„Eleno mila! ne moj mi nudjati siela, ta ne smjem,
Srce bo već goni me da podjem pomoć Trojancem,
Kojino za mnôm, njim udaljenim, željno izgledju;
Ali mi njeg' ded bodri a sám pohitio onam'
Da me još sried zidovah grada on dohvati opet,
Pre bo poći ću sám u dom si, da jednom još vidim
Robovčad i ženu mi milu i nejaka sina; —

Tko li mi znade, hoću l' se kad ja vraćati svojim,
Il će me bogovi sa ahivskih skrotiti rukah."

Hitro mi ode, tô prosboriv, kitnjasti Ektor,
Hitro i dodje u dvor svoj, krasno sagradjeni, valaj!
Al Andromake. nje bjeloručne ne nadje u izbah,
Jer sa djetetom, i sa robinjom, krasnog' haljenca
Stoji gor' na tvrdji tužeć i grko plačuća.
Kada je Ektoru dvor ne vratio častne mu žene,
Postupi gor' na prag i robinjam tako sboraše:
„Hitro mi rec'te robinje! sve po istini valaj,
Bjeloručna Andromaka kud' iz dvora mi ode?
Il med zaove, il med jetrve, žene uzorite? —
Il mi podje u hram Atinin, gdje no i druge,
Liepe rude Trojankinje strašnu nam božicu mire?"

Hitro mu na to revna gazdarica vraća:
„Ektore! kad želiš, da istina tebi se kaže:
Niti med zaove, nit' med jetrve, žene uzorite,
Niti ne podje u hram Atinin gdjeno ju mire
Rude Trojankinje, tu nam božicu strašnu, već ona
Uspe se gor' na kulu prestrmoj Troji, jer začu,
Da Trojanci ginu a jači da su Ahivci.
Hitro je tad poletila zidu i dostigla njega.
Pravi mi lik bjesneće, djete pak dadilja nosi."

(Konac sliedi.)

Zahvalne živine i nezahvalni čovjek.

U njekom mjestu življaše brahmin* imenom Jadšnjadata. Buduć veoma siromašan dosadjivaše mu supruga po prilici ovakovimi ukori: „Jao plašljivico i nemilosrdniče! Zar nevidiš, da će ti djeca od glada malo ne skapati; ta zar možeš biti tako bezbrižnim? Idi putuj, traži pomoći gdje znaš i povrati se čim prije!" — Iza mnogih ukorah i bodrenjah odvaži se brahmin na dalek put. Ponajviše je putovao po prostranih lugovih. Izprva mu bijaše putovanje prilično ugodno, jer mu još torba izpražnjena nebijaše. No nakon višednevnoga tumaranja po lugu nestane mu hrane i pića, a po tom dobije nepovoljne goste za suputnike t. j. glad i žedju. U skrajnoj toj svojoj nevolji, više od žedje nego li od glada mučen, opazi duboku jamu granjem pokrivenu. Pun nade i znatiželjnosti, da će u njoj vode naći, odkrije ju. No na svu svoju žalost nenadje ni kapi vode, već uoči tigra, majmuna, zmiju i čovjeka u istoj, koji oči u njega uprše. Na to progovori tigar: „O kriepostni čovječe! Spomeni se, da je velika zadušbina, kad čovjek žive stvorove spasi; zato me izvuci, da mogu k svojim prijateljem, k svojoj ženki i djeci doći!—"

* Brahmin je indijski svećenik.

Brahmin mu na to reče: „Kad se samo spomene tvoje ime, tad se svatko živ zgrozi. Zar da se ja od tebe neplašim?“ — Tigar mu odgovori: „Za ubojicu brahmina, pijanca, tata i prekršitelja zakletve ima pomilovanja; ali za nezahvalnika neima.“ Dalje mu reče još i ovo: „Zaklinjem ti se svim, što mi je milo i drago, da ti od mene nikakova pogibelj neprieti; s toga smiluj mi se, pa me izvuci!“ — Nato stane brahmin ovako u sebi promišljavati: „Smrt pribavlja čovjeku blaženstvo, ako se žrtvuje za život živućih bićah,“ te izbavi tigra iz jame.

Sad zavikne majmun: „O dobri čovječe! pomozi i meni!“ — Čuvši to brahmin izvuče i njega.

Zmija reče: „O blagotvorniče! pomozi i meni.“ Brahmin joj odgovori: „Čovjek štrepi, kad samo čuje vaše ime, a kamo li kad vas je jošte dotakne!“ Na to vrati zmija: „Nije to naša slobodna volja; mi ne grizemo, dok nas tko nerazdraži. Napokon trostrukom ti se zaklinjem zakletvom, da ti i od mene nikakova pogibelj neprieti.“ Kad je to čovjek čuo izvuče i nju.

Zatim mu rekoše ovo troje: „Vrielo svih zlоćah i opačinah je čovjek; to promisli, te mu niti pomozi niti mu se povjeri.“

Sad nastavi tigar: „Na sjevernoj stranih onih tamo gorah moja je špilja. Tamo dodji kadgod k meni, da ti se uzmogu zahvaliti i ljubav vratiti, da ti neostanem dužnikom i u budućem životu!“ To rekav, dade se na put k svojoj kući.

Za njim progovori majmun: „Tamo na istoj strani je i moj stan, nedaleko od tigrova, upravo kraj vodopada. I k meni se navrati.“ To rekav brahminu, krene put svoga stana.

Sad dodje red na zmiju, koja mu ovo obeća: „Kad budeš u smrtnoj pogibebelji, sjeti se mene!“ Pošto mu je takovu pomoć obećala, ojde odkud je i došla.

Na to zavikne čovjek u jami: „Oj brahmine! pomozi i meni, da se odavde oslobodim.“ Brahmin ganjem milosrdjen izvuče i čovjeka, a ovaj reče: „Ako budeš kadgod šta od zlata dao preradjivati, to donesi k meni.“ To rekav, ode i ovaj k svojim.

Brahmin je dugo tumarao, a još nije nikakove pomoći našao. Kad je, od glada i žedje izmučen, odlučio kući se vratiti, sjeti se majmunovih riečih, te se uputi k njemu, nadje ga, dobije od njega voća, sladko kao ambrozija (jelo bogovah) i tim utaži glad a ujedno i žedju. Na polazku mu reče majmun: „Ako te mogu voćem služiti, to dojdi k meni, kadgod ti se svidi.“ Brahmin mu reče na to: „Ti si svoje učinio, a sada mi pokaži još tigrov stan.“ Ovaj ga odvede i pokaže mu tigra. Tigar, čim je upoznao svoga spasitelja, pokloni mu zlatan ovratnik sa pripadajućim uresom i tim mu naplatì ponješto izkazano dobročinstvo rekav mu: „Njeki kraljević, pod kojim se je konj poplašio, dopadè mojih čeljustih, te sam ga razderao.“ Brahmin uzme, što mu tigar ponudi, sjeti te zlatara, pa dočim si je mislio: iz zahvalnosti će mi to drodati, otidje k njemu. Zlatar ga primi gostoljubivo, a pošto ga je dobro

počastio reče mu: „Gospodine, zapovjedajte, čim mogu poslužiti!“ Brahmin mu na to odgovori: „Doneo sam zlata, a ti mi ga prodaj! „Zlatar reče, da mu pokaže zlato, koje onaj odmah iz torbe izvadi. Kad je zlatar stvar razmotrio misljaše: ta to sam ja sam za kraljevića pravio, pa reče: „Izvolite gospodine ovdje počekati, dok ja stvar komugod ponudim.“ To rekav brahminu ode kralju i pokaže mu ovratnik njegova sina. Ovaj čim je spazio ovratnik, odmah je upitao zlatara, gdje je to dobio? Na to upitani odgovori: „U mojoj je kući brahmin, koji mi ga je doneo, da ga prodam.“ Kralj stane punim pravom sumnjati, da je taj brahmin ubojica njegova sina, i zagrozi se, da će mu to već skupo platiti. Zatim zapovjedi svojim dvoranom, da taj izrod brahminah okuju te sutra, čim zora zabijeli, na kolac nabiju. Siroma brahmin sjeti se u tamnici zmije. U isti okatrenutak, kad je se je sjetio, bijaše ona već pred njim i upita ga: „Kakovu ljubav želiš da ti vratim?“ Brahmin odvrati: „Oslobodi me iz tamnice.“ Na to mu zmija reče: „Ja ću kraljevu suprugu ugristi, a neće ju moći svi vračari i liečnici svega svieta izliečiti. Nikakova trava neće joj pomoći, niti ikoji protuotrov. Jedino će onda popustiti otrov, ako je se ti dotakneš. To kada obaviš, biti ćeš za cielo slobodan.“ —

Čim je ovo brahminu obećala, bijaše već i ugrižena kraljeva supruga. Sad nastane jauk i lelek po cielom gradu. Cieli varoš spopade panički strah. Kralj sazove sve vračare, liečnike i druge ranarnike s bliza i daleka; no nijedan se neusudi kakav takav pokus učiniti, jer je svaki dobro znao, da njoj više pomoći neima. Kad je utamničeni brahmin to začuo, reče stražarom, da bi ju on mogao izliečiti. Čuvši to stražari, najave ga kod kralja. Ovaj dade odmah dovesti brahmina u dvor, koji mu suprugi povrati život i zdravlje. Kad je kralj ugledao svoju suprugu živu i zdravu, veoma se je razveselio, a brahmina nije znao, kako da najbolje nadari. U razgovoru upita ga, kako je on došao do ovratnika njegova sina. Na to mu brahmin izpripovieda sve po istini, što mu se je dogodilo. Kad je kralj razumio, što je i kako je, dade zlatara u tamnicu baciti, a brahminu pokloni tisuću selah, da nad njimi gospoduje, a povrh toga učini ga još svojim prvim savjetnikom. Ovaj dovede svoju obitelj u prestolni grad, probavi još mnogo godinah u prijateljstvu sa svojimi znanci, uživajuć plodove svoje pravednosti i krieposti, i zadobaviv se dobrimi djeli i raznim požrtvovanjem sretna stanja. A jer se je mnogo za blagostanje podanikah starao, bijaše obće obljubljen od naroda i kralja, koji ga je kašnje za pomoćnika i suvladara svoga izabrao. A ja kažem:

„Nisam slušo, što mi rečè
Tigar, majmun, zmija ljuta,
Pa zato me ljudska zloba
U sindžire težke spùtà!“

Pr. L. M. V-K.

Štitonoša,

Slika iz poljske prošlosti.

U drugoj polovini sedamnajestoga stoljeća za vladanja kralja Kazimira pretrpila je Poljska mnogi gubitak i mnogi nemili udarac navalami švedskoga kralja Dragutina Gustava. S toga klonuše jako duhom i vojska i cieli narod. — Jednoč se bješe proti neprijatelju boreće se čete poljske utaborile u gustome hladu starodavnih lipah. Vatra gorjaše veselo; nu poljski inače bodri junaci sjedjahu muklo i turobno, misleći na nesretnu svoju domovinu. Najednoč se začuje njeka svirka sprovodjena kriepkim glasom. Sve se prene i pozorno posluša. Pjevač je bio njeki starac, s kojega se bielimi vlasi tihi večernji vjetrić igraše. Njekoč je i on sám bio vojnikom, te se je u mnogoj žestokoj bitki borio, i pripomogao da novomi lovori ovjenča slavu poljsku. Zato ga u duši boljaše, što njegovi zemljaci duhom klonuli bješe, i on odluči, da im štogod pjeva o junačtvu pradjedovah, nebi li je kako opet ohrabrio. On im dakle zapjeva pjesmu sljedećega sadržaja:

Iz prošlosti naše stare pripovieda nam se jedan dogodjaj, koji je jako ugodan čuti, i koji nam pokreće i najtanje živce naše.

Bijaše vrieme, gdje je Poljska bila štitom i obranom Evrope, — vrieme, gdje od istoka nasrćuće neprijatelje susbijasmo mišicami svojimi. Poljska koplja štìćahu Evropa od dušmanskih navalah, i zapadni narodi mogahu veselo i spokojno pjevati svoje pjesme. Naše pjesme bijahu zvek mačevah, glas trubaljah, štropot konjah, jauk ranjenikah.

U to vrieme stajahu jednoč na krasnih poljanah podoljskih dvie vojske jedna proti drugoj: s jedne strane mladi vitezovi kršćanske Poljske, vodjeni jednim starim hetmanom, a s druge strašna vojska tatarska, ostavljajući za sobom tragove krvi i paleža. Sutra je imala da se započme odlučna bitka. Krvavo zapadaše sunce navieštajuć strašan i užasan dan. Tek da se je mračak hvatati počeo, opàše poljski hetman svoj mač i uzjaha na konja s mladim svojim štitonošom, da obidje izpostavljene straže. Uz to motraše pozorno divlje komešanje u tatarskom taboru, slušaše viku i buku ratnikah, brojaše stražarske vatre, i razganjaše već u misli neprijateljske čete. Čestiti vodja ni nesanjaše, kako je nestalna bojna sreća, kako težka borba s Tatari. Najednoč zaori gromoviti „hura!“ i divlji čopori udare iznenada juriš na poljski tabor. Vojvoda i štitonoša potegnu mačeve, a vojvoda poviče: „Na oružje, djeco! na oružje!“ Sve se lati svietlog mača, posrne na neprijatelja i boraše se u noćnoj tmini očajanom hrabrosti. Nu kao grom zagrmi im s druge strane bojna hùka, i oni najednoč opaze, da su od svih stranah obkoljeni tatarskimi četami. Oni se borahu kao lavi, da se protuku. Hetman svojim mačem obaraše hrpimice kivnog dušmanina, a mladi štitonoša sabravši svu svoju snagu razprostiraše užas svojim kopljem medju tatarskimi redovi. I već čuše iz daleka topot konjanikah poljskih, koji njima u pomoć letiše. Al je kasno sve već bilo: Hetmanu i štitonoši nebi spasa iz tatarskih rukah, oni bješe zarobljeni oba.

Divlja četa tatarska viče i urliče, a kân biesni gledajući zarobljenike svoje. Snuje strašnu osvetu, te ih dade oba skupa zakovati, nogu hetmanovu s nogom štitonoše, i tako ih baci u tamnicu.

Tužno i žalostno uzdisahu k vječnjem' Bogu oba. Nu čem da vam pjevam o njihovoj bôli, o njihovoj želji? Ej, braćo, tko okove nije nosio, tko u vlasti svog krvnika nije stenjao, nit ronio suze dûge, tamne noći; tko medju poludivljaci nije jeo gorki i čemerni hlebac — o taj nedokučuje, taj nezna, što će rećih — robstvo kleto; taj milinja nepoznanje rieči: „ej slobodo, rajsko zlato!" —

Zanešeni pjevač umukne, suze mu obaliju bliedo lice. — Tad se kao iz sna prene, te nastavi:

Siedi je hetman-zaspao, kao da je medj svojimi. Štitonoša sjedaše budan, njegova misao zabavljaše se s udesom premilene domovine. Suza mu se zasjà u vitežkom oku, a srce mu grozno stisne težka bol i očajanje. Najednoč opazi u tamnici ostavljeni mač krvnički. Sav se uzdrhta smotriv ga, njeka mu vatra šikne kroz sve žile, njeka misao uzvišena dušom mu proleti. Kao munja spopadne mač, smielo njim zamane, te silnim udarcem odrubi si zakovanu nogu, i hetmana odrieši od sebe. Zatim probudi spavajućega i reče mu:

Slobodan si! Straža spava! Na noge! Uništi vojsku kanovu! Izbavi domovinu! Ja s veseljem umirem ovdjè! —

Hetman ustane, podigne svoje oči prama nebu, suze ga obaliju. Zatim ogrli viernoga štitonošu, preporuči ga Bogu i pobjegne. Sretno dodje k svojim, koji ga s veseljem dočekaju.

Kad se je straža probudila, opazi odmah, da je hetman pobjegao i digne viku. I kan skoro to dočuje, te dodje sám u tamnicu, da se osvjedoči, kako je jedan zarobljenik bez drugoga pobjeći mogao. Jedva je sam sebi vjerovao, kad je vidio štitonošu mirna i spokojna u krvi svojoj ugreznuta, a krvavi mač uza njega. Dugo sàv zapanjen stajaše kan, uprvši svoje oči na smieloga mladića, razabiraše u plemenitom licu uzrok i savez divno užasnoga izbavljenja hetmanova. Napokon odstrani sve straže, kriepost bo surovost bjè svladala, i on izruči štitonošu brižnoj njegi liečnikah svojih. A kad je izliečen bio, bogato ga nadari i odpusti u domovinu njegovu.

Obkoljen sjajnom družbom dvorjanikah i vojvodah sjedjaše kralj u grimiznom plaštu i s krunom na glavi na priestolju svom, a pred njega stupi plemenit mladić. Lica bijaše krasna, a mjesto jedne noge imadjaše drvenu štaku. Cieli dvor bijaše duboko ganut, i s udivljenjem motraše mladića, koji vodjen dvama vitezima ponizno stupi pred kraljev priestol. Kralj uzme mač, koji mu su pružili na baršunastom jastuku, i podieli mladiću znak vitežtva. Zatim donese iz družbe sakupljenih vojvodah onaj hetman zlatnu nogu i dade ju kralju. Kralj ju pako pruži mladomu vitezu rekavši: „Primi od svog kralja ovaj znak svoje srčanosti i svoga izkrenoga domoljublja, i za zasluženu nagradu svoje krieposti imaj odsele zlatnu nogu u svom grbu." Zatim uzme viteza za

njegovu desnu, i odvede ga uz veselo klicanje sakupljenog naroda u crkvu. Tu se kralj zajedno sa štitonošom klekne pred oltar gospodnji, podigne ponizno svoje ruke k nebu, i moljaše, neka Bog Poljskoj dade još mnogo takovih muž evah, koji su pripravni, da žrtvuju krv i život za premilu domovinu.

Ovdje umukne pjevač. Oštro promatraše slušaoce, da vidi, kako mu je pjesma na nje djelovala. Zaista, jako dobro; jer klonuli duhovi opet se ohrabriše, te odlučiše, da će kao i taj štitonoša rado žrtvovati krv i život za dôm. Sutra dan udare smielo i odvažno na krvnoga neprijatelja svoje domovine.

Бачке народне пјесме.

(Из сбирке Ђорђа В. Сентомашког.)

III.

Хвалио се од Крајине Сава:
„У мен“ има што у цара нема,
У мене се двори на стубових,
Врата ми се за сунцем окрећу
А пенџери за сјајним месецом.
Изпред двора бијела паланта,
По паланти девет павах шеће,
И за њима девет пауницах,
И за њима девет паунићах,
И пред њима златна куна шеће,
А за њима мудра видра игра.“
Та се хвала чак до цара чула.
Шаље царе два лака улака,
Два улака два добра јунака:
„Брже ид’те два лака улака,
Везаног ми донесите Саву!“
Брже иду два лака улака,
Брже иду до Савина двора;
Ал се Сава неда догледати,
Некамо ли улаком везати.
Иде Сава цару и невезан.
Када дође у цареве дворе,
Стô измиче, више цара седа.
„Говор, царе, што си ме дозвао!“
Ал беседи царе господине:
„Је л’ истина од крајине Саво,
Је л’ истина шта говоре људи?“
Ал беседи од Крајине Сава:
„Истина је, царе, господине,
У мен’ има, што у тебе нема,
У мене су двори на стубових,
Врата ми се за сунцем окрећу,
А пенџери за сјајним месецом.
Изпред двора бијела паланта,
По паланти девет павах шеће,
И за њима девет пауницах,
И за њима девет пауннћах,
И пред њима златна куна шеће,
А за њима мудра видра ирга.
Што пред њима златна куна шеће,
Оно ти је моја мила мајка:
Што за њима мудра видра игра,
Оно ми је моја верна љуба;
Што је, царе, девет пауновах,
Оно су ми свих девет синовах;
Што за њима девет пауницах,
Оно су ми свих девет снашицах;
Што је, царе, девет пауннћах,
Оно су ми девет унучади,
Девето ћу теби поклонити,
На ким ће ти останути царство.“
Насмеја се царе господине,
Лепим га је даривао даром:
„Иди, Саво, да од Бога нађеш!“

Stanje trojedne kraljevine u statist. evropejskoj.*

Od V. Jagića.

Dan današnji bilo bi suvišno govorit o važnosti statističkih izvješćah: svaka država, svaka središnja oblast, koja neće da je stigne ukor neuredna upravljanja, imade svoje statističko urede, te vodi velikom pomnjom statističke prieglede u svojom djelokrugu.

U nas si je, kako znate, istom u najnovije doba velikih zaslugah stekao za statistiku trojedne kraljevine bivši osrednji odbor prve hrvatske izložbe, povjeriv prof. Matkoviću liepu, ali težku zadaću, da sastavi statistički nacrt trojedne kraljevine. Književnik je već izrekao pohvalan sud o Matkoviću, a ja ću ga ovdje tako upotriebiti, da statističku sliku trojedne kraljevine uložim u okvir evropejski, da vidimo, kakova će nam se prikazati medju ostalimi državami i zemljami evropejskimi. Ja se držim sasvim onih brojevah i onoga reda, što je u knjizi Hausnerovoj (Vergl. Stat. v. Europa I. Band 1865), te sam prema njemu i izvodio račune iz podatak Mat-

* Vriedni Urednik našega izvrstnoga Književnika zamislio je i izveo u III. svez. ovogodišnjeg Kniž. liepu misao, naime sravnio je statističke podatke naše trojedne kraljevine s ostalimi evropejskimi državami. Statistika nije u nas još ni iz daleka uvažena, kao što bi valjalo, jerbo se ona većinom uzimlje samo kao njeko puko poredjivanje suhoparnih brojevah. Da ona to nije, da je statistika, osobito sravnjujuća ne samo veoma zanimiva, nego i veoma poučna, to će mahom svaki doista uviditi iz ove male statističke slike. Ovakova statistika, u stanovitih okolnostih, ne samo da moćno budi narodni ponos, nego i svakomu rodoljubu odmah pokazuje one točke, gdje najviše narodu il državi pomoći treba. I ova statistička prispodoba naše domovine pokazuje nam, da naša trojedna kraljevina sbiljam nije tako malovažna u kolu ostalih evropejskih državah, kao što to buncaju mnogi neprijatelji našega naroda; pa da bi si još i kako veliku važnost steći mogla, kad bi se razvila do stupnja, do kojeg se po ovdje navedenih podatcih razviti može; te da sbiljam uzroka imamo nju ne samo ljubiti nego i njom se ponositi. Nu iz nje, kako rekosmo, svaki rodoljub jasno i očevidno i to spoznati može, koje su najljuće rane našega naroda, gdje nam najveća pogibel prieti, gdje najviše skrbi, njege i brižljiva nastojanja treba kako od svjetovnih tako i od crkvenih poglavarstvah. S toga nam je ovaj članak ne samo zanimiv, nego i tako poučan za svakoga rodoljuba, da je vriedan, da se što više razširi; a osobito da se od onih i uvaži, koji jednomu ili drugomu zlu pomoći mogu. Izmedju ostalog natuknut ćemo samo onu točku: Razmjer zakonitih porodah prema broju vjenčanih. Tu bi sbiljam trebalo, da osbiljno ustane i država i crkva proti zlu, koji nam radja onaj nerazmjer. Država bi valjala da nam što prije uredi zadrugu, da nam što prije u Zagrebu otvori primaljsku školu, a i crkva da javno i tajno svojom obukom i svimi drugimi svojimo sredstvi vojevati stane proti toj stoglavoj hidri našega naroda. — Da se toga činilo nije, dok smo bili podpetalo magjarsko il čije drugo, tomu se nismo čudili, jer u interesu tadanjih naših gospodarah ni nebijaše naš narodnji napredak; ali sada, gdje smo gospodari u svom domu, moralo bi se bre sasvim drugačije raditi za boljak i napredak naroda našega. ako nismo rada, da nam se dom naš sve više i više pústi. (Ur.)

kovićevih. Razumije se, da za točnost brojevah jednih i drugih nemogu biti ja odgovoram, već pomenuta dvojica i njihove knjige: moj je posao samo prilagodjivanje razmjerah domaćih na obće evropejske.

Trojedna kraljevina (Dalmacija, Hrvatska, Slavonija s vojničkom krajinom), sačinjavajući pod habsburško-lorenskom dinastijom samostalno državno tielo, vlastna je uzporedjivati se s ostalimi državami i zemljami evropejskimi, koje baš i niesu u onakovu kompleksu od više samostalnih kraljevinah, pod jednom vladalačkom kućom i u jednoj osobi vladarovoj sjedinjenih, kao što je to u Austriji.

I. Prostor. Trojedne kraljevina obsiže po Matk. 956.05 □mil., te spada s evropejskoga gledišta medju zemlje treće veličine (svega ima 5 veličinah): neposredno približuje se Srbskoj s 998 m., Grčkoj s 948 milja; veća je od Švajcarske (740), Hanoveranske (699), Nizozemske (642), Belgije (537) itd.; manja je 13 putah od ciele Austrije, 11 putah od Francuzke, 5 putah od Italije, 4$^1/_3$ puta od Ugarske itd. Medju austrijskimi zemljami zauzima peto mjesto (iza Ugarske, Galicije, Češke i Sedmogradske).

II. Stanovičtvo trojedne kraljevine iznosi 2,036.897 duša*, te po tom spada u zemlje srednje veličine; veća je od kraljevine Hanoveranske, Virtemberžke, Badenske, Grčke i Srbske (1,098.281), a približuje se Švajcarskoj i kraljevini Saskoj. Izmedju 51 slobodne države evropejske ima ih 17, što su pučanstvom veće od trojedne kraljevine. — Promjena stanovničtva može se samo u Dalmaciji uzporediti od godine 1817. do god. 1861., te bi za 44 godine priraslo bilo pučanstvo odsjekom za 1.06% na godinu, što bi značilo, da Dalmacija spada medju zemlje, koje jako rastu, t. j. u prvi red, kao i Srbija (1.38%), Englezka (1.27%). Ruska (1.18%), Nizozemska (1.04%). U vojničkoj krajini od godine 1851. do 1865. rastao je broj stanovničtva odsjekom za 0.75% na godinu. U provincijalu ovih posljednjih godinah odsjekom 1.1% na godinu. — Po gustoći stanovničtva spada troj. kraljevina istom u 4. red, medju srednje napučene zemlje; t. j. ona je od prilike napučena onako, kao Portugalska, Danska, Hanoveranska; provincijalna hrvatska napose spada ipak u viši (3) rared, medju dobro napučene priediele, te nadilazi Štajersku i Kranjsku, nego zaostaje za Češkom i Moravskom. Da je trojedna kraljevina odsjekom onako napučena, kao Francezka, imala bi 3,620.392 st.; da onako, kao Britanija, imala bi 4,816.328 st., a da je onako prenapučena, kao Belgija, imala bi 8,613.560 st.; odsjekom dakle moglo bi na sadanjem prostoru troj. kraljevine živjeti do pet milj. dušah. — Po narodnosti broji se troj. kralj. k slav. koljenu, koje sačinjava 28% evrop. st. Dvie su države izključivo slavenske, i to su obedvie naše južne: Srbija i Crnogora; pretežno slav. jesu: Rusija, Austrija i Turska. —

* Ovo je po popisu od god. 1857, za gradjansku Hrvatsku i Slavoniju, i za Dalmaciju, a za Krajinu po popisu od godina 1863. Ako se u obzir uzme redoviti godišnji prirast, iznašalo bi ove godine stanovničtvo trojedne kraljevine do 2,194.000 duša.

Po vjeri spada naša domovina medju katoličke države, kojih se u Evropi nalazi skoro 50%; pravosl. ima 23.4% i protestantskih 23%. — Po spolu dolazi u Evropi u obće na 100 muževah 102.1% ženah: troj. kraljevina spada medju one zemlje, gdje mužki spol najvećma nadjačuje ženskoga, a to je najpovoljniji razmjer. Ovako je od prilike i kod jonskih otokah, Srbije, Vlaške, Grčke, Italije i Belgije; svagdje drugdje ženski je spol jači: osobito je zlo u Badenskoj (na 100 muževah 104.7 ženah), Britaniji (100: 106.2) i navlastito u Hamburgu (100: 113.7). Medju austrijskimi zemljami najvaljanije se drži naša Krajina, a najlošije Šlezka (100: 131.1!) — Po stališu *a*) Plemstvo je najjače zastupano u Erdelju, gdje već na 12.5 stanovnikah dolazi jedan plemić; Hrvatska s Ugarskom imat će na 20—30 stanovnikah 1. plemenitaša. Plemstva neima u Srbiji, nepriznaje se niti u Grčkoj, Švajcarskoj, Norvežkoj. U troj. kraljevini valja dakako razlučiti pojedine dielove, to n. p. Dalmacija ima istom na 505 stanovnikah 1. plemića. U Englezkoj dolazi tekar na 1744 duše jedan plemić, u Francezkoj već na 312 stanovnikah. Stvar dobiva sasvim drugi obraz, kada se razluči više plemstvo od nižega, koje je malo ne svuda izgubilo prijašnje povlastice. U cieloj Evropi bijaše god. 1863. do 2059 službah ili časti s naslovom, preuzvišeni (exellentia), a od toga je 1431 (dakle 69.4% pripadalo plemstvu, samo 31% ili 628 gradjanstvu: u pojedinih državah razlika je velika. Najslobodnije su Norvežka, Srbija, Crna gora, gdje ih neima; zatim Švajcarska (12%) Grčka (30%), Fracezka (43%), Romanija (44%), Italija (46%); preko polovice Belgija (52.5%) itd. najgore Ruska (88%), Britanija (89.5%) i Austrija (95%). — *b*) Svećeničtvo u troj. kraljevini čini umjereno razmjerje, t. j. na 662.8 dušah 1. svećenik — to je razmjer 3. reda, kamo spadaju još Poljska, Švajcarska, Englezka, Česka itd., više ima svećenikah u Ugarskoj (1: 475), još više u Tirolu (1: 174 najviše u papinskoj zemlji (1: 33). — *c*) Činovničtvo u cieloj Austriji stoji tako, da na 343 duše dodje po jedan činovnik, troj. kraljevina (valjda istom od god. 1860.) ima na 325 duša jednoga činovnika. To je od prilike onaj isti razmjer, koji i u drugih sa svoje centralizacije glasovitih državah, kano ti: u Francezkoj 1: 331, u Ruskoj 1: 330 itd., nasuprot u konstitucionalnoj Englezkoj dolazi istom na 1237 dušah po jedan činovnik: ondje je dakle odsjekom birokracija za 3/4 manja, nego li u Francezkoj ili Austriji. — *d*) Siromaštvo. Računajuć ovamo služinčad i nadničare, ima ih (po Matk.) u troj. kraljevini 34.062; po tom došao bi jedan siromak na 59 dušah, što je veoma povoljan razmjer; tako bo spada troj. kraljevina medju zemlje 4. reda u kojih ima malen broj siromakah. Žalostniji su brojevi, koji dokazuju gibanje siromaštva: dočim je neizmjerno pao broj sirotinje od godine 1849.—1863. u Irskoj (s 1: 3.3 na 1: 36.2), znatno pao u Nizozemskoj i Belgiji, neznatno pao u Francezkoj, uviek po lagano pada u Englezkoj i Šotskoj, — medjutim je broj sirotinje narastao u Pruskoj neznatno, u Ruskoj umjereno, a u Austriji veoma jako, u Poljskoj neizmjerno. Po obitalištu čini stanovničtvo gradsko prema ukupnomu u cieloj

Evropi razmjer 26.6%, nu u pojedinih slučajih izilaze upravo skrajnosti na vidjelo. Dočim su u Italiji gradovi neizmjerno mnogobrojni (u Siciliji gradsko stanovničtvo 68%, u Napulju 56% u Toškani 52%), medju tim su veoma riedki u Romaniji, Norvežkoj, Švedskoj, Ruskoj i Srbskoj. Trojedna kraljevina spada u tom medju najslabije i posljednje zemlje, dapače u Krajini čini gradjanstvo jedva 2%! Znatna je razlika takodjer medju Dalmacijom s jedne i Hrvatskom i Slavonijom s druge strane: u Dalmaciji ima povoljan razmjer 24.91%, od prilike kao u Poljskoj, Hanovranskoj, a u Hrv. Slavoniji tek 8.72%, dakle još manje od Srbije (10%) i Ruske (9.3%): tu je opet Hrvatsku u niz povukla Slavonija. U troj. kraljevini dalazi istom na 30 □m. jedan grad (u Srbiji već na 25.6 □miljah), dočim u Francezkoj na 3.1 □m. — razmjerom ima dakle po Francezkoj barem deset putah više gradovah nego li u nas. Trojedna kraljevina neima nijednoga grada medju 50—100 hilj.; nijednoga medju 30—50 hilj., pače nijednoga grada preko 20.000! Zagreb kao glavni grad trojedne kraljevine s 16.656 stanovnikah prema 2,036.897 čini razmjer, kao 1: 123, što je veoma slabo, te se zato prema veličini ciele zemlje mora prozvati neznatnim i premalenim gradom. Beč prema Austriji stoji u razmjeru kao 1: 66.7, mnogo bolje Pešta u Ugarskoj, i još bolje Prag u Českoj (1: 30). Tko znade, koliku važnost imadu gradovi u kulturnom i u političkom smislu, moći će ove brojeve dostojno uvažiti.*

Gibanje stanovničtva. 1. Vjenčanje. U tom stoji trojedna kraljevina tako rekuć na čelu svih evropejskih zemaljah; medju g. 1860—1862 dodje u nas jedno vjenčanje na 75. žiteljah; u Srbskoj na 83.4, u Rnskoj na 95.8, u Italiji na 110.7, u Ugarskoj i Českoj na 116.1, u Francezkoj na 121.2. u Papinskoj državi na 133.8, u Švajcarskoj na 145.7 ; malo se žene Tirolci (152.3), Štajerci (154.4), a čudno malo Kranjci (177) i Korušci (218!!). S množinom vjenčanjah stoji svakako u savezu i moralnost naroda i njegova umjerenost: u nas bit će dvoje mladenacah s manjim zadovoljno, kada se žene, nego li gdje drugdje: razumije se, da ima još i drugih uzrokah (kao n. p. zadružni život), koji potiču na ženitbu. — Najviše slučajevah, gdje starac preko 60 godinah dobiva volju na ženitbu, ima u Gornjoj Austriji, a još u 50. god. ima nade zaručnicom postati najviše u Belgiji i u Solnogradskoj: mladenci uzimlju djevojke najredovitije u Francezkoj (83% svih ženitbah), najneurednije u Austriji (samo 74%); najviše udovacah udovicami ženi se u našoj krajini (18%): uzroci su nablizu 2. Porodi. Njih ima u troj. kraljevini mnogo, t. j. na 22.03 dolazi jedan porod, dočim u Srbiji istom na 25., u Českoj na 25.7, u Švajcarskoj na 31.8, u Kranjskoj na 32.9, u Tirolu na 33.3, i u Solnogradskoj na 34.2; strašno je velika u neplodovitost u Francezkoj (1: 36.8), pače u njekih njezinih predjelih 1 : 54! — U Evropi broji se 1. neza-

* Neće biti s gorega ovom prigodom navesti broj stanovničtva hrvatsko-slavonskih gradovah po popisu od god. 1787: Varaždin imao je tada 1814 stanovnikah. Zagreb 2.815, Križevac 1.705, Koprivnica 3.417, Požega 2.002, Karlovac 2.740, Rieka 5.956, Bakar (valjda s kotarom) 7.656 stanovnikah.

konito diete na 13.45 zakonitih porodah: u trojed. kralj. ide 1 nezakonito istom na 19.05 zakonitih porodah, dakle je u nas razmjer prilično povoljan; najgore je u Bavarskoj (na 3.5 zakonitih 1. nezakonit), u Austriji obćenito 1. nezakonit na 8.5 zakonitih, u Francezkoj istom na 12.35, u Italiji na 27.8, u Srbiji na 44.8. Medju austrijskimi zemljami najgore stoji Koruška (1: 1.5), Štajerska (1: 2.5) i to opet njem. Štajerska gore od Slovenske; i u trojednoj kraljevini bolji je razmjer u Dalmaciji i vojničkoj Krajini, nego li u Hrvatskoj i Slavoniji. — Škoda, što se nemogu uzporedjivati pojedini gradovi trojed. kraljevine s onimi ostalih zemaljah, da bi se vidjelo, u koliko je već i kod nas preotela mah ona zamamljiva i gladka vanjska strana tobožnjega višega života i njegovih nekrieposti. — U 40. godinah pomnožao se u Austriji broj nezakonitih porodah jednogodišnjih za 29%, a u Meklenburžkoj za 68%!! umanjivao se pako broj samo u Španiji, Nizozemskoj i Belgiji, a neznatno se povećao u Englezkoj, Ruskoj i Francezkoj (5.7%). — Razmjer zakonitih porodah prema broju vjenčanih veoma je važno mjerilo prave zakonite plodovitosti narodne, dakle i nade za budućnost. U cieloj Evropi dolazi na jedan brak 4.09 zakonite djece; najbolje stoji razmjer u Virtemberžkoj s 4.94% na 1. brak, najgore u Francuzkoj s 3.06 na brak. Naša domovina stoji žalibog veoma zlo: troj. kraljevina (a tako i Srbija) imade razmjer od 3.2, što je umah poslije Francezke najgore: griesi našega naroda osobito u plodovitih, krasnim pučanstvom naseljenih, predielih dovoljno su poznati duhovnim i svjetskim oblastim, te bi skrajna dužnost razborite uprave bila, da se tomu zlu kojim god načinom na put stane. — Po brojevih Matkovićevih stoji Dalmacija veoma dobro (5.09 djece na jedan brak), nasuprot vojnička Krajina veoma zlo (2.7 na jedan brak), u sredini nahodi se Hrvatska i Slavonija (3.24). — Razmjer mrtvih porodah prema živim veoma je za nas povoljan: dokaz, da se život našega naroda nije jošter mnogo odaljio od naravne prostote; a to je kraj upravo spomenute slabe plodovitosti još uviek velika sreća: u Hrvatskoj dolazi u 115 živih 1 mrtav porod, u Krajini na 240, u Dalmaciji pače na 1122!! (po Matkoviću ali Hausner ima samo 210!) Pomorstvo je u obće u trojednoj kraljevini znamenito, 1. mrtvac dolazi na 32.89 stanovnika, dočim u Španjolskoj ima pokrajinah čak sa 1 na 60! Trojedna kraljevina stoji nekako jednako s Galicijom ili papinom zemljom, nješto gore od Sedmogradske, Solnogradske, Moravske; znatno gore od Česke, Bukovine, Tirola, Kranjske i Koruške. Nu u samoj trojednoj kraljevini valja jako razlikovati provincijal od vojn. krajine, te dočim u Dalmaciji (po Matkoviću) istom na 45.6 stanovnikah dolazi 1 mrtvac (veoma povoljan razmjer) medjutim je u Krajini za god. 1862 — a to je bila mirna godina — već na 26.9 stanovnikah dolazi 1 mrtvac (po Matkoviću, a ako se uzme odsjekom više godinah, kao što je Hausner uzeo (1858—1862), tada pada na 23.8 stanovnika sve po jedna smrt — to je grozan broj, koj opravdava onu našu poslovicu: Krajina krvava haljina. — Kakav je razmjer pomora u naših gradovih, toga neznamo: od drugih poznatih gradovah navesti ću, da ima veoma mnogo umi-

rućih Beč (1: 24.3), Lvov, Prag, Mletci, Ljubljana, Trst, Zadar: umjeren broj: Firenca, Moskva, Odesa, Berlin, Turin, Paris: veoma malen broj: London, Atina, Frankfurt, Stuttgart, Genf. — Pomor po spolu. Skoro svuda u Evropi umira više mužkaracah, nego li ženskinje; uzevši k tomu vanredne slučaje, kao ratna vremena, bilo bi se upravo bojati, da će ženskadija i odviše mah preoteti, da se nerodi znamenito veći broj mužke djece, nego li ženske. Austrija spada medju one zemlje, gdje je razmjer veoma nepovoljan — na 100 mužkaracah umre samo 94 ženskinje: u trojednoj kraljevini stoji opet gore vojn. krajina nego li provincijal; n. p. u Dalmaciji 100 mužk. 95.4 žensk., u voj. Krajini 100 m. 64 žensk. — Razmjer medju smrću i porodom u nas je dosta dobar; višak poroda u Hrvatskoj i Dalmaciji čini 1.25% (u Srbiji pače 1.69%) dočim u Kranjsko samo 0.51%, u Koruškoj i Štajerskoj još manje, najme 0.45%.

Sitnice.

— Književnost. Gosp. Ante Jakić, vlastnik tiskarne, naumio je izdati poveći izvorni spis našega neumornoga književnika gospod. Mijata Stojanovića, naime njegovu „Sbirku narodnih izrazah i poslovicah“, te će skoro pozvati na predplatu, budnć će izdanje skopčano biti povećim troškom. U toj sbirki nisu samo sgoljne poslovice, nego svaka je poslovica raztumačena, t. j. kaže se kod svake. kada se i u kojem smislu rabi, a kod mnogih su pridodane i sgodne pričice; onako od prilike, kao što se u 5. br. „Bosiljka“ nalaze raztumačene njekoje poslovice od istoga pisca. U naših poslovicah leži duboka mudrost, osnovana nadugo, vjekom izkustvu, na posebnih pomislih našega naroda o svietu; ili u kratko: narodne naše poslovice jesu naša narodna filozofija. Nje dakle tumačiti i razjasniti nije baš tako lak posao, nit je svatko k tomu pozvan; k tomu se izizkuje puno truda, dosta znanja, liepa izkustva, i shvaćanja narodnjega duha u uajtanjih njegovih nitih. G. M. Stojanović pokazao se je dosada velikim poznavaocem svoga naroda, i mnogi je neprocjenjivi biser iz njegova pera izašao, s toga se radujemo i ovomu najnovijemu proizvodu njegova žarkoga rodoljublja i neumornoga truda. —

— Ovih danah dobismo sa Cetinja netom tamo u kneževskoj tiskarni izašlu pjesmu čuvenoga našega pjesnika Jov. Sundečića „Petrov dan na Cetinju.“ Naši crnogorski vitezovi slave Petrov dan velikom slavom na uspomenu slav. vladike Petra I. Njegoša, svetitelja i zaštitnika Crnegore. K tomu narodnomu svetkovanju sgrne se na Cetinje silni Crnogorci, pa to svetkovanje, i taj neobični život, koji je taj dan na Cetinju, to je predmet spomenute pjesme. Pjesnik je uz ostalo divno upleo razne narodne sgode i nesgode, narodne želje i težnje, i zadanuo je sve poznatnim svojim rodoljubljem, odišuće bratskom slogom i ljubavi. — Tisak i slova ove knjižice jako su liepa, čista i ukusna; te se vidi, da i na tom polju naša Crnagora hvalevriedno napreduje. Slava joj! —

— A. Jaranić, zadarski gimnazijalac izdao je u Zadru „Vjenčić narodnih pjesamah“. U toj knjižici ima do 33 pjesme većinom na otocih Pagu u Krku zapisanih. Ovo je u kratko već drugi primjer, što se naša omladina osbiljnije prihvaća sabiranja narodnih pjesamah; jedan je naime, zagrebački gimnazijalac gosp. Luka Marjanović, koji je izdao našemu obćinstvu već poznatu sbirku, a drugi je evo g. Jaranić. Bože daj, da bi se u ove vrle pripimjere ugledali još i drugi naši mladići.

— G. Mir. Goleš preveo je s maloruskoga Duhnovičevu veselu igru „Kriepost premaže bogatstvo,“ dobivo se kod naklad. Albrechta.

— Dotiskan je i IV. d. Hofmanovih 150 ćudorednih pripoviedakah, što ih izdaje knjigar g. L. Hartmán. Tim je završena ta za djecu jako prikladna knjiga.

— G. Jov. Pavlović izdaje prievod Štajnebachove pripoviedke „Sudjeni čas.“ Prevodilac veli u pozivu na predplatu: „Želeći, da se u našem narodu što jače ukoreni sviest o slobodi i razumnom političnom i družtvenom životu, izdajem na sviet prievod ove pripoviedke, u kojoj se kazue, kako je narod engleski poslje kralja Jakova II. došao do svoje slobode.“ Predplata je 60 novč.

— U Pešti je izašao „Priklapalo“ šaljivi kalendar za g. 1866. s mottom: „Nit pitajte, ko uredjuje, ni ko izdaje, već samo kupujte, pa čitajte.“ Dobiva se kod uredač. „Zmaja“ u Pešti (Grünbaumgasse Nr. 23.)

— Novosadski župnik g. Andrija Monašević izdao je „Poučitelne duhovne besjede u

dane praznične i nedeljne.« Na 8-ni 5. — 240 str. Ciena 1 stot.

— G. Alek. Sandić u Beču izdaje prievod po našu poviest vrlo važne knjige bar. Bartenstajna »Kratak izvještaj o stanju rasejanoga mnogobrojnoga ilirskoga naroda po c. k nasledničkim zemljama.« Predplatna ciena je 1 st.

— G. Mladen Nenadović u Biogradu izdaje prievod „Načela, misli i izrazi Napoleona I." Predlatna ciena 80 novč. —

— U Biogradu je izašlo službeno izdanje »Zakona o pravozastupnicima.« Ciena 1 groš.

— S m j e š i c e. Milan zapita svog strica, na glasu liečnika, neka mu kaže, koje su tri najglasovitija liečnika. Ovaj mu odgovori: »Voda, gibanje i umjerenost.«

— Tri zagrebačka djaka idjahu od savskog mosta u grad. Jedan od njih, da se pohvali svojima očima, reče: »Gle, ja ti odavle vidim, koliko je satih na tornju svetoga kralja. Kàzalo stoji sada uprav na pó šest.« Drugi pridoda: »Al ja vidim još jednu muhu, gdje se baš pokraj kàzala šeće.« »Jest, jest, i ja vidim muhu,« rekne treći »al nevidim samo tornja.« —

— „Čudnovato je zaista" reče Marko malomu Gjuri „kako zvjezdari naprvo znaju, kad će biti pomrčanje sunca ili mjeseca!" Barem to je lako," odvrati Gjuri „ta to sve potanko nalaze u kalendaru!"

— »Koliko vam je godinah?« zapita njetko jednog mladog zacopanog gospodičića. »Šestnajest mi je godinah,« odgovori on brzo »al kad bi točno sve brojio, bilo bi osamnajest; nu dvie godine niesam bio ovdje.« —

ZAGONETKA*

od Konst. Mandrovića iz N.-Gradiške.

1. rieč: grad u Rusiji na rieki Volgi,
2. „ zemlja u turskoj Evropi,
3. „ grad na velikom otoku Borneo,
4. „ jedna njemačka država,
5. „ grad u Lombardiji,
6. „ grad u južnoj Englezkoj, blizu mora,
7. „ grad u Banatu,
8. „ grad u zapadnoj Galiciji.

Kad se ove rieči pogode i prva slova odozgo dole čitaju, pokazuju ime jednog vladaoca u Evropi; čitajući pako zadnja slova odozdo gore, pokazuju nam ime jedne velike i znamenite varoši u Evropi. —

* Riešenje sliedi u budućem broju, i imena onih, koji ju riešili budu.

Poziv na predplatu.

Budućim brojem svršit će se I. tečaj „B o s i l j k a", s toga uljudno pozivljemo naše obćinstvo na predplatu za II. tečaj ovoga jedinoga omladini namienjenoga lista. Naš program ostaje isti, koji i ovoga tečaja bijaše; na njegovu temelju nastojat ćemo, da i nadalje medju omladinom i púkom širimo i kriepimo kršćansku prosvjetu, narodnu sviest i gradjanske vrline. Koliko nam naše sile dopuštale budu, toliko ćemo gledati, da što više toj zadaći zadovoljimo; a svakako ćemo tim više zadovoljiti, čim nas više obćinstvo materijalnō, a književnici umno podupirali budu. Zato se i jednomu i drugim svesrdno preporučujemo, neka nas pomognu, što više mogu.

„B o s i l j a k" će izlaziti svakoga 1. i 15. u dosadanjem formatu, a ciena mu je na godinu 2 for., na pol god. 1 for. Na 10 predplatnikah dajemo jednoga bezplatno, *novim cielogodišnjim* predplatnikom pako sàv I. tečaj za 1 for. 50 nov.; — dakle za 3 for. 50 novč. i I. i II. tečaj. Predplatu molimo u plaćenih listovih i za vremena, da se prema tomu urediti može naklada i odprema lista; a molimo i za zaostatke onu p. n. gospodu, koja nam šta duguju za I. tečaj.

Uredničtvo „Bosiljka".

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

BOSILJAK,

list za mladež.

Urednik i vlastnik Ivan Filipović.

Br. 14. 15. rujna 1865. **Teč. I.**

Ektor i Andromaka.

Iz VI. pjevanja Omirove Ilijade od stiha 237—502.

Preveo D. J. Kozić-Jerebićki.

(Konac.)

Tako gazdarica njem' sbori a s doma si Ektor
Poleti mah tim putem po sumjernih ulicah natrag,
Kadno veliki grad prehrleć banu pred skajska
Vrata — tu bo htjede on sad popoći u ravan —
Dodje u silnoj trci na srét mu Andromaka vele
Sjajno darivana vojna mu, kći Etijona slavnog',
Koj stanovaše gor' na šumnome' obronku Plaka,
Ond' u plakičkih Tivah k'o kralj Kiličanom mužem.
Pa si kćer priljubio medom opasanom' Ektru;
Ta mu dodje na sret a dadilja nju sljedujuć na
Grudih nosi mu nježnog' još posve nejakoga sina,
Njem' premilog' a sjajnoga kô ta danica sjajna;
Ektor nazivaše njeg' Skamandriom, ali mi drugi
Astianaktom, ta sám je Ektore branjao Troju.
Ljubko smješeć se gleda na sinka si otac u muku,
A Andromaka njem' se prikučila; suze suzeća
Shvati mu ruku i rieč progovori tako sboreća:
„Jadniče! sginut' ćeš jošt sa srca si, pa ni se smiliš
Nevinu siuu, ni men' kukavnoj, koja ću hitro
Bit' ti udova, jer će skoro te sništit' Ahivci,
Kada bi svi nahrupili, po me pak bilo bi bolje
Nejmajuć te, da zemlja me poždre; nestat će druge
Utjehe meni, kad kob si svoju dostigao veće,
Jedino bol, a nejmam oca ni častne mi majke;
Otca bo ubi mi sám božanstveni junak Ahilej,
A valjano nastanjeni grad Kiličani, sništi:
Velevratnu mi Tivu, a njeg' Etiona ubi,
Al opljenit ga nehtje, jer s tog' mu predalo srce,
Već mi sažeže njeg' s preumjetnim njegvim oružjem;
Te mu mogilu sdiže, a tad zasadiše briešće
Gorske mu vile, oh! kćeri egionosnoga Diva.

Tad bijaše mi jošt u dvorovih sedmero braće,
Al na jedan mi dan svi podjoše dole ka Ajdu;
Jer ih je sve oborio taj brzonogi Akil
Uz bjelorune ovce i volove težko gamzeće.
Majku mi, nju vladarku na šumnome obronku Plaka
Dovede mah ovamo sa drugim si plienom, al brzo
Vrati joj slobodu, pa si uze zadovolju silnu,
Al u očevih dvorih ju luk Artemidin satre.
Ektore tí si mi sad i otac i častna mi mati,
Ti si mi brat, ti mili cvjetni mi mužu!
Al smiluj se meni, oh! ostaj ovdje na kuli:
Da ti nebio sin siroče a udova žena.
Razredi narod mi tuj uz smokvu, jer najpre se mogu
Tud uzpeti uz grad a zid je zagonu slab, ta
Triput navaljujuć kušahu se borci prvaci
Uz Ajanta obojcu i slavnog' Idemenija,
I uz oba Atrida i kršnog' Tidejeva sina.
Ili je prorok njim navjestio kletvu bogovah,
Ili ih viek goni, bodrava samo im srce." —
Brzo joj vraća ôn presilni kitnjasti Ektor:
„Valaj! i mene mori ta bol, o ženo, al častim
Preveć Trojance i te Trojankinje haljevučeće,
Da kukavan bi bježao sad iz krvnoga rata;
Pa i srce mi to brani, kad naviknuh biti
Viek nestrašiv i med prvaci Trojanci se biti,
Braneć ocu si sileni glas a i vlastit.
Valaj mi! znam u umu i ćutih svojega srca,
Svanut će dan taj, kad ćə se satrti Ilijon sveti,
Prijamo mrieti i puk vladara vještog' na koplju.
Al me ne mori tol' buduća tuga Trojacah,
Niti Ekabina, nit vladara Prijama samog',
Niti mi braće; njih pak će mnogi i prebrabri, valaj!
Srušit se dol u prah, ubijeni kletimi muži:
Kano tebe, kad koj mjedonosni Ahivac bi suznu
Odveo k seb' u zatoč, otêv ti slobodi danak,
A u Argu bi tí za drugu mi vrćela krosnu,
Il' bi nosila vodu s Mesejda il Hiperje,
Teško razgnjevita, jer bi sila te tištila silno. —
Tad bi rekao tko motreć u suzah tonuću:
Vojna bijaše Ektorova. koj se silnije bio,
Nego li koj Trojanac, kad njim na grad jurišahu.
To bi rekao tko, a tebi bi bol oživjela s nova.
Al me mrtva, na zemlji nasipana, mogila krila
Pre, no čuh ti još graju i sramnu za otmicu tvoju."

To rekav za djetetom segnu mi Ektore svjetli,
Al mu se sin uz grud toj dadilji, liepoga pasa,
Priljubi mah ječuć, ta uplašen s očeva lica,
Pa ga i svladao strah sa mjeda i grivatog vjenca,
Vidjajuć ga se njihati gor na kacigi strmoj;
Tada je smjeh prelećeo oca i majčicu častnu.
Hitro sa glave sbaci si mah, on svjetli mi Ektor,

Kacigu, pak ju stavi na zemlju, silno sjajuću;
Al si sinka poljubiv sám i rukom uznihav
Molbom se on vraća ka Divu i bogovom drugim:
„Dive i drugi vi bogovi! men' udjelte da takov
Bio mi sin ko ja preodličan izmedj Trojacah,
Bio i silan i tad' on vladao Ilijom snažno,
Pa govorili kad: bolji je nego l' mu otac,
Vraćajuć se iz rata, on nosio krvave pliene,
Dušmana strašnog' ubiv a njem' se veselila mati!" —

To rekav miloj si ženi u naručje stavlja
Sinčića svog', a ona ga privi uz mirisne grudi
Suzna smješeć se, a muž, spaziv, u sjetnome milju
Sgladi joj ruku i rieč progovori, tako sboreći:
„Ženo, ne moj si tugom tol' raztužiti srce,
Proti sudbi me neće muž koj slati ka Ajdu,
Al mislim da nitko se nije još oteo kobi,
Bio on slab il silan, kad jednom se rodi veće.
Al vraćajuć se u dom ti vršuj poslove svoje:
Krosnu i preslicu, a sve robinje svoje mi bodri;
Primila svaka se djela. Rat pak muževe ide,
Svakoga koj živi u Troji, al mene ponajveć."

Ovo rekav mah pograbi šlem svoj, svjetli mi Ektor,
Grivati, a u dom se mila mu supruga vraća,
Obzirajuć se često, orošena obilnom suzom.
Hitro u gustonastanjeni dvor Ektorov mi prispje,
Ektora, koj sništava ljude, a tude mi nadje —
Robinje mnoge, nu svim je plač uzbudila grki:
Ektora već žalovahu živa u njegovu domu,
Jer nebijaše im nad da kad će se vratit iz rata
Svojim, otev se sretno i sili i rukam Ahiva.

Šareni mačak.

Bajka za djecu.

I.

Bijaše njekoč vrieme, gdje nije bilo tolike pregrade izmedju životinjah i ljudih, kao sada; gdje su životinje i ljudi živili u užem prijateljstvu, nego li sada; gdje su se životinje od ljudih razlikovale više podobom, nego li čim drugim; dapače gdje su njekoje ljude i nadkriljavale kojekakvimi čarobnimi silami, te su im ne riedko bile pomoćnici i dobrotvori. Kad je i zašto propalo to zlatno doba sklada medju živimi stvorovi ove zemlje, to se nezna, nego se samo gata, da ga je čovjek zaigrao. A veli se, da mu je još traga o polunoćnici, tad bo se životinjam i sad riešava jezik, te si one kazuju medju sobom svoje jade, i proriču često dobru il zlu kob svojih gospodarah.

Dakle u to doba življahu dva brata, zvat ćemo ih Gojko i Rade, kojima

je iza oca malo šta ili ništa ostalo. Sva njihova baština sastojaše uz ostalu ropotariju, koja nije imala nikakve vriednosti, još iz dvie štranjge, dvie ogrlice i dva ćebeta (pokrivača). To si oni sve liepo kao braća podieliše, pa neimajući kućice svoje ojde svaki seb, da gleda što će i kako će.

Gojko ode njekamo u selo, te se u jednog seljaka najmi za slugu; a Rade zasjedne njekakvu poderanu i zapuštenu koljebu izvan sela, i tu je životario. Iza njekog vremena dotepe se k njemu od njekale jedan šareni mačak, i pristane sasvim uz njega. Rade pregrli toga mačka, sprijatelji se s njime i uzme ga na brigu, premda i sam ništa neimadjaše do velike svoje baštine.

Na skoro dodje Rade u taku stisku, da nije imao ni sam šta jesti, a kamo li, da nahrani sebe i svog mačka. Nu u najvećoj nuždi eto ti mačka k njemu:

„Gospodaru! netari si glave,“ progovori on najednoč; „mi smo mački mudre glave, pa ću se ja odsele brinuti za našu hranu. Odkud i kako, to te nije briga!“

Kako rečeno tako i učinjeno. Mačak je odsele uviek lunjao po selu, pak je sbiljam svaki dan donosio sad ovo sad ono, čim su se dobrano zalagali i on i Rade.

II.

Tako je postojalo njeko vrieme, što su mačak i Rade zadovoljno živili. Napokon progovori jednog dana mačak svomu gospodaru: „Čuješ, gospodaru, ajde da te ženim sa kraljevom kćerom!“

Rade se nadje sav u čudu, te mu rekne: „A kako bi to moglo biti, ta ja nisam kraljevskoga roda, a takav sam evo bogac, da se po tudjoj koljebici potepati moram?“

„To je moj posao,“ rekne mačak; „osloni se samo na mene, ja ću to već sve urediti kako valja.“

Tim ode mačak u šumu, da počme svoju osnovu, po kojoj je naumio, da svog gospodara oženi. Došavši tamo i klatareć se malo, opazi najednoč u grmu ležaćega zeca. Odmah naprama njemu u prisunju baci se mačak na zemlju, te se stane kobecati i ponosno ogledavati. Smotrivši zec mačka, htjede da zna, šta mu se tako dopada, pa izišav iz grma zapita ga:

„Ta bora ti, kaži pravo, što si tako veseo i obiestan?“

„Kako nebi veseo bio,“ mačak će njemu „kad ovako šarenog mačka nije pod suncem.“

„Pravo veliš“ odvrati zec. „I ja bi Bog zna šta dao, kad bi tako liep mogao biti.“

„Pa ja ti mogu to učiniti“ nastavi mačak; „ali za jednog nije mi vriedno prćkanja. Nego ako vas bar stotinu sabereš, onda ćemo u moj stan, i tamo ću vas ošareniti.“

Tko veseliji nego zec. Obrekav mačku, da će ih odmah sabrati, odleti on u šumu. Mačak se protegne koliki je dùg, te stane brondajući promišljavati, što će i kako će dalje.

Postojalo njeko vrieme, a eto ti zeca s liepom i kitnjastom četom od sto skaktajućih dugouhih zecevah. Ugledav ih mačak pun veselja skoči, te povode oholo i gizdavo zeceve upravo pred kraljeve dvore. Došav pred velika vrata poviče silnim glasom, nek mu se otvori. Vidivši sluge mačka s tolikimi zecevi i čuvši ga vikati, nemogoše se dosta načuditi, te se odmah požure, da mu otvore. Kad je bilo otvoreno, unidje mačak sa svojimi zecevi i zapovjedi, da se vrata mahom zatvore; a kad su bila zatvorena, odšeće se on upravo pred samoga kralja, te mu se nakloni i reče:

„Svjetla kruno! evo moj ti gospodar šalje sto zecevah!“

„Liepa hvala na tom daru, al tko je tvoj gospodar?“ zapita kralj.

„Nepitaj kralju za mog gospodara; on ti je imao svakog blaga više nego ti!“ odvrati mačak. „E, to je liepo! Al kad je baš tako, a ti mu reci, neka mi što prije pošalje i sto lisicah, jer inače bit će i tebi i njemu za glavu. —

„Lasno će on za to!“ rekne mačak i ode svojim putem nebrineći se više za sudbinu zecevah, koje su jadne sve u jedan kočak stjerali, te jednog po jednog do zadnjeg pojeli.

III.

Otišavši od kralja ode mačak opet u šumu, te se je skitao od grma do grma, nebi li gdje naišao na kakovu tetu liju. I sbiljam opazi jednu u grmu, te se odmah u prisunju izvali i stane se kobecati i petackati, presti i umivati. Kad ga se lija smotrila, dodje k njemu, i zapita ga:

„A bora ti, što si tako od veselja poludio?“

„Kako nebi,“ odgovori mačak „kad koliko zvjeradi gledam, nijedna mi nije tako liepa, kao što sam ja.“

„Da sam ja samo tako šarena, borme bi te nadkrilila kud i kamo!“ vrati lisica.

„Da to i jesi što nisi; nego ako si baš rada, ja ću to učiniti, samo za tebe samu, to se neizplaćuje. Ako si dakle sbiljam rada, a ti idi, pa sakupi barem sto lisicah, te ćemo onda ići u moj dvor, gdje ću vas sve ošareniti!“

Lisica lukava al i tašta zvierka primi mačkovu ponudu, ode i sabere čopor od sto lisicah, te hajd k mačku. Mačak ih kao i zeceve odvede u kraljev dvor, gdje im je kao i zecevom presjelo što su ljepše htjele biti, nego li ih stvori Bog.

Kralj se je još u većem čudu našao, vidivši gdje mu je mačak doveo tolike lukave i mudre lije; pa da prokuša, kolika je njegova sila i mudrost zapovjedi mu, da mu dobavi još i sto vukovah. Mačka to nesbuni ni malo, nego on ti i opet ode u šumu, te istom mudrolijom, kako je u kraljev dvor dovabio i doveo zeceve i lije, namami i dovede i sto vukovah.

„Evo kralju!“ rekne mačak došav s vakovi „moj ti gospodar i to šalje, da vidiš, kako je mogućan i silan. Nego on ti s ovim darom šalje i liep pozdrav, da mu i ti vratiš ljubav, pa da mu za ženu dadeš kćerku svoju.“

Kralj vidivši djela mačkova, nesmjedè da mu odbije prošnju njegove kćeri, nego mu rekne, da njegov gospodar neka samo dodje, pa neka si izmedju njegovih trijuh kćerih uzme jednu, koju mu volja bude.

Mačak je bio sasvim veseo, što mu je za rukom pošlo, da je kralja na to sklonuo, pa nečaseći časa ode što brže mogaše k svomu gospodaru.

IV.

Rade je već bio kao na iglah čekajući i izgledajući svoga mačka. Bio je željan, da vidi, šta će on to učiniti sa ženitbom, koju mu je u glavu uvrtao. Kad u njeke spazi, da mačak ide, ode pred njega, a on ga veselim glasom pozdravi, da mu je kralj sbiljam obrekao svoju kćer.

Neka se dakle odmah sprema, i na ugled ide svomu budućemu tastu.

„Lako se je opremiti, tko u šta ima; ali kako da se opremim ja, koji nigdje ništa neimam!" odgovori Rade.

„Samo ti ogrni svoj pokrivač, pa hajd sa mnom, a drugo ostavi meni na brigu" odvrati mu mačak.

Rade ogrne svoj pokrivač, pa hajd s mačkom. Kad su došli do kraljeva dvora, pa na most koji je vodio preko rieke kraj dvora tekuće, počme najednoč mačak kao biesan skakati i šaranpovi drmati, i to takvom silom, da se je most pod njima srušio i oni obadva u vodu svalili. Nastà silna vika i Rada i mačka, te se slete sluge kraljeve, da vide, kakova se je dogodila nesreća. Medjutim su nji obadva njekako težkom mukom izplivali, pa mačak progovori nadošavšim slugam:

„Idite brže kralju, pa mu recite, da se je mačku i njegovu gospodaru dogodila golema nesreća. Kad smo bili na sried mosta, provali se most pod nama od tereta težkog, te nam propadoše i konji i kočija i sve naše blago, jedva da se sami spasismo. Nek kralj brže pošalje opravu momu gospodaru, što ljepšu ima, jer ostadè evo skoro gol."

Sluge brže odletiše kralju i kralj odmah dade najljepšu opravu, što je imao, da se odnese. Dok su sluge došle, mačak je Rada učio, kako da se vlada, i da u kralja ište najmladju njegovu kćer. A dobivši odielo, opravi se Rade i nagizda, pa ojde sa svojim mačkom kralju.

Došavši u dvor kraljev, nije se Rade mogao sit da nagleda svih onih krasotah, koje je tu našao. Kralj ih veoma usrdno primi i pogosti, a i Rade se njemu dobrano dopane, jer je sad u liepoj svojoj opravi bio što no vele baš momak od oka, ili što mi ga radiš. Iza prvih razgovorah i dogovorah, dodje napokon govor i na ženitbu Radinu, te on zaprosi kraljevu kćer. Kralj dovede svoje sve tri kćeri, koje su bile jedna ljepša od druge a slične si kao jabuke s jednog stabla. Rade zamoli najmladju, a kralj i ona pristanu, te se odmah učine sve pripreme za vjenčanje. Po vjenčanju bilo je gostbe i veselja svakojakog, kako je već običaj donosio.

V.

Kad je došlo vrieme, da je mladencima odlaziti valjalo, te se oni spremati stanu, odluči se kralj, da će svoju kćer odpratiti do zetova dvora. To se Radu učini nova neprilika; nu mačak ni pet ni šest, nego migne Radu, da neka samo bude miran, pa reče kralju:

„I pravo je, svietla kruno, da znaš kamo kćer si daješ. Nego pristoji se, da se kralj i dostojno primi; zato te molim, daj mi kočiju i četiri konja lastavice, da se ja naprvo odvezem i sva priredim za kraljevski doček.“

Kralj odmah dade zapreći. Mačak razloži kralju i njegovim ljudem, kuda da se voze, pa onda sjedne u kočiju, i odleti kao munja. On je namjerio upravo u sjajni dvor njekoga bogatoga vlastelina Zlatovića, koji je prilično bio daleko od kraljeva dvora, i njemu nepozat. Taj dvor naumio je on zaokupiti za Rada i u njem kralja dočekati.

Put dvora Zlatovićeva bilo je po poljih mnogo težakah, koji su obavljali različite poslove. Mačak je svaki čas kola ustavljao, težake k sebi prizivao i nalagao im, da kad ovuda nadodju gospodske kočije, pa ih gospoda pitaju, čiji su težaci, neka kažu da su mačkova gospodara. Pa im se je svim još zagrozio, da će od njih biti trista sijaseta, ako tako nebudu rekli.

Tako dodje i do dvora Zlatovića. Čim je došao odleti odmah do gospodara, te podigne strašnu graju, kako ide jedna kraljevska četa, koja nalog ima da njega živa ili mrtva uhvati, te kralju dovede. Zlotvori su ga, govoraše dalje, strašno ocrnili, da nevjeru snuje, pa se je kralj zakleo, da će mu se strašno osvetiti. Nego neka što brže bježi, kud ga oči vode, ako mu je mila na ramenih glava.

Zlatović se prepadne, te pokupiv nješta srebra i zlata, spremi se na vrat na nos, pa pobjegne u zagraničje skupa sa svojom družinom, koja se je takodjer bojala osvete kraljeve.

Kad je Zlatović pobjegao, onda se je mačak staò bánìti po kući i prirediivati koje šta za svoje goste. Neprošlo dugo vremena, al eto ti kralja i Rada s nevjestom svojom i sjajne njihove pratnje. Kralj je putem svaki čas pitao poslujuće po poljih težake, čije je to dobro? a svakiput mu se je odgovorilo, da su mačkova gospodara. Došavši pako ovamo veoma se je obradovao, vidivši krasne dvorove svoga zeta. On je tu ostao njekoliko danah, a zatim se je opet vratio kući, posve zadovoljan, što mu se je kćer tako dobro udomila.

VI.

Tako mačak učini Rada kraljevim zetom, pribavi mu liepe i bogate dvore Zlatovićeve, gdje su svi skupa sretno i zadovoljno živili; a naročito je Rade pazio mačka kao oči u glavi.

Nakon poduljeg vremena reče mačak jednog dana: „Ništa nije, Rade, stalna na ovom svietu; dakle ni ja ni ti nećemo naviek živiti, nego ćemo se prije il poslje morati rastavit s ovim svietom. Ja bi te dakle molio, da me

kad poginem nebaciš kamo na smetljište, kako se s máčkami običaje, nego da me spremiš u kakov sanduk, pa gdjegod zakopati dadeš."

Rade obaća, da će mu drage volje izpuniti tu želju.

Njekoliko danah poslje utaji se mačak, da vidi, je li će Rade držati svoje obećanje. Kao mrtav pruži se na ognjištu. Kad su to služavke opazile, otidju do svog gospodara, te mu jave, da je mačak uginuo, pa da na ognjištu leži. Rade čuvši za mačkovu smrt, zapovjedi, neka se odnese na smetljište i tamo baci.

Poslje tri dana pane mu mačak na pamet, te on otide da vidi, je li mačak sbiljam mrtav. Došavši tamo stane ga nogama gurati i prevrtati; al gle čuda: mačak se najednoč protegne koliki je dùg, te kao munja skoči Radu u licu, i za jedan trenutak izgrebe mu obadva oka.

„Nezahvalni čovječe!" vikne mačak skočiv s Rada dole. „Tumaraj u tmini, kada neznaš štovat dobrotvorah svojih! I nebilo više srdačnosti medju mojim i tvojim rodom!"

To rekav ode mačak pod bliži plot, protegne se, i od jada sbiljam — ugine. A Rade — on se najednoč stvori ôpet u poderanoj svojoj koljebi i čubeć zamotan u pokrivač kod ognjišta. Sve ode nevidom: i blago i bogatstvo, i kraljeva kći; samo sljepoća ostà Radi do crnoga groba za kaznu njegove nezahvalnosti.

To je bajka o zadnjem mačku, koji je čovjeku iskren bio. —

Zec.

Od V. Mařika.

Zec spada medju glodavce. Dug je obično $2^1/_2$ stope, i 10 palacah visok. Težak je 8—10 funtih; nu u prijašnje, za zeceve sretnije doba, gdje nije smio nijedan neplemić, da zeca ustreli, vagnuli su pojedini zecevi do 18 funtih. Zecevi, koji živu u gorskih predielih, veći su od onih u ravnici živućih. Zecevah ima u čitavoj srednjoj Evropi i zapadnoj Aziji. Najradje žive drže u bregovitih, šumom zaraslih predjelih. Zec je u obće više noćna, nego li dnevna životinja, prem ga možemo gdje kad i po danu motriti, kako po njivah trči. Rodno svoje mjesto ostavlja vrlo nerado, i to samo onda, ako tu nenadje nikakova druga ili družice. Najvoli mirne krajeve; nemirne pako do skora ostavlja. Poljski zec drži se većom stranom na polju, te ga ostavlja samo kada kiša pada. Ako mu se požanje žitak, u kojem je stanovao, potraži drugo prikladno mjesto. Ljeti ima svega u izobilju, zelja, djeteljine, repe itd. Od svega pako najvoli peršin. Jeseni hrani se mladim usjevom, te pohadja gdjekad i vrtove, da potraži ostanke zelja. Kad počme zimi padati snieg, legne kamogod u zakutak te leži mirno, dok je sniegom sasma pokrit; a kad prestane snieg padati, ide da si potraži hrane. Najgorje zanj biva, kad se zemlja čvrsto smrzne, jer ga onda ljuta glad pritisne, a on mora da u sela

podje, da si hrane potraži. U ovo vrieme ogriznje koru od mladih stabalah; nu dobri gospodari mu češće i tu zaprieče put, omotav stabalce suhom slamom. Nu na sreću netraje zanj ovo oskudno vrieme baš dugo; do skora bo dodje proljeće, a s njim opet novi život i nova sreća za naše hrabro momče.

Zec spava ili driema čitav skoro dan, a stoprv u suton nastaje mu vrieme plesa i veselja. U svoje ležaje neide nikad upravnim putem, nego ide sve to na okolo, dok mu se konačno tako neprebliži, da unj jednim skokom skoči. Ovo čini zato, da mu se zametne trag, i da ga pàs i lovac tako lahko nenadje. Praveć novo ležaje, izkopa u zemlji 2—3 palca duboku jamicu, koja je tako duga i široka, da mu se vidi jedva hrbat njegov kad u nju legne. Zimi kopa dublje ležaje, da se unj skoro sav sakrije. Spavajuć krene ljeti svoju glavu prama sjeveru, zimi pako prama jugu; kad je pako bura, krene glavu tako, da na nju vjetar neduva.

Zec je bojazljiv i plašljiv; nu narav ga je zato nadarila drugimi darovi; on bo je hitar, lukav, okretan, živahan i veseo. Kad se noćju dobro nahrani, potraži si druga, te se njim igra da ih je gdje kad milina gledati. Gdje kad ga ova igra tako zanima, da zaboravi na sve, što oko njega biva, i da smatra lisicu, ovu najveću neprijateljicu, za svoga druga; nu ovu šalu mora skupo plaćati, jer mu lisica zakrene vratom. Stari zec nedade se doduše tako lako prevariti, samo ako su mu zdrave noge. Spaziv kumu liju, pobjegne brže bolje, te se amo tamo tako vijuga, da ga lisica dostići nemože. Isto tako prevari i najboljega psa. Već se je i to dogodilo, da je zec, što ga je pas tjerao, drugoga zeca iz ležaja protjerao i sam u ovo legao. Pas neopaziv prevare, bježao je za drugim zecom, koji je novom opet silom bježati mogao. Lovci su takodjer opazili, da se je zec, koga je mogao pas odmah dostići, najedan put k zemlji prignuo, a pas je preko njega skočio i dalje letio, a dok je ovaj opazio, kako ga je gadno zec prevario, pobjego je zec sasma protivnim smjerom. Gdjekad skoči zec, kad je u velikoj stisci i u vodu, te pliva na drugu stranu. Ima i takvih primjerah, da se je sakrio gdje medju stadom ovacah tako, da ga pas nije mogao naći. Iz svega se dakle vidi, da je naš junak prilično lukav.

Zec se nikada neopire drugoj kojoj životinji; nu gdje kad ga ljubomornost ipak tako razljuti, da se stane žestoko boriti sa svojim protivnikom. Gdje kad biva ova borba tako žestoka, da jedan drugamu oči izgrebe. Lovci su već našli i sasma sliepih zecevah.

Zec se svega boji, što mu je nepoznato, a osobito tako zvanih strašilah, što se meću u zelje, da ga zecevi nepojedu. Nu ima opet i takovih zecevah, koji su veoma drzoviti. Tako pripovjeda Lenz, poznati njemački prirodoslovac, da je vidio zecevah, koji su mu dolazili i pod njegov prozor, premda su tamo bili psi na lancu privezani.

Da zec tako hitro trčati može, uzrok je taj, da su mu zadnje noge više od prednjih. U ravnici, osobito pako uz brdo može tako hitro trčati, da ga nemože pas dostignuti; nizbrdice pako se prekobaca, te ga može pas lahko

uloviti. — Kad dodje u veliku pogibelj, počme tako kričati kao malo diete. Vrlo dobro čuje, ali slabo njuši, a još slabije vidi. Vrlo je pazljiv i oprezan. Najslabiji vjetrić, šušteći lišćem, odmah ga probudi i opreznim učini. Gušter, pače i sama žaba može ga svojim kreketanjem u bjeg natjerati. Premda se kaže, da je zec dobrodušan, to ima ipak protivnih dokazah, gdje je zec mužak svoje mlade strašno mrcvario.

Sredinom ili koncem mjeseca ožujka ozeči ženka prvi put, a koncem kolovoza po četvrti ili peti put po 2—5 zečićah. Mladi zečići odmah vide, kad se rode. Njihova majka se baš nebrini mnogo za njih, jer ih za 5—6 danah ostavlja, te ih kasnije samo kad i kad pogleda, i to valjda samo za to, da joj izsisaju mlieko, koje joj je neprilično. Ako se približi mladim kakov neprijatelj, a ona ih brže bolje ostavi, premda ima opet i takovih primjerah, gdje ih je hrabro branila proti pticam grabljicam i proti gavranom. Ožujski zečići većinom poginu, jer je za nje još hladno. Stari zecevi, kako smo prije kazali, strašno mrcvare svoje mlade. Tako pripovjeda njeki prirodoslovac, da je jednoč čuo njeki jauk kao da se malo diete plače. On podje onamo, odkuda je dolazio jauk, pa šta tamo spazi? stari je zec mladoga zečića prednjimi šapami tako udarao, da je ovaj skoro sasma iznemogao. Naš prirodoslovac pograbi pušku i ustrieli nesmiljena zeca.

U nijedne druge divlje životinje neima toliko nakazah, koliko kod zecevah. Ima dosta primjerah, gdje je zec imao dvie glave, ili dva jezika itd.

Mlada zečad neostavlja rado rodno svoje mjesto, te se riedko kad od sebe udaljuje, premda svako ima posebno svoje ležaje. Pod večer izlaze zajedno, da traže hrane, a jutrom se opet zajedno vraćaju u svoje ležaje. Tako žive složno medju sobom, dok na pô odrastu, a onda stoprv se razdruže. Zec živi po prilici 7—8 godinah, premda ih je vrlo malo tako sretnih, koji bi doživili ovih godinah.

Mladi zečići lako se mogu pripitomiti, i raznoj hrani priučiti; ali onda su puno slabiji od divljih, te lako poginu. Kad im se daje samo sieno, zob i voda, žive dulje, nego kad bi im se davalo i zelenje. Kad bi metnuli k starim pitomim zecevom mlade, onda ih obično zagnjave. Sa zamorčići žive u boljem prijateljstvu.

Mladi se zečići tako na čovjeka priuče, da odmah k njemu trče, kad ih zovne, pa mu jede iz ruke. Mi smo upravo ovih danah vidjeli kod urednika ovoga lista mladoga zeca, koji mu je na pisaćem stolu ležao, hranu mu iz ruke primao i rado se s njim igrao. Milina je ovoga zeca gledati, kako se iza svakoga obroka prednjima capama umiva, snaži, češlje i čisti. G. F. najbolje se može kod njega ulaskati, kada mu pruži komad u mlieko smočene žemlje. — Za mlada pripitomljeni zec može se naučiti kojekakve igre, premda zecevi nisu baš oštra uma. Stari pako zecevi neće lje prionuti uz nikakove igre, a još manje uz svoga gospodara.

Pitom zec je uviek isto tako plašljiv kao i divlji, te doskora opet podivlja kad bi ga izpustili. Meso pitomih zecevah nije baš ni najmanje tečno.

Lahko ih možeš ubiti, ako ih primiš za zadnje noge te ih podlanice za uši udariš.

Lov na zeceve vrlo je zanimiv, te se lovi na razne načine. Najgorji, pače i najpodliji način je, kad ih tko lovi u zamke ili kojekakve jame; ovaj bo način naliči uviek na njekakovu tatbinu, a osim toga je taj način najviše teti liji u prilog, koja marljivo pretraži sve zamke, i sve ulovljene zeceve pojede. U krajevih, gdje ima mnogo zecevah, sastaje se obično čitavo družtvo lovacah, koji si uzmu u pomoć još i njekoliko ljudih bez pušakah (hajkašah). Kad dodje ova družina na mjesto, gdje hoće da lov lovi, razstave se ponajprije u veliki krug (postavi se hajka) a onda ti nastane halabuka, jer svaki od njih viče i kriči, a medju to i psi laju, da jedva sebe sama čuti možeš. To se zove hajka. Zecevi, koji su dosele gdjegod mirno ležali, prestraše se, te stanu kao bez glave amo tamo trčati, gledajući da kuda pobjegnu. Ele ti neima za nje spasa. Kamogod krenu, odasvuda ti zija zlokobna za nje puška. Sad ti se puca ovdje, sad ondje, a siromah zec mora poginuti. Konačno se krug tako suži, da se bez pogibelji više pucati nemože; s toga se dakle izpuste iz kruga oni zecevi, koji nisu još postrieljani, pa se onda na nje sa svih stranah strielja tako, da neodnese nijedan zdrave kože. A kad su poubijani svi zecevi, koji su u zauzetom krugu bili, onda ih pokupe i odnesu na priredjena već kola, pa ih odvezu kući. Gdjekad se ovim načinom za jedan jedincati dan postrielja njekoliko stotinah zecevah.

Još zanimiviji je sliedeći način lova. Kako je već rečeno, izlaze zecevi obnoć, da traže hrane. O pònoći izadju lovci na lov, noseć velika klubka debele špage. Kad dodju na mjesto, raztegnu jednu stopu visoko od zemlje svu špagu, te objese na nju amo tamo biele krpice. Ovako zaokruže čitavu njivu, gdje misle, da ima mnogo zecevah. U zoru vraćaju se zecevi u svoje ležaje. Ele da ih onda vidiš! Dodje ti na mjesto, kuda se obično vraća, a spaziv tamo biele krpice, prestraši se kao da ga munja ošine. Krene dakle drugom stazom, al eto ti i tamo pogibelji. Pokuša dakle još trećim putem poći; al i tamo pogibelj! Medju tim mu zaori rana iz puške, a to dovrši njegov strah i bojazan. Sad nezna što i kako bi. Trči amo tamo, gledajuć, da se spasi, al sve badava. Kamo god se krene, svuda mu pogibelj prieti, svuda mu smrt u oči viri. Sretan je još ako ga doskora pogodi smrtno tane, da se siromah dugo nemora mučiti u ovoj strašnoj pogibelji. A dok sunašce nastupi dalek svoj put, svi su ti zecevi postreljani, lovci se pako vraćaju kući, natovareni sladkim bremenom, koje im brižljiva ruka gospodarice za objed priredi. Zanimiv je takokjer lov, gdje se pojedini lovac stavi na mjesto, kuda zna, da zecevi noćju obično prolaze. Zez neznajući za pogibelj, koja ga čeka, ide veseo i dobre volje običnim svojim putem. A zašto da se boji? Ta on je već ovuda toliko putah prolazio, pa mu se nije ništa zla dogodilo. Al na jedanput iznenada nješta zasja, puška pukne i zec se valja u svojoj krvi. Nemilosrdno ga je tane (zrno) ubilo!

Zabavna pouka za mladež.

Napisao Mijat Stojanović.

IV. Žito i kruh (hleb).

Radojica i Dragutin dodju jedan dan iz učionice veseli, i mahom se pohvale otcu i majki, šta su danas čuli i naučili u školi od gospodina učitelja; kako je g. učitelj liepo pripoviedao o žitu i kruhu. Dragutin, mladji brat, kaže: Pripoviedaj ti Rade, a ja ću ti pomagati, valjda smo nas obodvojica ipak nješto upamtili od onog, što je g. učitelj kazao. Radojica odpočme: Kruh se miesi iz brašna, a brašno se melje iz žita (pšenice, raži i napolice, reko je g. učitelj, doda Dragutin.) Žito znamo raste u polju na njivi. Njiva, na kojoj raste žito, krči se od trnja, dračja i travurine, djubri ili gnoji, ore plugom, polaže, trećači, zublja, drlja, priorava, proorava, obgradjuje, zasije pšenicom, napolicom, raži, ječmom, zobi, kukuruzom, prosom, sirkom, hajdom; ali mnogo više, neizmjerno više je toga, što mi ljudi nismo u stanju učiniti, nego nebeski otac čini, da posijano žitno zrnce u crnoj zemlji na njivi u polju izklije, ponikne, izvlata se, uzraste, izklasa i sazrije. Pripoviedaj sad, Rade, opet će reći Dragutin, o zrncu, to je liepo pripovjedio g. učitelj, nek' čuje majka. Da, nastavi Radojica, g. učitelj dalje reče: Uzmimo u ruku žitno zrnce i pogledajmo ga pozorno. Ono je živo, i što više, ono je jaje. To je čudnovato, a opet je prava, živa istina. Prinesimo zrnce k uhu, nečujemo nikakva glasa u njemu; stavimo ga predase na stol, nemiče se; niti je vruće, niti hladno, a ipak nalazi se u njemu puno života. Da to nije, nebi moglo posijano zrnce ponići i uzrasti, nego bi ostalo mrtvo u zemlji. Ako i neosjećamo rukom toplinu u zrncu, ipak ju je božja milost i mudrost postavila svojim tajnim, neizkušanim putem i načinom u svako žitno zrnce; — u svako najmanje postavio je stvoritelj stabar visok stojeć čovjeka, korenje i lišće i klas sa stotinom istih onakovih zrnacah. Niti u jaju (n. p. kokošjem) nemožemo poznati, da ima perje, kljun, noge s prstaci i pandjami i kreljute, a ipak u jaju leži zametna klica za cielu kokoš. U žumanjcu kanoti spava pilence, ali ovo mora prije nego se izleže doći u toplo gnjezdo, gdje ga kvočka svojom toplinom dan i noć pokriva kroz tri tjedna; mora prije popiti bjelanjak, u koj je zavijen žumanjak, kao što diete pije mlieko majčino; tako postaje sve veće i jaše, dok prokljuje tvrdu ljupinu, i kao pilence izvali se iz svoje uze. Tako mora i žitno zrnce najprije dobiti gnjezdance u krilu majke zemlje, i žarko sunašce mora svojom blagotvornom toplinom izleći majušno jajašce, da oživi bilinica. Posije se žitno zrnce u priredjenu zemlju, i već poslje njekoliko danah pokaže se sakriveni u njemu život. Klica počme se u zrncu micati, kretati; probije kožnasti zavojak, u kom je bila zatvorena, i popije bielo mlieko (mliečac), koje ju kao brašno okruživaše. Zašto li je dragi stvoritelj onako brižljivo obvio i sakrio kličicu, obvivši ju u više kožicah? Zato je učinio tako, da nemože nježnoj kličici naškoditi opori zimski zrak, i da se

nemože inače lako oštetiti. Kao i u jaju vanjska je ljuska tvrda, koja kao oklop štiti i zaklanja mekanu kličicu; ali pod krućom ljuskom nalazi se mekša, tanja kožica, da nebi stiskala i žuljila kruta ljuska nježnu kličicu. Tako zavijaju nježne majke svoju milu dječicu u više pelenicah, i oblažu najmekše, najtanje po golom tjelencu, po nježnih udancih.

Kad već prospava zrnce u svom mračnom grobu, u zemlji, njekoliko danah, i kad već popije i potroši kličica svoj mliečac, svoju prvu nježnu hranicu, te nabubri i razvali svoj povoj, pruži se i razširi, i s dvjemi vršičicami izidje iz ljuske napolje: percem i korenkom, pusti se korenčić dole u krilo zemlje, kao da zna, da će ondje naći za sebe hranicu i napitak. — Daj, Rade! zamoli sad Dragutin, dopusti, da ja dalje pripoviedam, što je g. učitelj kazao, neka vide otac i majka, kako sam i ja pazljiv u učionici na ono, što nam g. učitelj kazuje. Slobodno, Dragutine, odgovori Radojica, i Dragutin nastavi, gdje je brat mu prestao. Da može zrnce sigurnije naći hranicu i napitak i upiti, razdieli se korenčić na majušne, tanane žilice, koje opruži, kao što pruža leptir svoju svijenu smrčku (sisaljku) za hranicom. Perce nasuprot hrli gore na svjetlost, rada se je podići u zrak, kao ptičica, kad postane poletarkom; jerbo zrak i sunašce, njemu su hranica. Pa od kuda zna kličica, da može naći u zemlji hranicu? Tko joj je kazao, gdje dole zemlja, a gdje gore zrak, kad ona neima vida svojih očijuh? Predobri otac nebeski kaže joj, koj je stvorio zrnce i koj ga čuva, brani, razplodjava i umnožava; božja je otčinska svemožna ruka, koja polaže žitna zrnca tako u zemlju, kao što treba, da leže, koja pokriva zimi usjeve toplim pokrivačem sniežnim, da opori mraz i ljuta mrzlina neumori kličice; to čini ista ona ruka božja, koja ljeti rosom i kišom razgaljuje, napaja, kupa, umiva i kriepi usjev. Bog daje uspjeh, brez čega bi ljudi badava radili. Otac su i mati s veseljem slušali, što jim djeca pripoviedaše; i otac sad prihvati rieč i nastavi. Da, dječice mojà, tako je, u svemu dolazi blagoslov i uspjeh od Boga. Sad čujte, što biva dalje sa žitom, dok iz njega postane kruh. Kad ljeti oko Petrova požuti i sazrije žito, i puno žitno klasje glavice teretne obori dole k zemlji, dodju žeteoci na njivu; požanju srpovi stabare rukovet po rukovet, povežu u snopove; ove poslažu u krstine, odvezu poslje na raztočenih kolih voz po voz u štaglje i guvno, ili ondje sadiju u gamare i stogove i plašće. Poslje se žito izvrši na guvnu, drvenom lopatom oveje, ili se oveje vjetrenjačom. Ako nije čisto zrno, onda se žito taka i občinja na rešeto, a često, osobito, kad je snietljivo, pere se i suši; u vrećah vozi na mlin; ondje se melje; brašno se sije na sito, miesi i peče kruh, kojim se hrane ljudi. Od brašna peku se i pogače i kolači i prave brašnene jestbine: tarana, rezanci, trganci, valjušci, mastnice, pite itd. Od žita se pravi krutilo, i peče se i rakia, mekinjami hrani se marva. Gladna je godina, kad neurodi žito.

(Dalje će sliediti.)

Njekoje Ezopove basne.

Iz grčkog izvornika.

Gavran i lisica. Gavran ugrabi komad mesa pa odleti na njeko drvo. Njega ugleda lisica, željna se toga komada mesa dočepati, te stojeć pod drvetom uze gavrana hvaliti kano pticu uglednu i krasnu veleći, da mu izmed svih pticah najvećma dolikuje, da kraljuje te da bi se to jamačno dogodilo, da mu je liepa glasa. On pako hoteći joj dokazati, da ima takodjer glasa, spusti meso pa začme iz svega grla graktati; a ona priskoči pa ugrabiv meso reče: „gavrane! svega imaš samo pameti neimaš.“

Nauk: Ova je basna pristala onomu čovjeku, koji neima soli u glavi.

Otac i kćeri. U jednoga čovjeka bijahu dvie kćeri, pa jednu uda za vrtlara a drugu za lončara. Kad je njeko vrieme postojalo dodje otac k ženi vrtlara te ju zapita, kako joj je i kako jim idu poslovi. A ona mu rekne, da imaju doduše svega, no to jedno moli boga, da nastane kišovito vrieme, da se povrtje malo nakvasi. Iza toga za malo dodje otac i k ženi lončara pa ju isto tako zapita, kako joj je. Kad je ona pako kazala da inače neoskudjeva, no da se bogu moli samo za to, da uztraje vedro vrieme i sunce, da jim se posudje posuši, rekne joj otac: „Kad si ti želiš liepo i vedro, to si želi tvoja sestra kišovito, pa s kojom ću se ja bogu moliti?“

Nauk: Koji se prime nejednakih poslovah, jednim te istim smierom naravno da u oba nastrada.

Drvociepari i hrast. Drvociepari razciepaše hrast, dočim su si iz hrastova drva klinove prigotovili. Tad će hrast: „Ne korim toliko sjekire, koja je po meni udarala, koliko klinove, koji su mojega poroda.“

Pripoviedčice za mladež.

Po njegdanjem čitanju i čuvenju napisao Mijat Stojanović.

VIII. Izvor.

Ljetni je topal, zaparan dan. Ide mali Lazar preko polja. Zaplamtiše mu se obrazi od pripeke, i bijaše jako ožednio. Sad stiže do izvora „Vilina vodica“, koji u sienki njeke lipe bistar kao suza izviraše. Lazar se naglo napì hladjane vodice, i mahom klonù kao van sebe na zemlju. Dodje doma bolestan i uhvati ga opasna groznica. „Jao meni“, uzdisaše on na svojoj postelji, „tko bi bio mislio, da u onom izvoru ima tako škodljiva otrova.“ Na to rekne Lazarov otac: „Nije, sinko moj, kriv tvojoj bolesti onaj bistri izvor, nego tvoja nesmotrenost i neumjerenost. Kad je čovjek ugrijan i znojan nesmije piti hladno piće i stati na promaju zraka. To upamti, sokole moj!“

Skupocjena travčica.

Dvie seljanske djevojke Ružica i Marica idjoše lagano u grad. Svaka nosaše po težku košaru na glavi. Ružica gundjaše i uzdisaše neprestano, a

Marica se samo smijaše i provadjaše šalu. Ružica rekne: „Ta kako se možeš smijati? Tvoja košara je tako isto težka kao i moja, a ti nisi ni najmanje jača od mene.“ Marica joj odgovori ozbiljno: „Ja sam metnula jednu travčicu na teret, pak ga vrlo slabo osjećam. Učini i ti tako!“ „Ej“, rekne Ružica, „to mora biti skupocjena travčica. I ja bi rada njom svoj teret olakšati; kaži mi iskreno, kako se zove!“ Marica odgovori: Ta skupocjena travčica, koja olakšava sve terete, zove se strpljenje.

X. Riba.

Jedno jutro izveze se ribar Staniša u svomu čuniću na jezero i lovljaše ribu cieli bogoviti dan. Bacao je svoju mrežu nebrojeno putah, nu nije ulovio ni pljucavice, ni kesegice, ni jednog grgečića. Žalostan i turoban uputi se u veče k obali. Možebit, misljaše, da zato nisam ništa ulovio, što se nisam jutros najprije Bogu molio za blagoslov, samo sam se prekrstio; ali ja ću to odsele činiti. On u rieči sa sam sobom, a izskoči najedanput iz vode krupna riba, drugom još većom gonjena i padne u čunić, pak se stade praćkati pod nogama obradovanog ribara. „Sad,“ rekne ribar, vidim jasno, da što se ljudskim trudom nedobiva postizava se s božjim blagoslvom.

(Dalje sliedi.)

Sitnice.

— Iz Zagreba: Ovim brojem završujemo prvi tečaj „*Bosiljka.*“ Drzovitost bi bila, da već na koncu prvoga svoga godišta štogod govorimo o svom djelovanju. Medjutim mislimo, da ipak mirnom svieśću reći možemo, da smo barem svojski nastojali i gledali, kako da svojemu obćinstvu zadovoljimo. Mi doduše i sami osjećamo, da bi još mnogo koješta imalo drugčije biti, pa bi i bilo, da su nas naši znatniji književnici bolje podupirali; nu u tom pogledu moramo reći, da smo, s njekimi malimi hvalevriednimi iznimkami, jako malo odziva medju njimi stekli, te da smo radi gradiva imali dosta kubure. Druga nam je nevolja ta, što nam veoma neuredno dolazi predplata, tako do sada, kod svojih 700 predbrojnikah preko 400 stot. na dugu imamo. To su naše dvie silne nevolje, s kojima smo se odmah prve godine boriti imali; i koji doista nijednoga pisca na rád pobudjivati nemogu. Već i taj broj predplatnikah tako je neznatan, da se ništa znatnijega poduzeti nemože, a ako se k tomu još tako i neuredno plaća, kod tako jeftina lista, kao što je naš, onda je to gotova kukavština. Medjutim mi još nismo izgubili vjere u bolju budućnost svoga naroda, te ćemo zato započeti posao nastaviti s nadom, da će se možebit i u tom pogledu stvari malo po malo na bolje krenuti. Zahvaljujuć se dakle dosadanjim svojim prijateljem i pomagačem na izkazanoj nam podpori; molimo ih da nam i odsele uskratili nebi svoje ljubavi; a mi ćemo kao do sada, tako i u buduće gledati, da vriedni budemo podpore rodoljubivoga obćinstva. Ujedno molimo i onu gospodu, koja nam šta duguju, da bi nam što prije poslali predplatne zaostatke; jer nismo u stanju, da i materijalnih žrtvah u tom pogledu doprinosimo, niti to od nas tko zahtjevati može!

— Učitelji ovdašnjih glavnih školah podnieli su vis. nam. vieću molbu, neka bi im se dozvolilo. da na 10. list. t. g. u Zagreb pozvati mogu na dogovor učitelje pučkih i glavnih školah trojedne kraljevine radi osnutka družtva za podporu učiteljske siročadi. Nadamo se, da visoko namjestničko vieće nikakove zapreke stavljati neće tomu plemenitomu poduzeću, a da će se u svoje vrieme i naše učiteljstvo radostno odazvati pozivu ovdašnjih svojih sudrugovah. A svrha je ne samo plemenita, nego je upravo i prieka nužda, da se za učiteljsku siročad šta učini. Jer dočim se za siročad častnikah i činovnikah državnih i gradskih brine država ili dotične obćine, za učiteljsku siročad neće nitko ni da zna, ni obćina ni država, te ona obično dospieva u najveću nuždu i nevolju. S toga se radujemo tomu poduzeću, te mu od srca želimo najsjajniji uspjeh, pa da bi si srčana odziva stekao i u izvanučiteljskih krugovih. —

— Književnost. Troškom knjižare g. A. Jakića pretiskana je na novo Vida Došena „Aždaja sedmoglava.“ Za tisak ju je priredio g. prof. David Starčević. Ova knjiga je jedna od onih knjigah, koje su uz Kačića i Relkovića našemu narodu najpoznatije; s toga se radujemo, što nam je to liepo blago opet na svietlo iznešeno, jer se od te knjige već nigdje nijedan eksemplar nije mogao dobiti.

— Troškom Franje Županа izašla je kod g. Drag. Albrechta „Obredoslovica“ t. j. obredi i običaji katoličke crkve za mladež, razložio dr. Anselmo Ricker a preveo i gdješto preradio jedan svećenik nadbiskupije zagrebačke. Ova je knjiga namienjena mladeži nižih realkah i gimnazijah, pa počem će se na skoro škole opet početi, to ju omladini našoj i preporučujemo.

— U Biogradu u državnoj tiskarni izašla je „Istorija filozofije“ po Šveglerovom sustavu izradio Dimitrije Matić, I. dio. Vrieme je već, da se jedanput naše obćinstvo počme zanimati naučnimi knjigami, koje su od bitne koristi, a da prestane čitati kojekakve lakrdije, kojimi se samo vrieme ubija. A šta može koristnije biti za čovjeka, nego znati postepeni razvitak uma čovječanskog? Šta može biti zanimivije, nego čitati knjigu, koja pokazuje kako su ljudi kroz sva vremena smatrali svoj položaj prema prirodi, koja ih okružava, i prema Bogu, koji svemirom ovim upravlja? A to sve pokazuje istorija filozofije; zato mi srdačno preporučujemo ovu knjigu svim zrelijim i osbilnijim glavam. Dobiva se ovdje u knjižari Sv. Galca, a ciena joj je 1 stot. 50 novč. —

— Odgonetke zagonetke gosp. Koste Mandrovića u 13. broju glasi:

Novgorod
Albanija
Passir
Oldenburg
Lodi
Exeter
Oršava
Novisandec

Lievo odosgor dole imamo *Napoleon*, a desno odosdol gore *Carigrad*.

Zagonetku ovu riešiše: Gospodična Milivoja K.... u Zagrebu, gosp. Stjepan Kelek gimnazijalac iz Osieka, g. Petar Brašnić gimnazijalac iz Vinkovacah, veleč. g. Ivan Čavličar, duh. pomoćnik u Kutinji, g. Gustav Baron de Kutina gimnazijalac požežki i gosp. Petar Gradinac gimnazijalac zagrebački.

Poziv na predplatu.

Od 1. listopada t. g. počimlje. II. tečaj „Bosiljka,“ s toga uljudno pozivljemo naše obćinstvo na predplatu ovoga jedinoga omladini namienjenoga lista. Naš program ostaje isti, koji i ovoga tečaja bijaše; na njegovu temelju nastojat ćemo, da i nadalje medju omladinom i púkom širimo i kriepimo kršćansku prosvjetu, narodnu sviest i gradjanske vrline. Koliko nam naše sile dopuštale budu, toliko ćemo gledati, da što više toj zadaći zadovoljimo; a svakako ćemo tim više zadovoljiti, čim nas više obćinstvo materijalno, a književnici umno podupirali budu. Zato se i jednomu i drugim svesrdno preporučujemo, neka nas pomognu, što više mogu.

„Bosiljak“ će izlaziti svakoga 1. i 15. u dosadanjem formatu, a ciena mu je na godinu 2 for., na pol god. 1. for. Na 10 predplatnikah dajemo jednoga bezplatno, *novim cielogodišnjim* predplatnikom pako sàv I. tečaj za 1 for. 50 nov.; — dakle za 3 for. 50 novč. i I. i II. tečaj. Predplatu molimo u plaćenih listovih i za vremena, da se prema tomu urediti može naklada i odprema lista; a molimo i za zaostatke onu p. n. gospodu, koja nam šta duguju za I. tečaj.

Uredničtvo „Bosiljka“.

Knjigotiskarna Dragutina Albrechta u Zagrebu.

k.k.Hof-Buchb
in